

NORGES OFFICIELLE STATISTIK.

Tredie Række No. 327.

Beretning

om

Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene

i Norge 1897,

med 3 Karter.

*(Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1897,
avec 3 cartes).*

Udgiven af

Direktøren for det civile Medicinalvæsen.

(UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS SE TROUVE PAGE VII).

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHERHOUG & Co.

1900.

Pris: Kr. 1.00.

NØRGES OFFICIELLE STATISTIK.

Tredie Række No. 327.

Beretning

om

Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene

i Norge 1897,

med 3 Karter.

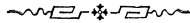
*(Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1897,
avec 3 cartes).*

Udgiven

af

Direktøren for det civile Medicinalvæsen.

(UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS SE TROUVE PAGE VII).

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & Co.

1900.

For Aarene 1882—1896 se Norges officielle. Statistik, Tredie Række
No. 10, 24, 31, 51, 75, 95, 116, 143, 162, 185, 222, 252, 274, 290, 317.

Indhold.

(Table des matières).

Almindelig Beretning om Sundheds- og Medicinalforholdene i Riget 1897. (Rapport général sur l'état sanitaire et médical en Norvège pendant l'année 1897).	Side. 1*
Fortegnelse over Tabellerne. (Liste des tableaux).	
I. Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale	1*
(Section médicale, superficie, population, nombre des médecins, des dentistes, des sage-femmes, des aide-vaccinateurs, des pharmacies).	
II. Dødeligheden i Riget, dets Bygder og Byer	6*
(La mortalité dans le royaume, dans les communes rurales et dans les villes par départements).	
III. Dødeligheden i Byerne	7*
(La mortalité dans les villes).	
IV. Døde i Forhold til 1000 levende Fødte	9*
(Nombre des décès par 1000 enfants nés vivants).	
V. Samtlige af Lægerne anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme, fordelte paa Amter	10*
(Les maladies épidémiques dans les départements).	
VI. De af Lægerne opgivne Tilfælde af epidemiske Sygdomme efter Maaned, Kjøen og Alder	14*
(Le nombre des cas connus des maladies épidémiques par mois, par sexe et par âge).	
VII. De i Byerne anmeldte epidemiske Sygdomme	16*
(Les maladies épidémiques dans les villes par mois).	
VIII. Epidemiske Sygdomme i Amternes Byer	17*
(Les maladies épidémiques dans les villes par départements).	
IX. Angrebne af 1000 Indvaanere af Tyfoidefeber, Skarlagensfeber, Difteri og Lungebetændelse	19*
(Nombre des cas de la fièvre typhoïde, de la scarlatine, de la diphthérie et de la pneumonie par 1000 habitants).	
X. Dødsfald paa Barselseng	20*
(Décès pendant les couches dans les départements).	

	Side.
XI. Dødsårsager for Barselkvinder. Døde efter obstetriciske Operationer. (<i>Causes de décès pendant les couches; décès après des opérations obstétricales</i>).	21*
XII. Paa Sygehusene indkomne Tilfælde af Gonorré og Uretrit	22*
(<i>Cas nouveaux de gonorrhée et d'uréthrite dans les hôpitaux</i>).	
XIII. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af veneriske Sygdomme	23*
(<i>Cas des maladies vénériennes traités en dehors des hôpitaux</i>).	
XIV. Til- og Afgang af Spedalske i Stiftelserne	25*
(<i>Tableau des lépreux dans les hospices</i>).	
XV. Opgave over samtlige Spedalske i Riget og deres Bevægelse i og udenfor Stiftelserne i Aarene 1856—1895	26*
(<i>Tableau des lépreux pendant les années de 1856—1895</i>).	
XVI. Oversigt over Antallet af Spedalske, Indlæggelse i Stiftelserne m. m. amtvis, særskilt for Sygdomsform og Kjøen i Aarene 1856—1895	27*
(<i>Tableau des lépreux par forme de la maladie et par sexe en 1856—1895</i>).	
XVII. Dødeligheden af Lungetuberkulose i de forskjellige Amter for Aarene 1895—1897	28*
(<i>Mortalité par la phthisie dans les départements pendant les années de 1895—1897</i>).	
XVIII. Procentforhold af Dødsfald af Lungetuberkulose til samtlige opgivne Dødsårsager og til Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme for Byer og Bygder	30*
(<i>Mortalité par la phthisie relativement aux toutes causes de décès et aux causes de décès non épidémiques dans les villes et dans la campagne</i>).	
XIX. Antallet af Sindssyge, forpleiede med Statsbidrag efter Lov af 27/6 1891 og de samlede Udgifter ved deres Forpleining for Stat og Kommuner	32*
[<i>Le nombre des aliénés, dont l'entretien est partiellement à la charge de l'État d'après la loi du 27/6 1891, et le total de l'entretien de ces aliénés (les frais de l'État et des communes ensemble)</i>].	
XX. Chirurgiske Operationer	34*
(<i>Opérations chirurgicales</i>).	
XXI. Af Lægerne udførte obstetriciske Operationer	40*
(<i>Opérations obstétricales, faites par les médecins</i>).	
XXII. Obstetriciske Operationers Udfald for Mødre og Børn	42*
(<i>Résultats des opérations obstétricales pour les mères et pour les enfants</i>).	
XXIII. Tvillingfødsler med kunstig Forløsning	43*
(<i>Jumeaux nés après des opérations obstétricales</i>).	
XXIV. Udfald af de obstetriciske Operationer efter de forskjellige Indikationer	44*
(<i>Résultats des accouchements: a) par forceps, b) par version, c) par extraction, d) accouchements prématurés artificiels, e) par perforation, f) par embryotomie, g) accouchements forcés, h) par avortement provoqué, i) par opération césarienne — d'après les indications différentes</i>).	
XXV. Fødte og Døde	47*
(<i>Naissances et décès</i>).	
XXVI. Fødte og Døde i Bygderne og Byerne	48*
(<i>Nombre des naissances et des décès dans la campagne et dans les villes</i>).	

	Side.
XXVII. Procentforhold mellem de af Lægerne opgivne Dødsfald med kjendt Aarsag og de ialt indtrufne Dødsfald inden Amterne (Bydistrikt og Landdistrikt) samt i de enkelte Lægedistrikter.....	50*
<i>(Décès totals et décès par cause connue dans les départements et dans les districts civils médicaux).</i>	
XXVIII. De hyppigste af Lægerne opgivne Dødsårsager ved Sygdom.....	52*
<i>(Causes des décès (morts par accidents non compris) classées par ordre de fréquence).</i>	
XXIX. Vakeinerede	53*
<i>(Vaccination).</i>	
XXX. Oversigt over de udførte retsmedicinske Forretninger.....	54*
<i>(Liste des actes médicaux forenses).</i>	
XXXI. Sygestatistik for Strafarbejdsanstalterne	60*
<i>(Statistique des malades dans les établissements pénitentiaires pour les condamnés aux travaux forcés).</i>	
XXXII. Apothek og deres Personale	64*
<i>(Des pharmacies et de leur personnel).</i>	
XXXIII. Syfilis paa Sygehusene	68*
<i>(La syphilis dans les hôpitaux).</i>	
XXXIV. Tabel over Tilfælde af Sindssygdom, behandlede paa Sygehus..	70*
<i>(Mouvement des aliénés dans les hôpitaux).</i>	
XXXV. Antal af de paa Sygehusene behandlede Syge.....	72*
<i>(Mouvement des malades dans les hôpitaux).</i>	
XXXVI. Kjendte Dødsårsager	76*
<i>(Causes de décès par départements).</i>	
XXXVII. Kjendte Dødsårsager i Riget efter Kjøen og Alder.....	84*
<i>(Causes de décès par sexe et par âge).</i>	
XXXVIII. Kjendte Dødsårsager i Byerne	92*
<i>(Causes de décès dans les villes).</i>	
XXXIX. Kjendte Dødsårsager i Byerne efter Kjøen og Alder	102*
<i>(Causes de décès dans les villes par sexe et par âge).</i>	
XL. En Del af Lægerne behandlede epidemiske Sygdomme, fordelte paa Lægedistrikter og Maaneder...	110*
<i>(Cas de diverses maladies épidémiques par districts civils médicaux et par mois).</i>	

B. Beretninger for de enkelte civile Overøvrighedsdistrikter.

(Rapports spéciaux pour les départements différents).

I. Kristiania By.....	1
II. Akershus Amt.....	21
III. Smaalenenes —	30
IV. Buskerud —	39
V. Jarlsberg og Larvik —	50
VI. Hedemarkens —	58
VII. Kristians —	69
VIII. Bratsberg —	81
IX. Nedenes —	92
X. Lister og Mandal —	103

		Side.
XI.	Stavanger Amt.....	113
XII.	Søndre Bergenhus —	128
XIII.	Bergens By	142
XIV.	Nordre Bergenhus Amt.....	158
XV.	Romsdals —	171
XVI.	Søndre Trondhjems —	183
XVII.	Nordre —	203
XVIII.	Nordlands —	216
XIX.	Tromsø —	234
XX.	Finmarkens —	246

C. Anhang.

(Appendices).

I.	Sundhedsforskrifter, approberede i 1897.....	257
	<i>(Règlements sanitaires communaux, approuvés en 1897).</i>	
II.	Uddrag af Medicinalberetningen fra Aal Lægedistrikt for 1897.....	302
	<i>(Extrait du rapport médical de district d'Aal en 1897).</i>	

En 1897 l'état sanitaire du royaume a été, en général, satisfaisant. Le chiffre total des cas connus des maladies aiguës épidémiques a été 170 991 (en 1896 : 169 471). Comme à l'ordinaire les maladies catarrhales ont été les plus nombreuses de l'année. La rougeole a continué son cours épidémique de l'année précédente et a été très répandue dans les districts du nord et de l'ouest. La grippe a régné en épidémie dans tout le pays, culminante au mois de mars. Parmi les maladies prédominantes il faut aussi citer la pneumonie, qui, en général un peu plus rare que dans l'année 1896, s'est manifestée assez grave dans quelques départements du sud et de l'ouest; la mortalité n'a pas dépassé 13,2 pct. La scarlatine et la coqueluche, moins fréquentes que dans l'année précédente, ont été assez répandues dans plusieurs districts du pays. Le typhus, n'étant pas connu en dehors du diocèse de Tromsø, a été peu fréquent. La fièvre typhoïde a gagné du terrain dans la ville de Bergen et le département de Romsdal. La diphthérie a été moins fréquente que pendant les quinze années dernières; la mortalité a excédé celle de 1896 avec 1,2 pct. La variole se montrait en épidémies circonscrites dans les villes de Stavanger et de Bergen. Les maladies gastriques aiguës ont été de fréquence ordinaire. 5 cas de Beri-beri sont constatés parmi marins, revenant des pays tropicaux. Une maladie épidémique singulière, rhumatisme aiguë musculaire « Bamle-syge », était très répandue, notamment dans les mois de l'été.

En 1897 la mortalité calculée d'après la population supposée au milieu de l'année, c'est à dire 2 110 400, a été de 15,3 sur 1 000. Le nombre des décès a été de 32 389, celui de morts nés 1588. Le nombre de naissances 63 417 a dépassé de 31 028 le nombre des décès.

Parmi des 24 959 décès, dont les médecins ont indiqué la cause (77,1 pct. de tous les décès), le plus grand nombre est occasionné par les maladies suivantes: la phthisie et les tubercules pulmonaires (4 123), la décrépitude (2 977), les maladies cancéreuses (1 802), la pneumonie (1 454), la bronchite aiguë, la pneumonie catarrhale, la laryngite (1 296), la méningite tuberculeuse et les autres affections tuberculeuses en dehors du poumon (1 242), la diarrhée et la cholérine (1 040), les maladies organiques du coeur (1 031), la débilité congénitale (920), l'apoplexie cérébrale (907), la bronchite chronique (718), la maladie de Bright (569), les convulsions de l'enfance (483), le catarrhe de l'estomac et de l'intestin (394), la diphthérie (croup) (349), la coqueluche (296).

901 ont péri par suite d'accidents malheureux, 100 par suicide, 25 par homicide.

Dans hôpitaux, sur lesquels il y a des rapports, ont été traités 13 648 malades, dont 10 847 sont sortis et 1 330 sont décédés, ce qui constitue une mortalité de 9,7 sur 100.

Dans 11 asiles d'aliénés ont été traités 2 371, dont 610 sont sortis, 113 sont décédés.

Le royaume est divisé en 158 districts médicaux civils. Le nombre total des médecins autorisés a été de 1 046.

La vaccination a été pratiqué sur 53 546 individus, soit par des médecins, soit par des aide-vaccinateurs, dont le nombre a été de 696.

Il y a 1 024 sage-femmes examinées.

Le nombre des pharmacies a été 121.

A. Almindelig Beretning

om Sundheds- og Medicinalforholdene i Riget.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Section médicale (1), superficie (2), population (3), nombre des médecins (4), des dentistes (5), des sages-femmes (6), des aides-vaccinateurs (7), des pharmacies (8).

Tabel I.	1	2	3	Antal				
				4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.	Apothek.
I.	1. Kristiania (By)	16,55	¹⁾ 148 213	223	65	72	-	16
II.	Akershus Amt	5321,42	100 427	45	-	37	34	4
	2. Aker	1063,50	34 488	21	-	12	9	2
	3. Ullensaker	2141,02	33 456	12	-	10	11	1
	4. Høland	1263,28	13 609	4	-	7	7	
	5. Follo	853,02	18 874	8	-	8	7	1
III.	Smaalenenes Amt	4142,69	120 864	49	9	46	28	11
	6. Eidsberg	1405,92	22 073	7	-	12	9	-
	7. Moss	783,91	22 785	11	1	10	6	2
	8. Sarpsborg	700,16	49 037	16	4	11	7	6
	9. Hvaler	1252,70	26 969	15	4	13	6	3
IV.	Buskerud Amt	14996,85	105 203	43	8	45	18	6
	10. Drammen Stadsfysikat. .	6,80	20 437	14	5	8	-	
	11. Drammen	596,32	14 227	3	-	4	2	3
	12. Ringerike	1800,92	15 680	9	2	9	4	1
	13. Modum	2358,80	25 037	8	-	11	2	1
	14. Nes	2899,46	7 603	1	-	4	3	-
	15. Aal	2723,81	5 377	2	-	2	2	
	16. Sandsvær	1310,32	12 343	4	1	4	2	1
	17. Rollag	3300,30	4 499	2	-	3	3	-
V.	Jarlsberg og Larvik Amt	2320,93	97 745	37	10	49	14	8
	18. Tønsberg	781,12	44 418	17	4	21	9	3
	19. Hof	866,53	19 423	8	1	10	1	2
	20. Larvik	673,28	33 904	12	5	18	4	3

¹⁾ Efter Opgave fra Kristiania Sundhedskommission over Indbyggerantallet ved Begyndelsen og Slutningen af Aaret 1897 udgjorde Byens hjemmehørende Middelfolke-
mængde 197 739.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Tabel I (Forts.).		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Fladeindhold i km².	Tilstedev. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- væknatorer.	Apothek.	
VI.	Hedemarkens Amt.....	27507,72	120 386	44	6	46	43	6	
	21. Solør og Odalen.....	3492,38	32 625	12	2	9	9	1	
	22. Hedemarken.....	2688,24	42 638	15	2	13	9	3	
	23. Søndre Østerdalen.....	3036,74	18 633	6	2	5	6	1	
	24. Trysil.....	3759,54	5 460	2	-	4	5	-	
	25. Rendalen.....	7093,47	9 892	4	-	9	7	-	
	26. Tønset.....	6398,71	10 330	5	-	6	7	1	
VII.	Kristians Amt.....	25362,50	108 579	40	5	42	37	5	
	27. Hadeland og Land.....	2948,24	24 186	11	1	10	7	1	
	28. Søndre Valdres.....	2495,38	10 059	4	-	5	5	1	
	29. Nordre —.....	2943,32	7 103	3	-	4	4	-	
	30. Toten.....	1483,89	23 916	9	2	7	7	2	
	31. Faaberg.....	2359,26	15 337	6	2	5	4	1	
	32. Ringeby.....	3166,69	11 659	3	-	3	3	-	
	33. Lom.....	5799,56	9 770	2	-	4	4	-	
	34. Lesje.....	4166,16	6 549	2	-	4	3	-	
VIII.	Bratsberg Amt.....	15189,10	91 410	38	5	47	36	9	
	35. Skien.....	1066,24	30 162	14	3	18	6	4	
	36. Kragerø.....	1650,41	22 934	7	1	8	6	2	
	37. Hollen.....	1141,81	12 137	6	-	5	4	1	
	38. Sauland.....	1716,04	6 795	3	1	5	4	1	
	39. Kviteseid.....	2256,07	7 890	2	-	4	7	1	
	40. Laardal.....	4214,11	7 952	5	-	5	5	-	
	41. Tinn.....	3144,42	3 540	1	-	2	4	-	
IX.	Nedenes Amt.....	9347,99	77 352	26	6	33	20	6	
	42. Østre Nedenes.....	889,43	31 652	8	2	7	4	2	
	43. Vestre —.....	1116,72	31 558	15	4	18	7	4	
	44. Aamli.....	1995,71	5 739	1	-	3	3	-	
	45. Evje.....	1139,43	4 050	1	-	3	4	-	
	46. Sætersdalen.....	4206,70	4 353	1	-	2	2	-	
X.	Lister og Mandal Amt.....	7264,34	76 213	27	7	42	28	5	
	47. Kristiansand Stadsfysik.....	16,04	12 543	14	4	8	-	2	
	48. Oddernes.....	1147,05	20 818	5	1	12	8	1	
	49. Undal.....	1960,28	12 140	2	-	7	7	-	
	50. Lyngdal.....	841,83	6 850	1	-	2	4	-	
	51. Vanse.....	268,35	9 445	3	2	7	4	1	
	52. Flekkefjord.....	3030,79	14 417	2	-	6	5	1	
XI.	Stavanger Amt.....	9147,16	114 223	33	9	65	41	8	
	53. Sogndal.....	790,77	5 592	2	-	4	3	-	
	54. Egersund.....	1298,02	13 161	3	-	5	3	1	
	55. Sandnes.....	1955,84	15 333	5	-	7	5	1	
	56. Stavanger Stadsfysikat.....	6,26	22 483	11	6	16	-	3	
	57. Stavanger.....	228,16	9 096	1	-	5	6	-	
	58. Finnø.....	1521,88	11 103	3	-	8	8	-	
	59. Sand.....	2495,48	10 459	1	-	6	6	-	
	60. Karmøen.....	447,24	14 528	3	-	8	6	1	
	61. Haugesund¹).....	404,21	12 468	4	3	6	4	2	

¹⁾ Til Haugesund Lægedistrikt hører ogsaa Sveen Herred af Søndre Bergenhus Amt, hvis Fladeindhold og Indbyggerantal (214,23 km², 3 054 tilstedeværende Indbyggere) ikke er medregnet i Summen. Medregnes disse, bliver Fladeindholdet for Lægedistriktet 618,44 km². og Indbyggerantallet 15 522.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Tabel I. (Forts.)		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- væknatorer.	Apothek.	
XII.	Søndre Bergenhus Amt ..	15606,67	127 678	24	-	67	58	1	
	Sveen Herred ¹⁾	214,23	3 054	-	-	2	2	-	
	62. Indre Søndhordland	1099,71	9 160	3	-	6	3	-	
	63. Ytre —	597,52	10 466	2	-	7	7	-	
	64. Tysnes	1042,50	9 198	3	-	7	7	-	
	65. Indre Hardanger	5554,45	10 081	3	-	8	6	-	
	66. Ytre —	877,34	7 659	2	-	6	4	-	
	67. Voss	2073,52	10 519	2	-	3	4	1	
	68. Søndre Midthordland	995,42	12 997	2	-	5	5	-	
	69. Nordre —	433,49	18 111	2	-	6	4	-	
	70. Osterøen	1561,94	16 204	3	-	8	7	-	
	71. Alversund	242,79	7 238	1	-	4	4	-	
	72. Lindaas	913,76	12 991	1	-	5	5	-	
XIII.	73. Bergen (By)	13,55	52 803	58	13	33	-	6	
XIV.	Nordre Bergenhus Amt...	18472,48	87 839	19	-	62	52	2	
	74. Lærdal	3617,04	6 729	3	-	4	5	1	
	75. Lyster	2225,15	5 293	1	-	3	4	-	
	76. Sogndal	887,33	5 224	1	-	3	3	-	
	77. Vik	1792,24	8 324	3	-	9	5	-	
	78. Gulen	883,87	6 798	1	-	5	4	-	
	79. Kirkebø	1464,87	6 664	1	-	6	4	-	
	80. Ytre Søndfjord	879,18	8 458	2	-	6	4	-	
	81. Indre —	1540,55	8 262	1	-	6	5	-	
	82. Kinn	1160,17	8 691	2	-	4	4	1	
	83. Ytre Nordfjord	566,83	6 611	1	-	4	4	-	
	84. Nordfjordeidet	662,23	4 515	1	-	3	2	-	
	85. Gloppen	1031,89	5 017	1	-	3	3	-	
	86. Indviken	1761,83	7 253	1	-	6	5	-	
XV.	Romsdals Amt	14989,61	127 663	39	5	83	73	7	
	87. Vestre Søndmør	918,51	11 907	4	-	8	8	-	
	88. Indre —	1241,27	8 120	3	-	5	5	1	
	89. Østre —	2040,94	6 492	1	-	7	6	-	
	90. Ørskog	723,33	7 166	1	-	3	3	-	
	91. Nordre Søndmør	314,82	17 883	6	2	11	7	2	
	92. Ytre Romsdal	1164,66	17 619	5	1	11	10	1	
	93. Indre —	2512,49	10 887	3	-	7	7	-	
	94. Søndre Nordmør	817,52	22 806	9	2	14	8	3	
	95. Sundalen	1964,15	5 840	2	-	6	6	-	
	96. Surendalen	2065,16	8 829	3	-	5	6	-	
	97. Nordre Nordmør	1226,76	10 114	2	-	6	7	-	
XVI.	Søndre Trondhjems Amt.	18606,24	123 750	62	8	84	48	6	
	98. Trondhjem Stadsfysikat	35,24	28 792	30	7	28	-	4	
	99. Strinden	686,80	12 066	6	-	7	7	-	
	100. Selbu	2545,04	5 421	1	-	2	2	-	

1) Sveen Herred hører til Haugesund Lægedistrikt: se Anm. Side 2*.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Tabel I. (Forts.)		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinatorer.	Apothek.	
	101. Røros ¹⁾	3439, ¹⁷	6 111	3	1	3	3	1	
	102. Guldalen	2972, ⁶⁷	12 973	3	-	8	8	-	
	103. Opdal ²⁾	2805, ¹⁴	5 275	2	-	4	4	-	
	104. Orkedalen	1943, ⁵⁹	14 439	5	-	12	6	1	
	105. Hitteren	921, ⁸³	9 669	2	-	6	6	-	
	106. Hevne	1090, ⁴⁶	5 153	2	-	2	2	-	
	107. Ytre Fosen	656, ⁸⁸	9 877	2	-	3	2	-	
	108. Indre —	814, ²⁴	7 527	4	-	4	4	-	
	109. Nordre —	1733, ⁸²	7 255	2	-	5	4	-	
XVII.	Nordre Trondhjems Amt	22767, ⁸¹	81 529	22	2	39	44	4	
	110. Stjørdalen	2252, ¹⁶	10 699	2	-	4	4	1	
	111. Frosten	646, ⁷²	7 835	1	-	4	4	-	
	112. Levanger	2078, ⁵⁰	12 347	5	-	4	4	1	
	113. Inderøen	985, ⁶²	11 347	2	-	5	7	-	
	114. Stenkjær	2193, ⁸⁹	10 821	4	1	7	6	1	
	115. Grong	10285, ⁷¹	7 601	2	-	5	8	-	
	116. Namsos	1302, ⁰³	6 302	3	1	2	3	1	
	117. Fosnes	1323, ⁰⁰	4 681	1	-	2	3	-	
	118. Kolvereid	1085, ⁸⁰	4 851	1	-	3	3	-	
	119. Vikten	614, ⁸⁸	5 045	1	-	3	2	-	
XVIII.	Nordlands Amt	37958, ⁵⁰	132 447	42	1	78	56	5	
	120. Brønnø	2391, ⁹⁹	11 917	3	-	6	5	1	
	121. Alstahaug	1262, ⁶⁴	11 830	3	-	6	3	-	
	122. Vefsen	7067, ⁹⁸	7 380	2	-	4	3	1	
	123. Ranen	5064, ⁵³	13 652	5	-	6	4	-	
	124. Lurø	2321, ⁷⁷	8 288	2	-	4	4	-	
	125. Gildeskaal	1849, ⁷⁷	5 315	1	-	2	3	-	
	126. Bodø	535, ⁷⁹	8 040	3	1	5	2	1	
	127. Folden	2270, ⁷⁵	4 214	1	-	3	3	-	
	128. Skjerstad	3980, ¹⁹	7 148	3	-	3	3	-	
	129. Steigen	433, ⁷⁴	3 338	1	-	2	1	-	
	130. Hammerø	1058, ⁸⁸	2 946	1	-	1	1	-	
	131. Lødingen	2832, ⁰⁵	5 295	1	-	3	4	-	
	132. Ofoten	3036, ¹⁶	5 771	2	-	4	2	-	
	133. Flakstad	395, ⁴⁷	3 504	2	-	4	3	-	
	134. Buksnes	288, ³⁰	7 901	3	-	9	4	-	
	135. Østlofoten	630, ²⁰	7 074	3	-	4	4	1	
	136. Hadsel	944, ⁰²	10 008	3	-	6	2	1	
	137. Sortland	1594, ⁶²	8 826	3	-	6	5	-	
XIX.	Tromsø Amt	26246, ¹⁰	65 009	22	2	31	33	3	
	138. Trondenes	1543, ⁶⁹	11 760	5	-	4	6	1	
	139. Ibestad	1660, ⁹⁵	8 033	2	-	3	2	-	
	140. Tranø	1083, ⁰²	4 738	2	-	3	3	-	
	141. Berg	609, ¹⁰	1 849	1	-	2	2	-	

¹⁾ Medregnet de til Hedemarkens Amt hørende Dele af Tolgen Herred. ²⁾ Medregnet det til Hedemarkens Amt hørende Inset Sogn af Kvikne.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Tabel I. (Forts.).		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordnødre.	Hjælpe- væknatorer.	Apothek.	
	142. Lenviken	1198, ⁴⁷	5 583	1	-	3	4		
	143. Maalselven	5896, ⁰⁵	4 686	2	-	3	3		
	144. Balsfjorden	1565, ²⁸	4 451	1	-	2	2		2
	145. Tromsø	1593, ⁹⁰	10 299	4	2	4	3		
	146. Lyngen	3682, ²⁷	5 354	1	-	2	4		
	147. Karlsø	1374, ¹⁵	2 704	1	-	2	1		
	148. Skjervø	6039, ²²	5 552	2	-	3	3		-
XX.	Finmarkens Amt	47385, ³⁴	29 341	¹⁾ 13	1	23	33		3
	149. Alten	12119, ¹⁵	5 406	1	-	3	4		
	150. Løppen	1173, ⁶⁴	1 731	1	-	2	3		
	151. Hammerfest	3397, ³⁸	3 995	2	1	3	3		1
	152. Maasø	535, ⁸⁰	2 508	1	-	4	7		
	153. Kistrand	16443, ⁷⁸	3 354	1	-	2	3		
	154. Lebesby	3903, ⁶⁴	3 080	{ 1	-	2	2		
	155. Tanen			{ 1	-	1	4		
	156. Vardø	2257, ⁹⁹	3 310	2	-	2	3		1
	157. Vadsø	2565, ⁹⁹	4 025	1	-	3	1		1
	158. Sydvaranger	4987, ⁹⁹	1 932	1	-	1	3		
		322663, ⁵⁵	1 988 674	906	62	1024	696		121

¹⁾ Foruden de i hvert Distrikt opførte Læger er ansat en Distriktslæge uden fast Distrikt med skiftende Bopæl efter Amtmandens nærmere Bestemmelse.

Folkemængden. Den for Rigets Amter og Lægedistrikter opførte Folkemængde (Tabel I) er den tilstedeværende Folkemængde anført efter de af det statistiske Centralbureau meddelte Opgaver over Resultaterne af Folketællingen i Norge den 1ste Januar 1891. Til Beregning af Dødelighedsforhold og andre Forholdsberegninger i Aaret er derimod som Regel benyttet den af det statistiske Centralbureau til Medicinaldirektøren meddelte Opgave over den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde i Aaret (Tabel II).

Sundhedstilstanden maa betegnes som tilfredsstillende.

Det samlede Antal af anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde udgjorde for Aaret 170 991, hvoraf 5 781 dødelige mod 169 472, hvoraf 6 020 dødelige i 1896.

De hyppigst forekommende epidemiske Sygdomme var, som sædvanlig, de akutte Katarrer i Aandedrætsorganerne, deri ogsaa indbefattet den katarralske Lungebetændelse; de udgjorde 39,0 pCt. af samtlige anmeldte Tilfælde. Dernæst kommer akut Diarré (Kolerine) med 18,1 pCt. Af Influenza anmeldtes 11,9 pCt., af croupøs Lungebetændelse 6,2 pCt., af Mæslinger 4,2 pCt. og af Kighoste 3,9 pCt. Hyppigst efter disse anmeldtes Pleurit og Skarlagensfeber.

Dødeligheden i Riget, dets Bygder og Byer.

La mortalité dans le royaume, les communes rurales et les villes par départements.

Amter.	Hele Riget.				Bygderne.				Byerne.			
	Beregnet tilstede- v. Middel- befolk- ning.	Antal Dødsfald i 1897.	Døde af 1000 Levende.		Beregnet tilstede- v. Middel- befolk- ning.	Antal Dødsfald i 1897.	Døde af 1000 Levende.		Beregnet tilstede- v. Middel- befolk- ning.	Antal Dødsfald i 1897.	Døde af 1000 Levende.	
			1897.	1896.			1897.	1896.			1897.	1896.
Riget	2 110 400	32 389	15,3	15,2	1 561 800	23 012	14,7	14,4	548 600	9 377	17,1	17,4
1. Kristiania	193 800	3 368	17,4	19,4	-	-	-	-	193 800	3 368	17,4	19,4
2. Akershus	104 200	1 568	15,0	14,8	101 100	1 526	15,1	14,8	3 100	42	13,5	15,8
3. Smaalenene	127 100	1 950	15,3	14,5	89 600	1 314	14,7	14,2	37 500	636	17,0	15,8
4. Buskerud	109 500	1 466	13,4	14,3	79 600	1 024	13,1	14,2	29 900	424	14,2	14,5
5. Jarlsberg og Larvik	101 200	1 549	15,8	15,2	66 400	1 018	15,3	14,9	34 800	531	15,8	15,8
6. Hedemarken	122 900	1 610	13,1	13,5	116 700	1 542	13,2	13,4	6 200	68	11,0	15,4
7. Kristians	113 300	1 424	12,6	13,1	108 500	1 354	12,5	13,1	4 800	70	14,6	11,4
8. Bratsberg	96 100	1 391	14,5	14,1	72 400	1 068	14,7	13,6	23 700	323	13,6	15,6
9. Nedenes	76 900	1 363	17,7	16,7	62 800	1 141	18,2	17,3	14 100	222	15,7	13,9
10. Lister og Mandal	74 200	1 325	17,9	17,3	53 900	967	17,9	17,1	20 300	358	17,9	17,9
11. Stavanger	116 500	2 066	17,7	16,8	78 900	1 344	17,0	15,7	37 600	722	19,2	17,7
12. Søndre Bergenhus	133 300	2 127	15,9	14,2	133 300	2 127	15,9	14,2	-	-	-	-
13. Bergen	62 400	1 111	17,8	16,8	-	-	-	-	62 400	1 111	17,8	16,8
14. Nordre Bergenhus ..	89 000	1 275	14,3	12,7	88 300	1 259	14,3	12,7	700	16	22,9	12,9
15. Romsdal	131 600	1 970	14,9	13,6	109 200	1 585	14,5	13,8	22 400	385	17,3	12,6
16. Søndre Trondhjem	129 400	2 135	16,5	17,2	96 200	1 485	15,4	16,4	33 200	650	19,6	19,8
17. Nordre —	80 700	1 275	15,8	15,1	75 900	1 207	15,9	14,8	4 800	68	14,2	19,8
18. Nordland	145 400	1 806	12,4	12,7	139 500	1 706	12,2	12,7	5 900	100	16,9	12,7
19. Tromsø	70 800	1 007	14,2	14,3	64 500	893	13,8	13,9	6 300	114	18,1	18,7
20. Finmarken	32 100	603	18,8	19,5	25 000	434	17,4	17,6	7 100	169	23,8	26,3

1897.

Dødeligheden i Byerne.

La mortalité dans les villes.

Amt.	Tabel III. Byer.	Tilstedev. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal Døde i 1897.	Døde af 1000 Levende.					
				1897.	1896.	1895.	1894.	1893.	1892.
I.	Kristiania ¹⁾ .	197 739	3 368	17,4	19,4	18,0	19,9	18,5	20,5
II.	Drøbak	2 147	31	14,5	15,4	20,5	17,7	20,0	21,4
	Hvitsten	149	1	6,7	6,7	13,4	6,7	33,6	20,1
	Hølen	191	5	26,2	26,2	36,7	20,9	20,9	36,6
	Son	769	5	6,5	13,0	20,8	11,7	13,0	29,9
III.	Moss	8 036	151	18,8	12,7	14,6	16,2	16,6	17,9
	Sarpsborg	2 936	70	23,8	22,8	22,5	19,1	15,0	19,1
	Fredrikstad	12 292	194	15,8	17,2	15,3	14,2	15,1	18,5
	Fredrikshald	11 159	221	19,8	16,8	16,9	20,4	23,1	22,8
IV.	Drammen	20 437	322	15,8	14,7	18,2	17,7	17,9	16,4
	Holmsbu	436	2	4,6	20,6	39,0	11,5	18,3	13,8
	Hønefoss	1 505	25	16,6	14,6	14,6	14,6	18,6	15,9
	Kongsberg	5 291	75	14,2	18,5	17,9	13,6	19,3	22,9
V.	Svelviken	1 346	25	18,6	11,9	24,6	14,9	11,9	15,6
	Holmestrand	2 287	50	21,9	15,3	13,1	16,2	16,6	21,4
	Horten	6 536	109	16,7	18,4	18,9	15,8	14,8	22,2
	Aasgaardstrand	397	10	25,2	21,5	10,8	13,4	21,5	13,4
	Tønsberg	6 818	135	19,8	15,3	18,2	17,2	16,2	14,1
	Sandefjord	3 903	67	17,2	20,3	13,8	16,1	12,6	15,1
	Larvik	10 933	135	12,3	16,5	16,0	16,0	16,6	17,5
VI.	Kongsvinger	1 308	14	10,8	21,4	19,1	22,2	18,3	12,2
	Hamar	4 013	54	13,5	16,4	14,0	17,9	16,4	14,9
VII.	Gjøvik	1 391	24	17,3	14,4	12,2	19,4	10,8	25,2
	Lillehammer	1 861	46	24,7	15,4	22,6	19,3	26,9	17,2
VIII.	Brevik	1 993	21	10,5	20,1	25,6	21,1	22,1	24,1
	Porsgrund	3 841	62	16,1	19,0	18,2	19,8	18,7	17,2
	Skien	8 959	143	16,0	16,3	15,8	15,2	15,8	22,7
	Stathelle	345	5	14,5	14,5	28,9	11,6	23,2	31,9
	Langesund	1 230	28	22,8	22,7	15,4	17,9	21,2	26,0
	Kragerø	5 492	64	11,7	13,1	16,4	14,6	13,3	19,8

¹⁾ Den opførte Folkemængde er den efter Sundhedskommissionens Opgaver beregnede hjemmehørende Middelbefolkning i 1897; cfr. Side 1* Anm. Dødeligheden er derimod beregnet efter den af det statistiske Centralbureau opgivne tilstedeværende Middelfolkemængde cfr. Tabel II.

Dødeligheden i Byerne.

Amt.	Tabel III. (Forts.) Byer.	Tilstedev. Folke- mængde 1ste Januar 1891.	Antal Døde i 1897.	Døde af 1000 Levende.					
				1897.	1896.	1895.	1894.	1893.	1892.
IX.	Østerrisør	2 988	67	22,4	16,7	13,1	13,7	12,7	23,1
	Tvedestrand	1 657	30	18,1	12,1	16,3	15,7	15,7	12,1
	Arendal	4 438	59	13,3	13,1	10,8	21,9	29,2	15,3
	Grimstad	2 880	37	12,8	12,8	12,9	13,2	12,8	14,6
	Lillesand	1 372	29	21,2	20,4	15,3	21,1	16,8	11,7
X.	Kristiansand	12 543	226	18,0	17,7	20,1	21,7	21,9	21,3
	Mandal	3 616	67	18,5	21,0	20,2	17,7	17,1	15,5
	Farsund	1 518	33	21,8	25,7	26,3	17,1	26,4	25,0
	Flekkefjord	1 541	32	20,8	13,6	21,4	17,5	23,9	23,4
XI.	Sogndal	461	10	21,7	21,7	19,5	8,7	15,2	19,5
	Egersund	2 815	54	19,2	17,4	20,6	18,1	19,9	16,3
	Sandnes	1 654	35	21,2	26,0	29,0	22,4	22,4	20,6
	Stavanger	22 483	473	21,1	18,6	19,9	21,3	19,3	20,0
	Kopervik	791	19	24,0	24,0	20,2	16,4	25,3	15,2
	Skudeneshavn	1 123	24	21,4	16,0	16,1	16,9	19,7	16,9
	Haugesund	5 382	107	19,9	17,3	16,7	16,2	18,0	15,6
XIII.	Bergen ¹⁾	ca. 64 000	1111	17,8	16,8	16,6	22,3	16,9	17,8
XIV.	Florø	674	16	23,7	13,4	17,8	10,4	14,8	11,9
XV.	Aalesund	8 349	186	22,3	14,1	21,4	19,9	17,9	18,3
	Molde	1 660	31	18,7	17,5	18,7	20,5	24,1	21,1
	Kristiansund	10 135	168	16,6	13,0	18,1	20,1	18,1	17,1
XVI.	Trondhjem ¹⁾	33 500	650	19,6	19,3	18,0	24,2	27,3	19,0
XVII.	Levanger	902	15	16,6	35,5	21,1	29,9	28,8	22,2
	Stenkjær	1 866	20	10,7	15,5	12,9	13,4	13,4	14,5
	Namsos	1 815	33	18,2	18,7	13,8	13,2	20,9	29,2
XVIII.	Mosjøen	1 160	21	18,1	6,9	14,7	16,4	21,6	23,3
	Bodø	3 791	79	20,8	16,6	18,2	20,8	18,7	24,4
XIX.	Tromsø	6 071	114	18,8	19,1	15,8	19,3	17,8	21,1
XX.	Hammerfest	2 238	57	25,5	26,3	21,0	30,4	38,9	38,4
	Vardø	2 217	69	31,1	34,2	23,1	33,8	39,7	35,2
	Vadsø	1 767	43	24,3	24,9	27,7	24,9	27,7	31,1

¹⁾ Folkemængden er den af Stadsfysikus opgivne omtrentlige Middelfolkemængde for Aaret. Dødeligheden er beregnet paa samme Maade som for Kristiania anført efter det statistiske Bureaus Opgaver over Middelbefolkningen; (cfr. Tabel II).

Døde i Forhold til 1000 levende Fødte.

Nombre des décès par 1000 enfants nés vivants.

Tabel IV.										
	1897.	1896.	1895.	1894.	1893.	1892.	1891.	1890.	1889.	1888.
Riget.....	511	499	511	568	532	602	565	590	586	549
Byer	504	508	501	573	528	588	560	595	604	599
Bygder	513	495	512	566	534	607	566	589	580	532
Amter:										
Kristiania ..	478	525	466	562	494	578	559	618	611	618
Akershus... ..	494	485	508	551	575	632	669	559	606	605
Smaalenene ...	491	464	499	495	480	619	517	529	529	605
Buskerud... ..	464	467	542	535	533	563	532	517	638	566
Jarlsb. og Larvik	545	523	548	558	496	586	552	554	560	558
Hedemarken ..	446	457	452	546	546	605	562	571	625	525
Kristians ..	426	456	444	476	528	624	551	507	535	506
Bratsberg	528	495	551	513	503	594	533	540	544	531
Nedenes.	654	593	544	637	538	662	662	588	617	655
Lister og Mandal	608	591	597	640	622	702	746	717	715	779
Stavanger	589	536	571	536	575	589	545	576	583	585
Søndre Bergenhus	573	497	491	575	489	485	497	547	590	531
Bergen	533	514	483	672	491	531	528	496	565	661
Nordre Bergenhus	536	474	486	521	456	444	502	541	599	475
Romsdal	531	487	529	558	502	527	515	696	591	515
Søndre Trondhjem	602	597	553	701	662	745	714	773	682	588
Nordre Trondhjem	609	586	561	655	680	751	712	732	642	510
Nordland	366	382	445	599	484	671	537	583	422	419
Tromsø	433	427	469	528	449	530	426	535	521	412
Finmarken	559	548	601	701	764	771	594	665	626	546

De af epidemiske Sygdomme anmeldte Angrebne udgjorde 81,0 pro mille af den for Aaret beregnede Middelfolkemængde eller 0,3 pro mille mindre end Aaret forud. De største Tal har Byerne Bergen med 176,6 pro mille og Kristiania med 133,7 pro mille, dernæst kommer Jarlsberg og Larvik, Søndre Trondhjems, Smaalenenes, Nedenes, Akershus, Buskerud, Finmarkens og Stavanger Amter, hvor Antallet af Angrebne ligeledes i større eller mindre Grad overstiger Gjennemsnitstallet for Riget. De øvrige Amter har mindre Forholdstal end det Gjennemsnitlige; det mindste har Tromsø med 46,1 og de Bergenhusiske Amter med henholdsvis 48,8 og 28,4 (Søndre Bergenhus). Som sædvanlig viser Forholdet sig størst i de Amter, der har den største Bybefolkning. I Forhold til Aaret forud viser der sig nogen Stigning i de anmeldte Sygdomstilfældes Antal i Akershus, Jarlsberg og Larvik, Nedenes, Stavanger, Søndre og Nordre Bergenhus, Romsdals, Søndre Trondhjems og Nordlands Amter.

Samtlige af Lægerne anmeldte Tilfælde af
Les maladies épidémiques

Tabel V.	Samtlige anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme.		Anmeldte Angrebne af epidemiske Sygdomme af 1000 Indbyggere.	Exantematisk Tyfus.		Tyfoidfeber.		Cerebrospinalmeningit.		Børnekopper.	
	Tilf.	Dødsf.		Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Riget	170991	5781	81,0	47	3	1127	145	38	12	23	3
Byer	90465	2424	164,8	-	-	458	65	2	-	19	2
Bygder	80526	3357	51,6	47	3	669	80	36	12	4	1
Amter:											
1. Kristiania	25912	980	133,7	-	-	207	30	-	-	-	-
2. Akershus	9423	177	90,6	-	-	69	3	-	-	-	-
3. Smaalenene	13017	417	102,4	-	-	36	2	2	-	-	-
4. Buskerud	9685	227	88,8	-	-	28	3	-	-	-	-
5. Jarlsberg og Larvik	10883	217	107,5	-	-	35	4	2	2	-	-
6. Hedemarken	7753	251	63,1	-	-	9	2	1	-	-	-
7. Kristians	6121	215	54,1	-	-	13	2	-	-	-	-
8. Bratsberg	6391	202	66,5	-	-	2	-	-	-	-	-
9. Nedenes	7306	272	95,0	-	-	14	4	-	-	-	-
10. Lister og Mandal	3873	200	52,2	-	-	21	8	3	2	-	-
11. Stavanger	9818	408	84,3	-	-	30	6	-	-	12	1
12. Søndre Bergenhus	3782	331	28,4	-	-	110	10	3	2	4	1
13. Bergen	11022	322	176,6	-	-	106	11	1	-	5	1
14. Nordre Bergenhus	4340	180	48,8	-	-	21	2	13	2	-	-
15. Romsdal	8774	295	66,7	-	-	143	22	-	-	2	-
16. Søndre Trondhjem	13852	375	107,0	-	-	55	9	-	-	-	-
17. Nordre —	4409	193	54,6	-	-	50	6	4	-	-	-
18. Nordland	8563	257	58,9	14	2	72	10	7	2	-	-
19. Tromsø	3267	169	46,1	23	-	66	6	2	2	-	-
20. Finmarken	2800	93	87,3	10	1	40	5	-	-	-	-

For 170 125 af de ialt opgivne 170 991 epidemiske Sygdomstilfælde kjendtes deres Optræden i de forskjellige Maaneder. De fleste forekom i Aarets første Kvartal, væsentlig paa Grund af et forøget Antal akute Katarrer i Luftveiene samt epidemisk optrædende Influenza. De mindste Tal opgives for September og Oktober.

Antal Angrebne af epidemiske Sygdomme blandt 1000 Indvaanere i Riget og dets Amter findes anført i Tabel V.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde efter de af det statistiske Centralbureau meddelte Opgaver over Folkemængdens Bevægelse i 1897 32 389

epidemiske Sygdomme fordelte paa Amter.
dans les départements.

Skarlagensfeber.		Mæslin-ger.		Difteri (Croup).		Blodgang.		Barsel-feber.		Pyæmi, Septhæmi.		Rosen.		Røde Hunde.		Vand-kopper.	
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
4502	162	7105	240	2242	349	130	12	381	117	588	136	1982	78	2134	2	1945	1
1373	54	3996	107	754	89	18	2	81	33	160	46	855	38	1572	-	1330	1
3129	108	3109	133	1488	260	112	10	300	84	428	90	1127	40	562	2	615	-
414	9	224	8	276	33	1	-	16	11	20	15	175	20	25	-	390	1
286	5	35	1	118	17	9	-	19	13	15	5	103	4	33	-	115	-
128	2	224	1	123	8	7	-	17	9	42	10	190	7	18	-	203	-
163	9	183	1	63	9	1	-	15	-	19	4	146	2	35	-	100	-
111	2	328	3	20	2	1	-	8	2	20	5	121	1	1	-	41	-
69	1	19	-	44	5	18	4	11	5	22	2	138	4	17	-	39	-
74	4	11	-	126	28	13	-	26	7	23	6	109	6	9	-	123	-
232	3	151	9	18	1	10	-	7	5	7	1	58	2	-	-	54	-
133	9	649	23	70	11	4	-	13	-	31	6	73	2	36	-	43	-
74	3	152	1	30	5	2	-	8	3	5	1	52	-	77	-	48	-
380	23	288	18	211	27	9	2	14	8	41	6	63	2	481	-	101	-
789	26	570	29	120	26	9	-	26	10	33	9	44	3	50	-	43	-
274	11	692	29	27	9	1	-	8	5	12	8	153	6	465	-	267	-
489	18	205	10	59	16	-	-	23	6	73	12	71	1	45	-	36	-
355	13	169	-	114	17	8	2	25	8	49	4	91	5	309	-	96	-
215	15	1591	38	317	45	20	3	43	5	64	15	130	3	44	-	114	-
138	3	229	4	25	5	-	-	11	5	21	5	74	3	20	-	32	-
136	5	859	37	119	17	3	-	54	8	37	7	115	4	198	2	40	-
27	1	439	14	263	42	13	-	26	9	36	13	38	2	181	-	29	-
15	-	87	4	99	26	1	1	11	8	18	2	38	1	90	-	31	-

eller 15,3 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde; i 1896 var den 15,2 pro mille.

Dødeligheden i Rigets Bygder (14,7 pro mille) var noget lavere end Gjennemsnitsdødeligheden for Riget, men 0,3 pro mille høiere end Aaret forud; i Rigets Byer (17,1 pro mille) var den som sædvanlig adskillig større end Gjennemsnitsdødeligheden for Riget, men 0,3 pro mille lavere end Aaret forud.

Sammenlignes Dødeligheden i Amterne (Overøvrighedsdistrikterne) med Rigets (cfr. Tab. II) viser den sig størst i Finmarkens Amt, hvor den overstiger Rigets med 3,5 pro mille; i Lister og Mandal, Bergen, Nedenes, Sta-

Samtlige af Lægerne anmeldte Tilfælde af
Les maladies épidémiques

Tabel V. (Forts.)	Kusma.		Kighoste.		Akute Katar- rer i Aande- drætsorga- nerne.		Influenza.		Bamle- Syge.
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.
Riget	632	1	6639	296	66621	1296	20287	165	4158
Byer	460	1	3169	128	38000	543	9967	60	2241
Bygder	172	-	3470	168	28621	753	10320	105	1917
Amter:									
1. Kristiania	180	1	766	39	12141	178	1748	13	969
2. Akershus	16	-	304	1	4017	48	845	2	922
3. Smaalenene	20	-	517	30	5598	124	1230	14	695
4. Buskerud	21	-	376	17	3421	53	1494	8	623
5. Jarlsberg og Larvik . .	3	-	514	10	4559	58	2182	18	275
6. Hedemarken	24	-	958	29	3037	63	803	8	144
7. Kristians	2	-	372	11	2100	52	742	3	89
8. Bratsberg	38	-	365	18	2387	58	1280	8	22
9. Nedenes	152	-	160	18	2786	76	988	17	225
10. Lister og Mandal . .	6	-	28	5	1724	46	368	22	7
11. Stavanger	2	-	474	37	4184	108	680	6	33
12. Søndre Bergenhus . .	1	-	111	6	762	50	155	5	10
13. Bergen	30	-	797	27	4360	66	662	1	100
14. Nordre Bergenhus . .	7	-	48	11	1465	25	301	3	44
15. Romsdal	15	-	77	1	2721	55	1709	3	-
16. Søndre Trondhjem . .	12	-	238	8	4963	89	1893	9	
17. Nordre —	3	-	122	14	1389	34	798	9	
18. Nordland	19	-	98	5	3147	61	1473	7	-
19. Tromsø	4	-	44	1	900	38	399	6	
20. Finmarken	77	-	270	8	960	14	537	3	

vanger, Kristiania og Søndre Trondhjems Amter overstiger den Rigets med fra 2,6 til 2,1 pro mille. Mindst var Dødeligheden i Nordlands Amt, (2,9 pro mille mindre end Rigets), og i Kristians, Hedemarkens, Buskerud, Tromsø og Nordre Bergenhus Amter med fra 2,7 til 1,0 pro mille mindre Dødelighed end Rigets. I de øvrige Amter var Forskjellen dels ingen dels mindre væsentlig.

I Forhold til Aaret forud er Dødeligheden steget i 12 Amter, mest i Søndre og Nordre Bergenhus Amter fra henholdsvis 14,2 og 12,7 pro mille i 1896 til 15,9 og 14,3 i 1897. I de øvrige 8 Amter er den aftaget særlig i Kristiania fra 19,4 pro mille i 1896 til 17,4 pro mille i 1897.

Tabel II (Side 6* giver en Oversigt over de Dødes Antal og Dødelig-

epidemiske Sygdomme fordelte paa Amter.
dans les départements.

Croupes Lunge- betændelse.		Pleurit.		Gigtfeber.		Koldfeber.		Berl-Berl.		Akut Diarré (Kolerine).		Skjærbug.		Pemfigus hos Nyfødte.	
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
10596	1454	4536	114	4201	91	80	3	5	2	30825	1040	32	2	135	57
4021	462	1729	34	1879	31	30	1	3	2	18279	700	8	-	61	25
6575	992	2807	80	2322	60	50	2	2	-	12546	340	24	2	74	32
967	155	387	10	473	10	2	-	-	-	6526	442	-	-	5	5
376	46	190	1	231	3	3	-	-	-	1709	38	-	-	8	-
883	128	285	8	347	4	4	-	-	-	2436	64	2	-	10	6
417	40	343	6	240	3	-	-	-	-	1990	61	3	-	4	1
441	50	146	4	223	6	11	1	-	-	1835	48	-	-	6	1
556	63	207	10	221	3	-	-	-	-	1413	52	3	-	-	-
466	58	141	3	218	4	1	-	-	-	1458	30	1	-	4	1
405	65	127	7	111	3	1	-	-	-	1108	22	5	-	3	-
516	88	241	6	156	4	22	1	4	2	982	4	2	-	6	1
303	75	79	5	85	3	8	1	-	-	786	18	1	-	6	2
767	114	282	8	313	9	16	-	1	-	1427	33	4	-	5	-
399	116	103	14	125	6	1	-	-	-	310	17	-	-	4	1
616	54	271	4	355	6	5	-	-	-	1799	82	-	-	16	2
543	61	189	1	149	6	-	-	-	-	553	3	1	1	5	2
884	132	554	4	212	2	-	-	-	-	1231	21	1	-	9	6
865	70	251	5	289	5	-	-	-	-	2739	50	-	-	9	6
455	73	123	7	150	5	-	-	-	-	757	16	-	-	8	4
517	34	391	5	184	7	5	-	-	-	1049	26	2	1	24	17
144	25	141	3	52	-	-	-	-	-	436	5	1	-	3	2
76	7	85	3	67	2	1	-	-	-	281	8	6	-	-	-

heden i 1897 og i 1896 i Forhold til den beregnede tilstedeværende Middelfolke-
mængde i Riget, dets Bygder og Byer med Fordeling paa Amterne.

Tabel III (Siderne 7* og 8*) giver en Oversigt over Dødeligheden i
Byerne.

Tabel IV (Side 9*) viser Antallet af Døde i Forhold til levende
Fødte i Tiaaret 1888—1897.

Epidemiske Sygdomme. I Tabel V (Side 10* o. flg. gives en Over-
sigt over samtlige af Lægerne opgivne Tilfælde og Dødsfald af epide-
miske Sygdomme samt deres Fordeling paa Amterne.

De af Lægerne opgivne Tilfælde af epidemiske Sygdomme efter Maaned, Kjøen og Alder.

Le nombre des cas des maladies épidémiques traités par mois, par sexe et par âge.

Sygdom.	Ialt kjendte Tilfælde.	Procentfor- hold til samt- lige opgivne Tilfælde af epidemiske Sygdomme.	Ialt anmeldte Dødsfald.	Procent Døde af samtlige Tilfælde af samme Syg- dom.	Kjøen og Alder (par sexe et âge).				Tiden er op- given for Antal Be- handlede.
					1		2		
					Børn (under 15 Aar).		Voxne (over 15 Aar).		
					Mandkjøn.	Kvindekj.	Mandkjøn.	Kvindekj.	
Exantematisk Tyfus	47	0,08	3	6,4	13	9	8	17	47
Tyfoidefeber	1127	0,7	145	12,8	149	118	493	354	1118
Cerebrospinalmeningit	38	0,02	12	35,3	10	9	6	9	35
Børnekopper	23	0,01	3	13,0	1	1	10	11	22
Skarlagensfeber	4502	2,5	162	3,6	1959	2073	174	283	4494
Mæslinger	7105	4,2	240	3,4	3055	3118	439	491	7076
Difteri (Croup)	2242	1,3	349	15,6	815	779	208	360	2227
Blodgang	130	0,08	12	9,3	28	43	36	18	128
Barselfeber	381	0,2	117	30,7	-	-	-	381	363
Pyæmi, Septhæmi	588	0,3	136	23,1	46	29	311	201	556
Rosen	1982	1,2	78	3,9	124	154	772	913	1973
Røde Hunde	2134	1,3	2	-	782	836	228	282	2131
Vandkopper	1945	1,1	1	-	877	919	70	64	1936
Kusma	632	0,4	1	-	231	169	113	97	632
Kighoste	6639	3,9	296	4,5	3129	3317	73	86	6625
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	66621	39,0	1296	1,9	15315	15129	18432	17486	66278
Influenza	20287	11,9	165	0,8	2321	2651	8010	7245	20270
Bamlesyge	4158	2,4	-	-	538	560	1641	1322	4135
Lungebetændelse	10596	6,2	1454	13,7	2224	1912	3731	2702	10591
Pleurit	4536	2,7	114	2,5	484	393	2168	1469	4519
Gigtfeber	4201	2,5	91	2,2	413	426	1710	1629	4194
Koldfeber	80	0,05	3	3,7	4	1	66	9	78
Beri-Beri	5	-	2	40,0	-	-	5	-	3
Akut Diarré (Kolerine)	30825	18,1	1040	3,4	8558	7918	7357	6900	30554
Skjærbug	32	0,02	2	0,3	6	1	14	11	31
Pemfigus hos Nyfødte	135	0,08	57	44,0	61	59	-	-	109
Tilsammen	170991		5781		41143	40626	46076	42341	170125

Tabel VI. (Forts.).												
Sygdom.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Exantematisk Tyfus	13	15	4	7	3	.	3	2
Tyfoidefeber	76	62	79	77	64	63	56	153	138	119	132	99
Cerebrospinalmeningit	1	1	4	9	4	3	1	1	2	2	5	2
Børnekopper	1	10	3	8
Skarlagensfeber	689	528	496	436	336	240	174	216	247	345	393	394
Mæslinger	1148	621	404	521	465	442	357	299	295	934	1048	542
Difteri (Croup)	285	206	229	229	207	138	178	128	108	165	176	178
Blodgang	5	12	23	6	2	5	3	34	11	3	6	18
Barselfeber	44	45	34	31	30	25	16	36	27	22	24	29
Pyæmi, Septhæmi	62	46	58	45	25	46	48	48	37	43	50	48
Rosen	207	188	183	158	179	145	161	120	137	162	164	169
Røde Hunde	651	323	250	233	169	188	114	67	23	50	26	37
Vandkopper	274	226	236	228	162	134	64	44	59	102	200	207
Kusma	139	143	99	66	60	33	11	19	12	15	13	22
Kighoste	1210	941	789	521	611	409	401	332	311	293	348	459
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	9723	9230	8073	6484	5541	4205	2865	2286	2933	4040	4844	6054
Influenza	2014	4169	5505	3136	1573	979	761	614	259	245	282	733
Bamlesyge	4	8	124	50	28	490	1423	1453	393	99	45	18
Lungebetændelse	1392	1415	1114	1274	1190	792	491	257	342	544	777	1003
Pleurit	395	388	433	399	417	438	399	394	320	305	307	324
Gigtfeber	458	431	450	388	396	368	333	222	218	260	324	346
Koldfeber	4	3	4	3	6	23	4	4	8	6	8	5
Beri-Beri	2	1	.	.
Akut Diarré (Kolerine)	1758	1580	1615	1597	1707	2454	4316	6570	3539	1902	1855	1671
Skjorbug	2	1	2	3	3	4	5	2	1	3	.	5
Pemfigus hos Nyfødte	6	7	11	3	5	10	6	15	15	18	11	2
Tilsammen	20551	20599	20224	15912	13183	11634	12190	13316	9435	9678	11044	12359

De i Byerne anmeldte epidemiske Sygdomme¹⁾).

Les maladies épidémiques dans les villes.

Tabel VII.	Sygdom.	Antal kjendte Tilfælde.	Procentforhold til de i hele Riget anmeldte Tilfælde af samme Sygdom.	Antal anmeldte Dødsfald.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Exantematisk Tyfus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tyfoidfieber	452	40,1	65	30	31	34	36	17	25	15	65	78	44	54	23
	Simpel Feber	519	-	-	51	57	43	24	37	29	42	38	54	41	54	49
	Cerebrospinalmeningit	2	5,8	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
	Barselfeber	83	21,8	33	4	8	9	8	7	3	5	9	12	2	7	9
	Børnekopper	19	82,6	2	1	10	3	5	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vandkopper	1342	68,9	1	175	158	163	174	107	98	30	24	40	65	142	166
	Skarlagensfeber	1312	29,1	54	211	172	149	105	63	66	33	61	86	115	130	121
	Røde Hunde	1576	73,8	-	588	244	173	159	112	116	55	35	12	33	22	27
	Mæslinger	4022	56,6	107	813	337	142	202	212	130	79	97	135	764	859	252
	Rosen	845	42,7	40	102	90	67	80	72	46	64	51	50	60	84	79
	Pyæmi, Septhæmi	152	25,8	46	20	4	11	13	5	17	13	15	8	10	21	14
	Kighoste	3191	48,9	128	699	488	318	203	191	150	129	167	177	153	211	305
	Difteri	655	-	89	96	89	69	54	47	41	43	43	27	46	60	40
	Strubehoste	98	33,6	-	7	7	13	12	11	1	5	4	10	10	12	6
	Kusma	460	72,8	1	111	117	72	42	39	23	8	9	5	13	7	14
	Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	37190	55,8	543	5828	5366	4220	3281	2869	2147	1316	1152	1688	2378	3021	3924
	Katarralsk og follikulær Angina.	8279	-	-	1000	900	929	719	653	594	363	345	486	663	825	802
	Influenza	10029	49,5	59	979	2410	3262	1493	532	297	131	252	82	78	99	414
	Lungebetændelse	4019	38,0	462	597	565	358	419	415	312	175	118	149	202	314	395
	Pleurit.	1735	38,3	34	166	150	143	145	149	193	143	166	126	102	124	128
	Gigtfeber	1890	45,0	32	225	215	200	182	172	172	139	80	96	119	141	149
	Koldfeber	29	36,2	1	1	-	1	3	2	8	1	1	2	3	4	3
	Akut Diarré (Kolerine)	18277	59,8	700	939	897	894	925	979	1383	2527	4058	2282	1203	1149	1041
	Blodgang	19	14,6	2	3	5	1	1	1	2	-	1	-	1	2	2
	Skjørbug	8	25,0	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	3
	Tilsammen	96203	-	2399	12646	12320	11274	8286	6692	5853	5319	6795	5605	6105	7342	7966
	Veneriske Saar	589	-	52	56	51	70	31	26	32	48	57	62	50	61	45
	Nye Tilfælde af Chanker og Syfilis	1205	-	-	108	131	112	88	62	92	94	87	90	106	123	112
	Gonorré og Uretrit	3952	-	-	335	281	314	273	226	289	359	345	368	333	429	300

¹⁾ Summerne stemmer ikke ganske med de specielle Lister for Maanederne, idet senere indkomne Opgaver har givet Anledning til Rettelser og Udfyldninger af disse.

Epidemiske Sygdomme i Amternes Byer.
Les maladies épidémiques dans les villes par départements.

Tabel VIII.		Ialt kjendte		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Kristiania.		Akershus Amt.		Smaale- nenes Amt.		Buskerud Amt.		Jarlsberg og Larvik Amt.		Hede- markens Amt.		Kristians Amt.		Brats- berg Amt.		Nedenes Amt.		Lister og Mandal Amt.		Sta- vanger Amt.		
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Tyfoidfæber	458	65	207	30	-	-	17	-	14	2	10	1	1	-	-	-	1	-	8	2	8	5	7	2	
Cerebrospinalmeningit.	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Børnekopper	19	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	1	
Skarlagensfeber	1373	54	414	9	-	-	53	1	24	4	48	-	3	-	2	-	122	1	56	2	27	2	108	11	
Mæslinger	3996	107	224	8	1	-	113	1	170	7	243	1	1	-	-	-	16	-	281	5	117	1	252	12	
Difteri (Croup)	754	89	276	33	-	-	22	2	25	3	13	1	1	-	2	1	10	-	14	2	14	4	120	12	
Blodgang	18	2	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	4	-	-	-	1	-	-	-	8	1	
Barselfeber	81	33	16	11	1	-	2	-	6	-	3	-	1	1	2	-	3	1	2	-	3	1	8	6	
Pyæmi, Septhæmi	160	46	20	15	1	-	15	2	3	1	4	4	2	-	2	-	6	-	14	2	3	1	34	3	
Rosen	855	38	175	20	3	-	102	2	61	-	64	-	13	1	9	-	28	1	28	1	30	-	44	2	
Røde Hunde	1572	-	25	-	9	-	5	-	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	77	-	427	-	
Vandkopper	1330	1	390	1	3	-	142	-	48	-	27	-	12	-	5	-	52	-	23	-	47	-	88	-	
Kusma	460	1	180	1	-	-	8	-	13	-	3	-	-	-	-	-	29	-	132	-	5	-	2	-	
Kighoste	3169	128	766	39	10	-	345	25	178	5	285	2	1	-	90	2	45	-	18	-	6	2	386	21	
Akute Katarrer i																									
Aandedrætsorg.	38000	543	12141	178	127	-	3261	34	1764	14	3100	20	327	2	226	8	1369	20	1148	12	1246	25	3528	70	
Influenza	9967	60	1748	13	65	-	765	6	697	4	1401	8	109	1	32	-	739	6	377	4	200	5	460	3	
Bamlesyge	2241	-	969	-	12	-	425	-	378	-	135	-	95	-	-	-	-	-	119	-	-	-	8	-	
Lungebetændelse	4021	462	967	155	7	-	384	45	153	11	191	14	34	2	31	3	158	16	130	15	117	23	462	47	
Pleurit	1729	34	387	10	6	-	108	3	155	2	59	3	19	-	7	-	49	1	63	2	42	2	162	2	
Gigtfeber	1879	31	473	10	5	-	155	1	84	-	117	4	5	-	12	-	43	-	59	1	56	1	226	4	
Koldfeber	30	1	2	-	-	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	2	-	1	1	12	-	
Akut Diarré (Kolerine).	18279	700	6526	442	51	1	1529	31	948	24	1200	19	209	4	215	3	618	9	455	2	511	9	1207	20	
Beri-Beri	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	1	-	
Skjørbug	8	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	
Pemfigus hos Nyfødte	61	25	5	5	-	-	2	2	3	1	3	1	-	-	-	-	2	-	5	-	5	1	4	-	
Tilsammen	90465	2424	25912	980	301	1	7459	155	4744	78	6909	78	833	11	639	17	3291	55	2951	52	2515	83	7569	217	

Epidemiske Sygdomme i Amternes Byer.
Les maladies épidémiques dans les villes par départements.

Tabel VIII. (Forts.)	13		14		15		16		17		18		19		20	
Sygdom.	Bergen.		Nordre Bergenhus Amt.		Romsdals Amt.		Søndre Trondhjems Amt.		Nordre Trondhjems Amt.		Nordlands Amt.		Tromsø Amt.		Finmarkens Amt.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	106	11		-	13	4	32	6	8	-	5	-	14	-	7	2
Cerebrospinalmeningit	1	-			-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Børnekopper	5	1	-		2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	274	11	25	-	65	3	129	10	4	-	7	-	2	-	10	-
Mæslinger	692	29	4		134	-	1338	30	87	-	151	7	160	4	12	2
Difteri (Croup)	27	9		-	32	5	131	12	1	-	2	-	32	3	32	2
Blodgang	1	-			1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	8	5			9	2	10	3	1	-	1	-	2	1	3	2
Pyæmi, Septhæmi	12	8	1		12	1	7	7	8	-	2	-	7	1	7	1
Rosen	153	6	-		31	-	65	3	7	-	15	-	4	1	23	1
Røde Hunde	465		1		297	-	24	-	-	-	27	-	110	-	72	-
Vandkopper	267	-			82	-	89	-	2	-	11	-	14	-	28	-
Kusma	30	-			-	-	3	-	2	-	1	-	1	-	51	-
Kighoste	797	27			36		96	2	2	-	26	1			82	2
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	4360	66	22		1414	13	2764	56	206	3	266	8	198	4	533	10
Influenza	662	1	3		1025		853	2	155	2	135		226	3	315	2
Bamlesyge	100	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	616	54	3		356	36	243	24	31	2	68	3	25	5	45	7
Pleurit	271	4	2	-	207	1	77	1	10	-	21	1	31	1	53	1
Gigtfeber	355	6	5	1	68	-	115	1	23	-	20	1	10		48	1
Koldfeber	5	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Akut Diarré (Kolerine)	1799	82	7		696	6	1680	35	143	2	120	4	167		198	7
Beri-Beri	-	-			-	-	-	-	-	-	-	-	-		-	-
Skjørbug	-	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-		4	-
Pemfigus hos Nyfødte	16	2			3	3	7	5	2	2	4	3				
Tilsammen	11022	322	73	1	4483	75	7663	197	692	11	882	28	1003	23	1524	40

**Angrebne af 1000 Indvaanere af Tyfoidfeber, Skarlagensfeber
Difteri og Lungebetændelse.**

Nombre des cas de la fièvre typhoïde, de la scarlatine, de la diphthérie et de la
pneumonie par 1000 habitants.

Tabel IX.		Tyfoidfeber.		Skarlagensfeber.		Difteri.		Lungebetændelse.	
Riget og Overøvrighedsdistrikter.		1897.	1896.	1897.	1896.	1897.	1896.	1897.	1896.
Riget		0,5	0,7	2,1	3,1	1,1	1,2	5,0	5,3
Byer		0,8	1,4	2,5	4,6	1,4	1,6	7,3	7,9
Bygder		0,4	0,5	2,0	2,6	1,0	1,0	4,2	4,4
Amter:									
1. Kristiania		1,1	2,5	2,1	2,2	1,4	1,7	5,0	5,9
2. Akershus		0,7	0,5	2,7	1,4	1,1	1,0	3,6	4,2
3. Smaalenene		0,3	0,6	1,0	0,3	1,0	1,4	7,0	6,2
4. Buskerud		0,3	0,3	1,5	2,0	0,6	0,7	3,8	5,4
5. Jarlsberg og Larvik		0,4	0,4	1,1	1,7	0,2	0,8	4,4	3,8
6. Hedemarken		0,07	0,07	0,6	0,7	0,4	0,8	4,5	4,0
7. Kristians		0,1	0,1	0,7	1,0	1,1	0,4	4,1	5,6
8. Bratsberg		0,2	0,07	2,4	5,2	0,2	0,3	4,2	6,4
9. Nedenes		0,2	0,2	1,7	6,6	0,9	1,4	6,7	4,1
10. Lister og Mandal		0,3	0,3	1,0	1,1	0,4	1,5	4,8	5,0
11. Stavanger		0,3	0,7	3,3	8,7	1,8	1,9	6,6	5,2
12. Søndre Bergenhus		0,8	0,8	5,9	8,5	0,9	0,8	3,0	2,6
13. Bergen		1,7	1,3	4,4	11,1	0,4	0,5	9,9	12,0
14. Nordre Bergenhus		0,2	0,2	5,5	4,2	0,7	0,3	6,1	4,4
15. Romsdal		1,1	0,7	2,7	0,3	0,9	0,4	6,7	6,4
16. Søndre Trondhjem		0,4	0,7	1,7	5,1	2,5	2,7	6,7	7,8
17. Nordre —		0,6	0,2	1,7	2,4	0,3	0,7	5,6	6,1
18. Nordland		0,5	0,6	0,9	0,4	0,8	1,5	3,6	4,4
19. Tromsø		0,9	2,9	0,4	0,7	3,7	3,7	2,0	2,9
20. Finmarken		1,3	1,2	0,5	0,1	3,1	0,5	2,4	4,2

Tabel VI (Siderne 14* og 15*) giver Oplysning om Tiden for de epidemiske Sygdomstilfælde Optræden og de Syges Køn og Alder, forsaavidt Opgaver derom haves; desuden oplyser Tabellen om de enkelte Sygdommes Procentforhold til samtlige kjendte Tilfælde af epidemiske Sygdomme samt om Dødelighedsprocenten.

Tabel VII (Side 16*) giver en Oversigt over de i samtlige Byer anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde med Angivelse af Procentforholdet til alle i

Dødsfald paa Barselseng.
Décès pendant les couches dans les départements.

Tabel X.	Antal Barselkvinder.	Efter Prester-nes Opgaver døde paa Barselseng.	Af Lægerne opgivne Dødsf. paa Barselseng.	Barselfeber.				Af 1000 Barselkvinder døde ¹⁾ i	
				Af Lægerne opgivne				1897	1896
				Tilfælde.	Angrebne af 1000 Fødende.	Dødsfald.	Dødsprocent af Angrebne.		
Riget	64063	221	212	381	5,9	117	30,7	3,4	3,5
Byer	18748	65	68	81	4,3	33	40,7	3,5	2,7
Bygder	45315	156	144	300	6,6	84	28,0	3,4	3,8
Amter:									
1. Kristiania	7048	22	29	16	2,3	11	68,7	3,1	3,1
2. Akershus	3230	5	5	19	5,9	3	15,8	1,6	1,9
3. Smaalenene	4003	13	12	17	4,2	9	53,0	3,2	1,5
4. Buskerud	3210	5	6	15	4,7	-	-	1,6	1,8
5. Jarlsberg og Larvik	2867	2	3	8	2,8	2	25,0	0,7	3,7
6. Hedemarken	3610	12	10	11	3,0	5	45,5	3,3	4,4
7. Kristians	3375	6	11	26	7,7	7	27,0	1,8	1,5
8. Bratsberg	2661	6	9	7	2,6	5	71,4	2,3	2,9
9. Nedenes	2092	4	3	13	6,2	-	-	1,9	2,3
10. Lister og Mandal	2209	6	6	8	3,6	3	37,5	2,7	3,2
11. Stavanger	3547	12	14	14	3,9	8	57,1	3,4	4,2
12. Søndre Bergenhus	3756	24	16	26	6,9	10	38,5	6,4	5,5
13. Bergen	2121	8	7	8	3,8	5	62,5	3,8	2,5
14. Nordre Bergenhus	2420	12	11	23	9,5	6	26,1	5,0	4,1
15. Romsdal	3760	17	12	25	6,6	8	32,0	4,5	3,2
16. Søndre Trondhjem	3593	11	10	43	12,0	5	11,6	3,1	5,1
17. Nordre —	2119	9	9	11	5,2	5	45,5	4,3	2,8
18. Nordland	4973	11	13	54	10,9	8	14,8	2,2	3,7
19. Tromsø	2370	17	13	26	11,0	9	34,6	7,2	5,9
20. Finmarken	1099	19	13	11	10,0	8	72,7	17,3	11,3

¹⁾ Beregnet efter det af Presterne opgivne Antal Dødsfald.

Riget kjendte Tilfælde af samme Sygdom; Tabellen er udarbejdet efter de til Medicinaldirektøren indsendte maanedlige epidemiske Lister for Rigets Byer.

Tabel VIII (Siderne 17* og 18*) giver en Oversigt over Fordelingen af de epidemiske Sygdomstilfælde og Dødsfald paa de forskjellige Amters Byer.

Uoverensstemmelsen mellem Tabellerne VII og VIII beror paa, at simpel Feber samt katarralsk og follikulær Angina er medtaget paa den første, men ikke

Dødsaaarsager for Barselkvinder. Døde efter obstetriciske Operationer.

Causes de décès pendant les couches. Décès après des opérations obstétricales.

Dødsaaarsager.	Antal Dødsfald paa Barselseng.	Deraf i		Ialt.	Dødsfald efter følgende Operationer.							Døde uforløst.
		Byer.	Bygder.		Tangforløsning.	Vending.	Partus præm. artific.	Accouchement forcé.	Perforation.	Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.	
Barsel-feber	117	33	84	21	13	3	-	-	3	-	2	-
Barselkrampe	27	14	13	13	10	1	1	1	-	-	-	-
Emboli og Thrombose	10	4	6	2	1	1	-	-	-	-	-	-
Blødning	26	6	20	3	1	1	-	-	-	-	1	-
Livmoderbristning	8	1	7	3	1	1	-	-	-	1	-	3
Besværlig Fødsel	10	2	8	3	-	2	-	-	1	-	-	1
Abort	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Enterit	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Extrauterint Svangerskab	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hyperemesis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmi	1	-	1	2	-	-	-	-	1	-	1	-
Retroflexio uteri gravidi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uræmi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukjendt Aarsag	4	1	3	3	-	3	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	212	68	144	51	27	12	1	1	5	1	4	4

paa den sidste Tabel. Desuden er de ved den førstnævnte Tabels Udarbeidelse benyttede maanedlige Lister fra Byerne tildels rettede eller forandrede ved senere Opgaver og ved Indsendelsen af de aarlige Medicinalberetninger.

I Slutningen af den almindelige Beretning (Tabel XL) er for enkelte epidemiske Sygdomme indtaget Opgaver over disses Optraeden for hver Maaned i de enkelte Lægedistrikter med særlig Anførsel for Byer og Bygder.

Af **exantematisk Tyfus** (Typhus exanthematicus) er ialt anmeldt 47 Tilfælde, af hvilke 2 dødelige. Sygdommen forekom kun inden de nordligste Amter, hvor der foruden nogle faa spredte Tilfælde optraadte 3 Epidemier i Folden Distrikt af Nordlands Amt som Fortsættelse af Epidemien forrige Aar (14 Angrebne), i Karlsø af Tromsø Amt (23 Angrebne) og i Sydvaranger Distrikt af Finmarkens Amt (10 Angrebne).

Tyfoidefeber (Ileotyphus, Febris typhoidea), forekom adskillig sjældnere end Aaret forud (1 127 Angrebne mod 1 546 i 1896). De fleste Tilfælde anmeldtes i Aarets 5 sidste Maaneder. Sygdommen forekom hyppigst i Kristiania By, hvor den baade om Vaaren og Høsten var epidemisk; Smitte bragtes gjentagne Gange ud i Omegnen og til fjernere liggende Landdistrikter. I Søndre Bergenhus Amt optraadte lokale Epidemier i Nordre Midthordland Distrikt og andensteds i Bergens Omegn ved Smitte fra denne By. I Romsdals Amt var Sygdommen ligeledes hyppig, navnlig i Ytre Romsdal Distrikt, hvor den ogsaa i de to foregaaende Aar

Indkomne Tilfælde af Gonorré og Uretrit paa Sygehusene.

Cas nouveaux de gonorrhée et de la urethrite dans les hôpitaux.

Tabel XII.	Sygdom.	Tilsammen behandlede Tilfælde.	Voxne.		Fordeling paa Amterne:																
					1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	15	16	17	18	19	20	
			Mænd.	Kvinder.	Kristiania By.	Smaalene.	Buskerud.	Jarlsberg og Larvik.	Hedemarken.	Kristians.	Bratsberg.	Nedenes.	Lister og Mandal.	Stavanger.	Romsdal.	Søndre Trondhjem.	Nordre Trondhjem.	Nordland.	Tromsø.	Finmarken.	
Gonorré og Uretrit . . .	246	151	95	99	7	6	13	2	4	1	2	4	13	3	21	8	30	3	30		

var optraadt epidemisk. I Nordre Trondhjems Amt havde man Epidemier i Namsos og Kolvereid Distrikter, ligesaa i Nordlands Amt i Ranen og Buksnes, samt i Tromsø Amt i Trondenes. Fra Bratsberg Amt er kun anmeldt 2 Tilfælde. Gjentagne Gange omtales Import til Landet ved hjemvendende Søfolk. Dødeligheden udgjorde gennemsnitlig 12,8 pCt.

I første Rubrik af Tabel IX (Side 19*) er angivet Antallet af Angrebne af Tyfoidefeber blandt 1 000 Indvaanere i Riget og dets Amter i 1897 og 1896.

Af **Cerebrospinalmeningit** (Meningitis cerebrospinalis epidemica) opføres tilsammen 38 Angrebne mod 30 Aaret forud; Sygdommen forekom for det Meste spredt uden paaviselig indbyrdes Forbindelse mellem Tilfældene. Fra Aardal og Sogndal — Nordre Bergenhus Amt — omtales 2 smaa lokale Epidemier.

Børnekopper (Variolæ) forekom noget hyppigere end i de nærmest foregaaende Aar, ialt 23 Tilfælde, hvoraf 3 dødelige; Sygdommen optraadte i to begrænsede Epidemier, den første i Stavanger By (12 Angrebne), den anden i Bergen (5 Angrebne); fra den sidstnævnte By bragtes Sygdommen til Ulvik og Askøen — Søndre Bergenhus Amt —, samt til Aalesund — Romsdals Amt. Den oprindelige Smittekilde kunde ikke udredes.

Af **Skarlagensfeber** anmeldtes adskillig færre Tilfælde end i de 3 foregaaende Aar (4502 mod 6 672 gennemsnitlig i 3-Aaret). Ialt angrebes af Befolkningen 2,1 pro mille mod over 3 pro mille Aarene forud. Sygdommen var hyppigst paa Vestlandet fra Stavanger til Romsdals Amt inklusive; ogsaa i Kristiania og Trondhjem forekom temmelig mange Tilfælde. Gennemsnitsdødeligheden var 3,6 pCt.

I anden Rubrik af Tabel IX (Side 19*) findes en Oversigt over Angrebne af Skarlagensfeber blandt 1 000 Indvaanere i Riget og dets Amter for 1897 og 1896.

Mæslinger (Morbilli) forekom epidemisk paa flere Kanter af Landet, (7105 anmeldte Tilfælde mod 6158 og 4557 henholdsvis i 1896 og 1895). Sygdommen optraadte hyppigst i Søndre Trondhjems Amt, hvor der var en større Epidemi i Trondhjems By, i Nordland og Bergens By, samt i Nedenes Amt, sjældnest i de oplandske Amter. Gennemsnitsdødeligheden blandt de anmeldte Tilfælde var 3,4 pCt.

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af veneriske Sygdomme.

Cas des maladies vénériennes traités en dehors des hôpitaux.

Tabel XIII.	Veneriske Saar og Syfilis.									Gonorré og Uretrit.				
	Tilsammen Behandlede.	Ialt kjendte Dødsfald.	Kjøn og Alder.				Veneriske Saar.	Sygds.form for Syfilis		Tilsammen Behandlede.	Kjøn og Alder.			
			Børn.		Voxne.			konstitu- tionel.	hereditær.		Børn.		Voxne.	
			Md.	Kv.	Md.	Kv.					Md.	Kv.	Md.	Kv.
Riget	1840	72	23	19	440	217	552	980	55	4584	8	14	1867	245
Amter:														
1. Kristiania	¹⁾ 980	31	-	-	-	-	440	514	26	²⁾ 2077	-	-	-	-
2. Akershus	24	-	2	1	7	14	4	18	2	32	-	-	25	6
3. Smaalenene	57	-	3	2	43	9	3	52	2	170	-	1	155	14
4. Buskerud	32	1	2	1	21	8	5	26	1	102	-	-	90	12
5. Jarlsberg og Larvik	55	2	1	-	33	21	10	44	1	112	-	-	107	5
6. Hedemarken	19	3	-	3	9	7	5	11	3	51	-	-	45	6
7. Kristians	11	1	1	-	5	5	5	5	1	30	1	-	23	6
8. Bratsberg	27	2	-	3	20	4	6	20	1	51	-	-	47	4
9. Nedenes	55	1	2	1	36	16	12	40	3	115	-	-	97	18
10. Lister og Mandal	34	3	2	1	22	8	10	21	3	79	-	-	76	3
11. Stavanger	76	3	2	1	43	30	-	-	-	224	-	-	206	18
12. Søndre Bergenhus	8	-	-	-	7	1	2	6	-	11	-	-	6	3
13. Bergen	³⁾ 157	8	-	-	-	-	-	-	-	⁴⁾ 343	-	-	-	-
14. Nordre Bergenhus	6	-	-	-	3	3	-	6	-	19	-	-	17	2
15. Romsdal	37	-	1	-	21	15	3	34	-	83	-	1	69	13
16. Søndre Trondhjem	117	7	3	4	77	33	25	86	6	376	1	3	338	34
17. Nordre —	14	3	-	1	7	6	2	11	1	72	1	-	56	15
18. Nordland	48	4	3	-	33	11	8	37	3	307	1	5	241	42
19. Tromsø	37	1	-	-	19	16	7	29	1	157	4	3	122	24
20. Finmarken	46	2	1	1	34	10	5	40	1	173	-	1	147	20

¹⁾ 809 Mænd og 171 Kvinder. ²⁾ 1941 Mænd og 136 Kvinder. ³⁾ 135 Mænd og 22 Kvinder. ⁴⁾ 327 Mænd og 16 Kvinder.

Difteri (Croup) viser ogsaa i dette Aar adskillig Nedgang i de anmeldte Tilfældes Antal (2242 mod 2483 i 1896, 4175 i 1895 og 6858 i 1894). De fleste Tilfælde opgives fra Søndre Trondhjems Amt (Epidemi i Trondhjems By), Kristiania By, samt fra Tromsø Amt (Epidemi i Skjervø). Dødeligheden udgjorde gjennemsnitlig 15,6 pCt (mod 14,8 pCt i 1896).

I tredie Rubrik af Tabel IX (Side 19*) findes en Oversigt over Angrebne af Difteri blandt 1000 Indvaanere i Riget og dets Amter i Aarene 1897 og 1896.

Af **Blodgang** (Dysenteria) er opført 130 Tilfælde, hvoraf 12 dødelige (mod 158 Tilfælde og 7 Dødsfald i 1896); epidemisk optraadte Sygdommen kun i Elverum — Hedemarkens Amt — og i Hevne — Søndre Trondhjems Amt.

Barselfeber (Febris puerperalis). Tabel X (Side 20*) giver en Oversigt over Antallet af Barselkvinder, Dødeligheden paa Barselseng, Tilfælde og Dødsfald af Barselfeber med disses Fordeling paa Amterne.

Af Barselfeber er opgivet omtrent det samme Antal Angrebne som i de nærmest foregaaende Aar, for hele Riget 5,9 pro mille af samtlige Barselkvinder. Sygdommen forekom hyppigst i Søndre Trondhjems Amt (med 12 pro mille) dernæst i Tromsø, Nordlands og Finmarkens Amter, sjældnest i Bratsberg Amt (2,6 pro mille) og i Kristiania By (2,3 pro mille).

Dødeligheden paa Barselseng. Af samtlige Barselkvinder døde efter de af Presterne meddelte Opgaver over Dødsfald paa Barselseng i 1897 221 eller 3,5 pro mille (i 1896 ligesaa 3,5 pro mille). Dødeligheden i Bygderne (3,4 pro mille) var noget mindre end i Byerne (3,5 pro mille) og størst i Finmarkens samt Tromsø Amter (17,3 og 7,2 pro mille), lavest i Jarlsberg og Larvik Amt (0,7 pro mille).

I Forhold til det hele af Presterne opgivne Antal Dødsfald paa Barselseng udgjorde de kjendte Dødsfald af Barselfeber 52,9 pCt. Af samtlige Barselkvinder døde 1,8 pro mille af denne Sygdom, i Byerne 1,8 pro mille, i Bygderne 1,9 pro mille. Dødeligheden af Barselfeber var noget mindre end Aaret forud baade for Byers og Bygders Vedkommende.

For de ovennævnte 221 Døde paa Barselseng var Alderen følgende:

	6	var	mellem	15	og	20	Aar
71	»	—	20	»	30	—	
100	»	—	30	»	40	—	
44	»	—	40	»	50	—	

Dødsfaldene (Begravelserne) var saaledes fordelt paa Maanederne:

Januar	21	Mai	22	September	20
Februar	15	Juni	14	Oktober	22
Marts	23	Juli	12	November	14
April	16	August	17	December	25

Af de i Aaret begravne Barselkvinder opgives 5 at være døde i December 1896.

Tiden i Barselsengen er nærmere angivet for 133 Dødsfald:

1ste Døgn	17	8de Døgn	5
2det —	12	9de —	4
3die —	8	10de —	8
4de —	7	11te —	7
5te —	10	12te —	4
6te —	7	13de —	2
7de —	5	14de —	6

Til- og Afgang af Spedalske i Anstalterne.

Tableau des lépreux dans les hospices.

Tabel XIV.	Tilbage- liggende fra 1896.			Indkomne i 1897.			Tilsammen Be- handlede.			Afgang.												Tilbage- liggende ved Udgangen af 1897.			Spedalsk- hedens Form for Tilbage- liggende.			Antal For- plei- nings- dage.	Dag- ligt Mid- del- belæg.
										Hel- bredede.			Udgaæde i Bedring.			Uhel- bredede.			Døde.										
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tuber- kulos.	Anæ- stetisk.	Blandet.					
Pleiestiftelsen No. 1..	133	57	76	14	6	8	147	63	84	-	-	-	1	1	-	2	2	-	17	10	7	127	50	77	36	81	10	46745	128,1
St. Jørgens Hospital..	57	22	35	-	-	-	57	22	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	2	53	20	33	6	42	5	19870	54,4
Reitgjerdets Pleie- stiftelse	143	67	76	18	11	7	161	78	83	-	-	-	-	-	-	8	7	1	10	4	6	143	67	76	76	67	-	50914	139,5
Tilsammen	333	146	187	32	17	15	365	163	202	-	-	-	1	1	-	10	9	1	31	16	15	323	137	186	118	190	15	117529	322,0

1897.

Opgave over samtlige Spedalske i Riget og deres Bevægelse i og udenfor Stiftelserne i Aarene 1856—1895.

Tableau des lépreux pendant les années de 1856—1895.

Tabel XV. Aar.	Antal ved Aarets Begyndelse.	Tilkomne.	Afgang i og udenfor Stiftelserne.			Antal tilbage ved Aarets Udgang.		Til sammen.
			Døde.	Helbredede.	Udflyttede.	Distrikterne.	Stiftelserne.	
1856	-		?	?	?	2635	235	2870
1857—1860	2870	¹⁾ 1223	981	15	31	2289	539	2828
1861—1865	2828	1040	1053	21	45	1977	772	2749
1866—1870	2749	1014	1044	31	47	1877	764	2641
1871—1875	2641	721	1006	27	66	1640	623	2263
1876	2263	118	187	3	6	1572	613	2185
1877	2185	112	163	3	7	1495	629	2124
1878	2124	115	149	10	8	1454	618	2072
1879	2072	89	162	5	10	1382	602	1984
1880	1984	77	150	7	7	1280	617	1897
1881	1897	63	164	5	8	1175	608	1783
1882	1783	71	137	11	7	1146	553	1699
1883	1699	94	127	9	5	1117	535	1652
1884	1652	63	140	10	2	1044	519	1563
1885	1563	74	146	9	12	948	522	1470
1886	1470	53	135	16	9	841	522	1363
1887	1363	53	111	2	3	786	514	1300
1888	1300	41	99	8	1	708	525	1233
1889	1233	42	86	9	12	638	530	1168
1890	1168	49	123	6	2	579	507	1086
1891	1086	23	107	4	2	510	486	996
1892	996	35	104	5	2	456	464	920
1893	920	17	100	6	1	397	433	830
1894	830	14	87	4	3	363	387	750
1895	750	14	70	4	2	328	360	688
Tilsammen		4977	6631	230	298			

¹⁾ 238 Tilkomne i Løbet af 1856.

Tilsammen i 1ste Uge 66

2den — 36

3die — 16

4de — 9

i 5te —8de — 6

Lægerne har opgivet 212 Dødsfald paa Barselseng med Angivelse af Dødsarsagen; se Tabel XI (Side 21*), hvor tillige Dødsarsagerne for de efter obstetriciske Operationer døde Kvinder er anført.

Oversigt over Antallet af Spedalske, Indlæggelse i Stiftelser m. m.
amtsvis, særskilt for Form og Køn.

Tableau des lépreux par forme et par sexe en 1856—1895.

Tabel XVI.		Samlet Antal Spedalske 1856—1895.					Indlagte i Stiftelser 1857—1895.					Døde udenfor Stiftelser 1857—1895.	Tilbage ved Udgangen af 1895.				
Amt.	Ialt.	Tuberk. Form.		Anæst. Form.		Tuberk. Form.		Anæst. Form.		Tilsammen.	Tub. Form.		Anæst. Form.				
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.		Md.		Kv.	Md.	Kv.		
Akershus	5	2	1	-	2	-	-	-	-	2	1	-	1	-	-		
Smaalenenes	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-		
Jarlsberg og Larvik ..	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-		
Hedemarkens	43	13	11	9	10	2	1	-	1	32	4	1	1	-	2		
Kristians	62	17	12	17	16	6	3	4	4	42	5	1	-	-	4		
Nedenes	2	-	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-		
Lister og Mandal	17	7	3	5	2	3	1	2	1	9	1	-	-	-	1		
Stavanger.....	456	159	118	96	83	35	25	19	16	312	21	7	5	7	2		
Søndre Bergenhus	1134	386	384	177	187	158	174	70	78	575	48	10	14	11	13		
Bergens By.....	96	32	12	21	31	24	7	9	20	17	7	1	2	2	2		
Nordre Bergenhus ...	2026	700	651	349	326	405	404	167	191	712	65	26	10	12	17		
Romsdals	1067	474	320	157	116	231	157	70	52	443	53	24	9	10	10		
Søndre Trondhjems ...	716	344	182	124	66	176	90	43	34	296	36	12	7	14	3		
Nordre Trondhjems ...	639	301	152	109	77	136	65	45	31	278	27	9	6	6	6		
Nordlands	986	437	268	171	110	205	129	67	38	458	50	15	9	18	8		
Tromsø.....	197	103	52	26	16	49	23	12	4	91	10	4	3	-	3		
Finmarkens	41	26	7	6	2	13	7	7	21	-	-	-	-	-	-		
Riget	7489	3002	2173	1270	1044	1430	1079	510	470	3290	328	110	67	80	71		
						13	7	7	21								

Røde Hunde (Rubeolæ) forekom epidemisk paa Vestlandet og i det Hele hyppigere end Aaret forud, derimod optraadte **Vandkopper** (Varicellæ) og **Kusma** (Parotitis) sjeldnere end i 1896.

Af **Kighoste** er anmeldt 6639 Tilfælde mod 10628 i 1896; Sygdommen optraadte epidemisk i Oplandsamterne og paa Østlandet samt i Stavanger og Bergens By.

Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne anmeldtes noget hyppigere end sædvanligt, dog noget sjeldnere end Aaret forud. De udgjorde 39,0 pCt. af det hele Antal anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde mod 40,8 pCt. i 1896. Antallet af Dødsfald (deri ogsaa indbefattet Døde af katarrale Lungebetændelse) udgjorde 1296 mod 1377 i 1896.

Influenza var noget hyppigere end Aaret forud og betingede 11,9 pCt. af samtlige opgivne Tilfælde af epidemiske Sygdomme mod 7,4 pCt i 1896. Den

Dødeligheden af Lungetuberkulose i de
Mortalité par la phthisie dans les départe-

Tabel XVII	1897.			
	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuber- kulose.	epidemiske Syg- domme.	ikke epidemiske Syg- domme.
Riget	24044	4123	5781	18263
Byer	8372	1474	2424	5948
Bygder	15672	2649	3357	12315
Amter:				
1. Kristiania	3068	536	980	2088
2. Akershus	827	142	177	650
3. Smaalenene	1761	323	417	1344
4. Buskerud	1203	188	227	976
5. Jarlsberg og Larvik	1140	218	217	923
6. Hedemarken	1280	160	251	1029
7. Kristians	1073	117	215	858
8. Bratsberg	1046	212	202	845
9. Nedenes	1139	249	272	867
10. Lister og Mandal	890	212	200	690
11. Stavanger	1484	290	408	1076
12. Søndre Bergenhus	1399	223	331	1068
13. Bergen	1039	174	322	717
14. Nordre Bergenhus	844	106	180	664
15. Romsdal	1337	215	295	1042
16. Søndre Trondhjem	1636	303	375	1261
17. Nordre —	899	140	193	706
18. Nordland	1061	145	257	804
19. Tromsø	578	112	169	409
20. Finmarken	340	58	93	247

begyndte ved Nytaarstid og udviklede sig hurtig til en ikke lidet udbredt Epidemi, der paa de fleste Steder kulminerede i Marts (5505 Anmeldte). Sygdommen synes at have optraadt hyppigst i Jarlsberg og Larvik og Søndre Trondhjems Amter, samt i Kristiania By. Dødsfaldenes Antal udgjorde 165 eller 0,8 pCt. af de kjendte Tilfælde. Dødeligheden i 1896 var ligeledes 0,8 pCt.

Af **Lungebetændelse** (Pneumonia crouposa) er anmeldt 10 596 Tilfælde (mod 11 038 i 1896). Dødeligheden var 13,7 pCt. (mod 13,2 pCt. Aaret forud).

I 4de Rubrik i Tabel IX (Side 19*) findes en Oversigt over Angrebne af Lungebetændelse blandt 1 000 Indvaanere i Riget og dets Amter for Aarene 1897 og 1896.

forskjellige Åmter for Aarene 1895—1897.

ments pendant les années de 1895—1897.

Forhold af Dødsfald af Lungetuberkulose						Dødeligheden af Lunge- tuberkulose (pro mille af Befolkningen).		
til samtlige opgivne Dødsaa- sager ved Sygdom i pCt.			til Dødsfald af ikke epide- miske Sygdomme i pCt.					
1897.	1896.	1895.	1897.	1896.	1895.	1897.	1896.	1895.
17,1	16,7	17,4	22,6	22,5	24,0	2,0	1,9	1,9
17,6	16,4	18,8	24,8	23,9	26,4	2,7	2,6	2,9
16,9	16,9	16,8	21,5	21,8	22,6	1,7	1,6	1,5
17,5	14,6	18,5	25,6	23,6	26,9	2,8	2,6	3,1
17,2	15,5	17,1	21,8	20,3	23,7	1,4	1,3	1,5
18,3	15,2	15,8	24,0	20,9	22,2	2,5	2,0	2,1
15,6	16,6	15,2	19,3	21,0	21,3	1,7	1,8	1,8
19,1	21,4	17,9	23,6	27,5	24,0	2,2	2,5	1,9
12,5	13,3	12,9	15,5	17,4	17,4	1,3	1,4	1,2
10,9	11,0	12,1	13,6	14,2	16,7	1,0	1,1	1,0
20,3	20,5	19,3	25,1	26,1	24,7	2,2	2,3	2,1
21,9	22,9	25,7	28,7	29,4	32,3	3,2	3,1	3,0
23,8	22,1	20,7	30,7	29,1	28,6	2,9	2,8	2,5
19,5	19,2	21,8	27,0	25,5	29,2	2,5	2,0	2,6
15,9	16,9	15,6	20,9	20,9	20,6	1,7	1,5	1,2
16,7	17,2	19,5	24,2	25,0	26,3	2,8	2,9	3,1
12,6	12,9	14,5	16,0	16,0	18,6	1,2	1,2	1,1
16,1	18,7	15,5	20,7	22,7	21,5	1,6	1,8	1,5
18,5	14,9	19,3	24,0	21,0	26,2	2,3	1,9	2,2
15,6	15,1	19,6	19,8	20,3	25,7	1,7	1,4	1,7
13,7	17,1	13,9	18,0	21,9	20,9	1,0	1,3	1,2
19,4	16,1	14,5	27,4	23,1	23,7	1,6	1,3	1,0
17,0	19,9	16,6	23,5	25,7	22,7	1,8	1,9	1,5

Af **Pleurit** (Pleuritis) er opført en Del flere Tilfælde, ligesom ogsaa **Gigtfeber** (Febris rheumatica) var lidt hyppigere end Aaret forud.

Koldfeber optraadte ikke saa sjelden; de fleste Tilfælde forekom mellem hjemvendte Sømænd.

Akut Diarré og **Kolerine** (Diarrhoea acuta et Cholera nostras) forekom sjeldnere end i 1896 og betingede tilsammen 18,1 pCt. af samtlige kjendte Tilfælde af epidemiske Sygdomme mod 19,6 pCt. Aaret forud. Sygdommenes Forløb var flersteds alvorligt med blodige Udtømmelser og dysenterisk Karakter. Dødeligheden (3,4 pCt.) var lidt større end Aaret forud (3,2 pCt.).

Skjørbug (Scorbutus) opføres med 32 Tilfælde (mod 31 i 1896).

**Procentforhold af Dødsfald af Lungetuberkulose til samtlige
opgivne Dødsårsager og til Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme
for Byer og Bygder.**

**Mortalité par la phthisie relativement aux toutes causes de décès et aux causes de
décès non épidémiques dans les villes et dans la campagne.**

Tabel XVIII.	Samtlige opgivne Døds- årsager ved Sygdom.				Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme.			
	Byer.		Bygder.		Byer.		Bygder.	
	1897.	1896.	1897.	1896.	1897.	1896.	1897.	1896.
Riget	17,6	16,4	16,9	16,8	24,8	23,9	21,5	21,8
Amter:								
1. Kristiania	17,5	14,6	-	-	25,6	23,6	-	-
2. Akershus	-	7,7	17,5	15,6	-	9,1	22,4	20,5
3. Smaalenene	16,4	15,6	19,3	15,1	22,2	22,7	25,0	20,1
4. Buskerud	15,6	13,0	15,6	18,4	19,6	16,4	19,1	23,5
5. Jarlsberg og Larvik	18,7	19,4	19,3	22,6	23,0	25,7	23,9	28,6
6. Hedemarken	16,4	18,9	12,3	13,1	20,0	22,6	15,3	17,2
7. Kristians	19,6	22,9	10,5	10,6	29,4	30,8	13,0	13,6
8. Bratsberg	23,6	16,6	19,0	22,2	29,3	22,4	23,5	27,7
9. Nedenes	15,5	19,8	23,3	23,5	20,1	25,5	30,4	30,3
10. Lister og Mandal	21,2	20,7	25,3	22,7	28,6	29,8	31,9	28,8
11. Stavanger	18,5	20,8	20,4	17,7	27,3	27,3	26,7	23,7
12. Søndre Bergenhus			15,9	16,9	-		20,9	20,9
13. Bergen	16,7	17,2	-		24,2	25,0	-	
14. Nordre Bergenhus	28,6	-	12,4	12,9	33,3	-	15,8	16,0
15. Romsdal	15,3	21,6	16,3	18,1	21,4	26,8	20,5	21,8
16. Søndre Trondhjem	16,1	15,5	20,0	14,6	23,6	22,1	24,2	20,5
17. Nordre —	19,0	18,2	15,4	14,9	25,8	23,3	19,5	20,0
18. Nordland	14,7	34,8	13,6	16,7	27,3	36,4	17,6	21,5
19. Tromsø	21,1	11,4	18,9	17,1	26,7	16,2	27,6	24,6
20. Finnmarken	22,3	16,9	12,6	22,6	29,9	24,0	17,7	27,6

Af **Pemfigus hos Nyfødte** (*Pemphigus neonatorum*) er anmeldt 135 Tilfælde, hvoraf 57 dødelige (mod henholdsvis 108 og 44 i 1896); Sygdommen optraadte for det Meste i smaa Epidemier inden enkelte Jordemødres Klientel. Mest udbredt synes den at have optraadt i Ranen Distrikt, Nordlands Amt, hvor den ogsaa Aaret forud var epidemisk. Fleresteds omtales Smitteoverførelse til voxne Personer blandt Børnenes Omgivelser.

Af sjældnere epidemiske Sygdomstilfælde opføres 5 af **Beri-Beri**, 4, hvoraf 2 dødelige, i Nedenes Amt og 1 i Stavanger hos hjemvendte Sømænd.

Veneriske Sygdomme. Om de paa Rigets Sygehuse behandlede Tilfælde af Syfilis henvises til Tabel XXXIII (Side 68* og 69*).

Paa Sygehus indkomne Tilfælde af **Gonorré** (Uretrit) sees af Tabel XII (Side 22*).

Antallet af udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af venerisk Sygdom sees af Tabel XIII (Side 23*), der tillige viser Sygdommens Form hos de Angrebne, disses Køn og Alder samt Fordeling paa Amterne.

Spedalskhed (Lepra). Tabel XIV (Side 25*) giver en Oversigt over Til- og Afgang af de Spedalske i Anstalterne.

Tabel XV (Side 26*) giver en Oversigt over samtlige Spedalske i Riget og over Sygdommens Bevægelse i og udenfor Stiftelserne i Aarene 1856—1895.

Tabel XVI (Side 27*) giver en Oversigt over Antallet af Spedalske, Indlæg i Stiftelser m. m. amtsvis særskilt for Form og Køn. Forøvrigt henvises til Norges officielle Statistik, 3die Række No. 287: Beretning om de Spedalske i Norge i Femaaret 1891—1895.

Lungetuberkulose (Tuberculosis pulmonum, Phthisis) er opgivet som Dødsårsag for 4123 Døde og betingede 17,1 pCt. af samtlige ved Sygdom fremkaldte Dødsfald og 22,6 pCt. af samtlige ved ikke epidemiske Sygdomme foranledigede Dødsfald. I 1896 var de tilsvarende Forholdstal 16,7 pCt. og 22,5 pCt.

Tabel XVII (Side 28* og 29*) viser Dødsfald af Lungetuberkulose i Riget og dets Amter for Aarene 1895—1897 i Forhold (pCt.) til samtlige kjendte Dødsfald ved Sygdom, til Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme og i Forhold (pro mille) til Folkemængden.

Tabel XVIII (Side 30*) viser Procentforholdet af Dødsfald af Lungetuberkulose til samtlige kjendte Dødsfald ved Sygdom og til Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme for Aarene 1896 og 1897, særskilt for Byer og Bygder i Amterne. Det kjendte Antal Dødsfald af tuberkuløs Hjernebetændelse, Milærtuberkulose og Tuberkulose i andre Organer udenfor Lungerne var tilsammen 1 242 og udgjorde 5,2 pCt. af samtlige opgivne Dødsfald af Sygdom (5,3 pCt. for Byerne, 5,1 pCt. for Bygderne).

Til Anskueliggjørelse af Sygdommens Udbredning blandt Befolkningen inden de forskellige Amter er der til Generalberetningen vedføjet et farvelagt Kart, hvor man ved Beregningen af Tuberkulosemortaliteten er gaaet ud fra, at der inden de ikke kjendte Dødsårsager findes det samme Procentforhold af Lungetuberkulose som inden de kjendte¹⁾.

Af **Kræft** (Cancer, Sarcoma) kjendes tilsammen 1 802 Dødsfald, der udgjør 7,5 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald (6,6 pCt. for Byerne og 8,0 pCt. for Bygderne).

For **Sindssygdom** (Insania) indkom paa de almindelige Sygehuse 166 Personer (i 1896 202, i 1895 170, i 1894 169, i 1893 144); over disse giver Tabel XXXIV (Side 70* og 71*) en Oversigt. Af Sindssygdom uden Angivelse af sekundær Dødsårsag opgives 99 Dødsfald.

Paa Rigets 11 Sindssygeasyler laa tilbage ved Udgangen af 1896 1604 Personer. I Løbet af 1897 indkom 767; Antallet af tilsammen behandlede Syge var saaledes 2 371. Antallet af Udgaaede var 723, deraf 113 Døde. Tilbageiggende ved Aarets Udgang var 1 648. Det samlede Antal Forpleiningsdage var 597 738, og det gjennemsnitlige daglige Middelbelæg paa samtlige Asyler

¹⁾ Jfr. Medicinaldirektørens og Overlæge Kl. Hanssens Forslag til offentlige Foranstaltninger mod Tuberkulose. Sth. Forh. 1898: Bil. til Oth. Prp. No. 10, Side 3; Tidsskr. f. den norske Lægeforening 1896: Side 46.

**Antallet af Sindssyge forpleiede med Statsbidrag efter Lov af
og Kom-**

**Le nombre des aliénés, dont l'entretien est partiellement à la charge de l'État
de l'État et des**

Efter de til Justitsdeparte-

	Tabel XIX. Amter.	Antal Sindssyge.		Udgifter. Kr.
		Ialt.	Deraf paa Asyl.	
I.	Kristiania	445	237	142 178,20
II.	Akershus Amt.....	183	50	53 876,10
	Byer	7	1	1 058,10
	Bygder.....	176	49	52 818,00
III.	Smaalønenes Amt	258	61	74 720,80
	Byer	73	21	22 058,50
	Bygder.....	185	40	52 662,30
IV.	Buskerud Amt.....	240	63	68 494,70
	Byer	69	12	20 102,00
	Bygder	171	51	48 392,70
V.	Jarlsberg og Larvik Amt ..	269	56	72 607,80
	Byer	75	17	18 531,00
	Bygder.....	194	39	54 076,80
VI.	Hedemarkens Amt.	247	88	72 474,90
	Byer	10	2	3 231,50
	Bygder.....	237	86	69 243,40
VII.	Kristians Amt	212	73	60 150,60
	Byer	5	4	2 354,10
	Bygder.....	207	69	57 796,50
VIII.	Bratsberg Amt.....	319	114	93 364,80
	Byer	46	20	14 269,20
	Bygder.....	273	94	79 095,60
IX.	Nedenees Amt.....	238	94	75 620,80
	Byer	49	21	15 954,50
	Bygder.....	189	73	59 666,30
X.	Lister og Mandal Amt	373	123	94 047,80
	Byer	122	37	26 664,20
	Bygder.....	251	86	67 383,60

²⁷/₆ 1891 og de samlede Udgifter ved deres Forpleining for Stat muner.

d'après la loi du ²⁷/₆ 1891 et le total de l'entretien de ces aliénés (les frais communes ensemble).

mentet indsendte Opgaver.

	Amter.	Antal Sindssyge.		Udgifter.
		Ialt.	Deraf paa Asyl.	
				Kr
XI.	Stavanger Amt.....	295	68	77 537,00
	Byer	90	10	24 026,90
	Bygder.....	205	58	53 510,10
XII.	Søndre Bergenhus Amt.....	275	120	72 359,60
XIII.	Bergen.....	201	165	74 441,00
XIV.	Nordre Bergenhus Amt.....	114	34	28 358,50
XV.	Romsdals Amt	279	86	61 797,20
	Byer ..	42	17	12 507,70
	Bygder.....	237	69	49 289,50
XVI.	Søndre Trondhjems Amt....	313	129	73 246,80
	Byer ..	96	43	25 284,90
	Bygder.....	217	86	47 961,90
XVII.	Nordre Trondhjems Amt....	205	53	39 991,00
	Byer ..	10	5	3 145,50
	Bygder....	195	48	36 845,50
XVIII.	Nordlands Amt	220	95	60 687,28
	Byer	8	6	3 224,13
	Bygder.....	212	89	57 463,15
XIX.	Tromsø Amt ..	123	72	35 178,50
	By	14	10	4 007,00
	Bygder.....	109	62	31 171,50
XX.	Finmarkens Amt ..	71	29	17 972,00
	Byer	10	3	2 618,00
	Bygder.....	61	26	15 354,00
	I hele Riget	4 601	1 724	1 287 308,18
	Byer	1 372	631	415 656,43
	Bygder.....	3 229	1 093	871 651,75

Chirurgiske Opérations

Tabel XX.		Hele Riget.			Fordeling paa Amterne												
Operationer.	Tilsammen.	Paa Sygehus.	Udenfor Sygehus.	1		2		3		4		5		6		7	
				Kristi- ania. ¹⁾	Akershus.	Smaa- lenene.	Buskerud.	Jarlsberg og Larvik.	Hede- marken.	Kristians.							
				Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.						
Amputation af Overarmen ..	4	3	1	2	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
— Underarmen ..	16	11	5	3	-	-	-	2	2	-	-	-	1	1	-	-	1
— Laaret	47	40	7	11	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	1	-	1
— Læggen	40	26	14	8	-	-	1	2	2	1	1	-	2	-	1	1	-
— Fingre eller Tær	143	49	94	6	-	-	5	5	11	6	5	-	18	-	5	-	13
Resektion af Overkjæven ..	5	5	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Underkjæven ..	15	6	9	3	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Ribben	15	14	1	8	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— andre Ben	16	10	6	1	-	-	1	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-
Osteotomi	18	11	7	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Sekvestrotomi, Opmeisling af Ben	96	75	21	20	1	-	1	1	1	1	-	-	-	3	4	2	-
Osteoklasi	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Trepanation	3	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Exartikulation i Albueled ..	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
— Haandled ..	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Høfteled ..	3	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Symes	5	5	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Pirogoffs ...	2	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Choparts	6	4	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— af Fingre eller Tær	71	28	43	3	-	-	5	-	4	-	5	-	5	-	-	1	9
Resektion eller Arthrektomi i Skulderled ..	4	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Albueled ..	19	15	4	2	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-
— Haandled ..	4	4	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
— Høfteled ..	28	25	3	7	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Knæled ...	48	39	9	16	-	-	2	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-
— Fodled	17	13	4	2	1	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-
— andre Led ..	5	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arthrotomi	23	16	7	1	1	-	-	-	3	-	-	1	-	-	2	-	-
Punktion af Led	29	21	8	5	-	-	2	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Operation for Klumpfod ...	8	6	2	3	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Ligatur af større Arterier ..	12	4	8	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Operation for Aneurysma ..	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Varices	38	31	7	15	-	-	1	3	5	2	-	-	-	-	-	-	-
Nerveresektion	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Operation for Hæmund ...	40	19	21	11	1	-	-	1	1	-	1	-	2	-	-	-	-
— spaltet Gane ..	7	5	2	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Andre plastiske Operationer	18	16	2	7	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-

¹⁾ Det bemærkes, at Opgaverne for Kristianias Vedkommende er ufuldstændige, idet saa anstaltens Sygehus og Diakonhjemmet. ²⁾ Fra Bergens Bys Sygehus indløb Opgaverne for sen

Operationer. chirurgicales.

paa og udenfor Sygehus.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Bratsberg.	Nedenes.	Lister og Mandal.	Stavanger.	Søndre Bergenhus.	Bergen. 2)	Nordre Bergenhus.	Romsdal.	Søndre Trondhjem.	Nordre Trondhjem.	Nordland.	Tromsø.	Finmarken.
Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	1	2	2	-	1	1	2	-	2	-
-	-	2	2	1	2	-	1	5	1	-	-	-
-	2	1	8	6	4	-	2	-	4	7	2	7
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	-	-	2	-	-	-	-	-	3	-	1	-
-	-	-	-	-	3	-	-	1	2	1	1	-
-	1	-	1	-	-	-	-	-	5	-	-	1
2	1	2	3	2	6	1	-	4	7	10	9	1
-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	2	1	4	-	1	3	-	5	8	4	1	1
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
1	-	-	1	-	1	-	-	3	1	5	7	1
1	-	1	-	-	-	5	-	5	-	7	3	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	4	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	2	5	-	-	2	9	3	-	-
-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	-	-	-
-	-	-	1	6	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
-	2	2	3	-	1	-	-	-	2	-	-	-
-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
1	1	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	-

danne mangler fra flere med Sygeafdelinger forbundne private Kliniker, samt fra Diakonisse-til at kunne medtages.

C*

Chirurgiske

Tabel XX (Forts.).			Hele Riget.			Fordeling paa Amterne											
Operationer.	Tilsammen.	Paa Sygehus.	Udenfor Sygehus.	1		2		3		4		5		6		7	
				Kristiania.		Akershus.		Smaa-lenene.		Buskerud.		Jarlsberg og Larvik.		Hede-marken.		Kristians.	
				Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh. Udenf. Sygeh.			
Operationer paa Uteri																	
Adnexer	25	17	8	10	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ovariectomi	60	50	10	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Operation for Graviditas extrauterina	12	11	1	7	-	-	-	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-
Sum	2451	1502	949	550	157	-	42	29	91	68	56	18	39	4	52	12	95
Øienoperationer.																	
Enukleation af Bulbus	67	51	16	27	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	1	2
Exenteration —	19	8	11	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Extractio cataractæ	158	96	62	60	4	-	-	-	1	2	4	-	-	-	1	-	-
Discisio	32	25	7	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Iridektomi	63	33	30	24	2	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-
Operation for Prolapsus iridis	3	2	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Sklerotomi	9	2	7	-	-	-	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-
Keratotomy, Sæmisch's Operation	26	11	15	2	-	-	-	-	-	-	8	3	-	2	1	-	-
Punctio corneæ	21	12	9	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Tatovering af Cornea	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Galvanokaustik, Ignipunktur	25	7	18	5	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-
Operation for Staphylom ...	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Ectropium	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Chalazion	26	-	26	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Blepharoplastik	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Canthoplastik	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Operation for Taareveissygdom	279	18	261	3	1	-	9	-	1	1	29	-	2	-	7	-	-
— Skjelen ...	30	14	16	9	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Øienoperationer	25	12	13	11	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Sum	795	295	500	177	10	-	12	3	7	6	45	4	2	2	18	1	3
Øreoperationer:																	
Operation for Ørepolyper ...	23	1	22	-	13	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Paracentese af Trommehinden	61	3	58	-	38	-	3	-	-	-	1	-	-	-	3	-	-
Opmeisling af Cellulæ mastoidæ	77	61	16	42	10	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Andre Øreoperationer	43	2	41	-	38	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum	204	67	137	42	99	-	5	-	1	2	1	-	-	-	3	-	1

Operationer.

paa og udenfor Sygehus.

8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18		19		20	
Bratsberg.		Nedenes.		Lister og Mandal.		Stavanger.		Søndre Bergenhus.		Bergen.		Nordre Bergenhus.		Romsdal.		Søndre Trondhjem.		Nordre Trondhjem.		Nordland.		Tromsø.		Finmarken.	
Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.	Paa Sygeh.	Udenf. Sygeh.
-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	1	8	-	-	-	-	1	1	2	-	-	3	1	-	-	-
24	34	13	46	29	85	50	23	46	28	168	-	18	20	61	99	49	171	23	121	34	62	9	18	7	
2	-	-	-	1	1	1	3	-	-	6	2	1	-	-	2	-	2	4	-	7	-	1	-	1	
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	3	1	-	1	-	3	-	-	
1	1	-	2	3	4	-	4	-	-	20	19	-	-	3	4	18	2	5	-	-	-	1	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	6	13	-	-	-	-	10	1	-	2	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	1	3	1	-	-	1	-	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	2	2	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	1	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-	8	1	-	-	-	-	-	-	
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
-	4	-	-	1	-	-	2	-	-	-	151	7	1	2	-	31	8	5	-	4	-	-	5	2	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	6	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	
6	8	-	3	8	13	3	12	-	1	38	242	8	1	7	4	91	20	6	11	4	4	2	7	6	
-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	3	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	2	-	-	1	2	2	2	-	1	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	12	14	1	3	1	2	2	3	8	1	-	-	-	-	-	

Af Lægerne udførte
Opérations obstétricales

Tabel XXI.					
	Samlet Antal Barsel- kvinder.	Samlet Antal Opera- tioner.	Forhold i pCt.	Tangfor- løsning.	Vending.
Riget.....	64063	¹⁾ 1643	2,6	1183	183
Amter:					
1. Kristiania ..	7048	257	3,7	177	27
2. Akershus.	3230	68	2,1	47	11
3. Smaalenene ..	4003	121	3,0	98	13
4. Buskerud	3210	78	2,4	52	14
5. Jarlsberg og Larvik....	2867	73	2,5	61	6
6. Hedemarken	3610	72	2,0	49	11
7. Kristians	3375	92	2,7	60	15
8. Bratsberg.....	2661	76	2,9	57	7
9. Nedenes	2092	61	2,9	33	6
10. Lister og Mandal	2209	64	2,9	47	5
11. Stavanger	3547	141	4,0	114	12
12. Søndre Bergenhus....	3756	51	1,4	33	9
13. Bergen.....	2121	142	6,7	106	15
14. Nordre Bergenhus	2420	39	1,6	30	5
15. Romsdal.....	3760	69	1,8	49	6
16. Søndre Trondhjem.....	3593	87	2,4	61	12
17. Nordre —	2119	35	1,7	28	1
18. Nordland	4973	58	1,2	43	5
19. Tromsø.....	2370	41	1,7	26	3
20. Finmarken	1099	18	1,6	12	

¹⁾ Hos 1 615 Fødende (2,5 pCt.), idet ved 24 Tvillingfødsler begge Tvillinger, samt

1 637,6. For det Offentliges Regning behandledes 2 020 eller 85,2 pCt. af de i Aaret behandlede Syge. De paa Asylerne indtrufne Dødsfald er henførte under de nærmere kjendte Dødsårsager i det Amt, hvor Asylet er beliggende. Nærmere Redegjørelse for Sindssygeasylernes Virksomhed i 1897 findes i Norges officielle Statistik, tredje Række No. 320, udgiven i 1899.

Tabel XIX (Side 32* og 33*) giver efter de til Justitsdepartementet indkomne Opgaver Oplysning om Antallet af Sindssyge, forpleiede med Statsbidrag efter Lov af 27de Juni 1891, og om de samlede Udgifter for Stat og Kommune ved deres Forpleining.

Ifølge ovennævnte Lov, der traadte i Kraft 1ste Januar 1892, refunderes $\frac{4}{10}$ af Udgifterne ved de Sindssyges Forpleining af Statskassen, de øvrige $\frac{6}{10}$ udredes af vedkommende Amts- eller Bykommune, dog saaledes at indtil Halvdelen af Amtskommunens Tilskud kan overføres paa vedkommende Fattigdistrikt.

obstetriciske Operationer.

faites par les médecins.

Udtrækning.	Partus præmaturus artificialis.	Accouche- ment forcé.	Abortus provo- catus.	Perfo- ration.	Exvisce- ration.	Keiser- snit.	Efter- byrds- opera- tion.
56	26	1	3	37	9	3	142
10	9	-	2	2	-	1	29
1	-	-	-	-	-	-	9
2	1	-	-	1	-	-	6
1	1	-	-	2	-	-	8
2	1	1	-	-	-	-	2
1	2	-	-	1	1	-	7
2	-	-	-	1	1	-	13
3	-	-	-	2	-	-	7
4	5	-	-	2	2	-	9
-	-	-	-	1	-	-	11
7	-	-	-	3	1	-	4
2	-	-	-	-	1	-	6
3	5	-	-	1	-	2	10
2	-	-	-	1	1	-	-
6	-	-	1	3	2	-	2
2	1	-	-	4	-	-	7
2	-	-	-	2	-	-	2
4	1	-	-	4	-	-	1
2	-	-	-	4	-	-	6
-	-	-	-	3	-	-	3

ved 3 Trillingfødsler 7 af Trillingerne forløstes ved Kunsthjælp.

Tabel XX (Side 34* o. flg.) giver Oplysning om en Del af Lægerne paa eller udenfor Sygehus udførte **chirurgiske Operationer** med deres Fordeling paa de forskjellige Amter.

Nedenfor meddeles Oplysning om Indikationer og Udfald for de større Operationer, forsaavidt Opgaver herom er afgivet. Det bemærkes, at der som oftest kun foreligger Opgaver over Operationernes Antal og ikke over Antallet af opererede Personer. Mindre Operationer, væsentlig henhørende under Chirurgia minor, hvoraf et større Antal udførtes saavel paa som udenfor Sygehus, er ikke medtagne paa Tabellen.

Amputation af Overarmen. Indikation paa Sygehus: Gangræna 1 med heldigt Udfald, Fractura complicata 1 med heldigt og 1 med ukjendt Udfald; udenfor Sygehus: Dilaceratio 1 med heldigt Udfald.

Obstetriciske Operationers Udfald for Mødre og Børn.

Résultats des opérations obstétricales pour les mères et pour les enfants.

Tabel XXII.		Mødre ¹⁾ .				Børn.			
Operation.	Samlet Antal Opera- tioner.	Antal for hvilke Udfald er opgivet.	Deraf døde ²⁾ .	Forhold i pCt.		Antal for hvilke Udfald er opgivet.	Deraf var død- fødte.	Forhold i pCt.	
				i 1897.	i 1896.			i 1897.	i 1896.
Tangforløsning . . .	1183	1159	27	2,3	1,3	1177	82	7,0	6,3
Vending	183	181	12	6,6	6,1	180	76	42,2	45,4
Udtrækning ved Bæk- kenendefødsel . . .	56	51	-	-	-	55	13	23,6	30,4
Partus præmaturus artificialis	26	25	1	4,0	3,6	26	9	34,6	25,9
Accouchement forcé	1	1	1	100,0	-	1	1	100,0	-
Abortus provocatus.	3	3	-	-	-	-	-	-	-
Perforation	37	36	5	13,9	6,7	-	-	-	-
Exvisceration	9	9	1	11,1	6,7	-	-	-	-
Keisersnit	3	1	-	-	100,0	1	-	-	-
Efterbyrdsoperation	142	142	4	2,8	-	-	-	-	-

¹⁾ Hvor begge Tvillinger er forløst ved Kunsthjælp, er Udfaldet for Moderen som Regel opført ved den paa 2den Tvilling udførte Operation. (Se Tabel XXIII). ²⁾ Døds-aarsagerne sees af Tabel XI.

Amputation af Underarmen. Indikation paa Sygehus: Necrosis 3, Gangræna 1, Tuberculosis 1, Vulnus sclopetarium 1 og Vulnus dilaceratum 1, alle med heldigt Udfald, Vulnus 1 med heldigt, 1 med uheldigt Udfald, Conquassatio manus 1 med ukjendt Udfald. 1 Patient (Vulnus cæsum) var tilbageliggende ved Aarets Udgang; udenfor Sygehus: Tuberculosis 1, Fractura complicata 1, Vulnus 1, Vulnus sclopetarium 1, alle med heldigt, og Dilaceratio 1 med ukjendt Udfald.

Amputation af Laaret. Indikation paa Sygehus: Arthroace genus 14, Tuberculosis 6, Osteomyelitis femoris 4, Pyarthrus genus 2, Sarcoma 2, Fractura complicata 2, Vulnus perforans genus 1, Elephantiasis cruris 1, Necrosis femoris 1, alle med heldigt Udfald, Gangræna senilis 1 med heldigt, 1 med uheldigt og 2 med ukjendt Udfald, Pyarthrus genus 1, Fractura complicata 1, begge med dødeligt Udfald. 1 med Arthroace genus var tilbageliggende ved Aarets Udgang; udenfor Sygehus: Dilaceratio 2, Tuberculosis genus 2, Pyarthrus genus 1, Gangræna 1, Fractura complicata 1, alle med heldigt Udfald.

Amputation af Læggen. Indikation paa Sygehus: Fractura complicata 6, Ulcus cruris 3, Luxatio tali completa. 1, Phlegmone 1, Arthroace pedis 1, Sarcoma 1, Osteomyelitis fibulæ 1, Tuberculosis pedis 2, alle med heldigt, samt Gangræna senilis 4 med heldigt, 1 med uheldigt, 1 med ukjendt og 1 med dødeligt Udfald. For 3 med Tuberculosis pedis er Udfald ikke opgivet; udenfor Sygehus: Gangræna senilis 5 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald, Tuberculosis pedis 2, Fractura complicata 2, Knusning af Foden 1, Vulnus sclopetarium 1, alle med heldigt, samt Sarcoma 1 med heldigt og 1 med uheldigt Udfald.

**Tvillingfødsler med kunstig Forløsning A) af begge Tvillinger,
B) af en Tvilling.**

Jumeaux nés après des opérations obstétricales A) sur tous les deux B) sur l'un des deux.

Tabel XXIII. Operation ^{1).}	Udfaldet for							
	Mødre.			1ste Tvilling.		2den Tvilling.		
	lev.	død.	uopg.	lev.	dødf.	lev.	dødf.	uopg.
A. Begge Tvillinger.								
Tang paa begge Tvillinger....	10	-	-	9	1	8	2	-
Tang paa 1ste, Vending paa 2den Tvilling.	6	1	-	6	1	6	1	-
Tang paa 1ste, Udtrækning paa 2den Tvilling.	2	-	-	2	-	2	-	-
Vending paa begge Tvillinger	1	-	-	1	-	1	-	-
Vending paa 1ste, Tang paa 2den Tvilling.	1	-	-	1	-	-	1	-
Udtrækning paa begge Tvillinger	1	-	-	-	1	1	-	-
Udtrækning paa 1ste, Vending paa 2den Tvilling.	2	-	-	2	-	2	-	-
Ialt	23	1	-	21	3	20	4	-
	24			48				
B. En af Tvillingerne.								
Tang.....	5	-	1	2	-	3	-	²⁾ 1
Vending	10	-	-	-	-	6	4	-
Udtrækning	6	-	-	3	-	3	-	-
Ialt	21	-	1	5	-	12	4	1
	22			22				

¹⁾ Udfaldet er medtaget i de øvrige Tabeller. ²⁾ Udgivet hvilken Tvilling.

Ved **4 Trillingfødsler**, hvor alle Mødre forblev ilive, var Udfaldet og Forløsningsmaaden for Trillingerne følgende:

	1ste Trilling.			2den Trilling.		3die Trilling.
	lev.	dødf.	uopg.	lev.	dødf.	levende.
1ste og 2den forløstes ved Naturens Hjælp, den 3die forløstes ved Tang		1	-	-	1	1
2den forløst ved Tang, 3die ved Vending (om første intet oplyst).....	-	-	1	1	-	1
1ste og 2den forløst ved Tang, 3die ved Udtrækning.....	1	-	-	1		1
1ste forløst ved Naturens Hjælp, 2den og 3die ved Udtrækning.....	1		-	1	-	1

**Udfald af obstetriciske Operationer efter de forskellige
Indikationer.**

Résultats des accouchements A) par forceps, B) par version, C) par extraction, D) des accouchements prématurés artificiels, E) par perforation, F) par embryotomie, G) par accouchement forcé, H) par avortement provoqué, I) par opération césarienne — d'après les indications différentes.

Tabel XXIV. Indikation.	Ialt udførte Opera- tioner.	Mødre			Børn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende fødte.	dødfødte.	uopgivet Resultat.
A. Tangforløsning.							
Utilstrækkelige Veer	1) 926	898	10	1	885	36	5
Altfor smertefulde Veer.	8	8	-	-	8	-	-
Bækkensneverhed	2) 96	91	4	-	81	14	1
Barselkrampe	3) 47	35	10	-	32	15	-
Placenta prævia og Blødning	8	7	-	1	4	4	-
Ueftergivelige Fødselsdele	29	29	-	-	26	3	-
Livmoderbristning	1	-	1	-	-	1	-
Truende Livmoderbristning	2	2	-	-	2	-	-
Livmodersvulst	2	2	-	-	2	-	-
Blødning	4) 3	2	-	-	2	1	-
Meteorisme	1	1	-	-	1	-	-
Isseleie med Panden fortil	28	28	-	-	25	3	-
Skjævt Isseleie	7	6	1	-	5	2	-
Pandeleie	2	2	-	-	2	-	-
Ansigtsleie	13	12	1	-	11	2	-
Tverleie	1	1	-	-	1	-	-
Stort Fosterhoved	1	1	-	-	1	-	-
Fremfald af Navlesnor	5) 7	6	-	-	6	1	-
Fare for Fosterets Liv	1	1	-	-	-	1	-
Tilsammen	1183	1132	27	2	1094	83	6
		1161			1183		
B. Vending.							
Utilstrækkelige Veer	20	16	4	-	12	8	-
Bækkensneverhed	10	9	1	-	7	3	-
Barselkrampe	4	3	1	-	3	1	-

1) Hos 917 Fødende, idet hos 6 Tvillingfødende den 1ste Tvilling forløstes ved Tang og den 2den Tvilling ved Vending, hvor Udfaldet for Mødrene er opført; hos 8 andre Tvillingfødende forløstes begge Tvillinger ved Tang; hos 2 Trillingfødende forløstes 1 første Trilling og 2 anden Trilling ved Tang, medens de sidste Trillinger forløstes henholdsvis ved Vending og Udtrækning, hvor Udfaldet for Mødrene er opført. 2) Hos 1 Tvillingfødende forløstes 2den Tvilling ved Udtrækning, hvor Udfaldet for Moderen er opført. 3) Hos 2 Tvillingfødende forløstes begge Tvillinger ved Tang. 4) Hos 1 Tvillingfødende forløstes begge Tvillinger ved Tang. 5) Hos 1 Tvillingfødende forløstes 2den Tvilling ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen er opført.

Tabel XXIV. (Forts.)	Indikation.	Ialt udførte Opera- tioner.	Mødre			Børn		
			ilive.	døde.	uopg.	levende fødte.	dødfødte.	nopgivet Resultat.
Placenta prævia og Blødning	33	29	4	-	16	16	1	
Blødning	2	2	-	-	1	1	-	
Tverleie	¹⁾ 103	99	2	-	63	39	1	
Ansigtsleie	1	1	-	-	1	-	-	
Hydrokefalos	1	1	-	-	-	1	-	
Fremfald af Navlesnor	8	8	-	-	1	6	1	
Fremfald af Arm	1	1	-	-	-	1	-	
Tilsammen	183	169	12		104	76	3	
		181			183			
C. Udtrækning.								
Utilstrækkelige Veer	²⁾ 48	43		1	38	9	1	
Bækkensneverhed	4	4			1	3	-	
Nyresygdom	1	1			1	-	-	
Ansigtsleie med fremfalden Navle- snor og Arm	1	1				1	-	
Fremfald af Navlesnor	1	1	-	-	1	-	-	
Opslaaede Arme	1	1	-	-	1	-	-	
Tilsammen	56	51		1	42	13	1	
		52			56			
D. Partus præmaturus artificialis.								
Bækkensneverhed	³⁾ 21	20	-	-	15	6	-	
Placenta prævia og Blødning	1	1	-	-	1	-	-	
Barselkrampe	1	-	1	-	-	1	-	
Truende Uræmi	1	1	-	-	1	-	-	
Bugvatersot	1	1	-	-	-	1	-	
Hyperemesis gravidarum	1	1	-	-	-	1	-	
Tilsammen	26	24	1	-	17	9	-	
		25			26			

¹⁾ Hos 102 Fødende, idet hos 1 Tvillingfødende 1ste Tvilling forløstes ved Vending, den 2den Tvilling ved Tang, hvor Udfaldet for Moderen er opført; hos en anden Tvillingfødende forløstes begge Tvillinger ved Vending. ²⁾ Hos 46 Fødende, idet hos 2 Tvillingfødende 1ste Tvilling forløstes ved Udtrækning, 2den Tvilling ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen er opført; samt hos 1 Tvillingfødende begge Tvillinger og hos 1 Trillingfødende 2 af Trillingerne forløstes ved Udtrækning. ³⁾ Hos 20 Fødende, idet en fødte Tvillinger.

Tabel XXIV. (Forts.) Indikation.	Ialt udførte Opera- tioner.	Mødre			Børn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende fødte.	dødfødte.	uopgivet Resultat.
E. Perforation.							
Utilstrækkelige Veer	10	7	2	1		-	
Bækkensneverhed	22	19	3	-			-
Barselkrampe	1	1				-	
Hydrokefalisk Fosterhoved	1	1		-	-		-
Skjævt Isseleie	2	2	-	-	-	-	-
Ansigtsleie med Hagen fortil . .	1	1			-	-	-
Tilsammen	37	31	5	1	-	-	
		37					
F. Exvisceration.							
Bækkensneverhed	2	1	1		-	-	-
Tverleie	7	7	-	-	-	-	-
Tilsammen	9	8	1		-	-	-
		9					
G. Accouchement forcé.							
Barselkrampe	1	-	1	-	-	1	-
H. Abortus provocatus.							
Hyperemesis gravidarum	2	2	-	-	-	-	-
Hydramnion	1	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	3	3	-	-	-	-	-
I. Keisersnit.							
Svulst af Helligbenet	1	-	-	1	-	-	1
Dermoidcyste	1	1		-	1	-	-
Hydramnion	1	-		1	-	-	1
Tilsammen	3	1	-	2	1	-	2
		3			3		

Fødte og Døde.

Naissances et décès.

Tabel XXV.

	Fødte		Døde						
	levende.	død-fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar-sel-seng.	ved ulykkelige Hændelser.	Selv mord.	Mord og Drab.
Riget	63417	1588	32389	6151	648	221	901	100	25
Amter:									
1. Kristiania.	7047	197	3368	1075	106	22	67	17	2
2. Akershus	3177	93	1568	316	34	5	39	7	1
3. Smaalenene.....	3975	77	1950	370	52	13	48	3	2
4. Buskerud	3162	86	1466	257	44	5	40	4	2
5. Jarlsberg og Larvik	2841	73	1549	242	20	2	42	5	-
6. Hedemarken	3612	63	1610	291	38	12	33	6	2
7. Kristians	3344	79	1424	230	38	6	29	6	2
8. Bratsberg	2635	52	1391	194	26	6	35	7	2
9. Nedenes	2085	39	1363	205	25	4	34	5	2
10. Lister og Mandal ..	2179	57	1325	174	19	6	31	3	-
11. Stavanger	3505	79	2066	371	36	12	39	5	-
12. Søndre Bergenhus ..	3711	84	2127	339	34	24	64	1	-
13. Bergen	2084	59	1111	283	15	8	20	3	1
14. Nordre Bergenhus ..	2377	75	1275	179	17	12	36	6	1
15. Romsdal	3709	100	1970	302	43	17	65	7	2
16. Søndre Trondhjem ..	3546	95	2135	369	30	11	51	4	2
17. Nordre —	2091	60	1275	182	16	9	25	1	1
18. Nordland	4933	111	1806	398	30	11	103	6	-
19. Tromsø	2326	71	1007	212	13	17	44	3	1
20. Finmarken	1078	38	603	162	12	19	56	1	2

Trepanation udførtes kun paa Sygehus: Indikationerne var: Epilepsi 1 med heldigt Udfald, samt *Vulnus sclopetarium* og *Abscessus cerebri*, begge med dødeligt Udfald.

Exartikulation. Indikation paa Sygehus: *E. cubiti* ved *Fractura complicata* 1 med dødeligt Udfald; *E. manus* ved *Phlegmone* 1; *E. coxæ* ved *Sarcoma* 1, *Fractura inveterata* 1, alle med heldigt Udfald; 1 Patient — *Arthrocace coxæ* — var ved Aarets Udgang tilbageliggende. Symes Operation ved *Arthrocace* 5, *Pirogoffs* Operation ved *Pes equinovarus* 1, *Arthrocace* 1 og *Choparts* Operation ved *Fractura complicata* 1, *Arthrocace tarsi* 1, alle med heldigt og ved *Gangræna senilis* 1 med heldigt og 1 med dødeligt Udfald. Udenfor Sygehus: *E. cubiti* ved *Osteomyelitis* 1 med heldigt Udfald. *Choparts* Operation ved uopgivet Indikation 1 med heldigt og ved *Sarcoma* 1 med uheldigt Udfald.

Fødte og Døde i
Nombre des naissances et des décès

Tabel XXVI.	Bygderne.					
	Fødte		Døde			
	levende	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar	i 1ste Døgn.	paa Barsel- seng.
Riget.....	44837	1088	23012	3758	430	156
Amter:						
1. Kristiania.....	-	-	-	-	-	-
2. Akershus.....	3077	93	1526	310	34	5
3. Smaalenene.....	2649	50	1314	218	40	9
4. Buskerud.....	2177	62	1042	169	28	3
5. Jarlsberg og Larvik.....	1835	44	1018	144	13	2
6. Hedemarken.....	3377	59	1542	273	36	11
7. Kristians.....	3173	76	1354	212	35	5
8. Bratsberg.....	1965	37	1068	141	20	5
9. Nedenes.....	1711	30	1141	177	23	1
10. Lister og Mandal.....	1557	45	967	123	10	3
11. Stavanger.....	2168	47	1344	198	18	7
12. Søndre Bergenhus.....	3711	84	2127	339	34	24
13. Bergen.....	-	-	-	-	-	-
14. Nordre Bergenhus.....	2347	75	1259	175	17	12
15. Romsdal.....	2891	76	1585	210	36	11
16. Søndre Trondhjem.....	2573	58	1485	213	21	8
17. Nordre Trondhjem.....	1962	55	1207	164	15	9
18. Nordland.....	4703	104	1706	369	29	10
19. Tromsø.....	2120	64	893	193	13	16
20. Finmarken.....	841	29	434	130	8	15

Resektion af Led og Arthrektomi. Indikation paa Sygehus: R. humeri ved Arthrocace 4, alle med heldigt Udfald. R. cubiti ved Fractura cubiti 1, Fractura complicata 1, uopgivet Indikation 1, samtlige med heldigt, og ved Arthrocace 10 med heldigt og 1 med ukjendt Udfald. R. manus ved Arthrocace 3 med heldigt og 1 med dødeligt Udfald. R. coxæ ved Arthrocace 11 med heldigt, 1 uheldigt, 3 dødeligt og 6 med ukjendt Udfald, hvorhos 4 Patienter ved Aarets Udgang var tilbageliggende. R. genus ved Arthrocace 24, Necrosis 2, uopgivet Indikation 2, Genu valgum 1, Osteomyelitis 1, Vulnus perforans genus 1, Mus articularis genus 1, Pyarthrus 1 og Vulnus sclopetarium 1, samtlige med heldigt Udfald. For 1 var saavel Indikation som Udfald ukjendt. 4

Bygderne og Byerne.

dans la campagne et dans les villes.

			Byerne.									
			Fødte		Døde							
ved ulykke- lige Hændel- ser.	Selv- mord.	Mord og Drab.	levende.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barsel- seng.	ved ulykke- lige Hændel- ser.	Selv- mord.	Mord og Drab.	
690	63	13	18580	500	9377	2393	218	65	211	37	12	
	-	-	7047	197	3368	1075	106	22	67	17	2	
34	7	1	100		42	6		-	5			
36	2	-	1326	27	636	152	12	4	12	1	2	
28	2	1	985	24	424	88	16	2	12	2	1	
30	4	-	1006	29	531	98	7		12	1	-	
31	5	2	235	4	68	18	2	1	2	1	-	
26	4	2	171	3	70	18	3	1	3	2	-	
23	6	1	670	15	323	53	6	1	12	1	1	
33	4	1	374	9	222	28	2	3	1	1	1	
19	1	-	622	12	358	51	9	3	12	2	-	
31	3	-	1337	32	722	173	18	5	8	2	-	
64	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	-	-	2084	59	1111	283	15	8	20	3	1	
35	6	1	30		16	4	-	-	1			
51	7	1	818	24	385	92	7	6	14	-	1	
34	2	-	973	37	650	156	9	3	17	2	2	
25	1	1	129	5	68	18	1	-	-			
101	6	-	230	7	100	29	1	1	2	-		
41	2	1	206	7	114	19		1	3	1	-	
48	-	1	237	9	169	32	4	4	8	1	1	

med Arthroceae opføres som tilbagemiggende. R. pedis ved Fractura complicata pedis 1, uopgivet Indikation 1, begge med heldigt, samt Arthroceae 8 med heldigt og 1 med dødeligt Udfald. 2 Patienter (Luxatio tali, Arthroceae pedis) var tilbagemiggende ved Aarets Udgang. Udenfor Sygehus: R. cubiti ved Pyarthrus 2 og Arthroceae 2, alle med heldigt Udfald. R. coxæ ved Coxit 2 med heldigt og 1 med dødeligt Udfald. R. genus ved Arthroceae 7, Arthritis suppurativa 1, Vulnus dilaceratum 1 samt R. pedis ved Arthroceae 4, alle med heldigt Udfald.

Resektion af Ben. Indikation paa Sygehus: R. maxillæ superioris ved Cancer 2, Sarcoma 1, Anevrysma traumatica antri Highmori 1, Vulnus sclopetarium 1, alle med heldigt Udfald. R. maxillæ inferioris ved Cancer 2, Tumor 2

**Procentforhold mellem de af Lægerne opgivne Dødsfald med
(Bydistrikt og Landdistrikt) samt
Décès totaux et décès par cause connue dans les**

Amt.	Tabel XXVII. Lægedistrikter.	Dødsfald			Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald		
		ialt.	anmeldte af Læger.	pCt.			ialt.	anmeldte af Læger.	pCt.
I.	Kristiania	3368	3164	93,9	VIII.	Bratsberg Amt	1391	1075	77,3
II.	Akershus Amt	1568	858	54,7		Byer.....	323	295	91,3
	Byer.....	42	18	42,9		Bygder	1068	780	73,0
	Bygder	1526	840	55,0		Kviteseid	111	105	94,6
	Follo	260	159	61,2		Tinn	67	62	92,6
	Høland	203	114	56,2		Kragerø.....	313	271	86,6
	Ullensaker	530	288	54,3		Skien	495	404	81,6
	Aker.....	575	297	51,7		Sauland	122	94	77,1
III.	Smaalenenes Amt...	1950	1816	93,1		Laardal	109	74	67,9
	Byer.....	636	606	95,3		Hollen	174	65	37,4
	Bygder	1314	1210	92,4	IX.	Nedenes Amt	1363	1193	87,7
	Moss	362	370	102,2		Byer.....	222	211	95,0
	Sarpsborg	858	806	93,9		Bygder	1141	982	86,2
	Eidsberg	292	260	89,1		Sætersdalen	80	79	98,8
	Hvaler	438	380	86,7		Østre Nedenes.....	503	468	93,1
IV.	Buskerud Amt.....	1466	1242	84,5		Vestre —	596	548	92,0
	Byer.....	424	400	94,3		Aamli.....	95	62	65,3
	Bygder	1042	842	81,0		Evje.....	89	36	40,4
	Modum	371	369	99,5	X.	List. og Mand. Amt	1325	916	69,1
	DrammenStadsfysik.	322	301	93,5		Byer.....	358	335	93,6
	— Lægedist.	181	157	86,7		Bygder	967	581	60,1
	Sandsvær	165	139	84,2		Kr. sands Stadsfysik.	226	225	98,7
	Aal	85	68	80,0		Vanse	145	119	82,1
	Ringerike	192	146	76,0		Flekkefjord	243	182	74,9
	Røllag	59	25	42,4		Lyngdal	109	77	70,6
	Nes	91	37	40,7		Oddernes	352	186	52,8
V.	Jarlsb. og Larv. Amt	1549	1182	76,3		Undal	250	129	51,6
	Byer	531	426	80,2	XI.	Stavanger Amt	2066	1520	73,5
	Bygder	1018	756	74,3		Byer	722	683	94,6
	Larvik	518	491	94,8		Bygder	1344	837	62,3
	Hof	296	211	71,3		Stav. Stadsfysikat ..	473	445	94,1
	Tønsberg.....	735	480	65,3		Karmøen	271	231	85,2
VI.	Hedemarkens Amt..	1610	1317	81,8		Egersund	237	200	84,4
	Byer.....	68	65	95,6		Finnø	174	128	73,6
	Bygder	1542	1252	81,3		Haugesund	293	205	70,0
	Hedemarken.....	562	519	92,3		Sogndal	85	54	63,5
	Søndre Østerdalen ..	289	261	90,3		Stavanger	145	71	49,0
	Tønset	141	127	90,1		Sand	176	80	45,5
	Rendalen.....	132	106	80,3		Sandnes	283	106	37,5
	Trysil	68	54	79,4	XII.	Søndre Bergen h. Amt	2127	1466	68,9
	Solør og Odalen ...	405	250	61,7		SøndreMidthordland	209	200	95,7
VII.	Kristians Amt.....	1424	1104	77,5		Ytre Hardanger ...	118	102	86,4
	Byer	70	54	77,1		Tysnes	139	110	79,1
	Bygder	1354	1050	77,6		Indre Søndhordland	129	99	76,7
	Nordre Valdres	92	85	92,4		Alversund	106	75	70,8
	Hadeland og Land ..	313	286	91,4		NordreMidthordland	331	229	69,2
	Toten	302	267	88,4		Indre Hardanger...	159	106	66,7
	Lesje	96	67	69,8		Ytre Søndhordland.	177	114	64,4
	Faaberg.....	223	154	69,1		Sveen Herred.....	71	44	62,0
	Lom	126	86	68,3		Lindaas	245	145	59,2
	Søndre Valdres	121	74	61,2		Voss	193	111	57,5
	Ringebu	151	85	56,3		Osterøen	250	131	52,4

kjendt Aarsag og de ialt indtrufne Dødsfald inden Amterne

i de enkelte Lægedistrikter.

départements et dans les districts civils médicaux.

Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald			Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald		
		ialt.	anmeldte af Læger.	pCt.			ialt.	anmeldte af Læger.	pCt.
XIII.	Bergen	1111	1065	95,9		Levanger	198	130	65,7
XIV.	Nordre Bergen h. Amt	1275	877	68,8		Frosten	136	84	61,8
	By	16	7	43,7		Stjørdalen	173	100	57,8
	Bygder	1259	870	69,1		Fosnes	63	35	55,6
	Indviken	83	81	97,6		Kolvereid	81	37	45,7
	Gloppen	73	64	87,7		Namsos	104	46	44,2
	Kirkebø	106	93	87,7	XVIII.	Nordlands Amt	1806	1137	62,9
	Nordfjordeidet	82	66	80,5		Byer	100	62	62,0
	Vik	121	94	77,7		Bygder	1706	1075	63,0
	Ytre Nordfjord	100	72	72,0		Alstahaug	143	117	81,8
	Indre Søndfjord	84	60	71,4		Gildeskaal	52	41	78,8
	Gulen	110	74	67,3		Skjerstad	107	84	78,5
	Lyster	73	49	67,1		Hammerø	43	32	74,4
	Lærdal	93	62	66,7		Brønnø	149	108	72,5
	Ytre Søndfjord	130	70	53,8		Sortland	120	82	68,3
	Sogn dal	87	43	49,4		Ranen	173	118	68,2
	Kinn	133	49	36,8		Bodø	133	90	67,7
XV.	Romsdals Amt	1970	1396	70,9		Lødingen	68	46	67,6
	Byer	385	270	70,1		Hadsel	175	116	66,3
	Bygder	1585	1126	71,0		Ofoten	84	53	63,1
	Indre Søndmør	110	118	107,3		Luro	92	56	60,9
	Sundalen	68	62	91,2		Buksnes	133	79	59,4
	Ørskog	110	97	88,2		Folden	60	33	55,0
	Surendalen	146	125	85,6		Østlofoten	109	57	52,3
	Nordre Søndmør	337	282	83,7		Flakstad	45	7	15,6
	Vestre —	158	116	73,4		Steigen	30	2	6,7
	Ytre Romsdal	271	185	68,3		Vefsen	90	-	-
	Østre Søndmør	89	56	63,0	XIX.	Tromsø Amt	1007	628	62,4
	Søndre Nordmør	373	206	55,2		By	114	113	99,1
	Nordre —	157	79	50,3		Bygder	893	515	57,7
	Indre Romsdal	151	70	46,4		Berg	18	19	105,0
XVI.	Søndre Trondh. Amt	2135	1696	79,3		Tranø	60	51	85,0
	By	650	641	98,6		Tromsø	183	155	84,7
	Bygder	1485	1055	71,0		Leiviken	65	55	84,6
	Røros	116	128	110,3		Karlø	59	36	61,0
	Opdal	97	95	98,0		Trondenes	180	109	60,6
	Ytre Fosen	123	128	104,1		Ibbestad	101	59	58,4
	Trondhj. Stadsfysik.	650	641	98,6		Balsfjorden	56	32	57,1
	Nordre Fosen	111	100	90,1		Skjervø	103	50	48,5
	Hevne	56	45	80,4		Maalselven	66	29	44,0
	Hitteren	138	109	79,0		Lyngen	116	33	28,4
	Orkedalen	253	180	71,1	XX.	Finmarkens Amt	603	380	63,0
	Selbu	63	39	61,9		Byer	169	166	98,2
	Guldalen	231	128	55,4		Bygder	434	214	49,3
	Indre Fosen	97	52	53,6		Vardø	91	77	84,6
	Strinden	226	51	22,6		Alten	90	76	84,4
XVII.	Nordre Trondhj. Amt	1275	927	72,7		Vadsø	80	59	73,7
	Byer	68	42	61,8		Loppen	51	36	70,6
	Bygder	1207	885	73,1		Hammerfest	109	60	55,0
	Stenkjær	162	199	122,8		Maasø	71	36	50,7
	Vikten	70	62	88,6		Sydvaranger	27	13	48,1
	Inderøen	165	145	87,9		Tanen	24	9	37,6
	Grong	123	89	72,4		Kistrand	33	11	33,3
						Lebesby	27	3	11,1

De hyppigste af Lægerne opgivne Dødsårsager ved Sygdom.

Causes des décès (morts par accident non compris), classées par ordre de fréquence.

Dødsårsag.	Sum.	Deraf i		Procentforhold til samtlige opgivne Dødsfald ved Sygdom.		
		Byer.	Bygder.	Riget.	Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	4123	1474	2649	17,2	17,6	16,9
Alderdomssvaghed	2977	437	2540	12,4	5,2	16,2
Kræft (Cancer og Sarkom)	1802	549	1253	7,5	6,6	8,0
Lungebetændelse	1454	462	992	6,0	5,5	6,3
Akut Bronkit, katarralsk Lungebetændelse og Laryngit	1296	543	753	5,4	6,5	4,8
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	1242	440	802	5,2	5,3	5,1
Akut Diarré (Kolerine)	1040	700	340	4,3	8,4	2,2
Organisk Hjertesygdom	1031	400	631	4,3	4,8	4,0
Medfødt Svaghed	920	391	529	3,8	4,7	3,4
Hjerneslag	907	319	588	3,8	3,7	3,8
Kronisk Bronkit	718	237	481	3,0	2,8	3,1
Nyresygdom	569	184	385	2,4	2,2	2,5
Kramper hos Smaabørn	483	207	276	2,0	2,5	1,8
Mave-Tarmkatarr	394	95	299	1,6	1,1	1,9
Difteri (Croup)	349	89	260	1,5	1,1	1,7
Kighoste	296	128	168	1,2	1,5	1,1
Suppurativ Meningit	286	93	193	1,2	1,1	1,2
Hjertelammelse	272	112	160	1,1	1,3	1,0
Mæslinger	240	107	133	1,0	1,3	0,9
Diffus Peritonit	231	64	167	1,0	0,8	1,1
Organisk Hjernesygdom	208	89	119	0,9	1,1	0,8
Ileus og Volvulus	179	36	143	0,7	0,4	0,9
Cystit, Cystopyelonefrit	168	44	124	0,7	0,5	0,8
Influenza	165	59	106	0,7	0,7	0,7
Skarlagensfeber	162	54	108	0,7	0,6	0,7
Rakit	160	99	61	0,7	1,2	0,4
Tyfoidefeber	145	65	80	0,6	0,8	0,5
Pyæmi og Septhæmi	136	46	90	0,6	0,6	0,6
Morbus viarum uriniferarum	132	54	78	0,6	0,6	0,5
Barselfeber	117	33	84	0,5	0,4	0,5
Andre Dødsårsager ved Sygdom . .	1842	762	1080	7,6	9,1	6,9
Samtlige opgivne Dødsårs. ved Sygd.	24044	8372	15672			

med heldigt og ved Necrosis phosphorica 1 med ukjendt Udfald; 1 var tilbageiggende. R. costarum ved Necrosis 8, Tuberculosis 2, Lungeabsces 1, Abscessus 1, samtlige med heldigt, Caries 1 med uheldigt og Tuberculosis 1 med dødeligt Udfald. R. os. nasi ved Sarcoma 1 (ukjendt Udfald). R. radii et ulnæ ved Fractura antibrachii complicata 1, R. manus ved Caries metacarpi 2, R. cruris ved Fractura cruris complicata 2, R. pedis ved Osteomyelitis metatarsi 1, Tuberculosis tarsi 1, uopgivet Indikation 1, R. calcanei ved Caries 1; for samtlige

Vakcinerede.

Vaccination.

Tabel XXIX.		Middeltal af levende Fødte i Treaaret 1895—1897.	Antal Vakcine- rede i 1897.	Forhold i pCt.
Riget		63218	53546	84,7
Amter:				
1.	Kristiania	6733	3098	44,6
2.	Akershus	3122	3159	103,1
3.	Smaalenene	3926	3456	88,0
4.	Buskerud	3208	2883	89,9
5.	Jarlsberg og Larvik	2874	2201	76,6
6.	Hedemarken	3599	3553	98,7
7.	Kristians	3290	3536	107,5
8.	Bratsberg	2695	2038	75,7
9.	Nedenes	2162	1647	76,2
10.	Lister og Mandal	2248	1397	62,1
11.	Stavanger	3533	2463	69,7
12.	Søndre Bergenhus	3796	4124	108,6
13.	Bergen	2011	961	47,9
14.	Nordre Bergenhus	2420	2320	95,9
15.	Romsdal	3711	3323	89,6
16.	Søndre Trondhjem	3562	3679	103,3
17.	Nordre —	2088	2074	99,3
18.	Nordland	4821	4552	94,4
19.	Tromsø	2325	2106	90,7
20.	Finmarken	1094	976	89,2

var Udfaldet heldigt. Udenfor Sygehus: R. maxillæ inferioris ved Necrosis 3, N. phosphorica 6; R. costarum ved Caries 1, samtlige med heldigt Udfald. R. conchæ inferioris 1 ved uopgivet Indikation, heldigt Udfald. R. scapulæ, R. ossis ilei og R. pedis hver 1, alle ved Tuberculosis med heldigt Udfald. R. tali ved Caries 2, begge med heldigt Udfald.

Arthrotomi. Indikation paa Sygehus: Arthrocece manus 2, cubiti 2, pedis 2 og genus 2, Synovitis genus 2, Contractura genus 1, Mures articulares genus 1, Meniscitis 1, Luxatio radii inveterata 1 og uopgivet Indikation 1, alle med heldigt og Pyarthrus genus 1 med uheldigt Udfald. Udenfor Sygehus: Tuberculosis 3, Pyarthrus genus 2, Corpus alienum genus 1 og Vulnus perforans genus 1, samtlige med heldigt Udfald.

Underbinding af større Arterier. Paa Sygehus: Ligatura a. radialis 2, a. ulnaris 1 og tibialis 1, alle med heldigt Udfald. Udenfor Sygehus: A. brachialis 2, a. radialis 3, a. ulnaris 1, a. cruralis 1, a. tibialis antica 1, alle med heldigt Udfald. Indikationen var, hvor den er opgivet, overalt Vulneratio.

Oversigt over de udførte

Liste des actes

Tabel XXX.		Undersøgelse af Døde							
Overøvrighedsdistrikter.	Samtlige anmeldte retsmedicinske Forretninger.	Selvmord.	Mord og Drab.	Ulykkestilfælde ¹⁾					
				Ydre Beskadigelse.	Drukning.	Forgiftning.	Forbrænding.	Kvælning.	
Riget	373	²⁾ 6	³⁾ 14	⁴⁾ 10	21	⁵⁾ 11	2	3	
Amter:									
1. Kristiania	26	-	3	1	3	1	-	1	
2. Akershus	11	1	-	1	-	2	-	1	
3. Smaalenene	14	-	-	-	3	-	-	-	
4. Buskerud	32	1	-	2	2	1	-	-	
5. Jarlsberg og Larvik	10	-	-	-	-	2	-	-	
6. Hedemarken	21	-	2	-	1	-	-	-	
7. Kristians	18	-	-	-	-	-	-	-	
8. Bratsberg	13	-	1	-	1	-	-	-	
9. Nedenes	13	-	2	-	-	-	-	-	
10. Lister og Mandal	17	-	-	-	1	4	-	-	
11. Stavanger	18	-	1	-	2	-	-	-	
12. Søndre Bergenhus	8	-	2	1	-	-	-	-	
13. Bergen	10	1	-	1	5	-	2	-	
14. Nordre Bergenhus	16	1	-	-	2	-	-	-	
15. Romsdal	17	-	2	-	-	-	-	1	
16. Søndre Trondhjem	36	-	-	-	-	-	-	-	
17. Nordre —	13	-	-	1	1	-	-	-	
18. Nordland	33	2	-	-	-	-	-	-	
19. Tromsø	19	-	-	-	-	-	-	-	
20. Finmarken	28	-	1	3	-	1	-	-	

¹⁾ Enkelte Tilfælde, hvor Mord eller Selvmord ikke er bestemt paavist, er opført 2, Brud af Hjerneskalen 1, Blødning 1, Stød, Slag og anden Mishandling 1, Skudskaar 6, Stiksaar i Hjerter og Lunge 1. ⁴⁾ Brud af Hjerneskalen 3, Skudskaar 1, Fald 2, Overpaa Hjernen (Contusio cerebri) 1. ⁵⁾ Deraf med Alkohol 6, Karbolsyre 2, svovlsur Kalk Hjernecongestion 1, Syfilis 1, katarralsk Lungebetændelse 1, Slagtilfælde (?) 1, kronisk Hjernebetændelse 1. ⁷⁾ Erklæring om en Kvaksalvers Behandling 2, om Virkning af Heste-om fundne Skeletdele 2, om nogle Benrester og Medicinflasker 1.

retsmedicinske Forretninger.

médicaux forenses.

betræffende:						Undersøgelse af Levende til Bestemmelse af:										Erklæring i anden Anledning.
Dødsfald ved Sygdom.	Nyfødte og spæde Børns Dødsmaade.				Uopgivet eller ukjendt Dødsårsag.	Svangerskab eller forudgaaet Fødsel.	Voldtægt eller anden Løsaagtighedsforbrydelse.	Mishandling og anden Beskadigelse.	Legemlig Helbredsforfatning forevrigt.	Sindstilstand og Tilregnelighed.	Impotens.	Paternitet.	Venerisk Sygdom.	Fosterfordrivelse.		
	Fødsel i Dølgmaal og formodet Fosterdød.	Fortidlig Fødsel.	Kvælning.	Ydre Beskadigelse og Mishandling.												
⁶⁾ 16	15	4	19	2	16	23	20	23	88	65	1	3	2	1	⁷⁾ 8	
1			3	-	3		-	1	-	9	-	-	-	-	-	
1			1	1	1		-	-	-	2	-	-	-	-	-	
1	-		2			1	4	1	-	2	-	-	-	-	-	
-	1		1		-	4	-	5	10	3	-	-	-	-	2	
2	1	-	1		-	1		-	1	2	-	-	-	-	-	
1	2		-	-		3	-		7	3	1	-	-	-	1	
1	1		1	1	-	2	-	1	3	7	-	1	-	-	-	
-	2	-	-	-	-	3	1	-	3	2	-	-	-	-	-	
2	-		2		1	-	-	-	4	2	-	-	-	-	-	
-	1		1		2	1	1	2	4	1	-	-	-	-	-	
2	1	2				-		2	6	2		-		-	-	
-	-		-	-	-	-	1	-	2	2	-	-	-	-	-	
-	-		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
2	2		1			-	-	3	3	2		-	-	-	-	
-	-		1	-		1	3	1	3	2	-	-	1	-	2	
-	3				8	3	3	-	11	6		1	-	1	-	
1	-		1			-	2	-	4	2		-	-	-	1	
-	-	1	-		1	2	4	3	13	5	-	-	-	-	2	
1	1	1	1			1	-	2	7	5		-	-	-	-	
1	-	-	2	-	-	1	1	3	7	6	-	1	1	-	-	

herunder. ²⁾ Deraf ved Hængning 3, Skud 1, Fosforforgiftning 1, uopgivet 1. ³⁾ Knivstik Spænd i Underlivet med Bristning af Leveren 1, Saar i Underlivet med Forblødning 1, kjørsel af Jernbanen 1, Ribbensbrud og Bristning af Leveren 1, Hjernerystelse 1, Stød 1, Formodning om Forgiftning 2. ⁶⁾ Epilepsi 1, Hjertelammelse 4, Mave-Tarmkatarr 1, Betændelse af Hjerne og Nyrer 1, Diarré og Bronkit 1, Bronkit 2, Lungetuberkulose 1, sved 1, om Flekker paa Lig 1, om sandsynlig Bevidsthed eller Besvimelse efter Fødsel 1,

Borttagelse af Kræftsvulster. Paa Sygehus er Sædet opgivet for følgende Antal Tilfælde: Cancer faciei 1, C. orbitæ 1, C. palpebræ 1, C. nasi 3, C. oris 3, C. labii 26, C. lingvæ 5, C. buccæ 2, C. mammæ 4, C. axillæ 1, C. vulvæ 4, C. vaginæ 1, C. pedis 1, Sarcoma submaxillare 1, S. colli 3, S. dorsi 2, S. humeri 1, S. cubiti 1, S. manus 1, S. digitorum 1, Epithelioma femoris 1 og Fibrosarcoma colli 1, samtlige heldigt Udfald, C. submaxillaris 2 uheldige, Carcinoma sublinguale 1 og Lymfosarcoma colli 1 dødeligt, 1 C. vulvæ tilbageliggende, 1 Cancer oris, 1 Sarcoma maxillæ og 1 Carcinoma capitis, Udfaldet ukjendt. Udenfor Sygehus: C. frontis 1, C. faciei 5, C. nasi 1, C. labii 77, C. regionis temporalis 1, C. palpebræ 2, C. cutis 1, C. mammæ 2, uopgivet 1, Sarcoma axillæ 1, Tumor malignus 4, Epithelioma 1, samtlige med heldigt, og Cancer lingvæ 1 med dødeligt Udfald.

Tracheotomi udførtes paa Sygehus ved Sarcoma regionis submaxillaris hos 1 og C. lingvæ et colli hos 1, begge med heldigt Udfald. Udenfor Sygehus: ved Croup 2 med heldigt og 4 med dødeligt Udfald, ved uopgivet Indikation 1 med heldigt og 2 med dødeligt Udfald; ved Cyanose 1 og ved Cancer laryngis et oesophagi 1, begge med dødeligt Udfald.

Intubation opgives udført 1 Gang udenfor Sygehus, Indikation: Pseudo-croup, heldigt Udfald.

Borttagelse af Brystkjertelen. Indikation paa Sygehus; Cancer 42 med heldigt, 2 med ukjendt Udfald og 2 tilbageliggende; Mastit 4, Tumor 2, Adenom 1, Lipom 1, Cystosarcom 1, alle med heldigt, uopgivet Indikation 3 med ukjendt Udfald. Udenfor Sygehus: Cancer 21 og Tumor 1, samtlige med heldigt Udfald.

Empyemoperation. Af Empyemoperationer udførtes 111, deraf 58 paa og 53 udenfor Sygehus, med følgende Udfald efter de forskellige Operations-metoder: Paa Sygehus: Resectio costæ 41 med heldigt, 1 med uheldigt og 2 med dødeligt Udfald. Incision (Toracotomia) 7 med heldigt og 3 med dødeligt Udfald. Punktion (Toracocentesis) 3 med heldigt Udfald, 1 tilbageliggende. Udenfor Sygehus: Resectio costæ 28 med heldigt, 1 med ukjendt og 4 med dødeligt Udfald. Incision 13 med heldigt, 1 uheldigt og 2 dødeligt Udfald. Punktion 4 med heldigt Udfald.

Laparotomi. Herunder er ialt opført 122 Operationer, deraf 105 paa og 17 udenfor Sygehus. Af Operationerne paa Sygehus havde 64 heldigt, 5 uheldigt, 26 dødeligt Udfald; i 5 Tilfælde Udfaldet uopgivet, 5 tilbageliggende. Indikation var 6 Gange Kræft: Cancer ventriculi (2 uheldigt Udfald), C. ovarii 1 (uh.), C. abdominis 1 (uh.), C. coli 1 (tilbagel.), Sarcoma lienis 1 (d.). 43 Gange andre Svulster: T. hepatis (held.), T. colli 1 (h.), T. abdominis 7 (h.), 4 (d.), 2 (uopg.), T. uteri 10 (h.), 2 (d.), T. ovarii 9 (h.), 1 (d.), T. renis 1 (d.), Kystoma ovarii 5 (h.), 1 (tilbl.), 29 Gange Betændelser: Peritonitis tuberculosa (11 h., 1 uh., 5 d., 2 uopg., 1 tilbl.), Peritonitis 10 (4 h., 6 d.), 18 Gange andre Lidelser: Vulnus 1 (h.), Salpingit 5 (h.), Menorrhagi 1 (h.), Hæmatometra 1 (h.), Synechia 1, Abscessus 2 (1 h., 1 d.), Ileus 4 (1 h., 3 d.), Stricture pylori 1 (d.). Pyopneumothorax 1 (tilbl.), Graviditas extrauterina 1. Desuden gjordes 5 Gange Prælaparotomi med heldigt Udfald. Udenfor Sygehus havde 16 heldigt og 1 dødeligt Udfald. Indikationerne var: Kræft 3 Gange: Cancer ventriculi 2 (h.), Cancer uteri 1 (h.). Andre Svulster 8 Gange: Fibroma uteri 1 (h.), Myoma uteri 1 (h.), Fibromyoma uteri et graviditas 1 (h.), Fibromyoma parovariorum 1 (h.), Kystoma ovarii 4 (h.), 4 Gange Betændelser: Peritonitis tuberculosa 2 (h.), Appendicitis 2 (1 h., 1 dødeligt Udfald), 2 Gange andre Lidelser: Graviditas extrauterina 1 (h.) og Ventrofixatio uteri 1 (heldigt Udfald).

Gastrotomia, Gastrostomia udførtes paa Sygehus: Cancer cardiæ 1 heldigt, Cancer oesophagi 1 med heldigt og en med dødeligt Udfald, Stricture oesophagi 5, Udfaldet ukjendt, 2 tilbageliggende.

Gastroenterostomi. Indikation paa Sygehus: Cancer ventriculi 2 heldigt, 1 dødeligt og 1 ukjendt Udfald, Cancer pylori 1 heldigt og Dilatatio ventriculi 1 dødeligt Udfald. Udenfor Sygehus: Cancer ventriculi 1 med dødeligt Udfald.

Resectio pylori udførtes paa Sygehus ved Ulcus ventriculi 1, Cancer ventriculi 1, udenfor Sygehus: Cancer ventriculi 1, heldigt Udfald for alle.

Operationer paa Galdeblæren udførtes paa Sygehus ved Cholelithiasis 6 Gange med heldigt Udfald, 1 tilbageliggende; desuden ved Cholæmi 1 og Cancer pancreatis 1, begge med dødeligt Udfald. Udenfor Sygehus ved Cholelithiasis 3 og Hydrops vesicæ felleæ 1, heldigt Udfald.

Nephrotomi. Indikation paa Sygehus: Hydronephrosis 1 heldigt og 1 ukjendt Udfald. Tuberculosis urogenitalis 1, Lithiasis 1, begge med heldigt Udfald, og Nyreabsces 1 med dødeligt Udfald. Udenfor Sygehus: Lithiasis 1, heldigt Udfald.

Nephrektomi. Indikation paa Sygehus: Tuberculosis 2, Cancer renis 1, Sarcoma renis 1, Pyelonefrit 1, Pyelonephritis tuberculosa 1, samtlige heldigt Udfald, Nephrolithiasis 2 og Tumor malignus renis 1, alle med dødeligt Udfald.

Nephroraphi. Ren mobilis 2 paa og 2 udenfor Sygehus, alle med heldigt Udfald.

Herniotomi. Paa Sygehus 45 Gange med heldigt, 12 med dødeligt og 7 med ukjendt Udfald. Udenfor Sygehus 59 Gange med heldigt, 14 med dødeligt og 1 med ukjendt Udfald.

Radikaloperation for Brok. Paa Sygehus 55 Gange med heldigt, 4 med dødeligt og 4 med ukjendt Udfald. 1 Patient var tilbageliggende ved Aarets Udgang. Udenfor Sygehus 7 Gange med heldigt, 1 med dødeligt og 1 med ukjendt Udfald.

Hysterektomi per vaginam. Paa Sygehus: Ved Cancer 3 Gange med heldigt, 1 med uheldigt og 1 med dødeligt Udfald; ved Myoma 7 med heldigt og 2 med dødeligt og ved Ulcus tuberculosum 1 med heldigt Udfald. Udenfor Sygehus: Ved Cancer 1 Gang med heldigt og 1 med dødeligt Udfald. Hysterektomi per abdomen. Paa Sygehus: Ved Prolapsus uteri 1, Myoma 2 og Sarcoma 1, alle med heldigt Udfald; ved Fibroma 1 med heldigt og 2 med ukjendt Udfald. Udenfor Sygehus: Per abdomen ved Fibroma uteri 1 Gang med heldigt Udfald.

Operationer paa uteri Adnexer er udført paa Sygehus i 14 Tilfælde med heldigt og 2 med ukjendt Udfald; 1 Patient var tilbageliggende. Udenfor Sygehus i 7 Tilfælde med heldigt og 1 med ukjendt Udfald.

Ovariectomi ved forskellige Svulstformer. Paa Sygehus 44 Gange med heldigt og 6 Gange med ukjendt Udfald; udenfor Sygehus 10 Gange med heldigt Udfald.

Af **obstetriciske Operationer** opgives udført af Læger 1643 hos 1615 Fødende eller hos 2,5 pCt af samtlige Barselkvinder, idet ved 24 Tvillingfødslar begge Tvillinger samt ved 3 Trillingfødslar de 7 af Trillingerne forløstes ved Kunsthjælp.

Tabel XXI (Side 40* og 41*) angiver Operationernes Art og Fordeling paa Amterne.

Tabel XXII (Side 42*) viser Operationernes Udfald for Mødre og Børn.

Tabel XXIII (Side 43*) giver Oplysning om de ved Kunsthjælp forløste 70 Tvillinger og 12 Trillinger.

Tabel XXIV (Side 44* o. flg.) giver en Oversigt over Udfaldet af de obstetriciske Operationer efter de forskellige Indikationer.

Antallet af **Fødte** og **Døde** i Riget og Amterne sees af Tabel XXV (Side 47*), der er et Uddrag af de fra det statistiske Centralbureau meddelte Opgaver over Folkemængdens Bevægelse i 1897.

Fordelingen af **Fødte** og **Døde** m. v. paa Rigets Bygder og Byer sees af Tabel XXVI (Side 48* og 49*).

Antallet af levende Fødte udgjorde 63 417 og af Døde 32 389.

For det hele Rige bliver der saaledes et Overskud af 31 028 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 51,1.

I Bygderne udgjorde Antallet af levende Fødte 44 837 og af Døde 23 012, altsaa et Overskud af 21 825 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 51,3.

I Byerne udgjorde Antallet af levende Fødte 18 580 og af Døde 9 377, hvorved der bliver et Overskud af 9 203 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 49,5.

I de af Lægerne indsendte Opgaver over ved Sygdom Døde er **Dødsarsagen** opgivet for 24 044 eller 74,2 pCt. af samtlige indtrufne Dødsfald og 76,7 pCt. af de ved Sygdom fremkaldte Dødsfald (31 363).

For Bygderne er opgivet Dødsarsag for 15 673 ved Sygdom Døde eller 68,1 pCt. af samtlige indtrufne Dødsfald og 70,5 pCt. af de ved Sygdom foranledigede Dødsfald (22 246).

For Byerne er opgivet Dødsarsag for 8 371 ved Sygdom Døde eller 89,3 pCt. af samtlige indtrufne Dødsfald og 91,8 pCt. af de ved Sygdom foranledigede Dødsfald (9 117).

De af Lægerne opgivne Dødsarsager i Procentforhold til samtlige indtrufne Dødsfald i de enkelte Lægedistrikter sees af Tabel XXVII (Side 50* og 51*).

De **hyppigste Dødsarsager** ved Sygdom sees af Tabel XXVIII (Side 52*).

De af Lægerne opgivne Dødsarsager er sammenstillede i Tabellerne XXXVI—XXXIX. Tabel XXXVI viser de kjendte Dødsarsager i Riget og Amterne, Tabel XXXVII de i Riget Dødes Kjøen og Alder, Tabel XXXVIII Dødsarsager i Byerne, Tabel XXXIX Kjøen og Alder for de i Byerne Døde.

De **Vakcineredes** Antal udgjorde ifølge Embedslægerenes Indberetninger 53 546 eller 84,7 pCt. af Middeltallet af levende Fødte i Treaaret 1895—1897. I 1896 var Antallet 49 523 eller 79,6 pCt. af Middeltallet af levende Fødte i Treaaret 1894—1896.

Tabel XXIX (Side 53*) viser Antallet af Vakcinerede i Amterne og Forholdet til Middeltallet af levende Fødte i Treaaret 1895—1897 for hvert Amt.

Ved Statens Vaccineinstitut i Kristiania indpodedes 26 Kalve, hvoraf 2 kasseredes ved Indhøstningen. Der udsendtes 61 878 Portioner Vaccine (11 629 Rør i 1 649 Forsendelser). Beretning indløb om Resultatet ved 40 181 Vaccinationer, hvoraf de 1 963 var Revakcinationer. Anslagsprocenten var for 1ste Gangs Vakcinerede gennemsnitlig 98,2 pCt., for Revakcinerede 86,6 pCt.

Det opgivne Antal af udførte **retsmedicinske Forretninger** udgjør 373, hvoraf 139 Syns- og Obduktionsforretninger, 226 Undersøgelser og Erklæringer om Levende og 8 Erklæringer i anden Anledning.

Tabel XXX (Side 54* og 55*) giver nærmere Oplysninger om disse Forretninger.

Sygehuse. Statsanstalter: Rigshospitalet i Kristiania, der tillige er klinisk Undervisningsanstalt, 2 Stiftelser for Spedalske (i Bergen og ved Trondhjem), 1 Sanatorium for Tuberkulose ved Molde og 2 militære Sygehuse: Garnisonssygehuset i Kristiania, og Karl Johansværns Sygehus i Horten. Under Statens Administration henhører endvidere Vaarsildafgiftsfondets Sygehuse i Haugesund og Florø. Staten yder Bidrag til Kysthospitalet for skrofuløse Børn ved Fredriksværn og i Hageviken. Af Amtssygehuse findes ét eller flere i de fleste Amter, i det Hele 31; i Tromsø Stift tilhører disse vedkommende Amters Medicinalfond, og flere af dem er kun i Virksomhed i Fisketiden. I de fleste Byer findes kommunale Sygehuse, tildels i Forening med Epidemilazareter; ogsaa paa Landsbygden findes enkelte saadanne. Af større Sygehuse kan endvidere nævnes: Diakonhjemmets og Diakonisseanstaltens Sygehuse samt Vor Frues Hospital (katholsk), alle i Kristiania, den private Klinik i Bergen, samt flere af den katholske Mission oprettede Sygehuse i andre Byer. Ved Rigets Strafanstalter er indrettet særskilte Sygeafdelinger, og ved forskellige Fattighuse og Bergværker findes Sygelokaler.

Der var 2 **Fødselsstiftelser**, en i Kristiania og en i Bergen, begge forbundne med Jordemoderskoler. Til Fødselsstiftelsen i Kristiania er desuden knyttet en Afdeling for Kvindesygdomme og en for Barnesygdomme.

Antallet af **Sindssygeasyler** var 10, nemlig 3 Statsasyler, 2 til milde Stiftelser knyttede Asyler, samt 3 kommunale og 2 private Asyler. Hertil kommer Kriminalasylet i Trondhjem.

Strafarbeidsanstalterne. Rigets Strafarbeidsanstalter var: Bods-fængslet, Cellefængsel for Mandsfanger i Kristiania, Akershus Strafanstalt, Fællesanstalt for Mandsfanger i Kristiania, Trondhjems Strafanstalt, Fællesanstalt for Mandsfanger i Trondhjem og Strafanstalten for Kvinder, Fællesanstalt for kvindelige Fanger i Kristiania.

Ifølge Beretning for Budgetaaret 1/7 1896—³⁰/₆ 1897 var Sundhedstilstanden inden Bods-fængslet og Akershus Strafanstalt mindre god paa Grund af en inden begge Anstalter optrædende Tyfoidefeber-epidemi. Ved Trondhjems Strafanstalt og Strafanstalten for Kvinder har Sundhedstilstanden derimod været udmerket god.

Tabel XXXI med Underafdelinger a—e (Side 60* o. flg.) giver Oplysning om Sygdomsforholdene.

Af Sindssygdom er ialt opført 19 Tilfælde, deraf 10 i Bods-fængslet, 5 i Akershus, 3 i Trondhjems Strafanstalter og 1 i Strafanstalten for Kvinder.

Den paa Bods-fængslet Døde begik Selvmord, 38 Aar gml., 2 Maaneder efter Indsættelsen. Paa Akershus Strafanstalt døde en af Debilitas senilis (77 Aar gml.) og en af Tyfoidefeber (24 Aar gml.). Foruden disse 3 Døde, afgik 4 andre Fanger ved Døden under Henliggen paa Sygehuse. 1 fra Bods-fængslet døde paa Rigshospitalet af Uræmi (23 Aar gml.) og 1 paa Ullevold Lazaret af Tyfoidefeber (20 Aar gml.). Blandt de fra Akershus paa Ullevold Lazaret for Tyfoidefeber indlagte Fanger døde endvidere 2, (27 og 30 Aar gml.).

Som Sygdomstilfælde, der antages at være foraarsagede af Fængselslivet, er ved Bods-fængslet opgivet 3 Tilfælde af Psykose, ved Akershus Strafanstalt 1 Tilfælde af Anaemi, og ved Strafanstalten for Kvinder 1 Tilfælde af Cardialgi og 1 af Anaemi.

Sygestatistik for Strafarbejdsanstalterne.

Statistique des malades dans les établissements pénitentiaires pour les condamnés aux travaux forcés.

Tabel XXXI.		Samlet Antal Fanger.	Tilbageiggende fra forrige Aar ¹⁾ .	Tilkomne i Aarets Løb ²⁾ .	Tilsammen behandlede ³⁾	Udgaaede ⁴⁾			Døde ⁵⁾ .	Tilbageiggende ved Slutningen af Aaret ⁶⁾ .	Tilkomne med Sygdommen opstaaet ¹⁰⁾		Sygdomstilfælde, der antages at være forårsagede af Fængselslivet eller Opholdet i Fængslet ¹³⁾ .	Behandlede i Sygecelle eller paa Sygeafdeling ¹⁴⁾ .	Sygedage i Sygecelle eller paa Sygeafdeling ¹⁵⁾ .
						Helbredede ⁵⁾ .	I Bedring ⁶⁾ .	Uhelbredede ⁷⁾ .			for Indkomsten ¹¹⁾ .	efter Indkomsten ¹²⁾ .			
Bodsfængslet	M. 471*) h.	4	162	166	134	3	26	1	2	16	146	3	21	1063	
Akershus Strafanstalt	M. 348*) h.	10	105	115	71	24	13	2	5	27	78	1	112	4295	
Trondhjems Strafanstalt	M. 161*) h.	2	19	21	20		1			-	19		21	260	
Strafanstalten for Kvinder	K. 164*) f.	8	78	86	48	24	11	-	3	29	49	2	86	1829	

*) Antallet af de fra foregaaende Aar hensiddende og af samtlige i Aarets Løb indkomne Fanger.

¹⁾ Restants au 1 Juillet 1895. ²⁾ Tombés malades pendant l'année. ³⁾ Total. ⁴⁾ Sortis. ⁵⁾ Guéris. ⁶⁾ Allant mieux. ⁷⁾ Non guéris.
⁸⁾ Décédés. ⁹⁾ Restants à la fin de l'année. ¹⁰⁾ Nombre des entrants, la maladie ayant commencé. ¹¹⁾ Avant l'entrée. ¹²⁾ Après l'entrée.
¹³⁾ Cas des maladies supposés d'être occasionés par la vie ou le séjour en prison. ¹⁴⁾ Traités en cellule de malade ou dans l'infirmerie de
l'établissement. ¹⁵⁾ Nombre des jours passés en cellule de malade ou dans l'infirmerie.

De i Strafanstalterne indtrufne Sygdomstilfælde er ordnede i følgende Grupper:

Tabel XXXI a.	Epidemiske og andre smitsomme Sygdomme.		Andre indvortes Sygdomme.		Andre chirurgiske Sygdomme og Hudsygdomme.		Sinds-sygdomme.		Tilsammen.	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Bodsfængslet	86	-	48	-	22	-	10	-	166	-
Akershus Strafanstalt	52	-	43	-	15	-	5	-	115	-
Trondhjems Strafanstalt	9	-	2	-	7	-	3	-	28	-
Strafanstalten for Kvinder	-	27	-	52	-	6	-	1	-	86
Tilsammen	147	27	93	52	44	6	18	1	302	86
	174		145		50		19		388	

Sygeudgifterne (a): Totalbeløbet af Udgifter ved Sygebehandlingen) har i Beretningsaaet udgjort:

Tabel XXXI b.	Sygeudgifter.	Deraf særskilt for Medikamenter.
	Kr.	Kr.
Bodsfængslet	¹⁾ 1996,32	667,22
Akershus Strafanstalt	²⁾ 5183,60	1112,22
Trondhjems Strafanstalt	³⁾ 1560,12	108,44
Strafanstalten for Kvinder	⁴⁾ 815,87	221,40
Tilsammen	9555,91	2109,28

¹⁾ Deraf til sindssyge Fangers Forpleining paa Sindssygeasyl Kr. 699,³¹, for Fangers Forpleining paa Rigshospitalet og Ullevold Lazaret Kr. 478,¹⁵ og til Forbindings-sager Kr. 60,⁶⁴. ²⁾ Deraf til sindssyge Fangers Forpleining Kr. 1319,⁸⁰ og for Fangers Forpleining paa Ullevold Lazaret Kr. 1088,⁴⁰. ³⁾ Deraf til sindssyge Fangers Forpleining Kr. 1062,⁸⁸ og for Fangers Forpleining i Sygehus Kr. 163,⁰⁰. ⁴⁾ Deraf til en sindssyge Fangers Forpleining Kr. 208,⁸⁹.

Resultatet af de i Budgetaaet udgaaede Fangers Veining fremgaar af følgende Tabel:

Tabel XXXI c.	Vundet i Vægt.	Tabt i Vægt.	Uforandret Vægt.
	pCt.	pCt.	pCt.
Bodsfængslet	26,7	67,0	6,3
Akershus Strafanstalt	42,0	44,9	13,1
Trondhjems Strafanstalt	72,0	24,0	4,0
Strafanstalten for Kvinder	34,4	45,9	19,7
Tilsammen	35,9	54,8	9,3

Sygeligheden blandt Strafanstalternes Opsynspersonale i Budgetaaret sees af følgende Tabel:

Tabel XXXI d.	Fra forrige Aar.		Tilkomne i Aarets Løb.		Tilsammen.		Helbredede.		i Bedring.		Uhelbredede.		Døde.		Tilbageblivende ved Aarets Udgang.	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Bodsfængslet	-	-	34	-	34	-	32	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Akershus Strafanstalt .	-	-	35	-	35	-	34	-	-	-	¹⁾ 1	-	-	-	-	-
Trondhjems Strafanstalt	-	-	8	-	8	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Strafanstalten f. Kvinder	-	-	-	20	-	20	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	-	-	77	20	77	20	74	20	-	-	1	-	-	-	2	-
	-		97		97		94		-		1		-		2	

¹⁾ Vedkommende Betjent i Akershus Strafanstalt maatte paa Grund af Sindssygdom fratræde sin Stilling.

Foranstaaende er et Uddrag af Norges officielle Statistik, 3die Række No. 308, Beretning om Rigets Strafarbejdsanstalter 1896—1897, hvortil henvises.

Lægedistrikter. Riget er delt i 158 Lægedistrikter, hvoraf 6 Stadsfysikater. Desuden var i Finmarken ansat en Distriktslæge uden fast Distrikt.

Medicinalpersonalet. 48 examinerede Læger udgik i Aarets Løb fra Universitetet. Ifølge Lægefortegnelsen for 1897 og dennes Tillæg var Antallet af autoriserede Læger ved Aarets Udgang 1046, deraf 12 kvindelige. Efter Fradrag af 153 i Udlandet boende, eller hvis Opholdsted var ukjendt, var 528 eller 59,1 pCt. bosatte i Byerne og 365 eller 40,9 pCt. i Landdistrikterne. Ialt opføres 990 som bosatte i Norge, 56 i Udlandet (deraf 46 i Nordamerika, 1 i Sydamerika, 1 i Australien, 1 i Asien (Kina), 4 i Afrika og 3 i forskellige Lande i Europa).

Af de her i Landet bosatte Læger var ifølge Lægefortegnelsen 1 Livmedikus, 14 Professorer, 2 Prosektorer og 1 Amanuensis ved Universitetet, 1 Sekretær ved det medicinske Fakultet, 1 Medicinaldirektør, 1 Sekretær ved Medicinaldirektoratet, 1 Direktør for det civile Veterinærvæsen, 6 Stadsfysici, 149 Distriktslæger¹⁾ og 2 Berglæger (deraf 1 tillige Distriktslæge), 3 var Direktører og 3 Reservelæger ved Statens Sindssygeasyler, 1 Læge ved Kriminalasylet samt 11 Læger ved kommunale eller private Asyler. Ved Rigshospitalet var ansat 1 Direktør, 9 Overlæger, 5 Reservelæger og 3 Klinikassistenter samt 1 Assistent hos Rigshospitalets Prosektor. 1 var Overlæge for den spedalske Sygdom og 2 Læger ved spedalske Stiftelser. Ved Fødselsstiftelserne var ansat 2 Overlæger (deraf 1 Professor) og 2 Reservelæger; ved Strafanstalterne 3 Læger. 24 var Læger ved Amtssygehuse (ved 13 Amtssygehuse indehavde Distriktslæger Lægeposter); forøvrigt opføres 32 som Læger ved forskellige Sygehuse, 1 som Direktør for Kristiania Bys Sygehus, 1 som Sundhedsinspektør, 2 som Politilæger, 22 som By- eller Kommunalæger i Byerne og 8 som Læger ved Badesteder eller Sanatorier.

¹⁾ Ved Fortegnelsens Udgivelse var en Del Distriktslægeembeder ubesatte.

I Armeens Sanitet: 1 General, 1 Oberst, 5 Majorer, 38 Kapteiner og 13 faste Premierløjtnanter.

I Marinens Sanitet: 1 Kommandørkaptein, 5 Kapteiner og 4 faste Premierløjtnanter.

614 Læger opføres uden nogen fast Ansættelse, og 2 indehavde civilt Embede udenfor Lægestanden¹⁾.

Antallet af **Apothek** (og Filialer) i Virksomhed ved Aarets Udgang var 121, hvoraf 36 med reelt Privilegium og 85 med personligt deraf 1 givet Righospitalet som saadant. 7 Apothek havde Filial.

Apothekenes Fordeling paa Lægedistrikterne sees af Tabel I, og Tabel XXXII (Side 64*) giver en Oversigt over det ved Landets Apothek fungerende Personale.

I 1897 underkastede 11 sig Apothekerexamen.

Af **Tandlæger** var der ifølge Fortegnelsen over Læger, Tandlæger og Dyrslæger i Norge for 1897 ialt 176. For 162 er deres Bopæl i Lægedistrikterne kjendt; se Tabel I.

Af **Jordemødre** udexamineredes 60, deraf ved Jordemoderskolen i Kristiania 44, ved Jordemoderskolen i Bergen 16. Jordemødrenes Antal var efter Embedslægenes Opgaver 1 024, hvis Fordeling paa Amter og Lægedistrikter sees af Tabel I.

Hjælpevacinatørernes Antal var efter Distriktslægenes Opgaver 695, hvis Fordeling paa Amter og Lægedistrikter sees af Tabel I.

Følgende Kommuner erholdt i 1897 kongelig Approbation paa **Sundhedsforskrifter** eller Tillæg til og Forandringer i saadanne:

Sveen Herred (Søndre Bergenhus Amt) 12te April.
Frøien Herred (Søndre Trondhjems Amt) 12te April.
Alten Herred (Finmarkens Amt) 12te April.
Hammerfest Kjøbstad (Finmarkens Amt) 12te April.
Lillehammer Kjøbstad (Kristians Amt) 1ste Mai.
Søndre Undal Herred (Lister og Mandal Amt) 1ste Mai.
Ørlandet Herred (Søndre Trondhjems Amt) 1ste Mai.
Bjugn Herred (Søndre Trondhjems Amt) 1ste Mai.
Vardø Kjøbstad (Finmarkens Amt) 1ste Mai.
Eidskogen Herred (Hedemarkens Amt) 28de Juni.
Skoger Herred (Jarlsberg og Larvik Amt) 14de Juli.
Stavanger Kjøbstad (Stavanger Amt) 9de September.
Sundalen Herred (Romsdals Amt) 28de September.
Talvik Herred (Finmarkens Amt) 28de September.
Kristiania Kjøbstad 1ste Oktober.

¹⁾ Ovenfor er flesteds samme Læge opført under forskellige Stillinger.

Apothek og Personale.
Des pharmacies et de leur personnel.

	Tabel XXXII. Amt.	Privilegium.		Personalet.				
		reelt.	personligt.	Apotheker.	Autoriseret Provisor.	Farma- ceutisk Kandidat.	Farmaceut- uden Apothe- kerexamen.	Discipel.
I.	Kristiania:							
	Elefanten	1		1	-	5	-	1
	Svanen	1			1	5		1
	Løven	-	1	1		3	1	
	Rigshospitalets Apothek		1) ¹⁾ 1	1		6	-	
	Hjorten	-	1	-	1	5	1	-
	Nordstjernen	-	1	1	-	3	-	1
	Falken		1	1	-	2	1	-
	Hygiea		1	1	1	3		-
	Oslo Apothek		1	1		2	1	-
	Grünerløkkens Apothek	-	1	1	-	4		
	Orion	-	1	1		4		-
	Idun		1	1	-	3		-
	Jernb.torvets Apothek		1	1	-	5		1
	Kronen		1	1	-	4		-
	Uranienborg Apothek		1	1	-	3		1
	Hebe	-	1	1	-	3		
II.	Akershus Amt:							
	Sandviken	-	1	1	-	2		-
	Lillestrøm		1	1	1	1		1
	Eidsvold	-	1	1		1	-	2
	Drøbak	1		1		-	1	
III.	Smaalenenes Amt:							
	Moss:							
	Elefanten	1	-	1		1	-	1
	Ørnen		1	1	-	1	1	1
	Fredrikstad:							
	Vestsidens Apothek ...	1	-	1	1	2	1	-
	Svanen		1	1		1	1	-
	Hjorten		1	1	-	2		2
	Filial i Selbak	-	1		1		-	
	— Græsvik		1		1	-		
	Sarpsborg		1	-	1	1		2
	Fredrikshald:							
	Svanen		1	1	-	1	1	1
	Ørnen	-	1	1	-	2		1
	Filial i Tistedalen ...	-	1	-	1	-	-	
IV.	Buskerud Amt:							
	Drammen:							
	Bragernes	1	-	1	-	2		2
	Strømsø		1	-	1	2	-	-
	Ørnen	-	1	1			1	1
	Hønefoss	1	-	1		2	-	-
	Hougsund i øvre Eker	-	1	1		-	1	1
	Kongsberg	1	-	1		1	1	1

¹⁾ Ifølge kgl. Resolut. af 4de December 1856 har Rigshospitalet som saadant Ret til at drive et Apothek.

Apothek og Personale.

	Tabel XXXII (Forts.).	Privilegium.		Personalet.				
		reel.	personligt.	Apotheker.	Autoriseret Provisor.	Farma- ceutisk Kandidat.	Farmaceut uden Apothe- kerexamen.	Discipel.
V.	Jarlsberg og Larvik Amt:							
	Horten....	-	1		1	1	1	-
	Tønsberg:							
	Løven	1	-	-	1	1	1	1
	Svanen		1	1		2	-	1
	Svelviken	-	1	1	-	-	-	1
	Holmestrand.....	1	-	1	-	1	-	1
	Sandefjord	-	1	-	1	1	1	-
	Larvik: Ørnen.....	1	-	1	-	2	-	-
	Svanen		1	1		1	1	1
VI.	Hedemarkens Amt:							
	Kongsvinger.....	1	-	1		1	-	1
	Hamar: Svanen	-	1	1	-	1	-	1
	Løven	-	1	1	-	1	1	1
	Ringsaker	-	1	1	-	-	-	1
	Elverum.....	-	1	1	-	2	-	-
	Tønsset	-	1	1	-	1	-	2
VII.	Kristians Amt:							
	Gran.....	-	1	1	-	1	-	-
	Valdres Apothek.....	-	1	1		1	-	1
	Totens Apothek	-	1	-	1	-	1	1
	Gjøvik	-	1	1	-	1	-	1
	Lillehammer.....	1	-	1	-	1	1	1
VIII.	Bratsberg Amt:							
	Skien:							
	Svanen	1	-	1	-	2	-	-
	Skien nye Apothek ..	-	1	1	-	2	-	1
	Porsgrund.....	1	-	1	-	1	-	1
	Brevik	1	-	-	1	-	-	1
	Filial i Langesund....	-	1	-	1	-	-	1
	Kragerø.....	1	-	1	-	2	-	1
	Ulefoss	-	1	1	-	1	-	3
	Filial i Kviteseid.....	-	1	-	1	-	-	
	Notodden	-	1	1	-	1	-	1
IX.	Nedenes Amt:							
	Østerrisør	1	-	1	-	1	-	1
	Tvedestrand	-	1	-	1	-	-	1
	Arendal:							
	Løven	1	-	1	-	2	-	1
	Svanen	-	1	1	-	2	-	1
	Grimstad	1	-	1	-	1	-	1
	Lillesand.....	-	1	1	-	1	1	
X.	Lister og Mandal Amt:							
	Kristiansand:							
	Løven	1	-	1	-	2	-	1
	Elefantø	1	-	-	1	1	1	1

Apothek og Personale.

	Tabel XXXII (Forts.).	Privilegium.		Personalet.				
		reelt.	personligt.	Apotheker.	Autoriseret Provisor.	Farma- centisk Kandidat.	Farmaceut uden Apothe- kerexamen.	Discipel.
	Mandal	1	.	-	1	1	-	1
	Farsund	-	1	-	1	.	-	1
	Flekkefjord	1	-	-	1	1	-	-
XI.	Stavanger Amt:							
	Egersund	-	1	-	1	-	-	1
	Sandnes	-	1	1	-	1	-	1
	Stavanger:							
	Hygiea	1	-	1	-	2	-	2
	Hjorten	-	1	1	-	1	-	-
	Svanen	-	1	-	1	1	1	2
	Kopervik	-	1	1	-	-	-	1
	Haugesund:							
	Løven	-	1	1	-	1	-	2
	Havfruen	-	1	1	-	1	-	2
XII.	Søndre Bergenhus Amt:							
	Vossevangen	-	1	1	-	1	-	1
XIII.	Bergen:							
	Løven	1	-	1	-	2	1	2
	Svanen	1	-	1	-	7	-	-
	Elefanten	-	1	1	1	3	-	-
	Hjorten	-	1	1	-	2	-	-
	Nordstjernen	-	1	-	1	1	-	2
	Ørnen	-	1	1	-	3	-	1
XIV.	Nordre Bergenhus Amt:							
	Lærdalsøren	-	1	1	-	-	1	1
	Florø	-	1	-	1	-	1	1
XV.	Romsdals Amt:							
	Volden	-	1	1	-	-	1	-
	Aalesund:							
	Nordstjernen	-	1	1	-	1	-	2
	Svanen	1	-	1	-	1	1	1
	Molde	1	-	1	-	1	-	2
	Kristiansund:							
	Løven	1	-	1	-	1	-	} 3
	Filial paa Nordlandet	-	1	-	1	-	-	
	Svanen	-	1	1	-	1	-	
XVI.	Søndre Trondhjems Amt:							
	Trondhjem:							
	Løven	1	-	-	1	2	-	2
	Svanen	1	-	1	1	3	-	1
	Hjorten	-	1	-	1	2	-	1
	Ørnen	-	1	1	-	1	-	2
	Røros	1	-	1	-	1	-	1
	Orkedalsøren	-	1	1	-	1	-	1

Apothek og Personale.

	Tabel XXXII (Forts.).	Privilegium.		Personalet.				
		reelt.	personligt.	Apotheker.	Autoriseret Provisor.	Farma- centisk Kandidat.	Farnaceut- uden Apothek- kerexamen.	Discipel.
XVII.	NordreTrondhjems Amt:							
	Stjørdalen	-	1	1	-	1	-	-
	Levanger	1	-	1	-	1	-	1
	Steukjær	1	-	1	-	1	-	1
	Namsos	-	1	1		2	-	1
XVIII.	Nordlands Amt:							
	Mosjøen	-	1	1	-	-	1	1
	Filial i Brønnø	-	1	-	1	-	-	1
	Bodø	1	-	1		3	-	-
	Kabelvaag	-	1	1	-	2	-	1
	Stokmarknes	-	1	1	-		1	1
XIX.	Tromsø Amt:							
	Harstad	-	1	1	-	1	-	1
	Tromsø:							
	Renen	-	1	1		1	-	-
	Svanen	-	1	1	-	1	1	2
XX.	Finmarkens Amt:							
	Hammerfest	-	1	1	-	1	-	1
	Vardø	-	1	1	-	1	-	1
	Vadsø	-	1	1	-	-	-	1
	Tilsammen	36	85	94	32	178	30	103

Syflis paa Syge- La syphilis dans

Tabel XXXIII.			Tilbageiggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			helbredede.		
			Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rigshospitalets Hudsygeafdeling	49	13	36	172	45	127	221	58	163	130	40	90		
Kristiania Bys Sygehus	34	14	20	171	74	97	205	88	117	133	54	79		
Kristiania Garnisons	1	1	-	2	2	-	3	3	-	2	-	-		
Akers	-	-	-	1	-	1	1	-	1	1	-	1		
Moss Bys	-	-	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-		
Smaalenees Amts	¹⁾ 5	1	4	5	3	2	10	4	6	8	3	5		
Fredrikstad Bys	1	-	1	8	5	3	9	5	4	8	5	3		
Fredrikshald —	-	-	-	2	1	1	2	1	1	2	1	1		
Drammens —	10	9	1	17	10	7	27	19	8	23	17	6		
Karl Johansværens	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-		
Jarlsberg og Larvik Amts	5	2	3	18	7	11	23	9	14	18	9	9		
Hedemarkens —	1	-	1	10	3	7	11	3	8	9	2	7		
Hamar Bys	-	-	-	1	-	1	1	-	1	1	-	1		
Kristians Amts	3	2	1	6	2	4	9	4	5	9	4	5		
Bratsberg —	²⁾ 5	2	3	8	4	4	13	6	7	13	6	7		
Arendal Bys	2	1	1	6	1	5	8	2	6	8	2	6		
Grimstad —	-	-	-	1	-	1	1	-	1	1	-	1		
Lister og Mandal Amts	1	-	1	3	2	1	4	2	2	1	1	-		
Kristiansand Bys	1	1	-	4	3	1	5	4	1	5	4	1		
Mandal —	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-		
Stavanger Amts —	-	-	-	14	5	9	14	5	9	10	3	7		
— Bys	4	3	1	27	10	17	31	13	18	16	8	8		
Bergens —	³⁾ 5	1	4	50	35	15	55	36	19	35	21	14		
Romsdals Amts	2	-	2	7	3	4	9	3	6	5	1	4		
Aalesund Bys	-	-	-	6	1	5	6	1	5	6	1	5		
Trondhjems Bys	11	4	7	39	16	23	50	20	30	41	13	28		
Nordre Trondhjems Amts Sygehus i Skogn	-	-	-	10	-	10	10	-	10	5	-	5		
Nordre Trondhjems Amts Sygehus ved Namsos	-	-	-	3	1	2	3	1	2	1	-	1		
Nordlands Amts Sygehus i Alstahaug ⁴⁾ 2	-	-	2	9	2	7	11	2	9	11	2	9		
— — — Bodø ⁵⁾ 3	1	2	9	6	3	12	7	5	7	4	3	3		
— — — Buksnes	-	-	-	3	3	-	3	3	-	3	3	-		
— — — Stokmark- nes	-	-	-	8	4	4	8	4	4	5	2	3		
Tromsø Amts Sygehus i Tromsø ⁶⁾ 4	2	2	5	1	4	9	3	6	5	2	3	3		
Finmarkens — — i Hammerfest	3	2	1	6	4	2	9	6	3	9	6	3		
— — — Vardø ⁷⁾ 3	2	1	12	4	8	15	6	9	13	6	7	7		
— — — Vadsø	4	3	1	7	5	2	11	8	3	11	8	3		
Tilsammen	159	64	95	653	265	388	812	329	483	556	231	328		
Fiskesygehus i Gamvik (Tanen)	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-		
Sum	159	64	95	654	265	389	813	329	484	556	231	328		

¹⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 6, 1 Mand og 5 Kvinder. ²⁾ Ifølge forrige 4, 1 Mand og 3 Kvinder. ⁴⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 3, 1 Mand og 2 Kvinder tilbageiggende 3, 1 Mand og 2 Kvinder. ⁷⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 4, 3 Mænd

husene i 1897.

les hôpitaux.

Udgaaede						Døde.			Tilbage- liggende ved Aarets Slutning.			Sygdomsform for indkomne Tilfælde.				Antallet af For- pleinings- dage.	Middeltal af For- pleinings- dage for hver Udskreven.
i Bedring.			uhelbredede.									primær.	kon- stitutio- nel.	heredi- tær.	uop- givet.		
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.						
23	6	17	23	1	22	7	4	3	38	7	31	1	153	18	-	16912	92,4
27	14	13	6	4	2	9	6	3	30	10	20	8	154	8	1	10157	58,0
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	113	37,7
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	50	50,0
-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	1	-	1	4	-	-	1353	150,3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	7	-	-	195	24,4
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	62	31,0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	2	4	13	-	-	1808	78,6
-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	39	39,0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	5	1	16	1	-	1282	71,2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	9	1	-	841	93,5
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	81	81,0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	659	73,2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	732	56,3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	800	100,0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	38	38,0
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	2	-	3	-	-	1024	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	199	39,8
-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	2,0
2	1	1	-	-	-	1	1	-	1	-	1	-	13	1	-	1094	84,2
3	-	3	1	1	-	-	-	-	11	4	7	-	24	3	-	1366	68,3
10	8	2	2	1	1	-	-	-	8	6	2	6	43	1	-	2452	52,2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	2	1	6	-	-	297	59,4
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	501	83,5
1	1	-	1	1	-	-	-	-	7	5	2	1	36	2	-	3456	80,4
-	-	-	-	-	-	1	-	1	4	-	4	-	10	-	-	499	83,2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	3	-	-	770	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	427	38,8
2	1	1	-	-	-	1	1	-	2	1	1	-	9	-	-	701	70,1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	115	38,3
-	-	-	1	1	-	-	-	-	2	1	1	-	8	-	-	929	154,8
-	-	-	-	-	-	1	1	-	3	-	3	-	5	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	268	29,8
-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	12	-	-	764	54,6
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	449	40,8
69	32	37	38	11	27	20	13	7	129	42	87	25	591	36	1	50435	73,8
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	6	-
69	32	37	39	11	28	20	13	7	129	42	87	25	592	36	1	50441	73,7

Aarsliste tilbageliggende 4, 2 Mænd og 2 Kvinder. ³⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageliggende
) Ifølge forrige Aarsliste tilbageliggende 4, 1 Mand og 3 Kvinder. ⁶⁾ Ifølge forrige Aarsliste
 og 1 Kvinde.

Tabel over Tilfælde af Sindssyg-

Mouvement des aliénés

Tabel XXXIV.	Tilbageiggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			helbredede.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rigshospitalets Afdelinger.....	-	-	-	7	7	-	7	7	-	2	2	-
Kristiania Bys Sygehus.....	6	1	5	28	14	14	34	15	19	3	1	2
Diakonisseanstaltens —.....	-	-	-	6	-	6	6	-	6	-	-	-
Akers kommunale —.....	1	-	1	2	1	1	3	1	2	-	-	-
Smaalenenes Amts —.....	¹⁾ 2	1	1	5	3	2	7	4	3	2	1	1
Fredrikstad Bys —.....	-	-	-	3	2	1	3	2	1	-	-	-
Fredrikshald — —.....	1	-	1	4	1	3	5	1	4	2	1	1
Drammens — —.....	2	1	1	10	4	6	12	5	7	4	2	2
Karl Johansværns —.....	-	-	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-
Jarlsberg og Larvik Amts Sygehus	-	-	-	10	8	2	10	8	2	-	-	-
Hedemarkens — —.....	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
Furnes Sygehjem.....	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
Kristians Amts Sygehus.....	11	4	7	44	29	15	55	33	22	4	2	2
Grimstad Bys —.....	-	-	-	2	-	2	2	-	2	-	-	-
Østerrisør — —.....	1	1	-	3	-	3	4	1	3	-	-	-
Lister og Mandal Amts Sygehus ...	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-
Mandal Bys Sygehus.....	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-
Stavanger Amts Sygehus.....	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-
— Bys —.....	2	-	2	11	6	5	13	6	7	-	-	-
Bergens — —.....	²⁾ 1	1	-	2	1	1	3	2	1	-	-	-
Romsdals Amts —.....	-	-	-	2	2	-	2	2	-	1	1	-
Trondhjems Bys —.....	-	-	-	10	4	6	10	4	6	-	-	-
Nordre Trondhjems Amts Sygehus i Skogn.....	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
Nordre Trondhjems Amts Sygehus ved Namsos.....	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Nordlands Amts Sygehus i Alsta- haug.....	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
Tromsø Amts Sygehus i Tromsø....	³⁾ 2	1	1	4	-	4	6	1	5	-	-	-
Finmarkens — — i Hammerfest	-	-	-	4	-	4	4	-	4	1	-	-
— — — Vadsø.....	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-
Tilsammen	30	11	19	166	86	80	196	97	99	20	11	9

¹⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 2, begge Kvinder. ²⁾ Ifølge forrige Aarslist

dom, behandlede paa Sygehus.
dans les hôpitaux.

Udgaaede						Døde.			Tilbageiggende ved Aarets Slutning.			Sygdomsform hos de Indkomne:													
i Bedring.			uhelbredede.									Melancholia.	Mania.	Amentia.	Dementia.	Paranoia.	Insania.	Insania periodica.	Epilepsia.	Hypochochondria.	Hysteria.	Delirium.	Idiotismus.	Uopgivet.	
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.														
2	2	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	4	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
7	2	5	18	12	6	4	-	4	2	-	2	6	1	-	2	-	-	-	5	-	-	1	1	8	-
3	-	3	3	-	3	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
4	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	3	2	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
2	1	1	5	2	3	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	1	1	6	6	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
11	7	4	18	13	5	2	1	1	20	10	10	6	6	-	13	2	1	2	2	8	2	2	-	-	-
-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	2	1	1	-	1	1	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	2	2	6	4	2	-	-	-	3	-	3	4	3	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	9	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	1	-	4	-	4	-	-	-	1	-	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
42	19	23	95	53	42	8	3	5	31	11	20	29	22	2	27	5	17	2	2	17	2	3	3	35	35

ngen tilbageiggende. ³⁾ Ifølge forrige Aarsliste ingen tilbageiggende.

Antal af de paa Syge-

Mouvement des malades

Tabel XXXV.	Tilbageiggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			helbredede.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rigshospitalets medicinske Afdelinger	110	52	58	952	515	437	1062	567	495	391	205	186
— chirurgiske — ¹⁾	92	50	42	881	514	367	973	564	409	494	277	217
— Hudsyge- Afdeling..	77	29	48	352	144	208	429	173	256	278	120	158
— Øien- —	-	-	-	162	88	74	162	88	74	93	50	43
— Afd. for Øre-, Strube-, Næse- og Svælgsygdomme	24	13	11	151	81	70	175	94	81	80	47	33
— Børneafdeling	36	16	20	222	117	105	258	133	125	99	44	55
— Nerveafdeling	19	14	5	95	67	28	114	81	33	22	18	4
Rigshospitalets Afdelinger tilsammen	358	174	184	2815	1526	1289	3173	1700	1473	1457	761	696
Fødselsstiftelsens gynækologiske Afd. ²⁾	5	-	5	125	-	125	130	-	130	114	-	114
— Børne- —	3	1	2	37	12	25	40	13	27	32	10	22
Kristiania Bys Sygehus Afdeling A	98	80	18	854	682	172	952	762	190	419	335	84
— — — B	96	12	84	646	83	563	742	95	647	400	60	340
— — — paa Grønland	68	17	51	96	28	68	164	45	119	6	2	4
— — — ved Trond-												
— — — hjemsvæien..	34	11	23	139	117	22	173	128	45	41	32	9
— — — ved Ullevolds-												
— — — veien	-	-	-	203	54	149	203	54	149	38	8	30
— — — paa Blegøen	21	8	13	54	21	33	75	29	46	31	12	19
— — — Sorgenfri	34	34	-	345	345	-	379	379	-	222	222	-
— — — Bellevue	46	25	21	167	91	76	213	116	97	2	1	1
— — — Arb.anst.	12	5	7	53	14	39	65	19	46	50	14	36
Kristiania Bys Sygehus ialt	409	192	217	2557	1435	1122	2966	1627	1339	1209	686	523
Diakonisseanstaltens Sygehus	48	8	40	539	153	386	587	161	426	298	79	219
Kristiania Garnisons —	7	7	-	195	195	-	202	202	-	187	187	-
Akers kommunale —	23	14	9	119	59	60	142	73	69	68	38	30
Moss Bys — ³⁾	5	3	2	76	47	29	81	50	31	54	37	17
Smaalenes Ams —	20	9	11	98	68	30	118	77	41	84	57	27
Fredrikstad Bys —	5	2	3	96	52	44	101	54	47	74	38	36
Fredrikshald —	9	2	7	125	72	53	134	74	60	88	49	39
Drammens — — ⁴⁾	43	31	12	322	187	135	365	218	147	260	159	101
Karl Johansvæns —	-	-	-	264	264	-	264	264	-	239	239	-
Jarlsberg og Larvik Ams —	29	17	12	217	126	91	246	143	103	149	84	65
Hedemarkens — —	12	6	6	47	25	22	59	31	28	19	12	7
Furnes «Sygehjem» —	5	1	4	23	13	10	28	14	14	9	5	4
Hamar Bys —	10	5	5	52	35	17	62	40	22	40	28	12
Kristians Ams —	25	13	12	126	67	59	151	80	71	61	31	30
Bratsberg — — ⁵⁾	35	18	17	153	85	68	188	103	85	96	59	37
Østerrisør Bys —	2	2	-	23	10	13	25	12	13	12	6	6
Tvedestrand — —	1	1	-	6	5	1	7	6	1	2	2	-
Arendal — —	5	2	3	65	31	34	70	33	37	47	18	26
Grimstad — —	2	1	1	37	25	12	39	26	13	28	20	8
Kristiansand — — ⁶⁾	26	13	13	138	88	50	164	101	63	113	73	40

¹⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 104, deraf 58 Mænd og 46 Kvinder. ²⁾ Ifølge Mænd og 3 Kvinder. ⁴⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 39, deraf 31 Mænd og 8 Kvinder Aarsliste tilbageiggende 27, deraf 13 Mænd og 14 Kvinder.

husene behandlede Syge.

dans les hôpitaux.

Udgaaede						Døde.			Tilbage- liggende ved Aarets Slutning.			Mortali- tets- procent til samtlige Ud- gaaede.	Dagligt Middel- belæg.	Antal Forplei- ningsdage for hver Ud- skreven.	Udgift til Medicin for hver Syg i Døgnet. Øre.	Antallet af Forplei- nings- dage.
i Bedring.			uhelbredede.													
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.					
270	141	129	160	90	70	134	80	54	107	51	56	14,0	107,5	41,1	17,0	39242
218	131	87	90	53	37	76	47	29	95	56	39	8,7	115,0	47,8	5,4	41954
48	24	24	27	4	23	8	5	3	68	20	48	2,2	64,3	65,0	14,6	23471
31	18	13	17	11	6	2	-	2	19	9	10	1,4	10,7	27,3	3,8	3909
49	24	25	17	8	9	7	5	2	22	10	12	4,6	23,6	56,4	7,1	8632
52	34	18	28	16	12	38	20	18	41	19	22	17,5	38,2	64,3	21,9	13958
44	30	14	21	16	5	5	5	-	22	12	10	5,4	21,0	83,2	18,4	7658
712	402	310	360	198	162	270	162	108	374	177	197	9,7	379,1	49,6	11,9	138824
-	-	-	5	-	5	6	-	6	5	-	5	4,8	7,8	22,7	-	2842
1	-	1	-	-	-	3	3	-	4	-	4	8,3	1,6	15,9	-	576
215	169	46	123	111	12	107	96	11	88	51	37	12,4	-	-	-	-
131	10	121	59	6	53	70	17	53	82	2	80	10,6	-	-	-	-
22	9	13	14	11	3	56	16	40	66	7	59	57,1	-	-	-	-
49	40	9	42	19	23	19	15	4	22	22	-	12,6	-	-	-	-
55	6	49	47	2	45	30	5	25	33	33	-	17,6	-	-	-	-
17	9	8	9	-	9	-	-	-	18	8	10	-	-	-	-	-
107	107	-	14	14	-	7	7	-	29	29	-	2,0	-	-	-	-
22	10	12	34	17	17	110	64	46	45	24	21	65,5	-	-	-	-
2	1	1	4	2	2	-	-	-	9	2	7	-	-	-	-	-
620	361	259	346	182	164	399	220	179	392	178	214	15,5	412,0	58,5	8,0	150382
124	34	90	44	14	30	63	26	37	58	8	50	11,9	58,1	40,1	13,9	21214
1	1	-	2	2	-	1	1	-	11	11	-	0,5	6,3	11,9	10,9	2280
19	8	11	9	5	4	26	12	14	20	10	10	21,3	-	-	-	-
5	1	4	1	1	-	10	6	4	11	5	6	14,3	7,2	37,4	14,5	2620
10	7	3	2	-	2	14	9	5	8	4	4	12,7	17,5	57,9	-	6378
2	1	1	5	3	2	11	8	3	9	4	5	12,0	8,7	34,4	23,8	3163
7	5	2	4	-	4	23	13	10	12	7	5	18,9	11,2	33,6	9,7	4102
27	12	15	13	6	7	38	24	14	27	17	10	11,2	41,6	45,0	-	15204
8	8	-	13	13	-	1	1	-	3	3	-	0,4	7,8	10,9	-	2838
30	20	10	25	19	6	13	8	5	29	12	17	6,0	-	-	-	-
16	5	11	7	2	5	5	4	1	12	8	4	10,6	16,6	128,7	14,4	6050
5	2	3	-	-	-	8	4	4	6	3	3	36,4	8,7	14,4	-	3177
8	5	3	1	-	1	6	2	4	7	5	2	10,9	7,9	52,7	20,7	2897
26	13	13	20	14	6	18	8	10	26	14	12	14,4	26,5	77,3	6,5	9662
44	23	21	15	5	10	18	11	7	15	5	10	10,4	27,6	58,3	11,7	10080
6	3	3	1	-	1	4	3	1	2	-	2	17,4	-	-	-	-
-	-	-	1	1	-	3	2	1	1	1	-	50,0	-	-	-	-
3	2	1	3	3	-	11	6	5	6	4	2	17,2	7,7	43,7	17,1	2795
3	2	1	3	-	3	4	4	-	1	-	1	10,5	3,1	29,4	-	1116
9	4	5	2	1	1	24	11	13	16	12	4	16,2	17,2	42,5	-	6291

forrige Aarsliste tilbageliggende 4 Kvinder. ³⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageliggende 5, deraf 2

⁵⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageliggende 33, deraf 17 Mænd og 16 Kvinder. ⁶⁾ Ifølge forrige

Antal af de paa Syge-

Tabel XXXV (Forts.).	Til- bageliggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			helbredede.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Lister og Mandal Amts Sygehus ¹⁾ ..	15	7	8	67	35	32	82	42	40	46	27	19
Mandal Bys — ..	-	-	-	67	43	24	67	43	24	39	21	18
Stavanger Amts — ..	11	6	5	100	48	52	111	54	57	50	28	22
— Bys — ²⁾ ..	41	20	21	362	160	202	403	180	223	182	92	90
Haugesund — — ..	-	-	-	51	50	1	51	50	1	43	42	1
Bergens — — ³⁾ ..	116	66	50	1044	554	490	1160	620	540	725	380	345
Romsdals Amts Sygehus	11	5	6	172	90	82	183	95	88	103	53	50
Aalesund Bys —	-	-	-	35	14	21	35	14	21	25	12	13
Trondhjems — —	74	37	37	805	451	354	879	488	391	438	222	216
Nordre Trondhjems Amts Sygehus i Skogn	20	13	7	364	214	150	384	227	157	305	187	118
Nordre Trondhjems Amts Sygehus ved Namsos	22	12	10	255	134	121	277	146	131	185	93	92
Nordlands Amts Sygehus i Alstahaug	17	10	7	267	112	155	284	122	162	167	69	98
— — — Bodø ⁴⁾ ..	19	7	12	119	79	40	138	86	52	76	48	28
— — — Buksnes .	15	8	7	238	168	70	253	176	77	184	135	49
— — — Stokmark- nes	11	7	4	100	62	38	111	69	42	64	39	25
Tromsø — — Tromsø ⁵⁾ ..	30	14	16	144	69	75	174	83	91	103	50	53
Balsfjordens kommunale Sygehus ...	-	-	-	17	8	9	17	8	9	7	4	3
Karlsø — — —	-	-	-	15	9	6	15	9	6	8	6	2
Finmarkens Amts Sygehus i Hammer- fest	22	20	2	350	298	52	372	318	54	280	245	35
— — — Vardø	21	16	5	246	191	55	267	207	60	236	190	46
— — — Vadsø	9	6	3	94	69	25	103	75	28	69	49	20
Tilsammen ⁶⁾ ..	1541	776	765	13167	7438	5729	14708	8214	6494	8075	4670	3405
Fiskesygehus i Holmenvær	-	-	-	3	3	-	3	3	-	3	3	-
— Skjervø	-	-	-	30	26	4	30	26	4	19	18	1
— Hasvaag (Loppen) ⁷⁾ ..	-	-	-	16	14	2	16	14	2	9	8	1
— Gamvik (Tanen)	-	-	-	51	49	2	51	49	2	39	38	1
Tilsammen ..	-	-	-	100	92	8	100	92	8	70	67	3
Sum ..	1541	776	765	13267	7530	5737	14808	8306	6502	8145	4737	3408

¹⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageliggende 9, deraf 4 Mænd, 5 Kvinder. ²⁾ Ifølge forrige 115, deraf 68 Mænd, 47 Kvinder. ³⁾ Ifølge forrige Aarsliste tilbageliggende 18, deraf 7 Mænd, forrige Aarsliste tilbageliggende 1527, deraf 774 Mænd, 753 Kvinder. ⁴⁾ Ifølge forrige Aarsliste

husene behandlede Syge.

Udgaade						Døde.			Tilbage- liggende ved Aarets Slutning.			Mortali- tets- procent til samtlige Ud- gaade.	Dagligt Middel- belæg.	Antal Forplei- ningsdage for hver Ud- skreven.	Udgift til Medicin for hver Syg i Døgnet. Øre.	Antallet af Forplei- nings- dage.
i Bedring.			uhelbredede.													
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.					
9	1	8	8	4	4	5	3	2	14	7	7	7,4	18,8	101,1	8,2	6877
12	10	2	11	9	2	4	2	2	1	1	-	6,1	3,0	16,7	-	1101
31	12	19	7	3	4	13	8	5	10	3	7	12,9	11,9	42,9	14,6	4337
41	16	25	42	18	24	49	18	31	89	36	53	15,6	45,8	53,2	-	16709
5	5	-	2	2	-	1	1	-	-	-	-	2,0	-	-	-	-
194	113	81	74	47	27	83	39	44	84	41	43	7,7	108,2	36,8	22,1	39507
39	21	18	14	8	6	15	8	7	12	5	7	8,8	17,1	36,6	19,4	6258
6	2	4	-	-	-	1	-	1	3	-	3	3,1	3,4	38,9	-	1248
214	136	78	50	35	15	103	61	42	74	34	40	12,9	82,7	37,5	16,1	30184
23	11	12	6	5	1	21	13	8	29	11	18	5,9	34,8	35,8	14,8	12720
33	18	15	13	8	5	18	9	9	28	18	10	7,2	33,8	49,5	11,6	12325
57	27	30	37	18	19	10	4	6	13	4	9	3,7	22,3	30,1	22,0	8154
20	11	9	6	3	3	12	7	5	24	17	7	10,6	21,3	68,2	18,9	7770
24	13	11	6	4	2	13	8	5	26	16	10	5,7	25,8	41,4	17,3	9405
13	11	2	2	1	1	19	13	6	13	5	8	19,4	17,4	64,7	-	6342
11	6	5	9	2	7	18	9	9	33	16	17	12,8	-	-	-	-
5	3	2	-	-	-	1	-	1	4	1	3	7,7	0,8	21,6	40,0	281
3	1	2	2	1	1	1	1	-	1	-	1	7,1	0,8	19,6	20,0	274
35	26	9	11	8	3	24	20	4	22	19	3	6,9	21,4	22,4	28,9	7825
9	4	5	4	3	1	9	4	5	9	6	3	3,5	20,1	28,5	15,9	7355
14	12	2	1	1	-	8	5	3	11	8	3	8,7	7,7	30,5	24,3	2809
2484	1378	1106	1187	649	538	1407	781	626	1555	736	819	10,7	1572,5	43,8	-	573972
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	40
4	3	1	3	1	2	4	4	-	-	-	-	13,3	1,0	12,6	50,0	377
5	4	1	1	1	-	1	1	-	-	-	-	6,25	-	-	-	-
8	8	-	3	2	1	1	1	-	-	-	-	2,0	1,8	12,7	-	648
17	15	2	7	4	3	6	6	-	-	-	-	6,0	2,9	10,7	-	1065
2501	1393	1108	1194	653	541	1413	787	626	1555	736	819	10,8	1575,5	43,2	-	575037

Aarsliste tilbageiggende 41, deraf 19 Mænd, 22 Kvinder. ^{a)} Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 11 Kvinder. ^{b)} Ifølge forrige Aarsliste tilbageiggende 26, deraf 12 Mænd, 14 Kvinder. ^{c)} Ifølge tilbageiggende 1 Kvinde.

Kjendte Døds- Causes de décès par

Tabel XXXVI.		Sum.		Kristiania.		Akershus Amt.		Smaalønes Amt.		Buskerud Amt.		Jarlsberg og Larvik Amt.		Hedemarkens Amt.		Kristians Amt.	
Dødsaaarsager. (Causes de décès).				Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
A. Infektions-, Ernærings- og konstitutionelle Sygdomme.																	
I. Akute.																	
Exantematisk Tyfus	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidfeber	145	15	15	1	2	1	1	1	2	3	1	1	1	1	1	1	1
Epid. Cerebrospinalmeningit ...	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Børnekopper	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	162	5	4	4	1	1	1	6	3	2	-	1	-	-	-	2	-
Mæslinger	240	3	5	-	1	-	1	6	5	2	1	-	-	-	-	-	-
Difteri (Croup)	349	20	13	8	9	4	4	5	4	2	-	3	2	12	16	-	-
Kighoste	296	12	27	-	1	14	16	9	8	3	7	16	13	4	7	-	-
Influenza	165	5	8	2	-	8	6	6	2	9	9	4	4	2	1	-	-
Gigtfeber	91	6	4	2	1	3	1	2	1	4	2	2	1	3	1	-	-
Koldfeber	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Erysipelas og Phlegmone	80	8	14	2	2	4	3	1	1	-	1	2	2	6	-	-	-
Pyæmi og Sæphæmi	135	6	9	2	3	7	3	2	2	1	4	2	-	5	1	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	1040	233	209	21	17	42	22	30	31	29	19	27	25	15	15	-	-
Dysenteri	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	-	-
Tetanus, Trismus	14	3	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karbunkel, Furunkel, Absces ..	10	5	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Aktinomykose	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beri-Beri	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Røde Hunde	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II. Kroniske.																	
Tuberkulose:																	
a. Lungerne	4123	276	260	64	78	144	179	83	105	103	115	65	95	58	59	-	-
b. Tarmkanalen	136	10	5	5	9	4	4	4	5	1	3	4	3	4	4	-	-
c. Ben og Led	128	4	1	2	1	1	-	5	7	2	-	5	2	6	4	-	-
d. Urin- og Kjønsorganer	35	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	1	3	1	-	-	-
e. Lymfekjertler (Skrofulose) ..	67	2	3	3	1	1	2	2	3	4	1	-	1	-	4	-	-
f. Andre Organer	55	1	-	1	2	-	2	1	1	2	2	-	-	-	3	-	-
g. Tuberkuløs Meningit	763	40	46	13	11	39	33	18	11	14	17	23	25	15	8	-	-
h. Miliærtuberkulose	58	3	2	3	3	1	-	2	1	-	3	5	-	2	5	-	-
Spedalskhed	39	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Syfilis	73	21	10	-	-	-	-	-	1	1	1	1	2	1	-	-	-
Kræft:																	
1. Carcinom (uden opgiv. Sæde)	79	-	-	7	3	10	12	-	-	1	4	-	1	-	4	-	-
a. Maven	1013	46	51	27	20	32	20	21	40	38	32	42	30	40	30	-	-
b. Leveren	132	9	11	4	3	9	7	19	8	5	2	1	1	3	2	-	-
c. Brystkjertelen	63	-	2	-	2	-	-	-	2	1	7	-	2	-	5	-	-
d. Kjønsorganerne	120	-	28	-	3	-	7	3	5	1	4	1	2	2	3	-	-
e. Andre Organer	292	18	10	8	10	10	10	6	6	10	4	10	8	13	12	-	-
2. Sarkom (uden opgivet Sæde)	12	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	2	-	-
a. Bensystemet	48	2	2	-	1	1	-	2	-	1	-	4	4	1	1	-	-
b. Andre Steder	43	4	3	-	-	-	1	3	1	-	1	3	2	1	-	-	-

aarsager.

départements.

[illegible]

Kjendte Døds-

Dødsårsager. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus Amt.		Smaalønnenes Amt.		Buskerud Amt.		Jarlsberg og Larvik Amt.		Hedemarkens Amt.		Kristians Amt.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Skjørbug	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sukkersyge	94	9	11	3	3	3	4	4	4	1	2	6	5	2	3
Perniciøs Anæmi	35	4	2	1	1	1	1	2	3	-	-	2	-	-	3
Leukæmi, Pseudoleukæmi	11	1	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-
Rakit	160	38	24	3	1	4	2	3	3	6	1	3	3	-	1
Kronisk Alkoholisme	13	7	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Medfødt Svaghed	920	108	56	7	6	48	31	24	17	24	19	26	26	27	18
Alderdomssvaghed	2977	44	62	49	51	75	90	66	66	63	60	86	124	60	81
Anæmi	11	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arthritis et Rheum. chron.	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Hæmofili	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Addisoni	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
— macul. Werlhof	6	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Purpura hæmorrhagia	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
B. Sygdomme i de enkelte Organer.															
<i>I. Hjerne og Rygmarv.</i>															
Apoplexi og Hjerneemboli	907	37	51	14	14	31	35	34	38	20	24	34	29	25	24
Suppurativ Meningit.	286	29	24	6	4	10	12	4	1	6	4	4	3	5	11
Epilepsi	88	8	4	-	-	2	6	2	1	1	2	5	2	7	-
Kramper hos Smaabørn	483	34	23	7	3	32	28	26	12	21	3	27	13	3	1
Sindssygdomme	99	7	7	3	1	1	1	-	3	4	2	2	1	1	2
Andre Hjernesygdomme	208	21	15	2	1	4	6	9	8	12	9	5	10	5	3
Rygmarvssygdomme	96	8	3	4	1	12	2	2	1	4	1	5	5	2	3
Paralysis agitans	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>															
Endo- og Perikardit	53	4	1	-	1	4	4	1	2	2	4	1	1	-	-
Klappfeil og andre organiske Hjertesygdomme	1081	64	73	19	15	48	51	28	42	30	35	32	31	40	36
Hjertelammelse	272	27	10	10	5	12	13	8	9	13	3	11	13	7	3
Arteriosklerose	63	8	3	1	2	4	2	6	-	3	1	-	-	1	1
Aneurysma	6	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Hydrops, Ascites	4	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>															
Bronkit, akut	875	63	63	27	14	53	35	22	17	18	19	26	25	10	21
— kronisk og Bronkiektasi	718	35	52	15	15	34	21	38	16	21	28	18	27	24	28
Pneumoni, kataralsk	419	24	26	3	4	17	19	6	8	5	16	5	7	14	7
— croupøs	1453	92	63	27	19	60	68	29	11	27	23	32	31	33	25
Lungegangræn	22	2	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
Pleurit, serøs	79	5	2	-	-	5	1	2	1	3	1	5	2	-	2
— purulent	35	1	2	-	1	1	1	2	1	-	-	1	2	1	-
Lungeemboli	15	1	1	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Absces i Lungen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Hæmoptyse	5	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-

Kjendte Døds-

Dødsaaarsager. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus Amt.		Smaalønes Amt.		Boskerud Amt.		Jarlsberg og Larvik Amt.		Hedemarkens Amt.		Kristians Amt.	
		Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
Laryngit	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungeødem	8	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pneumothorax	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spasmus et ødema glottidis ...	8	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Corpus alien. in trachea	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
<i>IV. Digestionskanalen.</i>															
Mave-Tarmkatarr	394	6	5	19	16	18	23	4	5	9	4	12	9	13	19
Mavesaar og Duodenalsaar	87	2	8	2	-	2	3	1	2	1	1	2	1	3	2
Blindtarmbetændelse	66	5	5	-	1	1	2	2	2	3	4	2	-	3	1
Diffus Peritonit	231	13	11	1	3	14	7	4	9	6	9	3	3	5	11
Indeklemt Brok	64	1	5	1	3	1	2	-	-	5	1	1	2	1	3
Ileus og Volvulus	179	4	3	1	2	5	6	8	1	6	4	4	4	2	7
Kronisk Diarré	4	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-
— Gastrit	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Hæmatemesis	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dilatatio ventriculi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Andre Sygdomme i Digestionskanalen	15	1	4	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
<i>V. Leveren.</i>															
Galdestenssygdom	12	2	4	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	20	1	-	1	-	-	-	4	3	1	-	1	1	1	-
Andre Leversygdomme	54	12	6	1	-	1	3	2	1	-	1	3	1	1	1
Icterus neonatorum	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VI. Urinorganerne.</i>															
Cystit, Cystopyelonefrit	168	11	4	7	-	8	2	6	-	8	1	14	1	7	2
Morbus Brighti	569	21	22	15	18	21	16	19	13	12	12	24	13	19	12
Andre Nyre- og Urinveissygdomme	132	19	10	-	1	9	5	4	4	3	2	4	1	3	-
<i>VII. Kjønsorganerne.</i>															
Sygd. i mandlige Kjønsorganer	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— kvindelige —	31	-	6	-	-	-	-	-	2	-	-	-	3	-	3
Vitia organ. abdominis	40	2	16	-	-	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-
<i>VIII. Hud- og ydre Sygdomme.</i>															
Pemfigus hos Nyfødte	57	3	2	-	-	3	3	-	1	1	-	-	-	-	1
Senil Gangræn	80	1	2	2	-	2	7	7	3	2	3	3	1	-	-
Ben- og Ledsygdomme	30	5	4	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Hudsygdomme	10	1	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-
<i>C. Barselsygdomme.</i>															
Barselseber	117	-	11	-	3	-	9	-	-	-	2	-	5	-	7
Barselkrampe	27	-	6	-	2	-	2	-	3	-	1	-	1	-	1
Emboli og Thrombose	10	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Blødning	26	-	3	-	-	-	-	-	3	-	-	-	1	-	2
Livmoderbristning	8	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-

aarsager.

Bratsberg Amt.		Nedenes Amt.		Lister og Mandal Amt.		Stavanger Amt.		Søndre Bergenhus Amt.		Bergen.		Nordre Bergenhus Amt.		Romsdals Amt.		Søndre Trondhjems Amt.		Nordre Trondhjems Amt.		Nordlands Amt.		Tromsø Amt.		Finnmarkens Amt.	
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	4	14	11	10	4	6	10	16	12	3	5	9	12	11	7	15	25	3	4	19	9	7	2	2	4
3	5	2	3	3	3	1	2	3	7	1	2	1	2	3	5	3	4	3	1	1	1	1	1	2	-
3	5	1	9	3	4	7	5	7	14	1	7	3	4	1	3	7	2	4	5	12	9	6	1	1	1
1	-	2	-	1	1	2	2	1	3	1	-	2	5	4	1	1	1	-	2	1	4	1	1	1	-
1	1	4	7	3	3	11	3	7	8	2	3	9	5	9	9	8	2	2	4	6	3	2	2	1	1
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	3	-	1	-	2	2	1	-	-	-	1	-	2	1	1	3	1	2	1	-	2	-	1	-
-	-	-	-	-	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	-	12	1	4	-	5	4	8	1	3	1	10	-	5	1	9	-	9	2	6	-	6	1	-	1
18	28	17	15	16	5	23	13	18	15	8	7	6	3	9	12	23	13	9	10	25	14	8	5	5	7
5	-	5	3	2	2	6	4	1	2	3	1	2	2	7	-	8	3	3	2	2	-	1	-	3	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	1	-	-	-	2	-	2	-	1	-	2	-	1	-	3	-	1	-	-	-	2	-	2	-	-
4	3	-	-	-	-	1	3	1	-	-	-	2	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	1	-
-	-	-	1	-	2	-	-	1	-	-	2	-	2	4	2	3	3	2	2	8	9	-	2	-	-
2	1	1	2	1	-	1	-	1	-	2	1	2	1	1	7	5	2	3	6	5	1	-	1	1	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	1	-	-	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	5	-	-	-	3	-	8	-	10	-	5	-	6	-	8	-	5	-	5	-	8	-	9	-	8
-	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2	-	5	-	-	-	1	-	1
-	1	-	1	-	2	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	1	-	2	-	1
-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

Kjendte Døds-

Dødsaaarsager. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus Amt.		Smaalenes Amt.		Boskerud Amt.		Jarlsberg og Larvik Amt.		Hedemarkens Amt.		Kristians Amt.	
		Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
Dystoki	10	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Abort	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Enterit	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Extrauterint Svangerskab	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hyperemesis	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Retroflexio uteri gravidi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uræmi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukjendt Aarsag	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Dannelsesfeil.															
Cyanose (medfødt)	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Hjerner misdannelse, Spina bifida	18	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	2	-	2
Andre Dannelsesfeil	11	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
E. Unaturlig Død.															
Akut Alkoholforgiftning	9	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-
Andre Forgiftninger	28	7	2	-	1	-	2	-	-	-	1	-	-	1	-
Drukning	447	14	3	13	2	19	5	12	2	18	5	13	1	9	2
Forfrysning	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Forbrænding	59	2	6	2	3	-	2	1	1	-	1	1	2	2	4
Andre Ulykkestilfælde	277	31	17	6	-	17	6	13	4	10	2	12	2	9	-
Drab og Mord	15	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-
Selv mord	75	11	2	3	1	2	1	3	-	4	1	4	-	3	-
F. Andre Aarsager.															
Angina	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Ludovici	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eklampsi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Exanthema	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræn	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mellemørebetændelse	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Simpel Feber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tumor	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Sum	24959	1639	1525	455	403	930	886	658	584	622	560	667	650	556	548

Kjøn- og Aldersopgaver

Causes de décès

Tabel XXXVII. Dødsaaarsager. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste Døds- aaarsagers Forhold i pCt. til samtlige opgivne Døds- aaarsager ved Sygd.	Fordeling paa Kjøn (par sexe).		0—1		1—5		5—10		10—15	
					Aar.		Aar.		Aar.		Aar.	
			Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
A. Infektions-, Ernærings- og konstitutionelle Syg- domme.												
<i>I. Akute.</i>												
Exantematisk Tyfus	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidfieber	145	0,6	80	65	-	-	1	5	1	3	1	10
Epidemisk Cerebrospinal- meningit.	12		6	6	-	-	-	1	2	-	2	3
Børnekopper	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	162	0,7	98	64	13	6	51	41	22	13	6	4
Mæslinger	240	1,0	114	126	20	42	80	60	4	13	5	3
Difteri (Croup)	349	1,5	178	171	17	16	89	79	45	47	16	16
Kighoste	296	1,2	133	163	55	81	69	72	8	9	1	-
Influenza	165	0,7	78	87	5	1	2	1	3	1	4	3
Gigtfeber	91	0,4	50	41	-	1	3	3	8	7	4	6
Koldfeber	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erysipelas og Phlegmone	80	0,3	44	36	15	13	1	-	2	1	2	-
Pyæmi og Sæphæmi	135	0,6	74	61	9	8	4	2	-	3	3	-
Akut Diarré (Kolerine)	1040	4,3	560	480	384	305	106	79	16	13	6	2
Dysenteri	12	-	7	5	1	-	1	4	-	-	1	-
Tetanus, Trismus	14	-	13	1	1	-	-	-	2	1	-	-
Absces, Karb., Furunkel	10	-	5	5	2	1	-	1	-	-	-	-
Aktinomykose	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beri-Beri	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Røde Hunde	2	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Kroniske.</i>												
Tuberkulose:												
a. Lungerne	4123	17,1	1882	2241	22	25	61	45	45	73	80	154
b. Tarmkanalen	136	0,6	63	73	3	1	8	9	6	7	8	13
c. Ben og Led	128	0,5	71	57	1	-	2	4	5	8	13	6
d. Urin- og Kjønssorg	35	0,1	21	14	-	-	-	-	-	1	1	3
e. Lymfekjertler (Skro- fulose)	67	0,3	35	32	8	3	11	11	7	5	3	5
f. Andre Organer	55	0,2	24	31	-	2	2	1	1	5	5	1
g. Tuberkuløs Meningit	763	3,2	392	371	63	56	140	153	91	86	40	38
h. Miliærtuberkulose	58	0,2	28	30	4	4	5	2	4	3	1	3
Spedalskhed	39	0,2	24	15	-	-	-	-	-	-	-	-
Syfilis	73	0,3	40	33	26	17	6	1	-	-	-	-
Kræft:												
1. Carcinom	79	-	39	40	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Maven	1013	4,2	562	451	-	-	-	-	-	-	-	-
b. Leveren	132	0,6	77	55	-	-	-	-	-	-	-	-
c. Brystkjertelen	63	0,3	1	62	-	-	-	-	-	-	-	-
d. Kjønnsorganerne	120	0,5	11	109	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Andre Organer	292	1,2	148	144	-	-	1	-	-	-	-	1
2. Sarkom	12	-	9	3	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Bensystemet	48	0,2	30	18	1	-	1	-	1	1	-	1
b. Andre Steder	43	0,2	24	19	-	-	-	1	-	1	1	1

ved kjendte Dødsaaarsager.

par sexe et par âge.

Fordeling paa Alder (par âge).																			Alder er opgivet for		
15—20 Aar.		20—30 Aar.		30—40 Aar.		40—50 Aar.		50—60 Aar.		60—70 Aar.		70—80 Aar.		80—90 Aar.		90—100 Aar.		over 100Aar.			
Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3	-
15	8	29	21	12	5	10	7	2	4	8	2	-	-	1	-	-	-	-	-	80	65
2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	6
-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
2	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	98	64
3	5	2	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	114	126
6	4	3	6	2	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	178	171
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	133	163
1	3	1	3	5	13	5	2	8	9	12	21	22	22	9	7	1	1	-	-	78	87
3	2	8	5	6	3	3	3	4	2	4	6	5	1	2	2	-	-	-	-	50	41
-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
2	3	3	3	1	-	3	2	3	2	5	2	5	4	1	5	1	-	-	-	44	35
5	-	9	3	4	11	13	12	6	4	7	5	11	5	3	1	-	-	-	-	74	61
2	2	3	3	1	6	1	7	5	10	7	18	20	16	7	16	2	3	-	-	560	480
-	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7	5
3	-	3	-	1	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	13	1
-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	5	5
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
189	269	577	573	317	440	229	266	173	181	125	138	58	71	6	6	-	-	-	-	1882	2241
3	9	10	10	7	12	3	5	8	3	6	2	1	1	-	1	-	-	-	-	63	73
4	10	20	12	9	4	7	6	2	2	5	2	3	3	-	-	-	-	-	-	71	57
3	3	4	1	4	1	3	1	4	-	2	1	-	3	-	-	-	-	-	-	21	14
-	3	3	1	1	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	35	32
3	1	5	5	4	6	1	3	1	4	-	2	2	-	-	1	-	-	-	-	24	31
29	19	21	13	5	-	1	3	1	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	392	371
7	9	2	3	3	5	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	30
-	-	3	1	6	1	6	2	5	2	2	2	2	4	-	3	-	-	-	-	24	15
-	-	2	4	1	2	2	2	1	4	2	1	-	2	-	-	-	-	-	-	40	33
-	1	1	-	-	3	1	3	9	9	10	13	14	9	4	1	-	-	-	-	39	40
-	-	-	-	11	13	62	40	124	90	197	143	145	135	21	25	2	3	-	-	562	450
-	-	-	-	1	-	6	6	11	10	32	17	23	17	4	4	1	-	-	-	77	55
-	-	-	-	-	4	-	10	1	17	-	20	-	9	-	2	-	-	-	-	1	62
-	-	-	2	-	13	-	26	2	30	4	25	3	8	2	5	-	-	-	-	11	109
-	-	1	1	3	1	12	18	26	26	36	34	53	40	14	21	2	2	-	-	148	144
-	-	1	-	2	-	-	1	-	-	2	2	3	-	1	-	-	-	-	-	9	3
1	-	1	3	1	1	3	1	6	1	7	4	6	6	2	-	-	-	-	-	30	18
-	2	1	-	1	-	3	-	4	4	9	1	2	4	3	5	-	-	-	-	24	19

Kjøn- og Aldersopgaver

Tabel XXXVII (Forts.). Dødsårsager. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste Dødsårsagers Forhold i pCt. til samtlige opgivne Dødsårsager ved Sygd.	Fordeling paa Kjøn (par sexe).									
					0—1 Aar.		1—5 Aar.		5—10 Aar.		10—15 Aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Skjørbug	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Sukkersyge	94	0,4	44	50	-	-	1	1	4	4	2	1
Perniciøs Anæmi	35	0,1	18	17	-	1	1	-	1	-	-	1
Leukæmi og Pseudoleuk.	11	-	8	3	-	1	-	-	-	-	1	-
Rakit	160	0,7	97	63	61	35	32	25	4	2	-	1
Kronisk Alkoholisme	13	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Medfødt Svaghed	920	3,8	523	397	513	385	8	12	1	-	-	-
Alderdomssvaghed	2977	12,4	1344	1633	-	-	-	-	-	-	-	-
Anæmi	11	-	6	5	1	-	-	2	-	-	-	-
Arthritis, kronisk Rheumatisme	7	-	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmofili	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Morbus Addisoni	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— maculosus Werlhofii	6	-	4	2	1	1	-	-	-	-	-	-
Purpura	2	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-
B. Sygdomme i de enkelte Organer.												
<i>I. Hjerne og Rygmarv.</i>												
Apoplexi og Hjerneemboli	907	3,8	440	467	-	-	-	1	1	-	-	-
Suppurativ Meningit.	286	1,2	161	125	30	19	25	23	19	17	11	13
Epilepsi	88	0,4	55	33	1	-	2	-	4	-	1	2
Kramper hos Smaabørn ..	483	2,0	297	186	242	157	51	25	4	2	-	2
Sindssygdomme	99	0,4	50	49	-	-	-	1	-	-	-	-
Andre Hjernesygdomme ..	208	0,9	111	97	6	4	10	8	5	3	4	3
Rygmarvssygdomme	96	0,4	59	37	-	1	1	3	2	-	1	2
Paralysis agitans	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>												
Endo- og Perikardit	53	0,2	29	24	-	-	1	1	1	6	1	3
Klappefeil og andre org. Hjertesygdomme	1031	4,3	486	545	4	5	6	6	19	17	18	21
Hjertelammelse	272	1,1	165	107	4	-	-	1	2	1	1	5
Arteriosklerose	63	0,3	41	22	-	-	-	-	-	-	1	-
Aneurysma	6	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrops, Ascites	4	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>												
Bronkit, akut	875	3,6	454	421	234	213	123	105	13	16	7	2
— , kronisk og Bronkiektasi	718	3,0	347	371	6	8	3	2	-	-	-	-
Pneumoni, katarralsk	419	1,7	219	200	98	80	73	75	2	7	1	2
— , croupøs	1453	6,0	792	661	70	59	60	72	12	16	14	9
Lungegangræn	22	-	18	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	79	0,3	47	32	3	-	6	3	1	-	1	1
— , purulent	35	-	22	13	-	1	2	6	2	-	1	1
Lungeemboli	15	-	8	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Absces i Lungerne	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmoptyse	5	-	3	2	-	-	-	-	-	1	-	-
Laryngit	2	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Lungeødem	8	-	3	5	-	1	-	-	-	-	-	-

Kjøn- og Aldersopgaver

Tabel XXXVII (Forts.). Dødsaaarsager. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste Døds- aaarsagers Forhold i pCt. til samtlige opgivne Døds- aaarsager ved Sygd.	Fordeling paa Kjøn (par sexe).		0—1 Aar.		1—5 Aar.		5—10 Aar.		10—15 Aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Pneumothorax	3	-	2	1	1	-	-	1	1	-	-	-
Spasmus et ødema glottidis	8	-	6	2	4	-	-	-	1	-	-	-
Corpus alienum in trachea	1	-	1		-	-	1	-	-	-	-	-
<i>IV. Digestionskanalen.</i>												
Mave-Tarmkatarr.....	394	1,6	204	190	93	63	26	27	1	11	2	5
Mavesaar og Duodenalsaar	87	0,4	32	55	-	-	1	-	-	2	-	1
Blindtarmbetændelse	66	0,3	37	29	-	-	-	1	-	5	2	3
Diffus Peritonit	231	1,0	100	131	9	5	8	8	5	15	7	5
Indeklemt Brok	64	0,3	28	36	2	1	-	1	-	-	1	-
Ileus og Volvulus	179	0,7	95	84	7	3	5	1	-	2	2	3
Kronisk Diarré	4	-	4	-	-	-	-	-	1	-	-	-
— Gastrit	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmatemesis	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dilatatio ventriculi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Sygdomme i Dige- stionskanalen	15	-	7	8	1	1	2	-	-	-	-	-
<i>V. Leveren.</i>												
Galdestenssygdom	12	-	5	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	20	-	15	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Leversygdomme ..	54	0,2	35	19	10	6	3	-	2	-	-	1
Icterus neonatorum	4	-	3	1	3	1	-	-	-	-	-	-
<i>VI. Urinorganerne.</i>												
Cystit, Cystopyelonefrit ..	168	0,7	146	22	-	-	-	1	-	1	-	-
Morbus Brighti	569	2,4	316	253	1	2	9	3	5	7	6	6
Andre Nyre- og Urinveis- sygdomme	132	0,5	90	42	1	-	2	3	-	1	1	2
<i>VII. Kjønsgorganerne.</i>												
Sygd. i mandl. Kjønsgorg.	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— kvindelige —	31	-	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-
Vitia organica abdominis	40	0,2	13	27	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VIII. Hud- og ydre Sygdomme.</i>												
Pemfigus hos Nyfødte....	57	0,2	25	32	25	32	-	-	-	-	-	-
Senil Gangræn	80	0,3	42	38	-	-	-	-	-	-	-	-
Ben- og Ledsygdomme....	30	-	14	16	-	2	-	-	-	3	2	1
Hudsygdomme	10	-	6	4	3	3	-	-	-	1	-	-
<i>C. Barselsygdomme.</i>												
Barselfeber	117	0,5	-	117	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	27	-	-	27	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli og Thrombose ...	10	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	26	-	-	26	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmoderbristning	8	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-

Kjøn- og Aldersopgaver

Tabel XXXVII (Forts.). Dødsaaarsager. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste Døds- aaarsagers Forhold i pCt. til samtlige opgivne Døds- aaarsager ved Sygd.	Fordeling paa Kjøn (par sexe).		0—1 Aar.		1—5 Aar.		5—10 Aar.		10—15 Aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Dystoki.	10	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Abort.	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Enterit.	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Extrauterint Svangerskab	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hyperemesis.	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse.	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmi.	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Retroflexio uteri gravidi	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Uræmi.	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukjendt Aarsag.	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Dannelsesfeil.												
Cyanose (medfødt)	2	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-
Hjernemisdannelse, Spina bifida.	18	-	8	10	8	9	-	1	-	-	-	-
Andre Dannelsesfeil.	11	-	7	4	6	4	1	-	-	-	-	-
E. Unaturlig Død.												
Akut Alkoholforgiftning.	9	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Forgiftninger.	28	-	18	10	-	4	5	1	4	-	2	-
Drukning.	447	1,8	391	56	-	-	38	15	42	7	37	8
Forfrysning.	5	-	3	2	-	-	-	-	1	-	-	-
Forbrænding.	59	0,2	21	38	3	1	10	18	-	6	-	1
Andre Ulykkestilfælde.	277	1,2	209	68	8	10	12	7	15	4	13	4
Drab og Mord.	15	-	11	4	2	2	-	1	-	-	-	-
Selv mord.	75	0,3	63	12	-	-	-	-	-	-	-	-
F. Andre Aarsager.												
Angina.	2	-	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-
— Ludovici.	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Blødning.	3	-	1	2	1	1	-	1	-	-	-	-
Eklampi.	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Exanthema.	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Gangræn.	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mellemørebetændelse.	2	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Simpel Feber.	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tumor.	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	24959		12792	12167	2118	1708	1174	1040	452	454	343	382

ved kjendte Dødsaaarsager.

Fordeling paa Alder (par âge).																		Alder er opgivet for	
15—20 Aar.		20—30 Aar.		30—40 Aar.		40—50 Aar.		50—60 Aar.		60—70 Aar.		70—80 Aar.		80—90 Aar.		90—100 Aar.		Over 100Aar.	
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
-	-	-	-	-	4	-	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
-	-	1	-	3	-	1	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	9
47	8	90	6	53	3	31	2	26	3	9	1	14	2	3	1	-	-	18	10
-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	390	56
-	2	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	2
8	4	39	8	29	3	23	3	16	6	22	3	2	3	-	-	-	-	21	38
-	-	5	1	2	-	1	-	1	-	-	5	14	2	9	11	1	-	208	68
3	-	6	2	10	-	15	3	10	3	9	3	7	-	2	1	-	-	11	4
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	62	12
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
469	484	1116	982	746	888	774	766	918	835	1418	1226	1926	1805	1135	1304	193	276	1	3
12783	12153																		

Kjendte Døds-

Tabel XXXVIII (Forts.).			I	II	III			IV			V				VI	VII	VIII									
Dødsaaarsager. (Causes de décès).	Tilsammen.	Forhold i Procent til samtlige opgivne Dødsaaarsager ved Sygd.	Kristiania.	Drøbak. Son, Hølen, Hvitsten.	Moss.	Sarpsborg.	Fredrikstad.	Fredrikshald.	Drammen.	Holmsbu.	Hønefoss.	Kongsberg.	Svelviken.	Holmestrand.	Horten.	Aasgaardstrand.	Tønsberg.	Sandefjord.	Larvik.	Kongsvinger.	Hamar.	Gjøvik.	Lillehammer.	Skien.	Porsgrund.	Brevik.
D. Dannelsesfeil.																										
Cyanose (medfødt).	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjernemisdannelse.	8	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spina bifida	5	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Dannelsesfeil																										
E. Unaturlig Død.																										
Akut Alkoholfor-	5	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
giftning	13	-	9	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Forgiftninger	80	-	17	1	3	1	2	1	3	1	-	-	-	-	-	-	1	1	3	1	-	1	-	2	1	
Drukning	20	-	8	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forbrænding	99	-	48	-	2	-	-	2	5	-	2	1	-	-	1	-	1	-	-	3	1	1	-	1	1	
Andre Ulykkestil-	6	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
fælde	28	-	13	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Drab og Mord																										
Selv mord																										
F. Andre Aarsager.																										
Angina	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Ludovici	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eklampsi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Exanthema	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræn	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mellemørebetæn-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
delse	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Simpel Feber																										
Tilsammen	8622		3164	810	164	59	195	188	301	22	77	23	38	71	6	107	62	119	10	55	22	32	130	55	20	

Kjøn- og Aldersopgaver ved

Causes de décès par sexe

Dødsaaarsager. (Causes de décès).	Sum.	Fordeling paa Kjøen (par sexe).			0—1 Aar.		1—5 Aar.		5—10 Aar.		10—15 Aar.		15—20 Aar.			
		Mandkj.	Kvindekj.	Uopgivet.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.		
A. Infektions-, Ernærings- og konstitutionelle Sygdomme.																
<i>I. Akute.</i>																
Tyfoidfieber	65	41	24	-	-	-	-	1	1	2	-	2	10	7		
Børnekopper	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Skarlagensfeber	54	32	22	-	5	1	17	17	8	3	1	1	-	-		
Mæslinger	107	54	53	-	11	18	40	30	2	4	-	-	1	-		
Difteri (Croup)	89	46	43	-	4	5	27	28	11	7	2	-	1	-		
Kighoste	128	54	74	-	21	32	30	39	3	3	-	-	-	-		
Influenza	59	22	37	-	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-		
Gigtfeber	32	18	14	-	-	1	1	3	2	1	1	1	1	-		
Koldfeber	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Erysipelas og Phlegmone	40	19	21	-	6	5	-	-	1	1	-	-	1	2		
Pyæmi og Septhæmi	46	22	24	-	6	5	1	-	-	1	1	-	1	-		
Akut Diarré (Kolerine) ..	700	375	325	-	299	246	50	37	6	2	1	1	2	1		
Dysenteri	2	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-		
Tetanus, Trismus	6	6	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-		
Absces, Karbunkel, Furunkel	7	5	2	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-		
Aktinomykose	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Beri-Beri	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Kusma	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Vandkopper	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-		
<i>II. Kroniske.</i>																
Tuberkulose:																
a. Lungerne	1474	691	783	-	8	17	39	23	21	29	32	49	67	86		
b. Tarmkanalen	41	18	23	-	1	-	3	4	2	1	1	5	2	2		
c. Ben- og Led	26	16	10	-	-	-	1	-	-	2	4	-	-	3		
d. Urin- og Kjønsorg...	9	5	4	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1		
e. Lymfekjertler (Skrofulose)	23	15	8	-	4	1	6	6	2	-	1	1	-	-		
f. Andre Organer	15	7	8	-	-	-	1	-	-	3	3	1	1	1		
g. Tuberkuløs Meningit ..	307	164	143	-	35	27	61	60	39	35	8	12	10	2		
h. Miliærtuberkulose	19	13	6	-	1	1	2	1	3	-	1	1	3	2		
Spedalskhed	22	13	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Syfilis	52	31	21	-	23	12	5	1	-	-	-	-	-	-		
Kræft:																
1. Carcinom (uden opgivet Sæde)	5	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
a. Maven	286	148	138	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
b. Leveren	54	28	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
c. Brystkjertelen	15	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
d. Kjønsorganerne	62	2	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
e. Andre Organer	98	50	48	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-		
2. Sarkom: (uden opgivet Sæde)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
a. Bensystemet	10	7	3	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-		
b. Andre Steder	19	11	8	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-		

kjendte Dødsaaarsager i Byerne.

et par âge dans les villes.

Fordeling paa Alder (par âge).																Alder er opgivet for	
20—30 Aar.		30—40 Aar.		40—50 Aar.		50—60 Aar.		60—70 Aar.		70—80 Aar.		80—90 Aar.		90—100 Aar.		Mandkj.	Kvindekj.
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.		
14	8	6	-	5	5	-	1	4	1	-	-	1	-	-	-	41	24
-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	22
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	54	53
1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	46	43
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	54	74
-	1	-	4	2	-	2	4	3	12	8	10	4	3	1	1	22	37
4	2	5	1	2	1	2	1	-	1	-	2	-	-	-	-	18	14
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
1	3	1	-	3	2	2	2	4	-	-	2	-	4	-	-	19	21
4	4	1	5	4	5	1	-	3	2	-	2	-	-	-	-	22	24
1	1	1	-	1	2	1	4	2	10	6	7	4	11	1	3	375	325
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	6	-
1	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	5	2
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
208	199	114	158	85	90	61	63	33	42	20	25	3	2	-	-	691	783
2	5	5	3	-	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	18	23
4	-	2	-	2	2	2	2	-	-	1	1	-	-	-	-	16	10
2	1	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	5	4
1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	8
-	1	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	7	8
10	5	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	164	143
-	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	6
2	1	4	1	4	1	3	1	-	2	-	1	-	2	-	-	13	9
1	3	-	2	1	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	31	21
-	-	-	1	-	-	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	1	4
-	1	3	2	19	12	35	24	52	48	34	41	5	10	-	-	148	138
-	-	-	-	3	5	4	4	10	6	9	10	1	1	1	-	28	26
-	-	-	-	-	2	-	5	-	5	-	3	-	-	-	-	-	15
-	1	-	8	-	20	-	14	2	11	-	3	-	3	-	-	2	60
1	-	1	-	7	10	10	12	15	9	12	12	3	5	-	-	50	48
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	1	-	2	-	1	-	2	1	-	-	-	-	7	3
1	-	1	-	1	-	2	1	3	-	1	2	1	2	-	-	11	8

Kjøn- og Aldersopgaver ved

Tabel XXXIX (Forts.). Dødsårsager. (Causes de décès).	Sum.	Fordeling paa Køn (par sexe).			0—1 Aar.		1—5 Aar.		5—10 Aar.		10—15 Aar.		15—20 Aar.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Uopgivet.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Sukkersyge	31	12	19	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	-
Perniciøs Anæmi	13	6	7	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Leukæmi og Pseudoleuk.	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Rakit.	99	56	43	-	43	26	12	16	1	-	-	1	-	-
Kronisk Alkoholisme	10	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Medfødt Svaghed	391	230	161	-	228	157	2	4	-	-	-	-	-	-
Alderdomssvaghed	437	189	248	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Anæmi	9	4	5	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Arthritis, Rheumatismus chronicus	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmofili	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Addisoni	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— macul. Werlhofii ..	3	1	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
B. Sygdomme i de enkelte Organer.														
<i>I. Hjerne og Rygmarv.</i>														
Apoplexi og Hjerneemboli	319	149	170	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Suppurativ Meningit.	93	54	39	-	19	13	11	14	4	2	3	1	3	1
Epilepsi	27	15	12	-	-	-	1	-	-	-	-	1	3	1
Kramper hos Smaa børn ..	207	125	82	-	112	70	11	10	2	-	2	-	-	-
Sindssygdomme	27	15	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Hjernesygdomme ..	89	50	39	-	4	-	4	4	1	-	-	-	-	1
Rygmarvssygdomme	31	21	10	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Paralysis agitans	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Circulationsorganerne.</i>														
Endo- og Perikardit	27	17	10	-	-	-	-	1	-	4	1	2	3	-
Klappfeil og andre org. Hjertesygdomme	400	182	218	-	1	4	1	1	8	7	8	7	6	8
Hjertelammelse	112	75	37	-	3	-	-	1	1	-	1	1	2	1
Arteriosklerose	39	27	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrops, Ascites	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>														
Bronkit, akut	350	183	167	-	116	91	40	41	-	4	4	1	-	1
— kronisk og Bron- kiektasi	237	114	123	-	1	2	2	2	-	-	-	-	-	1
Pneumoni, katarrale	191	103	88	-	57	49	30	26	-	3	1	-	1	-
— croupøs	461	239	222	-	44	33	27	32	3	4	5	1	3	3
Lungeangræn	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	21	14	7	-	2	-	2	1	-	-	-	-	-	-
— purulent	13	6	7	-	-	1	-	4	-	-	1	-	-	-
Lungeemboli	8	3	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmoptyse	4	2	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Laryngit	2	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungeødem	5	1	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Pneumothorax	3	2	1	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Spasmus et ødema glottidis	6	4	2	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-

Kjøn- og Aldersopgaver ved

Tabel XXXIX (Forts.). Dødsårsager. (Causes de décès).	Sum.	Fordeling paa Kjøn (par sexe).												
					0—1 Aar.		1—5 Aar.		5—10 Aar.		10—15 Aar.		15—20 Aar.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Uopgivet.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
D. Dannelsesfeil.														
Hjernemisdannelse, Spina bifida.....	8	3	5	-	3	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Dannelsesfeil.....	5	3	2	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Unaturlig Død.														
Akut Alkoholforgiftning .	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Forgiftninger.....	13	8	5	-	2	4	-	2	-	-	-	-	1	-
Drukning.....	80	69	11	-	-	7	3	12	1	9	-	-	5	1
Forbrænding.....	20	9	11	-	1	4	4	-	1	-	-	-	-	-
Andre Ulykkestilfælde...	99	71	28	-	2	7	3	5	1	2	-	-	3	1
Drab og Mord.....	6	6	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Selv mord.....	28	25	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
F. Andre Årsager.														
Angina.....	2	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
— Ludovici.....	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning.....	3	1	2	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Eklampsi.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Exanthema.....	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræn.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mellemørebetændelse.....	2	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Simpel Feber.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	8623	4423	4200	-	1137	892	476	435	152	137	102	101	142	136

kjendte Dødsaaarsager i Byerne.

Fordeling paa Alder (par âge).														Alder er opgivet for			
20—30 Aar.		30—40 Aar.		40—50 Aar.		50—60 Aar.		60—70 Aar.		70—80 Aar.		80—90 Aar.		90—100 Aar.		Mandkj.	Kvindekj.
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	5
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2
-	-	3	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	5	-
-	1	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	5
18	3	7	-	3	2	7	-	1	-	-	-	-	-	-	-	69	11
1	1	1	2	1	-	-	-	-	1	1	2	-	1	-	-	9	11
11	2	9	-	6	-	9	4	7	4	6	-	3	6	-	-	71	28
3	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-
3	1	6	-	7	-	3	1	4	1	1	-	-	-	-	-	25	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
374	346	277	316	286	279	334	292	416	389	495	518	203	315	27	43	4421	4199

Endel af Lægerne behandlede epidemiske Sygdomme, fordelte paa Lægedistrikter og Maaneder.

(Cas de quelques maladies épidémiques par districts civils médicaux et par mois).

De i følgende Tabeller optagne romerske Tal betegner de enkelte Amter, saaledes som det paa Side 1° o. fig. er anført.

De af Lægerne meddelte Opgaver over Tilfældenes Fordeling paa Maaneder omfatter ikke alle behandlede Tilfælde, idet Tiden ikke altid er opgivet for disse.

a. Exantematisk Tyfus (*Typhus exanthematicus*).

Tabel XL.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XVIII.	Folden	13	3	4	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lødingen	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Karlshø.....	23	10	10	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
XX.	Sydvaranger	10	-	1	-	1	3	-	3	2	-	-	-	-

b. Tyfoidfeber (*Ileotyphus*).

I.	Kristiania	207	21	11	20	17	9	8	5	49	31	15	9	1
II.	Ullensaker	32	1	-	1	-	-	-	-	26	4	-	-	-
	Aker	30	-	-	3	3	6	-	3	-	6	4	4	-
	Høland	7	-	-	5	-	-	-	-	1	-	-	-	-
III.	Sarpsborg:													
	Sarpsborg By	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-
	Fredrikstad By	7	2	-	-	-	-	-	-	1	1	1	2	-
	Bygder	13	3	2	1	-	1	-	-	1	3	2	-	-
	Eidsberg	5	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Hvaler:													
IV.	Fredrikshald By	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-
	Moss (Bygder)	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Drammens Stadsfysikat	13	-	-	-	1	2	1	-	1	4	2	1	-
	Drammen Distrikt ...	8	-	1	-	-	-	1	3	-	-	-	1	-
	Sandsvær:													
	Kongsberg By	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V.	Bygder	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tønsberg:													
	Tønsberg By	5	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	2	-
	Horten —	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder	23	5	2	1	2	-	2	2	5	1	-	-	-
	Larvik:													
	Larvik By	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hof:													
	Holmestrand By	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-

b. Tyfoidfeber (Forts.).

Tabel XL (Forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
VI.	Tønset	3	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
	Solør og Odalen:													
	Kongsvinger By....	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hedemarken (Bygder)	4	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	1
VII.	Søndre Valdres.....	8	-	-	-	-	-	-	1	-	-	4	2	1
	Hadeland og Land ...	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1
	Toten (Bygder).....	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
VIII.	Skien By	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Østerrisør By	3	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tvedestrand —	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
	Bygder	5	1	-	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-
	Vestre Nedenes:													
	Arendal By	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
X.	Oddernes:													
	Mandal By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	3	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord By	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
	Bygder	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lyngdal	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vanse:													
	Farsund By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Bygder	3	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-
	Kristiansands Stadsfk.	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
	Undal	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
XI.	Haugesund (Bygder) ..	8	-	-	1	-	-	1	-	-	2	-	4	-
	Sand	5	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	1	-
	Karmøyen (Bygder)....	5	3	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
	Stavanger Stadsfysikat	4	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Stavanger Distrikt ...	3	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
	Egersund By	2	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Sandnes:													
	Sandnes By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Finne	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XII.	Nordre Midthordland .	56	2	-	3	-	4	1	1	14	6	7	13	5
	Alversund	15	1	-	2	1	-	-	1	-	3	1	4	2
	Voss	13	1	1	1	-	3	2	1	-	3	-	1	-
	Indre Hardanger	6	-	-	-	-	1	-	3	-	1	1	-	-
	Tysnes	5	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-
	Ytre Søndhordland ...	4	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	-
	Søndre Midthordland .	4	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	1
	Osterøen	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
	Ytre Hardanger	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
	Lindaas	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

b. Tyfoidfeber (Forts.).

Tabel XL (Forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XIX.	Hammerø	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Ofoten	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
	Trondenes	36	7	10	3	4	-	1	4	5	-	1	1	-
	Tromsø:													
	Tromsø By	14	-	-	-	-	-	10	-	-	-	1	-	1
	Bygder	3	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1
	Ibbestad	4	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-
	Tranø	4	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-
	Balsfjorden	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Karlsø	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
XX.	Lyngen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Vardø:													
	Vardø By	3	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Bygder	14	-	-	-	-	-	4	5	1	3	1	-	-
	Maasø	12	1	2	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hammerfest (By)	4	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
	Tanen	4	1	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-
	Alten	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Vadsø (Bygder)	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sydvaranger	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-

c. Epidemisk Cerebrospinalmeningit (*Meningitis cerebro-spinalis epidemica*).

III.	Sarpsborg:													
	Sarpsborg By	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
V.	Tønsberg (Bygder) ...	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
VI.	Solør og Odalen (Bygder)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
IX.	Oddernes (Bygder) ...	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vanse (Bygder)	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XII.	Ytre Hardanger	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Alversund	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII.	Bergen By	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
XIV.	Lærdal	8	-	-	-	4	1	1	-	-	-	-	1	1
	Sogndal	4	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-
XVII.	Frosten	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Inderøen	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
XVIII.	Skjerstad	4	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1	-
	Ofoten	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Hadsel	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
XIX.	Balsfjorden	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-

e. Skarlagensfeber (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
VI.	Hedemarken:													
	Hamar By	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
	Bygder	36	2	-	-	6	-	2	7	8	-	1	4	6
	SolerogOdalen (Bygder)	18	4	2	1	1	2	-	1	-	6	-	1	-
	Søndre Østerdalen.	8	-	3	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-
	Tønset	4	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-
VII.	Hadeland og Land ...	40	7	6	4	-	5	-	-	4	4	-	5	5
	Nordre Valdres	14	3	-	-	3	3	-	1	4	-	-	-	-
	Toten:													
	Gjøvik By	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-
	Bygder	7	-	1	-	1	-	-	-	-	3	-	-	2
	Søndre Valdres	8	-	-	-	-	-	-	1	5	-	1	1	-
	Ringebu	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VIII.	Skien:													
	Skien By	25	3	1	1	7	2	-	-	-	2	3	4	2
	Porsgrund —	12	4	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	3
	Brevik —	62	1	1	-	-	-	3	3	4	-	2	26	22
	Bygder	36	19	7	4	-	-	-	-	1	-	-	-	5
	Kragerø:													
	Kragerø By	19	10	6	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-
	Stathelle —	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
	Bygder	31	4	2	-	-	-	1	-	11	2	-	6	5
	Kviteseid	18	-	-	-	-	13	1	-	-	2	-	1	1
	Laardal	8	-	-	6	-	-	-	-	1	-	-	-	1
	Sauland	6	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
	Tinn	6	-	4	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Hollen	5	1	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Østerrisør By	32	5	3	1	-	-	1	-	2	4	-	3	13
	Tvedestrand By	7	2	1	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-
	Bygder	41	4	1	1	7	3	2	7	7	-	1	2	6
	Vestre Nedenes:													
	Arendal By	8	1	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Grimstad By	8	-	-	1	4	2	1	-	-	-	-	-	-
	Lillesand —	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Bygder	15	2	1	1	2	1	3	2	-	2	1	-	-
	Aamli	19	2	9	-	3	-	-	-	-	-	1	-	4
	Evje	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
X.	Undal	25	13	2	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kristiansands Stadsfk.	22	7	10	1	-	-	-	-	-	2	1	1	-
	Oddernes:													
	Mandal By	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	17	-	7	3	2	-	-	-	2	-	-	-	3
	Vanse:													
	Farsund By	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
	Bygder	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	2
XI.	Haugesund:													
	Haugesund By	60	16	17	6	15	-	2	-	-	-	4	-	-
	Bygder	67	6	1	24	11	13	1	3	1	-	5	1	1

e. Skarlagensfeber (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Karmøen:													
	Kopervik By.....	5	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder.....	96	-	5	1	12	25	20	3	7	9	11	3	-
	Sand.....	65	-	8	11	23	13	2	3	-	-	-	5	-
	Stavanger Stadsfysikat	33	13	6	6	4	1	-	-	1	-	1	1	-
	Finnø.....	26	3	2	-	-	-	1	-	3	1	1	6	9
	Sogndal:													
	Sogndal By.....	6	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Bygder.....	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	3
	Egersund:													
	Egersund By.....	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder.....	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sandnes:													
	Sandnes By.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder.....	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Stavanger Distrikt...	3	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XII.	Osterøen.....	105	11	8	20	14	6	10	4	2	8	8	13	1
	Nordre Midthordland..	104	30	23	21	-	2	3	3	3	-	17	2	-
	Indre Hardanger.....	91	18	11	27	23	6	-	-	-	-	2	-	4
	Voss.....	89	13	12	12	11	7	4	6	11	4	-	3	6
	Indre Søndhordland....	82	27	10	8	10	21	1	1	1	1	2	-	-
	Alversund.....	73	8	12	12	8	12	2	1	1	-	16	-	1
	Søndre Midthordland..	66	2	8	4	13	6	10	9	6	3	2	-	3
	Lindaas.....	63	20	6	1	-	3	2	3	15	4	9	-	-
	Ytre Søndhordland....	59	1	12	7	19	5	-	-	1	7	6	1	-
	— Hardanger.....	34	1	9	3	3	6	2	-	-	-	3	7	-
	Tysnes.....	21	-	4	-	6	-	1	7	3	-	-	-	-
	Sveen Herred.....	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII.	Bergen By.....	274	64	52	41	17	21	13	9	5	17	8	20	7
XIV.	Kinn:													
	Florø By.....	25	2	2	7	4	4	-	-	1	-	1	4	-
	Bygder.....	69	19	4	-	1	19	7	-	4	6	1	4	4
	Nordfjordeidet.....	61	34	4	1	1	-	-	7	-	8	-	-	6
	Kirkebø.....	60	9	1	13	12	10	7	6	-	-	2	-	-
	Ytre Søndfjord.....	57	12	11	6	6	7	3	-	3	-	7	-	2
	Gulen.....	51	1	9	8	2	1	9	3	11	1	-	6	-
	Ytre Nordfjord.....	43	8	6	3	6	3	-	2	-	13	-	2	-
	Indre Søndfjord.....	39	8	14	-	13	-	-	-	-	-	-	4	-
	Vik.....	32	-	-	5	10	12	2	-	-	-	-	2	1
	Indviken.....	18	-	-	2	5	5	5	1	-	-	-	-	-
	Lærdal.....	12	4	1	-	6	-	-	1	-	-	-	-	-
	Sogndal.....	11	-	-	1	3	5	2	-	-	-	-	-	-
	Lyster.....	7	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-
	Gloppen.....	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
XV.	Indre Søndmør.....	83	12	5	18	14	15	10	3	1	-	-	2	3
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund By.....	56	-	2	7	12	1	2	2	4	5	7	6	8
	Bygder.....	19	2	-	3	-	-	5	5	-	-	-	2	2
	Ørskog.....	48	-	-	-	-	-	-	1	6	7	10	9	15
	Vestre Søndmør.....	46	14	5	2	9	-	7	3	3	1	-	-	2

f. Mæslinger (*Morbilli*).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
I.	Kristiania By	224	19	23	23	16	25	44	8	8	9	8	14	27
II.	Aker	19	2	3	3	1	1	2	6	-	-	-	-	1
	Follo:													
	Drøbak By	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	6	-	2	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-
	Ullensaker	5	-	-	-	-	1	-	-	4	-	-	-	-
	Holand	4	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
III.	Moss:													
	Moss By	103	86	15	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	64	3	-	1	-	-	-	9	5	13	23	10	-
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg By	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-
	Bygder	27	13	4	-	1	-	2	2	-	-	-	-	5
	Eidsberg	16	-	1	-	-	-	-	1	-	-	7	3	4
	Hvaler:													
	Fredrikshald By....	8	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Bygder	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
IV.	Drammens Stadsfysikat	168	-	-	-	3	12	15	18	4	3	25	61	27
	Ringerike:													
	Hønefoss By	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
	Modum	6	-	-	-	-	1	-	1	2	2	-	-	-
	Drammen Distrikt....	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
V.	Larvik:													
	Larvik By	231	1	-	4	84	73	36	31	2	-	-	-	-
	Sandefjord By	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
	Bygder	23	-	-	-	-	9	-	14	-	-	-	-	-
	Hof:													
	Holmestrand By ...	3	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
	Bygder	55	-	7	9	8	15	1	4	1	10	-	-	-
	Tønsberg:													
	Tønsberg By	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
	Horten —	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
	Aasgaardstrand By ..	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
	Bygder	7	5	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
VI.	Solør og Odalen (Bygder)	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	8
	Tønsset	5	-	-	-	-	-	1	3	-	1	-	-	-
	Hedemarken:													
	Hamar By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
VII.	Hadeland og Land ...	7	-	-	-	-	-	3	-	3	-	1	-	-
	Lom	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
	Nordre Valdres	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toten (Bygder).....	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
VIII.	Laardal	87	-	-	12	34	21	14	2	1	-	1	-	2
	Kviteseid	30	-	2	5	8	2	-	3	9	1	-	-	-

f. Mæslinger (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Skien :													
	Skien By	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Porsgrund —	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Brevik —	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-
	Bygder	9	-	-	-	-	-	4	1	4	-	-	-	-
	Kragerø :													
	Kragerø By	6	-	-	1	-	-	-	1	4	-	-	-	-
	Bygder	10	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	6
IX.	Vestre Nedenes :													
	Arendal By	22	2	3	1	9	4	2	-	1	-	-	-	-
	Grimstad —	197	138	44	10	2	3	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	233	91	79	40	10	9	2	2	-	-	-	-	-
	Østre Nedenes :													
	Østerrisør By	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tvedestrand By	61	1	8	33	19	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	78	39	5	21	10	-	2	1	-	-	-	-	1
	Aamli	57	27	15	13	1	-	-	-	-	-	-	-	-
X.	Oddernes :													
	Mandal By	116	-	1	-	37	64	12	2	-	-	-	-	-
	Bygder	14	-	-	-	4	6	3	1	-	-	-	-	-
	Flekkefjord (Bygder) .	13	-	-	-	-	11	1	-	-	-	-	-	1
	Undal	6	-	-	-	-	1	4	-	1	-	-	-	-
	Kristiansands Statsfk.	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Lyngdal	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Vanse (Bygder)	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
XI.	Stavanger Stadsfysikat	243	128	43	17	17	14	12	-	1	3	2	5	1
	Haugesund :													
	Haugesund By	6	-	-	2	1	2	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder	14	9	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Finnø	9	8	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Karmøen :													
	Kopervik By	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	7	-	-	-	-	1	-	4	1	-	-	1	-
	Egersund :													
	Egersund By	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
	Sandnes (Bygder)	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Stavanger Distrikt ...	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XII.	Søndre Midthordland .	272	29	80	88	64	1	4	-	-	-	-	6	-
	Ytre Søndhordland ...	127	-	-	-	110	17	-	-	-	-	-	-	-
	— Hardanger	56	23	10	6	10	2	3	2	-	-	-	-	-
	Lindaas	43	10	16	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Osteraen	29	-	-	-	1	17	11	-	-	-	-	-	-
	Indre Hardanger	12	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4	6	-
	Tysnes	10	-	-	-	-	-	-	5	5	-	-	-	-
	Alversund	5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Søndhordland ...	4	-	-	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-
XIII.	Bergen By	692	429	191	34	6	9	15	3	2	-	-	3	-

f. Mæslinger (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XIV.	Kirkebø	50	6	32	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lærdal	37	1	1	10	5	14	2	1	-	-	-	3	-
	Gulen	30	25	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lyster	29	-	7	8	7	-	7	-	-	-	-	-	-
	Vik	14	-	-	-	-	4	3	6	1	-	-	-	-
	Ytre Søndfjord	14	12	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nordfjordeidet	11	6	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-
	Gløppen	10	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sogndal	4	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kinn:													
	Florø By	4	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Nordfjord	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-
XV.	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund By ...	107	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38	69
	Bygder	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2
	Ytre Romsdal:													
	Molde By	15	-	4	7	2	-	-	-	-	-	-	-	2
	Bygder	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3
	Indre Søndmør	12	-	1	3	-	1	-	-	7	-	-	-	-
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund By	12	-	-	4	3	5	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Romsdal	9	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	3
	Vestre Søndmør	6	4	-	-	udbredt.	-	-	-	1	-	-	1	-
	Surendalen	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
XVI.	Trondhjems Stadsfysik.	1338	-	-	-	-	-	2	1	13	40	538	659	85
	Strinden	85	-	-	-	-	-	-	1	4	-	20	26	34
	Hitteren	63	-	-	-	-	-	-	-	3	27	3	1	29
	Nordre Fosen	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	21	8
	Hevne	18	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	8	8
	Ytre Fosen	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	11
	Orkedalen	12	1	-	1	-	-	-	-	3	1	1	1	4
	Indre Fosen	10	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	6
	Røros	5	-	-	-	2	-	2	1	-	-	-	-	-
	Guldalen	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
	Opdal	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
XVII.	Stenkjær:													
	Stenkjær By	57	-	-	-	-	-	-	-	-	3	20	24	10
	Bygder	60	-	-	-	-	-	3	4	4	3	14	12	20
	Fosnes	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29
	Levanger:													
	Levanger By	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	13
	Bygder	4	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3
	Inderøen	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	14
	Namsos:													
	Namsos By	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	6
	Bygder	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7
	Stjørdalen	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	5
	Viktn	8	-	-	-	-	-	-	2	6	-	-	-	-
	Kolvereid	3	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-
XVIII.	Bodø:													
	Bodø By	150	-	-	-	-	-	-	1	15	17	104	7	6
	Bygder	30	-	-	-	-	-	-	-	3	9	2	12	4
	Hadsel	137	-	-	-	4	25	48	22	14	13	5	3	3

f. Mæslinger (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Ofoten	128	-	-	-	1	26	46	46	9	-	-	-	-
	Lødingen	77	-	-	-	-	2	26	37	10	-	1	-	1
	Buksnes	69	-	-	6	15	15	4	9	16	4	-	-	-
	Østlofoten	64	-	-	-	3	6	12	12	6	7	13	4	1
	Sortland	53	-	-	-	-	4	24	7	6	5	7	-	-
	Folden	32	-	-	-	-	-	4	-	-	-	12	14	2
	Hammerø	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	18
	Ranen	27	-	-	-	-	5	13	5	3	1	-	-	-
	Skjerstad	17	-	-	-	-	-	-	-	-	7	3	3	4
	Steigen	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16
	Under Lofotfisket	9	-	3	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-
	Alstahaug	6	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	2
	Vefsen:													
	Mosjøen By	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Brennø	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Lurø	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
XIX.	Tromsø:													
	Tromsø By	160	-	-	-	-	-	-	-	45	56	54	4	1
	Bygder	37	-	-	-	-	-	-	6	7	12	10	-	2
	Lyngen	75	-	-	-	-	-	-	-	11	14	14	35	1
	Ibbestad	47	-	-	-	-	4	6	12	18	2	1	3	1
	Karlø	42	-	-	-	3	4	26	9	-	-	-	-	-
	Skjervø	38	-	-	-	-	-	-	8	13	7	9	-	1
	Trondenes	19	-	-	-	-	-	1	4	6	5	2	1	-
	Maalselven	10	-	-	-	-	-	3	7	-	-	-	-	-
	Tranø	6	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lenviken	5	-	-	-	-	3	mange uanmeldte Tilfælde.					-	2
XX.	Kistrand	45	-	-	-	-	-	-	6	4	9	5	8	13
	Maasø	24	-	-	-	1	14	7	-	2	-	-	-	-
	Hammerfest (By)	10	-	-	-	-	-	-	1	3	2	2	2	-
	Tanen	4	-	-	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-
	Lebesby	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-

g. Difteri og Strubehoste (*Diphtheria*, *Croup*).

I.	Kristiania By	276	18	28	24	32	24	30	12	15	16	27	36	14
II.	Aker	69	4	3	9	6	5	1	14	3	3	10	11	-
	Ullensaker	24	5	5	3	1	-	1	2	2	-	-	1	4
	Follo	20	5	3	-	2	-	3	-	1	1	4	1	-
	Høland	5	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
III.	Sarpsborg:													
	Sarpsborg By	4	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-
	Fredrikstad By	13	1	2	-	1	8	-	-	-	-	-	1	-
	Bygder	75	-	12	12	7	6	2	3	2	3	9	12	7
	Eidsberg	13	2	2	1	-	-	-	1	2	2	-	3	-
	Moss:													
	Moss By	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	7	-	1	1	1	-	-	1	-	-	3	-	-
	Hvaler (Bygder)	9	-	2	2	-	2	-	2	-	-	1	-	-

g. Difteri og Strubehoste (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
IV.	Ringerike:													
	Hønefoss By	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	22	5	1	1	-	1	-	-	6	1	-	4	3
	Drammens Stadsfysikat	16	-	1	7	1	-	-	3	1	-	1	1	1
	Sandsvær:													
	Kongsberg By	8	-	-	-	1	-	-	-	7	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Drammen Distrikt....	6	1	-	-	-	3	-	-	1	-	-	-	1
	Nes	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Modum	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg By	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Horten —	7	2	-	-	1	1	-	1	1	-	-	1	-
	Bygder	6	1	1	-	-	-	-	-	1	-	3	-	-
	Hof:													
	Holmestrand By....	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Larvik By	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
VI.	Hedemarken:													
	Hamar By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder	23	-	-	-	-	-	1	1	-	-	4	2	15
	Solør og Odalen (Bygder)	12	-	1	-	2	2	3	2	-	-	2	-	-
	Tønset	5	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	1
	Søndre Østerdalen....	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Trysil	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
VII.	Hadeland og Land ...	85	2	3	2	23	-	1	3	12	6	14	5	14
	Nordre Valdres	21	6	-	-	4	1	3	4	1	-	1	-	1
	Toten:													
	Gjøvik By	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	6	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	1
	Søndre Valdres	6	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	2
	Lesje	4	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	1
	Faaberg (Bygder)	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Lom	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
VIII.	Skien:													
	Skien By	8	1	-	1	-	-	-	1	-	-	1	3	1
	Porsgrund —	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Bygder	6	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	1
	Kragerø By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Sauland	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Laardal	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Østerrisør By	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-
	Tvedestrand —	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder	41	7	-	6	10	-	2	8	1	-	3	1	3
	Vestre Nedenes:													
	Arendal By	4	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Grimstad —	3	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Lillesand —	3	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder	10	-	-	-	2	2	1	1	-	-	1	-	-
	Aamli	5	1	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-

g. Differi og Strubehoste (Forts.).

Tabel XL (Forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
X.	Kristiansands Stadsfk.	13	-	-	1	1	-	-	-	2	5	1	3	-
	Oddernes (Bygder) ...	7	5	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Vanse (Bygder)	5	-	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Undal	3	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord By.....	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
XI.	Stavanger Stadsfysikat	67	5	10	7	6	11	2	1	1	4	4	11	5
	Karmøyen:													
	Skudeneshavn By ..	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Kopervik By.....	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	44	2	2	8	8	1	6	2	-	7	5	-	3
	Haugesund:													
	Haugesund By	23	4	4	8	3	-	-	-	1	-	1	-	2
	Bygder	20	6	2	1	2	2	1	5	-	-	1	-	-
	Sandnes:													
	Sandnes By	23	10	6	3	3	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	7	3	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-
	Finnø	12	7	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	3
	Egersund:													
	Egersund By	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	4	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Stavanger Distrikt ..	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Sand	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
XII.	Ytre Søndhordland ...	67	9	10	9	9	5	1	2	-	-	3	6	13
	Søndre Midthordland .	15	3	2	-	4	2	4	-	-	-	-	-	-
	Osterøen	15	-	-	-	-	4	5	2	3	1	-	-	-
	Tysnes	8	-	-	1	-	-	-	-	-	-	6	-	1
	Nordre Midthordland .	6	2	2	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
	Ytre Hardanger.....	3	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Voss	3	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-
	Sveen Herred	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Hardanger	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Alversund	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
XIII.	Bergen By.....	27	4	5	2	1	-	-	2	2	2	3	2	4
XIV.	Ytre Nordfjord.....	19	1	3	3	4	1	1	1	1	-	3	1	-
	Gulen	13	-	3	-	-	3	5	-	-	-	2	-	-
	Nordfjordeidet	9	-	1	-	2	-	-	-	-	-	4	1	1
	Indviken	9	-	-	-	-	5	-	-	-	1	-	3	-
	Lærdal	6	-	-	4	-	1	-	-	1	-	-	-	-
	Kinn (Bygder)	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kirkebø	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XV.	Indre Søndmør	37	5	5	-	1	-	2	5	3	7	1	2	6
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund By.....	25	5	5	-	-	-	2	1	5	2	1	3	1
	Bygder	5	-	-	1	-	1	1	-	-	2	-	-	-
	Nordre Nordmør	12	-	-	-	10	1	-	-	1	-	-	-	-
	Vestre Søndmør	10	-	-	1	7	1	-	-	-	-	-	-	1
	Østre —	9	-	-	-	4	-	-	2	1	-	1	1	-
	Ørskog	6	-	-	-	-	-	-	2	3	1	-	-	-

g. Difteri og Strubehoste (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XX.	Loppen	32	-	-	5	5	6	4	1	-	8	1	-	2
	Alten	22	-	-	-	-	-	-	11	2	1	5	-	3
	Vardø:													
	Vardø By	16	1	3	5	2	-	1	-	1	1	-	-	2
	Bygder	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hammerfest:													
	Hammerfest By	13	-	-	-	1	1	2	1	1	3	1	2	1
	Bygder	3	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Vadsø (By)	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-
	Maasø	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Tanen	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

h. Kighoste (*Tussis convulsiva*).

I.	Kristiania By	766	141	139	90	92	86	43	24	37	35	24	22	33
II.	Aker	130	39	22	25	10	13	9	7	1	1	1	2	-
	Ullensaker	107	8	22	25	19	9	2	8	1	2	6	3	2
	Follo:													
	Hølen og Son Byer.	10	5	1	1	-	-	1	2	-	-	-	-	-
	Bygder	48	9	9	1	8	8	6	1	2	1	1	2	-
	Høland	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
III.	Moss:													
	Moss By	186	120	32	8	11	5	5	-	5	-	-	-	-
	Bygder	57	25	9	1	1	17	4	-	-	-	-	-	-
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg By	19	-	4	6	1	-	2	-	-	6	-	-	-
	Fredrikstad —	75	6	16	13	7	-	2	3	7	15	5	1	-
	Bygder	62	9	14	12	-	4	9	3	8	-	3	-	-
	Hvaler (Bygder)	84	10	11	21	4	3	3	18	2	-	6	3	3
	Eidsberg	34	11	7	4	-	2	5	1	2	-	-	-	2
IV.	Drammens Stadsfysikat	105	6	2	-	-	1	2	9	18	11	7	27	22
	Sandsvær:													
	Kongsberg By	73	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	27	38
	Bygder	16	-	4	-	2	-	-	-	-	-	-	3	7
	Modum	72	3	3	2	3	1	-	4	2	-	-	9	45
	Drammen Distrikt ..	58	30	-	-	5	7	3	1	5	6	1	-	-
	Ringerike	45	2	-	2	-	7	10	-	-	3	-	10	11
	Aal	7	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg By	110	-	3	4	-	9	23	33	12	15	2	4	5
	Horten —	153	14	23	12	7	9	15	1	21	6	16	21	8
	Bygder	176	2	-	2	1	24	22	41	25	30	8	19	2
	Hof (Bygder)	46	5	-	10	6	9	2	2	2	-	9	1	-
	Larvik:													
	Larvik By	20	15	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sandefjord By	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
	Bygder	7	2	-	3	1	-	-	-	1	-	-	-	-
VI.	Trysil	307	1	81	30	43	88	22	34	8	-	-	-	-
	Søndre Østerdalen ..	238	32	17	60	12	44	6	29	17	6	15	-	-
	Rendalen	204	49	30	6	10	17	14	41	15	6	13	2	1

h. Kighoste (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
VII.	Hedemarken :													
	Hamar By	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	119	24	6	9	16	5	16	5	2	1	5	15	15
	Tønset	81	1	2	5	22	16	2	16	6	9	1	-	1
	Solør og Odalen (Bygder)	8	-	3	-	-	-	1	2	2	-	2	-	-
	Toten:													
	Gjøvik By	85	40	39	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	110	42	22	25	3	9	3	1	4	1	-	-	-
	Hadeland og Land ...	106	29	4	23	16	16	3	4	11	-	-	-	-
	Faaberg (Bygder) ...	28	8	7	2	5	3	3	-	-	-	-	-	-
VIII.	Lesje	25	4	6	3	1	1	1	-	-	-	-	3	6
	Ringebu	18	8	8	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Kragerø:													
	Langesund By	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Bygder	157	19	26	36	41	9	16	8	-	2	-	-	-
	Sauland	115	6	5	25	3	41	3	16	12	2	1	1	-
	Skien:													
	Skien By	36	-	3	3	2	-	-	-	-	-	-	5	23
	Porsgrund By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Brevik —	6	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1
IX.	Bygder	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Hollen	36	-	-	-	-	3	24	-	1	4	3	-	1
	Laardal	7	5	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tinn	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
	Vestre Nedenes:													
	Arendal By	8	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	3	2
	Grimstad —	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	96	9	7	21	31	2	-	4	1	3	3	10	5
	Østre Nedenes:													
	Østerrisør By	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
X.	Tvedestrand By ...	8	2	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	20	-	-	1	-	1	4	-	-	2	7	5	-
	Evje	20	7	5	3	-	2	3	-	-	-	-	-	-
	Sætersdalen	5	2	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord By	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	12	-	-	5	1	1	-	5	-	-	-	-	-
	Vanse:													
	Farsund By	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XI.	Lyngdal	5	1	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Kristiansands Stadsfk.	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Oddernes (Bygder) ...	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Stavanger Stadsfysikat	306	131	36	54	18	14	4	3	1	4	11	10	20
	Sandnes:													
	Sandnes By	32	-	-	-	-	3	-	2	14	6	4	3	-
	Bygder	45	1	3	3	5	7	5	14	-	5	2	-	-
	Egersund:													
	Egersund By	47	21	25	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	18	2	1	6	5	1	-	-	3	-	-	-	-

h. Kighoste (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XIX.	Alstahaug	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	11
	Flakstad	11	-	-	-	-	-	-	-	-	3	8	-	-
	Gildeskaal	4	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
	Lyngen	36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	20	12
	Skjervø	6	-	-	-	-	-	-	1	2	1	-	1	1
	Maalselven	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
XX.	Alten	156	-	47	44	15	25	20	-	4	-	1	-	-
	Hammerfest:													
	Hammerfest By	72	-	-	-	-	-	-	5	6	19	12	16	14
	Bygder	18	-	-	-	-	-	-	-	-	7	8	-	3
	Vadsø:													
	Vadsø By	10	-	-	-	-	-	-	-	2	1	6	1	-
	Bygder	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
	Loppen	6	-	-	-	-	-	-	3	3	-	-	-	-
	Maasø	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Sydvaranger	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	

i. Lungebetændelse (*Pneumonia*).

[illegible]

i. Lungebetændelse (Forts.).

Tabel XL (Forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg By	44	4	9	4	4	4	1	1	-	-	2	7	8
	Horten —	46	1	5	2	1	6	10	3	1	4	5	3	5
	Aasgaardstrand By	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	151	18	29	19	14	19	8	4	1	2	10	9	18
	Larvik:													
	Larvik By	56	7	10	5	15	-	1	1	-	-	4	8	5
	Sandefjord By	23	7	4	-	1	2	2	-	-	-	1	1	5
	Bygder	45	5	10	3	5	6	2	1	-	1	2	6	4
	Hof:													
	Holmestrand By ...	16	7	3	2	1	1	-	-	-	-	1	-	1
	Svelviken — ...	5	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	1	2
	Bygder	54	7	6	8	6	7	4	-	1	-	2	2	11
VI.	Hedemarken:													
	Hamar By	32	6	4	4	1	3	4	2	3	2	1	2	-
	Bygder	223	36	24	22	37	31	8	7	4	5	15	17	17
	Solør og Odalen:													
	Kongsvinger By ...	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	91	11	25	16	17	9	5	4	3	-	-	1	-
	Søndre Østerdalen....	89	10	16	13	1	9	12	8	4	-	3	6	7
	Tønsset	42	6	5	8	5	9	5	3	-	1	-	-	-
	Trysil	36	7	6	2	3	5	1	4	1	1	1	4	1
	Rendalen	38	4	2	2	6	5	2	3	2	3	3	3	3
VII.	Hadeland og Land ...	127	21	26	7	11	15	5	4	5	6	9	9	9
	Toten:													
	Gjøvik By	17	2	7	1	-	2	-	-	1	-	1	-	3
	Bygder	95	12	14	9	14	10	4	5	1	2	7	9	8
	Faaberg:													
	Lillehammer By....	14	5	3	-	-	1	2	1	-	-	1	-	1
	Bygder	67	7	9	4	7	10	9	-	1	-	5	6	9
	Ringebu	59	8	12	6	4	4	3	2	-	2	3	6	9
	Lom	37	7	4	7	6	6	2	-	-	-	2	2	1
	Nordre Valdres....	21	5	1	1	3	6	2	2	-	-	-	-	1
	Søndre —	16	1	-	4	1	2	2	-	1	-	3	1	1
	Lesje	13	2	3	2	1	3	1	-	-	-	-	1	-
VIII.	Skien:													
	Skien By	58	11	14	5	1	7	1	-	-	5	3	6	5
	Porsgrund By	30	5	1	1	2	3	2	2	2	1	3	1	7
	Brevik —	13	3	2	-	-	1	-	-	-	2	2	-	3
	Bygder	74	14	13	6	9	8	2	3	1	4	4	2	8
	Kragerø:													
	Kragerø By	49	5	5	5	2	-	-	1	-	-	8	12	11
	Langesund By	8	1	2	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-
	Bygder	40	3	6	7	3	3	2	2	1	1	-	5	7
	Hollen	34	3	3	2	6	6	-	2	2	1	2	2	5
	Tinn	32	1	3	6	8	6	1	2	-	-	1	-	4
	Laardal	23	1	3	2	4	5	1	1	-	1	2	2	1
	Sauland	22	3	5	5	3	2	1	1	-	1	1	-	-
	Kviteseid	22	3	2	3	5	3	1	-	-	1	-	2	2
IX.	Vestre Nedenes:													
	Arendal By	21	1	2	2	1	2	1	-	1	2	1	4	4
	Grimstad —	25	8	3	2	-	4	1	-	1	1	2	1	2
	Lillesand —	19	6	2	-	3	2	-	1	2	-	-	1	2
	Bygder	187	31	24	14	16	20	11	7	3	6	11	15	29

i. Lungebetændelse (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Distrikt.													
	Østre Nedenes:													
	Østerrisør By	47	13	9	2	2	8	4	2	-	2	-	2	3
	Tvedestrand By	18	2	-	-	3	2	1	-	-	1	5	3	1
	Bygder	164	20	16	20	19	10	9	6	3	3	9	19	30
	Evje	13	1	1	2	1	2	1	2	-	-	-	2	1
	Sætersdalen	13	1	-	-	-	-	1	-	-	-	3	5	3
	Aamli	9	2	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	4
X.	Oddernes:													
	Mandal By	28	3	-	2	-	2	5	1	3	-	2	4	6
	Bygder	85	2	11	3	10	13	10	5	2	6	2	4	17
	Kristiansands Stadsfk.	62	10	7	8	15	3	2	2	3	4	1	5	2
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord By	14	2	3	1	3	1	3	1	-	-	-	-	-
	Bygder	34	2	8	4	5	3	3	2	-	1	3	-	3
	Vanse:													
	Farsund By	13	-	-	1	-	3	5	1	-	1	1	1	-
	Bygder	25	1	5	4	2	5	2	-	-	-	2	3	1
	Undal	26	3	4	2	3	2	1	1	-	1	5	2	2
	Lyngdal	16	1	-	1	3	6	-	1	-	1	1	1	1
XI.	Stavanger Stadsfysikat	275	55	39	27	49	34	21	9	4	3	11	11	12
	Egersund:													
	Egersund By	76	17	28	4	5	7	9	3	-	1	-	-	2
	Bygder	54	8	1	4	9	8	2	3	1	-	3	12	3
	Haugesund:													
	Haugesund By	78	10	16	8	8	10	10	2	3	3	-	4	4
	Bygder	34	8	4	3	6	3	4	2	-	-	1	1	2
	Karmøy:													
	Skudeneshavn By ..	20	6	9	2	-	1	-	-	-	-	1	1	-
	Bygder	66	17	8	7	7	4	6	4	1	-	2	3	7
	Sandnes:													
	Sandnes By	12	-	3	-	4	2	-	1	-	1	-	-	1
	Bygder	60	3	11	15	13	6	3	2	1	1	-	2	3
	Sand	47	2	13	8	6	3	3	6	-	1	1	2	2
	Finnø	20	1	2	4	5	-	3	2	-	1	1	-	1
	Sogndal:													
	Sogndal By	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder	15	4	3	1	2	-	1	-	-	-	-	2	2
	Stavanger Distrikt....	9	5	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
XII.	Voss	97	7	11	9	12	16	8	9	-	5	2	11	7
	Alversund	56	10	10	2	5	8	5	-	1	-	2	5	8
	Osterøy	39	5	3	10	5	7	4	-	1	-	-	1	3
	Søndre Midthordland .	36	6	9	8	7	4	-	1	-	-	-	-	1
	Lindaas	33	4	2	4	9	1	1	-	-	-	4	3	5
	Tysnes	28	3	1	7	2	1	3	3	1	-	1	3	3
	Ytre Hardanger	24	2	3	2	7	2	3	-	1	3	-	1	-
	Indre Søndhordland ..	22	4	1	3	4	3	-	-	-	-	1	1	5
	Ytre —	21	-	-	5	5	-	-	-	-	1	3	2	5
	Nordre Midthordland .	21	3	2	1	-	2	2	1	2	1	-	2	5
	Indre Hardanger	20	1	-	3	4	2	2	1	-	1	1	2	3
	Sveen Herred	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII.	Bergen By	616	110	94	53	86	64	46	32	18	25	18	26	44

i. Lungebetændelse (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XIV.	Gloppen	102	2	12	8	18	20	19	-	5	12	1	5	-
	Ytre Nordfjord	52	5	8	2	9	4	1	2	1	4	-	7	9
	Gulen	51	4	2	9	14	12	2	1	3	-	2	1	1
	Vik	47	5	5	-	5	8	5	-	-	2	1	6	10
	Sogndal	45	1	4	9	8	5	3	4	2	1	-	4	4
	Nordfjordeidet	44	-	5	6	-	12	4	3	-	1	6	5	2
	Indre Søndfjord	38	4	8	5	2	6	1	4	2	2	2	1	1
	Indviken	38	4	3	5	3	4	3	3	3	1	3	2	4
	Kirkebo	36	2	3	7	5	7	3	3	-	1	1	2	2
	Ytre Søndfjord	28	9	6	2	3	2	-	1	2	1	-	1	1
	Lærdal	22	3	1	8	5	1	-	-	2	-	1	1	-
	Lyster	20	3	1	5	4	3	1	-	1	1	1	-	-
	Kinn:													
	Florø By	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
	Bygder	17	-	2	1	-	1	2	1	1	1	-	3	5
XV.	Nordre Søndmør:													
	Aalesund By	231	41	24	28	26	17	20	7	3	11	13	20	21
	Bygder	104	9	7	9	15	14	6	10	1	3	6	12	12
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund By ...	118	14	22	13	15	7	7	4	2	5	5	17	7
	Bygder	28	5	-	3	3	7	1	-	2	-	4	2	1
	Ytre Romsdal:													
	Molde By	7	1	-	1	2	1	-	-	-	-	-	1	1
	Bygder	83	13	6	8	13	13	6	2	2	1	3	8	8
	Indre Søndmør	68	8	7	5	9	10	4	3	1	-	8	7	6
	Ørskog	57	5	4	5	10	11	2	3	-	2	5	-	10
	Østre Søndmør	39	2	1	2	5	8	5	2	1	2	5	4	2
	Vestre —	38	3	3	4	5	2	1	6	1	1	3	5	4
	Indre Romsdal	36	6	1	3	7	5	3	2	-	1	3	3	2
	Surendalen	35	2	2	5	9	6	3	1	1	3	1	-	2
	Nordre Nordmør	26	4	4	1	7	6	2	1	1	-	-	-	-
	Sundalen	14	2	1	1	2	-	3	-	-	-	3	-	2
XVI.	Trondhjems Stadsfysik.	243	30	32	27	25	20	22	13	7	7	15	19	26
	Guldalen	116	19	17	15	17	14	10	8	-	-	8	5	3
	Røros	96	9	5	14	19	10	9	9	1	7	8	3	2
	Orkedalen	82	14	9	7	7	13	8	1	2	1	6	9	5
	Nordre Fosen	71	16	8	13	10	11	3	7	1	-	-	1	1
	Ytre —	50	7	4	-	6	9	12	1	1	2	3	4	1
	Indre —	42	2	1	8	5	2	7	2	-	-	3	5	7
	Strinden	40	8	10	7	1	2	2	1	1	-	1	5	2
	Opdal	40	4	10	11	5	2	1	3	2	-	1	1	-
	Hevne	35	5	6	-	4	10	3	3	1	-	2	-	1
	Hitteren	31	3	3	4	5	6	1	2	2	1	-	-	4
	Selbu	19	1	-	4	3	1	4	2	1	1	-	-	2
XVII.	Levanger:													
	Levanger By	8	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	4	1
	Bygder	102	19	10	11	11	20	15	-	-	2	2	6	6
	Inderoen	89	17	12	3	14	10	10	4	2	1	1	7	8
	Stenkjær:													
	Stenkjær By	9	2	-	-	1	3	1	1	-	1	-	-	-
	Bygder	49	10	9	4	8	5	3	2	1	2	1	2	2
	Namsos:													
	Namsos By	14	1	3	2	4	2	1	-	-	-	1	-	-
	Bygder	33	3	3	1	2	3	6	-	3	1	1	8	2

i. Lungebetændelse (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XVIII.	Vikten	45	10	10	6	8	4	1	2	-	1	-	-	3
	Kolvereid	36	4	5	6	6	8	4	1	-	-	-	2	-
	Stjørdalen	24	1	4	5	4	1	2	3	1	-	2	1	-
	Grong	17	-	3	6	3	1	2	-	-	-	-	1	1
	Frosten	16	1	5	1	1	1	2	-	-	-	3	-	2
	Fosnes	11	2	2	2	1	-	2	-	-	-	-	-	2
	Under Lofotfisket	75	14	32	21	7	1	-	-	-	-	-	-	-
	Hadsel	68	3	1	2	9	10	15	7	9	2	1	3	6
	Bodø:													
	Bodø By	61	7	10	1	6	5	7	2	3	1	4	9	6
XIX.	Bygder	6	-	3	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1
	Lurø	44	11	1	2	3	7	8	2	1	1	2	4	2
	Alstahaug	39	5	1	3	9	8	3	-	1	1	3	1	4
	Buksnes	37	3	2	5	3	7	4	3	2	3	1	2	2
	Ranen	32	2	3	6	1	8	1	2	1	2	-	2	4
	Sortland	29	-	2	1	4	3	5	4	-	1	4	2	3
	Brønnø	27	1	1	1	5	7	5	2	-	1	-	-	4
	Skjerstad	21	1	8	2	4	1	-	-	1	-	2	-	2
	Vefsen:													
	Mosjøen By	7	-	-	1	2	3	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	12	3	-	-	3	3	2	-	-	1	-	-	-
	Østlofoten	18	1	3	2	1	2	2	2	-	2	1	-	2
	Gildeskaal	10	1	-	1	-	2	1	-	1	1	2	-	1
	Lødingen	8	-	-	1	-	2	-	2	-	-	2	-	1
	Ofoten	7	-	1	1	1	-	1	-	-	1	-	-	2
	Folden	6	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	2
	Hammerø	6	-	-	2	-	1	1	-	-	2	-	-	-
	Flakstad	3	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-
	Steigen	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XX.	Trondenes	32	1	1	5	5	-	2	1	2	2	5	5	3
	Tromsø:													
	Tromsø By	25	3	4	4	2	2	1	1	1	2	2	1	2
	Ibbestad	23	-	-	1	1	5	-	1	2	2	5	2	4
	Maalselven	12	3	2	1	-	1	2	2	-	-	1	-	-
	Lyngen	11	-	1	-	1	-	1	2	1	2	2	-	1
	Balsfjorden	10	3	1	-	1	2	1	-	-	-	1	1	-
	Tranø	8	-	1	2	-	-	-	-	1	1	-	3	-
	Skjervø	8	1	-	-	-	-	-	3	2	-	2	-	-
	Berg	6	1	1	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	Lenviken	6	-	1	-	1	-	1	1	-	1	1	-	-
	Karlsø	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
XX.	Vardø:													
	Vardø By	26	4	3	1	2	4	3	-	4	-	2	2	1
	Bygder	6	-	-	-	-	1	3	-	1	-	1	-	-
	Hammerfest (By)	12	-	-	1	-	5	1	-	2	-	2	-	1
	Vadsø:													
	Vadsø By	7	-	-	2	-	-	-	-	1	-	2	1	1
	Bygder	5	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Tanen	8	2	1	-	1	1	-	1	1	1	-	-	-
	Sydvaranger	6	2	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	1
	Alten	4	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	1	-
	Loppen	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Maasø	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-

k. Influenza.

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
I.	Kristiania By	1748	56	142	1175	257	27	15	2	15	20	7	11	21
II.	Ullensaker	346	30	20	125	109	27	3	9	15	3	-	-	5
	Aker	301	12	28	116	56	13	32	33	5	4	-	1	1
	Follo:													
	Drøbak By	57	8	5	6	13	7	5	13	-	-	-	-	-
	Hølen og Son Byer	8	-	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	113	7	8	27	17	14	8	9	8	3	2	6	4
	Høland	20	-	1	4	5	3	4	2	-	-	-	-	1
III.	Sarpsborg:													
	Sarpsborg By	76	1	8	7	19	4	6	-	4	12	3	8	4
	Fredriksstad — ...	181	5	13	69	38	27	9	3	-	3	-	1	13
	Bygder	207	18	31	54	33	12	11	10	6	10	3	11	8
	Hvaler:													
	Fredrikshald By ...	334	16	45	106	124	26	3	2	-	-	-	1	11
	Bygder	125	3	7	40	38	18	4	2	5	1	1	2	4
	Moss:													
	Moss By	174	2	77	40	10	3	2	-	1	2	2	-	35
	Bygder	47	4	5	25	2	4	3	-	-	-	2	-	2
	Eidsberg	86	13	-	10	27	6	3	19	6	1	-	-	1
IV.	Ringerike:													
	Hønefoss By	207	12	14	23	16	18	79	27	8	-	3	3	4
	Bygder	489	39	33	59	71	31	98	92	21	11	15	11	8
	Drammens Stadsfysikat	445	39	89	208	74	11	-	-	-	-	9	5	10
	Modum	115	13	13	43	14	16	15	-	-	-	-	-	1
	Sandsvær:													
	Kongsberg By	44	15	6	4	5	3	2	-	9	-	-	-	-
	Bygder	64	6	9	11	8	2	5	3	11	1	1	5	2
	Drammen Distrikt:													
	Holmsbu By	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	72	12	3	10	1	-	19	4	-	7	8	7	1
	Nes	28	-	12	3	3	3	1	2	-	3	-	1	-
	Rollag	15	3	-	2	3	-	-	-	-	-	-	2	5
	Aal	12	-	1	3	1	4	3	-	-	-	-	-	-
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg By	373	94	242	17	11	-	-	-	1	-	-	-	8
	Horten —	547	7	284	166	48	31	11	-	-	-	-	-	-
	Aasgaardstrand By .	12	-	9	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	633	95	323	91	37	8	8	19	15	7	-	6	24
	Larvik:													
	Larvik By	325	-	187	119	19	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sandefjord By	61	10	38	8	3	-	-	-	2	-	-	-	-
	Bygder	70	-	-	69	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Hof:													
	Holmestrand By ...	71	9	26	18	16	2	-	-	-	-	-	-	-
	Svelviken — ...	12	1	1	-	2	3	-	-	-	-	2	2	1
	Bygder	78	6	7	34	16	6	-	-	1	4	1	-	3
VI.	Hedemarken:													
	Hamar By	37	-	8	10	12	7	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	2961	60	45	39	37	35	12	16	19	9	4	9	11

k. Influenza (Forts.).

Tabel XL. (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Solør og Odalen:													
	Kongsvinger By ...	72	6	37	26	2	-	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	91	11	25	16	17	9	5	4	3	-	-	1	-
	Rendalen	157	24	46	39	30	3	3	2	-	-	-	6	4
	Søndre Østerdalen	61	6	8	13	4	1	7	3	-	5	2	2	10
	Tønset	56	6	19	16	5	4	-	1	-	-	2	-	3
	Trysil	33	-	-	-	-	4	6	17	4	-	-	-	2
VII.	Hadeland og Land ...	486	19	25	75	45	37	22	125	106	14	7	4	7
	Toten:													
	Gjøvik By	32	4	9	10	9	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	55	8	10	21	8	2	-	2	1	-	-	1	2
	Faaberg (Bygder)	54	5	6	17	7	3	4	-	-	-	4	5	3
	Søndre Valdres	55	7	2	7	4	2	6	12	3	3	6	3	-
	Lesje	32	4	3	9	8	2	2	2	2	-	-	-	-
	Lom	12	4	2	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ringeby	8	5	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre Valdres	6	2	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
VIII.	Skien:													
	Skien By	287	27	65	96	48	32	5	-	-	-	-	-	14
	Porsgrund —	272	2	9	126	129	6	-	-	-	-	-	-	-
	Brevik —	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	201	10	32	88	51	8	3	3	-	1	1	1	3
	Kragerø:													
	Kragerø By	160	-	5	95	51	4	2	-	-	-	-	-	3
	Langesund —	15	1	4	6	4	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	69	21	6	14	19	6	-	1	2	-	-	-	-
	Sauland	119	3	3	-	18	82	10	3	-	-	-	-	-
	Hollen	83	1	2	7	24	40	2	1	-	-	-	2	4
	Kviteseid	65	-	1	1	35	27	1	-	-	-	-	-	-
	Laardal	4	1	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
IX.	Vestre Nedenes:													
	Arendal By	86	6	9	13	17	16	7	5	8	1	-	3	1
	Grimstad —	108	24	14	11	20	12	1	1	9	3	6	6	1
	Lillesand —	14	2	7	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	253	20	28	32	26	17	27	24	37	21	5	7	9
	Østre Nedenes:													
	Østerrisør By	101	21	28	37	4	9	-	-	-	-	-	2	-
	Tvedestrand —	68	5	27	7	15	3	-	-	-	-	4	5	2
	Bygder	287	25	43	48	52	51	24	25	13	1	-	-	5
	Evje	43	11	12	6	1	-	3	7	-	-	-	-	3
	Sætersdalen	14	-	-	-	-	11	2	1	-	-	-	-	-
	Aamli	5	-	2	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-
X.	Kristiansands Stads-													
	fysikat	144	4	17	64	53	-	-	-	-	-	-	-	6
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord By	56	21	16	11	5	3	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	57	23	7	13	8	5	1	-	-	-	-	-	-
	Lyngdal	76	19	12	10	5	14	9	3	-	-	1	1	2
	Oddernes (Bygd.)	19	2	5	9	2	-	-	-	-	-	-	-	1
	Undal	16	-	1	11	2	2	-	-	-	-	-	-	-

k. Influenza (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XI.	Stavanger Stadsfysikat	306	6	17	39	38	29	18	6	77	20	21	16	19
	Sandnes:													
	Sandnes By	34	1	1	12	11	3	2	-	-	2	1	1	-
	Bygder	93	3	1	28	48	4	3	3	1	-	-	1	1
	Egersund:													
	Egersund By	42	-	-	17	14	8	1	1	-	-	-	1	-
	Bygder	45	-	3	1	10	16	3	6	1	-	2	2	1
	Haugesund:													
	Haugesund By	54	4	11	13	14	2	1	-	-	-	4	2	3
	Bygder	16	-	1	11	3	-	-	1	-	-	-	-	-
	Sogndal:													
	Sogndal By	18	2	5	-	-	2	-	2	-	2	2	-	3
	Bygder	19	-	1	5	1	1	3	5	1	-	-	2	-
	Sand	20	-	1	3	7	2	2	3	2	-	-	-	-
	Karmøen:													
	Skudeneshavn By ..	5	3	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kopervik ..	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	14	1	-	8	1	3	-	-	-	-	1	-	-
	Stavanger Distrikt ..	10	-	-	2	6	1	-	-	-	-	1	-	-
	Finne	3	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
XII.	Alversund	27	7	2	-	5	3	2	-	-	-	-	-	8
	Indre Hardanger	26	5	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	18
	Voss	25	2	3	4	1	4	2	1	-	3	4	1	-
	Indre Søndhordland ..	25	3	-	-	8	10	-	-	-	-	-	-	4
	Ytre Hardanger	17	6	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-
	Lindaas	17	3	-	1	4	4	-	-	3	1	-	-	1
	Osterøen	8	3	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tysnes	5	-	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-
	Søndre Midthordland ..	4	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-
XIII.	Bergen By	662	36	33	130	104	31	11	8	60	19	16	10	204
XIV.	Lærdal	71	1	6	21	11	3	5	6	2	2	4	6	4
	Indviken	50	-	1	2	5	6	6	7	14	2	-	3	4
	Vik	47	2	6	3	7	12	9	-	1	1	1	2	3
	Gloppen	30	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Nordfjord	27	7	5	7	3	2	-	3	-	-	-	-	-
	Kinn:													
	Florø By	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2
	Bygder	16	-	2	-	-	2	3	6	1	-	-	-	2
	Kirkebø	17	1	2	4	2	-	1	-	4	2	-	-	1
	Sogndal	14	-	8	-	-	-	4	2	-	-	-	-	-
	Ytre Søndfjord	14	-	5	-	2	5	2	-	-	-	-	-	-
	Lyster	7	-	1	1	1	3	-	-	-	-	-	-	1
	Indre Søndfjord	5	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
XV.	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund By ...	746	35	335	195	81	21	6	12	11	5	1	16	28
	Bygder	78	9	7	17	18	12	1	1	2	-	2	2	7
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund By	246	42	25	93	37	19	2	3	-	1	7	5	12
	Bygder	43	-	3	5	4	11	11	3	-	-	1	2	3
	Ytre Romsdal:													
	Molde By	33	-	-	11	8	10	2	2	-	-	-	-	-
	Bygder	148	-	3	15	54	56	18	-	-	-	-	-	2

k. Influenza (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Surendalen.....	97	5	5	29	28	10	6	1	2	2	3	4	2
	Nordre Nordmør	72	-	-	16	34	21	-	1	-	-	-	-	-
	Ørskog	66	7	20	12	13	14	-	-	-	-	-	-	-
	Sundalen	57	-	5	16	18	13	-	2	-	-	-	-	3
	Vestre Søndmør	43	9	4	9	2	3	-	2	-	-	2	4	8
	Indre Romsdal	42	-	-	1	2	19	12	7	-	-	1	-	-
	Østre Søndmør	32	1	-	-	1	1	5	6	7	3	6	1	1
	Indre —	6	-	-	-	2	3	1	-	-	-	-	-	-
XVI.	Trondhjems Stads-													
	fysikat	853	351	389	98	5	-	-	-	-	-	-	-	10
	Røros	332	92	140	41	12	5	-	-	-	2	13	10	17
	Hitteren	118	21	14	25	39	17	2	-	-	-	-	-	-
	Hevne	100	3	6	3	-	6	38	21	7	-	3	6	7
	Guldalen	93	67	20	4	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Orkedalen	83	26	31	20	4	1	-	-	-	-	-	-	1
	Strinden	79	17	22	19	13	7	1	-	-	-	-	-	-
	Opdal	78	6	2	44	5	7	4	2	3	2	1	-	2
	Nordre Fosen	74	13	12	12	6	5	3	4	7	1	6	2	3
	Ytre —	43	5	17	5	5	3	1	2	1	1	1	1	1
	Indre —	37	4	4	10	6	5	2	3	-	-	-	-	3
	Selbu.....	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XVII.	Stenkjær:													
	Stenkjær By	57	6	9	28	4	4	3	3	-	-	-	-	-
	Bygder	210	29	22	78	34	12	7	14	3	2	2	4	3
	Levanger:													
	Levanger By	85	5	45	12	4	9	4	1	1	2	-	2	-
	Bygder	98	3	27	24	26	7	5	-	1	2	1	-	2
	Inderøen	149	15	28	60	26	7	1	-	1	4	1	-	6
	Kolvereid.....	46	4	4	3	20	10	3	2	-	-	-	-	-
	Namsos:													
	Namsos By	13	-	-	8	3	2	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	25	-	-	-	-	9	8	1	-	1	1	5	-
	Fosnes	33	-	-	11	4	3	-	-	-	-	-	3	12
	Frosten	28	-	-	12	11	3	2	-	-	-	-	-	-
	Grong	21	-	-	14	6	-	-	-	-	-	1	-	-
	Vikten	21	-	-	-	2	6	6	2	-	-	3	-	2
	Stjørdalen	12	-	5	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-
XVIII.	Under Lofotfisket	776	25	359	310	76	6	-	-	-	-	-	-	-
	Bodø:													
	Bodø By.....	127	53	47	12	4	4	1	4	2	-	-	-	-
	Bygder	16	3	8	-	-	3	-	-	-	2	-	-	-
	Hadsel	99	13	15	15	22	9	5	3	2	2	-	1	12
	Sortland	97	3	3	4	16	22	20	11	1	3	3	6	5
	Østlofoten	87	-	25	23	11	3	12	4	3	1	1	1	3
	Skjerstad	63	8	16	7	10	6	2	8	2	1	-	-	3
	Brønnø	42	1	2	3	4	5	5	2	3	5	4	7	1
	Hammerø	29	2	5	4	4	2	2	4	3	-	1	-	2
	Ofoten	29	6	5	6	7	2	3	-	-	-	-	-	-
	Flakstad	18	-	-	-	-	2	5	5	3	2	-	-	1
	Vefsen:													
	Mosjøen By	8	-	1	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	9	-	-	3	5	1	-	-	-	-	-	-	-

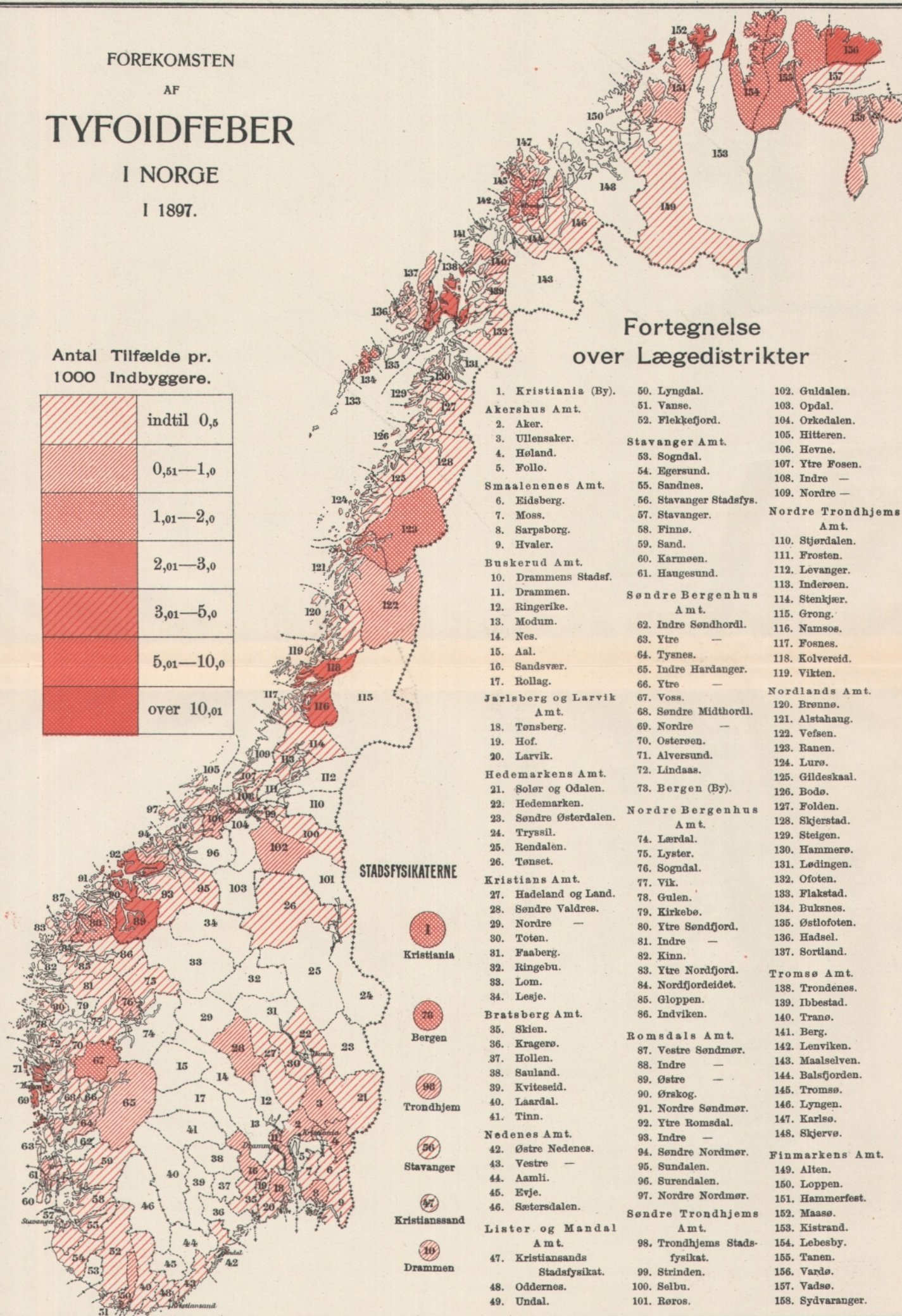
k. Influenza (Forts.).

Tabel XL (Forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Lurø	15	3	1	-	-	2	1	3	-	-	-	-	5
	Buksnes	17	2	-	12	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lødingen	12	3	1	-	4	4	-	-	-	-	-	-	-
	Gildeskaal	7	-	-	5	-	1	1	-	-	-	-	-	-
	Steigen	7	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Folden	6	-	-	5	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Ranen	4	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	Alstahaug	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
XIX.	Tromsø:													
	Tromsø By	226	20	27	39	75	38	24	-	3	-	-	-	-
	Bygder	41	4	5	15	6	5	6	-	-	-	-	-	-
	Lenviken	42	3	2	3	9	11	5	2	1	2	-	4	-
	Ibbestad	39	2	1	8	6	9	4	1	2	2	1	1	2
	Tranø	10	8	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
	Berg	10	-	2	-	4	-	3	-	-	-	1	-	-
	Karlsø	10	1	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-
	Trondenes	8	-	1	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Maalselven	8	-	3	-	1	2	-	-	1	-	-	1	-
	Skjervø	4	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
XX.	Hammerfest:													
	Hammerfest By	197	5	7	8	37	43	49	34	6	2	2	2	2
	Bygder	19	-	-	-	1	3	13	2	-	-	-	-	-
	Vardø:													
	Vardø By	94	9	-	13	10	24	19	2	11	1	4	-	1
	Bygder	23	2	-	2	7	8	4	-	-	-	-	-	-
	Alten	57	3	6	-	8	8	18	2	-	-	12	-	-
	Maasø	57	-	-	-	43	10	4	-	-	-	-	-	-
	Vadsø:													
	Vadsø By	24	-	-	-	2	10	6	-	4	-	-	2	-
	Bygder	12	-	-	-	-	3	3	-	-	1	-	1	4
	Loppen	34	1	-	14	7	3	-	6	2	-	-	-	1
	Lebesby	11	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-
	Tanen	9	-	-	-	4	4	1	-	-	-	-	-	-

FOREKOMSTEN
AF
TYFOIDFEBER
I NORGE
I 1897.

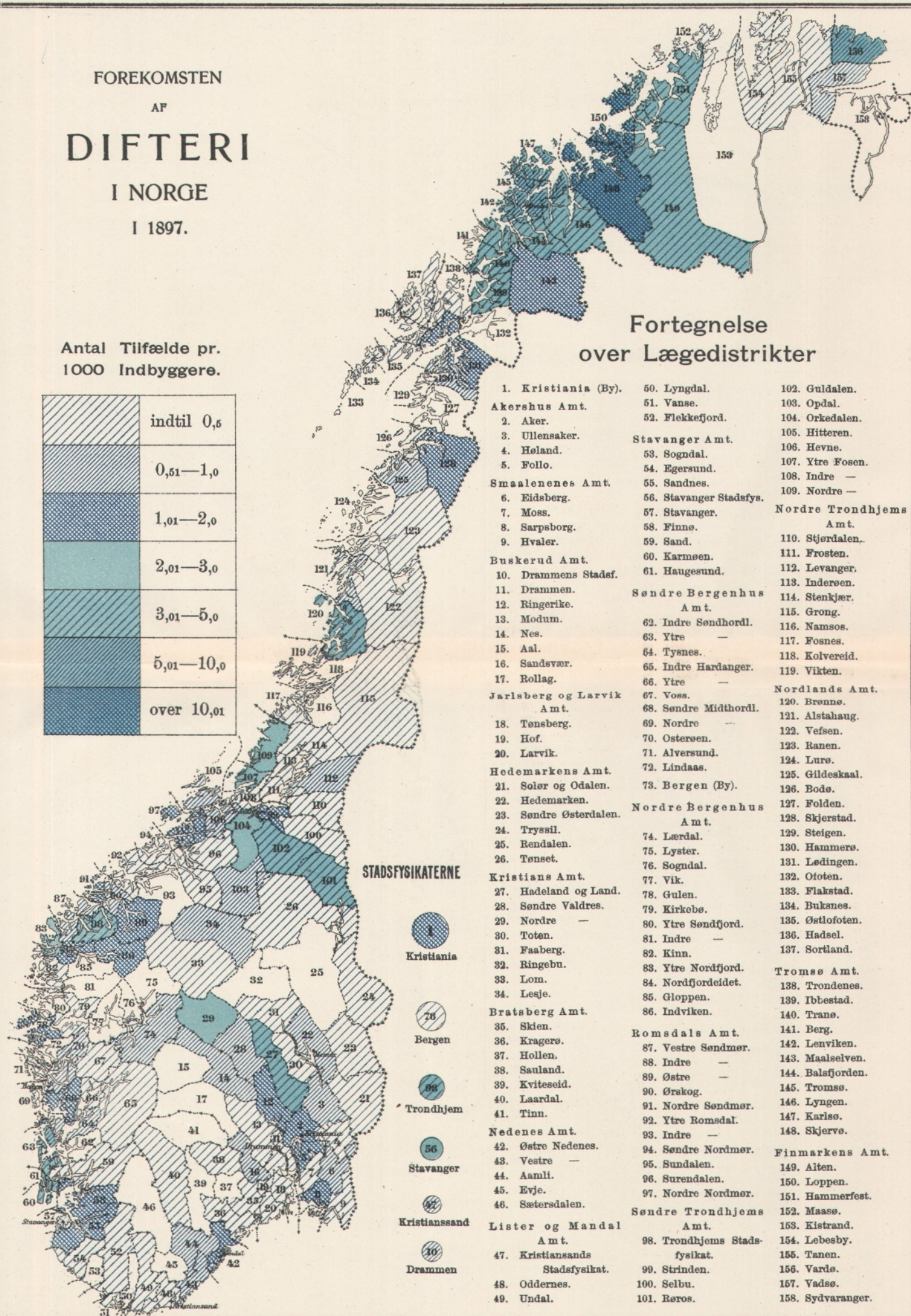
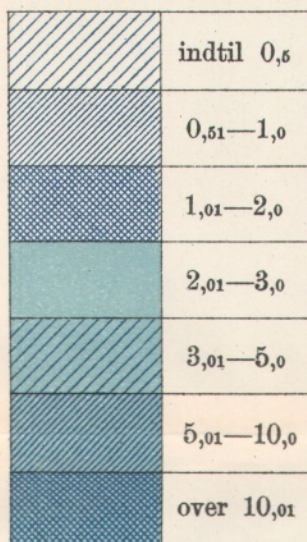
Antal Tilfælde pr.
1000 Indbyggere.

	indtil 0,5
	0,51—1,0
	1,01—2,0
	2,01—3,0
	3,01—5,0
	5,01—10,0
	over 10,01

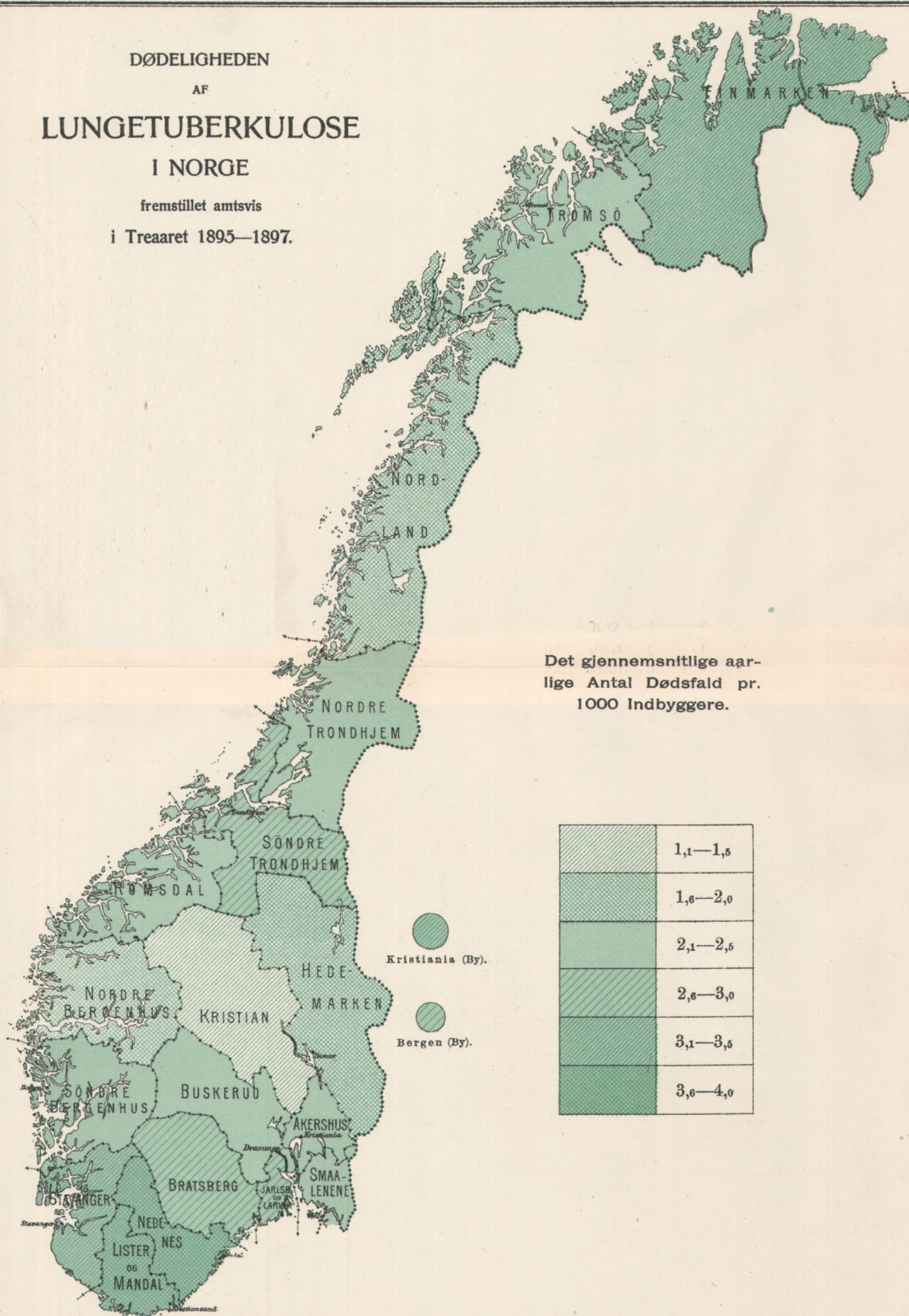
FOREKOMSTEN
AF
DIFTERI
I NORGE
I 1897.

Antal Tilfælde pr.
1000 Indbyggere.

DØDELIGHEDEN
AF
LUNGETUBERKULOSE
I NORGE

fremstillet amtsvis
i Treaaret 1895—1897.

B. Beretninger

for de enkelte civile Overøvrighedsdistrikter.

B. Beretninger

for de enkelte civile Overøvrighedsdistrikter.

I. Kristiania By

med et Fladeindhold af 16,55 km.² havde ved den af Magistraten den 31te December 1897 foranstaltede Tælling en Folkemængde af 203 337 hjemmehørende Indbyggere. Ved Tællingen den 31te December 1896 udgjorde den 192 141. Folkemængden var saaledes forøget med 11 196 Individer; heraf udgjør Fødselsoverskuddet 3 679, den øvrige Stigning antages at skyldes Indvandring.

Sundhedstilstanden var efter Sundhedskommissionens Beretning meget god. Af epidemiske Sygdomme viser Vandkopper, Skarlagensfeber, Rosen, Kusma, Pleurit og Gigtfeber en ubetydelig Forøgelse mod foregaaende Aar; en større Udbredning vandt Influenza, som i Marts Maaned paany optraadte som Epidemi. De fleste andre epidemiske Sygdomme viser Aftagen, navnlig er dette Tilfælde med de akute Katarrer i Aandedrætsorganerne og — tiltrods for den tørre, varme Sommer — ogsaa med Diarré. — Væsentlig i Juli og August optraadte en epidemisk Muskelrheumatisme, «Bamlesygen»; ialt 969 anmeldte Tilfælde. Det samlede Antal epidemiske Sygdomstilfælde udgjorde 25 907 med 974 Dødsfald. I 1896 var de tilsvarende Tal 28 388 og 1 264.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde efter de af det statistiske Centralbureau udgivne Tabeller over Folkemængdens Bevægelse 3 368 og Dødeligheden 17,4 pro mille af Byens beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (193 800).

Til Sundhedskommissionen indkom Anmeldelse om 3 199 Dødsfald inden Byens Grændser.

Dødsfaldenes Fordeling paa de forskjellige Menigheder og Dødelighedsforholdene inden disse efter Folkemængden ved Aarets Udgang vil sees af følgende Tabel:

Dødeligheden i Byens 12 Menigheder.

Menigheder.	Hjemmehørende Folkemængde 31te Decbr. 1897.	Til Sundheds- kommissionen anmeldte Døds- fald.	Dødeligheds- forhold pro mille.
Vor Frelzers	8 677	157	18,09
Jakobs	9 584	176	18,36
Trefoldigheds	29 156	340	11,66
Johannes	11 527	176	15,27
Gamle Akers	17 679	220	12,44
Paulus	31 124	517	16,60
Grønlands	25 621	465	18,14
Oslo	16 447	323	19,63
Kampens	11 442	224	19,57
Petrus	9 868	160	16,21
Sagenes	12 793	218	17,04
Uranienborgs	19 419	223	11,48
Samtlige Menigheder	203 337	3 199	15,73

De opgivne 3 199 Dødsfald fordeler sig saaledes paa de forskjellige Maaneder:

Januar	290	Mai	245	September	258
Februar	263	Juni	260	Oktober	235
Marts	247	Juli	338	November	230
April	245	August	348	December	240

Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over Dødeligheden i Forhold (pro mille) til Folkemængden ved Aarets Udgang i 1860—1897. De til Sundhedskommissionen indkomne Opgaver over indtrufne Dødsfald er lagt til Grund for Beregningen:

Aar.	Folkem. 31te De- cember. ¹⁾	Dødelig- hed pro mille.	Aar.	Folkem. 31te De- cember.	Dødelig- hed pro mille.	Aar.	Folkem. 31te De- cember.	Dødelig- hed pro mille.
1860—64	—	24,21	1881	122 036	18,44	1890	151 130	20,06
1865—69	—	22,00	1882	122 424	20,39	1891	156 535	19,20
1870—74	—	20,61	1883	124 155	16,74	1892	161 151	18,94
1875	76 866	22,86	1884	128 300	18,90	1893	167 588	16,99
1876	79 022	22,76	1885	130 790	20,57	1894	174 717	18,33
1877	81 801	19,50	1886	134 036	20,30	1895	182 856	16,35
1878	112 997	17,12	1887	135 615	23,74	1896	192 141	17,74
1879	116 801	17,49	1888	138 319	22,17	1897	203 337	15,73
1880	119 407	20,11	1889	143 347	21,08			

Til Oversigt over de **epidemiske Sygdomme** hidsættes Tabel Side 3, der er udarbejdet efter de til Sundhedskommissionen indsendte maanedlige Lister fra Byens Læger og Sygehuse.

Tabel Side 4 indeholder Opgaver over Alder og Kjøen for Angrebne og Døde af Tyfoidfeber, Skarlagensfeber, Mæslinger og Difteri.

Tyfoidfeber opføres med 207 Tilfælde, hvoraf 52 hos Børn. Sygdommen forekom hele Aaret igjennem, dog med de fleste Tilfælde i August, og var jevnt fordelt over hele Byen. I Slutningen af Marts og Begyndelsen af April optraadte den epidemisk omkring et Melkeudsalg i Thv. Meyers Gade, hvortil Smitten viste sig at være indbragt fra Blaker. I August optraadte i Distriktsfængslet 7 Tilfælde, hvis Smittekilde ikke lod sig paavise. Af de Anmeldte døde ialt 30 eller 14,5 pCt. Widals Serumreaktion, der under forrige Aars Epidemi viste sig som et udmærket diagnostisk Hjælpemiddel, var fremdeles til stor Nytte, især ved mange tvivlsomme Tilfælde. Se forøvrigt Epidemilægens Beretning i Norsk Magazin for Lægevidenskaben for 1897. (Med. Selskabs Forhandl., Side 148—155).

Af **Skarlagensfeber** anmeldtes 414 Tilfælde, hvoraf 179 i fjerde Kvartal. Der døde 9 Børn, hvilket giver en Dødelighedsprocent af 2,17 pCt. (mod 1,73 i 1896).

¹⁾ Folkemængden var ved Aarets Slutning efter Beregning i 1860 53 435 og i 1864 56 253, efter Tælling i 1869 64 935 og i 1874 75 042.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidefeber	207	30	207	21	11	20	17	9	8	5	49	31	15	9	12
Skarlagensfeber	414	9	414	41	30	30	20	16	14	13	32	39	58	67	54
Mæslinger	224	8	224	19	23	23	16	25	44	8	8	9	8	14	27
Difteri (Croup)	276	33	276	18	28	24	32	24	30	12	15	16	27	36	14
Blodgang	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Barsel-feber	16	11	16	-	4	2	4	1	-	1	2	1	-	-	1
Pyæmi, Septhæmi	20	15	20	1	-	2	-	-	6	3	1	1	2	2	2
Rosen	175	20	175	25	20	16	22	15	9	12	5	7	17	15	12
Røde Hunde	25	-	25	2	2	-	3	6	1	-	-	4	2	2	3
Vandkopper	390	-	390	59	55	45	28	33	34	6	3	10	29	38	50
Kusma	180	1	180	43	27	48	10	22	16	4	1	2	4	1	2
Kighoste	766	39	766	141	139	90	92	86	43	24	37	35	24	22	33
Akut Katarr i Aandedrætsorg.	12141	178	12141	2124	1766	1421	944	963	660	344	359	595	737	995	1233
Influenza	1748	13	1748	56	142	1175	257	27	15	2	15	20	7	11	21
Febris rheum. muscularis (Bamle-															
syge)	969	-	969	-	-	-	-	-	97	447	307	70	32	9	7
Lungebetændelse	967	155	967	120	109	73	72	124	79	44	39	41	60	88	118
Pleurit	387	10	387	31	23	27	37	32	58	30	53	27	25	25	19
Gigtfeber	473	10	473	51	46	49	34	33	48	29	21	28	41	43	50
Koldfeber	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
Akut Diarré (Kolerine)	6526	442	6526	297	286	233	251	351	497	1202	1715	732	347	342	273
Tilsammen	25907	974	25907	3049	2711	3278	1839	1767	1659	2186	2662	1668	1437	1720	1931

**Alder og Kjøen for de af Tyfoidefeber, Skarlagensfeber, Mæslinger og Difteri (Croup ikke indbefattet)
Angrebne og Døde.**

	Tyfoidefeber.							Skarlagensfeber.							Mæslinger.							Difteri.						
	Angrebne.			Døde.			Procent.	Angrebne.			Døde.			Procent.	Angrebne.			Døde.			Procent.	Angrebne.			Døde.			Procent.
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	
1ste Halvaar	1	1	1	1	2
2det —	4	1	5	2	7	9	1	2	3	33,3	1	3	4	.	2	2	50,0
2—3 Aar	1	2	3	30	28	58	4	2	6	10,3	18	12	30	1	2	3	10,0	17	14	31	7	2	9	29,0
4—5 —	8	5	13	.	1	1	7,7	45	48	93	1	2	3	3,2	16	17	33	1	.	1	3,0	18	17	35	1	2	3	8,6
6—10 —	9	8	17	1	1	2	11,8	82	82	164	55	45	100	.	1	1	1,0	31	33	64	2	1	3	4,7
11—15 —	7	11	18	24	39	63	11	11	22	10	13	23
16—20 —	12	10	22	3	3	6	27,3	6	8	14	3	4	7	6	17	23
21—25 —	28	19	47	2	2	4	8,5	3	7	10	1	10	11	8	12	20	1	.	1	5,0
26—30 —	21	11	32	1	4	5	15,6	.	3	3	2	4	6	4	7	11
31—40 —	18	8	26	4	.	4	15,4	2	1	3	2	2	1	8	9
41—50 —	4	15	19	2	4	6	31,6															.	2	2
Over 50 Aar ...	5	2	7	2	.	2	28,6														
Uopgivet Alder .	.	¹⁾ 3	3	²⁾ 3	³⁾ 1	4	⁴⁾ 1	.	1
Tilsammen	113	94	207	15	15	30	14,5	196	218	414	5	4	9	2,2	111	113	224	3	5	8	3,6	98	127	225	11	7	18	8,0

¹⁾ 2 voxne Kvinder, 1 Barn. ²⁾ 1 Voxen, 2 Børn. ³⁾ 1 Voxen. ⁴⁾ Barn.

**De af Byens Læger og fra Sygehusene anmeldte nye Tilfælde af
veneriske Sygdomme.**

Maaned.	Blennorragske Tilfælde.			Ikke inficerende Chanker.			Erhvervet Syfilis.			Hereditær Syfilis.			Sum.
	Mk.	Kk.	Sum.	Mk.	Kk.	Sum.	Mk.	Kk.	Sum.	Mk.	Kk.	Sum.	
Januar	160	15	175	45	-	45	34	21	55	-	-	-	275
Februar.....	142	16	158	35	7	42	51	29	80	5	1	6	286
Marts	155	14	169	51	7	58	36	17	53	-	3	3	283
April	149	5	154	22	2	24	23	23	46	3	1	4	228
Mai	92	14	106	21	-	21	13	13	26	3	5	8	161
Juni	159	15	174	25	2	27	38	17	55	5	2	7	263
Juli	210	16	226	41	-	41	40	20	60	2	2	4	331
August	175	21	196	49	7	56	37	15	52	-	1	1	305
September	204	10	214	44	4	48	36	15	51	2	2	4	317
Oktober	180	10	190	35	5	40	45	18	63	-	4	4	297
November	236	19	255	46	4	50	55	25	80	2	2	4	389
December	169	18	187	33	8	41	42	20	62	3	2	5	295
Sum	2031	173	2204	447	46	493	450	233	683	25	25	50	3430

Af **Mæslinger**, der i 1896 var forekommet noksaa hyppig (978 anmeldte Tilfælde), opgives kun 224 Tilfælde, hvoraf de Fleste i 1ste Halvaar. Mod Aarets Slutning var der atter nogen Stigning i Tilfældenens Antal. Dødeligheden var 3,6 pCt. mod 6,6 pCt. i 1896.

Af **Difteri** (Croup) anmeldtes 276 Tilfælde med 33 Dødsfald mod 313, hvoraf 27 dødelige, i 1896. Dødelighedsprocenten (12,0) var saaledes noget høiere end foregaaende Aars (8,6).

Barsel-feber er opført med 16 Tilfælde og 11 Dødsfald. Efter Opgave fra det statistiske Centralbureau var Antallet af Barselkvinder 7 277, af disse opgiver Lægerne 29, som døde paa Barselseng. Dødeligheden har efter dette i det Hele været 4,0 pro mille, hvoraf 1,5 af Barsel-feber.

Vandkopper forekom, navnlig i Vintermaanederne, noksaa almindelig.

Af **Kighoste** anmeldtes 766 Tilfælde mod 2 080 i 1896; der døde 39 (5,1 pCt.).

Influenza optraadte som Epidemi (den 8de i Rækken siden 1889), særlig i Aarets 1ste Kvartal; af de 1 748 anmeldte Tilfælde forekom 1 175 i Marts Maaned; 13 døde. I 1896 var de Angrebnes Tal 800 og de Dødes 9.

Af «**Bamlesyge**» (cfr. Distriktslæge A. Backers Beskrivelse i Norsk Magazin for Lægevidenskaben 1896, Side 1234) anmeldtes ikke saa faa Tilfælde, særlig i Maanederne Juli og August. Den var en akut Sygdom, der satte ind med Febrilia og stærkt Hold, ofte af flere Dages Varighed; undertiden kunde der høres tydelige Gnidningslyd som ved Pleurit. Enkelte Tilfælde havde mere Symptomer fra Underlivet, stærke Smerter i Epigastriet tildels med gastriske Forstyrrelser og Feber. Forløbet var i alle Tilfælde godt; men paafaldende var dog den hos en Flerhed af Patienterne efterfølgende stærke og langvarige Mathed, der kunde lede Tanken hen paa Tyfoidfeber, om ikke Tilstanden havde været ganske afebril; efter en Varighed af 14 Dage à 3 Uger svandt den fuldstændig.

Det samlede Antal nye Tilfælde af veneriske Sygdomme i Kristiania i Aarene 1876—97.

Aar.	Blenorragiske Tilfælde.			Ikke inficerende Chanker.			Erhvervet Syfilis.			Hereditær Syfilis.			Til- sammen.	Folke- mængde 31te De- cember.	Anmeldte i pCt. af Folke- mængden.
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.			
1876	-	-	593	-	-	419	-	-	-	-	-	-	1012	79022	1,28
1877	-	-	909	-	-	134	-	-	297	-	-	33	1373	106781	1,28
1878	-	-	1040	-	-	166	-	-	311	-	-	31	1548	112977	1,37
1879	951	176	1127	200	114	314	211	154	365	21	15	36	1842	116801	1,58
1880	1208	219	1427	265	99	364	268	156	424	21	22	43	2258	119407	1,89
1881	1272	196	1468	353	78	431	302	151	453	33	39	72	2424	122036	1,99
1882	1140	146	1286	580	127	707	308	188	496	21	23	44	2533	122424	2,07
1883	1100	186	1286	257	49	306	175	111	286	21	15	36	1924	124155	1,55
1884	1118	142	1260	208	57	265	172	126	298	17	22	39	1862	128300	1,45
1885	997	186	1183	175	32	207	148	123	271	33	29	62	1723	130790	1,32
1886	1095	99	1194	292	65	397	163	101	264	25	14	39	1854	134036	1,38
1887	829	106	935	306	37	343	175	47	222	21	23	44	1544	135615	1,14
1888	453	53	506	54	14	68	96	86	182	14	10	24	780	138319	0,56
1889	527	69	596	62	5	67	178	96	274	5	16	21	958	143347	0,67
1890	610	49	659	184	18	202	308	169	477	16	10	26	1364	151130	0,90
1891	636	33	669	147	12	159	272	160	432	7	6	13	1273	156535	0,81
1892	832	70	902	160	7	167	330	188	518	3	14	17	1604	161151	0,99
1893	940	77	1017	234	26	260	259	198	457	9	6	15	1749	167588	1,04
1894	1143	93	1236	270	17	287	316	176	482	22	13	35	2040	174717	1,17
1895	1482	126	1608	387	34	421	518	206	724	26	14	40	2793	182856	1,53
1896	1471	149	1620	393	49	442	498	235	733	32	28	60	2855	192141	1,49
1897	2031	173	2204	447	46	493	450	233	683	25	25	50	3430	203337	1,69

Som Eftersygdom observeredes i enkelte Tilfælde Orkit, et Par Gange forbunden med Epididymit, dog kun af faa Dages Varighed. Naar man har villet sætte «Bamlesyge» i Forbindelse med Influenza, maa dertil bemærkes, at den ikke var ledsaget af Katarrer.

Akut Diarré forekom noget mindre hyppig end Aaret forud.

Veneriske Sygdomme. Tabel Side 5 giver Oplysning om de fra de praktiserende Læger og Sygehusene anmeldte nye Tilfælde fordelt paa de enkelte Maaneder. Tabel Side 6 viser det samlede Antal nye Tilfælde af veneriske Sygdomme i Kristiania i Aarene 1876—1897. For 30 af de i 1897 anmeldte nye Tilfælde af Syfilis opgives Smitte at være foregaaet ad andre Veie end Kjønsdelene. Af de ialt anmeldte 3430 Tilfælde af veneriske Sygdomme behandlede 373 paa Sygehus. Forøvrigt henvises til Sundhedskommissionens Beretning om Folkemængden og Sundhedstilstanden i Kristiania for 1897, Bilag 9 Side 124 o. flg.

Af **Lungetuberkulose** opgives 536 Dødsfald; dette udgjør 17,5 pCt. af samtlige ved Sygdom foranledigede Dødsfald med kjendt Dødsårsag (3 068) og 25,6 pCt. af kjendte Dødsfald foranledigede ved ikke epidemiske Sygdomme (2 094).

Sindssyge. For Kristiania Fattigvæsens Regning forpleiedes i 1897 588 Sindssyge med en samlet Udgift af Kr. 183 337,76. Af disse forpleiedes 248 i Asyl og 340 privat. I samme Aar blev i Henhold til Lov af 27de Juni 1891 for saadanne Syge, som gaar ind under denne Lovs Bestemmelser, af Statskassen ialt refunderet Kr. 52 849,54. Jfr. forøvrigt denne Beretnings almindelige Del.

Paa **Fødselsstiftelsen** laa tilbage fra forrige Aar 4 Kvinder, som endnu ikke havde født¹⁾; der indkom i Aarets Løb 1 188 Kvinder, hvoraf 62 igjen gik ud uden at føde. Af de indkomne havde 2 ved Aarets Udgang endnu ikke født; 2 fødte før Indkomsten og 1 døde uden at føde; 5 aborterede. De Fødendes Antal var saaledes ialt 1 120. Af disse var 608 gifte, 512 ugifte. Førstefødende var 656, flerfødende 464; for de 5 Kvinders Vedkommende, der aborterede, findes intet anført om foregaaende Fødsler. Af 21 Kvinder, der fødte Tvillinger, var 13 førstefødende, 8 flerfødende. 1 Kvinde, der fødte Trillinger, var førstefødende. Ialt fødtes saaledes 1 143 Børn.

Leierne var følgende:

Issefødsel ..	1065	{	1ste 664, deraf med Panden fortil 11
		{	2den 393, — — — — 8
		{	ukjendt 8
Ansigtfødsel	5	{	1ste 3
		{	2den 2
Pandefødsel	1	{	2den
Sædefødsel ..	33	{	1ste 17
		{	2den 15
		{	ukjendt 1
Fodfødsel ..	37	{	1ste 20, deraf 13 Gange én Fod, 7 Gange to Fødder
		{	2den 17, — 13 — « —, 4 — « —

Ubestemt Leie og Keisersnit hver 1.

Af Mødrene døde 12; som Dødsårsag er opført Barselkrampe 6, Barselinfektion 4²⁾, Hjertefeil 1, Livmoderbristning 1.

¹⁾ Desuden 1, som overflyttedes til gynækologisk Afdeling. ²⁾ Barselfeber 2, Peritonit 1, Pyæmi 1.

Ved 21 Tvillingfødsler var Leierne følgende:

	1ste Isse- fødsel.	2den Isse- fødsel.	1ste Sæde- fødsel.	2den Sæde- fødsel.	Tverleie.	Ukjendt Fødsel.
1ste Tvilling.....	9	7	2	1	-	2
2den Tvilling.....	4	6	4	3	3	1
Tilsammen	13	13	6	4	3	3

Tilbageiggende ved Aarets Udgang var 28 Kvinder. Forpleiningsdagens Antal for Barselkvinderne var 16 828. Af 1 143 Børn var 66 dødfødte, under Opholdet paa Stiftelsen døde 39.

Fra den i Forbindelse med Stiftelsen staaende Jordemoderskole udexamineredes 44 Elever; af disse var fra:

Kristiania By	2	Lister og Mandal Amt.....	2
Akershus Amt.....	4	Stavanger —	2
Smaalenenes —	1	Søndre Bergenhus —	1
Buskerud —	1	Nordre — —	2
Jarlsberg og Larvik —	5	Romsdals —	3
Hedemarkens —	1	Søndre Trondhjems —	6
Kristians —	2	Nordre — —	3
Bratsberg —	3	Tromsø —	3
Nedenes —	2	Amerika	1

Af **obstetriciske Operationer** udførtes i Aarets Løb i Kristiania 257, hvoraf paa Fødselsstiftelsen 112. Tabel Side 9 giver en Oversigt over Indikationer og Udfald.

Dødsfald paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 22 Kvinder paa Barselseng. Efter Lægernes Anmeldelser til Sundhedskommissionen er 29 Barselkvinder døde; Dødsårsagerne var: Barselfeber 11, Barselkrampe 6, Livmoderblødning 3, Abort 3, Dystoki 2, Emboli, extrauterint Svangerskab og Enterit hver 1. For 1 er Dødsårsagen ukjendt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Mord og Drab.
Kristiania Stadsfysikat	7047	197	3368	1075	106	22	67	17	2

Der var saaledes et Overskud af 3 679 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 47,8.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforlæsning.				Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.			Keisersnit.		Perforation.		Abort. provocatus.	Efterbyrdsoperat.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.		Mødre.	
	Lev. Død.		Lev. Død.		Lev. Død.		Lev. Død.		Lev. Død.		Lev. Død.		Lev. Død.		Lev. Død.		Lev. Død.		Lev. Død.	
	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Død.
Paa Stiftelsen:																				
Utilstr. eller smertef. Veer	46	-	¹⁾ 44	2	-	-	-	-	7	²⁾ 6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	5	-	5	-	2	-	2	-	-	-	-	7	4	3	-	-	1	³⁾ 1	-	-
Barselkrampe	6	3	⁴⁾ 7	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødn.	-	-	-	-	4	1	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Truende Livmoderbristn.	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meteorisme	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nyresygdom	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtisleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald af Navlesnor	1	-	1	-	2	-	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	⁵⁾ 7	-	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrocephalus	-	-	-	-	1	-	⁶⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Dermoidcyste	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
Tilsammen	63	3	62	5	16	1	9	8	9	8	1	7	4	3	1	1	1	1	-	9
Udenfor Stiftelsen:																				
Utilstr. eller smertef. Veer	⁷⁾ 92	⁸⁾ 1	93	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	6	-	6	-	1	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødn.	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Truende Uræmi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hyperemesis gravidarum.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Tverleie	-	-	-	-	6	-	4	⁹⁾ 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald af Arm	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Navlesnor	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20
Tilsammen	108	1	109	1	9	1	6	4	1	1	-	2	2	-	-	-	-	-	2	20
Ialt i Kristiania	171	4	171	6	25	2	15	12	10	9	1	9	6	3	1	1	1	1	2	29
				177				27			10			9						

¹⁾ Deraf 1 1ste Tvilling (2den født levende ved Naturens Hjælp) og 1 2den Tvilling (1ste født levende ved Naturens Hjælp) og 1 3die Trilling; 1ste og 2den Trilling fødtes ved Naturens Hjælp, men var døde. ²⁾ Heraf 1 2den Tvilling (1ste født levende ved Naturens Hjælp). ³⁾ Dødsarsag: Barsel-feber. ⁴⁾ 1 Gang af begge Tvillinger. ⁵⁾ Heraf 3 Tvillingfødsler med Vending paa 2den Tvilling (2 levende, 1 dødfødt). De tilsvarende 1ste Tvillinger fødtes (2 levende, 1 dødfødt) ved Naturens Hjælp. ⁶⁾ Perforation paa sidstkommende Hoved. ⁷⁾ Heraf 2 Tvillingfødsler. I det ene Tilfælde forløstes 2den Tvilling ved Tang (1ste levende ved Naturens Hjælp). I det 2det Tilfælde Tang paa begge Tvillinger. ⁸⁾ Dødsarsag: Barsel-feber. ⁹⁾ Heraf 1 2den Tvilling, om 1ste ingen Oplysninger.

De af Lægerne opgivne **Dødsaaarsager** sees af Tabel Side 12 o. flg.

Dødsaaarsager i de 5 første Leveaar.

	Antal Døde						Af 100 Dødsfald					
	under 1 Aar.		i 2det og 3die Aar.		i 4de og 5te Aar.		under 1 Aar.		i 2det og 3die Aar.		i 4de og 5te Aar.	
	Uægtefødte.	Ægtefødte.	Uægtefødte.	Ægtefødte.	Uægtefødte.	Ægtefødte.	Uægtefødte.	Ægtefødte.	Uægtefødte.	Ægtefødte.	Uægtefødte.	Ægtefødte.
Af Sygdomme i Tarmkanalen (Diarré, indenlandsk Kolera, Gastroenterit, akut & kron.)	107	265	5	39	-	4	44,77	36,50	16,66	17,41	-	4,93
Sygdomme i Aandedræts- organerne (Bronkit, croupøs og katarralsk Lungebetæn- delse, Lungetæring).....	36	123	9	69	3	17	15,06	16,94	30,00	30,80	75,00	20,98
medfødt Svaghed	43	116	-	5	-	-	17,97	15,97	-	2,23	-	-
Kramper	8	44	-	3	-	1	23,34	6,66	-	1,33	-	1,23
Syfilis	14	9	3	1	-	1	5,85	1,23	10,00	0,14	-	1,23
- Kighoste, Strubehoste, Dif- teri, Børnekopper, Skar- lagensfeber, Mæslinger	1	22	8	36	-	16	0,41	3,33	26,66	16,07	-	19,75
Rakit og Skrofulose	9	39	2	13	-	2	3,76	5,37	6,66	5,80	-	2,46
Hjernebetændelse	2	35	-	38	-	20	0,83	4,82	-	16,96	-	24,69
andre Sygdomme	10	60	3	20	1	19	4,18	8,26	10,00	8,92	25,00	23,45
ukjendt Dødsaaarsag	9	13	-	-	-	1	3,76	1,79	-	-	-	1,23
Tilsammen	239	726	30	224	4	81						

De hyppigste **Dødsaaarsager** var: Lungetuberkulose 536, akut Diarré og indenlandsk Kolera 442, Cancer og Sarkom 186, akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse 176, medfødt Svaghed 164, croupøs Lungebetændelse 155, organisk Hjertesygdom 137, tuberkulose Betændelser udenfor Lungerne og Miliærtuberkulose 119, Alderdomssvaghed 106, Hjerneslag 88, kronisk Bronkit 87.

Veirlliget. Aarets Middeltemperatur var 0,8 høiere end Normalen. Varmeoverskuddet var størst i December, Underskuddet i Januar Maaned. Den maanedlige Middeltemperatur og Forhold til Normaltemperaturen samt Taagedagenes Antal vil sees af Tabel Side 11, opstillet efter Observationer ved det meteorologiske Institut i Kristiania.

Strafanstalterne. Om Sundhedstilstanden og Sygepleien inden disse henvises til den almindelige Beretning.

I **Sundhedskommissionen** afholdtes i Aarets Løb 18 Møder, i Kvarantenekommissionen ingen. Sundhedskommissionens og Stadsfysikatets Journaler udviser tilsammen 3 461 Journalnumere, hvoraf 1 030 vedkommende Bygningsager.

De maanedlige Middeltemperaturer samt Antal af Dage med Taage.

Maaned.	Middel- temperatur. C.	Normal- temperatur. C.	Antal Dage med Taage.
Januar	÷ 5,5	÷ 4,4	2
Februar	÷ 4,1	÷ 4,5	6
Marts	÷ 1,1	÷ 1,4	0
April	5,6	4,4	0
Mai	11,4	10,5	0
Juni	16,6	15,5	0
Juli	19,6	17,0	0
August	17,7	15,9	0
September	11,1	11,5	0
Oktober	5,0	5,5	12
November	0,4	0,1	5
December	0,6	÷ 3,6	5
Aaret	6,3	5,5	¹⁾ 30

¹⁾ Taagedagenes vanlige Antal er 48.

Kontrollen med Byens Renhold udførtes af Sundhedskommissionens Ingeniør og det ham underlagte Personale. Ifølge hans Indberetning foretoges der ialt 86 486 Undersøgelser i Aarets Løb. Efter de af Ingeniøren afgivne Anmeldelser til Sundhedskommissionen om sanitære Misligheder har denne i 553 Tilfælde fattet Beslutning med Paalæg om Fjernelse af Mislighederne. Foruden det vanlige ekstraordinære Opsyn i Sommertiden bevilgedes Kr. 1 200,00 til Oplærelse af 5 Opsynsmænd i Aarets sidste Maaneder, for at man ved de nye Sundhedsforskrifters Ikrafttræden (Nytår 1898) kunde raade over en tilstrækkelig stor og øvet Opsynsstyrke.

I Henhold til de nye Sundhedsforskrifter (approberede ved kgl. Resol. af ¹/₁₀ 1897) besluttede Sundhedskommissionen, at Kjøkkenaffald, Søppel og lignende skulde bortføres hver Søndag fra Husene i den centrale Del af Byen og hver anden Dag i dens Udkanter. Stalde tillodes som Regel ikke indredede i Forbindelse med Arbejderboliger eller større Leiegaarde, og Fjose og Grisehuse henvistes til de ydre Bydele. I Leiegaarde med mere end 8 Familieleiligheder skulde der som Regel være mindst 1 Lokumaflukke for hver anden Familie.

Saa vel fra Huseierforeningen som fra en Del private Renovationsselskaber indkom der Andragender om Udsættelse med de nye Forskrifters Ikrafttræden forsaavidt angik Bestemmelserne om Renovationen. Disse blev imidlertid ikke indvilget.

Til Modarbeidelsen af de smitsomme Sygdomme ansattes en ny Læge-assistent (den senere 2den Sundhedsinspektør). Herved forandredes intet ved Bylægerens instruxmæssige Forpligtelser til at anstille Undersøgelser og yde fornøden Assistance ved Modarbeidelsen af de smitsomme Sygdomme (idet man antog, at en saadan Forpligtelse under visse Omstændigheder kunde være god at have at ty til), men i Virkeligheden maa dette Arbejde siges at være overført fra Bylægerne til ham. Denne vil helt og udelukkende kunne ofre sig herfor; der er tilført Administrationen forøget Arbeidskraft og Specialkundskab i Bakteriologi, og der er opnaaet en større Hurtighed, Sikkerhed og Ensartethed i Bedømmelsen og

Liste over de af Lægerne

[illegible]

meddelte Dødsarsager.

og Kjø n.

[illegible]

Liste over de af Lægerne

(Forts.). Dødsårsag.	Til- sam- men.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Medfødt Svaghed	164	108	56	106	53	2	3	-	-	-	-
Alderdomssvaghed	106	44	62	-	-	-	-	-	-	-	-
B. Sygdomme i de enkelte Organer.											
<i>I. Hjerne og Rygmarv.</i>											
Apoplexi og Hjerneemboli	88	37	51	-	-	-	-	-	-	-	-
Suppurativ Meningit	53	29	24	12	10	8	8	2	1	2	1
Epilepsi	12	8	4	-	-	-	-	-	-	-	1
Kramper hos Smaabørn	57	34	23	32	20	2	2	-	-	-	1
Sindssygdomme	14	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Hjernesygdomme	36	21	15	-	-	-	1	-	-	-	-
Rygmarvssygdomme	11	8	3	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>											
Endo- og Perikardit	5	4	1	-	-	-	-	-	1	-	-
Klappfeil og andre org.Hjertesyg.	137	64	73	-	-	-	1	3	5	3	2
Hjertelammelse	37	27	10	2	-	-	-	1	-	-	-
Arteriosklerose	11	8	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>											
Bronkit, akut	126	63	63	40	37	13	18	-	-	-	-
— , kronisk	87	35	52	1	2	2	-	-	-	-	-
Pneumoni, katarralsk	50	24	26	13	17	3	9	-	-	-	-
— , croupøs	155	92	63	26	12	15	15	-	2	-	-
Lungegangræn	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	7	5	2	1	-	-	-	-	-	-	-
— , purulent	3	1	2	-	-	-	2	-	-	-	-
Lungeemboli	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Pneumothorax	3	2	1	1	-	-	1	1	-	-	-
Lungeødem	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-
Hæmoptyse	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-
Laryngit	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Spasmus & ødema glottidis	4	3	1	3	-	-	-	-	-	-	-
<i>IV. Digestionskanalen.</i>											
Mave-Tarmkatarr	11	6	5	-	2	-	1	-	-	-	-
Mavesaar og Duodenalsaar	10	2	8	-	-	-	-	-	1	-	-
Blindtarmbetændelse	10	5	5	-	-	-	-	-	-	-	1
Diffus Peritonit	24	13	11	3	1	1	-	1	1	1	-
Indeklemt Brøk	6	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Ileus og Volvulus	7	4	3	2	-	-	-	-	-	-	-
Tumor recti	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

Liste over de af Lægerne

(Forts.). Dødsaaarsag.	Til- sam- men.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Vitia org. oesophagi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Strictura —	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stomatitis ulcerosa	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Pharyngitis —	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Hæmatemesis	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>V. Leveren.</i>											
Galdestenssygdom	6	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Leversygdomme	18	12	6	6	4	-	-	-	-	-	-
<i>VI. Urinorganerne.</i>											
Cystit, Cystopyelonefrit	15	11	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Brighti	43	21	22	-	-	1	-	-	-	1	1
Andre Nyre- og Urinveissygdomme	29	19	10	1	-	1	2	-	1	-	1
<i>VII. Kjønsgorganerne.</i>											
Sygdomme i mandlige Kjønsgorg. .	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - kvindelige —	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VIII. Hud- og ydre Sygdomme.</i>											
Pemfigus hos Nyfødte	5	3	2	3	2	-	-	-	-	-	-
Senil Gangræn	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Bensygdomme	9	5	4	-	1	-	-	3	-	-	-
Hudsygdomme	4	1	3	1	3	-	-	-	-	-	-
<i>C. Barselsygd.</i>											
Barselfeber	11	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Dystoki	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Graviditas extrauterina	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Abortus	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Enteritis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Mors subitus	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>D. Dannelsesfeil.</i>											
Medfødte Dannelsesfeil	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
<i>E. Unaturlig Død.</i>											
Forgiftninger	9	7	2	-	-	3	-	2	-	-	-
Drukning	17	14	3	-	-	1	1	1	-	-	-
Forbrænding	8	2	6	-	-	1	2	-	1	-	-
Andre Ulykkestilfælde	48	31	17	1	2	7	2	2	1	1	-

meddelte Dødsarsager.

[illegible]

Liste over de af Lægerne

(Forts.) Dødsaaarsag.	Til- sam- men.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Drab og Mord	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Selv mord	13	11	2	-	-	-	-	-	-	-	-
F. Andre Dødsaaarsager.											
Simpel Feber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	3	1	2	1	1	-	1	-	-	-	-
Mellemørebetændelse	2	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Kronisk Rheumatisme	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vitia organ. abdominis	18	2	16	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Kusma	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Eclampsia	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Angina	2	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-
— Ludovici	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Exanthema	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3164	1639	1525	531	409	172	165	46	42	20	34
Ukjendt Dødsaaarsag	35	25	10	16	6	1	-	1	-	-	-
Sum	3199	1664	1535	547	415	173	165	47	42	20	34

Gjennemførelsen af paakrævede Foranstaltninger. Forøvrigt har de samme Regler som hidtil været gjældende ved Modarbejdelsen af de smitsomme Sygdomme.

De 3 tidligere benyttede Interneringslokaler har ogsaa dette Aar staaet til Disposition, idet dog Ankerløkken en Del af Aaret var ubrugbar paa Grund af Ombygning. Der indrededes nemlig Bad med Af- og Paaklædningsrum samt Desinfektionsrum med særskilt Ind- og Udleveringsrum. Den foretagne Forandring yder betydelige Fordele med Hensyn til en hurtig Expedition af de Internerede og derved, at Sundhedskommissionen ved Desinfektion af Klæder vil kunne staa mere uafhængig af Byens Sygehus, hvor saadan Desinfektion hidtil har foregaaet. Ifølge hertil given Bevilgning vil der fremtidig ogsaa være Anledning til paa Ankerløkken at faa istand et mindre bakteriologisk Laboratorium til Fastsættelse af Diagnose ved Difteri og Tyfoidfeber.

Ligesom de foregaaende Aar var der Lægevagter om Søndagene i Løbet af Sommeren.

Stadsfysikus afgav til Magistraten en Udtalelse, hvortil Sundhedskommissionen i det Væsentlige sluttede sig, om Oprettelsen af Lægevagter og Ambulance-station til Hjælp ved Ulykkestilfælde.

Med Hensyn til den bedste Belysningsmaade i Skolerne udtalte Sundhedskommissionen, at det elektriske Lys i Form af Gløde- eller Buelamper maatte stærkest anbefales. Dernæst Auerske Blus, der med forholdsvis lidet Gasforbrug

meddelte Dødsaaarsager.

og Kjø n.																		Ukjendt Alder.
15—20		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100		
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	2	1	2	-	2	-	1	-	3	1	1	-	-	-	-	1	
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	1	-	2	2	3	-	1	-	6	-	3	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
45	52	140	136	114	94	108	85	121	94	129	118	145	163	63	119	4	14	
-	-	2	-	-	-	1	1	1	1	2	1	-	1	-	-	-	1	
45	52	142	136	114	94	109	86	122	95	131	119	145	164	63	119	4	14	

leverer et intenst Lys. Til Afblænding anbefaledes matte Glaskupler eller Blenderskaale.

Paa Foranledning af Skoleinspektøren udtalte Sundhedskommissionen sig for Anvendelse af Enkeltpulte, der i sanitær Henseende frembød væsentlige Fordele for Dobbelpulte.

For at raade Bod paa den mindre tilfredsstillende Fremgangsmaade ved Tilintetgjørelse af konfiskerede Næringsmidler, blev der i Aarets Løb bygget en Opbrændingsovn paa Kommunens Eiendom Lille-Tøien i Aker. Indtil denne har kunnet tages i Brug, er de konfiskerede Fødemidler blevne nedgravede. Da det med Jernbanen indførte Kjød paa Østbanestationen var Gjenstand for en temmelig mislig Behandling, henvendte man sig til Jernbanestyrelsen, der har sørget for, at Expeditionslokalerne er blevne udvidede, og at større Orden og Renlighed er bleven gennemført.

Sundhedskommissionen har ogsaa i det forløbne Aar ved Stadschemikeren ladet foretage (kemiske) Undersøgelser af Nærings- og Nydelsesmidler, Brugs-gjenstande m. m. samt af Drikkevandet. Ved Sundhedsinspektøren og 2 dertil ansatte Assistenten er der ført Tilsyn med Melkeudsalgene, hvoraf der findes ca. 1 000 i Byen. Der er foretaget 486 Undersøgelser af nysilet Melk paa Egenvægt, (gjennemsnitlig 1031,1, den høieste 1034,5, den laveste 1027,2). Fedtgehalten undersøgt ved Fesers Laktoskop i 40 Tilfælde, den gennemsnitlige

Fedtmængde var 3,55 pCt. Af skummet Melk undersøgtes 1385 Prøver kun paa Egenvægt, (gjennemsnitlig 1 033,4, høiest 1 036,3, lavest 1 028,4). Til Stadskemikeren er afleveret til Undersøgelse 42 Prøver af Melk og 30 Prøver af kogt Fløde. Af den nysilede Melk antoges 1 og af den skummede 3 Prøver at være tilsat med Vand. 17 Prøver af Fløde fandtes tilsat Stivelse.

Byens 21 større Melkelagere inspiceredes. Ligeledes har Bagerierne været Gjenstand for Kontrol; blandt 158 fandtes kun 8 fuldt tilfredsstillende; 1 nedlagdes, og 149 fik Paalæg om Forandringer og Forbedringer. Endvidere har man kontrolleret Pøsemageriernes Udstyr og Renholdet i disse. Ligesaa er Masseherberger, Logihuse, Hoteller af laveste Rang, Bondestuer og Systuer ved Sundhedsinspektøren gjort til Gjenstand for indgaaende Undersøgelser, der navnlig var rettet paa tilstedeværende Mangler ved Udstyr af Gulv, Vægge og Tag, paa Rum-, Belysnings- og Renlighedsforholdene, Tilstedeværelse af Priveter o. s. v.; de almindelige Hoteller indbefattedes ikke i Undersøgelsen. Logihuse af forskjellig Art er mest samlet i den nedre Del af Byen i Strøgene om Bjørviken, Piperviken, i Brogaden og Storgaden — de saakaldte Masseherberger ogsaa i andre Strøg; — ingen af dem er beliggende i Kjældere. I Masseherbergerne var Renlighedsforholdene yderst forskjellige. Medens saaledes Soverummene i «Kristiania Hjem for Arbejdsløse» fandtes ligefrem propre (Jernsenge, Vaskestel med Svingboller, Bad og Desinfektionsovn o. s. v.), frembød andre en Urenlighed, der søger sin Lige. — Der blev stillet Fordring om Forbedringer efter følgende Hovedprinciper: Gulv, Vægge og Tag maa have en fast, jevn Overflade, saa de let kan holdes rene; Sengestederne maa være enkelte og anbragte i en mindste indbyrdes Afstand af 32 cm. (1 Fod) af Hensyn til Overførelse af parasitære og smitsomme Sygdomme. Paa Steder, hvor ikke hver nyankommen Person vaskes og desinficeres, maa Sengklæderne desinficeres med overhedet Vanddamp mindst 1 Gang hver Uge. Gulvet maa vaskes hver Morgen. Hver Uge foretages af Sundhedskommissionen Undersøgelser. I de egentlige Logihuse var Rum- og Belysningsforholdene gennemgaaende upaaklagelige. Derimod lod mange meget tilbage at ønske med Hensyn til Udstyr af Gulv, Vægge og Tag, navnlig i Vaterlands billigste Logier; ogsaa Renlighedsforholdene var paa disse Steder yderst slette. I Bondestuerne fandtes Rumforholdene slettere end i Logihusene, ligesom ogsaa Renholdet flersteds var lidet tilfredsstillende.

Der er af Sundhedsinspektøren og Statsdyrlægens Assistenten udført følgende Undersøgelser:

1. I Anledning af smitsomme Sygdomme	1 520
2. Melkeudsalg	6 196
3. Veneriske Sygdomme	369
4. Kontrol af Næringsmidler	6 326
5. Logihuse, Systuer o. s. v.	2 762

Ialt 17 173 Undersøgelser mod 14 161 Aaret forud.

Forøvrigt henvises til Sundhedskommissionens Beretning om Folkemængden og Sundhedstilstanden i Kristiania i 1897.

Den offentlige Vaccination udførtes af Sundhedsinspektøren og Bylægerne i de vanlige Lokaler; der vaccineredes 3 098 Personer, alle med animalsk Vaccine og gennemgaaende med godt Resultat.

Statens Anstalt for Frembringelse af dyrisk Vaccine ligger i Kristiania.

Af **retsmedicinske Forretninger** er ialt udført 26, deraf 16 Lig-aabninger.

Sygehuse. Af offentlige Sygehuse fandtes i og ved Byen 7, nemlig Rigshospitalet, Fødselsstiftelsen, det kommunale Sygehus med Underafdelinger, Garnisonssygehuset, Diakonisseanstaltens Sygehus, Diakonhjemmet og «Vor Frue Hospital» (katholsk). Flere af Byens Læger havde desuden Privatkliniker med Sygeværelser. Til Indlæggelse af smitsomme Syge har Byen Lazareter paa Ullevold udenfor Bygrænsen. Fremdeles findes 2 Sindssygeasyler, det kommunale Asyl og Oslo Asyl.

Der fandtes i Byen 4 offentlige **Badeindretninger**, hvor der solgtes følgende Antal Billetter: Kristiania Bad 53 625, Kristiania varme Søbad 15 021, Kristiania Badeanstalt 56 554 og Kristiania Folkebad 61 200.

Ved samtlige nye Folkeskoler er der indredet Bad for Skolebørnene; efterhaanden søges ogsaa ældre Skolebygninger forsynet med Bad.

Apothekenes Antal udgjorde 16, der alle visiteredes i Aarets Løb. Angaaende deres Personale henvises til den almindelige Beretning.

Medicinalpersonale. Ifølge den officielle Fortegnelse over Landets Læger var Antallet af de i Kristiania bosatte 223, hvoraf ca. 30 antoges ikke eller kun i ringe Grad at praktisere. Tandlægenes Antal udgjorde 65, Jordeødrenes 72.

II. Akershus Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Jan- uar 1891.	Antal Læger ¹⁾ .	Jordemødre.	Hjælpe- væknatorer.
Amtet	5 321,42	100 427	45	37	34
1. Aker	1 063,50	34 488	²⁾ 21	12	9
	Aker	431,98	15 295	11	5	5
	Asker	103,21	4 029	2	1	1
	Bærum	185,00	6 566	4	2	1
	Nittedalen	196,13	2 466	1	2	1
	Skedsmo	147,18	6 132	3	2	1
2. Ullensaker	2 141,02	33 456	12	10	11
	Ullensaker	249,12	5 574	2	2	2
	Sørum	109,39	2 540	-	1	1
	Gjerdrum	85,44	1 760	-	1	1
	Nannestad	337,70	4 046	3	1	1
	Nes	641,84	8 092	3	1	2
	Eidsvold	345,83	8 303	4	2	2
	Hurdalen	261,47	2 051	-	1	1
	Fering	110,23	1 090	-	1	1

¹⁾ Ved Distriktslægens Bopæl er her, ligesom for de øvrige Amter, Herredets Navn udhævet ved spærrede Typer. ²⁾ Distriktslægen bor i Kristiania.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
3. Høland	1 263,28	13 609	4	7	7
	Høland	684,78	5 789	3	3	3
	Urskog	367,76	3 998	1	2	2
	Fet	210,74	3 822	-	2	2
4. Follo	853,62	18 874	8	8	7
	Drobak, Kjøbstad	0,80	2 147	3	1	-
	Hølen, Ladested	0,13	191	1	-	-
	Son, —	0,20	769	-	-	-
	Hvitsten, —	134,44	138	-	-	-
	Vestby	164,48	2 740	-	1	1
	Kraakstad	268,45	2 956	1	1	1
	Enebak	105,76	3 325	1	2	2
	Aas	86,54	2 743	2	1	1
	Frogn	92,82	2 081	-	1	1
	Nesodden		1 784	-	1	1

Sundhedstilstanden skildres som tilfredsstillende. Skarlagensfeber, akute Katarrer i Aandedrætsorganerne og Influenza optraadte noget hyppigere end Aaret iforveien, medens Mæslinger, Kighoste og Diarré forekom sjældnere. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 9 423, hvoraf 177 dødelige; (i 1896 henholdsvis 8 021 og 200). Det ved epidemiske Sygdomme i 1897 foranledigede Antal Dødsfald er usædvanlig lidet og mindre end i noget tidligere Aar siden 1879.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 568 eller 15,1 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (104 200). Aaret forud var Dødeligheden 14,8 pro mille.

Til Oplysning om de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Lægedistrikter, samt om Dødsfald af disse Sygdomme, henvises til Tabel Side 24 og 25, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Af **Tyfoidefeber** er ialt anmeldt 69 Tilfælde og 3 Dødsfald. Fra Aker Distrikt opgives 30, hvoraf 6 paa Fattiggaarden i Skedsmo; Sygdommen var her sandsynligvis foranlediget ved inficeret Brøndvand. De øvrige Tilfælde forekom for det Meste spredt i den nærmere Omegn af Kristiania ved Smitte fra denne By. Fra Ullensaker opgives 32 Angrebne; til Eidsvold blev ved en Tjenestegut Smitte bragt fra Kristiania, hvorefter Sygdommen angreb næsten samtlige Individer paa Gaardene øvre og nedre Botshaug samt 4 Personer paa Nabogaarden Hol. Sygdommen varede fra August til langt udover Høsten, men foranledigede ingen Dødsfald. Et Tilfælde i Gjerdrum antages ogsaa at skyldes Smitte fra Kristiania. I Blaker af Høland Distrikt forekom paa et Par Steder tilsammen 5 Tilfælde, hvor Smittekilden ikke kunde paavises.

Mæslinger optraadte sjelden og var i det Hele godartede.

Af **Skarlagensfeber** er anmeldt 286 Tilfælde, der som Regel havde et mildt Forløb; kun 5 døde (1,7 pCt.). Sygdommen forekom hyppigst i Aker og Ullensaker Distrikter, uden dog nogensteds at optræde egentlig epidemisk. Fra Aker Herred indlagdes samtlige Anmeldte paa Epidemilazaret i Kristiania. Der anføres fra flere af Bygderne omkring Hovedstaden, at Smitten var tilført fra denne. Saaledes skrives fra Bærum, at der ca. 14 Dage, efterat Skarlagensfeber (eller Difteri) er optraadt hyppigere i Kristiania, pleier at vise sig Tilfælde et eller andet Sted i Bærum, særlig omkring de Byen nærmeste Jernbestationer. (J. Jenssen).

For **Difteri** behandledes 118 Patienter, hvoraf 17 døde (14,5 pCt.) I Aker Distrikt indtraf de fleste Tilfælde i Aker og Bærum. I Enebakk (Follo) døde i 1 Hus 2 af 3 Angrebne; Smitten var bragt did af en Nabo, hos hvem der var forekommet et let Tilfælde, hvis Natur først erkjendtes, da Lammelser indtraadte. (Jelstrup).

Af **Blodgang** opføres 9 Tilfælde uden Dødsfald fra Eidsvold (Ullensaker).

Kighoste, der Aaret forud var epidemisk inden Amtet, forekom fremdeles hyppig i første Halvdel af 1897.

Influenza optraadte inden alle Distrikter og i alle Aarets Maaneder. I det Hele opgives 845 Tilfælde, de fleste i Marts og April.

Akut febril Muskelrheumatisme («Bamlesyge») forekom som en udbredt Epidemi (922 Anmeldte) over hele Amtet, særlig i Juni—August. Paa enkelte Steder ytrede den sig mere som en infektiøs Gastrit eller Gastroenterit end som en Muskelrheumatisme. (J. Jenssen). Fra Ullensaker anføres, at i flere Tilfælde forekom som Eftersygdom tør Pleurit med meget intenst Hold og Aandedrætsbesvær, medens i andre Sygdommen dels gik over i en regulær akut Rheumatisme, dels kompliceredes med Enterit; Rekonvalescensen var undertiden meget langvarig og ledsaget af stor Mathed. (P. Christophersen).

Akut Diarré (Kolerine) optraadte som vanligt hyppigst i 3die Kvartal. I Eidsvold — Ullensaker — angrebes flersteds i enkelte Huse alle Individuer, baade Voxne og Børn; hos enkelte var Udtømmelserne blodige og forbundne med stærk Tenesme. (N. W. Thoresen).

Antallet af udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** vil sees af Tabellen Side 25.

Af **Fnat** er ialt anmeldt 322 Tilfælde. Denne Sygdom har i den senere Tid været meget udbredt i Nes (Ullensaker), men synes nu at være i Aftagende. (Norman). Den angives ogsaa at være mindre udbredt end før i Høland, men forekommer derimod fremdeles hyppig i Frogn (Follo).

Dødsfald af **Lungetuberkulose** udgjorde for det hele Amt 17,2 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald og 21,8 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. Da der for Byerne ikke er opført noget Dødsfald af denne Sygdom, bliver Forholdet for Landdistrikterne, Bygderne, henholdsvis 17,5 pCt. og 22,4 pCt. Opfatningen med Hensyn til Tuberkulosen begynder blandt Folk i Ullensaker at blive klarere, men man har endnu den faste Tro, at naar et Menneske faar denne Sygdom, da er det forbi; man tror ikke paa Helbredelse, hvor ofte end Lægen søger at forklare Sygdommens Væsen og de Betingelser, som maa opfyldes for at faa den bekjæmpet. Forstaaelsen af Husdyrtuberkulosen og Kampen mod denne samt Smitteforholdene mellem den og Mennesker er i god Fremgang. Saa vel hele Meieriselskaber som Private

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.
	Tilfælde.	Dødsfald.							
Tyfoidefeber	69	3	69	1	-	9	3	6	-
Skarlagensfeber	286	5	284	41	34	25	28	6	2
Mæslinger	35	1	35	5	5	4	4	2	2
Difteri (Croup)	118	17	118	17	11	12	9	7	5
Blodgang	9	-	9	-	-	-	2	-	2
Barselfeber	19	3	16	4	2	1	2	2	1
Pyæmi, Septhæmi	15	5	13	2	2	2	4	-	-
Rosen	103	4	97	7	8	15	5	13	9
Røde Hunde	33	-	32	4	-	2	1	8	6
Vandkopper	115	-	112	7	13	15	19	19	13
Kusma	16	-	16	2	-	1	3	1	1
Kighoste	304	1	296	61	54	52	37	30	18
Akute Katarrher i Aandedrætsorganerne	4017	48	4008	573	668	664	538	282	275
Influenza	845	2	845	57	65	282	200	64	52
Bamlesyge	922	-	922	4	8	123	50	28	200
Lungebetændelse	376	46	376	32	47	49	58	30	20
Pleurit.	190	1	190	15	20	17	12	16	21
Gigtfeber	231	3	231	30	26	31	16	10	20
Koldfeber	3	-	3	-	-	-	-	1	-
Akut Diarré (Kolerine)	1709	38	1708	79	54	79	71	93	137
Pemfigus hos Nyfødte	8	-	8	-	-	1	-	-	-
Tilsammen	9423	177	9388	941	1017	1384	1062	618	784

sørger mere og mere for at faa sine Kvægbesætninger tuberkulinundersøgte. (P. Christophersen). Tæring forekommer hyppig i Enebak, men Smitte gennem Melk synes ikke at bidrage synderlig hertil, da kun yderst faa Kjør gav Reaktion ved en udstrakt Tuberkulinundersøgelse. (Jelstrup).

Rakit berettes at være meget almindelig i Bærum. (J. Jenssen).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Af **obstetriciske Operationer** udførtes af Læger tilsammen 68, deraf 23 i Aker Distrikt, 26 i Ullensaker, 11 i Høland og 8 i Follo. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 27.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 26.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 609 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 49,4.

Sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa Lægedistrikterne:							
						1		2		3		4	
						Aker.		Ullensaker.		Høland.		Follo.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
3	27	10	4	4	2	30	1	32	-	7	2	-	-
6	16	16	19	43	48	124	1	120	3	12	1	30	-
7	4	-	1	-	1	19	-	5	1	4	-	7	-
16	6	4	14	13	4	69	7	24	6	5	-	20	4
-	5	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-
-	-	1	1	-	2	3	1	13	2	1	-	2	-
-	-	-	-	1	2	4	1	5	1	3	3	3	-
5	11	7	7	5	5	37	1	37	-	8	2	21	1
6	3	-	-	-	2	10	-	10	-	-	-	13	-
4	-	3	4	8	7	85	-	16	-	3	-	11	-
-	4	3	-	-	1	10	-	4	-	2	-	-	-
18	5	4	8	7	2	130	-	111	1	1	-	62	-
141	120	135	178	172	262	2475	19	991	17	149	4	402	8
66	28	10	2	7	12	301	-	346	1	20	-	178	1
264	192	33	10	6	4	576	-	163	-	126	-	57	-
17	2	9	28	38	46	153	20	135	19	38	7	50	-
17	23	11	9	11	18	60	-	81	-	13	1	36	-
20	17	15	12	17	17	82	1	97	-	25	1	27	1
-	2	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
229	486	210	91	103	76	999	20	478	10	95	2	137	6
-	-	6	-	-	1	-	-	1	-	-	-	7	-
819	951	477	388	435	512	5170	72	2678	61	512	23	1063	21

Veneriske Sygdomme.

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa Lægedistrikterne:			
		1	2	3	4
		Aker.	Ullensaker.	Høland.	Follo.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar	4	1	2	-	1
Erhvervet Syfilis	18	3	15	-	-
Hereditær —	2	2	-	-	-
Gonorré	32	12	13	1	6

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Aker	283	54	72	211
Ullensaker	283	47	61	222
Høland	110	18	23	87
Follo	151	23	21	130
Drøbak By	8	-	1	7
Son og Hølen Byer	9	-	-	9
Bygder	134	23	20	114
Akershus Amt	827	142	177	650
Deraf i Byer	17	-	-	16
— Bygder	810	142	176	634

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Aker	1324	38	375	143	16	3	18	1	-
Ullensaker	1003	28	530	103	15	1	8	2	1
Høland	358	15	203	27	-	-	1	3	-
Follo	492	12	260	43	3	1	12	1	-
Son By	27	-	5	1	-	-	-	-	-
Hølen —	4	-	5	-	-	-	1	-	-
Hvitsten —	3	-	1	-	-	-	1	-	-
Drøbak —	66	-	31	5	-	-	3	-	-
Bygder	392	12	218	37	3	1	7	1	-
Akershus Amt	3177	93	1568	316	34	5	39	7	1
Deraf i Byer	100	-	42	6	-	-	5	-	-
— Bygder	3077	93	1526	310	34	5	34	7	1

Efter Presternes Opgaver døde 5 Kvinder **paa Barselseng**. Ifølge de af Lægerne indsendte Lister over Dødsaaarsager døde 3 af Barselfeber og 2 af Barselkrampe.

Om de **hyppigste Dødsaaarsager** se Tabel Side 28.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.		Moder.	Barn.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.
Utilstrækkelige Veer.....	36	-	¹⁾ 35	1	-	-	-	1	1	-
Bækkensneverhed.....	4	-	3	1	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe.....	-	²⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning.....	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Skjævt Isseleie.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie.....	2	-	1	1	1	1	-	-	-	-
Tverleie.....	-	-	-	-	10	³⁾ 7	3	-	-	-
Fremfald af Navlesnor.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Blødning.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Tilbageholdelse.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	46	1	42	5	11	8	3	1	1	9
	47		47			11				

¹⁾ Af disse var 1 første Tvilling, hvis tilsvarende anden Tvilling fødtes [lev.] ved Naturens Hjælp; endvidere 1 anden Tvilling, (om første Tvilling er intet oplyst). ²⁾ Dødsårsag: Barselkrampe. ³⁾ Af disse var 1 anden Tvilling; den første Tvilling fødtes ved Naturens Hjælp.

De hyppigste Dødsaaarsager var:

Dødsaaarsag.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	142	-	142
Alderdomssvagbed	100	2	98
Kræft (Cancer og Sarkom)	88	2	86
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	54	1	53
Akut Bronkit og kataralsk Lungebetændelse	48	-	48
Lungebetændelse	46	-	46
Akut Diarré (Kolerine)	38	1	37
Mavetarmkatarr	35	-	35
Organisk Hjertesygdom	34	-	34
Nyresygdom	33	1	32
Kronisk Bronkit	30	3	27
Hjerneslag	28	-	28

Om **Veirliget** etc. berettes fra Enebak: Den tildels temmelig strenge Vinter paafulgte af en meget tør og varm Sommer. For Landmanden blev Avlingen derfor liden, men Indhøstningen foregik under gunstige Forhold, og de usædvanlig høje Priser, særlig paa Hø, erstattede i høi Grad det ringe Kvantum. (Jelstrup).

Levemaade og hygieniske Forhold. Distriktslægen i Aker anfører: I Aker Herred dreves en betydelig Byggevirksomhed, idet der udenfor det af Kristiania kontrollerede Byggebelte opførtes omtrent 200 Vaaningshuse. I de villamæssig bebyggede Strøg volder ofte «Sølevandet» stort Besvær, idet der kun paa 2 Steder, nemlig ved Ljan og Nydalen, haves Kloaker. Ogsaa med Vandforsyningen er det slet bevendt; dog antages en Forbedring i dette Forhold at ville finde Sted i en nær Fremtid. De hygieniske Forhold ved de ældre Fabriker er blevne betydelig forbedrede, siden Fabriktilsynsloven traadte i Kraft, og for den største Del af de nye Anlægs Vedkommende er de endog meget tilfredsstillende. — Det ringe Antal Tilfælde af veneriske Sygdomme, som er anmeldt til Sundhedskommissionen, afgiver ingen brugbar Maalestok for Bedømmelsen af Sædelighedstilstanden. (Hennum). I Bærum Herred angives Renligheden at være nogenlunde god, medens det er smaat bevendt med Ventilationen; det skorter nemlig paa Forstaaelse af den friske Lufts store sanitære Betydning. Efter smitsomme Sygdomme benyttes der almindelig Svovlrøgning med paafølgende grundig Udluftning og Vaskning. Ved denne bruges mest raa Lysol eller raa Karbolsyre, der sættes til en stærk Grønsæbeopløsning i Forhold 1:10. Anvendelsen af disse Stofte tilligemed Svovlrøgningen har den Fordel, at der maa luftes og vaskes godt efterpaa. Selvfølgelig koges, hvad koges kan, og naar Anledning dertil gives, eller særegne Forhold paakræver det, anvendes Sterilisation med Damp. Levemaaden er nogenlunde god; Kardialgi forekommer dog hyppig, men hertil er formentlig daarligt Brød, salt Fisk og store Mængder Poteter langt mere medvirkende end Kaffe, som ikke bruges til Overmaal og desuden nydes svag. Spirituøse Drikke misbruges derimod i høi Grad, særlig Øl. De sædelige Begreber er meget lidet udviklede. De økonomiske Forhold er upaaklagelige og Arbejdsfortjenesten god. (J. Jenssen).

Ogsaa i Ullensaker angives der at være Fremgang. Hertil bidrager, foruden en betydelig Skogdrift, at Gaardbrugerne mere og mere arbejder for et forbedret Kreaturstel og størst mulig Frembringelse af Melk, som finder let Afsætning dels til Kristiania dels til de mange Meierier i Bygderne; fra disse tager Gaardbrugerne Vallen tilbage til Brug især for Svinene. Fjøsset bliver saaledes mere og mere alene om at bære Gaardenes Driftsudgifter, og Salg af Foder og andre Produkter bliver stadig mindre. Desuagtet er Bondens eget Forbrug af Melk i stadigt Aftagende; den erstattes af Margarinsmør, Sirup og Kaffe. I det sidste Aar er her opstaaet en ny Bedrift med Udførsel af Is; ved flere Stationer er der i den Anledning oprettet store Ishuse, hvorhen Isblokke af indtil en Alens Tykkelse føres fra nærliggende Smaaavande. Boligerne er nogenlunde gode, men trange, især paa Husmandspladsene. Sandsen for Ventilation og Renlighed er ringe; Bad bruges lidet. Befolkningen er i det Hele ædruelig, og man ser sjelden et beruset Menneske. Sædeligheden staar lavt, hvilket «Natløberiet» og Deling af Soverum for mandlige og kvindelige Tjenere vistnok er Aarsag i. (N. W. Thoresen og P. Christophersen).

Fra Enebak meddeles: Som Følge af den ved Mellemrigslovens Ophør og Beskyttelsestolden indtraadte Prisstigning paa alle Landmandsprodukter er den jevnlige og vel tildels ogsaa berettigede Klage blandt Gaardbrugerne over Tidernes Pinagtighed delvis forstummet. Mangelen paa Arbeidshjælp, især i den travle Aannetid, er imidlertid nutildags meget generende, da Faa vil være Husmænd og Løsarbeidere. En Mængde flytter til Kristiania, og Folkemængden har i de senere Aar været i jevn Tilbagegang. De høie Priser paa Trælast har medført en forceret Tømmerdrift med Skoghugst og Sagskur paa alle Kanter. (Jelstrup).

Sygehuse. Paa Tonsen i østre Aker har Kommunen et Sygehus og Pleiehjem for Fattige. Kristianias Sygehuse for epidemiske Sygdomme, samt Diakonhjemmet, er beliggende i vestre Aker. Statens Sindssygeasyl paa Gaustad ligger ogsaa i vestre Aker.

Badeindretninger. Eidsvold Bad og Sanatorium har i den forløbne Sommer været optaget af saa mange Besøgende, som det kunde rumme. Grefsen Vandkuranstalt har fremledes været i Virksomhed. Offentlige Badeanstalter findes i Drøbak, paa Bygdø, Nordstrand og paa mange andre Steder.

Om **Amtets Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vakcinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Akershus Amt.	46	3159	18
Aker	¹⁾ 25	1338	7
Ullensaker	²⁾ 8	978	8
Høland	³⁾ 4	376	2
Follo	⁴⁾ 9	467	1

¹⁾ Bærum 4, Asker 2, Nittedalen 3, Skedsmo 3, Aker 13. ²⁾ Eidsvold 1, Fering 1, Gjerdrum 2, Sørum 2, Nannestad 1, Hurdalen 1. ³⁾ Høland 1, Urskog 2, Fet 1. ⁴⁾ Aas 2, Vestby 2, Kraakstad 1, Hølen 2, Son 2, Enebak 1.

III. Smaalenenes Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
Amtet	4 142,69	120 864	49	9	46	28
1. Eidsberg	1 405,92	22 073	7	-	12	9
	Rødenes	385,61	2 132	-	-	2	2
	Rakkestad	416,32	5 579	1	-	2	1
	Eidsberg	229,26	5 369	4	-	3	2
	Trøgstad	205,73	4 127	1	-	3	2
	A skim	67,64	2 428	1	-	1	1
	Skiptvet	101,36	2 438	-	-	1	1
2. Moss	783,91	22 785	11	1	10	6
	Moss, Kjøbstad	1,61	8 036	7	1	3	-
	Moss, Landsogn	56,67	1 168	-	-	¹⁾ 1	-
	Spydeberg	138,86	2 622	1	-	1	1
	Hobøl	143,08	2 338	1	-	1	1
	Vaaler	249,17	2 574	1	-	2	2
	Raade	113,73	2 884	1	-	1	1
	Rygge	80,29	3 163	-	-	1	1
3. Sarpsborg	700,16	49 037	16	4	11	7
	Sarpsborg, Kjøbstad	3,84	2 936	6	1	1	-
	Fredriksstad, —	9,41	12 292	8	3	2	-
	Tune	177,62	6 888	-	-	1	1
	Varteig	69,34	1 216	-	-	1	1
	Skjeberg	192,08	4 389	-	-	1	1
	Borge	77,49	5 179	1	-	2	1
	Onsø	121,17	6 033	1	-	2	2
	Glemminge	48,61	10 104	-	-	1	1
4. Hvaler	1 252,70	26 969	15	4	13	6
	Fredrikshald, Kjøb- stad	1,71	11 159	10	4	6	-
	Hvaler	86,39	3 180	1	-	3	2
	Berg	255,46	4 408	-	-	²⁾ 1	1
	Id	382,35	4 304	1	-	1	1
	Aremark	526,79	3 918	3	-	2	2

¹⁾ Jordemoderen bor i Moss. ²⁾ Jordemoderen bor i Fredrikshald.

Sundhedstilstanden synes at have været nogenlunde god. Af epidemiske Sygdomme optraadte Influenza, Lungebetændelse og Skarlagensfeber hyppigere end i det foregaaende Aar, hvorimod der af Kighoste, akute Katarrer i Aandedrætsorganerne og Diarré er anmeldt betydelig færre Tilfælde. I 3die Kvartal forekom en udbredt Epidemi af febril Muskelrheumatisme («Bamlesyge»). Det samlede Antal kjendte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 13 017, hvoraf 417 dødelige; i 1896 var disse Tal henholdsvis 13 150 og 439.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 950 eller 15,3 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (127 100). Aaret forud var den 14,5 pro mille.

Angaaende de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Distrikter henvises til Tabellen Side 32 og 33, sammen-
 dragen efter Lægernes Opgaver.

Tyfoidfieber optraadte mindre hyppig end i det foregaaende Aar. I Eidsberg forekom 5 Tilfælde, hvoraf 4 hørte til den i forrige Medicinalberetning omtalte Epidemi paa Gaarden Skavogg i Askim; efterat der i Løbet af 5 Maaneder ikke var optraadt noget nyt Tilfælde, ansaaes Epidemien for ophørt, men i August indtraf atter sammesteds et Tilfælde hos en ung Tjenestepige et Par Uger efter hendes Ankomst til Gaarden. Det 5te i Slutningen af Aaret ogsaa i Askim forekommende Tilfælde antoges at skyldes Mitte fra Kristiania. (Randers). I Fredrikstad, Sarpsborg Distrikt, forekom 7 og i Byens Omegn 9 Tilfælde; i nogle af disse synes ogsaa Smitten at være indført fra Kristiania. (Giebelhausen).

Af **Cerebrospinalmeningit** opgives 2 Tilfælde fra Sarpsborg Distrikt.

Af **Skarlagensfeber** er opført nogle flere Tilfælde end Aaret i Forveien. Sygdommen havde et gennemgaaende mildt Forløb (Dødsprocent 1,6). I Eidsberg optraadte den mere almindelig i Rødenes, hvortil den var indført fra de svenske Grændsetrakter. I Fredrikstad, Sarpsborg Distrikt, forekom en Del Tilfælde i Aarets første Halvdel og i Byens Omegn, navnlig i Onso, flere Tilfælde udover Høsten. Sygdommen var overalt meget mild, og et ikke ganske lidet Antal Angrebne kom ikke under Behandling. (Giebelhausen).

Mæslinger forekom ligesom Aaret forud temmelig almindelig, særlig havde Sygdommen stor Udbredelse i Eidsberg og Moss Distrikter. Forløbet var mildt; kun 1 Dødsfald blandt 224 Angrebne.

Af **Difteri** (Croup) er anmeldt færre Tilfælde end Aaret forud, de fleste i Sarpsborg Distrikt. Sygdommen forekom her væsentlig i Byderne; i Borge havde man to og i Glemminge en liden lokal Epidemi; hyppigere forekom den i Skjeberg og Varteig, hvor der optraadte spredte Tilfælde hele Aaret igjennem, i Regelen dog kun 1 paa hver af de smittede Gaarde. Dødsprocenten for det hele Amt var 6,5.

Af **Barselfeber** er opført 17 Tilfælde, hvoriblandt 9 dødelige.

Forrige Aars **Kighoste**-Epidemi fortsatte sig ind i 1897 men aftog jævnt og var henimod Aarets Udgang saagodtsom ophørt. Sygdommens Karakter vedblev som Regel at være godartet. De fleste Tilfælde og Dødsfald af denne Sygdom er anmeldt fra Moss.

Af **Influenza** er anmeldt betydelig flere Tilfælde end i 1896. Sygdommen, der kulminerede i Marts, leverede i Aarets første Halvdel en betydelig Kontingent til Sygeligheden.

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.
	Tilfælde.	Dødsfald.							
Tyfoidefeber	36	2	36	6	4	1	-	2	-
Cerebrospinalmeningit	2	-	2	-	-	-	1	-	-
Skarlagensfeber	128	2	128	15	15	11	11	11	22
Mæslinger	224	1	224	111	21	3	1	-	2
Difteri (Croup)	123	8	123	6	19	16	9	16	2
Blodgang	7	-	7	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	17	9	17	3	2	2	1	1	1
Pyæmi, Septhæmi	42	10	42	2	1	-	2	2	3
Rosen	190	7	190	21	19	18	14	18	11
Røde Hunde	18	-	18	1	1	-	4	1	1
Vandkopper	203	-	203	32	20	30	27	15	7
Kusma	20	-	20	4	1	-	1	1	-
Kighoste	517	30	517	181	93	65	24	31	30
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	5598	124	5562	800	834	711	550	435	325
Influenza	1230	14	1230	62	186	351	291	100	41
Bamlesyge	695	-	695	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	883	128	883	108	147	104	97	59	53
Pleurit	285	8	285	25	27	31	26	24	13
Gigtfeber	347	4	347	32	36	42	35	34	22
Koldfeber	4	-	4	-	-	-	-	1	-
Akut Diarré (Kolerine)	2436	64	2436	120	92	93	121	105	221
Skjørbug	2	-	2	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	10	6	6	-	-	4	-	-	-
Tilsammen	13017	417	12977	1529	1518	1482	1215	856	754

Akut febril Muskelrheumatisme («Bamlesyge») forekom som en meget udbredt Epidemi over hele Amtet, særlig i 3die Kvartal. Af Lægerne er anmeldt 695 Tilfælde; enkelte har dog opfattet denne Sygdom som en modificeret Influenza og opført sine Tilfælde under denne. Sygdommen optraadte pludselig og gjerne med stor Heftighed; til Gjengjæld var den af kort Varighed og syntes ikke at være smitsom fra Person til Person. (Giebelhausen).

Ogsaa **Lungebetændelse** optraadte hyppigere end i forrige Aar. I Sarpsborg Distrikt, hvorfra de Fleste er anmeldt, var den særlig hyppig i Fredrikstad og Omegn.

Akut Diarré, der var noget sjældnere end Aaret forud, viste den sædvanlige Stigning i Sommermaanederne.

Sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa Lægedistrikterne :							
						1		2		3		4	
						Eidsberg.		Moss.		Sarpsborg.		Hvaler.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
-	3	5	3	10	2	5	-	1	-	27	2	3	-
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
13	1	9	11	6	3	22	1	25	-	67	1	14	-
13	5	13	32	14	9	16	-	167	1	29	-	12	-
7	5	5	14	17	7	13	2	9	-	92	6	9	-
-	-	4	-	1	2	6	-	1	-	-	-	-	-
1	-	-	1	2	3	2	1	2	1	10	3	3	4
6	9	3	5	5	4	4	1	14	1	8	4	16	4
10	16	15	21	17	10	18	2	38	2	83	2	51	1
-	-	2	4	-	4	5	-	5	-	4	-	4	-
2	8	12	14	16	20	10	-	92	-	52	-	49	-
-	2	1	4	3	3	3	-	3	-	10	-	4	-
25	24	21	14	4	5	34	1	243	22	156	7	84	-
244	216	223	314	361	549	503	13	1098	23	2238	62	1759	26
36	22	29	11	23	78	86	1	221	3	464	5	459	5
174	378	114	15	12	2	80	-	181	-	305	-	129	-
47	15	29	48	63	113	65	9	217	32	453	66	148	21
28	24	20	22	20	25	33	-	39	1	123	4	90	3
34	20	19	19	29	25	37	1	76	1	156	1	78	1
-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	4	-	-	-
404	662	244	150	124	100	142	7	497	14	1027	29	770	14
1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-
1	-	-	-	1	-	6	2	4	4	-	-	-	-
1046	1410	770	702	729	966	1091	41	2933	105	5311	192	3682	79

Pemfigus hos Nyfødte forekom, især i Aarets første Maaneder, noksaa hyppig i Eidsberg Distrikt og her fortrinsvis i Trøgstad, hvorhen Sygdommen synes at være bragt med et af Kristiania Fattigvæsen til Forpleining udsat Spædbarn. Dette smittede sin Pleiemoder, der igjen som Hjelpekone ved Fødsler bragte Sygdommen videre. Den offentlig ansatte Jordemoder, som ved en Fødsel traf sammen med denne Hjelpekone, smittedes af hende og bragte paa sin Side Sygdommen videre, idet mindst 3 af hende forløste Børn fik Pemfigus; af disse døde de 2. Sygdommen viste sig ogsaa ellers meget smitsom; etsteds smittedes saaledes baade Moderen og et Par af det nyfødte Barns Søkende. Efter en hos Jordemoderen foretagen grundig Desinfektion døde Epidemien efterhaanden hen. Forøvrigt var det paafaldende, hvorledes i den Tid alskens Hudaffektioner, akute saavel som kroniske, optraadte med forøget Intensitet. (Randers).

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af disse Sygdomme sees af følgende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa Lægedistrikterne:			
		1	2	3	4
		Eidsberg.	Moss.	Sarpsborg.	Hvaler.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar.....	3	-	1	2	-
Erhvervet Syfilis..	52	2	10	26	14
Hereditær —	2	-	-	-	2
Gonorré	170	13	35	86	36

Gonorré forekommer hyppigere i de senere Aar end før; den importeres fra Kristiania, hvis mangelfulde Kontrol med de løsagtige Kvinder sikkert vil komme til at gjøre Skade udover stedse større og større Dele af Landet, efterhaanden som Kommunikationerne med denne By bliver lettere. (H. Scharffenberg).

Syfilis forekommer i Fredrikstad og Omegn mærkelig sjelden, og det uagtet den betydelige Skibsfart paa Udlandet. Derimod er Antallet af Gonorrétilfælde i Stigende. (Giebelhausen).

Af **Fnat** er der ialt anmeldt 93 Tilfælde, hvoraf 66 fra Eidsberg.

Lungetuberkulose. For det hele Amt udgjorde Dødsfald af denne Sygdom 18,3 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom forårsagede Dødsfald og 24,0 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. I Byerne var Forholdet henholdsvis 16,4 pCt. og 22,2 pCt., i Bygderne 19,3 pCt. og 25,0 pCt. Sygdommen faar i Fredrikstad og Omegn mere og mere Udbredelse. (Giebelhausen).

Abscesser og flegmonøse Betændelser forekom usædvanlig hyppig paa Hvalerne i Slutningen af Aaret; 2 Gange udviklede der sig hos de Angrebne en pyo-septhæmisk Tilstand, der i 1 Tilfælde medførte Døden. (Handberg).

Forgiftning. I Hvaler Distrikt døde et 9 Uger gammelt Barn ved Forgiftning med Podofyllin. Det havde ved en Feiltagelse faaet 1 Theske af en 2 pCt. Opløsning i Spiritus og døde 40 Timer efter. (Handberg).

Af **obstetriciske Operationer** udførtes af Læger ialt 121, deraf i Eidsberg Distrikt 15, Moss 10, Sarpsborg 77 og i Hvaler 19. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 35.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 13 Kvinder paa Barselseng, efter Lægernes 12. Som Dødsårsag er opført: for 9 Barsel-feber, 2 Barselkrampe og 1 Livmoderbristning.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 36.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 2 025 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 49,1.

Obstetriske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Udtrækning ved Bækken- endeleie.		Partus præma- turus artificialis.		Perfora- tion.	Efter- byrds- operation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.	Moder.	Barn.	Moder.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Dødf.	Død.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer	77	-	¹⁾ 77	1	1	-	1	-	2	2	-	-	-	-
Bækkensneverhed	5	²⁾ 1	4	2	1	-	1	-	-	-	1	1	²⁾ 1	-
Barselkrampe	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning ..	-	-	-	-	2	²⁾ 1	1	2	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	5	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	7	-	³⁾ 6	1	-	-	-	-	-	-
Fremfald af Navlesnor	1	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Tilsammen	96	1	94	4	12	1	9	4	2	2	1	1	1	6
	97		98		13		13							

Smaalenenes Amt. 1897.

¹⁾ Af disse var en 2den Trilling, den 3die Trilling forløstes ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen [lev.] er opført; om 1ste Trilling er intet oplyst. ²⁾ Død af Barselfeber. ³⁾ En af disse var ovennævnte 3die Trilling.

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Eidsberg	256	47	41	215
Moss	358	56	105	253
Moss By	158	23	60	98
Bygder	200	33	45	155
Sarpsborg	776	154	192	584
Sarpsborg By	58	6	17	41
Fredrikstad —	191	36	39	152
Bygder	527	112	136	391
Hvaler	371	66	79	292
Fredrikshald By	185	32	39	146
Bygder	186	34	40	146
Smaalenenes Amt.	1761	323	417	1344
Deraf i Byer	592	97	155	437
— Bygder	1169	226	262	907

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Eidsberg	561	8	292	40	6	1	3	1	-
Moss	592	13	362	70	13	4	9	-	-
Moss By	252	9	151	48	4	2	5	-	-
Bygder	340	4	211	22	9	2	4	-	-
Sarpsborg	1938	36	858	178	17	4	29	1	-
Sarpsborg By	201	2	70	22	1	-	1	-	-
Fredrikstad —	497	10	194	38	-	1	4	1	-
Bygder	1240	24	594	118	16	3	24	-	-
Hvaler	884	20	438	82	16	4	7	1	2
Fredrikshald By	376	6	221	44	7	1	2	-	2
Bygder	508	14	217	38	9	3	5	1	-
Smaalenenes Amt	3975	77	1950	370	52	13	48	3	2
Deraf i Byer	1326	27	636	152	12	4	12	1	2
— Bygder	2649	50	1314	218	40	9	36	2	-

De hyppigste Dødsaaarsager var:

Dødsaaarsag.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	323	97	226
Alderdomssvagthed	165	26	139
Lungebetændelse	128	45	83
Akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse	124	34	90
Kræft (Cancer og Sarkom)	119	35	84
Organisk Hjertesygdom	99	49	55
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne .	89	40	49
Medfødt Svagthed	79	18	61
Hjerneslag	66	31	35
Akut Diarré (Kolerine)	64	31	33

Veiret. Vinteren var mild og med liden Nedbør. Efter en sen Vaar fulgte en varm og tør Sommer. Udbyttet af Jordbruget blev derfor i høi Grad forringet, og Kvægbesætningerne maatte betydelig reduceres. Paa Hvaløerne indtraf flere Steder Vandmangel. Høsten var raa og fugtig, og det første Snefald kom tidlig. Forøvrigt var Føret daarligt hele Vinteren, saa al Slags Kjøring og Skogdrift i høi Grad besværliggjordes.

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Eidsberg berettes: Omkring de 3 Stationer Askim, Mysen og Rakkestad danner der sig efterhaanden en mere bymæssig Bebyggelse; men vilkaarlig og ureguleret som denne foregaar, er det selvsagt, at Hensynet til en hensigtsmæssig og sundhedstjenlig Bebyggelse i flere Henseender ikke sker Fyldest. For Rakkestad Station, hvor Forholdene især har været mindre heldige, er særegne Sundhedsforskrifter udfærdigede. (Randers).

Af Lændsearbejderne ved Furuholmen & Næs Lændser, der fra Isløsningen til ud i Oktober er beskjæftiget med Tømmerflødningen, bor kun de færreste saa nær Arbejdsstedet, at de kan komme hjem til Middag. De fleste lever saaledes helt igjennem paa medbragt Niste, væsentlig paa Kaffe, Melk, stegt Flesk og Brød. Paa Grund af Arbejdets Natur er de meget udsatte for Vind og Veir og gaar ofte vaade. Kroniske Gastriter og rheumatiske Besværligheder er derfor meget almindelige mellem dem. Deres Boliger er nogenlunde og Kostholdet inden Familierne godt. Til Melk er der billig Adgang, men Brugen af Kaffe med Surrogater er dog i Stigende. (Gregertsen).

I Fredrikstad har Sundhedskommissionen til Forebyggelse af Tuberkulose faaet sat igjennem, at der, uanseet Vedkommendes Formuesforfatning, for det Offentlige Regning foretages Desinfektion af fraflyttede eller døde Tuberkuløses Boliger, samt af deres Klæder og andre Brugsgjenstande. Endvidere er der blevet indført skarp Kontrol med Fattigvæsenets Udsættelse af Børn; disse tillades aldrig, naar de er friske, anbragt hos tuberkuløse Familier, og er de mistænkt for at have Spiren til Sygdommen i sig, maa de kun udsættes til børnløse Folk eller ialfald til Folk, som kun har voxne Børn hjemme. Frem-

deles har Sundhedskommissionen i Anledning af flere Misligheder ved Renovationen indskjærpet Paabudet om fuldstændig tætte Binger, samt tilraadet Overgang fra Binge til Tøndesystem. (Giebelhausen).

De hygieniske Forhold paa Hvalerne betegnes som i det Hele taget gode. Renligheden er upaaklagelig. Størsteparten af Befolkningen er Søfolk og Fiskere, men paa Grund af de senere Aars daarlige Sildefiske har flere og flere af dem taget Arbejde i Stenhuggerierne, hvoraf der findes 5; ved disse har tidligere de fleste Arbeidere været indflyttede Svensker. (Handberg).

Badeindretninger. Moss Badehus var aabent i 86 Dage og toges der i den Tid 2 885 Strømbad, 569 Karbad, 1 078 Duschbad med Gytje og 175 Styrtbad. I Sarpsborg Distrikt ligger Torsøkilens Bad, Hankø Bad og Kystsana-torium samt Høisands Bad i Skjeberg. Badehuset i Fredrikshald, der er indrettet for Damp- og Karbad samt Dusch, er fra Begyndelsen af Juni til Udgangen af September aabent hver Dag, Resten af Aaret kun de 3 sidste Dage i Ugen. Desforuden er der i Fredrikshald 2 Søbade.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Sygehuse. Amtssygehuset ligger i Fredrikstad, desuden findes i Moss, Fredrikstad og Fredrikshald kommunale Sygehuse. I Sarpsborg haves et lidet Hus, hvis 1ste Etage er Fattigstue, medens 2 Værelser i 2den Etage er forbeholdt epidemiske Syge. Desuden findes i Fredrikstad af Sygehuse et militært, «Betesda» samt et tilhørende den katholske Menighed. I Fredrikshald har man et Interneringslokale samt et af katholske Søstre drevet mindre Sygehus, «Maria Hospital», med 8 Sengepladse.

Følgende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds-kommissioner. Antal Møder.	Kvarantæne-kommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Smaalenenes Amt.....	54	1	3456	25
Eidsberg	¹⁾ 5	-	591	5
Moss	²⁾ 21	-	598	5
Sarpsborg	³⁾ 22	⁴⁾ 1	1618	13
Hvaler	⁵⁾ 6	-	649	2

¹⁾ Askim 1, Eidsberg 1, Trøgstad 1, Rakkestad 1, Skibtvedt 1. ²⁾ Spydeberg 3, Hobøl 1, Moss 14, Moss Herred 2, Raade 1. ³⁾ Sarpsborg 3, Tune 1, Skjeberg 2, Var-teig 1, Borge 3, Fredrikstad 7, Glemminge 4, Onsø 1. ⁴⁾ Fredrikstad. ⁵⁾ Fredrikshald 2, Berg 1, Id 1, Aremark 1, Hvaler 1.

IV. Buskerud Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordnødre.	Hjælpe- væknatorer.
Amtet	14 996,85	105 203	43	8	45	18
1. Drammen Stads- fysikat ¹⁾	Drammen, Kjøbstad .	6,86	20 437	14	5	8	-
2. Drammen Læge- distrikt	596,32	14 227	²⁾ 3	-	4	2
	Lier	319, ⁹⁷	7 710	1	-	2	-
	Røken	114, ⁰⁷	3 447	1	-	1	1
	Hurum	161, ⁹⁷	2 634	-	-	1	1
	Holmsbu, Ladested . .	0, ³¹	436	-	-	-	-
3. Ringerike	1 800,92	15 680	9	2	9	4
	Hønefoss, Kjøbstad .	1, ⁰⁶	1 505	6	1	3	-
	Hole	304, ⁰⁴	3 683	1	1	2	1
	Norderhov	855, ⁵⁴	7 906	-	-	2	2
	Aadalen	640, ²⁸	2 586	2	-	2	1
4. Modum	2 358,86	25 037	8	-	11	2
	Nedre Eker	109, ⁰⁷	3 510	1	-	2	-
	Øvre —	477, ³⁰	7 491	3	-	3	1
	Modum	519, ¹⁷	7 918	2	-	3	-
	Sigdal	1 253, ²³	6 118	2	-	3	1
5. Nes	2 899,46	7 603	1	-	4	3
	Nes	1 539, ⁷⁴	3 708	1	-	2	1
	Gol	1 359, ⁷²	3 895	-	-	2	2
	Hemsedal						
6. Aal	2 723,81	5 377	2	-	2	2
	Aal	1 169, ⁸³	3 470	2	-	1	1
	Hol	1 553, ⁹⁸	1 907	-	-	1	1
7. Sandsvær	1 310,32	12 343	4	1	4	2
	Kongsberg, Kjøbstad	63, ⁰⁸	5 291	4	1	2	-
	Sandsvær	670, ⁵⁸	4 671	-	-	1	1
	Flesberg	576, ⁶⁶	2 381	-	-	1	1
8. Rollag	3 300,30	4 499	2	-	3	3
	Rollag	435, ³⁰	1 543	1	-	1	1
	Nore	2 864, ⁹¹	2 956	1	-	2	2

¹⁾ Distriktslægen bor i Drammen By. ²⁾ Oprettet ved Kgl. Res. af 28de Juni 1897.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er op- given for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidefeber	28	3	28	1	1	-	1	2	2	3	1	4	2	2	9
Skarlagensfeber	163	9	163	42	25	28	5	-	7	2	7	7	6	7	27
Mæslinger	183	11	181	2	-	-	3	14	15	22	6	5	25	61	28
Difteri (Croup)	63	9	60	7	2	15	2	4	-	3	15	1	1	5	5
Blodgang	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Barselsefeber	15	-	15	4	1	3	1	3	-	-	3	-	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi	19	4	18	1	4	-	1	-	-	3	2	1	-	1	5
Rosen	146	2	146	9	16	10	10	10	6	14	6	10	15	19	21
Røde Hunde	35	-	33	5	7	-	11	3	2	3	-	2	-	-	-
Vandkopper	100	-	94	7	20	6	6	4	9	10	-	2	10	13	7
Kusma	21	-	21	1	1	1	4	6	1	-	1	-	1	4	1
Kighoste	376	17	376	41	9	4	10	16	15	14	25	35	8	76	123
Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	3421	53	3410	438	416	349	281	271	196	190	158	219	219	288	385
Influenza	1494	8	1492	140	180	366	196	88	222	128	49	22	36	84	31
Bamlesyge	623	-	623	-	-	-	-	-	157	223	200	33	1	5	4
Lungebetændelse	417	40	417	51	46	46	40	36	23	33	12	25	16	41	48
Pleurit.	343	6	343	14	20	19	14	29	41	67	35	39	13	17	35
Gigtfeber	240	3	240	28	27	28	28	17	12	18	14	11	12	23	22
Akut Diarré (Kolerine)	1990	61	1990	103	87	99	85	92	158	273	413	232	150	152	146
Skjørbug	3	-	3	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	4	1	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tilsammen	9685	227	9658	896	865	974	698	595	868	1006	947	648	515	749	897

Epidemiske Sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa Lægedistrikterne:															
	1		2		3		4		5		6		7		8	
	Drammen Stadsfysikat.		Drammen Lægedi- strikt.		Ringerike.		Modum.		Nes.		Aal.		Sandsvær.		Rollag.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	13	2	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-
Skarlagensfeber	14	1	24	-	24	-	17	-	19	1	34	2	13	4	18	1
Mæslinger	168	7	2	-	7	4	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (Croup)	16	3	6	1	23	-	4	4	5	1	-	-	9	-	-	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Barselsefeber	1	-	1	-	3	-	1	-	2	-	-	-	7	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi	1	1	-	-	8	-	7	3	-	-	2	-	-	-	1	-
Rosen	41	-	12	-	31	1	36	1	4	-	2	-	19	-	1	-
Røde Hunde	-	-	1	-	5	-	2	-	2	-	-	-	25	-	-	-
Vandkopper	22	-	2	-	12	-	22	-	-	-	-	-	42	-	-	-
Kusma	12	-	3	-	4	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Kighoste	105	4	58	5	45	-	72	6	-	-	7	1	89	1	-	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	1253	10	224	11	719	9	566	13	52	2	14	5	549	3	44	-
Influenza	445	4	73	1	698	-	115	1	28	1	12	1	108	-	15	-
Bamlesyge	365	-	39	-	-	-	174	-	-	-	32	-	13	-	-	-
Lungebetændelse	85	8	41	6	84	1	84	15	7	1	3	2	97	5	16	2
Pleurit	93	2	21	1	83	1	58	2	5	-	-	-	71	-	12	-
Gigtfeber	63	-	14	1	46	-	58	1	7	1	11	-	36	-	5	-
Akut Diarré (Kolerine)	613	21	119	4	441	5	481	28	10	-	2	-	307	2	17	1
Skjørbug	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3313	64	650	31	2233	21	1703	74	141	7	119	11	1397	15	129	4

Sundhedstilstanden betegnes som god fra alle Distrikter. Af Mæslinger, Influenza og Pleurit anmeldtes nogle flere Tilfælde end i 1896, men ellers er der af de fleste andre epidemiske Sygdomme anmeldt færre Tilfælde end i det foregaaende Aar. Det samlede Antal af epidemiske Sygdomstilfælde var 9 685, hvoraf 227 dødelige, mod henholdsvis 9 994 og 254 i 1896. Siden 1868 har der kun i 1871 og 1872 været opgivet færre Dødsfald af epidemiske Sygdomme end i 1897, nemlig henholdsvis 184 og 226.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde ialt 1 466 eller 13,4 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (109 500) mod 14,3 pro mille Aaret forud.

Med Hensyn til Fordelingen af de **epidemiske Sygdomme** paa Maaneder og Lægedistrikter samt Dødsfald af disse Sygdomme henvises til Tabellen Side 40 og 41, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Tyfoidefeber optraadte sjelden (28 Angrebne, hvoraf 3 døde). Saavel i Drammen By (Stadsfysikatet) som i Landdistrikterne omkring Byen (Lægedistriktet) forekom en Del spredte Tilfælde. De fleste af disse indlagdes paa Sygehus, og det var kun, hvor Forholdene tillod en nøiagtig Isolation i Hjemmet, at de Syge behandledes hjemme. I Sandsvær forekom i 4 Familier 7 Tilfælde uden Dødsfald.

Af **Skarlagensfeber** har Lægerne iagttaget 163 Tilfælde, hvoraf 9 dødelige (5,5 pCt.). De fleste Tilfælde indtraf i Distrikterne omkring Drammen, paa Ringerike og i Aal. Trods gjentagen Import til Drammen By og uagtet der sammesteds ikke kunde gennemføres nogen paalidelig Isolering, fik Sygdommen her dog ingen nævneværdig Udbredelse. I Nes Distrikt havde man en godartet Epidemi i November—December. I Aal Distrikt optraadte Sygdommen næsten udelukkende i Hol, hvor der i flere Uger var forekommet Tilfælde, da endelig Anmeldelse skede. Som Følge heraf var den spredt viden om, men da Tilfældene i Almindelighed havde et mildt Forløb, ansaaes det ikke paa krævet at lukke Skolerne. (Rømcke). I Sandsvær indtraf de fleste Tilfælde paa Kongsberg i Aarets første Halvdel.

Mæslinger er anmeldt med 183 Tilfælde. I Drammen Stadsfysikat forekom Sygdommen spredt fra April Maaned af; i Aarets sidste Kvartal antog den Karakter af en lidet udbredt Epidemi med det største Antal Angrebne (61) i November.

Af **Difteri** (Croup) kjendes 63 Tilfælde med 9 Dødsfald (14,3 pCt.). I Drammen By angrebes 16 Personer, og 3 døde; Sygdommen behandledes omtrent uden Undtagelse i Byens Epidemilazaret. I Nes indtraf 5 Tilfælde i et Par nær hinanden liggende Huse; Smitten angives at være indført med en reisende Handelskarl. (A. Olsen). Til Sandsvær, hvor man i August havde en liden Gaard-epidemi med 7 Angrebne og 2 Døde, antoges en Dame at have bragt Smitten fra Kristiania.

Kighoste var ikke saa lidet udbredt i sidste Halvaar, navnlig i Byerne.

Af **Influenza** anmeldtes 1 494 Tilfælde, fordelte paa alle Aarets Maaneder, men hyppigst i Marts. I Drammen By optraadte Sygdommen som almindelig epidemisk om Vinteren; den kulminerede i Marts med 208 Angrebne og var omtrent forsvundet i Mai.

Af den saakaldte «**Bamlesyge**», der af flere Læger inden Amtet opfattedes som en Modifikation af Influenza, kjendes ialt 623 Tilfælde. I Drammen By angrebes i Juni—September 365 Personer, og omtrent samtidig optraadte ogsaa Syg-

dommen rundt omkring i Landdistrikterne. Fra Eker anføres, at den væsentlig karakteriserede sig ved Feber, Muskelsmerter i Lemmerne og tildels stærke Hold. (Bommen).

Akut Diarré (Kolerine), hvoraf ialt er anmeldt 1 990 Tilfælde, optraadte i Modum noksaa voldsomt og udbredt i Sommermaanederne. Afføringerne var ikke sjelden blodblandede. Blandt 481 Tilfælde forekom der 28 Dødsfald.

Kattarralsk Ikterus iagttoges ikke sjelden i Modum blandt Børn, idet alle saadanne i en Familie kunde være angrebne; Tilfældene gik dog let over og var uden Komplikationer. (Bommen).

Af **Mykosis tonsurans** («Buros») forekom der ogsaa i dette Aar en Del Tilfælde i Aal, men kun de værste, mest udbredte Former kom under Behandling. (Rømcke).

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** sees af nedenstaaende Tabel:

Sygdom.	Tils. Behandlede.	Kjendte Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:							
			1.		2	3	4	5	6	7
			Drammen.		Ringerike.	Modum.	Nes.	Aal.	Sandsvær.	Rollag.
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar	5	-	3	-	-	-	-	-	2	-
Erhvervet Syfilis, nye Tilfælde	26	1	19	1	1	2	-	4	-	-
Hereditær Syfilis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Gonorré, Uretrit	102	-	67	-	15	3	1	1	14	1

I Hol (Aal) indtraf midtsommers nogle faa Tilfælde af **Syfilis**, angivelig ved Smitte fra en svensk Omstreifer. (Rømcke).

Af **Fnat** opgives ialt behandlet 46 Tilfælde, de fleste (36) fra Ringerike; det meddeles dog herfra, at denne Sygdom aftager Aar for Aar. (W. Müller).

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom (se Tabel Side 44) udgjorde for det hele Amt 15,6 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom foranledigede Dødsfald og 19,3 pCt. af Dødsfald foraarsaget ved ikke epidemisk Sygdom; for Byerne var Forholdet henholdsvis 15,6 pCt. og 19,6 pCt. og for Bygderne 15,6 pCt. og 19,1 pCt. I Drammen Distrikt angives $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{6}$ af alle Dødsfald at skyldes Tuberkulose. I Modum har Publikum som Regel Forstaaelse af Sygdommens Smitte, hvorfor der iagttages Forsigtighed med Expektoratet og foretages Desinfektion af Afdødes Sengklæder. I Aal har ifølge Distriktslæge Rømcke tuberkulose Sygdomme ingen synderlig Udbredning; i det hele Distrikt er der neppe mere end en eneste større Slægt, som er udpræget skrofules. «Imidlertid er det vel at befrygte, at de aarlige Influenza-Epidemier vil bringe en Del latent Tuberkulose for Dagen. I herværende Forholds Natur skulde der dog være flere Tuberkulosen gunstig modvirkende Omstændigheder tilstede. Saaledes bør Befolkningen her antagelig gjennemsnitlig ca. 550 Meter over Havet. Luften er frisk, ren, tør, stundom kanske lidt vel skarp, men i det

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lungetuber- kulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Drammen Stadsfysikat	289	45	64	225
— Lægedistrikt	153	27	31	122
Ringerike	136	30	21	115
Hønefoss By	21	4	2	19
Bygder	115	26	19	96
Modum	367	55	74	293
Nes	35	1	7	28
Aal	65	5	11	54
Sandsvær	135	21	15	120
Kongsberg By	74	11	12	62
Bygder	61	10	3	58
Rollag	23	4	4	19
Buskerud Amt	1203	188	227	976
Deraf i Byer	384	60	78	306
— Bygder	819	128	149	670

Hele taget sund og behagelig. Børnenes Ophold hver Sommer ca. 2¹/₂ Maaned paa Sæteren antages at virke gunstig paa dem baade paa Grund af den styrkende Luft og formedelst den rigelige Anledning til at nyde god, fed Melk. I Kostholdet hjemme spares der heller ikke paa Smøret eller Melken; i det Hele synes det som Kostholdet her, i allefald sammenlignet med Vestlandet, er noksaa kraftigt». I Sandsvær er Lungetuberkulose i den sidste Tid mere blevet Gjenstand for Folks Opmærksomhed, idet de Friske er bange for at udsætte sig for Smitte, og de Syge som Regel ogsaa er forsigtigere med det Ophostede. (Nyquist).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Af Lægerne udførtes 78 **obstetriciske Operationer**, hvoraf 20 i Drammen Stadsfysikat, 4 i Drammen Lægedistrikt, 13 i Ringerike, 25 i Modum, 1 i Aal, 13 i Sandsvær og 2 i Rollag. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 45.

Om en i Rollag foretagen Perforation berettes følgende: Konen var en 42-aarig Førstefødende og havde ligget 6 Døgn i frugtesløst Fødselsarbeide; Vandet var afgaaet 2 Døgn tidligere; Jordemoder havde den hele Tid været tilstede. Ved Lægens Ankomst fandtes Hovedet i Hulheden, men Modernundens Rande havde ikke trukket sig tilbage over Hovedet og dannede navnlig fortil en stram, tyk Valk. Da Konens Kræfter var stærkt medtagne, og da der intet Livstegn kunde paavises hos Fosteret, foretoges, efter at Tang uden Resultat var forsøgt anlagt, Perforation, hvorefter Fødselen tilendebragtes ved Hjælp af Kranioklast. Modern kom sig. (Kjær).

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.					Udtrækning ved Bækken-endeleie.		Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.	Mødre.		Børn.			Mødre.	Børn.	Mødre.	Børn.	Mødre.	Mødre.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Uopg.	Lev.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige Veer	35	¹⁾ 36	1	1	.	-	1	-	1	⁵⁾ 1	-	.	1	-
Bækkensneverhed	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-
Barselkrampe	3	2	²⁾ 1	1	³⁾ 1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning .	2	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele . . .	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil . . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	8	-	⁴⁾ 8	-	1	-	-	-	-	-	-
Fremfald af Navlesnor	1	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	8
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Altfor smertefulde Veer	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	50	46	6	12	1	10	2	2	1	1	1	1	2	8
		52		13		14								

¹⁾ Af disse var 2 første og anden Trilling; den tredje Trilling forløstes ved Udtrækning, hvor Udfaldet for Moderen (lev.) er anført (kfr. ⁵⁾). ²⁾ 2den Tvilling, 1ste Tvilling forløst ved Vending (kfr. ⁴⁾). ³⁾ Dødsårsag: Eklampsi.

Om **Jordemoderhjælpen** har en Del Jordemødre leveret Indberetninger til Distriktslægerne. De af disse gjorte Sammendrag meddeles i nedenstaaende Tabel:

Lægedistrikter.	Jordemødrene har bistaaet Antal Fødende.	Deraf opgives:					
		Isseleie.	Ansigtsleie.	Sædeleie.	Fodleie.	Tverleie.	Uopgivet Leie.
Drammen	¹⁾ 829	802	3	18	17	3	-
Nes	²⁾ 125	123	2	-	1	⁴⁾ 1	-
Aal	64	³⁾ 61	-	-	2	-	1

¹⁾ Af disse var 14 Tvillingfødende. ²⁾ Af disse var 2 Tvillingfødende. ³⁾ 1 perforeret, 1 dødfødt (Hydrokefal). ⁴⁾ 2den Tvilling, der fødtes ved Selvudvikling ca. 10 Timer efter den første.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af nedenstaaende Tabel:

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Drammen Stadsfysikat	670	15	322	71	14	2	8	2	1
Drammen Lægedistrikt	395	10	181	30	4	-	9	-	-
Holmsbu Ladested	11	2	2	1	-	-	-	-	-
Bygder	384	8	179	29	4	-	9	-	-
Ringerike	480	10	192	41	6	2	10	-	1
Hønefoss By	136	2	25	3	-	-	3	-	-
Bygder	344	8	167	38	6	2	7	-	1
Modum	805	26	371	59	12	1	2	1	-
Nes	217	6	91	17	4	-	4	-	-
Aal	139	5	85	9	2	-	3	-	-
Sandsvær	360	10	165	27	2	-	2	1	-
Kongsberg By	168	5	75	13	2	-	1	-	-
Bygder	192	5	90	14	-	-	1	1	-
Rollag	96	4	59	3	-	-	2	-	-
Buskerud Amt	3162	86	1466	257	44	5	40	4	2
Deraf i Byer	985	24	424	88	16	2	12	2	1
— Bygder	2177	62	1042	169	28	3	28	2	1

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 696 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 46,4.

Efter Presternes Opgaver er 5 Kvinder døde paa Barselseng, efter Lægernes 6; for 3 opgives som Dødsårsag Barselkrampe og for 3 Blødning.

De hyppigste Dødsårsager var:

Dødsårsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	188	60	128
Alderdomssvaghed	132	26	106
Kræft (Cancer og Sarkom)	117	32	85
Hjerneslag	72	22	50
Organisk Hjertesygdom	70	26	44
Akut Diarré (Kolerine)	61	24	37
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	60	15	45
Kronisk Bronkit og Bronkiektasi	54	22	32
Akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse	53	14	39
Medfødt Svaghed	41	9	32
Lungebetændelse	40	11	29
Nyresygdom	32	17	15

Veirliget. Vinteren var i Rollag kold, Vaaren og Forsommeren varm og med høist ubetydelig Nedbør; Regnmangelen satte Ager og Eng ikke saa lidet tilbage. Højbjergningen foregik under gunstigt Veir, saa Kvaliteten var god om end Kvantiteten var under et Middelsaars. Høsten var regnfuld, hvilket medførte, at Potetesavlen blev baade liden og af daarlig Beskaffenhed. Fra Aal berettes, at en voldsom Vaarflom gjorde betydelig Skade paa Broer, Sagbrug og Kvernhus. (Kjær).

Levemaade, hygieniske Forhold etc. Fra Drammen By beretter Stadsfysikus Bonnevie følgende: Levemaaden har i Aaret været gennemgaaende god med rigelig Adgang til Arbeide saavel Sommer som Vinter. Arbeidslønnen har været stigende. Bolignøden i Drammen har imidlertid ogsaa været stigende, Husleien er høj, da Nybygning ikke har holdt Skridt med Folkemængdens Forøgelse. Som Følge deraf stuves altfor mange Individer sammen i smaa Rum; selv de elendigste Rum, hvis Beboelse er forbudt af Sundhedskommissionen, tages fort væk i Brug igjen, hvis man ikke passer nøie paa. Byggevirksomheden har imidlertid været betydelig større i 1897 end paa mange Aar, saavel hvad angaar Nybygninger som Tilbygninger og Forbedringer ved gamle Huse, men som nævnt har den dog ikke holdt Skridt med Folkemængdens Tiltagen. — Som et Udslag af de gode Tider med større Fortjeneste for Arbeidsklassen maa det ansees, at omtrent al Nybygning gaar ud paa at skaffe mere Rum for de enkelte Familier; Bekvemmeligheder paa 1 Værelse og Køkken bliver sjældnere, og Leiligheder for flere Familier om 1 Køkken bygges omtrent ikke længere. Nogen effektiv Kontrol med Næringsmidlernes Beskaffenhed lader sig ikke gennemføre. Sundhedskommissionens Bestræbelser for en bedre Behandling af Fødemidlerne, specielt Kjød og Melk, gennem Indførelse af hidenhørende Bestemmelser i Sundhedsforskrif-

terne, har gjentagende mødt Modstand hos de kommunale Autoriteter, fordi man finder Forslagene for stærkt indgribende i Næringsfriheden. Kjødkontrollen gjennomføres paa vanlig Maade, nærmest som et Kjødskue; nogen Undersøgelse af det levende Slagtekvæg eller Udøvelse af Kjødkontrol i Slakterierne finder ikke Sted. Gjennemgaaende er dog det til Kontrolstationen fremførte Kjød tilfredsstillende. Sundhedskommissionens Overskjøn forlanges yderst sjelden. Sundhedskommissionen har havt sin Opmærksomhed henvendt paa Renlighedsforholdene i Meierier, Pøsemagerier og Bagerier, og Forholdene her saa vel som i Udsalgsstederne er vistnok bedre, men dog langt fra tilfredsstillende. Drikfældigheden synes ikke tiltagen med de gode Tider; er der nogen Forandring, maa den snarere være til det Bedre. Forbruget af slette, billige Vine er neppe øget her i Byen i nogen betydelig Grad. Adgangen til at erholde Brændevin er uforandret som før, idet Samlaget for Brændevinshandel ved den i Aaret afholdte Folkeafstemning blev opretholdt med stor Pluralitet. Den offentlige Renlighed staar temmelig lavt. Gaderne feies ikke hyppig eller tilfredsstillende; Oversprøitning med Vand i den tørre Aarstid foregaar meget sparsomt, tildels paa Grund af knap Vandforsyning. Man skulde tro, at den gennem Byen strømmende store Elv skulde kunne levere Vand hertil, men man har trods mange Opfordringer ei kunnet naa til at anvende Elvevandet til Gadevanding. En stor Vandingsvogn, temmelig tung og ubekvem, forslaa heller ikke langt til at vande Byens lange, ikke brolagte Gader. «Natrenovationen» foregaar endnu for en væsentlig Del om Dagen; noget ordnet Renovationsvæsen hayes ikke, og Tømning af Binger og Priveter afhænger omtrent ganske af de omboende Bønders Forgødtbefindende. I Aannetiderne og i Førefaldstiderne Høst og Vaar er det omtrent umuligt at faa tømt en Binge, selv for god Betaling. Bingerne og Priveterne er ogsaa gjennemgaaende slet eller uhensigtsmæssigt indrettede, og Sundhedskommissionens Forhandlingsprotokol fyldes Aar efter Aar med Paalæg angaaende utætte og brøstfældige Binger og Kast. For Nybygningers Vedkommende antages dog nu en Bedring at ville indtræde, idet Lokumer, Kreaturstalde og Opbevaringssteder for Gjødsele indrettes efter nye Regler, udarbejdede i Henhold til Bygningsloven for Byerne. Siden 1893 har Byen et Desinfektionsapparat for strømmende Vanddamp efter Reck's System. Her desinficeres alle Gang- og Sengklæder, der har været benyttede under smitsom Sygdom, inklusive Tuberkulose. Boligdesinfektion foregaar ved Vaskning med 5 pCt. Karbolsyreopløsning, Tapeter afgnides med Brød, Nips, Billeder etc. afgnides med tørre Uldfiller. Paa samme Maade desinficeres Sygerum efter afdøde Tæringspatienter, samt Tuberkuløse Boliger, naar Sundhedskommissionen faar Kundskab om saadanne Patienters Flytning.

I Ringerike er en Desinfektor ansat for Hønefoss, Hole og Norderhov med Løn af Distriktet Kr. 150,00 aarlig foruden Kr. 3,00 pr. Døgn eller Dele af Døgn, i hvilke Desinfektion foregaar. I Aadalen fungerer den samme Desinfektor, men han har her Kr. 4,00 pr. Døgn og ingen aarlig Godtgjørelse. (W. Müller).

De hygieniske Forhold i Modum betegnes som gjennemgaaende gode. Arbeiderne har meget god Fortjeneste, lever godt og har som Regel Sands for Renlighed; de flytter mere og mere ud fra Strandstederne, for at have lidt Jordvei ved Siden af; men de gifter sig undertiden for tidlig, førend Hustruen har tilegnet sig de nødvendige Betingelser for at styre og stelle et Hus. Det hele Distrikt maa betegnes som godt stillet i økonomisk Henseende. Ædrueligheden er gjennemgaaende god udenfor de store Høitider, Marked og St. Hans. «Laddevin» er prøvet, men igjen forladt; hvad der drikkes, er Øl og ofte simpel Kognak. (Bommen). Om hygieniske Forhold m. v. i Aal Distrikt se Bilag.

Sygehuse. Drammen Bys Sygehus bruges ogsaa af Amtets og dets Herreders Syge. I Drammen findes desuden et Epidemilazaret.

Sygepleie. Det viser sig stadig vanskeligere og kostbarere at faa anbragt fattige Syge i Drammen i forsvarlig Privatforpleining. Man har en halvt privat Pleieanstalt «Bethesda», der langtfrå fyldestgjør Behovet, samt et enkelt helt privat Pleiehjem, der dog ikke tilfredsstiller rimelige hygieniske Fordringer; forøvrigt anbringes de hjælpeløse Fattige i Privatforpleining i By og paa Land, hvor det bedst kan falde sig. Strømsø Fattighus bliver imidlertid nu omdannet til en Pleieanstalt for gamle, syge eller hjælpeløse Fattige og vil som saadan træde i Virksomhed i den nærmeste Fremtid. (Bonnevie.)

Badeindretninger. I Drammen haves en meget tarveligt og knapt udstyret privat Anstalt, der leverer Dampbad og Karbad, men Søgningen er ikke tilstrækkelig til, at den kan holdes aaben alle Ugens Dage. I de nye Folkeskolebygninger er indrettet Duschbade i Kjælderetagen. Baderum i Privatboliger er endnu en Sjældenhed, dog indrettes saadanne nu hyppigere i Nybygninger. En under Byens Park henhørende Styr- og Strømbadindretning, der tidligere har været aaben en Par Sommermaaneder, blev iaar lukket, da dens Udrasning kunde befrygtes. (Bonnevie). I Hønefoss Folkeskole er der et vel udstyret Kar- og Styrtebad, der staaer til almindelig Afbenyttelse. St. Olafs Bad paa Modum var som vanligt i Virksomhed. Desuden findes Styrtebad paa flere Steder inden Ringerike og Modum Distrikter. I Nes Folkebad, der holdes aabent hver Lørdag, blev der fra Høsten 1896 til Vaaren 1897 taget ca. 1 000 Badstuebad; da hvert Bad kostede den Badende kun 10 Øre, krævede Driften et betydeligt Tilskud fra Eierens Side. Paa Kongsberg findes en tarvelig Badeindretning med Styr- og varmt Bad.

Følgende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger:

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Buskerud Amt....	46	2 883	42
Drammen Stadsfysikat	11	564	} 26
Drammen Lægedistrikt	¹⁾ 2	407	
Ringerike	²⁾ 12	452	5
Modum ..	³⁾ 3	620	5
Nes	⁴⁾ 2	290	1
Aal	⁵⁾ 6	154	4
Sandsvær	⁶⁾ 8	309	-
Rollag	⁷⁾ 2	87	1

¹⁾ Lier 1, Røken 1. ²⁾ Hønefoss 11, Norderhov 1. ³⁾ Nedre Eker 2, Modum 1.
⁴⁾ Nes 1, Gøl 1. ⁵⁾ Aal 1, Hol 5. ⁶⁾ Kongsberg 6, Sandsvær 1, Flesberg 1. ⁷⁾ Nore 1, Rollag 1.

V. Jarlsberg og Larvik Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
Amtet	2 320,93	97 745	37	10	49	14
1. Tønsberg	781,12	44 418	17	4	21	9
	Tønsberg, Kjøbstad .	1,62	6 818	6	1	5	-
	Horten, Ladested	3,71	6 536	5	3	4	-
	Aasgaardstrand, Ladest.	0,18	472	1	-	1	1
	Vaale	82,80	2 682	-	-	1	1
	Borre	63,86	2 883	-	-	¹⁾ 1	1
	Sem	103,03	5 627	-	-	²⁾ 1	1
	Andebu	176,97	2 632	-	-	1	1
	Stokke	119,24	5 049	1	-	2	2
	Nøtterø	54,85	5 560	1	-	2	1
	Ramnes	137,97	3 158	1	-	1	1
	Tjøme	37,39	3 101	2	-	2	1
2. Hof	866,53	19 423	8	1	10	1
	Holmestrand, Kjøbstad	0,42	2 287	2	1	2	-
	Svelviken, Ladested . . .	0,50	1 346	1	-	1	-
	Hof	158,55	2 238	2	-	2	-
	Lardal	278,88	2 629	1	-	1	-
	Skoger	114,87	3 565	1	-	1	-
	Strømmen	54,19	1 518	-	-	1	-
	Sande	172,59	3 651	1	-	1	1
	Botne	87,03	2 189	-	-	1	-
3. Larvik	673,28	33 904	12	5	18	4
	Larvik, Kjøbstad	2,60	10 933	6	3	7	-
	Sandefjord, —	1,12	3 903	3	2	5	-
	Sandeherred	116,85	5 943	-	-	1	-
	Tjølling	66,69	3 574	-	-	1	1
	Hedrum	298,95	3 887	-	-	1	1
	Brunlanes	185,11	4 611	1	-	³⁾ 2	2
	Fredriksværn	1,96	1 033	2	-	1	-

¹⁾ Jordemoderen bor i Horten. ²⁾ Jordemoderen bor i Tønsberg. ³⁾ Den ene Jordemoder bor i Larvik.

Sundhedstilstanden synes at have været tilfredsstillende. Af epidemiske Sygdomme forekom Mæslinger, Kighoste og navnlig Influenza hyppigere end i det foregaaende Aar; midtsommers optraadte en Del Tilfælde af den saakaldte «Bamlesyge», og mod Aarets Slutning var Skarlagensfeber i Tiltagende. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 10 883 mod 8 689 i 1896; derimod var det opgivne Antal Dødsfald af disse Sygdomme kun 217, det laveste siden 1880.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 549 eller 15,3 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (101 200). Aaret forud var Dødeligheden 15,2 pro mille.

Angaaende Fordelingen af de **epidemiske Sygdomme** paa Maaneder og Lægedistrikter samt de ved dem foranledigede Dødsfald henvises til Tabel Side 52 og 53, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Af **Tyfoidefeber** anmeldtes ialt 35 Tilfælde. Af disse indtraf 29 i Tønsberg Distrikt, fornemmelig i Herrederne Stokke (10 Tilfælde), Tjømø (5) og Nøtterø (4) samt i Tønsberg By (5). 4 af de Angrebne døde. 6 af Tilfældene i Stokke stod i Forbindelse med dem, der var optraadt i Slutningen af 1896, og denne Epidemi holdt sig til de to fra først af angrebne Gaarde. Forøvrigt optraadte Tilfældene spredt inden Bygden; paa Gaarden Vadum havde en Kone paa draget sig Sygdommen ved at vaske og desinficere Skidnetøi tilhørende en Patient, der fra Nabogaarden var indlagt paa Amtssygehuset; i December indsygnede en ung Sønmand paa Veier efter at have været inde i et Hus paa Nøtterø, hvor en Kone var død af Tyfoidefeber, og hvor han havde spist og tilbragt Natten. (V. Larsen). En af de Syge i Tønsberg By havde bragt Sygdommen med sig fra sit Hjem i Sverige. I Hof Distrikt forekom 1 Tilfælde i Holmestrand samt 1 i Skoger; dette sidste optraadte hos en tilreisende Driftebonde, som allerede ved Ankomsten var angreben af Sygdommen. (Eger). I Larvik Distrikt indtraf 3 Tilfælde i Larvik By og 1 i Brunlanes; det sidste antages foranlediget ved Smitte i Stockholm. (Steenstrup).

Af **Cerebrospinalmeningit** opgives fra Tønsberg Landdistrikt 2 dødelig endende Tilfælde.

Af **Skarlagensfeber** kjendes 111 Tilfælde med 2 Dødsfald (Mortalitet 1,8 pCt.). Sygdommen optraadte fornemmelig i Distrikterne Tønsberg og Larvik og var oftest af en meget mild Karakter. Paa Tjømø havde man mod Aarets Slutning en mindre Epidemi.

Mæslinger forekom om Vaaren epidemisk inden enkelte Dele af Amtet; ialt anmeldtes 328 Tilfælde, hvoraf 231 fra Larvik By. Fra Stokke i Tønsberg Distrikt berettes om et Tilfælde, der var opstaaet ved Smitte paa Skolen i Nøtterø; ved Isolation af den Syge lykkedes det at hindre Sygdommen fra videre Udbredelse. (V. Larsen).

Difteri forekom meget sjældnere end Aaret forud og syntes aldeles at have forandret Karakter. (Lindseth). Mortalitetsprocenten var kun 10.

Ligeledes er der af **Barselfeber** anmeldt langt færre Tilfælde end sædvanligt.

Kighoste optraadte epidemisk og var om Vaaren og Sommeren særlig udbredt i Tønsberg Distrikt, navnlig i Horten og Tønsberg samt paa Nøtterø.

Influenza optraadte med de fleste Tilfælde i 1ste Kvartal, navnlig i Februar. I Tønsberg synes den at være bleven stationær, om end aftagende mod Aarets Slutning. (Lindseth). Til denne Sygdom har flere Læger henregnet den fornemmelig i Juli og August optrædende «Bamlesyge».

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.
	Tilfælde.	Dødsfald.							
Tyfoidefeber	35	4	35	6	2	1	5	-	2
Cerebrospinalmeningit.	2	2	2	-	-	1	1	-	-
Skarlagensfeber	111	2	111	8	5	5	1	2	-
Mæslinger	328	3	328	6	8	13	92	97	40
Difteri (Croup)	20	2	20	4	1	-	2	3	-
Blodgang	1	-	1	-	-	-	1	-	-
Barselfeber	8	2	7	1	-	-	-	-	1
Pyæmi, Sæphæmi	20	5	18	3	-	1	1	-	2
Rosen	121	1	121	17	14	17	8	9	5
Røde Hunde	1	-	1	1	-	-	-	-	-
Vandkopper	41	-	41	10	6	6	3	-	3
Kusma	3	-	3	-	-	-	-	-	-
Kighoste	514	10	514	38	26	36	15	51	62
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	4559	58	4537	571	785	419	385	372	367
Influenza	2182	18	2182	222	1117	523	154	50	20
Bamlesyge	275	-	275	-	-	-	-	-	1
Lungebetændelse	441	50	441	56	76	44	47	45	29
Pleurit	146	4	146	18	12	17	8	15	10
Gigtfeber	223	6	223	21	20	23	16	22	20
Koldfeber	11	1	10	1	-	1	-	-	4
Akut Diarré (Kolerine)	1835	48	1835	106	65	99	86	77	158
Pemfigus hos Nyfødte	6	1	3	-	-	-	-	2	1
Tilsammen	10883	217	10854	1089	2137	1206	825	745	725

Akut Diarré forekom adskillig sjældnere end Aaret forud.

Pemfigus hos Nyfødte iagttoges 3 Gange i Larvik By; desuden forekom der flere Tilfælde i en enkelt Jordemoders Praxis i Hedrum; samtlige Distriktets Jordemødre blev i denne Anledning ved Tilsendelse af trykte Plakater gjort opmærksomme paa denne Sygdoms Smitsomhed. (Hansteen).

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde vil sees af Tabel Side 53.

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde for det hele Amt 19,1 pCt. af kjendte, ved Sygdom forårsagede Dødsfald og 23,6 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. I Byerne var Forholdet henholdsvis 18,7 pCt. og 23,0 pCt., og i Bygderne 19,3 pCt. og 24,0 pCt. Forøvrigt henvises til vedkommende Tabel.

Sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa Lægedistrikterne:					
						1		2		3	
						Tønsberg.		Hof.		Larvik.	
						Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
3	6	3	1	2	4	29	4	2	-	4	-
	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-
1	1	6	20	39	23	78	1	3	1	30	-
53	4	11	-	2	2	13	-	58	1	257	2
2	2	-	3	2	1	15	-	3	-	2	2
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	2	1	-	2	4	-	2	2	2	-
	5	2	2	1	1	5	2	12	-	3	3
10	6	6	12	8	9	76	-	13	-	32	1
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	4	-	-	5	4	7	-	7	-	27	-
-	-	-	2	-	1	1	-	-	-	2	-
77	61	53	35	45	15	439	7	46	2	29	1
220	179	195	315	378	351	3038	29	352	10	1169	19
19	19	11	3	8	36	1565	8	161	4	456	6
133	100	30	11	-	-	194	-	81	-	-	-
10	4	7	27	37	59	242	26	75	8	124	16
21	11	8	11	6	9	81	1	38	1	27	2
27	13	11	8	16	26	100	1	48	-	75	5
-	-	-	-	3	1	9	-	1	1	1	-
259	450	222	119	115	79	1130	16	209	1	496	31
-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	3	1
835	865	567	570	667	623	7032	97	1112	31	2739	89

Veneriske Sygdomme.

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:				
			1		2		3
			Tønsberg.		Hof.		Larvik.
			Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.
Veneriske Saar	10	-	4	-	2	-	4
Erhvervet Syfilis (nye Tilfælde) ..	44	1	26	-	7	1	11
Hereditær —	1	1	1	1	-	-	-
Gonorré, Uretrit	112	-	69	-	6	-	37

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Tønsberg	463	88	97	366
Tønsberg By	106	22	25	81
Horten —	70	13	11	59
Aasgaardstrand By	6	1	-	6
Bygder	281	52	61	220
Hof	203	37	31	172
Holmestrand By	37	9	4	33
Svelviken —	22	2	2	20
Bygder	144	26	25	119
Larvik	474	93	89	385
Larvik By	115	22	19	96
Sandefjord —	60	9	17	43
Bygder	299	62	53	246
Jarlsberg og Larvik Amt	1140	218	217	923
Deraf i Byer	416	78	78	338
— Bygder	724	140	139	585

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le- vende.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige Hæn- delser.	ved Selv- mord.
Tønsberg	1308	36	735	120	10	1	20	2
Tønsberg By	207	6	135	26	1	-	3	-
Horten —	266	3	109	26	2	-	2	-
Aasgaardstrand By	12	1	10	3	-	-	-	-
Bygder	823	26	481	65	7	1	15	2
Hof	570	15	296	43	3	1	7	-
Holmestrand By	59	3	50	5	1	-	-	-
Svelviken —	39	1	25	4	-	-	1	-
Bygder	472	11	221	34	2	1	6	-
Larvik	963	22	518	79	7	-	15	3
Larvik By	299	12	135	23	3	-	3	1
Sandefjord By	124	3	67	11	-	-	3	-
Bygder	540	7	316	45	4	-	9	2
Jarlsberg og Larvik Amt . . .	2841	73	1549	242	20	2	42	5
Deraf i Byer	1006	29	531	98	7	-	12	1
— Bygder	1835	44	1018	144	13	2	30	4

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Udtrækning ved Bækken-endeleie.		Partus præmaturus artificialis.		Accouchement forcé.		Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Børn.			Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.	Moder.	Barn.	Moder.	Barn.	Mødre.
	Lev.	Lev.	Død.	Uopg.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.	Død.	Død.	Lev.
Utilstrækkelige Veer.....	43	¹⁾ 39	3	2	-	-	-	2	2	-	-	-	-	.
Bækkensneverhed.....	8	7	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.
Barselkrampe.....	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	³⁾ 1	1	.
Placenta prævia og Blødning....	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	.
Ueftergivelige Fødselsdele.....	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.
Bugvatersot.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	²⁾ 1	1	-	-	.
Isseleie med Panden fortil.....	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.
Tverleie.....	-	-	-	-	4	3	1	-	-	-	-	-	-	.
Blødning.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilbageholdelse.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	60	55	3	3	6	5	1	2	2	1	1	1	1	2
		61				6								

¹⁾ Blandt disse et Tvillingpar. ²⁾ Konen led af Cancer omenti. ³⁾ Dødsårsag: Barselkrampe.

I Tønsberg Distrikt er de i forrige Aars Medicinalberetning omtalte Bestemmelser til at hindre Smitteudbredelse ved Tæringssyge nu vedtagne i alle Herreder, hvor Distriktslægen er Ordfører i Sundhedskommissionen, samt i Lade-stedet Aasgaardstrand. Ved hver indløben Dødsanmeldelse, hvor Lungetæring er anført som Dødsårsag, faar nærmeste Medlem af Sundhedskommissionen strax Underretning med Anmodning om at sørge for grundig Rengjøring af Værelse og Efterladenskaber ved Vask og Udluftning. (Lindseth). I Larvik Distrikt angives Befolkningen nu som Regel at være opmærksom paa Tuberkulosens Smitsomhed, men Sandsen for Renlighed og frisk Luft lader fremdeles meget til-bage at ønske; usunde og tildels overfyldte Boliger bidrager ogsaa utvilsomt til at forøge Dispositionen for Smitte. De fleste Landmænd, der leverer Melk til Byen, har ladet sine Melkekjør undersøge med Tuberkulin, og det har vist sig, at ikke faa Dyr var tuberkuløse. (Hansteen). Fra Fredriksværn berettes om et Par Tilfælde, der efter al Sandsynlighed har sin Oprindelse fra det i Medicinalberetningen for 1896 omtalte Hus. (Steenstrup).

Efter **Vakcination** med animal Lymfe optraadte der hos 1 af 34 Børn et universelt, kløende, vesikuløst Exanthem, der svandt i Løbet af omtrent 2 Uger. (Steenstrup).

Af **Fnat** er ialt anmeldt 34 Tilfælde, samtlige fra Tønsberg Distrikt.

Af **obstetriciske Operationer** udførtes af Læger ialt 73, nemlig 35 i Tønsberg Distrikt, 7 i Hof og 31 i Larvik Distrikt. Indikationer og Ud-fald kan sees af Tabel Side 55.

Angaaende **Jordemoderhjælpen** anføres fra Tønsberg Distrikt, at 16 Jordemødre ydede sin Bistand ved 1 009 Fødsler, hvoraf 424 i Byerne og 585 i Bygderne. Der er opført 791 Issefødsler (heri indbefattet Ansigtsfødsler og Leier med forliggende Pande), 14 Fødfødsler, 17 Sædefødsler, 4 Tverleier, 22 Tvillingfødsler og 1 Trillingfødsel.

Paa **Barselseng** døde efter Presternes Opgaver 2 Kvinder, efter Lægernes 3; Dødsårsagen var for 2 Barselfeber og for 1 Barselkrampe.

Antallet af **Fødte** og **Døde** ifølge Opgave fra det statistiske Central-bureau sees af Tabel Side 54.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 292 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 54,5.

De hyppigste Dødsårsager var:

Dødsårsag.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	218	78	140
Alderdomssvaghed	123	39	84
Kræft (Cancer og Sarkom)	111	41	70
Organisk Hjertesygdom	65	23	42
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	58	20	38
Lungebetændelse	50	14	36
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	49	18	31
Kronisk Bronkit, Bronkiektasi	48	18	30
Akut Diarré (Kolerine)	48	19	29
Hjerneslag	44	23	21
Medfødt Svaghed	43	18	25

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Larvik beretter Distriktslægen: I de sidste Aar er der oprettet Skolekjøkkener ved Folkeskolen, hvor Pigerne i øverste Klasse lærer at lave Mad efter alle Sundhedens Regler; dette vil forhaabentlig i Fremtiden lede til en betydelig Indskrænkning i de nu saa almindelig forekommende Kardialgier o. s. v. Byens Vandledning er nu forgrenet over hele Byen, ligesaa Kloaknettet. Vandet fra Ulvsbaktjernet er udmærket og benyttes nu den største Del af Aaret; Vandet fra Klevvertjernet er ogsaa upaaklageligt, men benyttes næsten kun om Vinteren. (Hansteen).

Badeindretninger. I Tønsberg Distrikt findes ingen egentlige Badesteder, men rundt alle Strande er der Badehuse, særlig i Aasgaardstrand og ved Ormelet paa Tjømo. I Hof er der et Søbad i Holmestrand, som var jevnt besøgt, samt mindre Badehuse i Sandebugten og paa flere andre Steder. I Larvik Distrikt er der i Fredriksværn et Bad, der har et tidsmæssigt Varmtvandsbadehus foruden Kumbadehus for Bad i aaben Sø; det havde i Aarets Løb den vanlige Søgning; desuden er der i den saakaldte «Batteribugt» søndenfor Værftet 3 Afklædningshuse for Strand- og aabne Søbade. Larvik Bad var besøgt af ca. 400 Gjæster, heraf 352 faste Kurgjæster, af disse var 224 norske, 111 danske, 5 svenske, 3 finske, 5 engelske, 3 amerikanske og 1 tysk. Ogsaa Sandefjord Bad var meget godt besøgt.

Sygehuse. Carl Johansværns Sygehus tilhører Marinen. I Tønsberg har Amtet og denne By et fælles Sygehus. Holmestrand har et kommunalt Syge- og Fattighus; ved Berger Fabriker (Hof Distrikt) har Eieren ladet opføre et Isolationslokale for smitsomme Sygdomme. Ved Fredriksværn er der et Kysthospital for skrofuløse Børn; ifølge Lægens Beretning for Budgetaaret 1897—1898 behandledes der i Driftsaaret 133 Børn, hvoraf 95,3 pCt. med gunstigt Resultat; Forpleiningsdagens Antal var 21 623 med en Udgift af ca. Kr. 1,50 pr. Liggedag. I Larvik er der et Epidemilazaret.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Kvarantænekommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Jarlsberg og Larvik Amt	45	1	2201	23
Tønsberg	¹⁾ 16	-	1015	15
Hof	²⁾ 10	³⁾ 1	435	3
Larvik	⁴⁾ 19	-	751	5

¹⁾ Tønsberg 2, Horten 5, Aasgaardstrand 1, Sem 1, Nøtterø 1, Tjømo 1, Stokke 1, Andebu 1, Ramnes 1, Vaale 1, Borre 1. ²⁾ Hof 1, Lardal 1, Sande 1, Skoger 2, Strømmen 3, Botne 1, Svelviken 1. ³⁾ Svelviken 1. ⁴⁾ Larvik By 4, Sandefjord 5, Sandeherred 1, Fredriksværn 4; i Herrederne Tjølling, Hedrum og Brunlanes 5.

VI. Hedemarkens Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedv. Indb. 1ste Jan. 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinerer.
Amtet	27507,72	120 386	44	6	46	43
1. Solør og Odalen	3492,38	32 625	12	2	9	9
	Kongsvinger, Kjøbstad	0,80	1 308	4	1	2	-
	Vinger	494,44	4 938	2	-	1	2
	Eidskogen	641,00	5 793	1	-	1	2
	Søndre Odalen	525,76	6 851	2	1	1	1
	Nordre —	488,66	4 137	1	-	1	1
	Brandval	517,12	3 707	1	-	1	1
	Grue	824,00	5 891	1	-	2	2
2. Hedemarken	2688,24	42 638	15	2	13	9
	Hamar, Kjøbstad	1,11	4 013	4	2	2	-
	Vang	531,12	4 901	1	-	1	1
	Furnes	338,82	3 749	-	-	1	1
	Stange	385,46	6 678	2	-	3	2
	Romedal	368,07	4 630	1	-	1	1
	Løiten	164,58	4 705	1	-	1	1
	Nes	899,08	3 655	2	-	1	-
	Ringsaker		10 307	4	-	3	3
3. Søndre Østerdalen	3036,74	18 633	6	2	5	6
	Elverum	1366,05	7 857	3	1	2	2
	Vaaler	648,80	3 589	1	-	1	1
	Aasnes	604,88	4 272	1	1	1	1
	Hof	417,01	2 915	1	-	1	2
4. Trysil	3759,54	5 460	2	-	4	5
	Trysil	3101,41	4 931	2	-	3	4
	Drevsjø Kapeldistrikt af Øvre Rendalen	658,18	269	-	-	-	-
	Øvre Engerdalen Kapel- distrikt af Ytre Ren- dalen		260	-	-	1	1
5. Rendalen	7093,47	9 892	4	-	9	7
	Aamot	1326,08	3 384	2	-	2	2
	Stor-Elvedalen	1565,48	3 065	1	-	2	2
	Sollien	477,86	433	-	-	2	1
	Øvre Rendalen (Drevsjø Kapeldistrikt undtaget)	3724,60	1 409	-	-	2	1
	Ytre Rendalen (Øvre Engerdalen Kapeldi- strikt undtaget)		1 601	1	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedv. Indb. 1ste Jan. 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
6. Tønset	6 398,71	10 330	5	-	6	7
	Lille-Elvedalen	2208, ⁹⁶	3 186	1	-	2	2
	Tønset	1126, ⁹⁷	3 062	2	-	2	2
	Tolgen Prestegjeld af Tolgen	2095, ⁶³	3 370	1	-	1	2
	Kvikne Sogn af Kvikne	967, ⁸⁵	712	1	-	1	1

Anm. Inset Annex til Kvikne med 542 Indbyggere hører til Opdal Lægedistrikt; en Del af Tolgen Herred (med 275 Indb.) hører til Røros Prestegjeld og til Røros Lægedistrikt, — hvilke Distrikter begge tilhører Søndre Trondhjems Amt. Opgaverne over Fladeindholdet af Trysil og Rendalen Lægedistrikter er kun tilnærmelsesvis rigtige.

Sundhedstilstanden betegnes som i det Hele god. Af epidemiske Sygdomme forekom Kighoste, Lungebetændelse og Influenza noget hyppigere, Mæslinger og Djarre sjeldnere end Aaret forud. Det samlede Antal anmeldte Sygdomstilfælde af epidemisk Natur er mindre end Aaret forud, nemlig 7 753 med 251 Dødsfald mod 8 684 og 303 Dødsfald i 1896. Sygdomstilfældenes Antal har ikke været saa lidet inden Amtet siden 1887 og Dødsfældenes ikke siden 1885.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 610 eller 13,1 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (122 900). Aaret forud var den 13,5 pro mille.

Af **Tyfoidefeber** er anmeldt for det hele Amt kun 9 Tilfælde, hvoraf 2 dødelige. Til Solør og Odalen Distrikt var Smitten i ét Tilfælde bragt fra Kristiania. Det samme berettes ogsaa om én paa Nes i Hedemarken Distrikt opført Angreben, der døde. Forøvrigt forekom 2 Tilfælde i Romedal og 1 i Løiten. 2 af de Angrebne indlagdes paa Amtssygehuset i Stange. I Tønset Distrikt skyldtes 3 Tilfælde i Tyldalen Smitte fra østre Aker, idet en derfra hjemkommen Pige smittede 2 andre Kvinder paa samme Gaard; den ene af disse døde. (Zetlitz).

Af **Cerebrospinalmeningit** opgives et Tilfælde i December fra Eidskogen af Solør og Odalen Distrikt.

Skarlagensfeber var sjelden (69 Angrebne og 1 Dødsfald). De fleste Tilfælde iagttoges i Søndre og Nordre Odalen Herreder af Solør og Odalen Distrikt og i Ringsaker af Hedemarken Distrikt.

Af **Mæslinger** forekom i Solør og Odalen Distrikt en Del Tilfælde i Eidskogen mod Aarets Slutning.

Difteri (Croup) viser fremdeles Tilbagegang inden Amtet. Der er ialt anmeldt 44 Tilfælde mod 93 Aaret forud. Sygdommen synes at have indskrænket sig til mindre Husepidemier, særlig inden Hedemarken Distrikt.

Epidemiske Sygdomme.

60

	Ialt kjendte		Tiden er op- given for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Til- fælde.	Døds- fald.													
Tyfoidfieber	9	2	9	-	-	2	1	3	1	-	1	-	-	-	1
Cerebrospinalmeningit	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Skarlagensfeber	69	1	69	6	6	3	7	4	2	10	8	6	1	10	6
Mæslinger	19	-	19	-	-	-	-	-	1	3	1	1	-	4	9
Difteri (Croup)	44	5	44	3	1	-	2	5	4	3	-	-	7	2	17
Blodgang	18	4	18	-	-	3	-	-	-	-	14	1	-	-	-
Barselfeber	11	5	10	2	2	1	3	-	-	-	1	-	-	1	-
Pyæmi, Sæpthæmi	22	2	22	3	1	4	1	-	1	2	2	1	1	1	5
Rosen	138	4	137	13	15	12	13	9	12	10	4	9	13	13	14
Røde Hunde	17	-	17	-	1	-	6	-	-	-	-	3	5	-	2
Vandkopper	39	-	39	6	4	-	7	1	6	-	1	-	3	7	4
Kusma	24	-	24	5	4	8	1	2	-	-	2	-	1	-	1
Kighoste	958	29	958	107	140	110	103	170	61	127	48	22	36	17	17
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	3037	63	3024	522	428	365	261	276	217	163	108	120	162	217	185
Influenza	803	8	803	113	188	159	107	63	34	43	26	14	8	18	30
Bamlesyge	144	-	144	-	-	1	-	-	1	12	84	30	10	6	-
Lungebetændelse	556	63	553	80	83	67	70	71	38	31	17	12	23	33	28
Pleurit	207	10	207	23	14	25	21	19	16	18	14	13	20	12	12
Gigtfeber	221	3	221	33	21	18	23	21	22	13	11	13	14	13	19
Akut Diarré (Kolerine)	1413	52	1404	85	89	67	47	60	122	232	354	154	68	61	65
Skjærbug	3	-	3	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	7753	251	7726	1001	997	845	674	705	539	667	696	399	372	415	416

Hedemarkens Amt. 1897.

Epidemiske Sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa Lægedistrikterne:											
	1		2		3		4		5		6	
	Solør og Odalen.		Hedemarken.		Søndre Østerdalen.		Tryssil.		Rendalen.		Tønset.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	2	-	4	1	-	-	-	-	-	-	3	1
Cerebrospinalmeningit.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	18	-	39	1	8	-	-	-	-	-	4	-
Mæslinger	12	-	2	-	-	-	-	-	-	-	5	-
Difteri (Croup)	12	4	24	1	2	-	1	-	-	-	5	-
Blodgang.	-	-	-	-	17	3	1	1	-	-	-	-
Barselfeber	2	1	5	2	2	1	-	-	-	-	2	1
Pyæmi, Septhæmi.	4	-	6	2	12	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	23	-	87	1	18	2	1	1	5	-	4	-
Røde Hunde	1	-	-	-	10	-	-	-	-	-	6	-
Vandkopper.	1	-	22	-	7	-	-	-	1	-	8	-
Kusma.	9	-	3	-	7	-	2	-	2	-	1	-
Kighoste	8	-	120	3	238	11	307	4	204	5	81	6
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne.	479	20	1019	18	766	11	116	2	412	7	245	5
Influenza	163	1	333	7	61	-	33	-	157	-	56	-
Bamlesyge.	52	-	74	-	18	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	93	6	256	37	89	10	38	-	38	4	42	6
Pleurit.	51	3	82	3	28	2	13	-	22	1	11	1
Gigtfeber.	44	1	87	1	45	-	25	-	13	1	7	-
Akut Diarré (Kolerine)	122	6	757	35	263	6	83	-	119	2	69	3
Skjørbug	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-
Tilsammen	1097	42	2920	112	1591	46	620	8	975	20	550	23

Af **Blodgang** (Dysenteri) opføres tilsammen 18 Tilfælde og 4 Dødsfald, hvoraf de 17 med 3 Dødsfald i Søndre Østerdalen Distrikt. Her havde der hele Aaret igjennem hersket en Kolerineepidemi med blodige Udtømmelser i enkelte Tilfælde; disse forløb alligevel ganske godartet. I Slutningen af Juli antog Epidemien paa Melaasberget i Elverum en mere ondartet Karakter, idet de blodige Udtømmelser fra de Syge tillige antog et nekrotisk-purulent Udseende; Kræfterne aftog hurtig, og Børnene afgik ved Døden ofte efter kun faa Timers Lidelser. I Melaasbergets Kreds synes der at være en gunstig Jordbund for Smittestofte, idet epidemisk Sygdom gjerne gjør sit Indtog i Bygden over den. Kredsen ligger paa Østsiden af Glommen i den sydlige Del af Elverum og omfatter kun et Par Gaarde, men en Mængde Smaabrug og Hytter, hvor Renligheden indtager et meget beskedent Standpunkt. Paabud om Isolation mødes af Befolkningen med Tværhed, og Enkelte vil aldeles ikke desinficere sine Eieendele. (K. Nilssen). Et dødeligt endende Tilfælde i Tryssil Distrikt antages at skrive sig fra Smitte indført fra Elverum. (Harboe).

Af **Barselseber** forekom 11 Tilfælde, af hvilke de 5 endte dødelig.

Kighoste var, ligesom Aaret forud, meget udbredt, særlig i Søndre Østerdalen, Tryssil, Rendalen og Tønset Distrikter. Fra Rendalen beskrives Sygdommens Forløb som i det Hele godartet, i de øvrige Distrikter var Tilfældene tildels alvorlige med Eftersygdomme og Komplikationer. Ialt er opført 29 Dødsfald.

Af **akute Katarrer i Luftveiene** opføres et noget mindre Antal Angrebne end Aaret forud.

Af **lakunær Angina** herskede der i Tryssil Distrikt i Aarets sidste Maaneder en udbredt Epidemi, men Befolkningen søger i Regelen ikke Lægehjælp for denne Sygdom, som de behandler selv. Mulig Forveksling med Difteri foranledigede nærmere Undersøgelse paa en Gaard sydligst i Tryssil, hvor der ogsaa fandtes en Syg lidende af denne Sygdom. Smitten skrev sig fra en Grændsebygd, hvorfra svenske Tømmerarbeidere sandsynlig havde ført den med sig. Ingen flere angrebes. (Harboe).

Influenza havde ikke liden Udbredelse og var som vanlig hyppigst i Aarets 1ste Kvartal. Dens Forløb betegnes almindelig som i det Hele godartet. Der opføres 8 Dødsfald blandt 803 Angrebne.

Den saakaldte «**Bamlesyge**», «Febris muscularis rheumatica epidemica», «Drangedalssygen», havde ikke liden Udbredning inden Amtet hovedsagelig i Sommermaanederne. Den var forbunden med Feber og holdlignende Smerter i Brystet og Epigastriet, hvilke ofte svandt pludselig for atter at komme igjen efter ét eller et Par Døgns Forløb. Paa denne Maade kunde Sygdommen vare 2 à 3 Uger. (K. Løken). Foruden de nævnte Symptomer omtales ogsaa fra Solør og Odalen Distrikt Gulsot som en hyppig Komplikation, tillige Gastro-Enteriter, Stivhed og Smerter i Nakken, Ryggen og Extremiteterne. Rekonvalescentsen kunde undertiden være temmelig langvarig. (Juell).

Akut Diarré var sjældnere end Aaret forud, men forekom dog hyppig inden Hedemarken og Søndre Østerdalen samt Tryssil Distrikter; tildels var Udtømmelserne blodige.

Af **Fnat** anmeldtes ialt 291 Tilfælde, de fleste i Rendalen og Tønset Distrikter.

Akute Forgiftninger. Fra Ringsaker omtales et Tilfælde af Santonin-forgiftning hos et Barn, der havde nydt almindelige Ormekager. Desuden iagttoges 5 Tilfælde af Pultostforgiftning inden samme Husstand; samtlige fik Diarré, Brækning og nervøse Symptomer, men helbrededes. (U. Bugge).

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde vil sees af følgende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:							
			1		2	3		4	5	6
			Solør og Odalen.		Hedemarken.	Søndre Østerdalen.		Trysil.	Rendalen.	Tønset.
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar	5	-	2	-	-	1	-	1	1	-
Syfilis, konstitutionel . .	11	2	4	1	2	2	1	1	2	-
— hereditær	3	1	2	1	-	1	-	-	-	-
Gonorré og Uretrit . . .	51	-	15	-	23	7	.	1	2	3

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde 12,5 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede Dødsfald og 15,5 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 16,4 pCt. og 20,0 pCt. og for Bygderne 12,3 pCt. og 15,3 pCt. Forøvrigt henvises til nedenstaaende Tabel.

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lungetuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Solør og Odalen	242	39	42	200
Kongsvinger By	9	2	3	6
Bygder	233	37	39	194
Hedemarken	508	51	112	396
Hamar By	52	8	8	44
Bygder	456	43	104	352
Søndre Østerdalen	254	33	46	208
Trysil	50	9	8	42
Rendalen	100	16	20	80
Tønset	126	12	23	103
Hedemarkens Amt	1280	160	251	1029
Deraf i Byer	61	10	11	50
— Bygder	1219	150	240	979

I Brumunddalen af Ringsaker er der af Doktor K. Løken foretaget nogle Undersøgelser angaaende Tuberkulosens Hyppighed paa Gaarde, hvor Kvæget lider af Tuberkulose, sammenlignet med Steder, hvor Kvægtuberkulose ikke har

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	le- vende.	død- fødte.	ialt	0--1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Solør og Odalen	924	19	405	76	11	2	11	1	1
Kongsvinger By	38	1	14	4	1	-	1	-	-
Bygder	886	18	391	72	10	2	10	1	1
Hedemarken	1342	18	562	83	6	4	8	3	1
Hamar By	197	3	54	14	1	1	1	1	-
Bygder	1145	15	508	69	5	3	7	2	1
Søndre Østerdalen	593	7	289	54	9	4	5	1	-
Tryssil	168	5	68	13	2	-	2	-	-
Rendalen	298	8	132	34	3	-	6	1	-
Tønset	276	5	141	29	6	1	1	-	-
Gaarde af Tolgen Herred	1	1	3	-	-	1	-	-	-
Inset Annex af Kvikne	10	-	10	2	1	-	-	-	-
Hedemarkens Amt	3612	63	1610	291	38	12	33	6	2
Deraf i Byer	235	4	68	18	2	1	2	1	-
— Bygder	3377	59	1542	273	36	11	31	5	2

vist sig. Undersøgelserne er dog for faa til deraf at trække bestemte Slutninger. Paa en Gaard, hvor en stor Del af Besætningen havde lidt af Tuberkulose, var der død et Barn af tuberkuløs Hjernebetændelse, en Budeie fik Knæ-tuberkulose, saa Laaramputation maatte foretages, og en anden Budeie lider af Lungetuberkulose. Ingen af disse Syge var i Familie med hverandre. Distriktslæge K. Nilssen i Søndre Østerdalen anfører, at Tuberkulosen ligesom de akutte Infektionssygdomme til sine Tider synes at udbrede sig mere eller mindre stærkt, medens den til andre Tider er mindre fremtrædende, uden at nogen jevn Af- eller Tiltagen i Aarenes Løb finder Sted. Som Hus- eller Familiesygdom har den ogsaa sine Arnesteder inden Elverum. Frygten for Overførelse af Smitte fra saadanne Steder har bevirket, at Piger derfra har vanskeligt for at faa Tjeneste, selv om de fremlægger Erklæring fra Læge, for at de er friske. Fra Tryssil omtales Tuberkulosen som meget udbredt, særlig i Distriktets søndre Del. De mange skrofuløse Lidelser kan vistnok for en Del tilskrives den herskende slette Hygiene og daarlige Ernæring, men beror visselig ogsaa paa tuberkuløs Infektion og Overførelse af Kvægtuberkulose. (Harboe). I Tønset Distrikt synes Tuberkulosen at aftage, særlig da for Tønset Herreds Vedkommende. De fremmede Patienter, der opholder sig som Sanatoriegjester i Bygden, har for det Meste godt af sit Ophold der. (Zetlitz).

Blegsot forekommer ikke saa almindelig inden Søndre Østerdalen Distrikt, derimod er andre anæmiske Tilstande hos Kvinderne noksaa hyppige, og neurastheniske Funktionsforstyrrelser er ikke sjeldne, selv hos trivelige og

velnærede Kvinder. Som Aarsag til de hyppige Fordøielsessygdomme anføres de vanlige: Misbrug af Kaffe og uhensigtsmæssig Ernæring; hertil kommer den bratte Overgang fra lang Uvirksomhed til anstrengende Arbejde (Skogbrug, Tømmerflødning) i Forbindelse med deraf følgende Diætforandringer og tildels ødelæggende Nydelse af Spirituosa. (K. Nilssen).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning. Amtslæge, Distriktslæge J. Lund beretter, at den lille Sindssygekoloni paa Mustuen i Stange vil blive nedlagt, da Indtægterne ved Forpleiningen ikke staar i Forhold til Besværet og Ansvarer med de Sindssyges Forsørgelse. Anbringelsen af disse, særlig af de urolige og noget farlige, vil derved blive endnu vanskeligere end før, og Mangelen af et passende Asyl end føleligere. Forpleiningen af de Sindssyge ellers inden Hedemarken Distrikt betegnes som god; som Regel har en Familie kun én Sindssyg at forpleie. Derimod omtaler Distriktslæge Harboe i Tryssil som Exempel paa uforsvarligt Stel af Sindssyge, at en Mand, der led af Dementia og ikke var særlig farlig, i mange Aar var holdt aldeles inde-spærret i et lidet med tykke Jernplader overalt beslaaet Rum, ca. 3 Alen i Firkant og 2 1/2 Alen høit. Han havde ikke været under fri Himmel paa mange Aar. Da han første Gang en varm Sommerdag inspiceredes af Distriktslægen, herskede der en ulidelig Stank og Hede i hans Rum. Der blev strax sørget for et bedre og rummeligere Lokale.

Obstetriciske Operationer. Af Læger udførtes 72 saadanne, deraf i Solør og Odalen Distrikt 14, i Hedemarken 36, i Søndre Østerdalen 9, i Tryssil 4, i Rendalen 5, i Tønset 4. Angaaende Indikationer og Udfald henvises til Tabel Side 66.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 64.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 2 002 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100:44,6.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 12 Kvinder paa Barselseng, efter Lægernes 10; som Dødsarsag opgives Barselfeber 5 Gange, Barselkrampe, Emboli, Blødning, Livmoderbristning, Dystoki 1 Gang for hver.

De hyppigste Dødsarsager var:

Dødsarsag.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Alderdomssvaghed	210	3	207
Lungetuberkulose	160	10	150
Kræft (Cancer, Sarcoma)	111	6	105
Tuberkulose udenfor Lungerne	72	3	69
Hjerneslag	63	1	62
Organisk Hjertesygdom	63	3	60
Lungebetændelse	63	2	61
Akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse	63	1	62
Akut Diarré	52	4	48
Medfødt Svaghed	52	4	48

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Udtrækning ved Bækken-endeleie.	Partus præmaturus artificialis.				Perforation.	Exviscera-tion.	Efterbyrds-operation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Barn.	Mødre.		Børn.		Moder.	Moder.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige Veer.....	35	-	35	-	-	⁴⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed.....	5	-	4	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Barselkrampe.....	¹⁾ 3	-	2	2	2	-	⁵⁾ 2	-	⁷⁾ 1	-	⁸⁾ 1	-	1	1	-	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele...	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmoderbristning	-	²⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjævt Isseleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	5	-	2	3	-	-	-	-	-	-	1	-
Fremfald af Navlesnor	-	-	³⁾ 1	-	2	-	⁶⁾ 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Fastvoxning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	46	1	44	5	10	1	4	7	1	1	1	1	1	1	1	7
			49				11					2				

¹⁾ Deraf 1 Tvillingfødsel, hvorved 1ste Tvilling fødtes levende og 2den dødfødt. ²⁾ Dødsårsag: Livmoderbristning. ³⁾ 1ste Tvilling, 2den forløst ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen findes angivet cfr. 6. ⁴⁾ Død 6te Dag efter Forløsningen, som Dødsårsag opført Dystoki (uopgivet Alder). ⁵⁾ Deraf en 2den Tvilling, 1ste forløst ved Udtrækning cfr. 7. ⁶⁾ Deraf en 2den Tvilling, 1ste forløst ved Tang cfr. 3. ⁷⁾ 1ste Tvilling, 2den forløst ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen findes opgivet cfr. 5. ⁸⁾ Dødsårsag: Barselkrampe.

Veirliget. Paa Hedemarken var Vinterveiret vexlende med temmelig megen Sne. Vaaren var kold og regnfuld; Sommeren i det Hele tør og Høsten regnfuld med kun enkelte Godveirs-dage. Høstens Udbytte var under et Middel-aars, men Priserne paa Landmandsprodukter gode. (J. Lund).

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Solør og Odalen Distrikt anføres, at Folk paa Grund af de gode Tider ogsaa er blevene flottere; de Fleste bruger op alt, hvad de tjener og lægger sjelden noget tilbedste. Bønderne sælger nu sjældnere sit Smør og sine Æg, de spiser dem selv. Ligesaa beholder de nu sine Faar, som de om Høsten slagter og salter til Vinterføde. En Masse Kaffe drikkes; Kjødlen staar bestandig og surrer over Ilden. Renligheden er det ikke rart bevendt med; Folk vasker nok af og til sine Huse, men med sine egne Legemer regner de det ikke saa nøie. (Lunderbye).

Paa Hamar har Arbeiderbefolkningen i de senere Aar levet under gunstigere Forhold; Fortjenesten har været større og jevnere og Anledning til at faa større Husrum bedre paa Grund af betydelig Nybygning. Byens Drikkevand fra Flagstadelyven er udmærket godt, kun ganske faa Dage i Aaret under Vaar- og Høstflommen kan det være uklart. Kloaknettet udvides stadig. (Lützow).

I det forøvrigt rige og mægtige Elverum (Søndre Østerdalen Distrikt) anfører Distriktslæge Nilssen, er det væsentlig «Pauperismen», som stiller sig hindrende i Veien for Udviklingen af en heldbringende Sundhedspleie blandt de lavere Samfundslag. De mest iøinefaldende Aarsager til Fattigdommen og dens vidt rækkende, sørgelige Følger er det overhaandtagende «Fylder», letsindig stiftede Ægteskaber og Usædelighed. — Embedslægens Tid har været meget optaget i Bygnings- og Reguleringskommissionen, da den bymæssig bebyggede Del af «Leiret» i Elverum reguleredes og kartlagdes. Der udfoldes en livlig Byggevirkksomhed sammesteds. Solide Tømmerhuse opføres dog sjældnere, hvorimod der i forbausende kort Tid har reist sig det ene efter det andet af med Sagmug fyldte Bordhuse, muligens tidsmæssige, vakre at se til, men heller ikke mere.

Fra Tryssil skriver Distriktslæge Harboe: Hvad Boliger og Livets Komfort angaar, er Befolkningen i Tryssil yderlig nøisom; Forholdene er gjenemgaaende smaa, Størstedelen lever Arbeiderens Liv og med hans Vaner. Det er sjældnere her end i andre Bygder, at Unggutten drager ud; de tjener saa godt i Hjembygden ved Skogarbeidet, at Fristelsen til at forsøge Lykken andre Steder ikke drager. Aaret maa for dette Distrikts Vedkommende betegnes som et godt Aar. Tømmerpriserne har været gode, og som Følge heraf har der været et usædvanligt Liv og Rørelse i Skogen. Levemaaden er i Regelen god og kraftig; i Hjemmene er der dog for meget Melspiser; i Skogen lever de udmærket godt, kanske vel flot. Hermetik er her meget almindelig. Kaffe og Tobak misbruges i høi Grad; Kaffe er Tryssils Nationaldrik, i Regelen slet tillavet og usmagelig for lidt finere Ganer; i Forbindelse med «Bagervarer» — in loco Snipper, fortæres den i voldsomme Kvantiteter. Det har været mig paafaldende, hvor Mange der søger Lægehjælp for Hjertelidelser, især Hjertehypertrofier og idiopatiske Hjertesygdomme. Aarsagen hertil er ikke vanskelig at finde. Tidlig Overanstængelse ved Bæren af tunge Byrder, tungt Arbeide i Skogen, især Trækken af Tømmerstokke, anstrængende Skiture — det eneste Fremkomstmiddel det halve Aar — dertil stærkt Forbrug af Kaffe og Tobak. De unge Gutter begynder at hugge Tømmer i 12 Aars Alderen, de kan da tjene henimod 2 Kroner pr. Dag, en alt for stor Fristelse for de fattige Hjem; men Virkningen er ogsaa en tidlig ældet Ungdom. Gastriske Forstyrrelser er ogsaa meget hyppige. Her gaar en meget stærk afholdsvenlig Strøm gennem Distriktet, de forskellige Afholdsforeninger dominerer i Bygdens kommunale Liv; men samtidig er her ogsaa en hel Del Rusdrikkere, og jeg tror, Afholdssagen har sin

bedste Støtte her i Vanskeligheden ved at skaffe Alkoholika til Veie; faar Tryslingen Adgang til Brændevin glemmer han meget ofte sin Afholdsvenlighed, her som andet Steds. Nød bryder Love, siger man, og i Mangel af Tobak bruges andre Blade; her har i forrige Aar været konsumeret en Mængde Vinaigre, som faaes tilkjøbs hos Landhandlerne. Opinionen har dog tvunget dem til at indstille Salget af dette Berusningsmiddel. I den foregaaende Generation var der overmaade megen Drikfældighed, og mange Slegter blev herved udarmede og maatte tildels gaa fra sine Eiendomme, som kom paa svenske Bolags og Grossererers Hænder. Denne Overgang af Bygdens Skoge til fremmede Hænder foregaar fremdeles, hvorved Bygdens Formue i høi Grad er formindsket. Tryssil er visselig Landets største Skogbygd og burde været en af de rigeste; tvertimod er den en af de i Forhold til Størrelsen fattigere, og ihvorvel der vel endnu er en Del rige Skogeiere, er dog Størstedelen af Gaardbrugerne skogløse og kun henviste til sit personlige Arbeide. Næringskilderne er her først og fremst Skogbrug og Fædrift; Fiskeri og Vildtfangst spiller i det nordlige Distrikt en ikke ubetydelig Rolle. Husfiden er ikke synderlig udviklet; den indskrænker sig til det Nødvendigste og frembyder Intet tilsalgs. — Der er en interessant Brydning af Nationaliteten her i Tryssil; man finder her mange Typer, der viser hen paa ren mongolsk Afstamning. En ikke ubetydelig Del af Befolkningen i den sydlige og sydvestlige Del er af finsk Afstamning, dog nu tildels meget opblandet med svensk og norsk Blod. Størstedelen af Indbyggerne i den søndre Halvdel er Brachycephaler, i den nordre Halvdel af Distriktet har Dolichocephalerne Overtaget, og i Fjelddistriktet er en Brachycephal en Sjældenhed.

Sygehuse. Amtssygehuset ligger i Stange. I Hamar findes et kommunalt Sygehus, i Elverum et Epidemilazaret. Paa Gjosegaarden ca. 5 Kilometer fra Kongsvinger findes en af en Privatlæge oprettet Anstalt til Behandling af Patienter, lidende af Tuberkulose. Behandlingen er væsentlig hygienisk-diætetisk. Anstalten er aaben det hele Aar. I 1897 behandledes kurmæssig 19 Patienter, hvoraf 14 led af Lungetuberkulose. (Jonassen).

Syge- og Fattigpleie. I Furnes, Hedemarken Distrikt, findes et ved private Midler oprettet og drevet Sygehjem, hvor der forpleiedes 28 Syge. I Elverum beskæftiger den private Forening for Fattig- og Sygepleie fremdeles 3 Sygepleiersker, der er i stadig Virksomhed. (K. Nilssen). Hos Doktor W. Holm paa Nes har der i mange Aar været i Virksomhed en Anstalt for Behandling og Pleie af Alkoholister og Morfinister; i 1897 behandledes der 21 Patienter, hvoraf 13 var norske, 4 svenske, 3 danske og 1 fra Holsten. Distriktslægen i Tryssil omtaler Distriktet som for Lægen meget besværligt og i høieste Grad slidomt; Reiserne er lange og foregaar ad slette Veie, tildels blot Rideveie. Nye Veie er dog under Bygning. Fattigsygepleien staar ikke synderlig høit, Adgangen til at faa gratis Lægehjælp benyttes yderst sparsomt. Lægesøgningen maa dog siges at være god; Kvaksalvere findes ikke længere. (Harboe).

Bade. Badeindretningerne inden Amtet har ikke faaet nogen Forøgelse eller er undergaaet nogen Forandring fra tidligere.

Jordemoderhjælpen. I Søndre Østerdalen Distrikt maa i de mere afsides Trakter Hjelpekoner benyttes, da Veien til examinerede Jordemødre er for lang. Det samme er ogsaa Tilfældet i Tryssil Distrikt til stor Skade for de Fødende.

Kvaksalvere driver i Søndre Østerdalen Distrikt sin Virksomhed i ringe Udstrækning blandt Fattigfolk, da Adgangen for disse til gratis Lægehjælp er rigelig. Derimod i adskillig Grad blandt de bedre stillede. Der finder

et stort Brug af Husmidler og Arkana Sted, ofte samtidigt med at vedkommende Syge bliver behandlet af en eller flere Læger. Den mest moderne Medicin er nok «Pain-expeller» samt den saakaldte «Nøglen til Livet», medens «Rigabalsam» synes næsten forladt. (K. Nilssen).

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Hedemarkens Amt.....	32	3553	21
Solør og Odalen	1) 7	903	6
Hedemarken	2) 18	1276	8
Søndre Østerdalen	3) 3	602	4
Tryssil	4) 1	220	-
Rendalen	5) 3	274	3
Tønset	-	278	-

1) Grue 1, Eidskog 1, Nordre Odalen 2, Søndre Odalen 2, Vinger 1. 2) Hamar 11, Vang 1, Furnes 1, Stange 1, Romedal 1, Løiten 1, Nes 1, Ringsaker 1. 3) Hof 2, Aasnes 1. 4) Tryssil 1. 5) Sollien 1, Øvre Rendalen 1, Aamot 1.

VII. Kristians Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Jan- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
Amtet	25362,50	108 579	40	5	42	37
1. Hadeland og Land	2 948,24	24 186	11	1	10	7
	Jevnaker	444,09	3 207	1	-	5	1
	Lunner		2 985	1	-	-	1
	Gran		3 931	2	1	1	1
	Brandbu		4 703	2	-	1	1
	Søndre Land	781,95	4 846	3	-	1	1
	Nordre —	884,82	4 514	2	-	2	2
2. Søndre Valdres	2 495,38	10 059	4	-	5	5
	Søndre Aurdal	1 109,95	3 802	1	-	2	2
	Nordre —	926,86	4 543	1	-	2	2
	Etnedalen	458,57	1 714	2	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
3. Nordre Valdres	2 943,32	7 103	3	-	4	4
	Østre Slidre.....	869,50	2 285	1	-	1	1
	Vestre —	467,87	2 652	2	-	1	1
	Vang	1 606,45	2 166	-	-	2	2
4. Toten	1 483,89	23 916	9	2	7	7
	Gjøvik, Kjøbstad ...	0,94	1 391	3	2	1	-
	Østre Toten	402,57	7 44	3	-	2	2
	Vestre —	415,06	6 952	2	-	2	2
	Vardal	261,59	3 539	-	-	-	1
	Biri	403,74	4 586	1	-	2	2
5. Faaberg	2 359,26	15 337	6	2	5	4
	Lillehammer, Kjøb- stad	2,25	1 861	3	2	1	-
	Faaberg	478,02	5 127	1	-	1	1
	Øier	689,22	3 125	1	-	1	1
	Østre Gausdal	223,29	2 833	1	-	1	1
	Vestre —	966,48	2 391	-	-	1	1
6. Ringebu	3 166,69	11 659	3	-	3	3
	Ringebu	1 256,27	4 262	1	-	1	1
	Søndre Fron	547,04	3 042	1	-	1	1
	Nordre —	1 363,38	4 355	1	-	1	1
7. Lom	5 799,56	9 770	2	-	4	4
	Lom	1 948,35	2 865	1	-	1	1
	Skiaaker	2 154,70	2 483	-	-	1	1
	Vaage (undtagen Sel Annex).....	1 696,51	4 422	1	-	2	2
8. Lesje	4 166,16	6 549	2	-	4	3
	Lesje	2 277,95	2 700	-	-	2	1
	Dovre	1 442,17	2 109	1	-	1	1
	Sel Annex af Vaage..	446,04	1 740	1	-	1	1

Sundhedstilstanden angives at have været god inden Amtet; kun i Lesje Distrikt samt i Herrederne Nordre og Søndre Land opgives den at have været mindre tilfredsstillende. Kighoste og Influenza optraadte tildels epidemisk og Diarré var almindeligere end sædvanlig; forøvrigt havde af epidemiske Sygdomme Difteri og Vandkopper noget større, Skarlagensfeber og Lungebetændelse noget mindre Udbredelse end Aaret forud. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 6 129 med 215 Dødsfald; forrige Aar var de tilsvarende Tal 6 912 og 244.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 424 eller 12,6 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (113 300). Aaret forud var Dødeligheden 13,1 pro mille.

Angaaende Fordelingen af de **epidemiske Sygdomme** paa Maaneder og Lægedistrikter henvises til Tabel Side 72 og 73, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Af **Tyfoidefeber** er anmeldt 13 Tilfælde, hvoraf 2 dødelige. I Hadeland og Land Distrikt angrebes 3 Personer, 2 i Lunner og 1, der døde, i Jevnaker. Hyppigst forekom Sygdommen i Nordre Aurdal af Søndre Valdres Distrikt; den ene af Patienterne var en Korporal, som kom syg hjem fra Helgelandsmoen; de øvrige tilhørte samtlige en Familie i Ulnes Sogn og stod ikke i Forbindelse med det førstnævnte Tilfælde. (B. C. Lange).

Skarlagensfeber optraadte dels spredt, dels i smaa Husepidemier og havde i det Hele et mildt Forløb. Af 74 kjendte Tilfælde døde 4 eller 5,4 pCt. De fleste Tilfælde af denne Sygdom forekom i Hadeland og Land, hvor der navnlig i Søndre og Nordre Land var temmelig mange Angrebne. I Søndre Valdres indtraf ogsaa nogle Tilfælde paa Sætrene paa Vestaasen mod Hallingdal, i hvilken Anledning der paa offentlig Bekostning foretoges en grundig Rengjøring af de Støle, hvor der havde været Syge. (B. C. Lange). Fra Gudbrandsdalen omtales Sygdommen kun fra Ringebu.

Mæslinger var sjældne og kom kun undtagelsesvis under Behandling.

Af **Difteri** er anmeldt 126 Tilfælde, hvoraf 28 dødelige (22,2 pCt.) I Hadeland og Land, hvorfra der i det Hele opgives 85 Angrebne, var det især i Herredet Søndre Land, at Sygdommen holdt til; fra 35 Hjem anmeldtes her ialt 72 Tilfælde (14 Voxne, 58 Børn), hvoraf 18 dødelige. Handelsstedet Lid i Faldsgrænden synes at have været Sygdommens egentlige Arnested, hvorfra Smitten spredtes rundt omkring. Folkeskolen lukkedes strax, naar Sygdommen viste sig i Kredsen, og Isolationen overholdtes godt, naar undtages i Faldsgrænden, hvor der blandt Fabrikarbeiderne fandt Uregelmæssigheder Sted. I Næreim Skolehus fandtes 2 af Lærerens Børn syge ved Lægens Ankomst; uagtet disse havde deltaget i Undervisningen, bragtes ikke Smitten til noget af de skolesøgende Børns Hjem, hvilket muligens tør skyldes Lærerens strenge Overholdelse af Paabudet om at benytte Spyttbakker. (Kolbjørnsen). I Søndre Valdres optraadte 8 spredte Tilfælde. I Nordre Valdres forekom en mindre Epidemi paa et Par Gaarde i Vestre Slidre; de øvrige Tilfælde indtraf spredt paa forskellige Steder, saaledes 3 Tilfælde paa en 2 Mil oppe i Fjeldet liggende Sæter. Alle Angrebne paa 2 nær injiceredes med Serum; 4, der dog samtlige kom sent under Behandling, døde. Hos en 45 aarig Mand iagttoges der efterhvert mer eller mindre stærkt udtalte Lammelser i de fleste Muskelgrupper, (Pareser eller Paralyser af Akkommodation, Svælg, Arme og Ben); dertil havde han i Løbet af en Maaned enkelte uhyggelige Anfald af Dyspnoe. (H. Lyche). Af 4 Tilfælde i Lesje indtraf de 3 paa Prestegaarden; denne isoleredes i sin Helhed og desinficeredes med Oliemaling af en Del Værelser. (Guldborg).

Af **Dysenteri** opføres fra Toten 11 og fra Lesje 2 lette Tilfælde.

Vandkopper havde stor Udbredelse i Hadeland og Land og efterfulgtes ofte af Eczemer.

Kighoste forekom fornemmelig i Aarets første Kvartal som Fortsættelse af forrige Aars Epidemi. I Hadeland og Land var Sygdommen særlig udbredt i de landske Herreder, hvor den havde været siden Sommeren 1896. Kun de sværere, komplicerede Tilfælde kom under Lægebehandling.

Af **Influenza** opgives de fleste Tilfælde at være behandlet i Marts, Juli og August. Ogsaa paa Sætrene, hvor der var adskillig Sygdom om Sommeren, forekom Influenza, tildels sammen med Kolerine. (B. C. Lange).

Epidemiske Sygdomme.

72

Kristians Amt. 1897.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidefeber	13	2	13	-	-	-	-	-	-	1	-	3	5	2	2
Skarlagensfeber	74	4	74	12	8	4	4	8	1	2	13	7	1	7	7
Mæslinger	11	-	11	-	-	-	2	-	3	-	3	-	1	1	1
Difteri (Croup)	126	28	126	8	3	5	30	7	6	8	13	6	15	5	20
Blodgang	13	-	13	1	4	1	-	-	1	-	3	1	-	2	-
Barselfeber	26	7	26	3	1	-	2	2	4	2	-	1	3	3	5
Pyæmi, Sæpt hæmi	23	6	23	1	5	2	2	-	-	4	-	2	2	3	2
Rosen	109	6	109	11	7	11	9	14	11	10	8	6	9	8	5
Røde Hunde	9	-	9	1	-	-	-	6	-	1	-	-	-	1	-
Vandkopper	123	-	123	28	25	17	8	5	3	1	5	1	12	12	6
Kusma	2	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Kighoste	372	11	372	131	86	57	27	31	10	5	15	1	-	3	6
Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	2100	52	2078	352	311	267	227	213	100	89	56	67	139	123	134
Influenza	742	3	740	58	60	148	82	46	34	141	112	17	17	13	12
Bamlesyge	89	-	66	-	-	-	-	-	4	28	25	9	-	-	-
Lungebetændelse	466	58	466	70	79	41	47	59	30	14	9	10	31	34	42
Pleurit	141	3	141	17	13	12	11	15	6	9	8	4	13	13	20
Gigtfeber	218	4	217	20	16	21	11	20	18	14	12	9	22	26	28
Koldfeber	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	1458	30	1218	83	60	54	52	41	98	260	356	87	42	45	40
Skjørbug	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	4	1	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	2	-
Tilsammen	6121	215	5833	797	678	641	515	468	330	589	638	231	313	303	330

Epidemiske Sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa Lægedistrikterne :															
	1		2		3		4		5		6		7		8	
	Hadeland og Land.		Søndre Valdres.		Nordre Valdres.		Toten.		Faaberg.		Ringebu.		Lom.		Lesje.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	3	1	8	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensefeber	40	-	8	2	14	1	9	1	-	-	3	-	-	-	-	-
Mæslinger	7	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Difteri (Croup)	85	20	6	1	21	4	8	2	1	-	-	-	1	1	4	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Barselsefeber	8	2	2	1	1	-	11	2	-	-	2	2	1	-	1	-
Pyæmi, Septhæmi	7	3	-	-	1	1	13	1	1	-	-	-	-	-	1	1
Rosen	28	-	9	-	5	-	29	2	21	2	8	1	8	-	1	1
Røde Hunde	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	78	-	-	-	-	-	29	-	6	-	10	-	-	-	-	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste	106	5	-	-	-	-	195	5	28	-	18	-	-	-	25	1
Akute Katarrer i Aandedrætsorg	868	16	98	-	52	-	379	14	489	11	110	3	62	1	42	7
Influenza	486	1	55	1	6	-	87	-	56	1	8	-	12	-	32	-
Bamlesyge	51	-	-	-	-	-	10	-	-	-	28	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	127	13	16	-	21	2	112	16	81	6	59	10	37	8	13	3
Pleurit	46	1	3	-	7	-	29	2	44	-	7	-	4	-	1	-
Gigtfeber	72	-	24	1	5	-	47	-	26	2	23	1	13	-	8	-
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	408	6	41	2	26	-	463	7	349	12	144	1	22	-	5	2
Skjørbug	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	-	-	-	-	2	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2429	68	270	9	162	8	1439	52	1104	35	420	18	162	10	135	15

Af **febril Muskelrheumatisme** («Bamlesyge») er ialt anmeldt 89 Tilfælde fra Distrikterne Hadeland og Land, Toten og Ringebu i Maanederne Juni til September.

Et fra Toten anmeldt Tilfælde af **Koldfeber** var erhvervet i Afrika.

Akut Diarré (Kolerine) forekom som vanligt hyppigst i Juli og August. Ligeoverfor denne Sygdom, herettes det fra Søndre Valdres, har den Maade, hvorpaa man der forsyner sig med Drikkevand, ubetinget Betydning. Som Regel har man rindende Vand i en Bæk i Nærheden af Huset, men om Vinteren fryser ofte dette Vand bort, saa man tildels har meget lange Veie efter Vand. Strax det begynder at tine om Vaaren, tager man til det smeltende Snevand, der altid fører med sig en hel Del Uhumskheder. (B. C. Lange). I Nordre Valdres forekom denne Sygdom særlig blandt Voxne og ledsagedes i Almindelighed af tildels betydelige Smerter i forskellige Muskelgrupper. Dejektionerne var ofte blodige. En noksaa heftig Epidemi havde adskillig Udbredelse i Faaberg i 3die Kvartal og ytrede sig i en Flerhed af Tilfælde som en ulcererende Coloproktit af tildels dysenterisk Karakter. (Torp).

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** sees af følgende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:							
			1	2	3	4		5	6	7
			Hade- land og Land.	Søndre Valdres.	Nordre Valdres.	Toten.		Faa- berg.	Ring- bu.	Lom.
			Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar.....	5	-	2	2	-	1	-	-	-	-
Erhvervet Syfilis, nye Tilfælde	5	-	1	-	2	2	-	-	-	-
Hereditær Syfilis	1	1	-	-	-	1	1	-	-	-
Gonorré, Uretrit.....	30	-	7	-	8	8	-	2	4	1

Af **Fnat** er ialt anmeldt 82 Tilfælde. Denne Sygdom angives at forekomme særegelig hyppig i Vang (Nordre Valdres) og i Lom.

Dødsfald af **Lungetuberkulose** udgjorde for det hele Amt 10,9 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom forårsagede Dødsfald og 13,6 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 19,6 pCt. og 29,4 pCt. og for Bygderne 10,5 pCt. og 13,0 pCt. — Tuberkulosen angives at være i Tiltagende i Brandbu (Hadeland og Land). (Støren). Fra Søndre Valdres skrives: Ligeoverfor en Sygdom som denne virker den Lyst, Folk har til «at se det an,» om den ikke skulde gaa over af sig selv, særlig uheldigt. Patienten kommer her sjelden under Behandling før paa et langt fremskredet Stadium af Sygdommen; han har faaet en Hoste, «som ikke vil give sig». At der ikke bliver iagttaget nogen særlig Forsigtighed med Sputum under denne langvarige Hoste er selvsagt. (B. C. Lange). Fra Faaberg skrives: At de mange Smaasanatorier og Sommerpensionater er farlige Smittekilder, derom tvivler vel neppe Nogen, som har lidt nærmere Kjendskab til Forholdene. Lægerne i de større Byer vil gjerne sende sine Tuberkulose ud paa Landet om Sommeren til den friske Luft og den vakre Natur, som selvsagt er ganske rimeligt. I mange Tilfælde er Diagnosen Tuberkulose ikke endda fastslaaet, saa Lægen ingen Be-

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Hadeland og Land	278	28	68	210
Søndre Valdres	70	5	9	61
Nordre —	82	8	8	74
Toten	258	24	52	206
Gjøvik By	19	3	8	11
Bygder	239	21	44	195
Faaberg	151	22	35	116
Lillehammer By	32	7	9	23
Bygder	119	15	26	93
Ringebu	83	6	18	65
Lom	85	17	10	75
Lesje	66	7	15	51
Kristians Amt	1073	117	215	858
Deraf i Byer	51	10	17	34
— Bygder	1022	107	198	824

tænkelighed har ved at sende sin Patient til et Sommerpensionat. I andre Tilfælde maa Patienten ikke vide om sin Tilstand, — det kan selvfølgelig have sin skadelige Virkning — isaafald sendes da Patienten afsted med Diagnosen: «lidt Topkatarr», «lidt Fortætning» eller «Bronkit», og Patienten finder villig Optagelse i Pensionatet. Er der ikke anden Plads, er vedkommende Tuberkulose villig at dele Værelse — kun ikke med nogen Tæringssyg, hvem han frygter som Pesten —, saaledes gaar det ikke sjelden til, at en Tuberkuløs faar en frisk Person til Værelsekammerat. Er den Tuberkulose ikke af en finere Kaliber, spyttter han hvorsomhelst, hans Kopper, Kniv og Gaffel faar ingen Særopmærksomhed, og hans Rum med Sengklæder etc. faar ingen Særbehandling, naar han forlader Pensionatet. Den slags Brud paa al Hygiene gaar ikke ustraffet hen. Nogen Kontrol med Sanatorier og Pensionater er derfor høist paakrævet. (Torp). I Lesje synes Lungetuberkulose bestemt at tiltage, og skyldes dette utvivlsomt Smitte fra Patienter, som fra Kystegnene kommer didop for at søge Helsebod for sine syge Lunger. Saaledes indsygnede paa Høifjeldet i Dovre hos en Familie, der havde en tuberkuløs Patient i Logis, 2 Børn, som døde af tuberkuløs Meningit; endvidere iagttoges sammesteds begyndende Lungetæring hos et Par Tjenestepiger, der havde opvartet den syge Løgerende og redet hans Seng. (Guldberg).

Som Aarsag til den uforholdsmæssig hyppige Forekomst af **Asthma bronchiale** i Lom og Skiaaker antager Distriktslægen Tilstedeværelse af Grundvand under Husene. Uagtet disse Bygder vistnok hører til de tørreste i Landet, er der dog Vand i Kjælderne, da Tomterne ikke afgroftes. (Brunes).

Rakit er ikke sjelden i Søndre Valdres paa Grund af u hensigtsmæssig Kost og slet Luft i Husene. Mødrene heroppe har en stærk Tro paa en Barne-

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Hadeland og Land ..	844	27	313	50	4	1	8	1	2
Søndre Valdres	267	10	121	13	-	1	4	-	-
Nordre —	204	3	92	17	7	-	2	-	-
Toten	818	18	302	46	8	1	8	2	-
Gjøvik By	95	3	24	9	2	-	3	1	-
Bygder	723	15	278	37	6	1	5	1	-
Faaberg	430	9	223	28	6	2	2	2	-
Lillehammer By	76	-	46	9	1	1	-	1	-
Bygder	354	9	177	19	5	1	2	1	-
Ringebu	352	6	151	42	10	1	2	1	-
Lom	250	5	126	15	3	-	1	-	-
Lesje	179	1	96	19	-	-	2	-	-
Kristians Amt	3344	79	1424	230	38	6	29	6	2
Deraf i Byer	171	3	70	18	3	1	3	2	-
— Bygder	3173	76	1354	212	35	5	26	4	2

maves Eyne til at fordøje. Det nyfødte Barn skal have Rømmegrød og Sukkervand. Jordemoder og Doktor kan ikke hindre dette længere end den Stund, de er tilstede. (B. C. Lange).

Af **Aktinomykose** i Underkjæven iagttoges et Tilfælde paa Toten.

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning. I Kolonien i Faaberg forpleiedes i Aarets Løb ialt 63 udenbygds Patienter, samt i Amtssygehusets Hjælpeannex 55 Patienter.

Følgende **kirurgiske Tilfælde** meddeles af Kommunelege H. Lyche i Vestre Slidre: En 10 Aars Gut faldt mod en opliggende hvas Øxeeg; Øxen gjorde en mindre Laparotomi paa ham, og da jeg 7 Timer efter kom til, laa han med et Par Meter Tarme i Benklæderne. Heldigvis viste Tarmene sig ubeskadigede med Undtagelse af en liden Rift i en Anses Serosa. Efter nøiagtig Toilette med kogt Vand og Reposition var Gutten ganske kvik. Narkose anvendtes ikke. Forløbet var reaktionsfrit. Da jeg 6 Maaneder efter saa ham igjen, haltede han paa høire Ben, der viste sig noget atrofisk og mindre kraftigt. Tarmene maa formodentlig være gledet undaf, og Øxeeggen have været inde ved Cruralnervestammen paa denne Side. Huggets Beliggenhed og Retning svarede ialfald hertil.

Af Læger udførtes 92 **obstetriciske Operationer**, hvoraf i Hadeland og Land 31, Søndre Valdres 6, Nordre Valdres 6, Toten 12, Faaberg 11, Ringebu 11, Lom 7 og Lesje 8. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 77.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.					Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Perforation.	Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.			Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.		Moder.	Moder.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Uopg.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige Veer.....	54	¹⁾ 1	²⁾ 52	3	1	1	-	1	-	2	1	1	-	-	-
Bækkensneverhed.....	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjævt Isseleie ..	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Stort Fosterhoved	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	10	¹⁾ 1	7	4	-	-	-	-	1	-
Frømfald af Navlesnor	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13
Tilsammen	58	1	56	3	1	14	1	8	7	2	1	1	1	1	13
	59		60			15		15			2				

¹⁾ Død af Barselseber. ²⁾ Hvoraf ét Tvillingpar.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 76.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 920 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 42,6.

Efter Presternes Opgaver døde paa **Barselseng** 6 Kvinder. Lægerne opgiver Dødsarsag for 11 saaledes: Barselfeber 7, Barselkrampe 1, Emboli 1 og Blødning 2.

De **hyppigste Dødsarsager** var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Alderdomssvaghed	141	2	139
Kræft (Cancer og Sarkom).....	123	4	119
Lungetuberkulose.....	117	10	107
Organisk Hjertesygdom.....	76	2	74
Lungebetændelse.....	58	3	55
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne..	56	1	55
Akut Bronkit og kataralsk Lungebetændelse	52	8	44
Kronisk Bronkit og Bronkiektasi	52	1	51
Hjerneslag	49	2	47
Medfødt Svaghed	45	4	41

Veirliget. Tabel Side 79 viser de meteorologiske Forhold efter Iagttagelser af Distriktslæge Printz paa Gaarden Granheim i Vestre Slidre, 307 Meter over Havet. Forøvrigt berettes om Veirliget fra Søndre Valdres følgende: Vinteren var mild med Regn allerede i Slutningen af Februar, men i den første Halvdel af Marts indtraf atter stærkt Snefald. Vaaren var sur med Kuldegrader om Nætterne helt ud i Slutningen af Mai. Sommeren udmærkede sig ved stærk Varme og Tørke, hvorimod der i Begyndelsen af Høsten var meget Regn. Hø- og Kornavl blev derfor paa flere Steder temmelig mislig. Klimatet i sin Almindelighed er ikke særlig helsebringende, da der er stærke Temperaturovergange, og Vaaren fornemmelig er farlig med sin kolde Sno ned igjennem Dalen. Enkelte Steder ligger dog heldigt til — tilstrækkelig højt op fra Dalbunden og med lun og solrig Beliggenhed. (B. C. Lange). I Lom indtraf ved St. Hanstid paa Grund af stærke Regnskyl en stor Oversvømmelse i Garmsø Sogn, samt i Vikedalene et ualmindeligt stort Jord- og Stenskred; ved disse Ulykker mistede flere Gaarde store Stykker af sit Ager- og England. (Brunes). I Lesje maatte der i Løbet af den følgende Vinter kjøbes Hø for angivelig ca. Kr. 50 000,00. Afdrotten fra Sætrene var derimod ganske god, ligesom ogsaa Poteterne gav et middels Udbytte.

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Brandbu i Hadeland og Land anføres: Brug af Spirituosa synes at være i Tiltagende tiltrods for Herredsstyrelsens Negtelse af Øludsalg fra Skydsstationerne. Meget yndet som Berusningsmiddel er denatureret Spiritus sammen med Bruslimonade og tilsat en Spids Nafta. (Støren).

Meteorologiske Observationer i vestre Slidre.
(Meddelt af Distriktslæge Printz).

Maaned.	Temperatur C °.					Antal Dage med											Ned- bør. m. m.
	Middel.	Maxi- mum.	Dag.	Mini- mum.	Dag.	Regn.	Sne.	Slud.	Taage.	Frost.	Over- skyet.	Klart.	Storm.	Stille.	Sky- dække ¹⁾ .		
Januar	— 13,7	3,4	2	— 29,5	31	0	21	0	0	31	16	4	0	23	6,7	31,7	
Februar	— 7,5	8,4	26	— 30,9	5	4	2	0	0	25	3	2	1	9	4,7	9,8	
Marts	— 6,8	3,0	31	— 26,8	15	0	21	0	0	31	21	2	0	18	8,2	76,0	
April	1,3	9,9	25	— 18,2	4	7	4	5	2	20	18	3	0	1	6,9	33,7	
Mai	6,7	21,2	31	— 3,0	2	8	0	4	1	13	11	12	0	1	5,0	39,5	
Juni	11,7	26,0	2	— 0,7	9	14	0	1	0	2	8	7	0	0	5,6	49,3	
Juli	17,9	27,0	14	4,2	3	13	0	0	0	0	5	2	1	0	5,5	30,0	
August	13,3	25,6	6	2,5	25	18	0	0	0	0	11	2	0	10	7,0	198,3	
September	6,6	16,6	1	— 2,6	29	12	0	1	1	4	11	3	2	3	5,9	116,5	
Oktober	2,0	13,2	18	— 4,1	5	4	1	1	8	20	10	5	0	15	5,7	18,2	
November	— 2,9	7,8	21	— 12,0	30	2	3	1	9	27	12	8	1	11	5,9	27,2	
December	— 6,9	3,8	30	— 25,4	23	3	13	0	2	30	15	4	0	17	7,0	70,4	
Det hele Aar	1,8	27,0	¹⁴ / ₇	— 30,9	⁵ / ₂	85	65	13	23	203	141	54	5	108	6,2	700,6	

Til Sammenligning kan anføres, at det Normale for de foregaaende 26 Aar var:

1,9					82	58	7	17	196	109	43	13	71	5,8	573,2
-----	--	--	--	--	----	----	---	----	-----	-----	----	----	----	-----	-------

¹⁾ 0 = klart, 10 = overskyet.

De hygieniske Forhold er ikke gode i Søndre Valdres, og der er liden Forstaaelse af de hygieniske Krav. Selv enkelte Skolelærere mangler Forstaaelsen og stænger f. Ex. meget omhyggelig til for de Luftventiler man efter meget Besvær har faaet lagt ind i Skolelokalerne. — Specielt omkring Frydenlund, altsaa i Aurdalsbyen, er der megen Dovenskab, Drikfældighed og Usædelighed; man vil gjerne hænge paa Stationerne eller drive paa Landeveien. En Del Mennesker her er virkelig «forfaldne til Kaffe», de kan drikke 10—15 Kopper stærk Kaffe om Dagen. (B. C. Lange).

Fra Nordre Valdres beretter Distriktslæge Printz: «De om Sommeren paa Stationerne og Hotellerne antagne Tjenestepiger faar mere Sands for Orden og godt Madstel, hvilket igjen bevirker, at Folk i Almindelighed lidt efter lidt indretter sit Husstel bedre. Paa mange Steder i Bygderne er der oprettet Meierier, hvorhen Melken maa bringes i renskurede Spand. Dette er ogsaa en Spore til Fremgang i Renligheden. Folk faar mere og mere Sands herfor baade i sin Klædedragt og i sine Huse. Udluftningen i Husene bliver mere almindelig, da der næsten overalt er saakaldte Hægteglas. De overalt dannede Ungdomsforeninger bidrager sikkerligen meget til Sædeligheden, saa at der ikke fødes saa mange uægte Børn som før. Afholdsforeninger stiftes, saa det er yderst sjelden at se et beruset Menneske. Kaffedrikningen derimod snarere til- end aftager»).

Siden Jernbanens Aabning er der bleven adskillig Drikke trafik omkring Otta Jernbanestation og derfra delvis videre opover Dalen. (Øvergaard).

De hygieniske Forhold i Lesje er i det Hele gode. Levemaaden er enkel og tarvelig. Agerbrug og Fædrift og tildels Farmandssyssel udgjør Befolkningens vigtigste Næringsveie. Sanatoriebedriften tiltager Aar for Aar og skaffer en Del Penge ind i Bygderne. Paa Fjeldstuerne Jerkind og Fokstuen opholder der sig i Sommermaanederne vistnok over 100 Gjæster, og Skydstationer nede i Bygden huser ogsaa en Del faste Gjæster. Boligerne er som Regel sunde. Næringsmidlerne er samfængt Bygmel af Aarets Avling og anvendes som Grød, i Regelen 2 Gange i Døgnet. Forøvrigt bruges gjerne Kjød til Noon Kl. 4 Eftermiddag og Smør og Brød til Frokost Kl. 8. Tobak benyttes i store Mængder af Mænd og tildels ogsaa af ældre Kvinder. Kronisk Forgiftning med Nikotin har forekommet. Kaffe bruges til Overmaal mindst 2 à 3 Gange daglig, dog ofte med Kaffesurogater af de i Handelen gjængse Salgsvarer. Drikfældighed forekommer hos Enkelte; men i det Hele og Store er Befolkningen nøgtern. Usædeligheden er vistnok en udbredt Synd blandt Ungdommen og bestaar væsentlig i Natteløberi med de deraf kommende Følger. (Guldberg).

Sygehuse. Amtssygehuset er paa Lillehammer. Til dettes Annex for Sindssyge har Amtstinget bevilget Kr. 45 000,00, hvorfor der skal opføres en Bygning af Sten med tidsmæssigt Udstyr, saasom Centralopvarmning og elektrisk Belysning. (Torp). Sanatorierne i Gausdal (Faaberg), paa Breidablik og paa Tonsaasen (Søndre Valdres) samt paa Gaalaa (Ringebu) administreres af Læger.

Sygepleie. I Faaberg Distrikt arbeider nu 10 Diakonisser i Syge- og Fattigpleiens Tjeneste. (Torp).

Badeindretninger for kolde og varme Bad findes ved Sanatorierne. Paa Lillehammer er der en Badeanstalt.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Tabellen næste Side giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vakterede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds- kommissioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Kristians Amt.....	49	3536	23
Hadeland og Land	¹⁾ 8	955	5
Søndre Valdres	²⁾ 10	284	3
Nordre Valdres	³⁾ 1	170	2
Toten	⁴⁾ 8	920	5
Faaberg	⁵⁾ 10	383	3
Ringebu	⁶⁾ 2	396	2
Lom	⁷⁾ 3	261	1
Lesje	⁸⁾ 7	167	2

¹⁾ Søndre Land 2, Nordre Land 1, Jevnaker 1, Brandbu 2, Gran 2. ²⁾ Nordre Aurdal 3, Søndre Aurdal 4, Etnedalen 3. ³⁾ Vestre Slidre 1. ⁴⁾ Vestre Toten 2, Gjøvik 2, Vardal 1, Østre Toten 3. ⁵⁾ Lillehammer 7, Faaberg 1, Østre Gausdal 1, Vestre Gausdal 1. ⁶⁾ Ringebu 1, Nordre Fron 1. ⁷⁾ Lom 1, Skiaaker 1, Vaage 1. ⁸⁾ Lesje 6, Dovre 1.

VIII. Bratsberg Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i Km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
Amtet.....		15189,10	91 410	38	5	47	36
1. Skien		1 066,24	30 162	14	3	18	6
	Skien, Kjøbstad	2,13	8 959	6	2	6	-
	Porsgrund —	1,26	3 841	4	1	3	-
	Brevik —	0,76	1 993	¹⁾ 3	-	1	-
	Eidanger.....	139,50	3 451	-	-	1	1
	Solum	317,32	5 529	1	-	5	3
	Gjerpen.....	380,91	5 538	-	-	²⁾ 1	1
	Stemdal	223,86	851	-	-	1	1
2. Kragerø		1 650,41	22 934	7	1	8	6
	Kragerø, Kjøbstad..	1,17	5 492	4	1	2	-
	Langesund, Ladested..	0,88	1 230	1	-	-	-
	Stathelle —	0,24	345	-	-	-	-
	Bamle	286,88	5 375	1	-	2	2
	Sannikedal	196,83	2 493	-	-	1	1
	Skaatø	109,61	3 948	-	-	³⁾ 1	1
	Drangedal	1 054,85	4 051	1	-	2	2

¹⁾ Deraf 1 ikke praktiserende. ²⁾ Bor i Skien By. ³⁾ Bor i Kragerø By.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i Km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vækinaterer.
3. Hollen	1 141,81	12 137	6	-	5	4
	Hollen	257, ⁵⁴	3 837	3	-	2	1
	Lunde	259, ⁶⁵	2 540	-	-	1	1
	Bø	281, ⁶⁶	2 646	1	-	1	1
	Saude	342, ⁹⁶	3 114	2	-	1	1
4. Sauland	1 716,04	6 795	3	1	5	4
	Hitterdal	407, ⁴⁴	3 155	2	1	3	1
	Hjartdal	891, ⁸⁴	2 397	1	-	1	2
	Gransherred	416, ⁷⁶	1 243	-	-	1	1
5. Kviteseid	2 256,07	7 890	2	-	4	7
	Seljord	665, ⁸³	3 147	1	-	1	3
	Kviteseid	712, ⁰⁸	3 115	1	-	1	2
	Nissedal	878, ¹⁶	1 628	-	-	2	2
6. Laardal	4 214,11	7 952	5	-	5	5
	Laardal	287, ⁷⁶	1 328	¹⁾ 2	-	1	1
	Fyresdal	1 253,19	1 902	1	-	1	1
	Mo	694, ⁴⁰	2 181	1	-	1	1
	Vinje	1 215, ⁸⁷	1 751	1	-	1	1
	Rauland (Møsstrandens Sogn undtaget)	762, ⁸⁰	790	-	-	1	1
7. Tinn	3 144,42	3 540	1	-	2	4
	Tinn	1 774, ³⁶	2 516	1	-	1	3
	Hovin	302, ⁴⁶	876	-	-	1	1
	Møsstrandens Sogn af Rauland	1 067, ⁶⁰	148	-	-	-	-

¹⁾ Deraf 1 ikke praktiserende.

Sundhedstilstanden betegnes i det Hele som god, om end Kighoste og Influenza fleresteds optraadte epidemisk. Skarlagensfeber og Mæslinger forekom mindre hyppig end Aaret forud, og Lungebetændelse og Diarré var sjældnere end sædvanlig. Det samlede Antal epidemiske Sygdomstilfælde (6 391) var mindre end i noget andet Aar siden 1887, og man maa gaa saa langt tilbage som til 1884 for at finde et saa lidet Antal epidemiske Dødsfald som i Beretningsaaret.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 391 eller 14,5 pro mille af den beregnede Middelfolkemængde (96 100). Aaret forud var den 14,0 pro mille.

De anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Distrikter sees af Tabel Side 84 og 85, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Af **Tyfoidefeber** opgives kun 2 Tilfælde, begge fra Skien Distrikt; den ene Angrebne var en Mand, der blev syg en Uge efter Hjemkomsten fra Feltmanøveren

ved Drøbak og indlagdes i Bratsberg Amtssygehus, den anden en Betjent ved Eidanger Jernbanestation, der behandledes i St. Josefs Hospital i Porsgrund.

Skarlagensfeber, der Aaret forud var epidemisk inden Amtet, aftog betydelig i første Halvdel af 1897, men tiltog igjen mod Aarets Slutning uden dog at naa et saa høit Antal Angrebne som i 1896 (232 mod 499). Af de i Skien Distrikt opførte 135 Tilfælde forekom de 122 i Byerne; Halvparten af disse optraadte igjen i Brevik, hvor Sygdommen var almindelig særlig i November og December Maaneder. I Kragerø Distrikt fortsatte Epidemien fra Aaret forud sig i de første Maaneder af 1897, den ophørte saagodtsom om Sommeren, men begyndte igjen om Høsten i Drangedal, hvor 31 Tilfælde iagttoges. I de øvrige Lægedistrikter forekom kun mindre og spredte Husepidemier. Dødeligheden var ringe; kun 3 Dødsfald, alle i Skien Distrikt.

Mæslinger forekom epidemisk inden Laardal Distrikt, særlig i Fyresdal, hvor jevnlig baade Børn og Voxne angrebes samt i Morgedal, Treungen og Seljord af Kviteseid Distrikt. Sygdommen omtales ogsaa fra Skien og Kragerø Distrikter.

Af **Difteri** (Croup) anmeldtes i det hele Amt kun 18 Tilfælde, hvoraf de 15 i Skien Distrikt; kun 1 Patient døde.

Blodgang (Dysenteri) forekom paa et afsidesliggende Sted i Tinn Distrikt hos 10 Personer i samme Familie, Mand, Kone og 8 Børn. Smittekilden kunde ikke opspores. (Sand).

Af **Barselfeber** opgives 7 Tilfælde, hvoraf 5 havde dødeligt Udfald. Desuden opgives 1 Barselkvinde som død af Pyæmi.

Kusma havde epidemisk Udbredning i Skien By og i Mo Herred af Laardal Distrikt, men forekom forøvrigt meget sjelden mod Aaret forud.

Af **Kighoste** er anmeldt dobbelt saa mange Tilfælde som Aaret i Forveien. I Skien By optraadte Sygdommen epidemisk udover Høsten, især i December. Af de for Kragerø Distrikt opførte 159 Tilfælde forekom 152 i Bamle Herred, hvor Sygdommen viste sig baade haardnakket og langvarig, som Regel ledsaget af Bronkit og Bronkopneumoni; 10 Børn døde. (Frich). I Sauland Distrikt fortsatte Epidemien fra Aaret forud sin Udbredning langsomt fra Øst mod Vest, og havde, da den henimod Nytaar maatte ansees ophørt, passeret det hele Distrikt. Forløbet var i det Hele mildt. (Paulsson). I Laardal Distrikt herskede Sygdommen især i Rauland og Vinje Herreder. (Prydz).

Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne viser omtrent den vanlige Hyppighed.

Influenza var noget almindeligere end Aaret forud, idet der anmeldtes 1280 Tilfælde mod 997 i 1896. Sygdommen synes at have havt størst Udbredning inden Skien, Kragerø og Sauland Distrikter, navnlig i Marts og April Maaneder; i Kviteseid Distrikt var Sygdommen hyppigst i Aarets 3die Kvartal. I Laardal Distrikt kom ganske faa og i Tinn intet Tilfælde til Lægebehandling.

Af **akut, febril Muskelrheumatisme** (Myositis epidemica, «Bamle-syge») opføres 22 Tilfælde fra Bamle Herred — Kragerø Distrikt — i Tiden fra Juli til Oktober. Forløbet var mildere end i 1896. (Frich).

Lungebetændelse var sjældnere end Aaret forud, ligesaa **Pleurit**.

Af **akut Diarré** (Kolerine) anmeldtes 1108 Tilfælde mod 1497 Aaret forud. I Sauland Distrikt begyndte Sygdommen at vise sig allerede i anden Halvdel af Mai, da Veiret var meget varmt og tørt. Som sædvanlig tiltog den i Juli og August Maaneder, og paa denne Tid var Udtømmelserne tildels blodige.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidefeber.....	2	.	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Skarlagensfeber	232	3	232	42	21	12	7	15	16	4	17	7	8	40	43
Mæslinger	151	9	151	-	2	18	42	25	18	11	18	1	8	-	8
Difteri (Croup).....	18	1	18	1	-	1	-	1	3	4	-	-	2	4	2
Blodgang	10	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Barselfeber	7	5	5	-	1	-	-	-	1	-	-	3	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi	7	1	7	-	3	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-
Rosen	58	2	58	2	2	7	4	6	6	8	2	3	6	5	7
Vandkopper	54	-	54	6	4	7	1	11	9	3	-	4	4	2	3
Kusma	38	-	38	8	17	3	4	4	1	-	-	1	-	-	-
Kighoste.....	365	18	365	30	37	67	47	53	43	24	15	9	4	6	30
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	2387	58	2369	400	310	252	236	162	126	75	48	109	147	192	312
Influenza	1280	8	1280	66	134	433	379	205	23	8	2	2	1	3	24
Bamlesyge	22	-	22	-	-	-	-	-	-	9	8	3	2	-	-
Lungebetændelse	405	65	405	53	59	45	44	44	11	14	6	17	26	33	53
Pleurit	127	7	122	16	11	9	8	11	10	12	10	10	6	10	9
Gigtfeber	111	3	111	15	6	9	8	13	12	6	5	8	9	5	15
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Akut Diarré (Kolerine).....	1108	22	1108	49	55	38	48	82	84	144	291	128	73	59	57
Skjørbug	5	-	5	-	-	-	-	-	1	-	-	1	3	-	-
Pemfigus hos Nyfødte.....	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-
Tilsammen	6391	202	6366	688	662	901	828	632	364	322	423	309	302	362	573

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:													
	1		2		3		4		5		6		7	
	Skien.		Kragero.		Hollen.		Sauland.		Kviteseid.		Laardal.		Tinn.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	135	3	54	-	5	-	6	-	18	-	8	-	6	-
Mæslinger	18	-	16	-	-	-	-	-	30	3	87	6	-	-
Difteri (Croup)	15	1	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-
Barselfeber	4	2	2	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi	4	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Rosen	36	1	11	1	3	-	-	-	1	-	3	-	4	-
Vandkopper	44	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Kusma	35	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-
Kighoste	46	-	159	11	36	-	115	7	-	-	7	-	2	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne . . .	1508	25	504	12	78	4	39	6	76	5	90	3	92	3
Influenza	765	6	244	1	83	-	119	-	65	1	4	-	-	1
Bamlesyge	-	-	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	175	30	97	12	34	2	22	4	22	4	23	3	32	10
Pleurit	51	3	29	-	19	1	5	2	4	-	13	-	6	1
Gigtfeber	38	2	37	1	14	-	7	-	6	-	4	-	5	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	632	18	265	2	72	1	36	-	18	-	60	-	25	1
Skjørbug	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3512	92	1452	42	345	8	350	19	243	14	306	12	183	15

I December, da Veiret var usædvanlig mildt, tildels med Regn, forekom i Hjartdal Herred en Del Tilfælde af Gastro-Enterit saavel hos Voxne som Børn. Aarsagen syntes i enkelte af disse Tilfælde at ligge i Nydelsen af Slagtemad, der paa Grund af det milde Veir ikke var ganske frisk. (Paulsson).

Skjørbug. I Laardal Distrikt behandledes 5 Tilfælde af denne Sygdom, der i det Hele blev paatruffen leilighedsvis ikke ualmindelig; enkelte Familier synes særlig disponerede, mulig ogsaa visse høiere beliggende Gaarde. Symptomerne indskrænkede sig til ophovnet og let blødende Tandkjød, løsnende Tænder, daarligt Hudsystem, Dyspepsi og Anæmi i maadelig Grad. (Prydz).

Fnat opgives kun sjelden. I Laardal Distrikt fik dog 22 Familier Medicin mod denne Sygdom. (Prydz).

Af **Pemfigus hos Nyfødte** er anmeldt 3 Tilfælde, samtlige i Skien Distrikt.

Forgiftning med Pultost, forekommer næsten hvert Aar i Skien Distrikt. I Oktober Maaned indtraf i Skien en temmelig udbredt Forgiftning med dette Stof, hvoraf 10 Personer, Voxne og Børn, bleve syge. Osten blev undersøgt med negativt Resultat.

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde vil sees af følgende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:						
			1		2		3	4	6
			Skien.		Kragerø.		Hollen.	Sau-land.	Laardal.
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar	6	-	5	-	1	-	-	-	-
Syfilis, konstitutionel	20	2	14	1	4	1	1	-	1
— hereditær	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Gonorré og Uretrit	51	-	28	-	18	-	3	1	1

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde for det hele Amt 20,3 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede, kjendte Dødsfald og 25,1 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 23,6 pCt. og 29,3 pCt. og for Bygderne 18,9 pCt. og 23,5 pCt. Forøvrigt henvises til Tabel Side 87. I Skien Distrikt synes Tuberkulosen at være i Tiltagende (A. Backer). I Kragerø Distrikt er Befolkningen overalt ængstelig for Smitte, hvorfor Desinfektion af Leiligheder, Vaskning og tildels Opbrænding af den Dødes Lagener, Lintøi etc. foretages baade i Byen og i Landdistriktet (Larsen-Naur). Kommunelæge Frich i Bamle anfører følgende: Som af Listen over kjendte Dødsårsager fremgaar, er der i det Hele 16 Dødsfald af denne Sygdom, hvoraf de 15 — 5 Mænd og 10 Kvinder — falder paa Lungetæring og et paa tuberkuløs Meningit. Procentforholdet af Dødsfald af Lungetæring sammenholdt med samtlige 81 Dødsfald i Aarets Løb bliver saaledes 18,5; dette er et ganske høit Tal, men beror dog vistnok paa nogen Tilfældighed, idet iaar en hel Del, som havde baaret paa Sygdommen i adskillige Aar, afgik ved Døden. 2,7 pro mille af Herredets Befolkning er døde af Lungetæring. Tiltrods for disse noksaa store Tal har jeg dog det Indtryk, at Tuberkulose er noget i Af-tagende inden Herredet; i Aarets Løb har jeg saaledes kun kunnet paavise 12 nye

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Skien	388	89	90	298
Skien By	127	34	26	101
Porsgrund —	53	11	15	38
Brevik —	19	2	3	16
Bygder	189	42	46	143
Kragerø	264	56	42	222
Kragerø By	56	15	9	47
Langesund —	22	3	2	20
Stathelle —	7	2	-	7
Bygder	179	36	31	148
Hollen	65	12	8	57
Sauland	93	15	19	74
Kviteseid	104	21	14	90
Laardal	72	13	12	60
Tinn	60	6	15	45
Bratsberg Amt	1046	212	200	846
Deraf i Byer	284	67	55	229
— Bygder	762	145	145	617

Tilfælde af Lungetæring inden min egen Praxis, som omfatter den aller største Del af Bygden; jeg støtter ogsaa dette Indtryk paa den Omstændighed, at Tuberkulose i andre Organer end i Lungen i de første Aar, jeg praktiserede her, var betydelig mere udbredt; specielt var tuberkuløs Meningit en meget hyppig Sygdom. Desinfektion efter samtlige afdøde Tæringssyge — paa én nær, hvis Paarørende nægtede Tilladelse — er ogsaa i det forløbne Aar udført, ligesom den ogsaa har fundet Sted efter alle de Tæringssyge, som har byttet Bopæl. Høsten 1895 ansøgte Sundhedskommissionen Herredsstyret om en Bevilgning hertil, som enstemmig blev given. Desinfektionen udføres af en af mig oplært Kone; først røges med Svovl, dernæst vaskes Gulv, Vægge, Tag og Møbler med Sublimat, og endelig vaskes alt over med rigelige Mængder Grønsæbe og varmt Vand, hvori endel Soda er opløst. Under Røgningen desinficerer angjældende Kone alle Seng- og Gangklæder i Tøndeapparatet, hvilket jeg ogsaa paa dette Sted maa give min varmeste Anbefaling. At tage en Kvinde til at udføre Desinfektion medfører adskillige Fordele: for det første er hun billigere, dernæst er hun mere vant med Rengjøring, og endelig tager hun selv aktiv Del i denne, medens en Desinfektør af Mandkjøn som oftest vil indskrænke sig til bare at anvise, hvad der skal gøres. Befolkningen er nu ogsaa fuldt paa det Rene med, at Tæringssyges slette Vaner kan frembringe Fare for Smitte; dels passer man sig derfor mere, og dels er man ogsaa efter de Syge, der ikke efterkommer de Paabud, som af vedkommende Læge er givet dem for at hindre Smittens Overførelse til Andre. Man behandler ogsaa sin Melk mere ordentlig og renlig og sørger i det Hele taget ganske anderledes for sine Kreaturer. At disse Momenter, et af dem eller alle tilsammen, kan bidrage til at nedsætte Antallet af de Tæringssyge, kan vel neppe være

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Skien	1011	19	495	86	12	1	14	2	1
Skien By	309	6	143	27	3	1	3	-	-
Porsgrund —	133	3	62	11	2	-	1	1	1
Brevik —	51	-	21	3	-	-	2	-	-
Bygder	518	10	269	45	7	-	8	1	-
Kragerø	625	15	313	40	6	1	13	2	-
Kragerø By	127	5	64	6	-	-	2	-	-
Langesund —	44	1	28	6	1	-	3	-	-
Stathelle —	6	-	5	-	-	-	1	-	-
Bygder	448	9	216	28	5	1	7	2	-
Hollen	321	4	174	24	6	2	1	2	1
Sauland	162	2	122	17	1	-	1	-	-
Kviteseid	200	5	111	8	-	2	1	-	-
Laardal	215	4	109	14	1	-	3	-	-
Tinn	101	3	67	5	-	-	2	1	-
Bratsberg Amt	2635	52	1391	194	26	6	35	7	2
Deraf i Byer	670	15	323	53	6	1	12	1	1
— Bygder	1965	37	1068	141	20	5	23	6	1

Tvivl underkastet. Lades unævnt bør heller ikke den Omstændighed, at man nu langt tidligere i Sygdommen søger Lægehjælp, og at Muligheden for en Helbredelse derfor heller ikke er udelukket. I Sauland Distrikt kan man neppe paavise nogen Tiltagen af Sygdommen. (Paulsson). I Kviteseid Distrikt derimod er flere Tilfælde end vanligt iagttagne. Aarsagen hertil, antager Distriktslægen, dog snarest ligger i, at Læge søges tidligere og hyppigere nu end før. Skrofulose hos Børn er yderst almindelig; Tuberkulose i Bensystemet er heller ikke sjelden. Men Sygdommen synes at bedres baade lettere og raskere end tidligere. (Heidenreich).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Obstetriciske Operationer. Af Læger udførtes ialt 76, deraf i Skien Distrikt 36, i Kragerø 17, Hollen 6, Sauland 5, Kviteseid 3, Laardal 5, Tinn 4. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 89.

Jordemoderhjælpen. I Sauland Distrikt bistod de 5 offentlig ansatte Jordemødre ved tilsammen 91 Fødsler og 2 privat praktiserende ved tilsammen 47 Fødsler. Alle Fødsler var regelmæssige; 2 var Pandefødsler, 1 Ansigtsfødsel og 1 Sædefødsel.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af ovenstaaende Tabel.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1244 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 52,8.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Perforation.		Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.
Utilstrækkelige Veer	44	¹⁾ 1	42	⁴⁾ 4	1	⁶⁾ 1	-	2	⁸⁾ 2	-	-	-	-
Smertefulde —	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	3	²⁾ 1	3	1	-	-	-	-	-	-	1	¹⁰⁾ 1	-
Barselkrampe	2	³⁾ 2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtisleie med fremfalden Navlesnor og Arm	-	-	-	-	-	-	-	1	-	⁹⁾ 1	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	⁵⁾ 6	2	⁷⁾ 4	-	-	-	-	-	-
Fastvoxning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Tilsammen	52	4	50	7	7	3	4	3	2	1	1	1	7
	56		57			7			3		2		

¹⁾ Dødsårsag: Barselfeber efter 2 Maaneders Sengleie. ²⁾ Dødsårsag: Barselfeber. ³⁾ Dødsårsag: Barselkrampe. ⁴⁾ Deraf en 1ste Tvilling, 2den forløst ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen findes opgivet, jfr. Anm. 6. ⁵⁾ Hos en af dem var der en Ovarialsvulst. ⁶⁾ 2den Tvilling, 1ste forløst (død) ved Tang, jfr. Anm. 4. ⁷⁾ Deraf en 2den Tvilling, om 1ste intet anført. ⁸⁾ Deraf en 1ste Tvilling, 2den Tvilling født levende ved Naturens Hjælp. ⁹⁾ Udtrækning med Brauns Hage efter Underkjæven. ¹⁰⁾ Dødsårsag: Pyæmi.

Dødsfald paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 6 Kvinder paa Barselseng; Lægerne har opgivet 9. Af disse døde af Barselfeber 5, af Barselkrampe 2, af Blødning 1 og af Pyæmi 1.

De hyppigste Dødsaaarsager var:

Dødsaaarsag.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	212	67	145
Alderdomssvaghed	131	21	110
Kræft (Cancer og Sarkom)	86	25	61
Lungebetændelse	65	16	49
Akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse	58	18	40
Tuberkulose udenfor Lungerne	55	15	40
Kronisk Bronkit, Bronkiektasi	52	16	36
Klappefeil, organisk Hjertesygdom	49	9	40
Nyresygdom	46	13	33
Apoplexi, Hjerneemboli	37	16	21

Veirliget. Vinteren synes at have været streng, Vaaren for det Meste kjølig, Sommeren varm og tør, Høsten mild.

Levemaade og hygieniske Forhold. I Skien Distrikt var Arbeidsfortjenesten meget god. I Sauland Distrikt har der omkring Notodden i de sidste Aar været en livligere Byggevirksomhed. Tinnfoss Fabrik er udvidet og Arbeidernes Antal øget. Langs Veien, der fører over Meheien, er der opført det ene lille Arbeiderhus efter det andet, de Fleste med en liden Haveflæk foran. Det store Antal Elever ved Seminariet, der bor udenfor dette, kræver ogsaa mere Beboelsesrum. Disse er dog for en stor Del smaa, trange og utilfredsstillende i hygienisk Henseende. Efter Sundhedskommissionens Opfordring har Seminariets Bestyrer lovet at have Indseende med disse Forhold samt at paase Renlighed og Orden saavidt muligt overholdt. Da der ikke er Bække eller Opkommer, maa Vand skaffes ved Anbringelse af Pumper. Tinnelvans Vand tør ikke uden videre bruges af Frygt for Forurensninger. — Arbeiderne har havt god Fortjeneste, og Gaardbrugerne er bedre fornøiede ved de stigende Priser paa Tømmer og Kvæg. Ædruelighedsforholdene er fremdeles gode, Sædeligheden upaaklagelig. (Paulsson).

I Kviteseid Distrikt anføres Brændevinsdrikken at være ikke lidet aftaget, medens Nafta, Kamferdraaber, aromatiske Draaber, Koleradraaber samt Cider bruges som Berusningsmiddel istedet. Usædeligheden øger stadig. Kostholdet bestaar væsentlig af Poteter, sur Melk og Kaffe, der danner Hovednæringen, men stegt, tildels harskt Flesk nydes ogsaa som Regel daglig. Kjød eller Fisk er sjeldne Retter, selv blandt Gaardbrugerstanden. Melken gaar til Meierierne, og den separerede Melk nydes mere af Svin og Kalve end af Mennesker. (Heidenreich).

I Tinn Distrikt siges Drik og Usædelighed at forekomme sjeldnere end før. (Sand).

Sygehuse. Bratsberg Amtssygehus ligger i Solum ved Skien. I Porsgrund findes St. Josefs Hospital, tilhørende den katholske Mission. I Skien, Porsgrund, Brevik og Kragerø har man Epidemilazareter. I Tuddal er der et Høifjeldssanatorium.

Badeindretninger. I Skien og Porsgrund findes Badeanstalter med Folkebad og i Eidanger et Saltvandsbad. I Kragerø er der en Gang ugentlig om Vinteren Anledning til at erholde varmt Bad i en privat Badeanstalt; det samme er Tilfældet paa Folkeskolen hver 14de Dag. Skolebørnene bader gratis 2 Gange maanedlig. Søbade om Sommeren bruges flittig. Fra Laardal Distrikt anføres, at der i Vinje er begyndt at indrettes Badstuer efter finsk Mønster. (Prydz).

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Nedenstaaende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, Vakterede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Kvarantænekommissioner. Antal Møder.	Vakterede.	Retsmedicinske Forretninger.
Bratsberg Amt	55	3	2038	13
Skien	¹⁾ 19	2	861	6
Kragerø	²⁾ 15	1	512	1
Hollen	³⁾ 6	-	266	2
Sauland	⁴⁾ 2	-	146	1
Kviteseid	-	-	93	1
Laardal	⁵⁾ 11	-	104	1
Tinn	⁶⁾ 2	-	56	1

¹⁾ Skien By 4, Porsgrund 8, Brevik 3, Solum 2, Gjerpen 1, Eidanger 1. ²⁾ Kragerø By 2, Langesund 1, Stathelle 1, Skaatø 1, Sannikedal 1, Drangedal 4, Bamle 5. ³⁾ Bø 1, Lunde 1, Hollen 3, Saude 1. ⁴⁾ Hitterdal 1, Hjartdal 1. ⁵⁾ Laardal 2, Fyresdal 2, Mo 5, Vinje 1, Rauland 1. ⁶⁾ Hovin 1, Tinn 1.

IX. Nedenes Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
Amtet		9 347,99	77 352	26	6	33	20
1. Østre Nedenes		889,43	31 652	8	2	7	4
	Østerrisør, Kjøbstad	0,25	2 988	3	1	1	-
	Tvedestrand, Ladested.	0,09	1 657	2	1	1 ¹⁾	-
	Gjerstad	312,66	2 567	1	-	1	1
	Søndeled	189,78	3 740	-	-	1	-
	Dybvaag	70,50	5 196	2	-	2	2
	Holt	184,52	4 473	-	-	-	-
	Østre Moland	86,34	2 263	-	-	2 ²⁾ 1	1
	Barbu	15,27	6 558	-	-	-	-
	Tromø	30,02	2 210	-	-	-	-
2. Vestre Nedenes		1 116,72	31 558	15	4	18	7
	Arendal, Kjøbstad	0,34	4 438	8	3	7	-
	Grimstad —	0,22	2 880	3	1	2	-
	Lillesand, Ladested ...	0,30	1 372	2	-	1	-
	Froland	294,97	2 295	1	-	1	1
	Øiestad	109,33	4 337	1	-	1	-
	Hisø	8,74	2 771	-	-	-	-
	Fjære	59,67	4 546	-	-	1	1
	Landvig	190,68	2 286	-	-	1	1
	Eide	32,36	760	-	-	1	1
	Vestre Moland	102,46	2 276	-	-	1	1
	Birkenes	238,34	1 759	-	-	1	1
	Høvaag	79,22	1 838	-	-	1	1
3. Aamli		1 995,71	5 739	1	-	3	3
	Aamli	1 181,95	2 558	1	-	1	1
	Vegaarsheien	349,29	1 840	-	-	1	1
	Mykland	299,86	680	-	-	} 1	1
	Herefoss	164,61	661	-	-		
4. Evje		1 139,43	4 050	1	-	3	4
	Vegusdal	333,57	910	-	-	1	1
	Evje	176,85	882	-	-	} 1	1
	Hornnes	392,62	1 173	1	-		
	Iveland	236,39	1 085	-	-	1	1
5. Sætersdalen		4 206,70	4 353	1	-	2	2
	Bygland	1 356,90	2 070	1	-	1	1
	Valle	2 849,80	2 283	-	-	1	1

¹⁾ Tillige Jordemoder for Holt Herred. ²⁾ Tillige Jordemoder for Tromø Herred.

Sundhedstilstanden betegnes i Vestre Nedenes og Evje som god, i de andre Distrikter var den mindre tilfredsstillende. Af epidemiske Sygdomme havde Mæslinger, akutte Katarrer i Aandedrætsorganerne, Influenza og Lungebetændelse delvis ikke liden Udbredelse. Skarlagensfeber og Difteri forekom sjældnere end Aaret forud. Det samlede Antal anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde udgjorde 7 306 med 272 Dødsfald mod 6 473 Tilfælde og 235 Dødsfald i 1896.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 363 eller 17,7 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (76 900). Aaret forud udgjorde den 16,7 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Lægedistrikter hidsættes en efter Lægernes Opgaver sammendragen Tabel Side 94 og 95.

Af **Tyfoidefeber** er anmeldt 14 Tilfælde med 4 Døde, samtlige i Kystdistrikterne. I Østre Nedenes Distrikt forekom 11 Tilfælde, deraf 3 i Østerisør, 3 i Tvedestrand og Resten i Landdistriktet. Den først Angrebne i Østerisør havde været i Besøg udenfor Distriktet og herunder været sammen med Personer, tilhørende et nylig hjemkommet Skibsmandskab, af hvilket Flere led af Tyfoidefeber. Hun smittede sin Pleierske og dennes Broder. Den ene af de i Tvedestrand Angrebne var smittet i Hamburg, de to Øvrige blev syge i et Logihus, hvor der for 20 Aar siden havde været Tyfoidefeber. Ved Undersøgelse af dette Hus fandtes i Kjælderens en saakaldt Kloakbrønd, der tømtes fra Tid til anden, sidste Gang en Maaned før Sygdommen brød ud; den blev nu efter Sundhedskommissionens Bestemmelse lukket. I Barbu forekom 2 Tilfælde; det ene af disse antages at skyldes Nydelse af Østers, der i flere Dage havde ligget i Kvase i Arendals indre Havn. I Tromø angrebes 2 Personer i samme Hus; her skal Sygdommen være forekommen for 8 Aar siden. 1 Tilfælde i Dybvaag antages at kunne sættes i Forbindelse med det smittede Logihus i Tvedestrand. (Martens, Erichsen). Inden Vestre Nedenes Distrikt forekom 2 Tilfælde i Arendal i Marts og 1 i Landdistriktet i Februar.

Af **Skarlagensfeber** anmeldtes kun 133 Tilfælde med 9 Dødsfald mod 505, hvoraf 26 dødelige, Aaret forud. De Fleste opgives fra begge Kystdistrikter, hvor Sygdommen forekom spredt, tildels i smaa Husepidemier, og med for det Meste mildt Forløb; i Østre Nedenes antages saaledes mange Angrebne hverken at være anmeldte eller behandlede af Læge. (Martens). I Aamli Distrikt fortsatte Sygdommen sig fra Aaret forud paa Vegaarsheien, men udbredte sig kun til 2 Gaarde. I December optraadte en liden Epidemi paa Gaarden Tveit i Aamli. (Binneballe). Til Evje Distrikt kom en voxen Pige hjem fra Arendal, hvor hun et halvt Aar før havde ligget paa Sygehuset for Skarlagensfeber; hendes Tøi var blevet desinficeret, men 3 Uger efter hendes Hjemkomst blev en Søster syg; formodentlig maa Smitten tilskrives en eller anden Ting, der har været unddraget Desinfektionen. (C. Bull).

Mæslinger fortsatte som Epidemi fra Aaret forud i den første Del af 1897. I Østre Nedenes Distrikt var Sygdommen særlig udbredt i Holt og Dybvaag Herreder, men ogsaa i Tvedestrand forekom temmelig mange Tilfælde. I Vestre Nedenes, hvor den i Slutningen af 1896 havde udbredt sig fra Arendal og vestover, optraadte den særlig i og omkring Grimstad, hvor der ingen Mæslingeepidemi havde været paa 7 Aar. Lillesand og den vestlige Del af Distriktet forskaaendes ligesom i de 2 foregaaende Aar. (Østberg). I Aamli Distrikt fortsatte Sygdommen sig ogsaa fra Aaret forud, men havde nu antaget en mere ondartet Karakter. (Binneballe).

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.
	Tilfælde.	Dødsfald.							
Tyfoidfieber	14	4	14	1	1	4	4	-	-
Skarlagensfeber	133	9	133	18	16	10	16	6	7
Mæslinger	649	23	649	299	154	118	51	16	6
Difteri (Croup)	70	11	70	9	1	8	19	4	4
Blodgang	4	-	4	-	-	3	-	1	-
Barselfeber	13	-	13	2	2	2	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi	31	6	30	-	-	4	3	2	1
Rosen	73	2	73	6	5	7	4	4	7
Røde Hunde	36	-	36	6	-	7	2	2	16
Vandkopper	43	-	43	1	4	6	8	10	1
Kusma	152	-	152	32	51	18	25	13	5
Kighoste	160	18	159	21	17	27	32	5	10
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	2786	76	2759	402	359	271	297	283	179
Influenza	988	17	979	114	170	157	137	121	64
Bamlesyge	225	-	225	-	-	-	-	-	26
Lungebetændelse	516	88	516	85	57	42	47	51	29
Pleurit	241	6	241	14	26	25	23	27	33
Gigtfeber	156	4	156	10	10	23	12	16	18
Koldfeber	22	1	22	-	2	2	1	2	10
Akut Diarré (Kolerine)	982	4	980	69	52	48	62	79	118
Skjørbug	2	-	2	-	-	1	1	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	6	1	6	-	1	-	-	-	2
Beri-Beri	4	2	2	-	-	2	-	-	-
Tilsammen	7306	272	7264	1089	928	785	744	642	536

Difteri (Croup) forekom adskillig sjældnere end Aaret forud (70 anmeldte Tilfælde mod 110 i 1896). Sygdommen optraadte i Kystdistrikterne i mindre, begrænsede Epidemier, særlig i Søndeled og Holt af Østre Nedenes. I Aamli Distrikt forekom alle de 5 anmeldte Tilfælde paa Vegaarsheien; de var samtlige lette. Den sidst Angrebne boede paa Tangen Skolehus, hvor der 2 Maaneder i Forveien var foretaget grundig Desinfektion med Maling af Sygeværelserne, der tillige havde staaet ubrugte i længere Tid under stadig Udluftning. (Binneballe).

Kusma optraadte epidemisk i Tvedestrand og Omegn.

Kighoste forekom temmelig udbredt i Vestre Nedenes Distrikt, navnlig i Froland i Aarets første Maaneder. I Setersdalen skal Sygdommen have været meget almindelig i Valle; de opførte 6 dødelige Tilfælde forekom alle hos Børn, der ikke havde været under Lægebehandling. (Stang).

Sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa Lægedistrikterne:									
						1		2		3		4		5	
						Østre Nedenes.		Vestre Nedenes.		Aamli.		Evje.		Sætersdalen.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
-	-	4	-	-	-	11	4	3	-	-	-	-	-	-	-
9	9	8	5	6	23	80	5	32	3	19	1	2	-	-	-
3	1	-	-	-	1	140	3	452	14	57	6	-	-	-	-
10	2	-	5	2	6	45	9	20	2	5	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-
1	2	-	1	-	3	5	-	5	-	2	-	-	-	1	-
3	2	4	2	6	3	6	3	24	2	1	1	-	-	-	-
10	4	5	2	8	11	25	-	43	2	4	-	-	-	1	-
1	-	-	-	-	2	17	-	14	-	-	-	-	-	5	-
2	-	1	2	8	-	5	-	38	-	-	-	-	-	-	-
-	5	1	2	-	-	151	-	1	-	-	-	-	-	-	-
4	3	5	10	18	7	29	4	105	4	-	-	20	4	6	6
118	91	139	180	191	249	1241	27	1403	36	69	2	24	-	49	11
63	68	26	15	23	21	456	9	470	6	5	-	43	2	14	-
103	63	20	10	2	1	120	-	96	-	9	-	-	-	-	-
18	10	15	31	52	79	229	34	252	45	9	-	13	3	13	6
18	21	12	15	15	12	89	3	140	3	7	-	4	-	1	-
7	9	8	9	16	18	60	1	89	2	2	-	2	1	3	-
2	-	1	2	-	-	12	1	10	-	-	-	-	-	-	-
137	154	79	55	72	55	440	2	466	1	41	-	11	-	24	1
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-
1	-	-	2	-	-	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	2	-	2	2	-	-	-	-	-	-
510	444	328	348	419	491	3172	106	3667	122	230	10	119	10	118	24

Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne var noget hyppigere end i de nærmest foregaaende Aar.

Influenza synes ogsaa at have været mere udbredt end i 1896, særlig i Kystdistrikterne. Fra Vestre Nedenes anføres, at den under Form af «Bamlesyge» var hyppig i Juni, Juli og August Maaneder. (Østberg). I Aamli Distrikt viste der sig enkelte spredte Tilfælde af Sygdommen; mod Aarets Slutning fik den en stærkere Udbredelse som Varsel om en kommende Epidemi. Fra Evje og Sætersdalen Distrikter betegnes Sygdommens Forløb som mildt.

Den saakaldte «**Bamlesyge**» forekom hyppig i Sommermaanederne i Arendal (jfr. ovenfor under Influenza). I Aamli Distrikt var den til samme Tid ogsaa meget udbredt, men kom kun sjelden under Lægebehandling. (Binne-balle).

Lungebetændelse var hyppigere end vanlig; saa mange Tilfælde (516) har ikke været anmeldt siden 1888.

Akut Diarré (Kolerine) optraadte med omtrent vanlig Hyppighed.

Af **Pemfigus hos Nyfødte** opføres 6 Tilfælde med 1 Dødsfald fra Østre Nedenes Distrikt; 3 af disse forekom i den samme Jordemoders Praxis, som i 1895 blev suspenderet i 3 Maaneder. (Jfr. Medicinalberetningen for 1895). (Erichsen).

I Østerrisør, Østre Nedenes Distrikt, blev i December Skolen lukket paa Grund af en **echthymalignende Hudsygdom**, der i den nærmest foregaaende Tid havde antaget epidemisk Karakter, og som maatte ansees smitsom. Skolelokalerne beordredes ordentlig rengjorte og udluftede. (Martens).

Af sjældnere Sygdomme omtales 4 Tilfælde af **Beri-Beri**, deraf 2 i Østre og 2 i Vestre Nedenes Distrikt; de sidstnævnte endte dødelig. Doktor Erichsen i Tvedestand anfører, at der i Aarets Løb har været behandlet ikke faa Tilfælde af denne Sygdom hos hjemkomne Sømænd, ligesom der paa de i omliggende Distrikt hjemmehørende Skibe er indtruffet ikke faa Dødsfald af Beri-Beri under deres Fart i de sydlige Have. Kostholdet ombord antages, hvor dette er uheldigt eller utilstrækkeligt, muligens at fremkalde en vis Disposition for Sygdommen.

Af **Fnat** opgives kun 24 Tilfælde for det hele Amt, deraf 15 i Østre, 6 i Vestre Nedenes samt 3 i Sætersdalen Distrikter.

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** sees af nedenstaaende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:			
			1	2	4	
			Østre Nedenes.	Vestre Nedenes.	Evje.	
			Tilf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.
Veneriske Saar	12	-	7	5	-	-
Syfilis, konstitutionel	40	1	8	32	1	-
— , hereditær	3	-	2	1	-	-
Gonorré og Uretrit	115	-	27	87	-	1

I Valle, Sætersdalen Distrikt, skal **Cystit** og **Hæmaturi** være noksaa hyppige; i nogle Tilfælde vides Hæmaturi at være forårsaget derved, at man drikker Terpentin mod Forkjølelse. (Stang).

For **Blegsot**, **Anæmi**, **Neurastheni** og **Fordøielsessygdomme** kommer der ogsaa i Sætersdalen Distrikt forholdsvis Mange under Behandling. (Stang).

Lungetuberkulose anføres i Aamli Distrikt at være i rask Tiltagen. Hygienen staar, især hos de mindre Bemidlede, lavt undtagen i Vegaarsheien. At faa indført hygieniske Foranstaltninger i Skoler og Forsamlingslokaler lader sig neppe gennemføre uden ved Hjælp af Lov. (Binneballe). Dødsfald af Lunge-tuberkulose udgjorde 21,9 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede kjendte Dødsfald og 28,7 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 15,5 pCt. og 20,1 pCt. og for Bygderne 23,3 pCt. og 30,4 pCt. Forøvrigt henvises til Tabel Side 97.

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Østre Nedenes	453	84	106	347
Østerrisør By	63	10	11	52
Tvedestrand Ladested	26	2	12	14
Bygder	364	72	83	281
Vestre Nedenes	521	120	122	399
Arendal By	46	6	9	37
Grimstad —	45	8	14	31
Lillesand Ladested	26	6	6	20
Bygder	404	100	93	311
Aamli	59	25	10	49
Evje	31	7	10	21
Sætersdalen	75	13	24	51
Nedenes Amt	1139	249	272	867
Deraf i Byer	206	32	52	154
— Bygder	933	217	220	713

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Mord og Drab.
Østre Nedenes	840	16	503	74	12	1	11	-	1
Østerrisør By	95	5	67	7	1	1	-	-	-
Tvedestrand Ladested	93	1	30	3	-	-	-	-	1
Bygder	652	10	406	64	11	-	11	-	-
Vestre Nedenes	816	13	596	71	9	3	16	4	-
Arendal By	79	3	59	7	1	2	1	1	-
Grimstad —	71	-	37	8	-	-	-	-	-
Lillesand Ladested	36	-	29	3	-	-	-	-	-
Bygder	630	10	471	53	8	1	15	3	-
Aamli	180	4	95	23	2	-	3	-	-
Evje	117	3	89	20	1	-	3	-	-
Sætersdalen	132	3	80	17	1	-	1	1	1
Nedenes Amt	2085	39	1363	205	25	4	34	5	2
Deraf i Byer	374	9	222	28	2	3	1	1	1
— Bygder	1711	30	1141	177	23	1	33	4	1

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.	Mødre.	Mødre.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.		Lev.	Dødf.		Lev.	Dødf.		Lev.			
Utilstrækkelige Veer..	24	-	24	-	-	-	-	2	⁴⁾ 3	-	-	-	-	-	-
Smertefulde — ..	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	-	-	²⁾ 1	-	-	-	-	1	-	1	4	⁵⁾ 5	2	-	-
Barselkrampe	-	¹⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning.	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	1	-	³⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjævt Isseleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	1	-	1	-	5	3	2	-	-	-	-	-	-	⁶⁾ 2	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
Tilsammen	30	1	32	1	6	3	3	3	3	1	4	5	2	2	9
	31		33			6			4						

¹⁾ Dødsårsag: Barselkrampe. ²⁾ 1ste Tvilling, 2den Tvilling forløst ved Udtrækning, hvor Udfaldet for Moderen (lev.) er opført. ³⁾ Fosteret var kun 5 Maaneder gammelt. ⁴⁾ Udtrækning ved Tang paa Sædet hos 1, de 2 andre var 2den og 3die Trilling, 1ste fødtes levende ved Naturens Hjælp. ⁵⁾ En Tvillingfødsel, hvor 1ste Tvilling forløstes ved Tang, 2den ved Udtrækning. ⁶⁾ I begge Tilfælde var der ved Tverleiet fremfalden Arm.

Om Amtets **Sindsyge** se den almindelige Beretning.

Af Læger udførtes 61 **obstetriciske Operationer**, deraf i Østre Nedenes Distrikt 33, Vestre Nedenes 19, Aamli 2, Evje 1 og Sætersdalen 6. Angaaende Indikationer og Udfald henvises til Tabel Side 98.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 97.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 722 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 65,4.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 4 Kvinder paa Barselseng; Lægerne har opgivet 3 Dødsfald, deraf 2 af Barselkrampe, 1 af Blødning.

De hyppigste Dødsårsager var:

Dødsårsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	249	52	197
Alderdomssvaghed	135	13	122
Lungebetændelse	88	15	73
Akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse	76	17	59
Tuberkulose udenfor Lungerne	61	13	48
Kræft (Cancer et Sarcoma)	55	9	46
Organisk Hjertesygdom	55	14	41
Hjerneslag	46	8	38
Nyresygdom	32	6	26
Medfødt Svaghed	31	13	18

Veirliget. Vinteren var kold, Vaaren kom sent og var kjølig, Sommeren og Høsten udover var der jevn Varme og liden Nedbør; Aarets Avling var omtrent som i et Middelsaar. (Østberg). Tabel Side 100 viser de meteorologiske Forhold paa Gaarden Fennefoss i Hornnes, Evje Distrikt, omtrent 180 m. over Havet, efter Optegnelser af Distriktslæge C. Bull.

Levemaade og hygieniske Forhold betegnes i Østre Nedenes som ret gode. (Martens).

Fra Vestre Nedenes Distrikt skriver Distriktslæge Østberg: En stor Del af Distriktets Befolkning har havt sit Udkomme ved Skibsfarten, der i de senere Aar, ialfald for Seilskibenes Vedkommende, har givet lidet Udbytte. Som Følge heraf er Seilflaaden efterhaanden bleven betydelig reduceret, og om Nybygning er der saa at sige ikke længere Tale. Distriktets økonomiske Bæreevne er meget mindre end tidligere. For Arbeidsklassen er det vanskeligt at opdrive Arbeide, navnlig for alle dem, der tidligere var beskjæftigede ved Skibsverfterne. Nye Næringskilder er det vanskeligt at finde, og i Haab om bedre

Temperatur og Veirlig i Evje. 1897.

Maaned.	Temperaturstand (R).									Antal Dage med									
	Middel- temperatur.	Kl. 8 Mor- gen.	Kl. 1 Efter- middag.	Kl. 8 Efter- middag.	Høiest.	Lavest Kl. 1 Efterm.	Minimum om Natten.			Regn.	Sne.	Slud.	Frost.	Torden.	Klart.	Halvkart.	Overskyet.	Vindstille.	Storm.
							Middel- tempe- ratur.	Høiest.	Lavest.										
Januar	÷ 6, ₄	÷ 7, ₄	÷ 5	÷ 7	1ste: + 3	26de: ÷ 14	÷ 9	1ste: ÷ 0	31te: ÷ 21	-	8	-	29	-	6	9	16	11	1
Februar	÷ 3, ₄	÷ 5, ₇	÷ 0, ₉	÷ 3, ₈	26de: + 9	8de: ÷ 11	÷ 7, ₈	26de: + 3	1ste: ÷ 22	2	4	-	17	-	5	11	12	15	-
Marts	÷ 1, ₂	÷ 2, ₃	÷ 0	÷ 1, ₅	20de: + 5	14de: ÷ 5	÷ 3, ₆	2den: ÷ 0	21de: ÷ 9	5	12	3	26	-	-	6	25	9	-
April	+ 2, ₇	+ 1, ₇	+ 4, ₈	+ 1, ₇	27de: + 11	9de: + 1	÷ 1, ₃	28de: + 6	3die: ÷ 10	11	3	-	10	-	7	7	16	6	-
Mai	+ 8, ₇	+ 7	+ 11	+ 8	31te: + 18	11te: + 3	+ 1, ₉	28de: + 9	8de: ÷ 3	8	-	-	-	1	12	8	11	4	-
Juni	+ 13	+ 11, ₄	+ 15, ₉	+ 11, ₈	5te: + 23	17de: + 9	+ 5, ₇	24de: + 11	10de: ÷ 2	6	-	-	-	2	10	10	10	1	-
Juli	+ 14, ₇	+ 13, ₄	+ 17, ₂	+ 13, ₅	17de: + 23	7de: + 9	+ 9	23de: + 13	9de: + 4	17	-	-	-	4	5	14	12	6	-
August	+ 13, ₇	+ 11, ₈	+ 16	+ 12, ₃	1ste: + 22	30te: + 11	+ 7, ₅	1ste: + 11	25de: + 2	13	-	-	-	4	5	14	12	7	-
September . . .	+ 8	+ 6, ₃	+ 11, ₁	+ 6, ₆	15de: + 15	30te: + 6	+ 3	1ste: + 9	29de: ÷ 1	9	-	-	-	-	5	14	11	8	-
Oktober	+ 4	+ 2	+ 7	+ 3	21de: + 11	30te: + 1	+ 0, ₅	18de: + 8	15de: ÷ 3	11	-	-	5	-	10	7	14	20	-
November	+ 0	÷ 1, ₅	+ 1, ₈	÷ 0, ₃	19de: + 9	30te: ÷ 6	÷ 2, ₄	14de: + 6	30te: ÷ 13	8	3	-	18	-	8	10	12	18	1
December	÷ 1, ₂	÷ 2, ₁	÷ 0, ₈	÷ 1, ₃	30te: + 5	2den: ÷ 6	÷ 1, ₂	30te: + 4	2den: ÷ 13	12	1	3	17	-	9	1	21	14	-
Gjennems. for hele Aaret . .	+ 4, ₃	+ 2, ₈	+ 6, ₅	+ 3, ₆	5te Juni. 17de Juli + 23	26de Jan. ÷ 14	÷ 0, ₂	23de Juli + 13	1ste Feb. ÷ 22										
										102	31	6	122	11	82	111	172	119	2

Tider gjøres heller intet Forsøg herpaa. Kapitalens og Indtægternes Forringelse viser sig imidlertid ikke udvendig, Skinnet bevares i det Længste. Efter Klæde- dragt og Indbo at dømme skulde her ikke findes nogen egentlig Nød; og dog er Fattigbudgetterne spændte til det Yderste, det vil da sige i Byerne og Kyst- distrikterne. De mere inde i Landet liggende Bygder, som Froland, Birkenes og en Del af Øiestad, har endnu Skogen at ty til; denne udnyttes da ogsaa stærkt under de nuværende gode Trælastpriser og skaffer Arbeide for Mange. Alle Levnetsmidler er dyre, specielt Melk, hvorfor denne for Manges Vedkom- mende maa erstattes med Kaffe. Forøvrigt er de hygieniske Forhold gode, navnlig med Hensyn til Renlighed; Beboelsesværelserne er meget ofte lave og, da et Værelse holdes til Stads, ofte ogsaa trange og mørke. Drukkenskab paa- træffes ofte, navnlig blandt unge Søgutter; en og anden Dranker forekommer ogsaa, men den største Del af Befolkningen er ædruelig. Totalisterne arbeider ihærdig. I alle 3 Byer er Samlagene nedvoterede, men tilsyneladende uden Vinding for Ædrueligheden. — Fra Birkenes Herred klages der over, at Levemaaden er bleven mindre god i de senere Aar, idet Melken efter Oprettelsen af Meierier, hvori de fleste Gaardbrugere er interesserede, leveres til disse, og det Smør, de fabrikterer, gaar til Byerne; Befolkningen faar saa den separerede Melk igjen og køber billigt Margarinsmør. Der drives stærkt paa med Tømmerdrift og Tømmerhugst, delvis ogsaa med Gaardsdrift; siden Samlagenes Nedstemning i Arendal, Grimstad og Lillesand er Brugen af hjemmelavet Ribsvin som Berus- ningsmiddel kommen stærkt paa Mode. (Hølaas).

Med Hensyn til Levemaaden i Sætersdalen anfører Distriktslæge Stang, at hvad Distriktslæge Martens har anført derom i 1877, 20 Aar senere passer, som om det var skrevet i dag. Det ensformige, sparsomme og tarvelige Kosthold foraar- sager Fordøielssygdomme og Skjørbug («Tandsjuka»). Ligesaa medvirker det visselig til de blandt Kvinderne meget almindelig forekommende Anæmier, Neu- rasthenier («Tankesjuka») og Hysterier («Morsjuka»). Nervesvækkelse befordres ogsaa ved overdreven Nydelse af stærk Kaffe og Røgning af Skraatobak, der nydes af Kvinder saavelsom af Mænd. Kostholdet er vel ogsaa nærmest Skyld i de forholdsvis ikke faa Tilfælde af Sukkersyge, som endog forekommer i Kon- firmationsalderen. Sætersdølen Arbeide er saa tungt og Uvorenheden saa stor, at det ofte gaar paa Helsen og Livet løs, saaledes naar han om Vinteren skal ind paa Fjeldvidden 10—30 Kilometer fra sin Bopæl forat hente «Heihø». Er det en Solskinsdag, resikerer han Sneblindhed («Snjoblinde») med ledsagende smer- telig Øienbetændelse; er det Snefog, Taage eller Storm, maa han udholde svære Strabadser for at bringe Læsset hjem i det ofte meget ufrekommelige Terrain; undertiden maa han, vaad af Sved, overnatte i en «Høibu» underveis. Mangen Gang paadrager han sig derved en Gigtfeber eller Lungebetændelse. Tømmer- flødningen i Elvene medfører ogsaa Fare for Helbreden ved Vadningen i det kolde Vand, foruden at Ulykker ogsaa let kan indtræffe under dette Arbeide. Konerne giver sine Børn Die i 2 à 3, ja op til 12 Aar i den Tro, at de derved forhindrer nyt Svangerskab. Diegivning og nyt Svangerskab gaar i ét; Organismen faar ingen Hvile og udsledes i faa Aar. Konernes Madstel er snart gjort, da det er saa yderst enkelt. Det indskrænker sig til at «sjoe Kaffi», «reie Graut» og «bake fladt Brau», men til det Sidste bruges ofte leiet Hjælp. Kreaturstellet hviler ogsaa paa Kvinderne; de maaker og bærer selv (ialfald de fattige, og det er de fleste) en Mængde «Vasfærer» til Fjøset. Saa spinder, strikker og syr de Familiens Klæder. De har aldrig Ro eller Rist eller en af Skik og Brug lovhjemlet Hvile- stund. Mændene har ialfald i 8 Dage før Slaattetiden i «Haaballen» en fuld- stændig Ferie og oftere indimellem ellers ogsaa. Men de kan ikke forestille sig, at «et Kvende» med sit forholdsvis lettere Arbeide kan behøve nogen Hvile.

Sygehuse. I Østerrisør findes et lidet Sygehus paa 10 til 12 Senge samt et lidet Epidemilazaret med 3 smaa Værelser. I Tvedestrand er et Sygehus med 6 Senge for epidemiske og 4 Senge for almindelige Syge. I Arendal og Grimstad findes ligeledes Sygehuse; sidstnævnte By's har ingen fast Læge, men Patienterne behandles af den Læge, der har lagt dem ind. (Østberg).

Badeindretninger. I Østerrisør findes et nyt og smukt Badehus for almindelige Søbade. Sygehuset i Grimstad og ét af Byens Hoteller leverer varme Bad efter Bestilling. Ved Arendals Badeanstalt er der Anledning til Bad 2 Gange ugentlig.

Om **Amtets Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel viser Antallet af Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds- kommis- sioner. Antal Møder.	Kvarantæne- kommis- sioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedi- cinske Forret- ninger.
Nedenes Amt	48	1	1647	13
Østre Nedenes	¹⁾ 17	1	649	6
Vestre —	²⁾ 18	-	559	3
Aamli	³⁾ 6	-	160	2
Evje	⁴⁾ 4	-	197	1
Sætersdalen	⁵⁾ 3	-	82	1

¹⁾ Østerrisør 7, Tvedestrand 4, Gjerstad 1, Søndeled 1, Dybvaag 1, Holt 1, Barbu 1, Tromø 1. ²⁾ Arendal 7, Grimstad 5, Lillesand 1, Froland 2, Øiestad 1, Fjære 1, Eide 1. ³⁾ Aamli 3, Vegaarsheien 1, Mykland 2. ⁴⁾ Vegusdal 1, Evje 1, Hornnes 1, Iveland 1. ⁵⁾ Bygland 2, Valle 1.

X. Lister og Mandal Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- væknatorer.
Amtet	7 264,34	76 213	27	7	42	28
1. Kristiansands Stadsfyskat	Kristiansand, Kjøbstad	16,04	12 543	14	4	8	-
2. Oddernes	1 147,05	20 818	¹⁾ 5	1	12	8
	Mandal, Ladested	0,92	3 616	2	1	3	-
	Oddernes	139,48	3 005	-	-	1	1
	Randø Sund	1 121	1 121	-	-	-	1
	Tveid	111,59	1 669	1	-	2	1
	Vennesla	106,17	1 499	1	-	1	1
	Øvrebo	319,19	1 742	-	-	2	1
	Hægeland	239,83	3 596	-	-	3	1
	Søgne	113,07	1 433	-	-	-	1
	Holme	116,89	3 137	-	-	1	1
	Halsaa og Hartmark ..						
3. Undal	1 960,28	12 140	2	-	7	7
	Søndre Undal	235,06	4 428	1	-	2	2
	Nordre Undal	195,80	1 836	-	-	1	1
	Øislebo og Laudal ..	251,49	1 843	1	-	1	1
	Finsland	114,15	789	-	-	1	1
	Bjelland og Grindum ..	295,90	1 892	-	-	1	1
	Aaseral	868,48	1 352	-	-	1	1
4. Lyngdal	841,83	6 850	1	-	2	4
	Lyngdal	380,24	4 717	1	-	1	3
	Hægebostad	461,59	2 133	-	-	1	1
5. Vanse	268,35	9 445	3	2	7	4
	Farsund Ladested ..	0,24	1 518	2	2	2	-
	Vanse	139,29	5 693	1	-	2	2
	Herred	128,82	952	-	-	1	1
	Spind		1 282	-	-	1	1
6. Flekkefjord	3 030,79	14 417	2	-	6	5
	Flekkefjord, Kjøb- stad	0,20	1 541	2	-	1	-
	Nes	240,31	1 660	-	-	-	-
	Hitterø	364,09	1 978	-	-	1	1
	Kvinesdal	489,05	3 912	-	-	1	1
	Fjotland	420,21	1 094	-	-	1	1
	Bakke		1 366	-	-	1	1
	Gyland		1 080	-	-	-	-
	Siredalen	1 516,93	1 786	-	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Kristiansand.

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.
	Tilfælde.	Dødsfald.										
Tyfoidfieber	21	8	20	-	4	2	-	-	1	2	1	6
Cerebrospinalmeningit . .	3	2	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	74	3	74	20	21	15	2	-	-	-	2	4
Mæslinger	152	1	152	-	1	-	41	82	20	4	2	-
Difteri (Croup).	30	5	30	5	2	3	4	2	-	-	2	7
Blodgang	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Barselfeber	8	3	7	1	-	-	-	2	-	1	-	-
Pyæmi, Septhæmi	5	1	4	2	-	-	-	-	-	-	1	-
Rosen	52	-	52	5	5	1	6	3	1	5	2	3
Røde Hunde	77	-	77	-	10	18	15	19	11	-	1	-
Vandkopper	48	-	48	4	3	-	-	5	4	1	-	1
Kusma	6	-	6	-	-	-	-	-	2	3	1	-
Kighoste	28	5	28	8	6	5	1	2	1	5	-	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	1724	46	1724	250	213	240	200	121	137	74	49	69
Influenza	368	22	368	69	58	118	75	24	10	3	-	-
Bamlesyge	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	7	-
Lungebetændelse	303	75	303	24	38	26	41	38	31	14	8	14
Pleurit	79	5	79	10	9	7	10	4	6	5	2	3
Gigtfeber	85	3	85	5	13	11	10	5	5	2	3	6
Koldfeber	8	1	7	1	1	-	-	1	-	-	1	3
Akut Diarré (Kolerine) . .	786	18	786	59	56	54	48	60	71	96	146	65
Skjørbug	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte . .	6	2	5	2	-	1	-	1	1	-	-	-
Tilsammen	3873	200	3867	466	440	502	454	369	302	215	228	182

Sundhedstilstanden synes at have været god, undtagen i Lyngdal Distrikt, hvor der hele Aaret igjennem var megen Sygelighed. I Flekkefjord Distrikt havde man fra Aarets Begyndelse af en stærkt udbredt Influenzaepidemi. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 3 873, hvoraf 200 dødelige; Aaret forud var de tilsvarende Tal 4 645 og 228.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 325 eller 17,9 pro mille af den beregnede, tilstedeværende Middelbefolkning (74 200). I 1896 var Dødeligheden 17,3 pro mille. Fra Kristiansands Stadsfysikat anføres ogsaa iaar, at Dødeligheden har været ualmindelig liden (16,5 pro mille mod gennemsnitlig i sidste Femaar 19,9).

Til nærmere Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** hidsættes ovenfor en efter Lægernes Opgaver sammendragen Tabel.

Sygdomme.

Oktober.	November.	December.	Fordeling paa Lægedistrikterne:											
			1		2		3		4		5		6	
			Kristian-sand.		Oddernes.		Undal.		Lyngdal.		Vanse.		Flekkе-fjord.	
			Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
2	-	2	2	2	5	3	1	-	4	2	4	-	5	1
-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	1	-	-	-
4	1	5	22	1	20	-	25	1	-	-	7	1	-	-
-	-	2	1	-	130	1	6	-	1	-	1	-	13	-
1	3	1	13	3	7	-	3	-	-	-	5	1	2	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
-	2	1	1	1	3	-	2	1	-	-	-	-	2	1
1	-	-	2	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
4	6	11	17	-	18	-	6	-	1	-	-	-	10	-
-	-	3	50	-	3	-	-	-	-	-	4	-	20	-
-	13	17	42	-	5	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	2	1	2	-	-	-	5	1	6	1	13	2
99	120	152	932	14	399	10	57	4	42	3	144	11	150	4
1	1	9	144	3	19	1	16	1	76	1	-	-	113	16
-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17	20	32	62	13	113	21	26	5	16	4	38	8	48	24
8	3	12	27	1	26	1	11	1	1	-	9	2	5	-
6	12	7	38	-	13	1	6	-	3	-	8	-	17	2
-	-	-	1	1	-	-	1	-	1	-	4	-	1	-
46	37	48	356	8	179	4	44	-	55	4	38	-	114	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	-	-	4	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
189	218	302	1721	49	956	46	204	13	205	15	273	24	514	53

Tyfoidfieber optraadte med omtrent samme Hyppighed som foregaaende Aar. Paa Kristiansands Epidemilazaret indlagdes og døde 2 Patienter fra Oddernes; i dette Distrikt forekom desuden 5 andre spredte Tilfælde, der ikke syntes at staa i Forbindelse med hverandre. Om en i Mandal i December afdød Tyfoidfieberpatient oplyses det, at han under Gravningsarbejde havde istandgjort Rørledningen under Sygehusets Isolationslokale (S. Roscher). Til Undal kom en Gut syg hjem fra Feltmanøvren i Smaalenene. I Lyngdal Distrikt optraadte 4 Tilfælde, hvoraf de 2 endte dødelig, i et Hus i Hægebostad, hvor Forholdene var i enhver Henseende slettest mulig. Antagelig er Smitten bragt med fra Kristiansand af Husets ældste Datter, der en Tid havde opholdt sig i eller ved denne By og var syg ved Hjemkomsten. Da en effektiv Desinfektion af det faldefærdige Hus, hvor der ogsaa tidligere gjentagende havde hersket andre infektiøse Sygdomme (Difteri, Tuberkulose), ansaaes ugjærlig, besluttede Sundheds-

kommissionen at lade Huset opbrænde. (Keyser). Af de 4 Tilfælde i Vanse Distrikt forekom de tre i et Hus paa Gaarden Drange i Herred i en afsidesliggende Fjordbygd. Smittekilden lod sig ikke udrede. Den isolerede Beliggenhed og Befolkningens Smittefrygt hjalp godt til at hindre Smitteudbredelse. (Meyer). I Flekkefjord Distrikt forekom 5 Tilfælde, hvoraf 3 i Byen.

Af **Cerebrospinalmeningit** opføres 2 dødelige Tilfælde i Oddernes. Om det fra Vanse Distrikt anmeldte Tilfælde anføres det, at Patienten, en Mand, havde erhvervet Sygdommen i England. (Reehorst).

Af **Skarlagensfeber**, hvoraf der i det Hele opgives 74 Angrebne og 3 Døde, iagttoges de fleste Tilfælde i Aarets 1ste Kvartal. I Kristiansands Stadsfysikat, hvorfra er opført 22 Tilfælde og 1 Dødsfald, var Sygdommen i det Hele taget mild, og mange Tilfælde kom af den Grund ikke under Lægebehandling. (Brodtkorb). I Oddernes Distrikt behandledes en let lokal Epidemi paa Gaardene Vatne og Valand, 1 Mil østenfor Mandal. (S. Roscher). Tilfældene paa Gaardene Bredland, Skaar og Bjørnstøl i Øislebø af Undal Distrikt var en Fortsættelse af forrige Aars Epidemi. (Nørregaard). I Vanse optraadte Sygdommen ligeledes mildt. (Meyer).

Mæslinger, hvoraf er anmeldt noget flere Tilfælde end foregaaende Aar, var særlig hyppig i Maanederne April—Juni i Oddernes Distrikt; af de herfra opførte 130 Tilfælde falder 116 paa Mandal, hvortil Smitten antages indført fra Arendal med en Familie, der kom hjem fra et Besøg der. (S. Roscher). Fra Mandal kom Sygdommen til Undal Distrikt og udbredte sig der overalt; den forløb meget mildt, og kun de Færreste søgte Læge. (Nørregaard).

Difteri (Croup) var fremdeles i stærkt Aftagende (30 Tilfælde med 5 Døde mod 115, hvoraf 18 dødelige, foregaaende Aar). Sygdommen forekom spredt hele Aaret igjennem med Undtagelse af i Maanederne Juni og Juli. Fra Kristiansand By opføres 13 Tilfælde og fra Oddernes Landdistrikt 7, tilsyneladende uden indbyrdes Forbindelse; ogsaa i Undal optraadte Sygdommen kun sporadisk. Dens Udbrud paa Mæresland kunde maaske sættes i Forbindelse med en Epidemi for 2 Aar siden paa Gaarden Røgsland $\frac{1}{8}$ Mil derfra, hvor den Syge havde tærsket kort Tid i Forveien. Desinfektion var i sin Tid foretagen paa sædvanlig Maade ved Svovl, Karbol- og Grønsæbevaskning; den blev nu paabudt gjentagen. (Nørregaard). Paa Gaarden Helle i Spind Sogn af Vanse forekom 3 Tilfælde i samme Hus; et 8 Aars Barn var døende ved Lægens Ankomst; de 2 andre sprøitedes med Serum og kom sig. Smitten var muligens importeret fra London ved en Sømand. (Meyer).

Om et dødeligt Tilfælde af **Barselfeber** i Undal bemærker Distriktslægen, at Sygdomsbetegnelsen kan være tvivlsom. Konen døde under stærk Meteorisme 8 Dage efter Forløsning ved Perforation; allerede ved Lægens Ankomst var hun adskilligt medtagen og hed. (Nørregaard).

Af **Røde Hunde** havde man en Epidemi i Kristiansand, men en Flerhed af Tilfældene blev ikke anmeldte; hos en i Mai behandlet Patient ledsagedes Sygdommen af 4 Dages Albuminuri samt Effusion i begge Knaled. (Brodtkorb). I Farsund var ogsaa Sygdommen, særlig i Maanederne Mai og Juli, betydelig mere udbredt, end det fremgaar af Sygelisten. (Meyer).

Et Tilfælde af **Kusma** i Kristiansand i Juni anføres at være importeret fra Amerika.

Kighoste, der Aaret forud var epidemisk inden Amtet, forekom adskillig udbredt i de øvre Dele af Lyngdal Distrikt; Forløbet var dog i Almindelighed saa let, at Lægebehandling kun undtagelsesvis søgtes. (Keyser).

Af **akute katarrale Sygdomme i Aandedrætsorganerne** anmeldtes noget færre Tilfælde end foregaaende Aar.

Influenza optraadte epidemisk i de første Vaarmaaneder; de fra Undal opførte Tilfælde forekom samlet paa en Gaard i Bjelland. Fra Lyngdal omtales en hyppig Optræden af Miliaria i Forbindelse med Influenza.

Under Benævnelsen «**Bamlesyge**» opfører Distriktslæge Nørregaard i Undal følgende Tilfælde: Udover Sommeren havde i Undalen, men ogsaa i Mandalen en Masse Mennesker ligget syge i nogle Dage med heftige Febersymptomer og «Flaa» i Brystet. I samme Hus angrebes gjerne Flere, baade Store og Smaa. Selv saa Distriktslægen kun nogle enkelte; hos disse var Begyndelsen meget akut og lignede ikke lidet en Lungebetændelse; der var heftigt Sting, stærke Febrilia, men ingen fysikalske Symptomer. I et Hus blev først Manden syg, og der hørtes hos ham tydelig pleuritisk Gnidningslyd; senere kom Konen tilsengs med ganske det samme Sygdomsbillede, men uden Gnidningslyd.

Lungebetændelse var ikke særdeles almindelig, men synes at have været noget mere ondartet end sædvanlig; navnlig var dette Tilfældet i Kristiansand, hvor Dødeligheden gik op til 21 pCt. mod 14,7 foregaaende Aar. I Mandal indtraf paa en Gang i Juni paafaldende mange Lungebetændelser, især hos Smaabørn. Der havde de sidste Dage af Mai været stærk Varme, som pludselig var bleven afløst af en betydelig Nedgang i Temperaturen. (S. Roscher). I Vennesla (Oddernes) behandles i September i ét Hus 3 Tilfælde, hvoraf 2 endte dødelig; Kone, Mand og Søn angrebes med 1 Uges Mellemlum. (A. Andersen). Distriktslægen i Vanse bemærker, at i Forhold til Distriktets Folketal er Sygdommen der ikke hyppig; den forløber gjerne snigende og langvarig og efterfølges ofte af Tuberkulose. (Meyer).

De opførte **Koldfebertilfælde** vare alle erhvervede i Udlandet.

Af akut **Diarré** anmeldtes i Kristiansand usædvanlig faa Dødsfald (ca. 2 pCt.).

De fra Kristiansand opførte 4 Tilfælde af **Pemfigus hos Nyfødte** indtraf alle i samme Jordemoders Praxis. (Brodtkorb).

Fnat begyndte at udbrede sig i Spind Herred af Vanse, uagtet Befolkningen der er noksaa renlig; indført med Personer, der paa Hjemreise fra Amerika smittedes ombord i Dampskibet, fik Sygdommen adskillig Udbredelse, før Folk fik Rede paa dens Natur. (Meyer).

Det anmeldte Tilfælde af **Skjørbug** var hos en Sømand, der havde faaet Sygdommen i Udlandet.

Antallet af udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** sees af følgende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:												
			1		2	3	4	5		6					
			Kristiansands Stads-fysikat.		Oddernes.	Undal.	Lyngdal.	Vanse.	Flekkefjord.						
			Tilf.	Dsf.						Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.
			Tilf.	Dsf.						Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.
Veneriske Saar	10	-	9	-	-	-	-	1	-	-					
Konstitutionel Syfilis . .	21	3	13	1	6	-	-	1	2	1					
Hereditær —	3	-	1	-	-	-	-	2	-	-					
Gonorré	79	-	55	-	10	2	3	5	-	4					

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Kristiansands Stadsfysikat	215	44	49	166
Oddernes	180	46	46	134
Mandal By	64	16	17	47
Bygder	116	30	29	87
Undal	127	43	13	114
Lyngdal	77	18	15	62
Vanse	115	23	24	91
Farsund By	26	4	12	14
Bygder	89	19	12	77
Flekkefjord	176	38	53	123
Flekkefjord By	16	4	5	11
Bygder	160	34	48	112
Lister og Mandal Amt	890	212	200	690
Deraf i Byer	321	68	83	238
-- Bygder	569	144	117	452

Tuberkulose, skriver Distriktslæge Nørregaard i Undal, er som bekendt dette Distrikts Svøbe. Dødslisterne viser, at 62 er døde af tuberkuløse Sygdomme i dette Aar: omtrent $\frac{1}{4}$ Del af samtlige Dødsfald. Befolkningen ved dette og frygter, saa Læge som Regel søges tidlig. Den kjender ogsaa til Smitsomheden, og Smittefrygten er ofte snarere for stor end for liden, undertiden latterlig. Spyttet behandles som Regel meget pent, dog med tilbørlige Undtagelser, især af Ældre og oppe i de afsides Gaarde. Ikke sjelden kommer Folk og spørger om, hvorledes de skal gjøre rent efter Dødsfald, og der anbefales altid samme Methode som efter de almindelige epidemiske Sygdomme. Jeg tror neppe, at en Lov som den paatænkte nye Tuberkuloselov her vilde støde paa nogen stærkere Uvillie, men Distriktets nuværende Størrelse vil vistnok vanskeliggjøre Lægens Kontrol, om end Telefonen vil yde en væsentlig Hjælp. Et noksaa vigtigt Skridt synes mig at være gjort, naar lovbealet Desinfektion efter Dødsfald blev paabudt, og naar man kunde faa fast ansatte Desinfektører, udrustede med de nødvendige Apparater. Dette vil det være en Opgave at faa de respektive Sundhedskommis-sioner til at vedtage, hvad jeg agter at arbejde paa. Vanse Distrikt herjes som før af Tuberkulosen; det er for tidligt at vente synderligt Resultat af den øgede Kundskab om Sygdommens Væsen, men man faar dog Indtrykket af, at Folk er forsigtigere end før. (Meyer). Dødsfald af Lungetuberkulose udgjorde for det hele Amt 23,8 pCt. af samtlige kjendte ved Sygdom forårsagede Døds-fald og 30,7 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme; for Byerne var Forholdet 21,2 pCt. og 28,6 pCt. og for Bygderne 25,3 pCt. og 31,9 pCt. Jfr. førvrigt ovenstaaende Tabel.

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning. Fra Vanse skrives: Sindssygdomme er fremdeles hyppige, og der skal lidet til for at frembringe

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Per- foration.	Efterbyrds- operation.	
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Moder.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Død.	Død.	Lev.	Død.
Utilstrækkelige eller smerte- fulde Veer	25		25	-	1	-	1	-	-	-
Bækkensneverhed	10	¹⁾ 1	10	1	-	-	-	¹⁾ 1	-	-
Barselkrampè	4	1	4	1	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning	1	-	1	-	4	2	2	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele...	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil ..	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald af Navlesnor	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	8	¹⁾ 1
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Tilsammen	45	2	44	3	5	2	3	1	10	1
	47		47			5			11	

¹⁾ Dødsårsag: Barselfeber.

Forstyrrelse af Hjernevirksomheden hos Folk her. Det er derfor noksaa ilde, naar der er Mangel paa Asylplads, hvilket ofte hænder; en ny Pleieanstalt for Uhelbredelige er høilig paakrævet. (Meyer).

Af **sjældnere Tilfælde** omtales fra Undal Distrikt **Atresia ani et vaginæ** hos et nyfødt Barn med Kommunikation mellem Endetarmen og Blæren. Rundt om Anus og opover Os sacrum syntes et Hudparti af 6 cm. Diameter rødere af Farve, dækket med Lanugo som hos et ufuldbaaret Foster og ligesom Mosaik indfældt i den omgivende normale Hud. Af Anus neppe Spor, Introitus vaginæ ganske fast lukket, Labia majora som adskildte Hudfolder uden Commisura posterior. Igennem Urethra kunde Sonde føres ind i Rectum, der syntes oblitereret i betydelig Udstrækning. Strax efter Fødselen begyndte Partiet om Analaabningen at ulcerere; Prosessen gik stadig mere og mere i Dybden og Omkredsen, indtil hele Mosaikstykket næsten var bortulcereret. Det syntes, som om Naturen paa denne Maade forsøgte at bane Vei op til Rectum; men inden dette Maal naaedes, døde Barnet under yderlig Afmagring og tilsidst stadige Brækninger ca. 2 Maaneder gammelt. Hele Tiden var imidlertid Exkrementer afgaaet sammen med Urinen gennem Urethra. (Nørregaard).

Af Læger udførtes tilsammen 64 **obstetriciske Operationer**, deraf i Kristiansand 27, Oddernes 18, Undal 6, Lyngdal 1, Vanse 5 og Flekkefjord 7. Indikationer og Udfald vil sees af ovenstaaende Tabel.

Som **døde paa Barselseng** er af Presterne opgivet 6 Kvinder. Lægerne har opgivet Dødsårsagen for 6 saaledes: Barselfeber 3, Emboli 2 og sandsynlig Livmoderbristning 1. Den sidste døde uforløst, 1 Maaned før Fødsel var ventet. Der var ved Lægens Ankomst Skededel og lukket Modermund, ingen

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.
Kristiansands Stadsfysikat . .	410	10	226	37	7	2	6	1
Oddernes	654	20	352	41	2	2	8	-
Mandal By	106	2	67	4	-	1	2	-
Bygder	548	18	285	37	2	1	6	-
Undal	327	9	250	36	4	-	7	1
Lyngdal	168	6	109	9	1	-	-	-
Vanse	228	6	145	21	2	1	2	1
Farsund By	62	-	33	6	2	-	1	1
Bygder	166	6	112	15	-	1	1	-
Flekkefjord	392	6	243	30	3	1	8	-
Flekkefjord By	44	-	32	4	-	-	3	-
Bygder	348	6	211	26	3	1	5	-
Lister og Mandal Amt	2179	57	1325	174	19	6	31	3
Deraf i Byer	622	12	358	51	9	3	12	2
— Bygder	1557	45	967	123	10	3	19	1

Tegn til Veer; disse lykkedes det heller ikke at fremkalde. Da der ikke fandtes Fosterlyd eller Bevægelse, og da Konens Temperatur var 34,3⁰ og hendes Puls traadformig, afstodes der fra Keisersnit. Hun døde efter nogle Timers Forløb.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af ovenstaaende Tabel.

Der bliver saaledes for det hele Amt et Overskud af 854 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 60,8.

De **hyppigste Dødsarsager** var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	212	68	144
Alderdomssvaghed	143	27	116
Lungebetændelse	75	23	52
Kræft (Cancer og Sarkom)	52	17	35
Tuberkulose udenfor Lungerne	51	23	28
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	46	25	21
Organisk Hjertesygdom	37	22	15
Hjerneslag	32	13	19
Influenza	22	5	17
Nyresygdom	21	10	11

Veirliget. Efter Mildveir strax over Nytaar kom i Resten af Januar og Februar en stærk Kuldeperiode med $\div 15-20^0$ R. Vaaren var som almindelig lang og kold, Sommeren derimod smuk og varm, Høsten regnfuld, Vinteren ligesaa, i Begyndelsen med adskillig Kulde; senere var det til langt ind i det nye Aar usædvanlig mildt. (Nørregaard).

Levemaaade og hygieniske Forhold. Fra Oddernes betegnes Ædrueligheds- og Sædelighedsforholdene som upaaklagelige.

Distriktslæge Nørregaard i Undal anfører: Renligheden er i de fleste Bygder upaaklagelig, undertiden meget god. Paa mange Heiegaarde og i Aaseral staar den dog i det Hele endnu lavt, om end i selve Kirkebygden Civilisationen er trængt lidt mere ind. Der er en paatagelig Forskjel i Levemaade og Haandteringer mellem dette Distrikts sydlige og nordlige Del: Langs Kysten Nøst, Baade, Seil, Taugværk, Tjærelugt, smaa, nette, malede Sømandshjem. Opgjennem Dalen og tildels lidt oppe i Aaserne store skinnende 2-etages Huse, større dyrkede Vidder, Skog, Tømmer i Elven og langs Veiene, Sagbrug, Meierier. Længst oppe i Fjeldene graa, torvtækkede, skakke, pukkelryggede eller sadelryggede Husebygninger, smaa bratte Jordlapper, Rive og Spade istedetfor Harv og Plog, smaa og ofte magre Kjør, kravlende Gjeder og Sæterliv om Sommeren. — Hovednæringsmidlet er Fladbrød, ellers lever de mere velstillede Bønder ogsaa godt paa Kjød og Melk. Æg produceres næsten ikke. Meierierne begynder at udbrede sig. I Undalen er 5, i Mandalen kun 2. Som de her drives, maa jeg i det Hele anse dem for en absolut Gevinst i hygienisk Henseende, og jeg er ganske uenig med de Kolleger, som Gang efter Gang løfter et Advarselsens Skrig mod dem. De har enten ikke havt fuldt Øie for alle Sider af Sagen, eller ogsaa drives Trafiken anderledes end her. Her leveres den skummede og pasteuriserede Melk tilbage igjen sød; Lørdags Aften- og Søndags Morgenmelk beholdes hjemme og er ofte tilstrækkelig til Husets Smørbehov. Da man i Form af separeret Melk kan kjøbe Proteinstofte for $\frac{1}{5}-\frac{1}{7}$ af deres Pris i Form af Kjød, og da der tillige er Sukker og Salte i den, kan jeg kun anse det som en baade økonomisk og hygienisk Fordel, om den bruges saa meget som muligt; men Fordom staar den i Veien, som det synes endog blandt Læger, der burde vide bedre. Naar vi saa tænker paa, at alt det gamle Svineri, Baciller etc., som fulgte Melken fra Sengehylderne og Skabene i Stuerne, er borte efter Meieriernes Opkomst, saa synes jeg, Vægtskaalen maa synke stærkt til deres Fordel. Men der er desværre en Feil, som vel ikke kan rettes: Melken beholder under Pasteuriseringen sin høieste Temperatur for kort, til at den kan være fuldt effektiv. Dog maa det være bedre end Intet, og i alle Fald bedre end Hjemmestellet. — Brugen af Spirituosa er i det Store og Hele vistnok aftaget imod for en Snes Aar siden, navnlig saaledes, at de ikke synes at være selvskevne Bestanddele af alle Familiefester, Bryllupper, Gravøl, Barnedaab etc. Og de Ældre sees nu næsten aldrig i beruset Tilstand, naar undtages den enkelte forlorne Dranker. Derimod er der blandt Ungdommen efter Fleres Udsagn en bestemt Tilbagegang i de senere Aar, idet de baade drikker sig fulde i Byveien og holder Stævner, hvor Lommelærken gaar flittig rundt og ender med at gjøre dem vilde og gale. Fra min egen Bygd kan jeg bekræfte dette. Det hænger vel sammen med og er Udløber af den Aand, som i 80 Aarene fandt sit Udtryk i Bohêmebevægelsen i Storbyerne og i dens Afæggere i Literaturen. Ialfald sees disse Bøger ikke sjelden blandt Ungdomslagenes «Læselag». I enkelte Bygder skildres dog Tilstanden som kjendelig bedret, navnlig i Finsland og Aaseral, hvilke før var berygtede, men nu har Totalforeninger med talrige, i Aaseral endog 200 Medlemmer. Usædeligheden maa derimod siges at være ringe overalt i Distriktet. Natteløberi kjendes ikke mere til, uægte Børn er meget faa, og veneriske Syg-

domme overmaade sjeldne. Naar disse ydre Tegn mangler, skal der et nøiagtigere Kjendskab, end det, jeg endnu har kunnet erhverve, til at afgjøre, om det bare er en skinnende Overflade med Grums nedenunder; foreløbig maa jeg tro, at de har Ret, som siger, at Tilstanden i det Hele taget er god i denne Henseende.

I Lyngdal Distrikt spores jevn Fremgang i de hygieniske Forhold, navnlig i Herredet af samme Navn, mindre i Hægebostad, hvor ogsaa Befolkningen er mindre arbeidssom og den økonomiske Evne mindre. Sædelighedsforholdene maa fremdeles kaldes gode; derimod skal Import af Spirituosa være i Stigende. — I Lyngdal bliver Uldklæder nærmest Kroppen stedse mere almindelig brugt, i Hægebostad og Eiken derimod ikke, naar undtages det traditionelle, tykke, røde Uldskjærf om Halsen. Kostholdet viser liden Forandring til det Bedre, og Kaffe misbruges neppe nogensteds som her. Ferskt Kjød bruges aldrig uden i Slagte-tiden samt ved «Veitsler» (Begravelser o. lign.), hvor Skik og Brug fordrer, at der skal serveres kogt Kjød og Kjødsuppe. Af Øl brygges der i Vintertiden ikke lidet, særlig i de øvre Bygder, og det er ikke Tyndtøl heller, man her faar. For at opnaa den rette Styrke og Bouquet tilsættes hyppig en Slump Brændevin, dette dog især ved Festligheder. (Keyser).

Befolkningen i Vanse karakteriseres som ordentlig og ædruelig og Boli-gerne som upaaklagelige; oftest findes der mer end ét Værelse; men det er sjældent at finde Ovn i Stadsværelset, hvad der i Sygdomstilfælde, især i Epide-mier, er meget uheldigt. — Her hviler fremdeles et økonomisk Tryk over Befolk-ningen som Følge af uheldige Spekulationer i Skibsparter. I Herred er der indkommen en Del Kontanter ved Salg af Vande, hvori findes Kiselguhr; og det trængtes vel, da Sognet var meget uheldigt stillet i økonomisk Henseende. (Meyer).

Blandt Jernbanearbejderne i Flekkefjord Distrikt forekommer adskillig Drikfældighed, navnlig hver Gang, der har været Lønning. Mange af dem er dog ogsaa Afholdsfolk. I det Hele taget er Befolkningen ædruelig. (E. Hansen).

Af **Sygehuse** findes i Kristiansand Byens Sygehus med Isolations-lokale, Statens Kvarantæneanstalt paa Odderøen, Eg Sindssygeasyl (Statsasyl) og Kristiansand Bys Sindssygeasyl; endvidere det katholske St. Josefs Hospital. I Mandal et kommunalt Sygehus med Isolationslokale. Amtssygehuset ligger i Flekkefjord.

Badeindretninger. Der findes i Kristiansand 4 Søbade (1 for Militær-etaten, 2 Fribade for Ubemidlede og 1 Anstalt for varme Søbad paa Odderøen) samt en Badeanstalt med Romerbad og Karbad. I Mandal er der foruden Sygehusets Karbad og Aktiesøbadehuset en Del private Badehuse. I Farsund et Badehus for kolde Søbad. Flekkefjord har ligeledes et Søbad og en privat Badeindretning med varme Karbad og Styrt.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Tabellen Side 113 giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vakcinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds- kommis- sioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Rets- medicinske Forretninger.
Lister og Mandal Amt.....	41	1397	17
Kristiansands Stadsfysikat	10	75	6
Oddernes	¹⁾ 6	357	9
Undal	²⁾ 6	215	1
Lyngdal	³⁾ 6	160	-
Vanse	⁴⁾ 5	312	-
Flekkefjord	⁵⁾ 8	278	1

¹⁾ Oddernes 3, Vennesla 1, Hægeland 1, Søgne 1, Mandal 1. ²⁾ Søndre Undal 1, Nordre Undal 1, Øislebø og Laudal 1, Finsland 1, Bjelland og Grindum 1, Aaseral 1. ³⁾ Lyngdal 2, Hægebostad 4. ⁴⁾ Farsund 3, Vanse 1, Herred 1. ⁵⁾ Flekkefjord 3, Nes 1, Kvinesdal 2, Gyland 1.

XI. Stavanger Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinerer.
Amtet	9 147,16	114 223	33	9	65	41
1. Sogndal	790,77	5 592	2	-	4	3
	Sogndal, Ladested ...	0,19	416	1	-	1	-
	Sogndal	291,63	2 682	-	-	1	1
	Lund	292,59	1 545	1	-	1	1
	Heskestad	206,36	904	-	-	1	1
2. Egersund	1 298,02	13 161	3	-	5	3
	Egersund, Ladested ..	0,32	2 815	3	-	1	-
	Egersund	207,57	2 612	-	-	1	-
	Ogne	107,57	1 128	-	-	1	1
	Helleland	143,26	1 149	-	-	1	1
	Bjerkreim	693,29	2 033	-	-	1	1
	Nærbø	146,01	1 748	-	-	1	1
	Varhaug	1 676	-	-	1	1
3. Sandnes	1 955,84	15 333	5	-	¹⁾ 7	5
	Sandnes, Ladested ..	0,31	1 654	3	-	1	-
	Høiland	170,63	3 808	-	-	-	1
	Klep	128,49	2 507	-	-	-	1
	Time	184,71	2 701	1	-	1	1
	Gjesdal	218,04	1 503	1	-	1	1
	Høle	109,58	1 101	-	-	1	1
	Fossan	1 143,58	2 059	-	-	1	1

¹⁾ Uopgivet Bopæl for 3.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinører.
4. Stavanger Stads- fysikat	Stavanger, Kjøbstad	6,26	22 483	11	6	16	-
5. Stavanger	228,16	9 096	1) ¹⁾ 1	-	5	6
	Hetland	114,97	4 587	-	-	2	3
	Haaland	85,24	3 301	-	-	2	1
	Mosterø	27,95	1 208	-	-	1	2
6. Finnø	1 521,88	11 103	3	-	8	8
	Rennesø	40,82	1 111	-	-	1) ²⁾ 1	1
	Finnø	42,82	1 506	1	-	1	1
	Strand	195,88	2 226	-	-	1	1
	Aardal	505,26	927	-	-	1	1
	Hjelmeland	535,00	2 218	1	-	1	1
	Fister	42,56	812	-	-	1	1
	Nerstrand	122,04	1 458	1	-	1	1
	Sjernerø	37,44	845	-	-	1	1
7. Sand	2 495,48	10 459	1	-	6	6
	Jelse	257,27	2 236	-	-	2	2
	Sand	213,78	1 494	1	-	1	1
	Suldal	1 219,46	2 261	-	-	1	1
	Saude	514,20	1 897	-	-	1	1
	Vikedal	290,77	2 571	-	-	-	1
8. Karmøen	447,24	14 528	3	-	8	6
	Skudeneshavn, Ladested	0,48	1 123	1	-	1	1
	Kopervik, Ladested .	0,36	791	2	-	-	-
	Skudenes	68,29	2 665	-	-	2	1
	Aakre	32,35	1 925	-	-	1	1
	Avaldsnes	150,78	5 327	-	-	2	1
	Bokn	46,92	848	-	-	1	1
	Tysvær	148,06	1 849	-	-	1	1
9. Haugesund ³⁾	404,21	12 468	4	3	6	4
	Haugesund, Kjøbstad	0,91	5 382	4	3	3	1
	Skaare	73,15	1 929	-	-	1	1
	Torvestad	31,08	1 872	-	-	1	1
	Skjold	168,73	2 118	-	-	1	1
	Vass	130,34	1 167	-	-		

1) Distriktslægen bor i Stavanger By. 2) Jordemoderen i Rennesø fungerer ogsaa som Jordemoder og Hjælpevaksinatrice i en Del af Mosterø Herred af Stavanger Lægedistrikt. 3) Til Haugesund Lægedistrikt hører Sveen Herred af Søndre Bergenhus Amt 214,23 km². med 3 054 tilstedeværende Indbyggere; Distriktet i det Hele udgjør saaledes 618,44 km². med 15 522 Indbyggere.

Sundhedstilstanden var i de fleste Distrikter nogenlunde god; fra Sand karakteriseres den som mindre tilfredsstillende. Af akute Katarrer i Aandedrætsorganerne samt Lungebetændelse og Pleurit er anmeldt flere Tilfælde end vanligt; Kighoste og Influenza samt Røde Hunde optraadte hyppigere end Aaret forud, medens Skarlagensfeber, Tyfoidfeber og Mæslinger forekom sjældnere. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 9 818 med 408 Dødsfald mod henholdsvis 9 053 og 298 i 1896.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde ialt 2 066 eller 17,7 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (116 500). Aaret forud var Dødeligheden 16,3 pro mille.

Angaaende Fordelingen af de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** paa Maaneder og Lægedistrikter, samt angaaende Dødsfald af disse Sygdomme henvises til Tabel Side 116 og 117, sammendragen efter Lægernes Op-gaver.

Af **Tyfoidfeber** er ialt opgivet kun 30 Tilfælde med 6 Dødsfald. I Egersund forekom 2 Tilfælde, det ene hos en fremmed Sømand, der bragtes syg iland. I Finnø forekom Sygdommen paa Ertenstein i Rennese, hvor der før flere Gange har været Tyfoidfeber. (C. Wille). I Sand angrebes 4 Personer paa 3 forskellige Steder i Jelse; en af de Syge var smittet under et Ophold i et Bondeløgis i Stavanger. En Amtsskoleelev kom syg hjem til Saude fra Ton i Strand. I Karmøen Distrikt behandledes paa en Gaard i Aakre 3 Tilfælde, de sidste af en Aaret forud dersteds opstaaet lokal Epidemi. 2 af Patienterne døde. Om Høsten kom en Soldat syg hjem fra Feltmanøvrene i Smaalenene. I Haugesund angrebes omtrent samtidig uden paaviselig Smittekilde 3 Personer i en Familie paa Bø Teglværk i Torvestad; blandt de øvrige i dette Distrikt forekommende Tilfælde var 2 hos Sømænd, der kom syge hjem fra Udlandet.

For **Børnekopper** behandledes ialt 12 Personer paa Koppelazaretet i Stavanger. Den første, af konfluerende Kopper angrebne Patient var allerede døende, da Læge blev hentet, og Sygdommens Natur blev desuden fra først af mistydet. De senere Tilfælde kunde forfølges fra denne Syge; men hvorfra Smitten oprindelig skrev sig, blev ikke bragt paa det Rene. Blandt de Angrebne var et Medlem af en Omstreiferfamilie, som i Byen eier et Hus, hvor mange Kjendte havde Indpas; saavel Familien som de Besøgende interneredes under Politivagt. Vaccination og Revakcination foretoges i stor Udstrækning. (Zimmer). Fra Sandnes berettes, at Kokkepigen paa Lazaretet i Stavanger forlod sin Tjeneste og reiste til sit Hjem paa Hana i Høiland. Da hun 14de Dage efter fik Pustler i Panden, bragtes hun øieblikkelig tilbage til Lazaretet, hvorpaa hendes Hjem blev isoleret og desinficeret. (Schumacher).

Skarlagensfeber, der Aaret forud havde optraadt epidemisk i Amtet, forekom fremdeles i alle Distrikter og i alle Maaneder af Aaret. Der var anmeldt 380 Angrebne, hvoraf 23 døde (6 pCt.). De fleste Tilfælde var godartede og indtraf i første Halvaar, fornemmelig i Sand, Karmøen og Haugesund Distrikter. I Avaldsnes Herred fortsatte Sygdommen sig udover Høsten; den antoges ofte for Røde Hunde og blev derfor ikke anmeldt. (Dietrichson).

Mæslinger var i Aftagende, men forekom i Aarets første Halvdel ganske almindelig i Stavanger og Haugesund.

Af **Difteri** er anmeldt 211 Tilfælde, hvoraf 27 dødelige (13,3 pCt.). Sygdommen optraadte især i Sandnes, Stavanger By, Karmøen og Haugesund. Tilfældene i Sandnes Distrikt var for det Meste spredte og skyldtes Smitte fra

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidefeber	30	6	30	4	3	5	1	2	2	-	1	4	2	6	-
Børnekopper	12	1	12	1	10	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	380	23	380	47	44	57	67	52	26	9	12	10	26	17	13
Mæslinger	288	18	288	145	50	23	20	17	12	6	3	3	2	6	1
Difteri (Croup)	211	27	211	40	29	29	22	21	9	11	4	11	11	11	13
Blodgang	9	2	8	3	3	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Barsel-feber	14	8	13	3	2	2	2	1	-	-	-	-	1	1	1
Pyæmi, Septhæmi	41	6	40	4	1	4	2	2	6	1	4	5	1	5	5
Rosen	63	2	63	6	1	10	7	6	6	4	2	4	8	5	4
Røde Hunde	481	-	418	372	69	17	11	1	4	2	-	-	4	1	-
Vandkopper	101	-	101	7	5	6	4	18	12	4	1	1	2	17	24
Kusma	2	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste	474	37	474	167	69	69	31	25	9	19	18	15	17	13	22
Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	4184	108	4133	551	602	564	523	327	241	136	112	154	226	342	355
Influenza	680	6	680	21	42	139	155	73	33	27	82	24	32	25	27
Bamlesyge	33	-	33	-	-	-	-	-	4	15	12	2	-	-	-
Lungebetændelse	767	114	767	136	138	83	116	79	62	34	10	11	21	38	39
Pleurit	282	8	282	26	18	32	23	31	31	23	18	22	10	29	19
Gigtfeber	313	9	313	34	36	35	30	33	36	41	11	14	19	9	15
Koldfeber	16	-	16	-	-	1	1	1	6	2	1	2	1	1	-
Akut Diarré (Kolerine)	1427	33	1425	98	86	80	117	88	100	91	143	154	126	163	179
Skjørbug	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Beri-Beri	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	5	-	5	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-
Tilsammen	9818	408	9761	1666	1210	1157	1134	777	599	425	434	436	511	692	720

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																	
	1		2		3		4		5		6		7		8		9	
	Sogndal.		Egersund.		Sandnes.		Stavanger Stads- fysikat.		Stavanger.		Finnø.		Sand.		Karmøen.		Haugesund.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	-	-	2	1	2	-	4	1	3	-	1	-	5	1	5	2	8	1
Børnekopper	-	-	-	-	-	-	12	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	13	1	7	1	5	-	33	1	3	-	26	1	65	2	101	7	127	10
Mæslinger	-	-	3	-	2	-	243	12	2	-	9	6	-	-	9	-	20	-
Difteri (Croup)	-	-	6	4	30	5	67	5	2	1	12	3	2	-	49	4	43	5
Blodgang	-	-	-	-	-	-	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Barselfeber	-	-	1	1	4	1	6	5	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi.	-	-	2	-	1	1	16	1	-	-	1	1	1	1	-	-	20	2
Rosen	-	-	5	-	10	-	24	2	1	-	-	-	7	-	4	-	12	-
Røde Hunde	6	-	-	-	43	-	199	-	-	-	1	-	7	-	199	-	26	-
Vandkopper	2	-	3	-	5	-	66	-	1	-	-	-	2	-	6	-	16	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Kighoste	-	-	65	3	77	5	306	19	7	2	15	8	1	-	2	-	1	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	40	1	269	24	202	4	2976	53	19	7	37	2	92	3	289	8	260	6
Influenza	37	1	87	1	127	1	306	1	10	-	3	1	20	-	20	-	70	1
Bamlesyge	-	-	3	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
Lungebetændelse	16	1	130	11	72	10	275	22	9	8	20	8	47	8	86	24	112	22
Pleurit	6	1	19	-	25	1	86	1	4	3	7	-	18	-	21	1	96	1
Gigtfeber	6	-	15	1	28	-	170	1	1	-	7	3	21	1	31	-	34	3
Koldfeber	-	-	2	-	-	-	11	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-
Akut Diarré (Kolerine)	63	4	79	-	61	-	910	11	7	-	-	-	42	-	112	5	153	13
Skjørbug	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Beri-Beri	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	-	-	-	-	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	190	9	698	47	720	28	5723	137	70	22	141	33	330	16	940	51	1006	65

Veneriske Sygdomme.

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:									
			2	3	4		6	7	8	9		
			Egersund.	Sandnes.	Stavanger Stads- fysikat.		Finnø.	Sand.	Karmøen.	Hauge- sund.		
			Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	
Veneriske Saar	76	3	-	1	62	1	1	1	4	7	2	
Erhvervet Syfilis												
Hereditær —												
Gonorré, Uretrit	224	-	12	5	180	-	-	2	1	24	-	

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lungetuber- kulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Sogndal	53	12	9	44
Sogndal By	7	2	1	6
Bygder	46	10	8	38
Egersund	190	47	47	143
Egersund By	53	12	20	33
Bygder	137	35	27	110
Sandnes	104	24	28	76
Sandnes By	27	4	8	19
Bygder	77	20	20	57
Stavanger Stadsfysikat	441	83	137	304
Stavanger	71	14	22	49
Finnø	124	24	33	91
Sand	75	24	16	59
Karmøen	222	33	51	171
Skudeneshavn By	24	4	8	16
Kopervik By	18	3	3	15
Bygder	180	26	40	140
Haugesund	204	29	65	139
Haugesund By	105	17	40	65
Bygder	99	12	25	74
Stavanger Amt	1484	290	408	1076
Deraf i Byer	675	125	217	458
— Bygder	809	165	191	618

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved- Selv- mord.
Sogndal	157	2	85	14	4	-	1	-
Sogndal By	8	-	10	1	-	-	1	-
Bygder	149	2	75	13	4	-	-	-
Egersund	399	12	237	50	4	2	9	1
Egersund By	87	1	54	15	2	1	-	1
Bygder	312	11	183	35	2	1	9	-
Sandnes	540	7	283	48	2	2	4	-
Sandnes By	98	3	35	7	-	-	1	-
Bygder	442	4	248	41	2	2	3	-
Stavanger Stadsfysikat	844	22	473	121	12	4	6	1
Stavanger	281	4	145	29	4	-	2	-
Finnø	259	9	174	27	2	1	3	2
Sand	237	3	176	16	-	-	4	1
Karmøen	353	9	271	32	4	1	9	-
Skudeneshavn By	31	-	24	2	-	-	-	-
Kopervik —	29	2	19	5	1	-	-	-
Bygder	293	7	228	25	3	1	9	-
Haugesund ¹⁾	524	12	293	44	6	3	1	-
Haugesund By	240	4	107	22	3	-	-	-
Bygder	284	8	186	22	3	3	1	-
Stavanger Amt	3505	79	2066	371	36	12	39	5
Deraf i Byer	1337	32	722	173	18	5	8	2
— Bygder	2168	47	1344	198	18	7	31	3

¹⁾ Tallene for Sveen Herred, der ligger i Søndre Bergenhus Amt, men hører til Haugesund Lægedistrikt, er ikke medregnet i Summerne for Amtet.

Stavanger By; da Sygdommen viste sig i Lærerboligen paa Lunde Skolehus i Høiland, indstilledes Skolen for en kort Tid, medens det hele Hus blev grundig rengjort. (Schumacher). I Stavanger By forekom spredte Tilfælde hele Aaret igjennem. Til Aardal i Finnø Distrikt og Jelse i Sand bragtes Smitte fra Sandnes med Børn, som havde været i Besøg dersteds. (C. Wille, Østvold). Paa Karmøen forekom der paa den lige ved Kopervik liggende Gaard Stangeland, hvor der forrige Aar havde været en Epidemi, atter nogle Tilfælde saavel om Vaaren som om Høsten. Til Avaldsnes Fattiggaard, hvor der mellem de ikke faa Børn indtraf 5 Tilfælde, antages en Besøgende fra Haugesund at have bragt Smitten. Ogsaa i Aakre, hvor Sygdommen i 1896 forekom paa nogle Gaarde, behandlede i Slutningen af Aaret 3 Tilfælde. (Dietrichson). I Haugesund Distrikt anmeldtes 21 Tilfælde i Byen og 22 i Landdistriktet, de fleste i Aarets første Halvdel. (Aamodt).

Af **Barselfeber** kjendes 14 Tilfælde med 8 Dødsfald, hvoraf 5 i Stavanger By.

Røde Hunde optraadte epidemisk i Januar—Februar, navnlig i Stavanger og Skudeneshavn.

Kighoste optraadte almindelig, med de fleste Tilfælde i 1ste Kvartal, i Byerne Egersund og Stavanger, hvor Sygdommen var en Fortsættelse af forrige Aars Epidemi.

Influenza optraadte epidemisk i Marts—April. I Stavanger By forekom den i alle Aarets Maaneder og antog i September Karakteren af «Bamlesyge» med heftige muskulære Smerter og Feber, som dog i Regelen forsvandt paa nogle Dage. Til «Bamlesygen» bør sandsynligvis ogsaa henregnes flere af de fra denne By opførte Tilfælde af Gigtfeber. (Zimmer).

Af **Koldfeber** kom 11 Tilfælde, væsentlig hos hjemkomne Søfolk, under Behandling i Stavanger By. I Finnø behandlede en Kone fra Amerika for Sygdommen.

Diarré var udover Høsten almindelig i Stavanger By.

Beri-Beri observeredes i Stavanger By hos en hjemkommen Sømand.

Antallet af udenfor Sygehus behandlede **veneriske Sygdomstilfælde** sees af Tabel Side 118.

Af **Fnat** er ialt anmeldt 59 Tilfælde, deraf 19 fra Finnø Distrikt.

Om et Tilfælde af **Morbus maculosus Werlhofi** beretter Distriktslæge Østvold i Sand følgende: En ca. 24 Aar gammel Gut, der var Fjæsmester paa Nerstrands Landbrugsskole, kom syg til Hjem i Saude og døde efter nogle Dage. Hele Legemet, især Extremiteterne, var oversaaet med Petechier og store, blodunderløbne Flader; hertil kom Næseblødning, Blodbrækning, Blodspytning og Hæmaturi.

Dødsfald af **Lungetuberkulose** udgjorde for det hele Amt 19,5 pCt. af samtlige ved Sygdom foranledigede Dødsfald, hvis Aarsag var kjendt, og 27,0 pCt. af Dødsfald, der ikke var foraarsaget af epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet 18,5 pCt. og 27,3 pCt. og for Bygderne 20,4 pCt. og 26,7 pCt.

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Om **Jordemoderhjælpen** i Sand Distrikt henvises til Tabel, udarbejdet af Distriktslæge Østvold, Side 121.

Obstetriciske Operationer. Af Læger udførtes ialt 141 saadanne, nemlig i Egersund 13, Sandnes 16, Stavanger Stadsfysikat 65, Stavanger Distrikt 5, Finnø 1, Sand 2, Karmøen 9, Haugesund 30. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 122.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 119.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 439 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 58,9.

Paa Barselseng døde ifølge Presternes Opgaver 12 Kvinder, ifølge Lægernes Dødslistes 14; 8 døde af Barselfeber, 1 af Barselkrampe, 1 af Emboli, 2 af Blødning, 1 af Uræmi og 1 af Dystoki.

Om de **hyppigste Dødsarsager** se Tabel Side 123.

Sammendrag af Indberetninger fra Jordemødrene i Sand Lægedistrikt.

Jordemoderdistrikter.	Antal anmeldende Jordemødre.	Har bistaet ved Antal Fødsler.	Deraf opgives :						Tvillingfødsel.	Af Børnene var:		Komplikationer.		Antal Fødsler, hvor Læge tilkaldt.	Operationer.				Dødsfald paa Barselseng.
			Isseleie.	Fodleie.	Kropsleie.	Ansigtisleie.	Abort.	Ukjendt Leie.		Ufuldbaarne.	Dødfødte.	Navlesnor om Halsen.	Blødning.		Efterbyrdsoperation.	Vending og Udtrækning.	Udtrækning.	Tangforløsning.	
Sand	1	26	25	-	-	-	-	¹⁾ 1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Saude	1	26	24	1	²⁾ 1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-
Suldal	³⁾ 2	30	26	-	-	-	-	¹⁾ 4	-	1	-	2	1	-	1	-	-	-	-
Vikedal	1	27	24	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Erfjord	1	18	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Jelse	1	30	29	-	-	-	1	-	-	-	1	-	2	1	1	-	-	-	-
Tilsammen	7	157	146	2	2	1	1	5	1	1	2	2	3	3	4	1	1	1	-

¹⁾ Fødsel før Jordemoderens Ankomst. ²⁾ Fødtes ved Selvudvikling 36 Timer efter Vandets Afgang. Jordemoderen hentet forsent, og Lægen fik Atterbud undervejs. ³⁾ En Jordemoder tog Afsked i Juli.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.					Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Perforation.		Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.			Mødre.	Børn.		Mødre.		Moder.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Uopg.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige Veer	97	-	²⁾ 97	1	1	-	1	-	-	6	⁵⁾ 5	⁶⁾ 2	-	-	-	-
Bækkensneverhed	5	-	5	-	-	³⁾ 1	-	1	-	-	-	-	1	⁷⁾ 1	-	-
Barselkrampe	3	¹⁾ 1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning .	-	-	-	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele . . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil . . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjævt Isseleie	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pandeleie	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	7	-	⁴⁾ 6	2	-	-	-	-	-	-	1	-
Fremfald af Navlesnor	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrokefalisk Fosterhoved . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilsammen	112	1	111	3	10	1	8	3	1	6	5	2	2	1	1	4
	113		114		11		12				7		3			

¹⁾ Dødsårsag: Barselkrampe. Barnet forløstes levende. ²⁾ Af disse var 1 første Tvilling; anden Tvilling forløst ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen (levende) er opført. ³⁾ Død af Emboli. ⁴⁾ Af disse var 1 anden Tvilling; om første Intet oplyst. ⁵⁾ Ved 2 af disse skeede Udtrækningen ved Tang. ⁶⁾ Af disse var 1 første Tvilling; anden Tvilling, der ogsaa forløstes ved Udtrækning, levede. ⁷⁾ Opgiven Dødsårsag: Dystoki.

De hyppigste Dødsårsager var:

Dødsårsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Tuberkulose i Lungerne	290	125	165
Alderdomssvaghed	182	44	138
Lungebetændelse	114	47	67
Akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse	108	70	38
Kræft (Cancer og Sarkom).	94	42	52
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	91	49	42
Medfødt Svaghed	53	38	15
Organisk Hjertesygdom.	47	18	29
Hjerneslag	39	17	22
Kighoste	37	21	16
Nyresygdom	36	14	22

Veirliget var ifølge Beretninger fra Egersund og Karmøen noget koldere, men mindre regn- og stormfuldt i de første Maaneder af Aaret end vanligt; dette var af stor Betydning for Fiskerne under det særdeles rige Vaarsildfiske, der saaledes kunde drives uforstyrret. I Midten af Mai indtraadte forholdsvis stærk Varme, som i det Hele holdt sig udover hele Sommeren. Da der om Vaaren og Forsommeren var rigelig Nedbør, og Veiret for Indhøstningen var gunstigt, blev Udbyttet af Jorbruget som i et meget godt Middelsaar.

Tabel Side 124 giver Oplysning om de **meteorologiske Forhold** efter Iagttagelser af Distriktslæge Holtermann i Sogndal.

Levemaade og hygienske Forhold. Fra Sogndal berettes: Sandsen for Renlighed og bedre Hygiene er i Tiltagende, og Fremskridtene vilde vistnok været betydelig større, om ikke Befolkningens Armod lagde Hindringer i Veien. Fiskerierne slog ogsaa dette Aar fuldstændig Feil, hvorved den talrige Fiskerbefolkning er bleven end yderligere forarmet. Derimod var det et godt Aar for Landbruget. Høhøsten var usædvanlig god, og Korn- og Poteteshøsten var over middels. Der viste sig dog adskillig Tørraaddenhed blandt Poteterne. Frugthøsten var ogsaa meget god. For Biavl var Aaret mindre godt. Hønsæavl var god. Fremskridt. I Sogndal er dannet en Høns- og Biavlforening med nærmeste Formaal at virke for fordelagtigt Salg af Æg og Honning. Ædrueligheden er i Tiltagende; Usædeligheden er ikke stor. (Holtermann).

I Stavanger By har der ogsaa iaar været en stor Byggevirksomhed, især i de østre og vestre Bydele; Husene er saagodtsom udelukkende af Træ og kun beregnet paa et Par Familier. Aaret har været indbringende for Arbeidsklassen, da foruden Bygningen af nye Huse saavel Fisket som de hermetiske Fabriker har skaffet meget Arbeide og god Fortjeneste. Drukkenskab er ikke aftaget efter Samlagets Nedvotering; Salg af «Laddevin» florerer og bidrager mere og

Oversigt over meteorologiske Forhold i Sogndal.

	Baro- meter.	Thermometer.				Vind.			Nedbørhøide.		Sky- dække.	Tordenveir.		
	Middel.	Max.	Min.	Mid- del.	Nor- mal.	Dage Stille.	Dage Storm.	Mid- del Styr- ke. ¹⁾	mm.	Nor- mal mm.	Middel %.	Dage.	%.	Nor- mal %.
Januar	763,8	6,1	÷ 15,7	÷ 3,36	1,1	4	8	1,9	25	129	61,9	-	0	3
Februar	759,9	8,2	÷ 15,8	÷ 0,19	0,5	3	3	1,5	78	108	68,5	-	0	1
Marts	752,6	7,0	÷ 6,2	1,28	1,5	1	6	2,2	111,4	78	83,0	-	0	1
April	758,6	17,3	÷ 5,1	4,9	5,1	-	3	1,8	58	50	63,5	2	6,6	1
Mai	759,3	22,7	÷ 1,0	9,65	9,3	-	4	2,0	113,5	69	54,8	1	3,3	5
Juni	762,8	25,5	2,2	14,0	13,0	1	5	1,8	68,4	66	58,0	5	16,6	11
Juli	759,1	25,4	7,6	16,44	14,1	1	1	1,6	104,9	107	60,0	4	13,3	24
August	759,7	25,0	7,8	16,4	14,9	1	1	1,4	165	145	61,6	10	33,2	27
September	766,5	14,3	2,2	11,3	12,3	-	2	1,5	155	140	60,6	5	16,6	9
Oktober	767,2	14,4	÷ 1,3	7,5	8,1	3	1	1,0	80	157	72,1	-	0	11
November	766,0	10,8	÷ 7,0	3,8	4,2	2	5	1,7	169	138	65,0	1	3,3	6
December	759,9	8,8	÷ 9,0	2,65	1,7	5	12	2,0	144	132	69,1	2	6,7	15
Hele Aaret				7,04	7,2	21	51	1,7	1273	1309	69,6	30	100	100

¹⁾ 0 = stille, 1 = svagest, 2 = svag, 3 = frisk Kuling.

mere til at fylde Arrestlokalerne og nedbryde Befolkningens Helbred, især da Ungdommen er meget henfalden til Nydelsen af den simple og skadelige «Vin». (Zimmer).

Efter de smaa Forholde i Finnø Distrikt kan man være fornøiet med Folkets Boliger, Renlighed m. m. Levemaaden maa være økonomisk; Kjød bruges lidet, da det falder for dyrt. Folket er ædrueligt og sædeligt og stræver efter Evne for at komme frem og følge med. (C. Wille).

En meget følelig Mangel ved Boligerne i Sand, skiver Distriktslæge Østvold, er den, at man ikke har noget Rum at disponere over ved indtræffende smitsom Sygdom. «Bua» staar de fleste Steder endnu paa Stads (Klædeskammer og Gjæstebudrum) og mangler Ovn. De ældre Børns og Tjenernes Soverum er «Lemmen» over Stuen, der fra denne gennem en Luge i Taget modtager Varme og slet Luft. «Lemmen» har oftest kun et lidet, fastspigret Vindu, saa den er baade mørk og usund, ikke at tale om uhyggelig. Under ikke smitsom Sygdom flyttes dog almindelig ogsaa Tjenerne ned i den fælles Stue, medens den af smitsom Sygdom lidende Tjener faar beholde «Lemmen» alene. Selv paa Gaarde, hvor man har Rum nok, er man tilbøielig til at pakke sig sammen især om Vinteren af Hensyn til Brændsel. Levemaaden er ganske vist i Ryfylke meget tarvelig, Befolkningen i saa Maade nøisom, og den magre Kost spiller, dersom den er ubedærvet og renlig stelt, neppe nogen væsentlig Rolle med Hensyn til at svække Befolkningen. I saa Maade maa der lægges langt større Vægt paa de trange, lidet ventilerede Boliger. Erfaringen taler sikkert for, at et Folk, som er vant til en mager Kost fra Ungdommen eller Barneaarene af, kan, naar Føden kun er rigelig nok, præstere respektabel Arbeidskraft. De i Slutten af Vinteren og om Vaaren saa hyppig optrædende Anæmier, Blegkot og selv Fordøielsessygdomme har sandsynligvis sin Hovedgrund i de paa disse Aarstider i høi Grad usunde Boliger; thi man spiser almindeligvis noget mere sammensat og bedre Føde om Vinteren end om Sommeren og udover Høsten. — Et lidet Meieri, det første i indre Ryfylke, begyndte i Sand i Slutningen af Aaret. Forhaabentlig vil det efterfølges af andre, da Bondesmøret, naar undtages Sætersmøret, ikke længer fortjener at opnaa lønnende Pris. Margarinsmør bruges nu overalt af Arbeiderbefolkningen. Mest muligt søges udbredt Forstaaelse af det ikke alene modbydelige, men ofte ogsaa skadelige ved, at Melken henstaar i det fælles Soverum, Arbeidsrum og tildels Sygerum. Kun under epidemiske Sygdomme kan man nemlig negte Salg af Melken og dens Produkter. (Østvold).

Sygehuse. Paa Egersunds Sygehus behandledes 8 Patienter. I Stavanger By er det kommunale Sygehus samt Amtssygehuset beliggende; endvidere er der en privat Klinik. I Aakre (Karmøen) er der for Vaarsildafgiftsfondets Regning leiet et Sygehus, der kun bruges i Fisketiden. I Skaare Herred, lige ved Haugesund Bys Grændse findes ogsaa et Vaarsildfonds Sygehus, hvor et Par Stuer er overladt Haugesund til Afbenyttelse.

Det nye kommunale Sygehus i Stavanger toges i Brug i Slutningen af August. Det danner et Komplex af Bygninger, bestaaende af: 1) Sygehuset med Fløibygning, 2) Epidemibygningen, 3) Interneringslokalet, 4) Desinfektionsanstalten, 5) Koppe- og Kolerazaretet samt 6) Økonomibygningen. Det er beregnet til 119 Patienter og vil i fuldt monteret Stand koste ca. Kr. 300 000,00. Sygehusbygningen er en 2 Etages Murbygning med en Fløibygning paa 3 Etager. Den førstævnte har i hele sin Længde en Korridor i hver Etage; alle Syge værelser ligger mod Syd; paa den anden Side af Korridoren er Klossetter, Bad og Køkkener; i hver Ende er der en større Sygestue, beregnet paa 11 Patienter, ellers er Værelserne beregnet paa 2—4 Syge; et større Rekonvalescentværelse med Veranda til Parkanlægget er i første Etage; dette Rum benyttes ogsaa af Sygehusets Prest; to Operationsstuer

og Kontor for Lægerne er i anden Etage; i Kjælderen findes Varmekamre for Ventilation, Dampbad samt Opbevaringsrum for Madvarer. Fløibygningens første Etage er for mandlige Syfilitikere; anden Etage for kvindelige; i denne Etage, der staar i Forbindelse med selve Sygehuset, findes desuden Laboratorium, Spiseværelse for Diakonisserne og Bolig for en af Assistentlægerne; tredje Etage benyttes dels til Fødende, dels til kvindelige Hudpatienter; første og anden Etage har særskilt Opgang paa hver sin Side af Bygningen og særskilt Gaardsrum; i Kjælderen er der 4 Celler for urolige Patienter og Sindssyge; disse har Adgang til en egen Gaardsplads. Epidemibygningen er af Træ og har Plads til 25 Patienter; den er delt i 2 Afdelinger med særskilt Indgang; 2 større Sygerum i Midten gennem Bygningens Bredde; mindre Sygeværelser mod Syd; Køkken og Betjeningsrum mod Nord. Interneringslokalet af Mur i 2den Etage er ogsaa afdelt i 2 isolerede Dele; det er beregnet paa et Belæg af 35 Personer. Den Bygning, i hvilken Desinfektionsanstalten er, indeholder desuden Bad med Af- og Paaklædningsværelser, Obduktionsrum, Ligstue og Stald. Koppe- og Koleralazarettet er af Træ og beregnet til 16 Patienter; det ligger isoleret fra de andre Bygninger og er omgivet af et høit Plankeverk. Økonomibygningen er af Mur; her er der foruden Dampvaskeri, Dampkjøkken og Kontor ogsaa Beboelsesrum for Forvalter, Køkken- og Vaskeribetjening samt Portører. Sygehusbygningen og Økonomibygningen har Centralopvarmning; til denne hører 3 Lavtryks Dampkedler, der er placeret i et særskilt underjordisk Rum mellem Bygningerne. Belysningen sker med Gas. Vaskemaskine, Centrifuge og Rulle drives med en Gasmotor. Inventariet er i sin Helhed praktisk og tidsmæssigt; specielt maa det betragtes som et heldigt Valg, at man med en Gang anskaffede de nye, af Ingeniør Svane konstruerede Patient-senge; disse har her, som overalt, hvor de har været i Brug, vist sig særdeles hensigtsmæssige som Hospitalssenge; derimod er de fra først af anskaffede Tangmadrasser lidet skikkede til Sygehusbrug og i Længden uøkonomiske; Madrasser, stoppet med f. Ex. Alfa og delvis Krølhaar, vilde være mere hensigtsmæssige. Kostholdet er meget godt og roses af Patienterne; der er intet fast Spisereglement, hvilket medfører det Gode, at man er fri for den Ulempe, at Patienter, særlig de, der maa tilbringe en længere Tid paa Sygehuset, bliver grundig kjed af den ensformige, til hver Dag forudbestemte Kost; Udgifterne til Husholdningen har udgjort Kr. 0,49 à 0,50 pr. Forpleiningsdag for begge Forpleininger tilsammen taget. Som væsentlige Mangler ved dette Anlæg nævnes Operationsstuernes Beliggenhed med Vinduer mod Øst, Syd, og Vest uden Overlys; samt at den administrerende Læge ikke bor paa Sygehuset. (Cappelen, Zimmer).

Badeindretninger. Ved Sygehuset i Egersund findes varmt Bad med Dusch, aabent 1 Gang i Ugen; ved Fajancefabriken sammesteds varmt Bad og Dampbad for dens Arbeidere; endvidere er der i Aarets Løb indrettet et offentligt Søbadehus. I Sandnes er der i Forbindelse med Uldvarefabriken oprettet et Badehus for Søbad, Karbad, Duschbad og Dampbad. Varmtbadet og Koldtbadet i Stavanger By har havt den vanlige Søgning. I Skudeneshavn er et lidet Badehus for Søbad og varme Karbad. I Haugesund staar Sygehusets Badeindretning 1 Gang ugentlig til Publikums Afbenyttelse.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Tabellen næste Side giver Oplysning om Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds- kommis- sioner. Antal Møder.	Kvarantæne- kommis- sioner. Antal Møder.	Vakeinerede.	Retsmedi- cinske Forret- ninger.
Stavanger Amt	71	1	2463	20
Sogndal	¹⁾ 3	-	128	1
Egersund	²⁾ 5	-	294	2
Sandnes	³⁾ 4	-	310	1
Stavanger Stadsfysikat	18	-	339	7
Stavanger	⁴⁾ -	-	214	2
Finnø	⁵⁾ 6	-	262	1
Sand	⁶⁾ 7	-	286	-
Karmøen	⁷⁾ 15	⁸⁾ 1	351	2
Haugesund	⁹⁾ 13	-	279	4

¹⁾ Lund 1, Heskestad 1, Sogndal Herred 1. ²⁾ Bjerkreim 1, Egersund Landsogn 1, Varhaug 1, Nærbø 1, Ogne 1. ³⁾ Sandnes Ladested 1, Time 1, Klep 1, Høle 1. ⁴⁾ Haaland 1, Hetland 1, Mosterø 1. ⁵⁾ Fister 1, Nerstrand 1, Strand 1, Hjelmeland 1, Sjernørø 1, Rennesø 1. ⁶⁾ Sand 1, Saude 2, Suldal 1, Jelse 1, Vikedal 2. ⁷⁾ Kjøpervik 4, Tysvær 1, Skudenes 1, Avaldsnes 5, Aakre 2, Bokn 1, Skudeneshavn 1. ⁸⁾ Skudeneshavn 1. ⁹⁾ Haugesund 10, Skaare 1, Torvestad 1, Skjold 1.

Af vigtigere Forhandlinger i Stavanger Bys Sundhedskommission kan nævnes: Foranstaltninger under Koppepidemien, Jordemødres Forhold under Barselseber, samt sanitære Forbedringer ved «Fyldearresten». Da Tanken om at indføre Slagtetvang fremdeles er oppe, i hvilket Tilfælde Byens Slagtehus maatte udvides, er der under samme Tag som den nye Kjødkontrolbygning og i Forbindelse med Byens Slagtehus indrettet et Svineslagteri med Dampkjedel, hvortil de Slagtere, der ikke har eget Slagtehus, henvises. Sundhedskommissionen har samtykket i, at Egenes gamle Kirkegaard atter tages i Brug, naar Afledningen derfra gaar til Søen. Derimod har den udtalt sig imod Anvendelse af «den kombinerede Indretnings» Bygninger (det gamle kommunale Sygehus, Arbeidsanstalt etc.) til Folkeskole baade paa Grund af deres Beliggenhed og Vanskelighederne ved at indrede dem til tidsmæssige Skolelokaler. (Zimmer). I Sand er Desinfektionsvæsenet organiseret i alle Herreder med 1 Desinfektør i hvert. Desinfektionstønde benyttes. (Østvold).

XII. Søndre Bergenhus Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder eller Dele deraf.	Flade- indhold i km ² .	Tilstede- v. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaknatorer.
Søndre Bergenhus Amt		15606,67	127 678	24	67	58
Sveen Herred ¹⁾		214,23	3 054	-	2	2
1. Indre Søndhordland		1 099,71	9 160	3	6	3
	Skaanevik	588,27	3 189	1	3	1
	Etne	318,01	2 312	-	1	1
	Fjelberg	193,43	3 659	2	2	1
2. Ytre Søndhordland		597,52	10 466	2	7	7
	Stord	130,35	2 207	²⁾ 2	1	1
	Valestrand	58,81	1 042	-	1	1
	Finnaas	225,15	4 835	-	4	4
	Fitje	183,21	2 382	-	1	1
3. Tysnes		1 042,50	9 198	3	7	7
	Tysnes	260,59	4 451	1	3	3
	Kvinnherred	781,91	4 747	²⁾ 2	4	4
4. Indre Hardanger		5 554,45	10 081	3	8	6
	Ullensvang	2 583,94	5 375	2	4	2
	Ulvik	841,42	1 410	1	1	1
	Graven	189,04	1 336	-	1	1
	Eidfjord	1 269,20	1 015	-	1	1
	Røldal	970,85	945	-	1	1
5. Ytre Hardanger		877,34	7 659	2	6	4
	Strandebarm og Va- ralsø	190,45	2 467	1	2	2
	Jondal	233,07	2 017	-	2	1
	Vikør	453,82	3 175	1	2	1
6. Voss		2 073,52	10 519	2	3	4
	Voss	928,01	6 410	2	1	2
	Ævanger	590,55	2 097	-	1	1
	Vossestranden	554,96	2 012	-	1	1
7. Søndre Midthord- land		995,42	12 997	2	5	5
	Os	411,75	4 529	2	2	2
	Fuse	365,64	3 464	-	2	2
	Fane	218,03	5 004	-	1	1

¹⁾ Sveen Herred hører til Haugesund Lægedistrikt. ²⁾ Deraf en privat Læge, som ikke praktiserer.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder eller Dele deraf.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Jordnødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
8. Nordre Midthord- land		433,49	18 111	1) 2	6	4
	Sund	94,40	2 203	-	1	1
	Austevold	82,74	2 328	-	1	1
	Fjeld	141,20	3 208	-	1	1
	Askøen	93,78	6 474	2) 1	2	1
	Aarstad	21,37	3 898	-	1	-
9. Osterøen		1 561,94	16 204	3	8	7
	Haus	200,13	5 195	2	2	1
	Bruvik	392,26	3 340	-	3	2
	Hosanger	804,10	3 580	-	1	2
	Hammer	165,45	4 089	1	2	2
10. Alversund		242,79	7 238	1) 1	4	4
	Alversund	105,58	3 212	-	2	2
	Herlø	112,33	3 160	-	2	1
	Ytre Bø af Manger	24,88	866	-	-	1
11. Lindaas		913,76	12 991	1	5	5
	Rest af Manger	94,18	4 218	-	1	1
	Lindaas	276,52	6 422	1	3	3
	Masfjorden	543,06	2 351	-	1	1

1) Distriktslægen bor i Bergen. 2) Praktiserer ikke.

Sundhedstilstanden synes i det Hele taget at have været nogenlunde god, om end Mæslinger og Skarlagensfeber optraadte epidemisk over største Delen af Amtet. Diarré var sjældnere end Aaret forud. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme udgjorde 3 782 med 331 Dødsfald (i 1896 henholdsvis 3 658 og 220).

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 2 127 eller 16,0 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (133 300). I 1896 var den 14,2 pro mille.

Angaaende Fordelingen af de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** paa Maaneder og Lægedistrikter, samt angaaende Dødsfald af disse Sygdomme, henvises til Tabellen Side 130 og 131, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Af **Tyfoidfieber** er ialt behandlet 110 Tilfælde med 10 Dødsfald; de fleste forekom i Nordre Midthordland. I Ytre Søndhordland optraadte 5 spredte Tilfælde, hvoraf 1 dødeligt. Til Tysnes Distrikt, hvor nogle Faa blev angrebne i Kvinnherred, antages Smitten at være indført med Veiarbeidere, der var beskæftiget ved et Veianlæg sammesteds; til Gaarden Ersvær i Tysnes Herred kom en Sømand syg hjem fra Hamburg. (H. Hansen). I Indre Hardanger

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er op- given for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Til- fælde.	Døds- fald.													
Tyfoidefeber	110	10	109	4	1	7	5	8	5	7	17	15	9	21	10
Cerebrospinalmeningit	3	2	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Børnekopper	4	1	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	789	26	789	131	115	115	109	74	35	34	43	27	65	26	15
Mæslinger	570	29	558	64	109	111	186	40	18	7	5	2	4	12	-
Difteri (Croup)	120	26	120	16	14	10	14	13	12	7	4	1	9	6	14
Blodgang	9	-	9	-	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Barselfeber	26	10	22	3	4	4	2	4	1	1	-	-	2	1	-
Pyæmi, Septhæmi	33	9	28	3	1	2	2	2	-	6	-	1	2	5	4
Rosen	44	3	44	4	4	4	5	8	7	6	3	1	1	1	-
Røde Hunde	50	-	50	2	7	1	25	8	6	1	-	-	-	-	-
Vandkopper	43	-	43	6	3	6	4	11	1	-	-	8	2	2	-
Kusma	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Kighoste	111	6	109	19	10	5	4	1	14	5	8	12	17	9	5
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	762	50	728	95	69	82	91	94	51	45	35	34	37	45	50
Influenza	155	5	154	29	8	7	24	23	17	1	3	6	4	1	31
Bamlesyge	10	-	10	-	-	-	-	-	-	-	flere	5	5	-	-
Lungebetændelse	399	116	399	45	43	55	60	46	28	15	6	11	14	31	45
Pleurit	103	14	102	7	6	12	14	14	8	12	8	4	8	4	5
Gigtfeber	125	6	120	17	15	12	14	8	13	13	9	6	4	3	6
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	310	17	302	14	13	12	11	16	33	48	61	45	12	21	16
Pemfigus hos Nyfødte	4	1	4	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	1	-
Tilsammen	3782	331	3707	459	424	450	574	370	249	210	202	178	198	189	204

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																							
	Sveen Herred.		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
			Indre Sønd- hord- land.	Ytre Sønd- hord- land.	Tysnes.	Indre Hardan- ger.	Ytre Hardan- ger.	Voss.	Søndre Midt- hord- land.	Nordre Midt- hord- land.	Osterøen.	Alver- sund.	Lindaas.											
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber.	-	-	-	-	5	1	5	-	6	1	2	-	13	1	4	-	56	5	3	-	15	1	1	1
Cerebrospinalmeningit .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Børnekopper	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	2	-	82	2	59	2	21	1	91	2	34	-	89	4	66	1	104	5	105	3	73	3	63	3
Mæslinger	-	-	4	-	127	3	10	-	12	1	56	2	7	7	272	2	5	5	29	2	5	-	43	7
Difteri (Croup).	1	-	-	-	67	14	8	1	1	1	3	3	3	-	15	1	6	-	15	5	1	1	-	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Barselfeber	-	-	3	1	2	1	1	-	2	1	-	-	4	-	2	1	2	2	1	1	6	-	3	3
Pyæmi, Septhæmi	2	-	-	-	-	-	2	2	2	1	1	-	11	-	2	1	3	3	1	1	8	-	1	1
Rosen	-	-	1	-	-	-	6	-	3	1	7	-	11	-	4	-	4	1	1	-	1	1	6	-
Røde Hunde	-	-	-	-	40	-	1	-	1	-	-	-	3	-	1	-	-	-	4	-	-	-	-	-
Vandkopper	-	-	-	-	-	-	5	-	6	-	10	-	7	-	8	-	-	-	5	-	2	-	-	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste	-	-	-	-	-	-	30	-	-	-	7	1	-	-	72	3	2	2	-	-	-	-	-	-
Akute Katarrer i Aande- drætsorganerne	1	1	23	1	4	4	133	10	260	3	124	2	5	1	61	10	11	11	64	5	46	-	30	2
Influenza	-	-	25	1	-	-	5	-	26	-	17	-	26	-	4	-	-	-	8	-	27	1	17	3
Bamlesyge	-	-	-	-	-	-	flere	-	3	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	2	2	22	4	21	15	28	14	20	6	24	9	97	14	36	13	21	11	39	12	56	1	33	15
Pleurit	1	-	9	3	8	2	5	1	20	1	13	-	18	2	9	3	1	1	12	1	2	-	5	-
Gigtfeber	1	1	7	-	4	-	12	-	26	-	32	-	17	-	8	2	5	3	2	-	4	-	7	-
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	-	-	12	-	1	1	9	-	51	1	87	-	55	5	22	2	7	7	23	1	15	-	28	-
Pemfigus hos Nyfødte	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Tilsammen	10	4	189	12	338	43	281	29	534	19	419	18	366	34	601	40	228	57	314	32	265	8	237	35

indtraf 5 Tilfælde i Ullensvang paa Nabogaardene Brandstveit (1 Angreben) og Hanstveit (4 Angrebne). Paa den førstnævnte Gaard har Sygdommen vist sig baade foregaaende Aar og tidligere, uagtet der hver Gang er foretaget omhyggelig Desinfektion; det turde da være en Mulighed for, at det er Spredning af Gjødseleu uover Markerne om Vaaren, som er Aarsag i Sygdommens gjentagne Optraeden. Desuden optraadte i December 1 Tilfælde hos en Familie i Nærheden af Ullensvang Prestegaard, idet en Datter i Huset blev syg efter Hjemkomsten fra en Reise til Voss, hvor hun sandsynlig var bleven smittet. (J. Olsen). I Ytre Hardanger angrebes om Høsten paa en Fjeldgaard Datteren og Tjenestedrengen; Husmoderen var med sine to Børn kort Tid forud kommen hjem fra et Besøg paa sit Fødested, en Gaard i Ullensvang, hvor denne Sygdom af og til skal have forekommet i de senere Aar. (Th. Kinck). I Voss forekom 13 Tilfælde, spredte over største Delen af Aaret. I Søndre Midthordland behandledes inden en Familie i Fane 3 Tilfælde; 2 Brødre var kommen hjem med en Ladning «Bosgjødning» fra Bergen; det lille Fartøi var meget skrøbeligt og Reisen langvarig og besværlig, saa Brødrene, der udgjorde Fartøiets Mandskab, led meget ondt; de maatte tilbringe flere Nætter i den snevre, stinkende Kahyt; den ene af dem fik Sygdommen og senere efterhaanden Faderen og en Søster, der havde pleiet ham. (Krüger). I Nordre Midthordland var der inden alle Herreder ialt 56 Angrebne, hvoraf 5 døde. Heftigst optraadte Sygdommen paa den lille Ø Ramsø i Askøen Herred; her angrebes i Oktober et Barn, uden at det var muligt at paavise Smittekilden; senere indsygnede i samme Hus og i Nabohuset samtlige Børn og endel Voxne. 3 af de Angrebne døde. Øen er liden og Drikkevandet daarligt; de angrebne Huse fik Vand fra samme Brønd. Det kan dog tænkes og er vel det Sandsynligste, at Smitten paa en eller anden Maade var medbragt fra Byen, hvor Øens Beboere jevnlig færdes. I Aarstad Herred forekom de fleste Tilfælde i Solheimsviken og paa Fabrikstedet Fløen lige ved Bergen. I Solheimsviken, især det saakaldte «Kronviken» er Sygdommen næsten endemisk, og Aarsagen hertil, antager Distriktslægen, maa nærmest søges i Drikkevandet. Dette tages fra Brønde, der i Regelen findes inde i Gaardsrummet i hvert Hus. Brøndene er grunde og oftest dækkede med et Trælaag i Markens Niveau; i Kronviken ligger de alle ved Foden af et Bakkeheld med gjødset Mark, tilhørende Gaarden Solheim. I Regnveir hænder det vistnok altfor ofte, at der rinder Vand fra Marken ned i Brøndene, hvorved disse forurenses; Vandet skal i enkelte Brønde i Høst under det stærke Regnveir have haft en gulagtig Farve med en ækkel Smag. Af og til hænder det ogsaa, at Marken ovenfor disse Brønde er gjødset med Latringjødsele fra Solheimsvikens Priveter, og under saadanne Omstændigheder er det jo ganske let forklarligt, at Drikkevandet indeholder patogene Bakterier. En tilfredsstillende Ordning af disse Forhold kan ikke komme istand, før der bliver sørget for Vandledning til Stedet. 4 i Austevold hjemmehørende Personer havde paadraget sig Smitten under Sildefisket i Eidsfjorden i Nordland. Flere af de Syge fra Distriktet, særlig fra de smaa Arbejderhjem i Solheimsviken, blev indlagte paa Sygehus i Bergen. (Kjelsberg). Til Fotland i Hosanger (Østerøen) kom en Murer fra Bergen hjem i Julebesøg og blev strax efter syg; Konen i Huset blev smittet. (E. Thesen). I Alversund iagttoges flere sporadiske Tilfælde; kun i et Hus i Øigaren optraadte 4 paa samme Sted. To Tilfælde i Seim var meget alvorlige; Patienterne havde forinden Ankomsten til sine respektive Hjem ligget 1 à 2 Uger syge i Bergen, hvor de havde været i Arbeide. I Lindaas forekom Sygdommen kun paa Gaarden Nordanger i Manger, hvor én angrebes i April. (Falkenberg).

Af **Cerebrospinalmeningit** opgives 3 Tilfælde, hvoraf 2 havde dødeligt Udfald.

Børnekopper optraadte i Indre Hardanger og Nordre Midthordland. I førstnævnte Distrikt angrebes i Juli paa Gaarden Sletten i Ulvik en Familie bestaaende af Mand, Kone og et uvakcineret, 1½ Aar gammelt Barn. Manden, der en Tid forinden var hjemkommen fra Bergens Sygehus, havde bragt Smitten med sig derfra; han var saa lidet syg, at hverken han selv eller andre har været opmærksom paa Sygdommens Natur. Da Konen og Barnet viste sig angrebne af Kopper, og det oplystes, at Flere havde været i Besøg i det smittede Hus, blev der strax af Sundhedskommissionen truffet de nødvendige Foranstaltninger til at hindre Smittens videre Udbredelse. (J. Olsen). I Nordre Midthordland observeredes et Tilfælde paa Davanger Mølle paa Askøen. Om Smitteforholdene oplyses, at en Mand, der var bleven opereret paa Bergens Sygehus i Koppe-tiden, var bleven syg efter Hjemkomsten, idet han fik nogle Pustler i Panden; han reiste med Dampskib til Bergen for at raadspørge en Læge, som dog mis-tydede Sygdommen. Paa Indturen til Byen havde Manden hele Tiden siddet paa 2den Plads ved Siden af den Mand, som 10 Dage senere fik Kopper og døde. Ved omfattende Forholdsregler lykkedes det ogsaa her at begrænse Sygdommen. (Kjelsberg).

Skarlagensfeber var som Fortsættelse af forrige Aars Epidemi udbredt i alle Distrikter, men havde i Regelen et mildt Forløb. Der er ialt anmeldt 789 Tilfælde med 26 Dødsfald (3,3 pCt.). I Søndre Midthordland forekom de fleste Tilfælde i Fane, der har en livlig Samfærdsel med Bergen. Distrikts-lægen anfører, at det ved Iagttagelsen af denne Sygdoms Optræden i de sidste 21 Aar viser sig, at der er en vis Tiltagen og Aftagen i en Række af ca. 3 paa hinanden følgende Aar; disse Epidemiperioder adskilles ved en kortere eller længere Række næsten frie Aar. (Krüger).

Ogsaa **Mæslinger** optraadte som en Fortsættelse af en Epidemi, der var begyndt mod foregaaende Aars Slutning. Af de 570 kjendte Tilfælde døde 29 (5,1 pCt.). Sygdommen var indtil midtsommers overordentlig udbredt og forekom flesteds, saasom i Samnanger Sogn i Os (Søndre Midthordland), næsten paa hver eneste Gaard.

For **Difteri** behandledes 120 Angrebne, hvoraf 26 døde (21,7 pCt.), deraf i Ytre Søndhordland henholdsvis 67 og 14; Serum anvendtes her hyppig som profylaktisk Middel; det forekom ikke en eneste Gang, at Nogen, som paa Forhaand var injiceret, fik Sygdommen, ja det hændte endog flere Gange, at inden Familier, hvor Enkelte blev profylaktisk injiceret, Andre ikke, kun disse Sidste fik Sygdommen. (Heitmann). I Ytre Hardanger angrebes og døde en Mand paa Varaldsø, strax efter at han var kommen hjem fra en Reise for at opkøbe Filler. (Th. Kinck).

Af **Barselfeber** anmeldtes 26 Tilfælde med 10 Dødsfald.

Vandkopper optraadte ondartet i Ytre Hardanger. En Mand i Herand (Jondal) blev syg lige efter Hjemkomsten fra en Reise under saa heftige Symptomer, at Diagnosen fra først af var meget tvivlsom; Sygdommen udbredte sig derefter til alle Børn i Huset. Senere fik de fleste Børn i Herand lette Vandkopper, indtil en Kone, der var den sidste, som fik Sygdommen, atter angrebes under lignende grave Symptomer som den først Angrebne. (Th. Kinck).

Af **Influenza** forekom en Del Tilfælde navnlig i 2det Kvartal.

«**Bamlesyge**» optraadte som en liden Epidemi i Rosendal (Tysnes) i August. I enkelte Tilfælde var Symptomerne grave med voldsomme Smerter i Brystet af ca. 1 Døgns Varighed, medens Sygdommen i andre Tilfælde havde et

mere tyføst Præg med langvarig, høi Feber, omtaaget Bevidsthed, Diarré etc (Vangsnæs).

Af **Koldfeber** iagttoges i Osterøen Distrikt et Tilfælde hos en Gut, de havde været Fyrbøder paa et Dampskib i Amerikafart.

Et dødeligt forløbende Tilfælde af **Pemfigus hos Nyfødte** behandledes Osterøen; Barnet smittede Pleiersken; i vedkommende Jordemoders Praxis va der iforveien forekommet et Par Tilfælde af samme Sygdom, men efterat hun va bleven underrettet om Sygdommens Smitsomhed og havde underkastet sig Desinfektion, viste den sig ikke mere. (E. Thesen).

Pustula maligna optraadte hos 2 Mænd i Fjelberg i Indre Søndhordland efter Flaaning af en Ko, som pludselig var død paa Baasen. (Gundersen)

Herpes tonsurans forekommer ikke sjelden i Indre Hardanger; der optræder navnlig blandt Budeier og andre, der stiller med Kreaturer. (J. Olsen)

Angaaende **veneriske Sygdomme**, behandlet udenfor Sygehus, se neden staaende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa Lægedistrikterne:					
		1	4	5	6	8	10
		Indre Søndhordland.	Indre Hardanger.	Ytre Hardanger.	Voss.	Nordre Midthordland.	Alversund.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar . . .	2	-	1	1	-	-	-
Erhvervet Syfilis . . .	6	-	-	-	-	6	-
Gonorré, Uretrit . . .	11	3	3	1	2	-	2

I Nordre Midthordland antages 3 ved et Støberi i Askøen Herred ansatt Arbeidere, der havde syfilitiske Læbesaar, at have paadraget sig Sygdommen ved at benytte et Blæserør sammen med en syfilitisk Kammerat, som havde Saar Munden. (Kjelsberg).

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde for det hel Amt 15,9 pCt. af samtlige kjendte ved Sygdom forårsagede Dødsfald og 20, pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. (Se forøvrigt vedkommend Tabel). Ligeoverfor denne Sot iagttager Folket i Indre Hardanger de givn Forsigtighedsregler; man omgaaes de Syge og Smittestoffet med stor, ja tildels me altfor stor Forsigtighed; men enkelte Tilfælde kommer dog først sent til Undersøgelse (J. Olsen, Garmann Andersen). Nogen Stands i denne Sygdoms Omsiggriben vil nepp kunne paaregnes, førend særegne Pleiehjem for Tuberkulose oprettes i Bygderne (Gjestland). I Søndre Mithordland er ca. $\frac{1}{7}$ af alle Dødsårsager forårsaget ved Lungetæring; medtages ogsaa tuberkulose Betændelser i andre Organer, bliver de ca. $\frac{1}{5}$. (Krüger). I Nordre Midthordland er Forholdet endog steget til ca. $\frac{1}{4}$. I dette Distrikt synes Sygdommen at være mest udbredt i de Bergen nærmes liggende Herreder, Aarstad og Askøen, med deres betydelige Arbeiderbefolkning der for en stor Del er stuvet sammen i Flækkerne Solheimsviken og Laxevaag Omtrent Halvparten af samtlige Tuberkulosedødsfald i disse 2 Herreder forekon i disse Flækker. Som andre Arnesteder for Sygdommen opgives Fabrikstede

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Sveen Herred	44	7	4	40
Indre Søndhordland	90	8	12	78
Ytre —	112	19	43	69
Tysnes	105	17	29	76
Indre Hardanger	98	17	19	79
Ytre —	100	16	18	82
Voss	108	13	34	74
Søndre Midthordland	194	21	40	154
Nordre —	216	53	57	159
Osterøen	121	26	31	90
Alversund	71	6	8	63
Lindaas	140	20	35	105
Søndre Bergenhus Amt	1399	223	330	1069

Alvøen i Askøen, samt Gaardene Landro og Nese i Fjeld. Nogen effektiv Bekjæmpelse af denne Sygdom uden Lov er neppe mulig, thi saalænge der ikke eksisterer nogen Anmeldelsespligt, bliver det kun et Faatal af Tilfælde, der kommer til Embedslægens Kundskab; som Regel er det først gjennem Dødsanmeldelserne, at denne faar nogen Rede paa Forholdet. (Kjelsberg). I lignende Retning gaar ogsaa Indberetningen fra Distriktslægen i Alversund.

Af **Spedalskhed** er der i Fjeld Herred i Nordre Midthordland i Aarets Løb iagttaget ikke mindre end 7 nye Tilfælde, og der formodes at være 3—4 til. (Kjelsberg).

Kræft angives fra Ytre Hardanger at have tiltaget i Hyppighed i de sidste Aar. (K. Kinck).

Der udførtes af Læger 51 **obstetriciske Operationer**, nemlig i Indre Søndhordland 2, Ytre Søndhordland 3, Tysnes 1, Indre Hardanger 3, Ytre Hardanger 4, Voss 12, Søndre Midthordland 9, Nordre Midthordland 11, Osterøen 4, Lindaas 2. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 136.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 137.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1584 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100:57,3

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 24 Kvinder paa Barselseng. Lægerne har opgivet 16 Dødsfald paa Barselseng, nemlig 10 af Barselfeber, 4 af Blødning; 1 døde uforløst, inden Læge kom tilstede (angivelig paa Grund af Livmoderbristning); for 1 er ingen nærmere Aarsag anført.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Exvis- ceration.	Efterbyrds- operation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Moder.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.
Utilstrækkelige Veer	23	¹⁾ 1	²⁾ 23	2	1	³⁾ 1	-	1	⁵⁾ 1	-	-	-
Bækkensneverhed	4	-	2	2	1	1	-	1	-	1	-	-
Placenta prævia og Blødning	1	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	6	2	⁴⁾ 4	-	-	-	1	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Tilsammen	31	1	27	6	9	4	5	2	1	1	1	6
	32		33			9			2			

¹⁾ Død af Barselseber. ²⁾ Af disse var 1 første Tvilling; anden Tvilling forløstes ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen (lev.) er opført, jfr. Anm. 3. ³⁾ 2den Tvilling; 1ste forløst ved Tang; jfr. Anm. 2. ⁴⁾ Af disse var en anden Tvilling; om første Tvilling intet oplyst. En anden af disse forløstes ved Tang, efter at der først var gjort Vending paa Hovedet. ⁵⁾ Første Tvilling; anden Tvilling fødtes ved Naturens Hjælp.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le- vende.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige Hæn- delser.	ved Selv- mord.
Sveen Herred.....	89	1	71	10	2	1	-	-
Indre Søndhordland	203	5	129	18	1	1	7	-
Ytre —	286	6	177	22	1	2	3	-
Tysnes	255	3	139	13	1	1	2	-
Indre Hardanger	215	3	159	13	5	1	8	-
Ytre —	218	5	118	17	2	1	2	-
Voss	295	11	193	29	3	-	4	-
Søndre Midthordland	390	12	209	38	4	1	5	-
Nordre —	636	12	331	78	6	5	19	1
Osterøen	518	6	250	31	1	4	9	-
Alversund.....	246	7	106	27	3	2	3	-
Lindaas	360	13	245	43	5	5	2	-
Søndre Bergenhus Amt.....	3711	84	2127	339	34	24	64	1

Fra Ytre Hardanger meddeles følgende om et **Hjerneskalbrud**: En 8 Aar gammel Gut, der havde været alene ude, kom efter Skaden gaaende hjem. Umiddelbart efter Hjemkomsten indtraadte Brækning, Bevidstløshed og Kramper. Ved Lægens Ankomst ca. 2 Timer senere var der Koma, overfladisk Aandedræt, meget svag Puls (omtrent 80 i Minuttet), ulige Pupiller og venstresidig Facialparalyse; paa høire Side af Hovedet, omtrent ved Sømmen mellem Tinding- og Issebenet, var der et blødende Saar, der gik fra Haarranden i Panden bagover til Baghovedsømmen; blandt Blodkoaglerne saaes udtraadt Hjernemasse. Næste Morgen kom Gutten til Bevidsthed, men erindrede intet om, hvor han havde været, da han slog sig, eller hvordan han var kommet hjem. Ved Hjemkomsten havde han imidlertid ikke havt Hue paa, og Fundet af denne paa en Sten nedenfor et Fjeld anviste Stedet, hvor han var faldt ned; ved Siden af Huen fandtes flere Bloddamme og graabrune «Slintrer» (Hjernemasse?). Paa Hjemveien maatte han gaa gennem 2 Grinder, som han begge havde lukket efter sig. Foruden Hjerneskalen havde han ogsaa brukket høire Forarm. I 4de Døgn fik han Kramper uden Tab af Bevidstheden samt stærke Nervesmerter i høire Arm og høire Side af Halsen, der varede nogle Dage. Efter et Par Ugers Forløb var Saaret tilhelet; Gutten var da nogle Dage meget lyssky, saa han «laa grue» i Sengen, naar der ikke var ophængt Tæpper foran Vinduet. En Uge senere var han oppe og ude og havde da kun en svag Facialparalyse. (K. Kinck).

I Lindaas indtraf et Tilfælde af **Strykninforgiftning** med Døden til følge hos en 9 Aar gammel Pige. Strykninen var bleven udlagt som Rævegift. (A. Magnus).

Om de **hyppigste Dødsaaarsager** se Tabellen næste Side.

De hyppigste Dødsaaarsager var:

Dødsaaarsager.	Antal Dødsfald.
Alderdomssvaghed	275
Lungetuberkulose	223
Lungebetændelse	116
Kræft (Cancer og Sarkom)	76
Medfødt Svaghed	62
Tuberkuløse Betændelser udenfor Lungerne	52
Akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse	50
Hjerneslag	47
Organisk Hjertesygdom	39
Drukning	39

Om **Veirliget** skrives fra Indre Søndhordland: Vinteren var kold med, for Vestlandet at være, megen Sne. Vaaren kom tidlig, ligesaa Sommeren, den var varm og forholdsvis tør. Høsten var regnfuld og stormende. Nedenfor meddeles et Uddrag af de i Aarets Løb i Lofthus, Ullensvang (Indre Hardanger) af Distriktslæge J. Olsen og paa Tysse i Samnanger (Søndre Midthordland) af Kommunalæge Kobro foretagne meteorologiske Observationer:

Meteorologiske Observationer paa Lofthus i Ullensvang.

Maaned.	Middel- temp. °C.	Afvigel- ser fra Normal.	Nedbør mm.	Afvigel- ser fra Normal.	Dage med:			Stille Dage.
					Nedbør.	Sne.	Klart.	
Januar	÷ 2,5	÷ 2,6	11,9	÷ 155,9	5	5	5	7
Februar	0,9	+ 1,1	157,1	+ 49,4	19	11	1	6
Marts	1,6	+ 0,5	27,0	÷ 74,4	11	8	3	3
April	5,9	+ 0,5	42,7	+ 0,1	8	1	4	3
Mai	10,2	+ 0,4	37,7	÷ 28,6	14	1	10	5
Juni	13,8	+ 0,3	81,9	+ 29,3	14	0	4	8
Juli	16,7	+ 1,9	59,0	÷ 14,9	15	0	4	7
August	15,3	+ 0,9	122,4	+ 42,3	20	0	2	9
September	10,2	÷ 0,7	191,1	+ 69,7	20	0	1	9
Oktober	6,6	+ 0,2	87,2	÷ 59,3	22	1	4	12
November	2,3	÷ 0,2	359,5	+ 231,8	18	5	8	6
December	1,6	+ 1,2	154,6	÷ 9,4	4	3	3	7
Hele Aaret	6,9	+ 0,3	1332,1	+ 80,1	180	35	49	82

Oversigt over de meteorologiske Forhold paa Tysse i Samnanger.

Maaned.	Tempera-	Lufttryk.	Antal Dage med						
	tur C.	Millim.	Regn.	Sne.	Slud.	Hagl.	Taage.	Torden.	Stille.
	Middel.	Middel.							
	Kl. 10 Fm.	Kl. 10 Fm.							
Jannuar	÷ 2,9	770,6	2	8	0	0	0	0	6
Februar	+ 0,2	766,7	11	11	2	4	3	0	4
Marts	+ 2,5	761,3	6	6	1	2	1	0	3
April	+ 5,6	766,5	9	0	0	1	0	0	10
Mai	+ 9,9	766,4	11	1	0	1	0	0	9
Juni	+ 13,4	765,6	14	0	0	2	2	1	10
Juli	+ 17,5	763,9	14	0	0	0	3	2	10
August	+ 16,0	763,7	16	0	0	0	0	6	14
September	+ 10,4	764,3	21	0	0	0	1	1	10
Oktober	+ 6,9	772,1	18	1	0	0	0	0	14
November	+ 2,0	771,9	9	5	1	3	1	1	9
December	+ 2,7	767,2	18	1	1	0	1	1	12
Hele Aaret	+ 7,0	766,7	149	33	5	13	12	12	111

Om **Jordemoderhjælpen** meddeles fra Alversund, at Distriktets Jordemødre havde bistaaet ved 125 Fødsler og derunder foretaget 1 Vending. Jordemoderen i Samnanger bistod ved 47 Fødsler; deraf var 42 Isseleier, 1 Issefødsel med Panden fortil, 1 Ansigtsleie, 2 Sædeleier, 1 Abort. Fra Nordre Midthordland anfører Distriktslæge Kjelsberg, at Jordemødrenes Hjælp ikke benyttes i den Udstrækning, som ønskeligt kunde være; Vanskeligheden ved at hente dem i det af Fjorde og Fjelde gennemkrydsede Distrikt er for store, og man klarer sig med «Hjælpekoner». Det er en heldig Ordning, at Desinfektionsmateriale — rensset Bomuld og Karbolsyre — udleveres Jordmødrene gratis paa Amtets Regning; af Karbolsyre bruges en hel Del, og forhaabentlig benyttes ogsaa Sæbe og Vand i tilsvarende Udstrækning.

Levemaade og hygieniske Forhold lader i Sveen Herred meget tilbage at ønske (Aamodt).

I Indre Søndhordland er Forholdene antagelig ikke værre end i de andre Distrikter paa Vestlandet. Sandsen for Renlighed og pent Stel er i det Hele upaa-klagelig hos Folk med nogenlunde godt Udkomme, naar undtages inde i de dybe Fjorde, hvor Forholdene i denne Henseende endnu er saare mørke. Den økonomiske Evne er dog jevnt meget ringe. Gaardene er smaa og meget tunge at drive, som de ligger langs bratte Lier og Skrænter, hvorfra Avlingen maa føres i Hus enten baaret paa Menneskeryg eller transporteret paa Lauparstreng. Da Befolkningen omtrent udelukkende er henvist til at leve af sine karrige Gaarde, er den tvungen til høj Grad af Nøisomhed og Sparsomhed, hvilket ogsaa viser sig med Hensyn til Lægesøgningen. (Gundersen).

Renligheden blandt Befolkningen i Indre Hardanger synes i det Hele taget at være god. Blandt de mere velhavende Bønder og tildels ogsaa blandt de fattige kan man træffe udmærket Stel og god Orden, men paa den anden Side

ogsaa stor Urenlighed; navnlig synes Eidfjord i sidste Henseende at udmærke sig fremfor de øvrige Dele af Distriktet, hvilket vel hovedsagelig skriver sig fra, at de økonomiske Forholde her er mindre gode. Man ser her som ogsaa forresten paa andre Steder, at Melken ikke sjelden opbevares i samme Rum, i hvilket Familien sover, spiser og daglig opholder sig. Kosten er god og nærende. Om Sommeren spises 5 Gange i Døgnet, om Vinteren 4. Kosten bestaar i Almindelighed til Frokost af Smør og Brød (Fladbrød) med Melk eller Kaffe, Kl. 10—11 Grød og Melk. Til Middag Kjød og Flesk eller Fisk og Sild med Kaalrabi og Poteter. Kl. 5—6 som om Morgenens og til Aften gjerne Grød og Melk. I den senere Tid synes man ogsaa at have begyndt med at benytte Frugt som Næringsmiddel i Form af Frugtsupper og Lignende. Hovednæringsvei er Gaardsbrug som oftest i Forening med Frugtavl. Gaardparterne er smaa. I Almindelighed føres 5—8 Kjør med Hest samt en Del Smaler; de mest dyrkede Kornsorter er Byg og Havre. Korndyrkningen synes dog ikke at have nogen større Betydning, man lægger sig mere efter at producere Smør; det ene Meieri bygges efter det andet, og det lader til, at denne Maade at drive Gaardsbruget paa er den mest lønnende for Tiden. Af langt større Betydning er for mange Gaarbrugere Frugtavl, der er meget udviklet og Aar om andet giver en god og sikker Indtægt. Største Delen af Frugten føres til Bergen, Stavanger, Trondhjem og Byerne længere Nord. I den senere Tid har man forsøgt at exportere ogsaa til England. Boligerne er hos de mere Velstaaende lyse og rummelige, hos de mindre Bemidlede bestaar de som oftest kun af et lidt større Rum med Køkken eller af et enkelt Rum med Kogeovn, der paa engang tjener til Daglig-, Spise- og Soveværelse; de gamle i sanitær Henseende fortrinlige Røgstuer synes mere og mere at forsvinde. Folket er meget ædrueligt. Drik og Svir forekommer næsten ikke, naar undtages de Steder, hvor Turisttrafikken hovedsagelig foregaar, f. Ex. Odda og Eide. Her giver den lette Fortjeneste Anledning til forskellige Udskielser. En meget brugt og meget yndet Drik er det saakaldte Hardangerøl, der baade er stærkt og velsmagende, men sjelden misbruges. Folket er oplyst, videbegjærligt og intelligent. De i den senere Aar her som ellers omkring i Bygderne oprettede Ungdomsforeninger synes at virke forældende paa Ungdommen i Retning af Opdragelse, Orden og Sædelighed. (J. Olsen).

De hygieniske Forhold i Voss Distrikt er i det Hele gode, dog langt fra tilfredsstillende allesteds. Distriktet har god Luft. Dalførene er bevoxet med Skog, Furu-, Gran-, Birk- og anden Løvsog, og den raa, kolde «Havtræk» kjender man lidet til. Det blæser i det Hele taget ikke meget paa Voss. Med Renligheden staar det mindre vel til. Den er ikke trængt ind i Hjemmene saa alment, som man skulde vente i en saavidt trafikeret Bygd som Voss, og hvor Færdselen af Fremmede har været saa stor i mange Aar. Imidlertid arbejder Udskiftningsvæsenet; der bygges nye Huse, Sandsen for Orden indenfor som udenfor Huset bliver større, og Fremgangen er ganske paatagelig. Med Hensyn til kraftig Mad og gode, solide Klæder staar Vosserne høit. Her bruges meget Kjød, Flesk og Melk i Husholdningen, og hjemmевirkede, varme, uldne Vadmelksklæder er almindelige baade blandt Mænd og Kvinder. Folkets, især Ungdommens, Sæder har undergaaet en ganske mærkelig Forandring til det Bedre. Vistnok findes i enkelte Strøg endnu en Del af den gamle Kaadhed med Natteløberi, Drik, Raahed og Slagsmaal; men dette, som for ikke saa mange Aar siden var Vosseungdommens kjæreste Fornøielse, er nu afløst af ædlere Interesser. Der er rundt om i Bygden dannet en hel Del Ungdomslag, paa Vossevangen to store Ungdomsforeninger, og i disse er Ædrueligheden sat som No. 1; de gamle, raa Skikke er neddiskuteret og banlyst, og ædlere Fornøielser som Sang, Musik, Skuespil ja ogsaa Dans og Leg traadt i Stedet. Her er, saavidt jeg kan se, et sundt Ungdomsliv paa Voss, og vedbliver denne Bevægelse sin opdragende Magt, vil Vossebefolkningen vistnok

i en nær Fremtid komme til at indtage en forholdsvis høi kulturel Stilling som Bønder eller Landbefolkning. Ogsaa Ølsamlaget har bidraget meget til at fremme Ædrueligheden ved at tilintetgjøre Smughandelen med berusende Drikke. (Gjestland).

I Søndre Midthordland bygges fremdeles ikke saa lidet saavel Skolehuse som private Huse, hvorfor Daglønnen er steget. — Kunstmør benyttes nu ikke saa lidet ogsaa af Bønderne, der sælger sit eget, ofte noksaa tarvelige Smør for Kr. 1,30 — 1,60 pr. kg. og køber igjen Margarinsmør, der vistnok er ligesaa nærende og meget mere appetitligt, for Kr. 0,80 — 1,00 pr. kg. Naar Bønderne det gjør, sees ingen Fare i Oprettelsen af Meierier og Salg af Melken; noget maa dog Folk sælge for at skaffe Kontanter til Skatter etc., og Skog er her lidet af til Salgs. Folket lever noksaa sundt og godt efter Omstændighederne; de holder sig i Regelen til, hvad de har Raad til; og noget egentlig Misbrug af Nydelsesmidlerne — Tobak, Spirituosa og Kaffe — forekommer ikke i Almindelighed. Afholdssagen har god Fremgang og støttes af Folkets egen sunde Sands. Tarvelighed i Mad og Drikke er ogsaa paabudt af de smaa Forhold, hvori omtrent Alle lever paa disse Kanter. (Krüger). For Samnangers Vedkommende berettes der dog om væsentlige Mangler ved Renlighed og Kosthold. Dette sidste er ensformigt, og der gjøres ingen Anstrængelser for en indbydende og appetitlig Servering af Maden. Kardialgi er derfor en hyppigere forekommende Lidelse, hvori ogsaa den udstrakte Brug af separeret Melk har sin store Andel, da nysilet Melk, eftersom Forholdene har udviklet sig med Hensyn til Meieribedriften, er blevet en sjelden Ret hos de fleste Gaardbrugere og næsten ikke til at opdrive for Smaafolk. (Kobro).

I Osterøen gaar Sandsen for Renlighed fremad; der finder hyppige Udskiftninger Sted, som bewirker, at Folket gjerne vil have det renere og pynteligere baade ude og inde. (E. Thesen).

Sygehuse og Sygepleie. Et Kysthospital for skrofuløse Børn ligger i Hagevik i Fane, Søndre Midthordland; inden dette Distrikt er der ogsaa et privat Institut for Aandssvage. I Aarstad Herred, Nordre Midthordland, ligger Møllendal Sindssygeasyl. Ved Arne Fabriker findes et Sygehusarrangement med privat Indlogering. Paa Voss er der et Sygehus, særlig for epidemiske Sygdomme. Paa Hesthammer i Kinservik, Indre Hardanger, er der en Anstalt for fattige, hjælpeløse Gamle; den opretholdes ved Hjælp af Kinservik Sparebank og Ullensvang Kommune og er i Almindelighed belagt med ca. 20 Personer.

Badehuse. Paa Fleischer's Hotel i Vossevangen samt paa Kysthospitalet i Hageviken findes Badeindretninger til offentlig Afbenyttelse. Endvidere findes i Os, Søndre Midthordland, Solstrands Søbad og i Osterøen Distrikt et privat Dampbad ved Hjelmaa.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Tabellen næste Side giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedicinske Forhandlinger.
Søndre Bergenhus Amt	55	4 124	11
Sveen Herred	2	81	-
Indre Søndhordland	¹⁾ 5	245	2
Ytre —	²⁾ 1	267	-
Tysnes	³⁾ 5	245	-
Indre Hardanger	⁴⁾ 4	568	2
Ytre —	⁵⁾ 2	441	1
Voss	⁶⁾ 4	260	2
Søndre Midthordland	⁷⁾ 9	387	1
Nordre —	⁸⁾ 7	554	3
Osterøen	⁹⁾ 10	362	-
Alversund	¹⁰⁾ 4	201	-
Lindaas	¹¹⁾ 2	513	-

¹⁾ Skaanevik 1, Etne 1, Fjelberg 3. ²⁾ Finnaas. ³⁾ Tysnes 2, Kvinnherred 3.
⁴⁾ Ulvik 3, Røldal 1. ⁵⁾ Vikør 1, Jondal 1. ⁶⁾ Voss 4. ⁷⁾ Os 2, Fane 3, Fuse 4.
⁸⁾ Aarstad 2, Askøen 3, Sund 1, Austevold 1. ⁹⁾ Hosanger 1, Hammer 3, Haus 4,
Bruvik 2. ¹⁰⁾ Alversund 2, Herlø 2. ¹¹⁾ Lindaas 1, Manger 1.

XIII. Bergens By.

	Fladeindhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.
Bergens By	13,55	52 803	¹⁾ 58	13	33

¹⁾ Desuden er Distriktslægerne i Nordre Midthordland og Alversund bosatte i Bergen.

Sundhedstilstanden betegnes som god, navnlig i de 3 sidste Kvartaler af Aaret. I 1ste Kvartal herskede Mæslinger, Røde Hunde og Kighoste, ligesom ogsaa akutte Katarrer i Aandedrætsorganerne og Lungebetændelse forekom hyppigere end ellers. Det samlede Antal anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde (11 022) var noget mindre end i 1896 (11 987). Derimod var Antallet af Dødsfald af epidemiske Sygdomme (322) lidt større end foregaaende Aars (315).

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 111 eller 17,8 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (62 400). Aaret forud udgjorde den 16,8 pro mille. Af de til Bergens Sundhedskommission anmeldte 1 066

Dødsfald var 49 udenbys. Disse Dødsfalds Fordeling paa Maanederne sees af nedenstaaende Tabel:

	Aaret.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Dødsfald paa Grund af Sygdom blandt Byens Indvaanere	991	144	101	95	80	68	68	74	87	72	66	63	73
Udenbys døde paa de spedalske Hospitaler	21	-	2	4	2	2	3	1	-	2	3	-	2
Udenbys døde paa Sygehuse	28	1	3	2	2	1	4	2	1	3	1	2	6
Udenbys døde paa Sindssygeasyler }													
Ulykkestilfælde	22	1	4	2	-	2	2	1	3	1	3	1	2
Selv mord	4	-	-	-	1	-	-	2	-	1	-	-	-
Samtlige anmeldte Dødsfald	1066	146	110	103	85	73	77	80	91	79	73	66	83

Anmærkning: Dødsarsagerne for udenbys Døde paa Sygehuse og Sindssygeasyler var: Tyfoidfeber 1, Mæslinger 1, Pyæmi 1, Lungetuberkulose 13, Tuberkulose udenfor Lungerne 2, Kræft 1, Hjernesygdom 1, Sygdomme i Cirkulationsorganerne 2, Sygdomme i Respirationsorganerne 5, Sygdomme i Urinorganerne 1.

Den procentvise Dødelighed inden de forskjellige Aldersklasser vil sees af følgende Tabel:

Sum.	0-1	1-5	5-10	10-15	15-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100
1066	262	136	39	23	38	86	70	70	80	81	121	50	10
i pCt.	24,7	12,8	3,7	2,2	3,6	8,1	6,6	6,6	7,5	7,6	11,4	4,7	0,9

460 under 15 Aar = 43,2 pCt. 606 over 15 Aar = 56,8 pCt.

Til Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** hid sættes paa Side 144 en Tabel, sammendragen efter de fra Lægerne og Sygehusene indkomne Maanedslister.

Af **Tyfoidfeber** anmeldtes 106 Tilfælde, hvoraf 24 udenbys, med 10,4 pCts. Mortalitet (mod 76, deraf 9 udenbys, med 7,9 pCts. Mortalitet i 1896). 83 Tilfælde behandledes i Sygehus, 23 hjemme. 17 Tilfælde indlagdes fra Byens Omegn, især fra Kronviken, hvor der synes at have hersket en Drikkevandsepidemi, 3 fra Havnen, og i 4 Tilfælde var Smitten paadraget udenfor Byen, tildels i Udlandet. Af de 82 indenbys Tilfælde forekom 16 i I, 18 i II, 13 i III, 14 i IV, 17 i V og 4 i VI Kreds¹⁾. Smitte ved Melk har ikke kunnet paavises i noget af dem, hvorimod 28 Tilfælde er forekommet i 6 Husepidemier og skyldes for en Del direkte Smitte. I I Kreds angrebes Moder og 4 Børn. I II Kreds angrebes i ét Hus omtrent samtidig 4 Personer. Blandt Sygehusets Betjening indtraf 2 Tilfælde samt 4 hos Patienter, der var indlagt for anden Sygdom. Efter at Kloakerne er istandsatte, er intet nyt Tilfælde opdukket.

¹⁾ Angaaende Kredsinddelingen se den trykte Medicinalberetning for 1890, Side 283.

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidefeber	106	11	106	2	17	7	3	2	2	3	13	21	15	15	6
Cerebrospinalmeningit	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Børnekopper	5	1	5	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	274	11	274	64	52	41	17	21	13	9	5	17	8	20	7
Mæslinger	692	29	692	429	191	34	6	9	15	3	2	-	-	3	-
Difteri (Croup)	27	9	27	4	5	2	1	-	-	2	2	2	3	2	4
Blodgang	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Barsel-feber	8	5	8	1	1	-	-	1	-	1	1	1	-	-	2
Pyæmi, Septhæmi	12	8	12	5	1	2	1	1	1	-	1	-	-	-	-
Rosen	153	6	153	26	18	9	11	19	13	7	10	13	8	9	10
Røde Hunde	465	-	465	236	150	47	19	4	-	1	-	1	2	3	2
Vandkopper	267	-	267	38	17	37	52	15	10	6	5	10	9	27	41
Kusma	30	-	30	3	4	2	5	2	1	1	-	1	-	4	7
Kighoste	797	27	797	154	123	90	50	46	41	33	35	48	47	56	74
Akute Katarrher i Aandedrætsorg.	4360	66	4360	713	647	555	428	334	219	151	110	169	259	327	448
Influenza	662	1	662	36	33	130	104	31	11	8	60	19	16	10	204
Muskelrheumatisme, Bamlesyge	100	-	100	-	-	-	-	-	-	8	55	36	-	1	-
Lungebetændelse	616	54	616	110	94	53	86	64	46	32	18	25	18	26	44
Pleurit	271	4	271	30	29	25	26	23	22	12	27	22	16	22	17
Gigtfeber	355	6	355	52	56	41	33	38	30	11	16	14	19	23	22
Koldfeber	5	-	5	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	2
Akut Diarré (Kolerine)	1799	82	1799	101	90	97	118	112	132	140	243	358	206	110	92
Pemfigus hos Nyfødte	16	2	16	-	1	-	-	-	1	-	6	-	6	1	1
Tilsammen	11022	322	11022	2005	1529	1174	964	722	557	428	611	757	633	659	983

I III Kreds angrebes en Verksarbeider, der ikke usandsynlig var smittet i Solheimsviken, og overførte Sygdommen til sine 2 Søstre. I IV Kreds indsygnede omtrent samtidig 3 Tjenestepiger i et større Pensionat. Priveterne var slet ventilerede, saa der trængte Stank ind i Pigernes Soveværelse. I V Kreds angrebes en Moder og hendes 6 Børn. Faderen havde ca. 2 Maaneder tidligere ikke usandsynlig gaaet med en «Hangletyfus», men uden at søge Læge. Sygdommen optraadte kort efter, at det stinkende Indhold af en Kloak, som gaar lige forbi Huset, var tømt ud i et Smug ved Kjøkken — og Klædeskammervinduerne, hvor det blev liggende, medens Reparation af Kloaken stod paa. De øvrige Tilfælde optraadte spredt. Efterat Vandlaas var indlagt, er intet Tilfælde forekommet i noget af de 16 Huse, hvor Sygdommen ellers omtrent aarvist pleier at optræde.

Af **Børnekopper** behandledes 5 Tilfælde med 1 Dødsfald. Det første var et Tilfælde af Purpura variolosa, der forekom hos en af en anden Grund paa Sygehuset indlagt Patient. Tilfældet blev første Dag antaget for Mæslinger; for Sikkerheds Skyld blev dog Sygeværrelset afspærret; følgende Dag syntes Antagelsen at skulde bekræftes; men 3die Dag afgik Patienten pludselig ved Døden. Samme Dag indsygnede i et Hotel Portieren, som havde været sammen med Afdøde, af regulære Kopper, og det første Tilfældes sande Natur blev nu klar. Hvorfra disse 2 Personer er bleven smittet, kan ikke bestemt afgjøres. Sygehuset og Hotellet blev lukkede og samtlige Beboere revakcinerede. Efter 13 Dages Forløb fra den Afdødes første Sygdomsdag angrebes en af Sygehusets Læger og en Kone, som havde aflagt en Visit i Værelset ved Siden af Afdødes. Konens Mand og 2 Børn blev internerede. Senere angrebes en Barbersvend, som pleiede at barbere Sygehusets Patienter, men som i over 14 Dage intet Samkvem havde havt med dem, af en i høi Grad koppelignende Sygdom. Diagnosen var dog saa tvivlsom, at man ikke vovede at indlægge ham i Koppebarakken, men isolerede ham i Interneringslokalet. Ude i Byen blev foretaget Revakcination af 138 Personer. Sygdommen udbredtes gennem Patienter fra Sygehuset til Aalesund og 2 Landskommuner i Søndre Bergenhus Amt.

Af **Skarlagensfeber** opføres 274 Tilfælde mod 662 i 1896, men Dødeligheden var noget større (4,0 pCt. mod 2,1 pCt.). Sygdommens væsentligste Optræden falder i 1ste Kvartal. 123 Tilfælde behandledes i Sygehus, 151 i Hjemmene.

Mæslinger, der i foregaaende Aars Høstmaaneder havde en betydelig Udbredelse, fortsatte sig ind i 1897 med 692 Tilfælde, navnlig i 1ste Kvartal; der indtraf ialt 28 Dødsfald (hvoraf 18 i Januar). Mortalitetsprocenten var 4,1 mod 3,2 i 1896.

Af **Difteri** (Croup) anmeldtes omtrent samme Antal Angrebne som Aaret forud, nemlig 27, hvoraf 2 var indlagt fra Landet og en 3die ligeledes havde erhvervet Sygdommen udenfor Byen. I Forhold til Folkemængden forekom de fleste Tilfælde i III Kreds. 21 behandledes i Sygehus, 6 i Hjemmet. Dødeligheden (ca. 33 pCt.) var betydelig høiere end i 1896 (ca. 18 pCt.).

Forekomsten af Tyfoidfeber og Skarlagensfeber inden Kredsene i Forhold (pro mille) til Befolkningen sees af følgende Tabel:

	Fra hele Byen.	1ste Kreds.	2den Kreds.	3die Kreds.	4de Kreds.	5te Kreds.	6te Kreds.
Tyfoidfeber	0,22	0,25	0,29	0,21	0,22	0,27	0,07
Skarlagensfeber	0,71	0,86	0,61	1,08	0,64	0,94	0,16

5 af 8 anmeldte **Barselfebertilfælde** endte dødelig. I 2 af disse med et mellemliggende Tidsrum af 44 Dage var samme Jordemoder benyttet. Nogen Sammenhæng er dog neppe tænkelig, da hun i Mellemtiden havde haft mange friske Barselkoner. En nedkom 1 Maaned før Tiden, hos 1 indtraf Sygdommen 24 Dage efter naturlig Fødsel, og efterat Konen allerede havde været oppe i 13 Dage. 1 var tangforløst, 1 et yderst elendigt og forkomment Individ, og 1, hos hvem Hjælp var ydet under den forøvrigt normale Fødsel, har vistnok hidført Sygdommen ved egen Uforsigtighed. De 3 ikke dødeligt forløbende Tilfælde var meget lette.

Af **Røde Hunde** er anmeldt 465 Tilfælde uden Dødsfald, hvoraf 236 i Januar. 65 Tilfælde forekom hos Voxne.

Kighoste optraadte epidemisk og havde sin største Udbredelse i Aarets første Maaneder; 8 voxne Kvinder angrebes. Mortalitetsprocent 3,4.

Katarralske Sygdomme i Luftveiene havde omtrent samme Udbredelse som de foregaaende Aar; de opførte 66 Dødsfald indtraf næsten udelukkende blandt Smaabørn.

Influenza anmeldtes ogsaa dette Aar, særlig i Marts og December, noksaa hyppig.

Af **Muskelrheumatisme (Bamlesyge)** er opført 100 Tilfælde uden Dødsfald for Maanederne Juli til September.

Det opgivne Antal Tilfælde af **Lungebetændelse** (616) var noget mindre end foregaaende Aar (721) og Dødelighedsprocenten 8,7 pCt. mod 9 pCt. Aaret forud.

Af **akut Diarré** og **indenlandsk Kolera** anmeldtes et noget større Antal Tilfælde end foregaaende Aar (1799); Dødeligheden var ogsaa noget større. De anmeldte 82 Dødsfald (4,5 pCt.) indtraf næsten udelukkende blandt Smaabørn, og omtrent $\frac{9}{10}$ af Dødsfaldene i 1ste Halvaar falder paa «Flaske-børn».

Veneriske Sygdomme. Disse Sygdommes Optræden i Maanederne sees af følgende Tabel.

Sygdom.	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Chanker og Syfilis .	187	22	14	21	14	14	10	10	11	15	16	18	22
Gonorré og Uretrit . .	376	37	27	27	23	23	36	29	50	39	25	33	27

Af **Syfilis** er opgivet 8 Dødsfald, deraf 5 hos Børn under 1 Aar.

Antallet af veneriske Sygdomstilfælde, behandlede i Aarene 1891—1897, sees af Tabellen øverst paa næste Side.

Aar.	Syfilis.						Gonorré (Uretrit).						Tilsammen.		
	Paa Sygehus.			Udenfor Sygehus.			Paa Sygehus.			Udenfor Sygehus.			Veneriske Sygdomme.	Syfilis.	Gonorré.
	Behandlede.	Deraf		Behandlede.	Deraf		Behandlede.	Deraf		Behandlede.	Deraf				
		Md.	Kv.		Md.	Kv.		Md.	Kv.		Md.	Kv.			
1897..	30	22	8	157	135	22	32	14	18	343	327	16	562	187	375
1896..	29	25	4	135	113	22	52	37	15	418	392	26	634	164	470
1895..	22	12	10	95	85	10	52	19	33	329	304	25	498	117	381
1894..	21	13	8	108	89	19	52	14	38	292	268	24	473	129	344
1893..	24	11	13	126	108	18	49	16	33	326	308	18	525	150	375
1892..	68	36	32	153	127	26	19	6	13	328	310	18	568	221	347
1891..	35	10	25	109	93	16	32	8	24	313	292	11	489	144	345

Som det vil sees, er der et sørgeligt Misforhold mellem Antallet af anmeldte Mænd og Kvinder samt mellem behandlede i og udenfor Sygehus.

Det anmeldte Antal Tilfælde af Chanker og sekundær Syfilis pr. 10 000 Indvaanere stiller sig saaledes for nedenstaaende Aarrække (Middelfolkemængden i 1897 var efter det statistiske Bureaus Opgaver 62 400):

1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897
43	29	19	21,2	23,1	30,8	28,1	26,9	27,1	40,2	26,8	22,8	20,2	27,4	29,9
27,1					31,0					25,4				

Af **Lungetuberkulose** er ialt opgivet 174 Dødsfald eller 16,7 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom foranledigede Dødsfald og 24,2 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme.

Samtlige i Byen indtrufne Dødsfald af Lungetuberkulose beregnet for hver 10 000 Indvaanere (Middelfolkemængde efter Stadsfysikus's Opgave ca. 64 000) stiller sig saaledes for nedenstaaende Aar:

1883	1884	1885	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897
28,9	33,1	28,7	30,8	24,4	30,6	30,2	31,5	33,9	30,9	32,9	37,1	29,7	27,5	27,2
29,2					31,4					30,8				

Af **obstetriciske Operationer** udførtes 142, hvoraf 16 paa Fødselsstiftelsen. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 148. Paa Fødselsstiftelsen forpleiedes 126 Kvinder, hvoraf 3 var overliggende fra 1896, og 6 laa tilbage ved Aarets Udgang. Af de indkomne 123 Kvinder var 92 gifte og 31 ugifte.

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.			Keisersnit.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.	Moder.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Uopg.	Uopg.	Lev.	Lev.
Paa Fødselsstiftelsen:																		
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer...	3	-	3	-	-	-	-	-	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	¹⁾ 3	²⁾ 1	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	4	-	4	-	2	-	1	1	3	2	1	4	3	1	-	-	-	3
Udenfor Fødselsstiftelsen:																		
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer...	89	-	³⁾ 90	1	1	⁴⁾ 1	⁵⁾ 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed....	3	-	3	-	1	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	5	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Svulst af Helligbenet.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Livmodersvulst.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	2	⁴⁾ 1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	5	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for Fosterets Liv	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydramnion	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	99	1	99	3	12	1	9	4	1	-	-	1	1	-	2	2	1	7
Ialt i Bergen	103	1	103	3	14	1	10	5	3	2	1	5	4	1	2	2	1	10
	104		106		15		15		3			5						

¹⁾ 2 Gange tilendebragtes Fødselen ved Tang, 1 Gang ved Vending og Udtrækning. ²⁾ Fødselen afsluttedes ved Vending og Udtrækning. ³⁾ Deraf 2 Tvillingfødsler med Tang paa 1ste Tvilling. De tilsvarende 2den Tvillinger forløstes ved Vending, hvor Udfaldet for Mødrene (1 lev., 1 død) findes angivet; jfr. Anm. 5. ⁴⁾ Dødsarsag: Barsel-feber. ⁵⁾ Tvillingfødsler, 2den Tvilling; 1ste forløst ved Tang; cfr. Anm. 3.

Liggedagenes Antal var 1 629, af hvilke 21 falder paa de 3 Tilbageliggende fra 1896. Sundhedstilstanden var god. Puls- og Temperaturforhøielse af længere Varighed end 1 Døgn forekom hos 8 Barselkvinder. 1 gift Kone, der var mishandlet af sin Mand under Svangerskabet (Spark paa Underlivet), fik Peritonit 3die Dag i Barselsengen og døde 2 Dage senere af Barselfeber. Overliggedagenes Antal var 192, hvoraf 115 var foranlediget ved Sygdomstilfælde i Puerperiet. Der fødtes 122 Børn, idet 1 af de indkomne Kvinder udgik uden at føde.

Fosterleierne opgives at have været:

1ste Isseleie	83
2det —	33
1ste og 2det Sædeleie	3
Kropsleie	3

Ved den til Stiftelsen knyttede **Jordemoderskole** udexamineredes 16 Elever; deraf var fra Akershus Amt 1, Kristians Amt 1, Lister og Mandal Amt 1, Stavanger Amt 2, Søndre Bergenhus Amt 6, Nordre Bergenhus Amt 1, Romsdals Amt 2, Nordre Trondhjems Amt 1 og Nordlands Amt 1.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af nedenstaaende Tabel.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	le- vende.	død- fødte.	ialt	0.—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Bergens By	2084	59	1111	283	15	8	20	3	1

Der bliver saaledes et Overskud af 973 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 53,3.

Dødsfald paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 5 Kvinder paa Barselseng. Lægerne har opgivet Dødsårsag for 7 Kvinder, af hvilke 5 døde af Barselfeber, 1 af Blødning og 1 af Barselkrampe.

Angaaende **Dødsårsagerne** ved de i Byen indtrufne **Dødsfald** henvises til Tabel Side 150 o. flg.

De **hyppigste Dødsårsager** var: Lungetuberkulose 174, akut Diarré 82, akute Katarrer i Aandedrætsorganerne 66, Kræft 60, Tuberkulose udenfor Lungerne 55, Lungebetændelse 54, organisk Hjertesygdom 53, Alderdomssvaghed 49, medfødt Svaghed 49, Hjerneslag 38.

Veirligt. Ifølge Meddelelse fra det meteorologiske Institut var Aarets Middelbarometerstand 757,1 mm. Høieste Barometerstand var 778,2 (den 21de December) og laveste 725,9 (den 9de December). Middeltemperaturen var 7,2° C. (0,3° lavere end foregaaende Aar). Høieste Varmegrad var 27,0 (den 8de Juli) og største Kulde ÷ 10,0° (den 31te Januar). Vindens fremherskende Retning

Liste over de af Lægerne

Dødsårsag.	Til- sam- men.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
A. Infektions-, Ernærings- og konstitutionelle Sygdomme.											
<i>I. Akute.</i>											
Tyfoidfieber	11	8	3	-	-	-	-	-	1	-	-
Børnekopper	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	11	7	4	-	1	2	2	4	1	1	-
Mæslinger	29	11	18	2	5	8	10	1	2	-	-
Difteri (Croup)	9	4	5	2	-	-	1	1	2	1	-
Kighoste	27	12	15	4	6	6	8	2	1	-	-
Influenza	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gigtfeber	6	5	1	-	1	-	-	1	-	-	-
Erysipelas og Phlegmone	6	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmi og Septhæmi	8	2	6	2	2	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	82	40	42	29	28	7	7	1	2	-	-
<i>II. Kroniske.</i>											
Tuberkulose:											
a. Lungerne	174	85	89	1	2	4	6	1	2	5	7
b. Tarmkanalen	8	2	6	1	-	-	2	-	-	-	1
d. Urin- og Kjønsorganer	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Lymfekjertler (Skrofulose)	3	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-
f. Andre Organer	2	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-
g. Tuberkuløs Meningit	36	20	16	6	4	9	7	3	3	-	1
h. Miliærtuberkulose	5	4	1	-	-	1	1	1	-	-	-
Spedalskhed	21	12	9	-	-	-	-	-	-	-	-
Syfilis	8	4	4	4	1	-	-	-	-	-	-
Kræft:											
1. Carcinom:	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Maven	27	17	10	-	-	-	-	-	-	-	-
b. Leveren	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
c. Brystkjertelen	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-
d. Kjønsorganerne	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Andre Organer	16	10	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Arthritis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Sukkersyge	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Anæmi (perniciøs)	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Rakit	15	7	8	4	4	3	4	-	-	-	-
Kronisk Alkoholisme	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Medfødt Svaghed	49	23	26	23	26	-	-	-	-	-	-
Alderdomssvaghed	49	17	32	-	-	-	-	-	-	-	-
B. Sygdomme i de enkelte Organer.											
<i>I. Hjerne og Rygmarv.</i>											
Apoplexi og Hjerneemboli	38	21	17	-	-	-	-	-	-	-	-
Suppurativ Meningit	15	8	7	5	1	2	2	-	1	-	-

meddelte Dødsårsager.

og Kjøen.

15—20		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
5	-	3	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	1	-	1	-	-	1	-	-	1	-	1	2	-	-	1	-	-
6	12	29	18	12	19	13	11	9	7	3	3	2	2	-	-	-	-
-	-	-	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	2	1	3	1	4	1	3	1	-	2	-	1	-	2	-	-
-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	2	2	4	1	3	2	8	3	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	-	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	3	-	1	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	2	1	5	1	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	8	11	6	13	2	6
-	-	1	-	2	-	-	1	3	2	7	3	7	8	1	3	-	-
-	-	1	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

Liste over de af Lægerne

(Forts.). Dødsaaarsag.	Til- sam- men.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Epilepsi	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kramper hos Smaabørn	32	16	16	15	13	1	2	-	-	-	1
Sindssygdomme	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Hjernesygdomme	12	7	5	-	-	-	-	1	-	-	-
Rygmarvssygdomme	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>											
Endo- og Perikardit	5	2	3	-	-	-	1	-	-	-	1
Klappfeil og andre org.Hjertesyg.	53	21	32	-	1	-	-	2	-	-	1
Hjertelammelse	9	3	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Arteriosklerose	8	3	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>											
Bronkit, akut	37	22	15	16	8	5	5	-	-	-	-
— , kronisk og Bronkiektasi	24	7	17	-	-	-	2	-	-	-	-
Pneumoni, katarrale	29	18	11	12	6	6	3	-	-	-	-
— , croupøs	54	26	28	5	7	6	4	-	-	-	-
Lungegangræn	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
— , purulent	3	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Lungeemboli	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungeødem	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>IV. Digestionskanalen.</i>											
Mave-Tarmkatarr	8	3	5	-	1	-	-	-	-	-	-
Mavesaar	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Blindtarmbetændelse	5	2	3	-	-	-	-	-	2	-	-
Diffus Peritonit	8	1	7	1	1	-	-	-	2	-	-
Indeklemt Bræk	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Ileus og Volvulus	5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Sygdomme i Digestions- kanalen	5	2	3	1	-	1	-	-	-	-	-
<i>V. Urinorganerne.</i>											
Cystit, Cystopyelonefrit	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Brighti	15	8	7	-	-	1	-	-	-	-	-
Andre Nyre- og Urinveissygdomme	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VI. Kjønsorganerne.</i>											
Sygdomme i kvindelige Kjønsorg.	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VII. Hud- og ydre Sygdomme.</i>											
Pemfigus hos Nyfødte	2	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-
Senil Gangræn	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Bensygdomme	5	2	3	-	-	-	-	-	-	1	1

Liste over de af Lægerne

(Forts.). Dødsaaarsag.	Til- sam- men.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
C. Barselsygdøm.											
Barselfeber	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Dannelsesfeil.											
Hjernemisdannelse, Spina bifida..	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Andre Dannelsesfeil	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
E. Unaturlig Død.											
Drukning	4	3	1	-	-	1	-	1	-	-	-
Forbrænding	5	2	3	-	-	-	2	-	-	-	-
Andre Ulykkestilfælde	13	10	3	-	1	-	-	1	-	-	-
Selv mord	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1065	518	547	138	123	67	69	20	19	10	13
Ukjendt Dødsaaarsag	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Sum	1066	518	548	138	124	67	69	20	19	10	13

har ved Observationer 3 Gange daglig 85 Gange været N., 3 Gange NO., 19 Gange O., 238 Gange SO., 265 Gange S., 41 Gange SV., 69 Gange V., 208 Gange NV. samt 167 Gange stille. Den samlede Regnmængde i mm. var 2 200,1. Største Nedbørmængde i ét Døgn 48,4 (den 26de December), dernæst 45,2 (den 10de Oktober). Mindst Nedbør havde Januar 60,0 mm. og størst Oktober 285,7 mm.

Hygieniske Forhold. Byggevirksomheden har været større end nogen-sinde. I det Hele er opført og færdigbygget 165 Huse med tilsammen 498 Etager. Til disse er udleveret i det Hele 772 Kagger. De nybyggede Huse skulde saaledes kunne afgive Plads for det 8-dobbelte Antal Beboere eller noget over 6 000. Da Tilvæksten i Indbyggerantallet neppe er mere end $\frac{1}{3}$ heraf, har Nybygningen bevirket en betydelig Reduktion af Beboerantallet i de ældre Huse. Overalt, hvor man for et Strøg har tidligere Folketællinger, har den nu foretagne kunnet paavise denne Formindskelse, forudsat at der i Strøget ikke er opført nye Huse. Og det er ikke blot fra de trange Smug, der har fundet en Udflytning Sted, men ogsaa fra mange af de forholdsvis nyere Gader. Beboelsesforholdene er derfor i betydelig Grad forbedrede. Endskjønt Indflytning i nye Murhuse sker uforholdsmæssig tidlig, kan skadelig Virkning heraf dog ikke paa-vises. Den almindelig benyttede Hulumur og den friske Blæst gjør, at de tørrer i kort Tid. En Folketælling er foretaget i Aarets Løb, den har omfattet $\frac{10}{13}$ af Byen. Ved Folketællingen tilsigtes tillige en «house to house inspection». I Listerne har hver Etage sin Linie, hvorpaa anføres Beboernes Antal (Mænd, Kvinder, Gutter, Piger), Antal Leiligheder, Køkken, Værelser (og specielt

meddelte Dødsaaarsager.

og Kjø n.

15—20		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	2	1	-	-	2	-	4	1	-	-	1	-	-	-	-	-
1	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20	18	51	35	29	41	35	35	43	37	42	39	47	74	13	37	3	7
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20	18	51	35	29	41	35	35	43	37	42	39	47	74	13	37	3	7

Soverum, samt hvor dette synes knebent tillige Kubikindholdet), og endelig i enkelte Tilfælde Husleien. For hvert Hus opføres endvidere Antallet af Priveter og i Anmærkningerne den i Gaarden drevne Bedrift. Da disse Lister er altfor vidtløftige for det daglige Brug, sammendrages de paa Rulleblade over Gaderne saaledes, at hvert Hus i disse har sin Linie. Disse Rulleblade oversendes Bylægerne, der gennemgaar dem og forsyner dem med sine Anmærkninger. Rullebladene suppleres 2 Gange aarlig med de fra Stadskonduktøren modtagne Op-gaver over Nybygninger. Sammen med de i de 4 sidste Aar førte Protokoller over de i ethvert Hus opstaaede smitsomme Sygdomme, der er Gjenstand for Anmeldelse, samt over de indtrufne Dødsfald, har man saaledes et paalideligt Grundlag for Sygdoms- og Dødsstatistiken. — Gjennemførelsen af de nye Sundhedsforskrifter har taget langt længere Tid end forudsat; med Indlægning af Vandlaase har man saaledes ikke naaet længere end til $\frac{1}{5}$ af Byen. — Af Fremskridt i hygienisk Henseende kan nævnes Aabningen af Bergens Folke-kjøkken, hvor der for billig Pris leveres en kraftig, velsmagende og varieret Kost, dels til Fortæring paa Stedet, dels til Afhentning, — endvidere Lade-gaardens Dampbageri, der hvad renligt Stel angaar ikke lader noget tilbage at ønske, — og Aabning af Frelsesarmeens Natteherberge for Husvilde paa 100 Senge med tilhørende Bad og Desinfektionsapparat, — samt Træplantnings-selskabets Anlæg af Park for de østlige Bydele ret op for Vitrledsalminning. Af offentlige Kloaker er anlagt 804 løbende Meter Rørledning. Kloaknettet bestaar ved Udløbet af Aaret af: 10 202,85 løbende Meter tømurede Ledninger og 34 290,05 løbende Meter Rørkloaker.

Sygehuse. Foruden Fødselsstiftelsen, Epidemilazaretet og Newengaardens Sindssygeasyl findes et kommunalt Sygehus, der dog ikke paa langt nær er stort nok for Byens voxende Behov. Af andre Sygehuse ligger inden Byens Grændser Rosenbergs private Sindssygeasyl, Pleiestiftelsen No. 1 og St. Jørgens Hospital, de 2 sidstnævnte for Spedalske. Paa Bergens private Klinik behandlede 351 Patienter, hvoraf 10 var tilbageliggende fra 1896; Antallet af Forpleiningsdage udgjorde 5 907. I den private Fødselsklinik er blevet forløst 52 Fødende. Arbeidsanstaltens Sygehus for kroniske Sygdomme har som oftest været fuldt belagt.

Badeindretninger. Om Søgningen til Sygehusets Badeindretning henvises til nedenstaaende Tabel. I Wieseners Folkebad, der paa Grund af Reparation kun har været i Drift omtrent det halve Aar, er leveret 16 000 Bad, deraf 1 500 til Folkeskolens Børn. Af Søbadeanstalter findes, foruden Militærets, en offentlig og en privat, der har været flittig benyttede. Hotel Norge's Badeindretning har havt megen Søgning.

Antallet af Bad, tagne i Sygehusets Badeanstalt.

Af	Karbad.	Romer- og Dampbad.	Styrtbad.	Medicinske Bad.
Folk fra Byen	5 161	3 823	573	266
Sygehusets Patienter	2 220	852	-	-
Tilsammen	8 381	4 675	573	266

Om Byens **Apothek** se den almindelige Beretning.

Fattigsygepleien. Fattigvæsenet er siden Oktober 1895 ordnet efter Elberfeldsystemet. I 1896 bevilgedes der til Fattige i deres Hjem: i Kontanter Kr. 228 701,56 og i Naturalier Kr. 24 395,30 tilsammen Kr. 253 096,86. Antallet af saadanne Fattige var i 1897: i Begyndelsen af Aaret — Hovedpersoner 1 568, Familielemmer 3 497, i Slutningen af Aaret — Hovedpersoner 1 587, Familielemmer 3 406. Desuden understøttedes direkte fra Fattigstyrets Kontor gamle Mænd og Kvinder, der er anbragte i Fattighus, samt udsatte Voxne og Børn. Hertil er ialt medgaaet ca. Kr. 47 000,00. Af Bylægerne er for Fattigvæsenets Regning behandlet i de Syges Hjem af nye Tilfælde i Aarets Løb:

i 1ste Distrikt	377
i 2det Do.	353
i 3die Do.	335
i 4de Do.	1 163
	<hr/> 2 228, hvoraf 688 Børn, 1 540 Voxne.

I Sygehuset behandlede for Fattigvæsenets

Regning	169, hvoraf 33 Børn og 136 Voxne
I Sindssygeasylet	31, — 15 Mænd - 16 Kvinder
Sindssyge i privat Forpleining	78, — 44 — 34 —
I Arbeidsanstalten	183
I Kuranstalten for veneriske Kvinder	33
Tilsammen	<hr/> 494

Byens Forsyning med Læger og Jordemødre er tilstrækkelig. Af Kvaksalveri har der været mindre i det forløbne Aar end tidligere.

Ved den offentlige **Vakination** vakcineredes 677, privat 284, tilsammen 961, hvorhos 564 er revakcinerede. Til Distriktslæger og Hjelpevakcinatører er forsendt 260 Rør Vakcinelymfe.

Af **retsmedicinske Forretninger** er udført 10 Ligaabninger.

Sundhedskommissionen afholdt ialt 13 Møder, hvori blandt andet er behandlet og vedtaget Tarif for Betaling for Desinfektion af smittet Tøi, og afgivet Erklæring om Ordning af Statens Tilsyn med Veterinærforholdene paa Vestlandet m. v. Renovationsvæsenet er fra 1ste Januar underlagt Stadsingeniørkontoret.

Ved **Stadsfysikatets** Kontor er behandlet 4 071 Sager, hvoraf 275 er indtaget i Sundhedskommissionens Journal. Sundhedsbetjentens Anmeldelse angik 997 Afløb, 68 Gaardspladse, Smit og Kjældere, 82 Søppel, 226 Priveter og 144 Fjøs og Stalde. Bydesinfektørens Protokol viser, at der er foretaget Desinfektion af 555 Værelser, hvoraf 92 tapetserede, med en Udgift for det Offentlige af Kr. 1 370,75. Lazaretdesinfektøren har desinficeret 11 065 Kolli fra 632 Hjem.

Det ved **Kjødkontrolstationerne** undersøgte Kjødkvantum har ifølge Kommunedyrlægens Beretning været ikke ubetydelig større end foregaaende Aar i det Hele nemlig 59 918 Skrotter eller i Kilogram tilsammen ca. 2 628 377, hvilket svarer til et Kjødforbrug af 41,72 kg. pr. Individ, beregnet efter et Indbyggerantal af 63 000. Der fandtes i Aarets Løb i det indbragte Oxekjød et ualmindeligt stort Antal Tinter, særlig i Kreaturer, som indbragtes fra Byens nærmeste Omegn, kun undtagelsesvis i Dyr fra fjernere Distrikter og da særlig hyppig fra Steder, hvor Byfolk bor tilleie. Tinten er hyppigst funden i Hjertet og i mange Tilfælde kun her. Men som Regel findes den tillige i Tyggemusklerne, og naar der ikke er for faa, tillige i andre Muskler, navnlig i Mellemgulvets Muskulatur. I sidste Halvdel af Aaret er udtaget omtrent 30 Skrotter som tintebefængte. Samtlige er nedsaltede og udleverede til Eierne efter 14 Dages Forløb. Et Forhold, som i høj Grad bidrager til at forringe Kjødets Kvalitet er Dyrenes Nedslagtnings umiddelbart efter en stærk Muskelanstrengelse. Paa Landet maa Kreaturerne ofte drives lange Strækninger for at naa Slagttestedet ved Søen, og i Byen hænder det meget ofte, at de slagtes umiddelbart efter en meget anstrengende Reise, hvor de har staaet tæt sammenstuede i et lidet Rum med slet Luft. Tuberkulose har kun en enkelt Gang og kankrøse Lidelser 5 Gange ledet til total Kassation. Fra Fisketorvet har jevnlig været indbragt Fisk i saa bedærvet Tilstand, at den har maattet konfiskeres. Der er undersøgt 334 Kjødudsalg og Slagterier, uden at der har været noget særligt at bemærke. Derimod er Forholdene i Skudevigen slette. Der er foretaget 293 Prøver af Handelsmelk, dels hos Bønder, dels i Udsalgene, hvorved der 2 Gange er paatruffet Forfalskninger med Vand. En fra en Privatmand indleveret Melkeprøve, som i 2 Familier, der fik Melk fra samme Levebrand, havde fremkaldt heftige Diarréer, viste sig ved mikroskopisk Undersøgelse at indeholde Pus og Streptokokker.

XIV. Nordre Bergenhus Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
Amtet		18472,48	87 839	19	62	52
1. Lærdal		3 617,04	6 729	3	4	5
	Lærdal	583,66	2 328	1	1	1
	Borgund	569,13	833	-	-	
	Aardal	994,60	1 341	-	1	
	Aurland	1 455,95	2 166	2	2	2
	Af Leikanger: Gaardene Frønningen og Tingestad af Fres- vik Sogn	13,70	61	-	-	1
2. Lyster		2 225,15	5 293	1	3	4
	Lyster	1 559,87	3 257	1	2	2
	Jostedalen	529,20	907	-	1	1
	Af Hafslo: Joranger Sogn	136,08	450	-	-	1
	Fet —		352	-	-	
	samt af Solvorn Sogn Gaarden Ytre Kroken og det tidligere Urnes Sogn		327	-	-	
3. Sogndal		887,33	5 224	1	3	3
	Sogndal	440,66	3 567	1	1	2
	Af Hafslo: Hafslo Sogn	446,67	1 279	-	1	1
	Solvorn undtagen (Gaar- den Ytre Kroken og det tidligere Urnes Sogn).		378	-	1	
4. Vik		1 792,24	8 324	3	9	5
	Leikanger (med Undta- gelse af det, som til- hører Lærdal Distrikt)	451,43	2 429	1	5	2
	Balestrand	626,15	2 272	1	2	2
	Vik	714,66	3 623	1	2	1
5. Gulen		883,37	6 798	1	5	4
	Gulen	416,64	3 232	1	Uopgivet.	1
	Sulen	213,25	1 929	-		1
	Brekke Sogn af Lavik og Brekke	188,28	1 053	-		1
	Bø Sogn til Hyllestad . .	65,20	584	-		1

¹⁾ Jordemoderen, der tillige er Hjælpevaccinatrice, fungerer ogsaa i den til Lyster Lægedistrikt hørende Del af Hafslo Herred.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Jan. 1891.	Antal Læger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
6. Kirkebø	1 464,67	6 664	1	6	4
	Kirkebø	666,99	1 718	1	3	1
	Lavik Sogn af Lavik og Brekke	236,94	1 178	-	-	1
	Indre Holmedal	560,74	3 768	-	3	2
7. Ytre Søndfjord	879,18	8 458	2	6	4
	Hyllestad (undtagen Bø Sogn)	195,55	1 924	-	1	1
	Askvold	178,27	2 688	1	2	2
	Ytre Holmedal	505,36	3 846	1	3	1
8. Indre Søndfjord	1 540,55	8 262	1	6	5
	Jølster	652,64	2 827	-	Uopg.	2
	Førde	887,91	5 435	1		2
	Naustedal					1
9. Kinn	1 160,17	8 691	2	4	4
	Florø, Ladested	0,72	674	2	}	2
	Kinn	687,05	4 676	-		
	Bremanger	347,24	2 154	-		
	Vevring	125,16	1 187	-		
10. Ytre Nordfjord	566,83	6 611	1	4	4
	Selje	322,19	4 845	1	3	3
	Rugsund Sogn af Da- viken	244,64	1 766	-	1	1
11. Nordfjordeidet	662,23	4 515	1	3	2
	Eid	252,40	3 105	1	2	1
	Daviken (undtagen Rug- sund Sogn)	409,83	1 410	-	1	1
12. Gloppen	1 031,89	5 017	1	3	3
	Gloppen	673,63	3 042	1	2	2
	Breim	358,26	1 975	-	1	1
13. Indviken	1 761,83	7 253	1	6	5
	Hornindalen	370,32	1 648	-	1	1
	Indviken	502,31	2 991	1	2	2
	Stryn	889,20	2 614	-	3	2

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er op- given for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	1		2	
	Tilfælde.	Dødsfald.														Lærdal.		Lyster.	
																Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	21	2	21	3	-	-	-	-	-	3	1	4	1	1	8	-	-	1	1
Cerebrospinalmeningit.	13	2	12	-	-	1	6	2	1	-	-	-	-	1	1	8	1	-	-
Skarlagensfeber	489	18	487	97	52	46	69	68	42	20	19	28	11	22	13	12	-	7	1
Mæslinger	205	10	205	62	49	34	12	18	17	8	1	-	1	3	-	37	1	29	1
Difteri (Croup)	59	16	59	3	8	7	6	10	6	1	2	1	9	5	1	6	2	-	-
Barselfeber	23	6	23	5	2	1	5	1	1	-	3	2	1	2	-	3	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi	73	12	72	10	7	9	6	6	9	4	6	4	7	3	1	8	-	-	-
Rosen	71	1	71	10	4	10	6	2	5	3	10	10	2	2	7	3	1	1	-
Røde Hunde	45	-	45	6	19	15	3	1	-	-	-	-	-	1	-	8	-	-	-
Vandkopper	36	-	36	6	-	5	1	-	-	12	1	1	-	10	-	-	-	-	-
Kusma	7	-	7	4	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1	-
Kighoste	48	11	45	7	13	5	5	4	2	-	-	3	3	3	-	-	-	-	-
Akute Katarrer i Aande- drætsorganerne	1465	25	1458	130	108	161	151	145	151	106	82	87	96	113	128	154	5	15	1
Influenza	301	3	301	11	36	41	33	64	30	24	22	7	5	11	17	71	-	7	-
Bamlesyge	44	-	44	-	-	-	-	-	-	7	22	8	3	4	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	543	61	543	42	60	67	77	85	44	22	22	27	18	38	41	22	1	20	1
Pleurit.	189	1	189	13	13	17	18	14	25	15	16	17	16	15	10	8	-	5	-
Gigtfeber	149	6	149	14	18	12	16	18	9	17	5	9	9	12	10	11	-	11	-
Akut Diarré (Kolerine)	553	3	552	47	33	33	43	26	41	77	74	53	30	43	52	48	-	7	-
Skjørbug	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	5	2	5	-	-	-	1	-	-	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	4340	180	4325	470	422	465	458	464	383	320	287	263	214	289	290	399	11	104	5

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																					
	3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13	
	Sogndal.		Vik.		Gulen.		Kirkebo.		Ytre Søndfjord.		Indre Søndfjord.		Kinn.		Ytre Nordfjord.		Nordfjord-eidet.		Gloppen.		Indviken.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	3	-	2	-	3	-	-	-	1	1	4	-	-	-	1	-	2	-	1	-	3	-
Cerebrospinalmeningit	4	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	11	1	32	4	51	1	60	2	57	6	39	-	94	-	44	1	62	2	2	-	18	-
Mæslinger	4	-	14	1	30	-	50	5	14	2	-	-	4	-	2	-	11	-	10	-	-	-
Difteri (Croup)	-	-	-	-	13	-	1	-	-	-	-	-	2	-	19	9	9	2	-	-	9	3
Barselfeber	-	-	2	2	4	1	3	1	-	-	2	1	1	1	4	-	-	-	2	-	2	-
Pyæmi, Septhæmi	1	1	1	-	7	4	9	3	-	-	2	1	2	-	5	-	-	-	28	2	10	1
Rosen	3	-	4	-	7	-	3	-	5	-	-	-	4	-	6	-	4	-	12	-	19	-
Røde Hunde	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	5	-	4	-	6	-	-	-	10	-	8	-
Vandkopper	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	8	-	-	-	26	-	-	-
Kusma	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste	-	-	-	-	-	-	9	9	24	2	-	-	4	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Akute Katarrer i Aande- drætsorganerne	73	-	79	6	94	-	24	1	56	-	21	1	142	1	122	2	197	-	454	3	34	5
Influenza	14	-	47	2	-	-	17	-	14	-	5	-	19	-	27	1	-	-	30	-	50	-
Bamlesyge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	44	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	45	8	47	13	51	7	36	1	28	-	38	2	20	2	52	4	44	5	102	9	38	8
Pleurit.	3	-	9	-	13	-	2	1	9	-	7	-	23	-	32	-	10	-	62	-	6	-
Gigtfeber	9	-	14	1	11	2	8	-	13	1	13	-	16	2	11	-	5	-	23	-	4	-
Akut Diarré (Kolerine)	39	-	43	1	14	-	15	-	20	-	1	1	42	-	47	1	100	-	140	-	37	-
Skjørbug	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	209	10	300	30	299	16	238	23	244	12	137	6	379	7	447	20	444	9	902	14	238	17

Sundhedstilstanden betegnes fra de fleste Distrikter som mindre tilfredsstillende; Skarlagensfeber, Mæslinger og Influenza optraadte epidemisk inden Amtet; Katarer i Aandedrætsorganerne, Lungebetændelse og Diarré var adskillig hyppigere end sædvanlig. Antallet af anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde var tilsammen 4 340 med 180 Dødsfald mod henholdsvis 3 549 og 157 i 1896.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde ialt 1 275 eller 14,3 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (89 000). I 1896 var den 12,7 pro mille.

Angaaende de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Distrikter henvises til Tabellen Side 160 og 161, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Tyfoidfieber var ligesom foregaaende Aar sjelden; der er for det hele Amt anmeldt 21 Tilfælde, hvoraf 2 dødelige, og kun fra et enkelt Distrikt — Indre Søndfjord — saa mange som 4. I Lyster Distrikt bragtes en Pige, der tjente som Budeie paa en Gaard i Ytre Hafslo, syg til sit Hjem i Kinserdal, før Sygdommens Karakter var bestemt af Læge. Hun blev senere paa Grund af heftig Dyspnøe indlagt paa Bergens Sygehus, hvor hun døde; Obduktionen viste foruden Tegn paa Tyfoidfieber en Absces bag Larynx med Gjennembrud ind i denne (Paasche). I Sogndal Distrikt indtraf 3 Tilfælde i Hafslo i samme Hus; Smitten ansaaes bragt fra en Støl ved Veitestrandsvandet, hvor 2 Budeier blev syge. (Schøyen). Et dødeligt endende Tilfælde i Ytre Søndfjord optraadte hos en 20-aarig Pige, der nogle Dage før Sygdommen brød ud, var kommet hjem fra et Besøg i Bergen. (Frisak). I Indre Søndfjord forekom 4 spredte Tilfælde. I Nordfjordeidet angrebes 2 Personer, hvoraf i al Fald den ene var smittet i Molde. Fra Indviken omtales 3 Tilfælde i et Hus paa Gaarden Aaland.

Cerebrospinalmeningit. Angaaende 8 Tilfælde i Aardal — Lærdal Distrikt — meddeles, at den først Angrebne var en 12 Aars Gut paa den afsidesliggende Fjeldgaard Vetti og den næste en Mand paa en Gaard 1 Mil fra Vetti; noget Samkvem mellem disse havde ikke fundet Sted. Et Par Dødsfald blandt Smaabørn paa Farnæslandet ovenfor Aardalsvandet antages ogsaa at skyldes denne Sygdom; Børnene havde Feberkrampe og var bevidstløse; Døden indtraadte efter omtrent 1 Døgn Forløb, hvorfor Læge ikke blev tilkaldt. Mod Aarets Slutning forekom et Par Tilfælde længere ud i Fjorden, hvoraf ingen syntes at have haft Samkvem med de først Angrebne. (Meinichen). I Sogndal Distrikt iagttoges 4 Tilfælde paa nærliggende Gaarde i Hafslo. Den ene Syge fik siden Katarakt. (Schøyen). Endvidere forekom i Gulen et dødeligt forløbende Tilfælde.

Skarlagensfeber optraadte epidemisk inden de fleste Distrikter i Aarets 1ste Halvdel. Der anmeldtes 489 Tilfælde, et større Antal end i noget tidligere Aar siden 1883; Dødsfaldenes Antal var 18 (7 pCt.); Sygdommens Forløb betegnes i det Hele som let. I Ytre Søndfjord Distrikt havde Epidemien dog i Aarets Begyndelse ofte en mere ondartet Karakter med nekrotiske Affektioner af Hals og Næse, Suppuration af Halskjertler og Ørebetændelser. (Frisak). I flere Distrikter herskede samtidig Mæslinger, og flere af Tilfældene blev af denne Grund ikke anmeldte. I mange Kredse blev Skolerne midlertidig lukkede. Til Nordfjordeidet antoges Smitte indført til Starheim ved Fiskere fra Havkanten; Sygdommen forekom siden hele Aaret gennem med et Tilfælde snart her snart der. (Rummelhoff). Fra Gloppen Distrikt opføres kun 2 Angrebne, fra Indviken 18, samtlige med mildt Forløb uden Dødsfald.

Mæslinger optraadte ligeledes epidemisk inden største Delen af Amtet. Tilsammen anmeldtes fra alle Distrikter undtagen Indre Søndfjord 205 Tilfælde, hvoraf 10 dødelige. I Lærdal herskede Sygdommen særlig i Frønningen, i Lyster i Dale og Fortun. I Gulen fortsatte Epidemien sig fra Aaret forud i Januar og Februar; i Kirkebø anmeldtes ogsaa de fleste Angrebne i 1ste Kvartal, næsten udelukkende fra Kirkebø Herred; sandsynlig optraadte Sygdommen dog ogsaa ellers i Distriktet. I Ytre Søndfjord forekom den spredt i alle Distriktets 3 Prestegjeld; en 20 Aar gammel Gut døde efter faa Dages Sygdom med konfluerende Udslet og voldsom Feber. I Ytre Nordfjord iagttoges kun 2 Tilfælde, og i Nordfjordeidet udbredte Sygdommen sig ikke udenfor et Par afsidesliggende Skolekredse. I Gloppen Distrikt tegnede den til at ville sprede sig over hele Distriktet mod Aarets Slutning. Fra Indviken omtales den ogsaa som hyppig, men opføres ikke paa Listerne.

Difteri (Croup) var i det Hele sjelden, om end adskillig almindeligere end Aaret forud. I Lærdal forekom 6 Tilfælde paa 2 Gaarde i Borgund; de fleste Patienter var Voxne. Antidifteriserum syntes at virke meget hurtigt til Aføsning af Membranerne; men flere af Patienterne var meget længe og stærkt syge med paafølgende Lammelser i Svælg og Øine. (Möinichen). Til Gulen Distrikt førtes et Par Gange Smitte fra Bergen. I Ytre Nordfjord forekom flere smaa Gaardepidemier. Da Befolkningen intet vilde høre om Smitte, blev Læge ofte tilkaldt saa sent, at Sygdommens Natur ikke bestemt kunde konstateres; det hændte ogsaa, at de første Patienter var døde eller døende ved Lægens Ankomst. Blandt de 19 saaledes opførte Tilfælde forekom 9 Dødsfald (47,7 pCt). I Nordfjordeidet indførtes Sygdommen i Oktober fra Volden til en Gaard i Eid, hvor 6 Børn angrebes. I Indviken Distrikt forekom 3 smaa Epidemier i Opstryn i Mai, September og November; 2 Dødsfald var indtrufne, før Læge blev tilkaldt.

Barselfeber. Fra Gloppen Distrikt anføres, at i det ene af 2 iagttagne Tilfælde var den Kvinde, som pleiede Barselkonen, rigelig forsynet med Furunkler; i det andet var der gjensiddende Rester af Moderkagen. Jordemoder havde ikke været tilkaldt. (J. C. Bugge).

Pyæmi. Fra Ytre Nordfjord berettes: En Mand kom syg hjem fra Sildefiske i Nordland, hvor han var behandlet for Lymfangit; hans Hustru, der pakkede hans Tøi op ved Hjemkomsten, og 2 Tjenestepiger, der vaskede hans Linned, fik alle Panaritier. (A. Olsen).

Røde Hunde optraadte i enkelte Distrikter samtidig med Mæslinger, saa Adskillelsen mellem disse Sygdomme i nogle Tilfælde har været vanskelig.

Vandkopper var udbredt i Gloppen Distrikt og forløb ikke altid let. Skiddenfærdighed og Kradning bragte Infektion, som undertiden — særlig i Ansigtet — tog et ganske voldsomt Forløb med skorpebelagte Saar og Bylder. (J. C. Bugge).

Kighoste forekom i enkelte Distrikter, tildels samtidig med Mæslinger (Vik, Kirkebø); i Ytre Søndfjord Distrikt var den ikke lidet udbredt i Aarets 1ste Halvdel, men kom sjelden til Behandling. (Frisak).

Akute Katarrer i Luftveiene var adskillig hyppigere end vanligt.

Influenza forekom ogsaa dette Aar epidemisk inden Amtet. I Lyster var den ikke saa almindelig som i 1896, men dog tydelig at erkjende som en fra sædvanlige Katarrer forskjellig Sygdom. (Paasche). I Kirkebø Distrikt indtraf et Dødsfald af Meningit, opstaaet efter en under Influenza erhvervet Ørebetændelse. (Boberg). I Nordfjordeidet herskede Sygdommen epidemisk i

April—Mai og spredte sig i kort Tid over hele Distriktet; den rammede næsten hver Gaard og har ikke siden sin første Optræden i 1889 været saa udbredt. Forløbet var dog nogenlunde mildt. (Rummelhoff).

Epidemisk Muskelrheumatisme, «Bamlesyge» for over Ytre Nordfjord Distrikt i Aarets sidste Halvdel. De rheumatiske Muskelsmerter havde især sit Sæde ved Brystkassens nedre Aabning og kunde foraarsage stærk Aandenød. Tørre Pleuriter ved Basis af Lungerne var hyppige. Distriktslægen tænker sig Muligheden af Mavesækken som Infektionens Udgangspunkt. Klimatiske Forhold synes ikke at have Inflydelse paa Sygdommens Optræden, heller ikke Drikkevandet. (A. Olsen).

Lungebetændelse har ikke været anmeldt saa hyppig (543 Tilfælde) siden 1890 og sættes flesteds i Forbindelse med den herskende Influenzaepidemi. Fra Indre Søndfjord bemærkes, at Lungebetændelse somme Gange viste sig smitsom; paa en Gaard, Rørvik i Haukedalen, angrebes saaledes 4 Personer, den ene kort efter den anden. (Th. Gløersen).

Akut Diarré (Kolerine) forekom ogsaa dette Aar usædvanlig hyppig; fra flere Distrikter omtales, at Udtømmelserne ikke ualmindelig var blodige.

Pemfigus hos Nyfødte optraadte inden Ytre Nordfjord Distrikt med et enkelt Tilfælde i Rugsund, med faa og spredte i Selje, medens den i Vaagsø Sogn forekom forholdsvis hyppig. Sygdommen stod her øiensynlig i Forbindelse med en Epidemil af akut forløbende Pemfigus, der angreb saavel større Børn som Voxne, der havde med Barn og Barnetøj at gjøre. Enkelte Dødsfald indtraf mellem slet ernærede eller svækkede smaa Børn. Smitten maatte ogsaa for de Nyfødtes Vedkommende, naar ikke direkte Smitteoverførelse kunde paavises, søges i de smittede Hjem og i Barnetøiet. (A. Olsen). Epidemien findes nærmere omtalt i den norske Lægeforenings Tidsskrift No. 16 for 1898, Side 459 og flg.

Et Tilfælde af **Pemfigus malignus** omtales fra Gulen hos en voksen Pige fra Bø; hun havde havt store Bullæ over næsten hele Kroppen, med heftige Almensymptomer og døde efter 8 Dages store Lidelser. (J. Nielsen).

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde sees af nedenstaaende Tabel:

Sygdom.	Ialt.	Fordeling paa Lægedistrikterne.					
		1	2	4	5	9	11
		Lærdal.	Sogndal.	Vik.	Gulen.	Kinn.	Ytre Nordfjord.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Syfilis, konstitutionel	6	2	2	-	1	1	-
Gonorré og Uretrit.....	19	7	6	1	-	1	4

Af **Fnat** er anmeldt 16 Tilfælde; i Indviken forekom Sygdommen almindelig hele Aaret igjennem. (Brodtkorb).

Prostatahypertrofi og kroniske Cystiter siges at være almindelige i Indviken Distrikt; en Del Patienter maa derfor have sin Nelatons Katheter. En saadan brækkedes i et Tilfælde af; Stumpen puffedes ind med en ny Katheter, og mærkelig nok ligger nu den afbrukne Del i Blæren uden at foraarsage mindste Uleilighed. (Brodtkorb).

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Lærdal	62	8	11	51
Lyster	46	7	5	41
Sogndal	41	6	10	31
Vik	91	7	30	61
Gulen	72	9	16	56
Kirkebø	88	4	23	65
Ytre Søndfjord	67	11	12	55
Indre —	56	5	6	50
Kinn	48	10	7	41
Florø By	7	2	1	6
Bygder	41	8	6	35
Ytre Nordfjord	68	10	20	48
Nordfjordeidet	65	8	9	56
Gloppen	64	10	14	50
Indviken	76	11	17	59
Nordre Bergenhus Amt	844	106	180	664
Deraf i Byer	7	2	1	6
— Bygder	837	104	179	658

Dødsfald af **Lungetuberkulose** udgjorde for det hele Amt 12,6 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede kjendte Dødsfald og 16,0 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Florø Ladested var Forholdet henholdsvis 28,6 pCt. og 33,3 pCt. og for Bygderne 12,4 pCt. og 15,8 pCt. Forøvrigt henvises til ovenstaaende Tabel. Fra Kirkebø omtales Tuberkulosen som ikke særdeles udbredt; der kunde saaledes neppe paavises nogen Tiltagen af Sygdommen mod forrige Aar, naar der ikke medregnes Tilfælde, som sendtes til sit Hjem fra Bergen i kurativt Øiemed eller for at dø. En Gang erhvervet synes dog Forløbet at være raskt og vel paa Grund af de i Regelen uheldige Livsforhold oftest dødeligt. (Boberg). I Ytre Nordfjord forekom Sygdommen især i bestemte Grænder, hvor den optraadte som Hus- eller Familieepidemier. Dens Udbredning skyldes uden Tvil det mindre renlige Stel i Husene, Benyttelse af Kogeoivn i Beboelsessværelset og overbefolkede Rum; hertil kommer Uvorrenhed med Opspyttet og en stadig Renden ud og ind hos de Syge. Af nye Tilfælde kom faa til Behandling fra Rugsund; de fleste hørte hjemme i de tætbebyggede Grænder Refvik og Vedvik i Vaagsø. (A. Olsen). I Gloppen og Indviken Distrikter siges Lungetuberkulose fremdeles at være i Tiltagende.

Af **Spedalskhed** døde i Nordfjordeidet 1 Person; for Tiden gjenlever i dette Distrikt kun 1 Spedalsk, og i de sidste 10 Aar er intet nyt Tilfælde indtruffet. (Rummelhoff). Fra Gloppen anføres: Spedalskhed findes nu ikke længere her i Distriktet, da den sidste syge Mand døde i September. Forhaabentlig er dermed denne Sygdom udryddet af Bygden. Embedets Protokol udviser, at der i de sidste 40 Aar er forekommet 81 Tilfælde af Lepa i Distriktet. (J. C. Bugge). I Ind-

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Perforation.	Exvisceration.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.	Moder.	Moder.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige Veer	22	¹⁾ 1	23	-	1	³⁾ 1	-	2	2	⁴⁾ 2	-	-
Smertefulde og utilstrækkelige Veer	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	1	1
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjævt Isseleie	-	²⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	3	-	1	2	-	-	-	-
Tilsammen	28	2	28	2	4	1	1	4	2	2	1	1
	30		30		5		5					

¹⁾ Døde 2 Dage efter Forløsningen af Emboli. ²⁾ Dødsårsag: Barselfeber. ³⁾ Dødsårsag uopgivet (Dystoki?); hun kollapsede 2 Timer efter Forløsningen. ⁴⁾ Begge 2den Tvilling, om 1ste er i et Tilfælde intet anført, i det andet fødtes den levende ved Naturens Hjælp.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barselseng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Lærdal	179	6	93	18	1	-	1	-	-
Lyster	124	7	73	9	-	1	2	1	-
Sogndal	158	6	87	15	-	1	2	1	-
Vik	215	4	121	21	3	3	4	-	-
Gulen	191	4	110	14	3	1	1	1	-
Kirkebø	165	5	106	16	1	-	5	1	1
Ytre Søndfjord	209	9	130	8	2	1	3	-	-
Indre —	204	4	84	13	1	1	4	-	-
Kinn	276	9	133	16	2	3	3	-	-
Flørø By	30	-	16	4	-	-	1	-	-
Bygder	246	9	117	12	2	3	2	-	-
Ytre Nordfjord	218	8	100	25	3	-	5	-	-
Nordfjordeidet	138	4	82	8	1	-	1	-	-
Gloppen	128	4	73	7	-	1	1	-	-
Indviken	172	5	83	9	-	-	4	2	-
Nordre Bergenhus Amt	2377	75	1275	179	17	12	36	6	1
Deraf i Byer	30	-	16	4	-	-	1	-	-
— Bygder	2347	75	1259	175	17	12	35	6	1

viken Distrikt døde af de 5 derværende Spedalske i Aarets Løb 1, saa der nu kun er 4 tilbage. Der er paa mange Aar intet nyt Tilfælde forekommet, og da de 4 gjenlevende nu er gamle Folk, kan det ventes, at naar de gaar bort, vil Distriktet være befriet for denne Sygdom. (Brodtkorb).

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

I Vik Distrikt er Sindssygdom i Tiltagende, hvilket i ikke liden Grad formenes at skyldes sekterisk religiøse Bevægelser og, som oftest misledende, Agitation for Totalismen. (C. Benneche).

Obstetriciske Operationer. Af Læger udførtes 39 saadanne, deraf i Lærdal Distrikt 5, Lyster 3, Sogndal 3, Vik 6, Gulen 5, Kirkebø 1, Indre Søndfjord 1, Ytre Nordfjord 5, Kinn 2, Nordfjordeidet 2, Gloppen 4, Indviken 2. Angaaende Indikationer og Udfald henvises til Tabel Side 166.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af ovenstaaende Tabel.

Der bliver saaledes et Overskud af 1 102 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 53,6.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 12 Kvinder paa Barselseng; Lægerne har opgivet 11, hvoraf 6 døde af Barselfeber, 1 af Barselkrampe, 1 af Emboli, 1 af Blødning og 2 af Dystoki.

De hyppigste Dødsårsager var:

Dødsårsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Alderdomssvaghed	174	-	174
Lungetuberkulose	106	2	104
Kræft (Cancer og Sarkom)	75	1	74
Lungebetændelse	61	-	61
Tuberkulose udenfor Lungerne	47	1	46
Medfødt Svaghed	34	-	34
Hjerneslag	33	-	33
Organisk Hjertesygdom	25	-	25
Akut Bronkit og katarrale Lungebetændelse	25	-	25
Kronisk Bronkit	21	-	21
Mave-Tarmkatarr	21	1	20

Veirliget. Vaaren kom tidlig og omtales dels som mild, dels kold eller tør; Sommeren var for det Meste tør og varm, (i Ytre Søndfjord dog kold og regnfuld, der lagdes i Ovnen i Juli), Høsten regnfuld. Udbyttet af Frugthøsten var i de indre Fjorddistrikter særdeles godt. Udbyttet af Høsten forøvrigt et Middelaars eller mindre.

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Lærdal Distrikt anføres, at man, naar mindst 30 af Bygdens Piger i Turisttiden er beskjeftigede paa Hotel, skulde tro, at der gjennem disse bibragtes Hjemmene Kjendskab til et bedre, renligere Stel; men mange Resultater sees ikke heraf. Boligerne opføres nu rummelige og lyse og er pent malede udvendig, men de af Familien stadig benyttede Værelser bliver sjelden luftede og vaskede. Spisebordet vaskes sjelden med Vand efter Maaltiderne. Mulig drives der nu noget mere Spinding af Garn i Husene, men dette sendes næsten udelukkende til Dampspinderierne, som deraf fabrikerer Cheviot. Størstedelen af det Bondesmør, som fabrikeres udenfor Meierierne, er saagodtsom usælgelig Vare. Drikfældigheden er i stadigt Aftagende baade paa Grund af Afholdsbevægelsen, de høie Priser paa Spirituosa og Mangel af Udsalgssteder. (Møinichen). Sundhedstilstanden blandt Arbeiderne ved Gravehalstunnelen har været udmærket god, som rimeligt kan være, idet hovedsagelig unge, friske og kraftige Mænd søger det Slags Arbeide. Ædrueligheden blandt dem er ikke synderlig god, som Regel drikker alle Mand, naar Anledning gives, og saavel Vossinger som Flaaminger er altfor villige til at være Mellemmand ved Brændevinsindkjøb. Naar Arbeiderne faar Brændevin, drikker de for at blive fulde, da de efter et ordentlig Rus «altid bliver saa lette i Kroppen». Man maa derfor altid være paa Vagt for at forebygge Brændevinsindførsel. (H. Bruun).

I Lyster Distrikt siges Drikfældigheden ikke at være stor; for Tiden gaar en hel Afholdsbevægelse gennem Bygden. (Paasche).

I Sogndal Distrikt er de vigtigste Næringsveie Agerbrug og Fædrift samt tildels Frugtavl. Levemaaden er nogenlunde god, især om Vinteren, da saagodtsom Alle har Melk. Om Sommeren er den mindre god, idet Folket da er

henvist til udelukkende sur og salt Mad. Renligheden er middels, Drikfældigheden liden; Sædeligheden staar vistnok ikke paa noget høit Standpunkt. (Schøyen).

Fra Leikanger i Vik Distrikt berettes, at der specielt i Hovedsognet er jevn Velstand, og det antages, at den stadig gaar fremad. «Kornagrene forsvinder for en stor Del, — under den nu saa billige Pris paa Korn svarer de ikke Regning —, og giver Plads for Frugthaver. Og disse anlægges tildels i stor Stil og svarer udmærket Regning. Folk faar kontante Penge mellem Hænderne baade herved og ved det her virkende Dampmeieri. I Begyndelsen gik det trægt med at faa Folk til at levere sin Melk hertil, men nu er saagodtsom hele Bygden med, — de faar jo næsten ikke afsat Smøret, naar det er tillavet paa den gamle, traditionelle Maade med liden Knadning og meget Salt i Klumper, der knager mellem Tænderne. Oplysningen er gennemgaaende god, Stellet ude og inde bedres stadig, om det end gaar trægt. Med Madlavningen staar det fremdeles daarligt til. Her er i Amtet ansat en omreisende Lærerinde i Madstel, men saavidt mig bekjendt har hun endnu ikke sat sin Fod i Leikanger. Bønderne vil helst raade sig selv. Det er de samme traditionelle Retter omigjen og omigjen, Dag efter Dag, Sild, (anden) Fisk, Poteter og Fladbrød serverede paa den aller enkleste Maade. Jeg har dog af og til sporet lidt Forbedring især med Hensyn til Variation i Retterne og deres Tillavning. Hvad der ikke er af det Gode, er at Kaffe begynder at trænge sig ind, og at Fladbrødet begynder at erstattes med ofte daarligt bagt Husholdningsbrød. Ædruelighedstilstanden er gennemgaaende god. Laddevinen er naturligvis ogsaa begyndt at faa Indpas her, og Brændevinet, som de før fik hjem paa Ankere, faar de nu fra Samlaget paa Flasker. Men det er Faa, som benytter sig af Vin og Brændevin, man brygger i Almindelighed sit Øl, og dette holder man som oftest bra Maade med. I Bryllupper og andre Festligheder, ved Auktioner og lignende hører man nok om adskillig Drik blandt Ungdommen, men ogsaa dette bedres lidt efter lidt. Naftabrugen er aftaget.» (R. Mossige).

I Kirkebø Distrikt er Herredsstyrelsen gaaet med paa et Forslag til Sundhedsvedtægter for Herredet Kirkebø, medens i Indre Holmedal Sundhedskommisionens Ordførers Bestræbelser i lignende Retning mislykkedes; især vakte Bestemmelsen om Fjernelse af de udenfor Husdørene liggende Affaldshuler stærk Modstand. (Boberg).

I Ytre Søndfjord er inde i Fjordene og opigjennem Dalførene Jordbrug omtrent den eneste Næringsvei, ude ved Kysten ved Siden heraf Fiskeri, nogen Husfiid til Salg eksisterer ikke. Derimod er oprettet eller paatænkes oprettede flere Fabriker, som Tegilverker, et Uldspinderi, Jodfabrik, Torvkulfabrik. Leve-maaden er ensformig og bestaar væsentlig af speget og røget Fisk, især Sild, samt noget Grød, Poteter og Fladbrød. Kaffe bruges ikke almindelig, og da væsentlig dens Surrogater især Maltkaffe. Ædrueligheden maa siges at være god, kun til de store Høitider, især Jul, brygges overalt Øl, og da drikkes der ofte til Umaadelighed. Sædelighedstilstanden er gennemgaaende god. Boligerne er upaa-klagelige; i de fleste findes et stort Værelse, som gaar lige op til Loftshjelkerne, ofte med Ljøre i Taget. Renligheden staar i de indre Dalfører meget lavt, er gjerne adskillig bedre ved Kysten. (Frisak).

I Indre Søndfjord er Befolkningen ædruelig og staar endnu høit i Sædelighed. Mo Landbrugsskole opdrager aarlig Kuld af Gutter, som efter Leilighed virker til Renlighedens Fremme; i samme Retning har Meieriernes Oprettelse Betydning, idet Meierskerne læres op til Renlighed ogsaa med egen Person. (Gløersen).

Kvaksalvervæsen. I Lærdal benyttes Kvaksalvere ikke saa meget som før, især er Søgningen til de saakaldte Saarlæger aftaget meget, siden

Almuen har opdaget, at en mindre omhyggelig Behandling af Saar kan fremkalde den frygtede «Blodforgiftning». Kvaksalverne bruges nu væsentlig af gamle Rheumatikere, samt Folk med Ben- og Ledlidelser eller forsømte Benbrud og Luxationer. (Møinichen). I Ytre Nordfjord bruges Kvaksalvere meget. (A. Olsen).

Jordemoderhjælpen. I Lyster har 3 Jordemødre bistaaet ved tilsammen 64 Fødsler, uden nærmere Angivelse af Leiet. I Ytre Nordfjord Distrikt har 4 Jordemødre bistaaet ved 118 Fødsler. Af disse er 90 opgivet at være Issefødsel, 1 Ansigtsfødsel, 1 Sædefødsel, 2 Tverleier; Hjelpekoner bruges meget.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Af **Sygehuse** findes et i Florø, der tilhører Vaarsildafgiftsfondet. Til Isolation ved smitsomme Sygdomme haves ved Opset (Voss—Taugevandsbanen) et eget lidet Hus med Rum for 5—6 Mand. (H. Bruun).

Følgende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundhedskommissioner, Vakcinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Nordre Bergenhus Amt	36	2320	16
Lærdal	-	228	2
Lyster	¹⁾ 5	138	3
Sogndal	²⁾ 2	116	1
Vik	³⁾ 4	156	6
Gulen	⁴⁾ 5	98	-
Kirkebø	⁵⁾ 2	154	2
Ytre Søndfjord	⁶⁾ 5	120	2
Indre —	⁷⁾ 2	378	-
Kinn	⁸⁾ 4	262	-
Ytre Nordfjord	⁹⁾ 2	246	-
Nordfjordeidet	¹⁰⁾ 1	98	-
Gloppen	¹¹⁾ 4	135	-
Indviken	uopgivet	191	-

¹⁾ Jostedal 5. ²⁾ Sogndal 1, Hafslo 1. ³⁾ Vik 1, Balestrand 2, Leikanger 1. ⁴⁾ Lavik og Brekke 2, Gulen 1, Sulen 2. ⁵⁾ Indre Holmedal 1, Kirkebø 1. ⁶⁾ Ytre Holmedal 2, Askvold 1, Hyllestad 2. ⁷⁾ Naustdal 1, Førde 1. ⁸⁾ Florø 1, Kinn 1, Bremanger 1, Vevring 1. ⁹⁾ Selje 2. ¹⁰⁾ Eid 1. ¹¹⁾ Gloppen 2, Breim 2.

Fattigsygepleien. I Nordfjordeidets Distrikt har Herredsstyrelserne fattet Beslutning om, at Fattige indtil videre ikke skal sendes i Lægd, men forpleies paa anden Maade. I Eid haves der, væsentlig ved Enkeltmands Godgjørenhed, et Sygepleiefond, ved hvis Midler man er sat istand til at lade en Pige uddanne som Sygepleierske, ligesom man haaber ved dets Hjælp at kunne lade Sygepleiersken gratis pleie mindre Bemidlede. (Rummelhoff).

XV. Romsdals Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
Amtet		14989,61	127 663	39	5	83	73
1. Vestre Søndmør		918,51	11 907	4	-	8	8
	Vannelven	305,55	2 810	1	-	1	1
	Herø	132,85	3 140	3	-	2	2
	Sande	173,47	2 649	-	-	2	2
	Ulstein	2 632	2 632	-	-	2	2
	Vartdalstranden	306,64	676	-	-	1	1
2. Indre Søndmør		1 241,27	8 120	3	-	5	5
	Ørsten	241,57	2 247	-	-	1	1
	Volden	520,59	3 871	3	-	3	3
	Hjørundfjord	479,11	2 002	-	-	1	1
3. Østre Søndmør		2 040,94	6 492	1	-	7	6
	Stordalen	259,38	861	-	-	1	1
	Stranden	267,67	1 429	1	-	1	1
	Norddalen	947,67	2 396	-	-	3	2
	Sunnelven	566,32	1 806	-	-	2	2
4. Ørskog		723,33	7 166	1	-	3	3
	Ørskog	200,85	1 774	1	-	1	1
	Søkkelven	261,05	2 346	-	-	1	1
	Skodje	261,43	3 046	-	-	1	1
5. Nordre Søndmør		314,82	17 883	6	2	11	7
	Aalesund, Kjøbstad	2,14	8 349	6	2	4	-
	Haram	90,32	2 405	-	-	2	2
	Roald	20,06	884	-	-	1	1
	Borgund	202,30	6 245	-	-	4	4
6. Ytre Romsdal		1 164,66	17 619	5	1	11	10
	Molde, Kjøbstad	0,38	1 660	3	1	-	-
	Bolsø	271,45	3 701	-	-	2	1
	Bud	152,91	2 472	1	-	2	2
	Akerø	152,46	2 402	-	-	2	2
	Frænen	220,32	2 753	-	-	2	1
	Sandø	16,04	871	-	-	1	1
	Sylte	351,10	1 423	-	-	1	1
	Vestnes		2 337	1	-	1	2

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Jan- uar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinerer.
7. Indre Romsdal		2 512,49	10 887	3	-	7	7
	Grytten	1 044,45	3 016	1	-	2	2
	Eid	36,12	613	1	-	1	1
	Vold	260,81	990	-	-	2	2
	Veo	247,14	2 554	-	-	1	1
	Neset	165,74	1 700	1	-	1	1
	Eresfjord og Vistdalen	758,23	2 014	-	-	1	1
8. Søndre Nordmør		817,52	22 806	9	2	14	8
	Kristiansund, Kjøb- stad	8,80	10 135	8	2	6	-
	Kvernes ¹⁾	383,94	7 438	1	-	4	4
	Bremsnes						
	Kornstad						
	Eide						
	Frei ¹⁾	61,17	1 537	-	-	2	2
	Grip						
	Øre ¹⁾						
	Strømsneset	245,04	2 408	-	-	1	1
		118,57	1 288	-	-	1	1
9. Sundalen		1 964,15	5 840	2	-	6	6
	Sundalen	1 229,84	1 913	1	-	2	2
	Øksendalen	408,06	657	-	-	1	1
	Ulvneidet		455	-	-	1	1
	Tingvold	326,25	2 815	1	-	2	2
10. Surendalen		2 065,16	8 829	3	-	5	6
	Stangvik	578,23	2 422	1	-	2	2
	Aasgaard		670	-	-	1	1
	Surendalen	867,50	2 952	1	-	1	2
	Rindalen	608,07	2 656	1	-	1	1
	Heggemstranden og Staknes Bygdela af Halse Herred	11,36	129	-	-	-	-
11. Nordre Nordmør		1 226,76	10 114	2	-	6	7
	Edø	273,92	3 136	-	-	2	2
	Tusteren	167,31	1 548	-	-	1	2
	Aure	660,78	3 231	2	-	1	1
	Valsefjorden		935	-	-	1	1
	Halse (undt. Heggem- stranden og Staknes Bygdela)	124,75	1 264	-	-	1	1

¹⁾ Ved Kgl. Res. af 9de September 1893 er der oprettet et nyt -- Gjemnes Herred, bestaaende af Dele af Herrederne Kvernes, Frei og Øre; Folkemængden i Gjemnes 970.

Sundhedstilstanden synes i det Hele taget at have været nogenlunde god; fra Indre og Østre Søndmør karakteriseres den dog som mindre god end vanlig, og fra Ørskog betegnes den som daarlig; Influenza og dermed forbundne Sygdomme i Aandedrætsorganerne var meget udbredt i Aarets første Halvdel, og en Epidemi af Skarlagensfeber udbredte sig i sidste Halvjaar over store Dele af Amtet. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme var 8 774 med 294 Dødsfald. Aaret forud var de tilsvarende Tal 7 129 og 219.

Dødeligheden. De Dødes Antal var meget større end foregaaende Aar og udgjorde 1 970 eller 14,9 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middel-folkemængde (131 600). I 1896 var Dødeligheden kun 13,6 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Distrikter henvises til den efter Lægernes Opgaver sammendragne Tabel paa Side 174 og 175.

Tyfoidefeber var betydelig hyppigere end Aaret i Forveien, særlig i 4de Kvartal; i det Hele anmeldtes 143 Tilfælde, hvoraf 22 dødelige (mod 88 og 14 i 1896). Af de i Vestre Søndmør anmeldte 7 spredte Tilfælde antages ét i Leganger i August at være opstaaet paa den Maade, at den Angrebne havde slaaet Hø paa et Sted, hvor Exkrementer fra Syge var tømt forrige Vaar. (Birck). I Indre Søndmør forekom 12 Tilfælde med 2 Dødsfald i Maanederne Marts—Juni. I Østre Søndmør optraadte Sygdommen omtrent udelukkende i Stranden Herred, og Forløbet var saa mildt, at den ofte toges for Influenza. De fleste Angrebne var kun hanglesyge en Uges Tid; og blot ved udstrakt Anvendelse af Diazore-aktionen kunde en stor Del Tilfælde erkjendes som Tyfoidefeber. I de angrebne Strøg lukkedes Skolerne og i en Grænd ogsaa Meieriet; fra de angrebne Gaarde blev al Leverance af Melk til Meierierne indstillet. (Nordang). I Ørskog viste 1 Tilfælde sig paa Gaarden Vestre; Smitten antages bragt did fra Vestnes, hvormed Forbindelsen er meget let, og hvor Sygdommen samtidig forekom. I Ytre Romsdal optraadte Sygdommen som en direkte Fortsættelse af Epidemien fra de 2 sidste Aar og holdt sig i Vestnes som tidligere i den inderste Del af Herredet omkring Bunden af Trestfjorden. I Januar indtraf, uden at det var muligt at opdage Smitteveien, paa Gaarden Bjermeland ca. $\frac{1}{2}$ Mils Vei længere ude en Række voldsomme Tilfælde, idet samtlige Husets Beboere, 8 Personer, angrebes i Løbet af 3 Uger; af disse døde 5, en hjemme og 4 paa Amtssygehuset, hvorhen hele Familien blev transporteret, og Huset evakueret; fra dette nye Fokus udbredtes Smitten videre til nogle Nabohuse, til ét angivelig ved, at Eieren kjørte et fra Sygehuset hjemført Lig af en af Bjermelandfolkene, og til 2 andre ved Transporten af de Syge til Sygehuset. En Flerhed af Tilfældene i Vestnes var svære og komplicerede med Tarmblødninger. Efter at Sundhedskommissionen havde opnaaet Ansættelse af egen Desinfektør, anskaffet Desinfektionstønde og ladet alle de Huse, hvor der var Mistanke om, at der i Løbet af de sidste 2 Aar havde været Tyfoidefeber, desinficere paany, uanseet om Desinfektion ved Husets egne Folk tidligere var foretaget, — forekom der i Aarets 3—4 sidste Maaneder kun ét Recidiv. I det Hele optraadte i Vestnes i Aarets Løb 24 Tilfælde med 7 Dødsfald. I Bud Herred viste de første, sikkert konstaterede Tilfælde sig i August paa Gaardene Nerland og Hustad, hvor der i April, Mai og Juni havde hersket en Sygdom, som paa Grund af den hurtige Opstaaen og samtidig meget store Udbredelse blev antaget for Influenza. Om Smittekilden kunde ingen som helst Oplysning faaes. Ogsaa her blev Desinfektionen foretaget ved egen for Anledningen beskikket Desinfektør og Desinfektionstønden anvendt. (Parelius). I Indre Romsdal forekom 3 Tilfælde i en liden Plads i Grytten; Huset var skrøbeligt, med Fjøs i Kjælderen. (Chr. Lund). 2 af de Angrebne i Søndre Nordmør havde fareet som Sømænd med et Fartøi, hvor der et Par Maaneder i Forveien var indtruffet

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidefeber	143	22	139	7	1	7	12	3	6	4	8	9	33	35	14
Børnekopper	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	355	13	355	37	26	31	35	19	25	15	21	20	39	29	58
Mæslinger	169	-	169	4	5	14	5	6	1	6	9	-	-	40	79
Difteri (Croup)	114	17	114	10	10	4	23	4	5	11	13	13	4	7	10
Blodgang	8	2	7	-	1	3	-	-	-	-	-	-	1	-	2
Barsel-feber	25	8	25	2	2	2	1	4	2	2	2	2	2	2	2
Pyæmi, Septhæmi	49	4	48	8	8	14	2	2	2	3	4	1	1	2	1
Rosen	91	5	91	12	12	7	8	10	3	9	6	4	8	6	6
Røde Hunde	309	-	309	9	18	86	92	51	22	6	9	-	13	3	-
Vandkopper	96	-	96	29	8	18	26	-	4	-	3	1	5	1	1
Kusma	15	-	15	4	3	4	3	-	-	1	-	-	-	-	-
Kighoste	77	1	77	6	6	27	-	1	-	-	-	-	2	1	34
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	2721	55	2716	322	228	307	253	241	163	200	111	127	250	248	266
Influenza	1709	3	1709	108	407	419	302	213	64	40	22	11	23	34	66
Lungebetændelse	884	131	884	115	82	88	128	107	63	41	15	29	59	79	78
Pleurit	554	4	553	56	43	60	46	43	38	38	38	46	44	47	54
Gigtfeber	212	2	212	24	17	21	19	26	20	21	7	10	11	14	22
Akut Diarré (Kolerine)	1231	21	1231	84	103	105	80	90	87	141	141	140	80	94	87
Skjørbug	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte	9	6	6	-	-	-	-	-	1	-	1	2	-	2	-
Tilsammen	8774	294	8759	836	981	1217	1037	820	506	538	410	415	575	644	780

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																					
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
	Vestre Sendmør.		Indre Sendmør.		Østre Sendmør.		Ørskog.		Nordre Sendmør.		Ytre Romsdal.		Indre Romsdal.		Søndre Nordmør.		Sundalen.		Suren- dalen.		Nordre Nordmør.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	7	1	12	2	28	1	1	-	1	1	76	14	3	-	13	3	1	-	-	-	1	-
Børnekopper	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	46	2	83	3	-	-	48	2	75	5	36	-	24	1	8	-	15	-	12	-	8	-
Mæslinger	6	-	12	-	-	-	-	-	12	-	19	-	9	-	110	-	-	-	1	-	-	-
Difteri (Croup)	10	4	37	1	9	2	6	1	30	6	1	1	-	-	6	1	1	-	2	-	12	1
Blodgang	4	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	-	-	2	-	-	-	1	-	5	3	5	3	1	-	8	1	1	-	1	1	1	-
Pyæmi, Septhæmi	1	-	1	1	-	-	-	-	26	1	-	-	6	1	4	-	1	-	9	1	1	-
Rosen	6	-	16	1	-	-	4	1	14	-	7	-	6	-	21	-	2	-	11	3	4	-
Røde Hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	93	-	99	-	8	-	109	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	2	-	5	-	-	-	1	-	69	-	4	-	-	-	10	-	5	-	-	-	-	-
Kusma	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	4	-	2	-
Kighoste	23	-	-	-	-	-	12	1	34	-	1	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-
Akute Katarrer i Aande- drætsorganerne	81	3	140	4	95	1	102	4	817	18	330	7	132	4	786	6	55	4	83	2	100	2
Influenza	43	-	6	-	32	-	66	-	289	-	181	-	42	-	824	-	57	-	97	2	72	1
Lungebetændelse	38	5	68	13	39	10	57	11	335	50	90	12	36	6	146	8	14	2	35	8	26	6
Pleurit	41	1	55	-	4	-	17	-	210	2	40	-	21	-	125	1	5	-	21	-	15	-
Gigtfeber	13	1	39	-	9	-	9	-	40	-	18	-	17	-	46	1	5	-	12	-	4	-
Akut Diarré (Kolerine) . .	48	-	86	-	50	-	20	-	375	4	98	1	36	1	392	4	45	3	55	3	26	5
Skjørbug	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte . . .	-	-	2	1	-	-	-	-	3	3	-	-	-	-	1	-	-	-	3	2	-	-
Tilsammen	372	18	566	26	266	14	345	20	2430	93	1006	38	347	13	2617	26	207	9	346	22	272	15

et Tilfælde blandt Besætningen. I et 4de Tilfælde var Smitten erhvervet i Nabosognet Hustad i Ytre Romsdal. Paa Gaarden Bolgen i Fredø, hvor der i flere Aar af og til er optraadt spredte Tilfælde, angrebes en Tjenestepige. (L. Selmer).

Børnekopper optraadte i Nordre Søndmør Distrikt hos 2 Personer, hvoraf den ene var smittet i Bergens Sygehus. Den anden Patient reiste sammen med den Førstnævnte fra Bergen og er rimeligvis bleven smittet paa Veien. Der foretoges omfattende Revakination samt Internering af de Syges Husfæller, og de Syge indlagdes paa Lazaretet, hvor egen Koppelæge blev ansat. (Lorentzen).

Skarlagensfeber, der var betydelig mere udbredt end Aaret i Forveien (355 anmeldte Tilfælde mod 43 i 1896) synes i det Hele at have optraadt mildt (3,7 pCt. Dødelighed). I Vannellen af Vestre Søndmør var den almindelig udbredt i 2det Kvartal, og i Indre Søndmør fortsatte Epidemien fra foregaaende Aar sig udover Vaaren. I Ørskog begyndte den midtsommers og blev paa Grund af det lette Forløb spredt vidt om, før Forholdsregler kunde tages; saaledes havde en af Stedets Bagere havt Sygdommen flere Uger i Huset og de syge Børn gaaende oppe, ind og ud i Bageriet; Børnene blev tilsidst sendt bort og Bageriet rengjort. Senere udbredte Sygdommen sig til Søkkelsen. (H. G. Holst). Til Nettet i Indre Romsdal bragtes Smitte ved et Fantefølge og foraarsagede en liden Epidemi paa Gaardene Rød, Ljostren, Reitan og Høvik. (Chr. Lund).

Mæslinger forekom om Vaaren meget almindelig i Vannellen af Vestre Søndmør. Til Ytre Romsdal kom Sygdommen fra Trondhjem. (Parelius). I Indre Romsdal havde man om Sommeren en liden Epidemi i Veø. (Chr. Lund). Det største Antal Tilfælde er anmeldt fra Søndre Nordmør, hvor der i November og December forekom 107 Tilfælde i Kristiansund.

Af **Difteri** er opført et betydelig større Antal Tilfælde end foregaaende Aar (114 mod 54); Dødelighedsprocenten var dog mindre — 14,9 mod 18,2 forrige Aar. I Hotellet paa Søholt i Ørskog angrebes et Barn, der imidlertid hurtig blev isoleret, saa Ingen smittedes. En af Hotellets Beboere havde kort Tid i Forveien opholdt sig nogen Tid paa Lesje i et Hus, hvor Sygdommen forekom. (H. G. Holst). Fra Nordre Nordmør opføres 12 Tilfælde, hvoraf de 11 i April—Mai hos 3 Opsiddere paa Gaarden Hopen. Smittekilden var uvis, men det er ikke usandsynligt, at den kunde skyldes en Opblussen af Epidemien sammesteds i 1895. (Herlofsen).

Af **Blodgang** opgives nogle spredte Tilfælde (8 mod 37 Tilfælde i 1896).

Røde Hunde optraadte i Maanederne Marts—Juni epidemisk i samtlige Amtets Byer.

Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne var noget hyppigere end Aaret forud.

Influenza antog i Maanederne Februar—Mai Karakteren af en udbredt Epidemi; ialt er der anmeldt omtrent 3 Gange saa mange Tilfælde som i 1896. I Ørskog efterfulgtes Sygdommen ofte af svære, atypisk forløbende Lungebetændelser, der her som andetsteds var almindeligere end sædvanlig og udmærkede sig ved en noget større Dødelighed end foregaaende Aar (14,8 mod 11,2 pCt.).

Pemfigus neonatorum optraadte hist og her i Stangvik i Surendalen og foraarsagede 2 Dødsfald. Ogsaa fra Indre og Nordre Søndmør opføres Dødsfald af denne Sygdom.

Veneriske Sygdomme.

Sygdomme.	Tilfælde.	Fordeling paa Lægedistrikterne:								
		1	2	4	5	6	7	8	9	11
		Vestre Søndmør.	Indre Søndmør.	Ørskog.	Nordre Søndmør.	Ytre Romsdal.	Indre Romsdal.	Søndre Nordmør.	Sundalen.	Nordre Nordmør.
		Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar	3	-	1	-	2	-	-	-	-	-
Konstitutionel Syphilis	34	5	-	1	16	-	-	11	1	-
Gonorré.	83	6	2	-	49	3	3	-	7	13

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Vestre Søndmør	111	20	18	93
Indre —	113	11	26	87
Østre —	54	2	14	40
Ørskog	92	9	20	72
Nordre Søndmør.....	267	50	93	174
Aalesund By.....	158	26	56	102
Bygder	109	24	37	72
Ytre Romsdal.....	180	31	38	142
Molde By	27	4	6	21
Bygder	153	27	32	121
Indre Romsdal	67	8	13	54
Søndre Nordmør.....	198	39	26	172
Kristiansund By	76	10	12	64
Bygder	122	29	14	108
Sundalen	60	6	9	51
Surendalen	123	22	22	101
Nordre Nordmør.....	71	17	15	56
Romsdals Amt	1336	215	294	1042
Deraf i Byer	261	40	74	187
— Bygder	1075	175	220	855

Veneriske Sygdomme behandlede udenfor Sygehus sees af ovenstaaende Tabel.

Med Syfilis smittedes i Vestre Søndmør en Jordemoder gennem Haanden under Betjening af en ugift Barselkvinde, der havde lidt af Syfilis. Inden

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Mord og Drab.
Vestre Søndmør	313	7	158	27	5	1	4	2	-
Indre —	216	9	110	5	1	1	6	-	-
Østre —	187	5	89	7	2	-	3	-	-
Ørskog	193	5	110	15	1	1	4	1	-
Nordre Søndmør	621	17	337	65	4	4	20	-	-
Aalesund By	340	9	186	47	2	3	9	-	-
Bygder	281	8	151	18	2	1	11	-	-
Ytre Romsdal	488	8	271	36	5	4	4	1	-
Molde By	44	-	31	4	-	-	1	-	-
Bygder	444	8	240	32	5	4	3	1	-
Indre Romsdal	245	8	151	20	3	-	4	1	-
Søndre Nordmør	814	27	373	74	12	5	11	-	1
Kristiansund By	434	15	168	41	5	3	4	-	1
Bygder	380	12	205	33	7	2	7	-	-
Sundalen	109	4	68	5	1	-	1	1	-
Surendalen	233	4	146	29	5	-	1	1	1
Nordre Nordmør	290	6	157	19	4	1	7	-	-
Romsdals Amt	3709	100	1970	302	43	17	65	7	2
Deraf i Byer	818	24	385	92	7	6	14	-	1
— - Bygder	2891	76	1585	210	36	11	51	7	1

Jordemoderen blev opmærksom paa Sygdommen hos sig selv, havde hun betjent 14 Barselkvinder, hvoraf heldigvis ingen blev smittet. (Birck).

Gonorré er en ikke sjelden Forekomst i Nordre Nordmør. De paa Listen opførte 13 Tilfælde er neppe noget korrekt Udtryk for Sygdommens Udbredning, idet en Flerhed søger Lægehjælp i Kristiansund, hvorfra ogsaa Smitten i de fleste Tilfælde skriver sig. Strænge Forholdsregler er vistnok paa krævet, da der synes at herske ganske løse Sæder. (Herlofsen).

Af **Fnat** er der ialt anmeldt 118 Tilfælde, de fleste ligesom tidligere fra Romsdalsdistrikterne. Ogsaa i Ørskog var Sygdommen meget udbredt; der observeredes kun 18 Tilfælde, men Folk behandler sig i Almindelighed selv, om end med ringe Nytte; det er saaledes ikke sjelden, at en hel Familie eller Husstand gaar Maaneder og Aar med Sygdommen, før de tvinges til at søge Lægehjælp. (H. G. Holst).

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde for det hele Amt 16,1 pCt. af samtlige kjendte ved Sygdom foraarsagede Dødsfald og 20,7 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Abortus provocatus.	Perforation.	Exvisceration.		Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.		Moder.	Mødre.	Mødre.	Mødre.	
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde Veer.....	32	¹⁾ 2	³⁾ 32	4	3	⁴⁾ 1	1	3	5	⁶⁾ 4	1	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	8	²⁾ 1	5	4	1	-	-	1	1	1	-	-	2	-	⁷⁾ 1	-
Barselkrampe	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	1	-	⁵⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjævt Isseleie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Isseleie med Panden fortil .	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtspfødsel	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Hydramnion	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2
Tilsammen	44	3	39	10	5	1	2	4	6	5	1	1	3	1	1	2
	47		49		6		6			6				2		

¹⁾ Den ene døde af Barselfeber, den anden af Lungebetændelse. ²⁾ Dødsårsag: Barselfeber. ³⁾ Deraf 2 Tvillingfødsler. Ved den ene forløstes begge Tvillinger, ved den anden 1ste Tvilling ved Tang og 2den Tvilling ved Vending, hvorunder Udfald for Moderen (lev.) er opgivet; cfr. Anm. 5. ⁴⁾ Dødsårsag: Ruptura uteri. ⁵⁾ 2den Tvilling, 1ste forløst ved Tang; jfr. Anm. 3. ⁶⁾ En forløstes ved Tang paa Sædet. ⁷⁾ Dødsårsag: Livmoderbristning.

henholdsvis 15,3 og 21,4 pCt. og for Bygderne 16,2 og 20,5 pCt. Sygdommen synes at tiltage ikke saa ubetydelig i Ørskog, og den holder sig i Regelen til bestemte Dele af Distriktet, navnlig hvor der før har været Tuberkulose i Familiene. Desuden er der i Aarets Løb observeret en Del Tilfælde, som synes at skyldes Nydelse af Kjød af en syg Ko. Høsten 1895 slagtedes nemlig paa en Gaard en Ko, der var for daarlig til Salg; Manden beholdt den ene Halvpart selv og overlod en Nabo den anden. Kjødet blev spist Vinteren 1896, for en Del i tørret Tilstand. Følgende Høst fik en Datter Lungetuberkulose, hvoraf hun senere døde. Hos Faderen konstateredes Tuberkulose i et Øie, og af Børnene, 4 Søstre, angrebes den ene efter den anden; 2 af dem er allerede døde, en af tuberkuløs Meningit og en af Lungetuberkulose. Af Husets Beboere var Moderen den eneste, som ikke blev angreben. Isolation og alle Forsigtighedsregler iagttoges strax ved det første Tilfælde. Hos Nabofamilien, der kun bestod af ældre Folk foruden Tjenestepigen, angrebes denne og hendes Broder, som af og til kom i Huset. I denne Del af Bygden vides aldrig at have været Tuberkulose; specielt har ingen af disse Slægter, saalangt kan erindres tilbage, havt Sygdommen. Det synes ogsaa udelukket, at den kunde være erhvervet ude eller importeret med fremmede Tilreisende. (H. G. Holst). Ogsaa i Ytre Romsdal bliver Lungetuberkulose almindeligere. (Parelius). Dette synes ogsaa at være Tilfældet i Søndre Nordmør. (L. Selmer). I Nordre Nordmør er Sygdommen mest udbredt i Herrederne Aure og Edø; at den i det Hele taget er tiltaget i Distriktet, er ikke blot Publikums Mening, men en ligefrem Kjendsgjerning; derfor er vistnok en Tuberkuloselov paakrævet snarest mulig. (Herlofsen).

Blegsot, Anæmi og Nevrasteni samt Fordøielsessygdomme er, hvad der hyppigst kommer under Behandling i Ytre Romsdal, og ikke mindst er dette Tilfældet paa Landsbygderne. En livsfrisk, naturlig Bondepige er nu ligesaa sjelden at se som en bondeklædt. (Parelius). I Nordre Nordmør er derimod Fordøielseslidelser langt mindre udbredt end andetsteds, hvor Distriktslægen kjender Forholdene; han søger Forklaringen i Nordmøringens mere afvejlende og «civiliserede» Maaltider og større Forbrug af fersk Mad. Til Gjenæld synes her Aandedrætsorganernes Sygdomme at spille en mere fremtrædende Rolle. (Herlofsen).

Af **obstetriciske Operationer** udførtes af Lægerne tilsammen 69, deraf i Vestre Søndmør 1, Indre Søndmør 8, Østre Søndmør 1, Nordre Søndmør 6, Ytre Romsdal 11, Indre Romsdal 5, Søndre Nordmør 22, Sundalen 5, Surendalen 7 og Nordre Nordmør 3. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 179.

Antallet af **Fødte** og **Døde** ifølge Opgave fra det statistiske Centralbureau sees af Tabel Side 178.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1739 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 53,1.

Paa **Barselseng** døde efter Presternes Opgaver 17 Kvinder. Lægerne har opgivet Dødsarsagen for 11 saaledes: Barselfeber 8, Livmoderbristning 2, Blødning 1.

Om de **hyppigste Dødsarsager** se Tabellen næste Side.

De hyppigste Dødsaaarsager var:

Dødsaaarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Alderdomssvaghed	271	22	249
Lungetuberkulose	215	40	175
Lungebetændelse	131	35	96
Kræft (Cancer og Sarkom)	86	21	65
Tuberkulose Betændelser udenfor Lungerne ..	73	19	54
Hjerneslag	56	12	44
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	55	13	42
Medfødt Svaghed	47	16	31
Organisk Hjertesygdom	46	11	35

Om **Veirliget** anføres fra Indre Romsdal, at Vinteren var noksaa streng med stadigt, stille Veir i Januar og stærkt Snefald i Februar; men i Slutningen af denne Maaned indtraf Mildveir med Regn og Storm, saa Sne-masserne smeltede og foraarsagede betydelige Sneskred med adskillig Ødelæg-gelse tildels med Tab af Menneskeliv. Vaaren var kold og tør, saa Saaningen ikke kunde begynde fuldt saa tidlig som sædvanligt. Sommeren var i det Hele varm og behagelig med afvejlende Regn og Sommervarme. Det blev derfor i det Hele taget et godt Aar, og Indhøstningen foregik ogsaa under ganske heldige Omstændigheder. Høsten var mild, saa godt som uden Kulde før Jul. (Chr. Lund). Distriktslæge Herlofsen, Nordre Nordmør, har leveret en Tabel over meteorologiske Iagttagelser, hvoraf et Uddrag hidsættes paa næste Side.

Levemaade og hygieniske Forhold. Fra Østre Søndmør omtales Kosten, men især dens Tilberedning, som noksaa tarvelig, særlig om Sommeren, naar Creaturene er paa Sæteren. Følgen er, at Fordøielsessygdomme er meget almindelige. At de gamle Røgstuer mer og mer forsvinder, er alt andet end heldigt i sanitær Henseende. De nye Huse opføres med smaa, slet ventilerede Rum, hvor Luften derfor det hele Døgn er temmelig daarlig. Naar undtages hjemmebrygget Øl bruges lidet berusende Drikke. (Nordang).

I Nordre Søndmørs Landdistrikter spores der fra Aar til andet rask Fremgang i hygienisk Henseende. Levemaaden er bedre, og Boligerne bliver større og luftigere, saa Stellet paa de fleste Steder maa kaldes upaaklageligt. Ogsaa i Aalesund By har Forholdene været noksaa gode, takket være de gode Tider for Fiskerierne. Der staar dog adskilligt tilbage at rette, navnlig fordi Boligerne ofte bliver for trange, da der bygges for lidet i Forhold til Byens raske Væxt. (Lorentzen).

Ogsaa i Indre Romsdal mærkes jevn om end langsom Fremgang; navnlig begynder Folk at faa mere Sands for større Komfort baade inden og uden Døre. Sandsen for Havestel og Træplantning er i Tiltagende, og det er ikke sjelden at se nette smaa Trapper eller Verandaer udenfor nyopførte Boliger. (Chr. Lund).

Meteorologiske lagttagelser.

	Barometerstand i Millimeter.				Lufttemperatur i Grader C.			Nedbør i Milli- meter.
	Middelstand.		Høiest Stand.	Lavest Stand.	Kl. 2 Efterm. Middel- temp.	Høiest Temp.	Lavest Temp.	
	Kl. 9 M.	Kl. 9 Aften.						
Januar	762,2	762,1	775,3	744,0	÷ 2,8	6,2	÷ 14,0	24,6
Februar	754,1	754,2	767,5	737,5	0,9	7,5	÷ 15,5	184,6
Marts	754,9	754,8	770,8	734,0	4,0	9,6	÷ 7,6	37,2
April	760,5	764,5	770,8	741,8	9,6	17,0	÷ 2,2	35,4
Mai	759,6	760,1	777,0	746,8	13,5	23,0	2,5	22,6
Juni	763,1	763,2	771,8	745,0	13,8	22,2	5,8	78,3
Juli	761,1	760,4	773,8	745,2	12,2	26,0	9,0	33,2
August	759,1	758,6	770,6	744,8	18,9	25,0	10,0	77,6
September . . .	756,1	755,5	771,8	740,6	11,1	19,0	4,0	197,2
Oktober	764,2	764,5	776,8	738,8	9,1	11,8	÷ 0,2	102,4
November	762,4	761,8	779,0	739,5	2,8	10,0	÷ 9,0	162,7
December	758,4	758,9	777,3	730,0	1,3	7,8	÷ 12,3	56,7
Hele Aaret . .	759,6	759,9	779,0	730,0	8,4	26,0	÷ 15,5	1013,5
	759,8							

Lægedistrikter.	Sundhedskom- missioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Romsdals Amt.	87	3323	17
Vestre Søndmør	-	281	-
Indre —	¹⁾ 5	189	1
Østre —	²⁾ 5	189	1
Ørskog	³⁾ 2	189	-
Nordre Søndmør	⁴⁾ 20	612	2
Ytre Romsdal	⁵⁾ 11	496	5
Indre —	⁶⁾ 6	296	-
Søndre Nordmør	⁷⁾ 20	516	3
Sundalen	⁸⁾ 5	98	1
Surendalen	⁹⁾ 8	163	3
Nordre Nordmør	¹⁰⁾ 5	294	1

¹⁾ Volden 4, Ørsten 1. ²⁾ Stranden 4, Sunnelven 1. ³⁾ Øskog 1, Skodje 1. ⁴⁾ Aalesund 20. ⁵⁾ Molde 4, Bolsø 1, Bud 2, Akerø 1, Frænen 1, Vestnes 2. ⁶⁾ Grytten 2, Nesset 2, Eresfjord og Vistdalen 2. ⁷⁾ Kristiansund 11, Kornstad 1, Frei 1, Grip 2, Øre 1, Strømsneset 1, Bremsnes 2, Kvernes 1. ⁸⁾ Sundalen 3, Øksendalen 1, Tingvold 1. ⁹⁾ Stangvik 1, Aasgaard 1, Surendalen 4, Rindalen 2. ¹⁰⁾ Edø 2, Tusteren 1, Aure 1, Halse 1.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Amtets **Sygehus** er i Molde. I Aalesund er et lidet kommunalt Sygehus forbundet med Byens Fattighus samt et Epidemilazaret og et lidet privat Sygehus.

Badeindretninger for varme og kolde Bad (Sø- og Ferskvand) samt Gytjebad findes i Aalesund. I Molde et Søbad, og i Grand Hotel dersteds er der Anledning til at faa Karbad.

Tabellen paa foregaaende Side giver Oplysning om Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

XVI. Søndre Trondhjems Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaccinatorer.
Amtet	18606,24	123 750	62	8	84	48
1. Trondhjems Stads- fysikat	Trondhjem, Kjøbstad	35,24	28 792	¹⁾ 30	7	28	-
2. Strinden	686,80	12 066	²⁾ 6	-	7	7
	Strinden	138,23	4 321	5	-	2	2
	Malvik	182,41	2 499	-	-	1	1
	Klæbu	209,63	970	-	-	1	1
	Tilder		541	-	-	1	1
	Byneset	78,05	1 906	-	-	1	1
	Leinstranden	46,54	1 132	-	-	1	1
	Buviken	31,94	697	-	-	1	1
3. Selbu	Selbu	2 545,04	5 421	1	-	2	2
4. Røros	3 439,17	6 111	3	1	3	3
	Røros med Bergstaden	1 900,45	4 075	3	1	2	2
	Røros						
	Aalen	696,72	1 756	-	-	1	1
	Til Røros Prestegjæld og Røros Lægedistr. hører ogsaa en Del af Tolgen Herred af Hedemarkens Amt..	842,00	280	-	-	-	-

¹⁾ Heraf er 3 ikke praktiserende. ²⁾ Distriktslægen bor i Trondhjem.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i Km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinater.
5. Guldalen	2 972,67	12 973	3	-	8	8
	Melhus	118,91	2 260	1	-	1	1
	Flaa	127,30	591	-	-	1	1
	Helandet	168,33	1 074	-	-	1	1
	Horg	290,12	2 193	-	-	1	1
	Støren	266,15	1 856	2	-	1	1
	Budalen	350,45	595	-	-	1	1
	Singsaas	695,04	1 569	-	-	1	1
	Soknedalen	434,74	1 931	-	-	1	1
	Holtaalen	521,63	904	-	-	1	1
6. Opdal	2 805,14	5 275	2	-	4	4
	Opdal	2 398,80	4 013	1	-	2	2
	En Del af Rennebu (søn- denfor Vangsgraven)	209,70	734	-	-	1	1
	Til Opdal Lægedistrikt hører derhos Inset Annex til Kvikne af Hedemarkens Amt..	196,64	528	1	-	1	1
7. Orkedalen	1 943,59	14 439	5	-	12	6
	Børsen	309,49	2 170	1	-	2	2
	Børseskognen	470,33	1 365	-	-	-	-
	Orkedalen	636,14	6 115	3	-	5	2
	Meldalen	527,63	3 109	1	-	3	1
	Rennebu (den til Opdal Distrikt hørende Del fraregnet)	527,63	1 680	-	-	2	1
8. Hitteren	921,83	9 669	2	-	6	6
	Hitteren	433,72	2 525	1	-	2	2
	Freien	243,76	4 671	1	-	2	2
	Fillan	244,35	2 473	-	-	2	2
9. Hevne	Hevne	1 090,46	5 153	2	-	2	2
10. Ytre Fosen	656,88	9 877	2	-	3	2
	Bjugn	460,15	4 739	1	-	1	1
	Ørlandet	71,67	3 628	1	-	1	-
	Jæssund	125,06	1 510	-	-	1	1
11. Indre Fosen	814,24	7 527	4	-	4	4
	Stadsbygden	135,77	1 887	-	-	1	1
	Rissen	503,53	4 212	3	-	2	2
	Agdenes	194,04	1 428	1	-	1	1
12. Nordre Fosen	1 733,82	7 255	2	-	5	4
	Roan	750,04	2 105	1	-	1	1
	Osen	114,23	1 605	-	-	1	1
	Stoksund	869,55	1 116	-	-	2	1
	Aa	869,55	4 429	1	-	1	1

Sundhedstilstanden betegnes fra de fleste Lægedistrikter som i det Hele god, kun fra Guldalen og Hitteren karakteriseres den som mindre tilfredsstillende. Mæslinger og Influenza forekom epidemisk inden Amtet. Lungebetændelse og Diarré var hyppigere end sædvanlig, derimod optraadte Tyfoidfeber og Skarlagensfeber sjældnere end Aaret forud. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme udgjorde 13 852 med 375 Dødsfald mod henholdsvis 11 897 og 479 i 1896.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 2 135 eller 16,5 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (129 400). I 1896 var Dødeligheden 17,1 pro mille.

Til Oplysning om de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Lægedistrikter henvises til Tabel Side 186 og 187, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Tyfoidfeber var ikke almindelig. I Trondhjems By forekom kun 32 Tilfælde, af hvilke desuden ikke saa faa var importerede. 23 af Patienterne indlagdes paa Sygehus; 6 døde. I Guldalen Distrikt, hvorfra der opføres 11 Angrebne, var Tilfældene spredte enkeltvis i Hølandet, Støren og Singsaas. Kun paa 2 Pladse under Gaarden Skaarvold i Støren optraadte 5 Tilfælde. Fra Hevne opføres 5 spredte Tilfælde, hvor Smittekilden var ukjendt. Til Bjugn i Ytre Fosen kom en Mand syg fra Søndmør med Notbaad; han indlagdes i Trondhjems Sygehus. Et Tilfælde i Indre Fosen antoges at skyldes Smitte fra Trondhjem.

Skarlagensfeber var meget sjældnere end Aaret forud. Af de ialt anmeldte 215 Tilfælde forekom 129 i Trondhjem; af disse sidste indlagdes 70 i Sygehus eller Lazaret. I Guldalen blussede Epidemien fra Aaret forud paany op i Soknedalen og bredte sig videre til Støren og Singsaas. Dens Forløb betegnes som mildt; 36 Tilfælde, hvoraf 1 dødeligt. (H. Jenssen). I de øvrige Distrikter er kun ganske faa Tilfælde anmeldte.

Mæslinger var om Høsten meget udbredt over næsten det hele Amt. I Trondhjem indtraf et Par Tilfælde allerede i Juni, men det lykkedes da at standse videre Smitte fra disse. Landliggere, der vendte tilbage til Byen i August, bragte imidlertid Smitte paany med sig fra Landdistrikterne, hvor Sygdommen var udbredt. Ialt anmeldtes 1 338 Tilfælde, men en stor Del behandledes ikke af Læge og er saaledes ikke kommet med i Statistiken. Epidemien, der antoges afsluttet ved Aarets Udgang, forløb i det Hele mildt. 30 Dødsfald eller 2,2 pCt. af de Anmeldte skyldes direkte Mæslinger; en Del Dødsfald af Bronkit og katarralsk Lungebetændelse i Høstens Løb maa dog nok ogsaa skrives paa Mæslingernes Regning. (Bøckman). Fra Strinden Distrikt er anmeldt 85 Tilfælde uden Dødsfald. I Orkedalen Distrikt forekom Sygdommen i Børsen, Orkedalen og Meldalen; Smitten skrev sig fra Trondhjem. Epidemien var ogsaa her i det Hele godartet; faa Tilfælde kom til Lægebehandling. (Hoffmann). I Hitteren Distrikt begyndte Epidemien i August, rimeligvis ogsaa indført fra Trondhjem; baade Store og Smaa angrebes, og neppe noget Hus gik fri. Forløbet var i Begyndelsen mildt, senere mere alvorligt. Der kom Eftersygdomme, især Øienaffektioner, langvarige Bronkiter og Pleuriter. Paa Frøien optraadte i nogle Tilfælde crouplignende Fænomener. En voxen Gut døde under Symptomer af en Angina Ludovici. I det følgende Aar (1898) kom under Behandling 3 Tilfælde af tuberkuløs Hjernebetændelse i umiddelbar Tilslutning til Mæslinger. (Knutssøn). Ogsaa i Hevne Distrikt, hvor Sygdommen i enkelte Tilfælde begyndte med Konvulsioner og Koma, var Forløbet ofte ondartet, Rekonvalescentsen almindelig langvarig og ledsaget af langvarige Øienaffektioner. Skolerne maatte paa sine

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er op- given for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.				
	Tilfælde.	Dødsfald.														1		2	
																Trond- hjems Stads- fysikat.	Strinden.		
																		Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	55	9	55	2	-	3	8	9	4	2	5	4	6	9	3	32	6	2	-
Skarlagensfeber	215	15	211	39	48	44	20	15	13	8	4	5	9	3	3	129	10	12	2
Mæslinger	1591	38	1591	1	-	1	2	-	4	3	24	71	574	723	188	1338	30	85	-
Difteri (Croup)	317	45	315	73	42	54	22	29	21	34	9	6	6	11	8	131	12	18	2
Blodgang	20	3	20	-	-	2	-	-	-	3	8	4	1	1	1	-	-	2	-
Barselfeber	43	5	43	1	8	4	3	4	4	-	6	5	1	4	3	10	3	2	1
Pyæmi, Septhæmi	64	15	55	4	4	7	4	4	8	5	3	3	3	4	6	7	7	1	1
Rosen	130	3	130	12	11	8	9	15	10	16	8	11	6	13	11	65	3	2	-
Røde Hunde	44	-	44	1	8	11	8	8	5	1	1	-	-	1	-	24	-	20	-
Vandkopper	114	-	114	7	15	13	25	12	6	2	8	3	2	4	17	89	-	1	-
Kusma	12	-	12	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5	3	-	-	-
Kighoste	238	8	238	58	38	19	17	27	25	8	13	1	12	3	17	96	2	8	-
Akute Katarrer i Aande- drætsorganerne	4963	89	4933	710	627	511	496	409	334	253	163	181	317	374	558	2764	56	271	5
Influenza	1893	9	1893	606	659	281	96	56	51	32	18	6	24	19	45	853	2	79	-
Lungebetændelse	865	70	865	118	105	110	107	100	82	52	19	19	47	52	54	243	24	40	5
Pleurit	251	5	251	23	34	31	19	23	20	22	27	15	11	16	10	77	1	11	-
Gigtfeber	289	5	289	36	30	31	42	37	18	14	14	13	16	24	14	115	1	3	-
Akut Diarré (Kolerine) . .	2739	50	2736	125	131	213	159	164	200	336	560	390	136	164	158	1680	35	147	-
Pemfigus hos Nyfødte . . .	9	6	7	-	-	-	-	-	2	2	3	-	-	-	-	7	5	1	-
Tilsammen	13852	375	13802	1820	1762	1343	1037	912	807	793	893	737	1171	1426	1101	7663	197	705	16

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																			
	3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	Selbu.		Røros.		Guldalen.		Opdal.		Orkedalen.		Hitteren.		Hevne.		Ytre Fosen.		Indre Fosen.		Nordre Fosen.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	1	1	-	-	11	2	-	-	-	-	1	-	5	-	2	-	1	-	-	-
Skarlagensfeber	-	-	-	-	36	1	7	1	8	1	3	-	2	-	8	-	6	-	4	-
Mæslinger	-	-	5	-	3	-	1	-	12	1	63	4	18	-	16	-	10	1	40	2
Difteri (Croup)	2	2	22	1	42	7	4	1	41	9	6	3	5	-	21	2	4	3	21	3
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	3	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	2	-	13	1	3	-	-	-	-	-	4	-	1	-	4	-	-	-	4	-
Pyæmi, Septhæmi	-	-	1	1	-	-	-	-	19	2	5	-	11	-	-	-	3	3	17	1
Rosen	3	-	21	-	7	-	3	-	12	-	5	-	3	-	3	-	1	-	5	-
Røde Hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	-	-	7	-	9	-	-	-	5	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-
Kusma	-	-	8	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste	2	-	54	-	9	-	-	-	19	3	-	-	-	-	-	-	1	-	49	3
Akute Katarrer i Aande- drætsorganerne	44	4	816	3	237	6	50	1	317	5	68	3	98	-	74	2	107	3	117	1
Influenza	3	-	332	-	93	-	78	1	83	-	118	1	100	-	43	2	37	2	74	1
Lungebetændelse	19	1	96	5	116	9	40	3	82	5	31	1	35	3	50	4	42	6	71	4
Pleurit	5	-	30	-	21	-	4	-	41	-	19	1	8	1	19	-	3	-	13	2
Gigtfeber	-	-	34	-	21	3	8	1	36	-	16	-	9	-	6	-	26	-	15	-
Akut Diarré (Kolerine) . .	36	-	297	-	170	-	12	1	162	2	19	3	54	-	45	4	59	2	58	3
Pemfigus hos Nyfødte . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	117	8	1736	11	778	28	207	9	838	28	359	17	368	7	291	14	302	20	488	20

Steder holdes lukkede paa Grund af Sygdommen. (P. M. Selmer). I Ytre Fosen begyndte Epidemien først mod Aarets Slutning og strakte sig ind i det nye Aar; den fik ogsaa her stor Udbredning i samtlige Herreder, men Forløbet var som Regel mildt. (H. R. Smith). I Indre Fosen var Sygdommen i December udbredt saagodtsom over hele Distriktet. Den var foruden af vanlige Komplikationer ofte ledsaget af Næseblødning og syntes i det Hele at være mere end almindelig ondartet. (K. Knudsen). Fra Nordre Fosen omtales ogsaa det samme ondartede Forløb med Komplikationer og Eftersygdomme; Smitten antoges bragt fra Trondhjem. (Wallace).

Difteri (Croup) var ligesom Aaret forud i Aftagende. I Trondhjem var Antallet af Angrebne omtrent det samme som i 1896 (henholdsvis 131 og 136). 126 indlagdes i Lazaret; 33 af disse havde alene Difteribaciller i Svælget uden kliniske Symptomer; Undersøgelse af Svælget hos disse foranledigedes ved, at Husfæller havde havt Difteri. Da disse Baciller ikke sjelden holder sig med stor Haardnakkethed, foranlediges derved ofte meget langvarige, indtil Maaneders, Ophold paa Lazaretet til ofte stor Gene for Vedkommende; man har dog, saavidt skjønnes, ingen anden Udvei end at beholde Patienterne internerede saa lang Tid. (Bockman). I Selbu Distrikt forekom et Tilfælde hos en omstreifende Taterfamilie paa 3 Medlemmer; kun den ene angrebes, de øvrige to gik fri. (F. Holst). I Røros forekom 22 for det Meste spredte Tilfælde gennem det hele Aar, uden at Smittekilden kunde paavises. Serumbehandlingen viste i alle Tilfælde gunstigt Resultat. (W. Müller). I Guldalen indtraf de fleste Tilfælde i Aarets første Maaneder med det største Antal Angrebne i Støren Herred; desuden forekom Sygdommen paa flere Gaarde i Soknedalen, Singsaas og Melhus. Naar den i Tide kom under Behandling, gav Serum ogsaa her udmærket Resultat. (H. Jenssen). Af de fra Orkedalen Distrikt opførte 41 Tilfælde forekom 17 i Orkedalen, 2 i Børsen, 9 i Børseskognen og 13 i Meldalen. Den gode Virkning af Serumbehandlingen opmuntrede Folket til at søge Lægehjælp. Af de 9 Dødsfald skrev de fleste sig fra Croup; flere af disse Patienter kom for sent under Behandling. Profylaktisk Injektion anvendtes oftere med Nytte i fattige og trange Hjem, hvor en virksom Afsondring var umulig. (Hoffmann). I Hitteren Distrikt havde der paa Indhitteren en Tid gaaet et let Angina, der ikke blev anmeldt, før et Par Dødsfald indtraf. Smittekilden var ukjendt. Sygdommen fik ingen videre Udbredelse. (Knutssøn). I Hevne behandledes 5 Børn, samtlige lidende af Croup, med Serum; ingen døde. I Ytre Fosen optraadte Sygdommen her og der med enkelte eller ganske faa Tilfælde paa hvert Sted. Af de to opførte Dødsfald var det ene indtruffet før Lægens Ankomst. (H. R. Smith). I Indre Fosen forekom 4 spredte Tilfælde med 3 Dødsfald. I Nordre Fosen var Sygdommen væsentlig lokaliseret til 3 forskellige Steder, mellem hvilke ikke nogen Forbindelse kunde paavises. I Begyndelsen af Aaret optraadte den paa et Par Øer i Osen Herred, derfra kom den over til Fastlandet og til Sandø i Roan Herred. Derefter viste den sig paa et Par Gaarde inderst i Brandstjorden i Roan Herred, hvor den var særlig ondartet. Endelig forekom den paa Stokøen i Stoksund Herred, hvorfra den kom over til det nærliggende Fastland. Sædvanlig angrebes ikke mer end et Par Personer, mest Børn under 15 Aar, i hvert af de smittede Huse; Smitten antages oprindeligt at skrive sig fra Trondhjem. Foruden de nævnte forekom nogle spredte Tilfælde i Roan Herred, saaledes en 28 Aar gammel Mand, der kom syg hjem fra Excercerpladsen. Fra Juli af indtraf ingen nye Tilfælde. (Wallace).

Af **Blodgang** forekom om Sommeren og Høsten 18 Tilfælde med 3 Dødsfald i Hevne Distrikt.

Kighoste, der i 1896 havde epidemisk Udbredning inden Amtet, holdt sig i flere Lægedistrikter noksaa almindelig i første Halvaar af 1897. Fra Trondhjem opgives saaledes 96 Tilfælde. I Orkedalen forekom den over det hele Distrikt i 1ste Halvaar, men kun de færreste Angrebne kom under Lægebehandling. I Nordre Fosen var den noksaa ondartet og ledsagedes hyppigt af Bronkiter og Pneumonier. (Wallace).

Influenza optraadte epidemisk i Aarets 1ste Kvartal, men forekom forresten i alle Maaneder. Der opgives i det Hele 1893 Tilfælde, de fleste fra Trondhjem, Røros, Hitteren og Hevne Distrikter.

Af **Lungebetændelse** anmeldtes i Trondhjem et ganske stort Antal; Dødeligheden var den sædvanlige.

Akut Diarré (Kolerine) var noget hyppigere end almindelig. I Selbu forekom Kolerine epidemisk i de første Høstmaaneder.

Pemfigus hos Nyfødte. I Trondhjem anmeldtes 7 Tilfælde med 5 Dødsfald; i intet af disse var der Grund til at antage, at Smitten var overført ved Jordemoderen. Hun blev dog efter at have stillet med Barnet tilholdt omhyggelig Renselse baade af sin Person og sine Effekter. (Bøckman).

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde sees af nedenstaaende Tabel:

Sygdom.			Fordeling paa Lægedistrikterne:														
			1		2	3		4	5	6	7	8		9	10	11	12
			Trondhjem.		Strinden.	Selbu.		Røros.	Guldalen.	Opdal.	Orkedalen.	Hitteren.		Hevne.	Ytre Fosen.	Indre Fosen.	Nordre Fosen.
			Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar . . .	25	-	16	-	1	1	-	-	2	-	-	-	-	4	-	1	-
Syfilis, konstitutionel	86	7	64	2	4	3	3	1	1	8	-	2	2	-	3	-	-
— , hereditær . . .	6	-	-	-	-	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gonorré og Uretrit .	376	-	281	-	14	5	-	2	10	2	18	7	-	6	19	11	1

Af Sygelisten for Trondhjems Sygehus sees tilsammen 27 Patienter at være behandlede for primær og sekundær Syfilis og 19 for Gonorré. Af Gonorré anmeldes i Trondhjem Aar om andet et mærkelig konstant Antal, medens derimod Chanker og Syfilis synes at aftage. Aarsagerne hertil er ganske uklare. Da Trafiken baade tillands og tilsøs stadig voxer, synes en mindre Anledning til Smiteimport ikke at være Grunden. Ved den offentlige Visitation foretoges 14 Undersøgelser af Kvinder; 4 af disse led af sekundær Syfilis og 4 af Uretrit. (Bøckman). I Selbu forekom mod Sædvane en Del Tilfælde af Gonorré og Uretrit; hvorfra den første Smitte skrev sig, lykkedes det ikke at opspore. Natteløberiet drives grændseløst, og de Syge søger tildels Læge i Trondhjem. (F. Holst). I Opdal smittede en Tjenestepige i en Familie Mand, Kone, to Sønner og en Svigerdatter med Syfilis. Dette kan forklares ved den herskende store Mangel paa Renlighed, idet Kopper, Skeer, Knive og Gaffer o. s. v. ofte bruges af Andre uden at være rengjorte. Sædeligheden blandt Ungdommen staar ikke meget høit,

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lungetuber- kulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Trondhjems Stadsfysikat	620	100	197	423
Strinden	49	11	16	33
Selbu	38	2	8	30
Røros	120	22	11	109
Guldalen	122	30	28	94
Opdal	95	14	9	86
Orkedalen	176	35	28	148
Hitteren	107	32	17	90
Hevne	44	4	7	37
Ytre Fosen	124	34	14	110
Indre —	50	5	20	30
Nordre —	91	14	20	71
Søndre Trondhjems Amt	1636	303	375	1261
Deraf i By	620	100	197	423
— Bygder	1016	203	178	838

og Natteløberiet blomstrer. (H. G. Lund). I Hitteren Distrikt fandtes der hos et 4 Aar gammelt Pigebarn Vulvovaginit; Faderen led af Epididymit og Moderen af Uretrit. (Knutssøn). I Ytre Fosen har Dryppert i de sidste Aar faaet en stor Udbredelse især i Bjugn. Sygdommen befordres i høi Grad ved de slette Sædelighedsforhold. En virksom Kontrol fra Sundhedskommissionens Side er umulig, da et stort Antal af de Angrebne søger Lægehjælp i Trondhjem. De fleste Kvinder unddrager sig vistnok enhver Behandling. Undersøges de efter Angivelse, bliver Resultatet oftest negativt, idet Sygdommen allerede er kronisk og vanskelig kan konstateres uden ved mikroskopisk Undersøgelse. To af de for Distriktet opførte Tilfælde var hos smaa Pigebørn og skyldtes ikke kjønslig Overførelse. (H. R. Smith).

Af **Fnat** anmeldtes 254 Tilfælde mod 473 Aaret forud. De fleste Angrebne opføres fra Trondhjem, Hitteren og Røros. I Guldalen og Nordre Fosen anføres Sygdommen at være i betydeligt Aftagende.

Blegspot, Anæmi og Fordøielsessygdomme var fremdeles meget almindelige i Opdal saavel blandt Kvinder som Børn, efter Distriktslægens Antagelse begrundet i daarlig Levemaade, slet tilberedt Kost og megen Brug af Kaffe. Oprettelsen af de mange Meierier bevirker, at Befolkningen mere og mere lever paa den saakaldte «Meierimelk», det vil sige den fra Meierierne tilbageleverede, skummede Melk. Mange taaler den ikke, og selv hos Kalve og Grisunger fremkalder den i ukøgt Tilstand ikke sjelden Diarré; køgt taales den derimod godt, ligesom den ogsaa uden Ulemper kan anvendes til Grød og Brødbagning. (H. G. Lund). I Indre Fosen er ogsaa disse Sygdomme meget almindelige paa Grund af den daarlig tilberedte og ensformige Kost. (K. Knudsen). I Nordre Fosen synes derimod Fordøielsessygdomme at aftage. (Wallace).

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Mord og Drab.
Trondhjems Stadsfysikat	973	37	650	156	9	3	17	2	2
Strinden	307	8	226	40	3	4	2	-	-
Selbu	140	5	63	8	-	-	-	1	-
Røros	204	6	113	21	2	1	5	1	-
Guldalen	304	1	231	26	1	-	6	-	-
Opdal	121	4	87	7	3	1	-	-	-
Orkedalen	315	8	253	33	5	-	4	-	-
Hitteren	309	3	138	29	5	2	2	-	-
Hevne	139	3	56	8	1	-	1	-	-
Ytre Fosen	280	13	123	15	-	-	3	-	-
Indre —	237	3	97	12	1	-	1	-	-
Nordre —	228	5	111	16	1	1	10	-	-
Søndre Trondhjems Amt ¹⁾	3546	95	2135	369	30	11	51	4	2
Deraf i By	973	37	650	156	9	3	17	2	2
— Bygder	2573	58	1485	213	21	8	34	2	-

¹⁾ I Summerne for Amtet er ikke medregnet de Tal, der falder paa de til Røros og Opdal Distrikter hørende Dele af Hedemarkens Amt.

Tuberkulose. I Trondhjem er fra Aarets Begyndelse udstedt Paabud om at anbringe og holde ordentligt rene Spyttbakker i alle offentlige Lokaler, Kontorer Verksteder, Butiker o. s. v. Derhos anmeldes alle Dødsfald af Tuberkulose, og Sygerum samt Effekter desinficeres. Beboelsesrum, hvoraf Tuberkulose er udflyttet, desinficeres gratis, for Alle, der ønsker det. I Aarets Løb er foretaget 86 Desinfektioner i Anledning af Dødsfald, tildels ogsaa ved Indlæggelse i Sygehus, medens Adgangen til gratis Desinfektion ved Flytning kun har været benyttet i 3 Tilfælde. Noget synderlig effektivt Opsyn med Anbringelse og specielt med Renhold af Spyttbakker har naturligvis ikke kunnet føres med de Arbejdskræfter, der staar til Raadighed. Men ved leilighedsvise Eftersyn søger man mest muligt at bringe Vedkommende til at efterkomme Paabudet, og nogen Modstand, udenfor den, der skriver sig fra Ligegyldighed og Uorden, har Paalægget ikke mødt. Beklageligvis har det for Jernbanevognes Vedkommende ikke lykkedes at faa indført nogen Ordning, hvorfor de ogsaa frembyder et høist modbydeligt Udseende. I de i Byen gaaende Omnibuser er derimod Spytning forbudt, og dette overholdes ogsaa ganske strengt. (Bøckman). I Røros Distrikt er Lungetæring og andre tuberkulose Affektioner i stadigt Tiltagende. (Müller). I Hevne Distrikt omgaaes man nu de Syge med langt større Forsigtighed og Hensyntagen til Sygdommens Farlighed og Smitsomhed end forhen. (P. M. Selmer). I Ytre Fosen Distrikt vinder Sygdommen stedse større Udbredelse. Patienterne unddrager sig dog ofte Kontrol ved at søge Læge i Trondhjem eller henvende sig til Andre med midlertidigt Ry som Specialister i Sygdommen. Distriktslægen faar derfor i mange Tilfælde først

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.		
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Moder.	Barn.	Mødre.	Mødre.	
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.
Utilstrækkelige og smertefulde Veer	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Utilstrækkelige Veer	46	¹⁾ 1	²⁾ 46	³⁾ 4	3	-	⁵⁾ 3	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhed	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hyperemesis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie med Hagen bagtil	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	7	⁴⁾ 1	2	⁶⁾ 6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	⁷⁾ 1	-
Fastvoxning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Tilsammen	57	1	57	4	11	1	6	6	2	1	1	1	1	4	6	1	
	58		61		12		12			2					7		

¹⁾ Kollaberede 1½ Time efter Forløsningen; opført som død af Blødning paa Listen over Døde. ²⁾ Deraf 3 Gange begge Tvillinger.
³⁾ Hos et Foster Tang paa sidstkommende Hoved. ⁴⁾ Dødsårsag ukjendt. ⁵⁾ Et Foster forløstes ved Tang paa Sædet; ét var en 2den
 Tvilling, 1ste fødtes ved Naturens Hjælp. ⁶⁾ Et Foster med Spina bifida. ⁷⁾ Dødsårsag: Pyæmi.

Besked om Sygdommen, naar Dødsanmeldelserne indløber. (H. R. Smith). I Indre Fosen er Opfatningen af Tuberkulosens Smitteevne bleven mere og mere almindelig. I 2 Tilfælde er der saaledes bleven anmodet om Desinfektion efter Dødsfald. (K. Knudsen). I Nordre Fosen synes Tuberkulose fremdeles at være ret hyppig. (Wallace). Dødsfald af Lungetuberkulose udgjorde for det hele Amt 18,5 pCt. af samtlige kjendte ved Sygdom forårsagede Dødsfald og 24,0 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Trondhjems By var Forholdet henholdsvis 16,1 pCt. og 23,6 pCt. og for Bygderne 20,0 pCt og 24,2 pCt. Forøvrigt henvises til Tabel Side 190.

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Af Læger udførtes 85 **obstetriciske Operationer**¹⁾, hvis Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 192; deraf udførtes i Trondhjem 45, Strinden 5, Selbu 2, Røros 6, Guldalen 4, Opdal 4, Orkedalen 4, Hitteren 2, Ytre Fosen 7, Indre Fosen 1 og Nordre Fosen 7.

Jordemoderhjælpen. I Selbu har 2 Jordemødre bistaaet ved tilsammen 37 Fødsler, deraf i Selbu 27, Tydalen 10. I Opdal Herred bistod Jordemoderen ved 47 Fødsler. I Indre Fosen ydede 4 Jordemødre Fødselshjælp ved 163 Fødsler, hvoraf 145 Issefødsler, 5 Sæde- eller Fodfødsler. 3 var Tvillingfødsler.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 191.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1411 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 60.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 11 Kvinder paa Barselseng. Lægerne har opgivet 10 med følgende Dødsårsager; Barselfeber 5, Barselkrampe 2, Blødning 1, Dystoki 1; for 1 var Dødsårsagen ukjendt.

De hyppigste **Dødsårsager** var:

Dødsårsag.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	303	100	203
Alderdomssvaghed	225	41	184
Kræft (Cancer og Sarkom)	132	47	85
Tuberkulose i andre Organer	90	38	52
Akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse	89	56	33
Lungebetændelse	70	24	46
Medfødt Svaghed	64	27	37
Organisk Hjertesygdom	60	30	30
Hjerneslag	59	26	33
Akut Diarré	50	35	15

¹⁾ Desuden udførtes i Opdal 2 Tangforløsninger af Jordemoderen med en lige Tang, idet Distriktslægen var fraværende paa Reise.

Veirliget. Vinteren synes for det Meste at have været temmelig streng, Vaaren kold og tør, Sommeren varm, Høsten regnfuld. Middeltemperaturen paa Røros var $+ 0,18^{\circ}$ C. mod $0,94^{\circ}$ C. Aaret forud; Opgaverne for de enkelte Maaneder vil sees af nedenstaaende Tabel. Resultatet af de meteorologiske Iagttagelser ved Stationen i Trondhjem vil sees af Tabellen nederst paa Siden.

Tabel over Temperaturforholdene paa Røros (Celsius).

1897.	Middel-temperatur.	Høieste Temperatur.	Laveste Temperatur.
Januar	÷ 15,395	÷ 2,2	÷ 35,0
Februar	÷ 9,525	+ 4,8	÷ 42,0
Marts	÷ 8,051	÷ 2,4	÷ 28,0
April	+ 0,0617	+ 7,4	÷ 18,0
Mai	+ 5,603	+ 17,4	÷ 4,5
Juni	+ 9,958	+ 17,2	÷ 1,2
Juli	+ 12,821	+ 21,2	÷ 0,2
August	+ 11,509	+ 19,1	÷ 0,5
September	+ 5,423	+ 11,1	÷ 6,5
Oktober	+ 0,425	+ 10,0	÷ 12,3
November	÷ 4,510	+ 5,0	÷ 26,0
December	÷ 6,132	+ 3,0	÷ 32,0

Uddrag af Trondhjems meteorologiske Stations Journal.

1897.	Middel-temperatur. (Celsius).	Lufttryk. (Middel).	Hyppigste Vindretnin-ger.	Skydække.		Nedbør-høide i mm.
				Middel.	Torden-veir.	
Januar	÷ 7,3	762,6	S E	5,3	-	31,9
Februar	÷ 2,0	52,4	S	8,6	-	177,9
Marts	÷ 1,2	53,9	S S E	6,1	-	17,3
April	4,7	59,3	S	6,1	-	19,4
Mai	9,2	59,1	N W	5,6	-	38,3
Juni	11,1	61,0	W N W	7,3	-	58,6
Juli	14,2	58,0	N N W	6,3	2	15,4
August	14,8	56,4	S	7,7	3	57,8
September	9,3	53,4	W N W	8,4	-	130,4
Oktober	5,5	62,3	S E / S S W	7,4	-	48,8
November	1,9	59,7	S W	9,0	1	189,3
December	0,0	56,9	S E / S S W	6,9	-	36,9

Levemaade og hygieniske Forhold. I Trondhjem har man ved Desinfektion begyndt at anvende $2\frac{1}{2}$ pCt. Lysolopløsning istedetfor 5 pCt. Karbolopløsning til Vaskning af Sygerum og Møbler. Ved Skarlagensfeber og Tyfoid-feber bruges fremdeles Svovlrøgning, ved Difteri udelukkende Vaskning. — De til

Bedring af de hygieniske Forhold udførte Arbeider er ogsaa i 1897 for den væsentligste Del kommet de nye Bydele paa Byens Østside tilgode. Der er her ført Grenledninger fra Vandledningen i Strandveien opover de fra denne udgaaende Gader paa Lademoen, saa hele den her liggende betydelige Bebyggelse, der tidligere fik sin Vandforsyning fra tildels meget mislige Brønde, nu er forsynet med Ledningsvand. Ogsaa til Vandledningens Forgrening i Bydelen Voldsminde er der givet Bevilgning, men Udførelsen er delvis strandet paa Gaardeiernes Uvillighed til at tillade Arbeide paa sin Grund uden urimelig Godtgjørelse. Af Gadekloaker er i Aaret lagt 1 340 m., hvoraf ogsaa en væsentlig Del kommer Lademoen tilgode, saa Kloaknettet her nu maa ansees for nogenlunde fuldstændigt. Paa Voldsminde har ogsaa yderligere Udvikling af Kloaknettet mødt Vanskeligheder fra Gaardeiernes Side, saa den givne Bevilgning ikke helt ud har kunnet benyttes. Ogsaa i de i den senere Tid stærkt bebyggede Gader paa Rosenborg indenfor den gamle Bygrændse er nedlagt kortere eller længere supplerende Kloakstykker, ligesom ogsaa i andre af Byens ydre Dele. Byggevirksohmheden har i Aaret været meget betydelig. Navnlig paa Østsiden af Byen, paa Rosenborg og Bakke Gaards Grund reiser sig den ene Gaard efter den anden, næsten udelukkende Trægaarde i 2 Etagar, ofte med Baggaarde. Gaardene er vistnok for en Del noget let byggede og derfor ikke saa særdeles lune, men i det Hele ret tilfredsstillende. En betydelig Mislighed er det, at en overmaade stor Del af Gaardene forsynes med Kjældere, der indredes dels til Beboelse, dels til smaa Forretningslokaler. Grunden er i det Hele uheldig, bestaar noget nedi af Lerlag, der er fugtige og fulde af Vandaarer. Betyggende Drænering bliver sjelden gennemført og er heller ikke let at udføre, da Kloakledning mangler og først kommer senere, naar Bebyggelsen er adskillig fremskreden i Strøget. Bygningsloven overlader det til Sundhedskommissionen at afgjøre, om en Kjælder skal tillades benyttet til Beboelse. Men det volder stadig Vanskeligheder at faa de herfor opstillede Betingelser respekterede. Der bliver derfor Aar om andet bygget og taget i Brug en hel Del Kjældere, der langt fra er tilfredsstillende. Det vilde være meget ønskeligt snarest mulig at faa en ny Bygningslov, hvor Reglerne for Kjælderens Indredning fastsættes i selve Loven. De vilde da forhaabentlig bedre blive overholdte. Ogsaa paa Vestsiden af Byen ved Ihlevoldene har adskillig Byggevirksohmhed fundet Sted. Den i de senere Aar herskende Nød for Boliger afhjælpes ved disse Nybygninger lidt efter lidt. Men desværre er det kun i de færreste Gaarde, at der indredes egentlige Arbeiderbekvemmeligheder, og naar saa sker, er det mest i Baggaardene. Arbeidernes Boliger er her i det Hele ganske mislige, og Opførelse af hensigtsmæssige og sunde Boliger for den egentlige Arbeiderstand vilde være meget ønskelig. — Fra Nytaar ansattes ved Sundhedskommissionen en ny Assistent, der har at føre Kontrollen med Levnetsmidler. Efterat have opholdt sig nogen Tid i Kristiania for at sætte sig ind i den der førte Kontrol, overtog han sit Arbeide i Begyndelsen af Marts. Han har daglig at besøge Fisketorvet og Kjødtorvet i Torvtiden, at efterse Melkeudsalgene og kontrollere Melken, at paase Renholdet i Slagterier, Pølsemaagerier og Udsalg af Kjød- og Fiskevarer og holde Øie med de der tilberedte og forhandlede Varer samt at kontrollere Renholdet i Bagerier. Ved disse Eftersyn er der konfiskeret ca. 500 kg. Kjødvarer, ca. 800 kg. fersk Fisk og Sild og 1 1/4 Tønde salt Sild samt en Del Melk, Ost og andre Fødevarer. 5 Gange er der i Udsalgene paatruffet Melk, der maatte antages for falsket. I de fleste Tilfælde er Forfalskningen foregaaet, før Melken kom frem til Udsalget, og den er strax ophørt, naar der blev gjort opmærksom paa, hvad der foregik. I det Hele maa den falbudte Melk siges at være af god Gehalt. Men derimod er dens Renhold mindre tilfredsstillende og Udsalgsstederne ofte ganske mislige. Det er saaledes meget almindeligt, at der i Melkeudsalgene

Liste over de af Lægerne

Dødsårsag.	Tilsammen.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
A. Infektions-, Ernærings- og konstitutionelle Sygdomme.											
<i>I. Akute.</i>											
Tyfoidefeber	6	5	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Skarlagensfeber	10	6	4	-	-	5	3	1	-	-	1
Mæslinger	30	18	12	3	6	14	5	-	1	-	-
Difteri (Croup)	12	3	9	-	2	2	5	1	1	-	-
Kighoste	2	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-
Influenza	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gigtfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Erysipelas og Phlegmone	3	2	1	1	-	-	-	1	-	-	-
Pyæmi og Septhæmi	7	5	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	35	19	16	14	13	2	1	1	-	1	-
<i>II. Kroniske.</i>											
Tuberkulose:											
a. Lungerne	100	52	48	1	-	2	-	2	2	2	2
b. Tarmkanalen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
c. Ben og Led	4	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-
d. Urin- og Kjønsorganer	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Lymfekjertler (Skrofulose)	2	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-
f. Andre Organer	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
g. Tuberkuløs Meningit	27	12	15	4	3	2	6	4	4	-	2
h. Miliærtuberkulose	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Syfilis	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Kræft:											
1. Carcinom.											
a. Maven	18	11	7	-	-	-	-	-	-	-	-
b. Leveren	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
c. Brystkjertelen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
d. Kjønsorganerne	11	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Andre Organer	11	4	7	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Sarkom.											
a. Bensystemet	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
b. Andre Steder	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Sukkersyge	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Perniciøs Anæmi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Rakit	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Medfødt Svaghed	27	17	10	17	10	-	-	-	-	-	-
Alderdomssvaghed	41	14	27	-	-	-	-	-	-	-	-
B. Sygdomme i de enkelte Organer.											
<i>I. Hjerne og Rygmarv.</i>											
Apoplexi og Hjerneemboli	26	12	14	-	-	-	-	-	-	-	-
Suppurativ Meningit	2	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-

meddelte Dødsårsager.

[illegible]

Liste over de af Lægerne

(Forts.) Dødsårsag.	Tilsammen.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Epilepsi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kramper hos Smaabørn	13	6	7	5	7	1	-	-	-	-	-
Sindssygdomme	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Hjernesygdomme	3	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-
Rygmarvssygdomme	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>II. Cirkulationsorganerne.</i>											
Klappefeil og andre org. Hjerter- sygdomme	30	16	14	-	-	-	-	-	1	-	1
Hjertelammelse	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Arteriosklerose	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>III. Respirationsorganerne.</i>											
Bronkit, akut	35	17	18	12	13	4	2	-	-	-	-
— kronisk og Bronkiektasi	18	12	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Pneumoni, katarralsk	21	14	7	6	4	7	-	-	-	-	-
— krupøs	24	9	15	-	2	1	1	1	-	-	-
Pleurit, serøs	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>IV. Digestionskanalen.</i>											
Mave-Tarmkatarr	12	4	8	3	6	-	2	-	-	-	-
Mavesaar	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Blindtarmbetændelse	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Diffus Peritonit	6	3	3	-	-	1	-	-	-	-	-
Ileus og Volvulus	4	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Vitia org. abdominis	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>V. Leveren.</i>											
Leversygdomme	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VI. Urinorganerne.</i>											
Cystit, Cystopyelonefrit	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Brighti	19	12	7	-	-	1	-	-	-	1	-
<i>VII. Kjøsorganerne.</i>											
Sygdomme i kvindelige Kjøsorg.	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>VIII. Hud- og ydre Sygdomme.</i>											
Pemfigus hos Nyfødte	5	3	2	3	2	-	-	-	-	-	-
Senil Gangræn	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Bensygdomme	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>C. Barselsygd.</i>											
Barselfeber	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-

Liste over de af Lægerne

(Forts.). Dødsaaarsag.	Tilsammen.	Deraf		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
D. Dannelsesfeil.											
Hjernemisdannelse, Spina bifida..	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
E. Unaturlig Død.											
Akut Alkoholforgiftning	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Forgiftninger	2	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-
Drukning	7	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Forbrændning	3	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Andre Ulykkestilfælde	6	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Selv mord	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	641	330	311	74	72	44	29	12	10	5	8
Ukjendt Dødsaaarsag	4	2	2	1	1	-	-	1	-	-	-
Sum	645	332	313	75	73	44	29	13	10	5	8

ogsaa forhandles Kjød- og Fiskevarer, Ost, Poteter og Rødder, Tobak, Lysolier og lignende. Sundhedsvedtægterne har rigtignok en Bestemmelse, der tydelig forbyder saadant. Men trods Paatale er det endnu ikke lykkedes at faa Dom for, at dette Paabud skal respekteres. Tvertimod er netop nu i Mai 1898 falden Meddomsretsdom, hvori den, der var tiltalt for saadant Forhold, blev frifundet, uagtet Faktum var fuldt paa det Rene. Dommen vil naturligvis blive appelleret. Men denne Dom er et illustrerende Vidnesbyrd om, hvor vanskeligt det ialfald her i Byen er at faa de Sundhedsvæsenet vedrørende Bestemmelser overholdt. Selv hvor der synes at maatte foreligge en klar og aabenbar Overtrædelse af de gjældende Vedtægter, har det oftere hændt, at Retten har givet den Tiltalte Medhold, og Sundhedsvæsenet kan ingen Vei komme. At Forbedringer i de sanitære Forhold paa den Maade hemmes og vanskeliggjøres, er selsagt. Sundhedsvæsenet søger naturligvis længst muligt at komme frem med Lempe. Men naar Publikum faar den Opfatning, at Sundhedsvæsenets lovlige Krav ikke, om det kommer til Stykket, kan drives igjennem ved Anmeldelse og Dom, bliver naturligvis Villigheden til at rette sig efter givne Paalæg i høi Grad svækket. — Ved den kommunale Kjødkontrol er i Aaret ialt konfiskeret 4 451 kg. Kjød, medens et betydelig større Kvantum er stemplet med 2den Klasses Stempel. De hyppigste Aarsager til Konfiskation har været urenlig Behandling og Bedærvelse under Transport. Af Sygdomme har hyppigst forekommet Benbrud og andre Beskadigelser, Bughindebetændelse og Eklampsi. Af Tuberkulose er i det Hele blot observeret 13 Tilfælde. Sundhedskommissionens Overskøn blev blot 1 Gang forlangt, og Kontrollørens Konfiskationskjendelse blev da stadfæstet. Efter Kjødkontrollørens Beregning er der i Aaret tilført Kontrollen ca. 1 700 000 kg. Kjød, eller omtrent 50 kg. Kjød for hvert Individ af Befolkningen. Hertil kommer saa Rensdyrkjød, der i hele Vinterhalvaaret tilføres Byen i ikke saa liden Mængde. Dette maa siges at være et ganske betydeligt Kjødforbrug.

meddelte Dødsaaarsager.

og Kjøen.

15—20		20—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	2	-	2	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
-	-	1	-	2	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17	11	27	19	26	15	21	23	19	24	27	24	45	43	11	29	2	4
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17	11	27	19	26	15	21	24	19	24	27	24	45	43	11	29	2	4

Naar man hertil erindrer, at der i Trondhjem konsumeres overmaade meget Fisk, der næsten til enhver Tid er at erholde af god Kvalitet og til rimelig, tildels overmaade billig Pris, saa maa det indrømmes, at paa gode og nærende Fødemidler har Befolkningen ingen Mangel. Det er ogsaa utvivlsomt, at Folk her lever baade godt og kraftigt, og at gode Kjød- og Fiskeretter er stadig Kost ogsaa paa Arbeidernes Bord. (Bøckman).

I Selbu betegnes Tiderne som i det Hele taget gode; Indhøstningen var god, og Priserne paa Smør og Slagt var nogenlunde. Oprettelsen af et Par Meierier har hjulpet godt til. (F. Holst).

I Orkedalen lægges an paa at forøge Melkeproduktionen, og Meierierne søger at producere et værdifuldere og bedre afsætteligt Smør. Mange bruger ogsaa Haandseparatorer. Den almindelige Velstand synes at være gaaet fremad, men samtidig er Fordringerne til Livet steget, især blandt Ungdommen. Lovligt Salg af Spirituosa finder ikke Sted; Ædrueligheden synes ikke at forbedres herved, idet Forbindelsen med Byerne er for let. Smughandel skal ogsaa foregaa og desto lettere paa et Sted som Orkedalsøren med sine 1 300 Indbyggere og uden Politipsyn. Forbruget af Tobak er ikke ubetydeligt; alene i Meldalen forbruges i Aarets Løb 4 250 Kg. Tallet er dog vistnok for lavt, da en stor Del af Bygden dækker sit Behov hos Handelsmænd i Nabobygderne, medens Salget fra Meldalen til Udenbygninger er mindre. Sædeligheden staar ikke paa noget høit Trin, og Natteløberi foregaar fremdeles. (Hoffmann, Støren).

I Ytre Fosen var Udbyttet af Fiskerierne knapt middels; dette har dog endnu ikke vist sin Indflydelse paa Folkets Levesæt. Fattiglemmer og Smaabørn forpleies og ernæres gennemgaaende godt. Antallet af Personer, der opnaar en særdeles høi Alder, er forholdsvis ikke lidet. (H. R. Smith).

Skreifisket i Nordre Fosen gav et Middelsaars Udbytte. Om Høsten indtraf derimod intet Sildefiske. (Wallace).

Sygehuse. I Trondhjem findes et kommunalt Sygehus, et Epidemilazaret, Reservestuen, hvor nogle Patienter med kroniske Sygdomme forpleies, et katolsk Hospital; desuden et kommunalt Sindssygeasyl samt Kriminalasylet. I Strinden ligger Rotvold Sindssygeasyl og Reitgjerdets Pleiestiftelse for Spedalske. Røros Verk har et lidet Sygehus med 5 Senge.

Badeindretninger. I Trondhjem findes foruden Søbadehuset tre Badeindretninger, hvoraf et Folkebad; i dette toges i Aarets Løb 15 525 Bad. Paa Røros findes en lidet søgt Karbadindretning med Dusch.

Om Sundhedstilstanden i Trondhjems Strafanstalt henvises til den almindelige Beretning.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundhedskommissioner, Vakcinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds- kommissioner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Søndre Trondhjems Amt	40	3679	36
Trondhjem	13	779	16
Strinden	¹⁾ 3	450	6
Selbu	1	116	2
Røros	²⁾ 2	176	4
Guldalen	³⁾ 6	356	1
Opdal	⁴⁾ 5	166	-
Orkedalen	⁵⁾ 5	363	-
Hitteren	⁶⁾ 3	528	2
Hevne	1	134	2
Ytre Fosen	⁷⁾ 5	189	2
Indre —	⁸⁾ 4	205	-
Nordre —	⁹⁾ 1	217	1

¹⁾ Malvik 1, Klæbu 1, Leinstranden 1. ²⁾ Røros 1, Aalen 1. ³⁾ Støren 2, Flaa 1, Horg 1, Soknedalen 1, Singasaas 1. ⁴⁾ Opdal 4, Rennebu 1. ⁵⁾ Meldalen 2, Børsen 1, Orkedalen 1, Børseskognen 1. ⁶⁾ Hitteren 1, Fillan 1, Frøien 1. ⁷⁾ Ørlandet 1, Bjugn 2, Jøssund 2. ⁸⁾ Rissen 2, Stadsbygden 1, Agdenes 1. ⁹⁾ Aa 1.

Kvaksalveriet. I Selbu siges Tilliden til Kvaksalvere indgroet. De af omreisende Agenter anbefalede elektriske Apparater har fundet stor Afsætning. (F. Holst). Paa Hitteren blomstrer Kvaksalvervæsenet fremdeles, særlig i Fiske-tiden. En Skrivelærer fra Kristiansund N. optraadte med «Kneipkur»; men det mislykkedes for ham; Folket der regner ikke andet end Draaber for «Medicin», Vand duer ikke. (Knutssøn).

XVII. Nordre Trondhjems Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vakter.
Amtet		22767,81	81 529	22	2	39	44
1. Stjørdalen		2 252,16	10 669	2	-	4	4
	Nedre Stjørdalen ..	339,27	6 372	2	-	2	2
	Hegre	613,52	2 560	-	-	1	1
	Meraker	1 299,37	1 767	-	-	1	1
2. Frosten		646,72	7 835	1	-	4	4
	Frosten	75,23	3 067	1	-	1	1
	Aasen	140,30	1 806	-	-	1	1
	Leksviken	431,19	2 962	-	-	2	2
3. Levanger		2 078,50	12 347	5	-	4	4
	Levanger, Kjøbstad	0,42	902	2	-	-	-
	Levanger	140,24	1 965	-	-	1	1
	Skogn	340,30	3 316	1	-	1	1
	Værdalen	1 597,54	6 164	2	-	2	2
4. Inderøen		985,62	11 347	2	-	5	7
	Ytterøen	28,04	1 219	-	-	1	1
	Mosviken og Verran ..	551,91	2 561	-	-	2	2
	Inderøen	145,32	4 934	2	-	1	1
	Sparbuen	260,35	2 633	-	-	1	3
5. Stenkjær		2 193,89	10 821	4	1	7	6
	Stenkjær, Ladested	0,97	1 866	2	1	2	-
	Egge	50,82	915	1	-	1	1
	Stod	633,48	2 306	-	-	1	1
	Beitstaden	1 082,71	4 466	1	-	3	3
	Skei	426,01	1 263	-	-	-	1
6. Grong		10285,71	7 601	2	-	5	8
	Grong	4 908,93	3 543	1	-	3	5
	Snaasen	2 406,35	2 568	1	-	1	1
	Lierne	2 970,43	1 490	-	-	1	2
7. Namsos		1 302,03	6 302	3	1	2	3
	Namsos, Ladested ..	0,34	1 815	2	1	-	-
	Klingen	352,15	1 100	-	-	-	1
	Vemundvik	240,55	959	-	-	1	1
	Overhallen	708,99	2 428	1	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedv. Indb. 1ste Jan. 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinater.
8. Fosnes		1 323,00	4 681	1	-	2	3
	Fosnes	860, ⁸²	2 879	1	-	1	2
	Flatanger	462, ¹⁸	1 802	-	-	1	1
9. Kolvereid		1 085,30	4 851	1	-	3	5
	Kolvereid	437, ²⁶	1 839	1	-	1	1
	Foldereid	513, ²⁰	1 032	-	-	1	1
	Nærø	134, ⁸⁴	1 980	-	-	1	1
10. Vikten		614,88	5 045	1	-	3	2
	Vikten	317, ²⁷	3 033	1	-	1	1
	Leka	297, ⁶¹	2 012	-	-	2	1

Sundhedstilstanden var i det Hele nogenlunde god; kun fra Namsos og Kolvereid Distrikter betegnes den som mindre tilfredsstillende. Tyfoidefeber og Mæslinger optraadte flersteds epidemisk inden Amtet; Influenza, Lungebetændelse, Diarré og Kighoste havde noget større Udbredelse end tidligere Aar. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme udgjorde 4 409 med 193 Dødsfald mod henholdsvis 5 137 med 190 Dødsfald det foregaaende Aar.

Dødeligheden. Ifølge Opgave fra det statistiske Centralbureau udgjorde de Dødes Antal 1 275 eller 15,8 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (80 700). I 1896 var den 15,1 pro mille.

Tyfoidefeber forekom epidemisk inden Namsos og Kolvereid Distrikter, men var forøvrigt sjelden. 2 fra Inderøen anmeldte Tilfælde optraadte hos Personer, der rimeligvis havde paadraget sig Smitten ved et Besøg i Trondhjem. I Stenkjær Landdistrikt forekom 5 spredte Tilfælde med 1 Dødsfald. Fra Namsos Distrikt anmeldtes 25, hvoraf 8 i Byen og 12 i Landdistriktet. Paa Pladsen Bangsund i Klingen optraadte i Januar et enkelt Tilfælde uden kjendt Smitteforhold. I August indsygnede paa en Plads under Gaarden Høiknes i Vemundvik 2 Personer tilhørende en brandlidt Udflytterfamilie, der boede under høist ugunstige Forhold, saa Isolation ikke var at tænke paa. Pladsens Eier, der solgte Melk til Byfolk, blev paalagt at standse Salget, men dette Forbud blev ikke overholdt, og i en Familie, som skal have havt sin Melkeforsyning fra Pladsen, indsygnede Husmoderen i September. Det er heller ikke usandsynligt, at Sygdommen fra Pladsen udbredtes til selve Gaarden Høiknes, hvor en Mand angrebes i Oktober og døde efter et kort Sygeleie. Paa Sygehuset, hvor et Par Angrebne var indlagt, optraadte i Oktober—December 9 Tilfælde, idet foruden 4 Patienter ogsaa Økonomens 3 Døtre, Tjenestegut og Pige angrebes. I Oktober paabød Sundhedskommissionen Renovation af alle Priveter i Byen, og i Begyndelsen af December Rengjering og Desinfektion af alle Vandspringskummer. (Roll).

Til Statland i Fosnes kom en Kvinde i November smittet hjem fra Namsos. I Kolvereid forekom 17 Tilfælde, hvoraf 3 endte dødelig. I Mai Maaned dukkede Sygdommen op paa en afsidesliggende Gaard i Foldereid, antagelig ved Smitte fra en omreisende Handelskarl, der havde havt Nattelogi paa Gaarden kort Tid i Forveien. Uden nogensomhelst Sammenhæng hermed optraadte Sygdommen i August Maaned i Nærø og vedvarede her til Aarets Slutning; ialt 15 Tilfælde. Smitten var utvivlsomt hjemført med tilbagevendende Fiskere fra Finmarken. Der var under Reisen optraadt Tyfoidfeber blandt dem, og deres Tøi var ikke blevet tilstrækkelig desinficeret. (Knudtzon).

Om de fra Verran i Inderøen iagttagne 3 Tilfælde af **Cerebrospinalmeningit** anfører Distriktslægen, at de alle helbrededes, men for to's Vedkommende kun relativt, idet der hos dem optraadte Paralyser, der hos den ene ser ud til at blive stationære. (Synnestvedt).

Skarlagensfeber forekom i Levanger og Inderøen Distrikter med spredte Tilfælde til forskellige Tider, men desuden i Vaarmaanederne som en liden Epidemi paa et begrændset Terrain langt inde i Verransundet, hvor den lod sig isolere. I Stenkjær Landdistrikt optraadte Sygdommen noksaa almindelig i 4de Kvartal. De fleste Tilfælde i Grong, hvor den om Høsten forekom spredt i Hovedsognet, synes at kunne føres tilbage til Smitte fra Stenkjær. Forløbet var i Almindelighed let. (Wingard). I Namsos Distrikt optraadte Sygdommen paa 2 Steder i Byens Nærhed samt i nogle Gaarde paa Namsosfjordens Sydside. I Kolvereid forekom 6 lette Tilfælde.

Mæslinger optraadte epidemisk inden de fleste Distrikter i den sidste Del af Aaret. (Angell). Sygdommen synes i Almindelighed at have optraadt mildt, kun fra Flatanger, Fosnes Distrikt, omtales den som ondartet med hyppige Komplikationer. (Fugelli).

Af **Difteri** er ikke siden 1881 observeret saa faa Tilfælde inden Amtet; Dødelighedsprocenten (20 pCt.) var dog noget større end i 1896. Sygdommen optraadte for det Meste spredt. I Forbygden i Nedre Stjørdalen, hvor der forekom 3 Tilfælde i November, blev Skolen lukket; ogsaa i Inderøen Distrikt, hvor der indtraf 1 Tilfælde under Juleferierne i en Skolelærers Familie paa Ytterøen, og den Syge ikke kunde flyttes fra Skolehuset, blev Skolen stængt og ikke aabnet igjen efter Ferierne før i Februar. (Synnestvedt).

Af **Barselfeber** anmeldtes 11 Tilfælde og 5 Dødsfald (mod 18 Tilfælde, hvoraf 3 dødelige Aaret forud).

Kighoste, der i 1896 optraadte epidemisk inden Amtet, var i betydelig Aftagende og forsvandt aldeles udover Høsten. Fra Vikten anføres, at en Del Dødsfald, der er anført under Bronkit, maaske helst burde regnes til Kighoste, hvortil de stod i et nærmere eller fjernere Aarsagsforhold. (Fretheim).

Medens de **akute Katarrer i Aandedrætsorganerne** viser nogen Aftagen, var **Influenza** i Vaarmaanederne navnlig i Marts noget mere udbredt end forrige Aar. Forløbet synes i Almindelighed at have været let, og Komplikationer var ikke almindelige. Fra Vikten anføres, at den i sine karakteristiske Former bliver sjældnere, medens den mer og mer optræder som en Art rheumatisk Feber. (Fretheim).

Lungebetændelse var i Aarets første Halvpart noksaa hyppig i Vikten, ofte vistnok paa Basis af Influenza. (Fretheim).

Akut Diarré var almindeligere end sædvanlig i Sommermaanederne. I Stjørdalen var den epidemisk og angreb baade Børn og Voxne. Symptomerne var tildels faretruende med blodige Udtømmelser. (Angell).

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Tyfoidefeber	50	6	50	3	-	-	2	4	-	-	5	5	12	15	4
Cerebrospinalmeningit	4	-	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Skarlagensfeber	138	3	138	12	7	14	10	9	5	4	2	18	14	24	19
Mæslinger	229	4	227	-	-	-	-	-	4	7	11	7	34	57	107
Difteri (Croup).	25	5	23	1	-	1	3	3	1	5	-	2	-	4	3
Barsel-feber	11	5	9	1	2	1	-	-	1	1	1	1	-	1	-
Pyæmi, Septhæmi	21	5	19	1	3	1	2	-	1	1	1	-	1	6	2
Rosen	74	3	74	9	6	7	4	7	9	7	6	1	7	4	7
Røde Hunde	20	-	20	-	3	-	-	-	-	-	10	4	2	-	1
Vandkopper	32	-	32	9	4	3	-	1	5	-	1	1	1	5	2
Kusma	3	-	3	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste	122	14	122	39	28	17	11	7	5	2	4	8	1	-	-
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne	1389	34	1389	182	237	205	157	140	92	61	36	30	64	82	103
Influenza	798	9	798	62	140	253	144	72	39	23	6	11	9	14	25
Lungebetændelse	455	73	455	71	67	47	63	59	51	13	7	8	11	31	27
Pleurit	123	7	123	11	16	11	10	13	16	4	11	7	5	12	7
Gigtfeber	150	5	150	9	15	17	13	16	23	17	10	4	10	7	9
Akut Diarré (Kolerine).	757	16	757	49	36	39	46	40	61	102	179	96	50	27	32
Pemfigus hos Nyfødte	8	4	6	-	-	-	2	2	1	-	-	-	1	-	-
Tilsammen	4409	193	4399	459	565	618	468	373	314	247	290	203	222	292	348

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																			
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
	Stjor- dalen.		Frosten.		Levanger.		Inderøen.		Stenkjær.		Grong.		Namsos.		Fosnes.		Kolvereid.		Vikten.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	-	-	-	-	-	-	2	-	5	1	-	-	25	2	1	-	17	3	-	-
Cerebrospinalmeningit.	-	-	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	-	-	-	-	14	-	18	-	36	2	37	1	27	-	-	-	6	-	-	-
Mæslinger	9	-	2	-	25	-	19	1	117	3	-	-	17	-	29	-	3	-	8	-
Difteri (Croup)	5	-	1	-	9	-	2	-	4	3	1	-	-	-	2	1	-	-	1	1
Barsel-feber	-	-	-	-	3	2	1	-	3	2	1	1	-	-	2	-	-	-	1	-
Pyæmi, Septhæmi	-	-	-	-	12	2	1	1	5	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	1
Rosen	6	1	11	-	15	-	10	-	13	-	-	-	6	1	1	-	4	1	8	-
Røde Hunde	1	-	-	-	-	-	3	-	6	-	-	-	5	-	-	-	-	-	5	-
Vandkopper	2	-	7	-	1	-	2	-	8	-	5	-	6	-	-	-	-	-	1	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste	1	1	18	2	22	3	16	4	11	-	1	-	-	-	3	-	17	-	33	4
Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	105	8	65	2	250	6	193	3	363	4	117	2	110	-	34	1	50	2	102	6
Influenza	12	-	28	2	183	1	149	1	267	3	21	-	38	-	33	-	46	1	21	1
Lungebetændelse	25	6	16	6	110	15	89	18	58	20	17	3	47	1	12	-	36	3	45	1
Pleurit	5	3	4	-	14	1	22	2	17	-	11	-	28	1	9	-	4	-	9	-
Gigtfeber	4	-	8	-	37	1	30	2	36	-	14	2	13	-	-	-	3	-	5	-
Akut Diarré (Kolerine)	84	3	37	2	149	2	90	2	210	-	24	2	86	4	18	-	19	-	40	1
Pemfigus hos Nyfødte	1	1	-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	2	2	-	-	1	-	-	-
Tilsammen	260	23	198	14	844	33	650	34	1165	39	249	11	411	11	145	2	207	11	280	15

Veneriske Sygdomme. Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde vil sees af nedenstaaende Tabel.

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:									
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
			Stjør- dalen.	Frosten.	Levanger.	Inderøen.	Stenkjær.	Grong.	Namsos.	Fosnes.	Kolvereid.	Vikten.
			Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf. Dsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf. Dsf.
Veneriske Saar	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Syfilis, konstitutionel	11	2	3	-	2	-	1	1	-	2	1	1
— hereditær	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gonorré	72	-	1	4	9	5	-	14	1	16	7	6

I Stjørdalen smittedes 3 unge Piger med **Syfilis** af en Berider i et omreisende Cirkus. (Angell).

Af **veneriske Saar** behandledes i Fosnes 2 Tilfælde i samme Hus, idet en gift Lægprædikant smittedes af sin Tjenestepige. (Fugelli).

De i Inderøen Distrikt observerede 5 Tilfælde af **Gonorré** optraadte saa spredt, at indbyrdes Forbindelse mellem dem var lidet sandsynlig. I Fosnes smittedes en 63 Aar gammel Ægtemand af en ca. 80 aarig Enke.

Veneriske Sygdomme forekommer i Vikten sjelden, uagtet Sædeligheds-tilstanden ikke kan siges at være god. (Fretheim).

Af **Fnat** er opført 263 Tilfælde, hvoraf 29 i Levanger, 74 i Stenkjær og 64 i hvert af Distrikterne Grong og Fosnes samt nogle faa i hvert af Amtets øvrige Lægedistrikter. Distriktslægen i Vikten anfører, at han ikke nærmere har kunnet specificere Antallet, men at Sygdommen utvivlsomt er i Tilbagegang der; den maa dog endnu betegnes som almindelig udbredt, og Antallet af Angrebne anslaaes i Hundreder. (Fretheim). Ogsaa fra Fosnes omtales, at de opgivne Tilfælde vistnok kun er et Faatal af det virkelige Antal, da Sygdommen er udbredt over det hele Distrikt blandt de bedre som blandt de tarveligere Bønder; den importeres med de fra Vinterfisket hjemvendende og finder en gunstig Jordbund blandt den ikke meget renlige Befolkning. (Fugelli).

Impetigo contagiosa var meget udbredt baade i Inderøen og Mosvik-Verran Herreder; paa samme Dag kom 7 Tilfælde under Distriktslægens Behandling fra 3 tæt ved hinanden liggende Husmandspladse. (Synnestvedt).

Dødsfald af **Lungetuberkulose** udgjorde for det hele Amt 15,6 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald og 19,8 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet 19,1 pCt. og 25,8 pCt. og for Bygderne 15,4 pCt. 19,5 pCt. Se forøvrigt Tabel Side 209. I Stjørdalen er Tuberkulose, særlig som Lungetuberkulose og Skrofulose, forholdsvis hyppig, og Publikum indser mer og mer Smittefarligheden; Behandlingen af de Syges Afsondringer er derfor nu omhyggeligere end forhen; men trods de noksaa kraftige Forholdsregler til at hindre Sygdommens Udbredelse (Opbrænding af de Afdødes Gang- og Sengklæder og Desinfektion af Værelserne) gaar den sin jevne Gang. (Angell). Fra Levanger skriver Distriktslæge Hiorth: Undersøgelser af Melkekvæget paa Tuberkulose foretages desværre kun i liden Udstrækning. Privat som offentlig (gjennem Sundhedskommissionerne) er der virket for

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Stjørdalen.....	98	19	23	75
Frosten.....	83	15	14	69
Levanger.....	127	21	33	94
Levanger By.....	9	1	4	5
Bygder.....	118	20	29	89
Inderøen.....	143	16	34	109
Stenkjær.....	193	26	39	154
Stenkjær By.....	21	3	4	17
Bygder.....	172	23	35	137
Grong.....	84	6	11	73
Namsos.....	42	11	11	31
Namsos By.....	12	4	3	9
Bygder.....	30	7	8	22
Fosnes.....	34	6	2	32
Kolvereid.....	36	10	11	25
Vikten.....	60	10	15	45
Nordre Trondhjems Amt.....	900	140	193	707
Deraf i Byer.....	42	8	11	31
— Bygder.....	858	132	182	676

Sagen og opfordret til at lade foretage Tuberkulinprøver, men det ser ud, som vore Gaardbrugere næsten skyr Sagen — antagelig af Frygt for altfor ubehagelige Afsløringer i saa Henseende. — I Namsos Distrikt har Lungetuberkulose en uhyggelig stor Udbredelse saavel i Byen som Landdistriktet. Det er imidlertid at haabe, at man vil spore en betydelig Nedgang efter den grundige Renovation, der foregik ved Branden 30te Mai, da saagodtsom alle Byens Huse med iværende Arnesteder for Smitten og Indhold af smitteførende Bohave, Seng- og Gangklæder gik op i Luer. (Roll). Over hele Fosnes Distrikt er Sygdommen meget stærkt udbredt, og som Regel kan paavises hereditær Belastning. Skjønt Kjendskabet til Tuberkulosens Smittemaade er almindelig udbredt, udvises der dog ikke den tilbørlige Forsigtighed med de Syges Afsondringer. Dens store Udbredelse har imidlertid bidraget til at øge Befolkningens Frygt for Sygdommen, og ved den mindste Foranledning kommer derfor Folk for at faa sit Bryst undersøgt; for Personer med iboende Disposition er ogsaa Klimatet meget farligt paa Grund af de hyppige og pludselige Svingninger i Fugtigheds- og Temperaturforholdene; den ene Dag f. Ex. tør Landvind og næste Dag pludselig Havvind med stor Luftfugtighed. Naar hertil kommer Befolkningens ringe økonomiske Evne, deraf følgende slette Levemaade, gennemgaaende utætte og fugtige Boliger samt manglende Sands for Udluftning af Værelserne, saa er der Aarsagsforhold nok tilstede for hos en allerede disponeret Befolkning at fremkalde manifest Tuberkulose. (Fugelli). I Kolvereid synes ogsaa Sygdommen at vinde større Udbredelse og blive mere ondartet Aar for Aar. (Knudtzon).

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.		Udtrækning ved Bækkenendeleie.				Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Børn.		Mødre.	Børn.	Mødre.		Børn.		Mødre.	Mødre.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Uopg.	Lev.	Uopg.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige Veer	18	18	-	-	-	1	1	1	¹⁾ 1	-	-
Bækkensneverhed	5	5	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjævt Isseleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilsammen	28	27	1	1	1	1	1	1	1	2	2
		28				2		2			

¹⁾ 2den Tvilling. Udtrækningen skeede ved Tang. Om 1ste Tvilling intet oplyst.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Barsels- seng.	ved ulykke- lige Hændelser.	ved Selv- mord.	ved Mord og Drab.
Stjørdalen	250	8	173	23	2	2	1	-	-
Frosten	231	7	136	18	2	2	1	-	-
Levanger	328	5	198	22	4	1	5	2	-
Levanger By	18	-	15	2	1	-	-	-	-
Bygder	310	5	183	20	3	1	5	-	-
Inderøen	267	5	165	28	3	-	3	-	-
Stenkjær	230	11	162	14	1	1	3	-	-
Stenkjær By	65	3	20	2	-	-	-	-	-
Bygder	165	8	142	12	1	1	3	-	-
Grong	181	2	123	13	-	1	5	-	-
Namsos	181	6	104	21	-	2	3	1	-
Namsos By	46	2	33	14	-	-	-	-	-
Bygder	135	4	71	7	-	2	3	1	-
Fosnes	130	7	63	11	-	-	1	-	1
Kolvereid	126	3	81	14	2	-	1	-	-
Vikten	167	6	70	18	2	-	2	-	-
Nordre Trondhjems Amt	2091	60	1275	182	16	9	25	1	1
Deraf i Byer	129	5	68	18	1	-	-	-	-
— Bygder	1962	55	1207	164	15	9	25	1	1

De i Frosten Distrikt bortsatte **Sindssyge** behandles gennemgaaende godt, og mangen Gang lever den fattige, fordringsfulde Sindssyge bedre end Forpleieren, der gjør Alt for at tilfredsstille sin Logerende. (Bendeke). Ogsaa fra Inderøen omtales, at de talrige i Distriktet med offentligt Bidrag forpleiede Sindssyge behandles saa godt, som Omstændighederne tillader. Med Undtagelse af 4 Demente, der paa Grund af sin Voldsomhed, Urenlighed og tildels fysiske Defekter (Kontraktur) maa holdes indespærret og for det Meste tilsengs, lever alle de øvrige sammen med Forpleierens Familie, arbejder og spiser med dem og betragtes i det Hele som Familien tilhørende. For de fire ovenanførte Syges Vedkommende har Mangelen af en Pleieanstalt for uhelbredelige Sindssyge ofte været følelig. Saadanne Individuers Behandling udenfor Asyl kan aldrig blive andet end relativt god. (Synnestvedt). Om Amtets Sindssyge se forøvrigt den almindelige Beretning.

Af Læger udførtes 35 **obstetriciske Operationer**, deraf i Stjørdalen 5, Levanger 8, Inderøen 7, Stenkjær 8, Grong 1, Namsos 2, Fosnes 1, Kolvereid 1 og Vikten 2. Indikationer og Udfald sees af Tabellen paa Side 210.

Paa Barselseng døde ifølge Presternes Opgaver 9 Kvinder, ifølge Lægernes Dødslistes ogsaa 9, hvoraf 5 af Barselfeber, 2 af Dystoki og 2 af Blødning.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabellen foregaaende Side.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 816 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 60,9

De hyppigste Dødsaaarsager var:

Dødsaaarsag.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Alderdomssvagthed	161	9	152
Lungetuberkulose	140	8	132
Kræft (Cancer og Sarkom)	87	1	86
Lungebetændelse	73	2	71
Tuberkulose udenfor Lungerne	45	-	45
Hjerneslag	43	5	38
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	34	3	31
Organisk Hjertesygdom	33	1	32
Kronisk Bronkit	32	-	32
Medfødt Svaghed	22	2	20

Om **Veirliget** skrives der fra Namdalen: I de første Maaneder af Aaret udmerkede Vinteren sig ved en langvarig, tør og streng Kulde med fremherskende nordlige—vestlige Vinde og lidet Sne. Vaaren var kold og tør, ligesom den første Del af Sommeren. I Begyndelsen af Juli indtraf rigeligt Regn i Forbindelse med Varme, der drev Aarsvexten raskt frem og skaffede et ganske godt Udbytte af Hø og Poteter, Kornhøsten betegnes fra nogle Distrikter som et Kronaars. Høsten var mild og regnfuld, og nogen egentlig Vinter indtraadte ikke før henimod Aarsskiftet. (Roll).

Levemaade og hygieniske Forhold. Kst. Distriktslæge Angell anfører fra Nedre Stjørdalen, at Sandsen for Renlighed, Orden og Udluftning af de Rum, hvori man opholder sig, hos den aller største Del af Befolkningen endnu ikke er vaagnet; man synes at være ræd for frisk Luft inde i Værelserne, ialfald i Syge værelser. Ved et Sygebesøg en Sommernat efter en meget varm Dag, opdagede Distriktslægen til sin Overraskelse, at der brændte lystigt i Ovnen, og at Dobbeltvinduet endnu ikke var taget væk, ligesom Folkene maatte indrømme, at Dørene heller ikke havde staaet oppe længe ad Gangen; Patienten, der led af en begyndende Lungetuberkulose og havde Feber, laa badet i Sved, nedpakket i en god Skindfæld med en tung Dyne ovenpaa. At Tuberkelbacillen og andre Mikroorganismer trives under saadanne Forhold, er noksaa rimeligt. Klædedragten er i Regelen god og varm, Kostholdet som vanligt hos Bønderne altfor ensformigt; af Kaffe drikkes der for meget, og det heller ikke af bedste Sort; undertiden bestaar den næsten blot af «Tilsætning».

Befolkningen i Frosten lever gennemgaaende godt og sundt; om Sommeren kan Maaltidernes Antal gaa op til 6 à 7. Der drikkes meget, men ikke stærk, Kaffe. (Bendeke).

26de Mai nedbrændte Levanger By saagodtsom fuldstændig. Inden Aarets Udgang var dog det Meste gjenopbygget. En stor Del af Befolkningen laa til langt ud paa Høsten i Telte, hvad imidlertid ikke i nogen Henseende syntes at have nogen skadelig Indflydelse paa Helbredden, tvertom. Inden Nybyggelsen begyndte, blev der vedtaget endel skjærpede Bestemmelser for denne, hvad der har havt den gavnligste Indflydelse. (Hiorth).

I Stenkjær Distrikt er de hygieniske Forhold i det Hele taget gode. Maaltiderne er mange og rigelige, især hvad Melspiser angaar, men Tilberedning af Kjød og Fisk kunde være bedre og vil forhaabentlig komme sig, naar den med Amtets Landbrugsskole kombinerede Kjøkkenskole i nogen Tid har virket. (J. G. Bugge).

I Namsos Landdistrikter har de hygieniske Forhold i de senere Aar neppe undergaaet nogen mærkbar Forandring. I Byen maatte de (før Branden) siges at være upaaklagelige; der fandtes et godt Vandværk, om end Vandet ikke kunde betegnes som det allerbedste; det er kulsyrefattigt og ikke lidet jernholdigt. Samtlige efter Branden i 1872 gjenreiste Huse var af Træ, men vel indrettede og i sanitær Henseende tilfredsstillende. Den da eksisterende Bygningslov tillod Huseierne i langt større Udstrækning end den nuværende at indrette sine Huse til Bortleie for mindre Familier. Som Regel boede derfor selv de mindst velstillede Familier rummeligt, og Overbefolkning af Bekvemmelighederne var en Sjældenhed. Med de skjærpede Bygningsregler efter sidste Brand vil Forholdene neppe stille sig saa gunstigt. Hvad Byen nu mest trænger, er et hensigtsmæssigere Lokale for Middelskolen, Isolationslokale for epidemiske Syge samt Anbringelse af offentlige Kloaker og Pissoirer, og disse Programsager turde Sundhedskommissionen nu efter Branden have Udsigt til at faa gennemført i en nær Fremtid; som Isolationslokale vil man vel kunne paaregne i stor Udstrækning at faa benytte Sygehusets. — I sin Tid foreslog Sundhedskommissionen Ansættelse af offentlig Dyr læge med Tanken paa Indførelse af offentlig Kjødkontrol. Sagen har dog endnu ikke været til Behandling i Formandskabet. — Ædruelighedstilstanden er neppe bleven bedre efter Brændevinssamlagets Nedvotering. Under den nu paagaende rastløse Nybygning og den deraf følgende store Tilstrømning af Arbeidsfolk konsumeres vistnok store Masser af «Laddevin». Næstes skal det imidlertid ikke, at Folk fra Landet nu sjelden sees berusede i Byens Gader. Medens det før var almindeligt, at man forsynte sig med en eller flere Flasker Brændevin under Byreisen, forskrives nu Brændevinet — og mindre end 250 Liter kan man jo da ikke faa — til Landdistrikterne direkte fra Frankrig eller Frihavnen i Kjøbenhavn, eller man forsyner sig fra Bolaget i Trondhjem, og Kvantumet bliver da af Fragthensyn og Lignende altid større, saa at der omkring i Bygderne nu utvivlsomt fortæres mere Brændevin end før. (Roll).

Levemaaaden er i Fosnes gjennemgaaende temmelig daarlig og ensformig. I Næringens hensigtsmæssige Tilberedning er Folket ukyndigt. Sandsen for ren og frisk Luft i Værelserne er særdeles liden, Vinduerne er som Regel tilspigrede. Det er almindeligt, at Kjøkkenet benyttes som Spise- og Dagligværelse, og her tørrer man tillige baade sine egne efter Dagens Arbeide fugtige og gennemsvedede Klæder og Smaabørns Klædningsstykker, saa man kan tænke sig Atmosfæren i et saadant ofte lidet og overbefolket Kjøkken. Hos den fattigere Del af Befolkningen benyttes samme Værelse baade som Spise-, Daglig- og Soveværelse — Værelse med Kogeoovn i. Folkets Nydelsesmidler er Kaffe og Tobak, der begge nydes i utrolige Mængder. Gjennemgaaende er Folket meget ædrueligt. Klædedragten er god, og de Fleste bruger uldne Underklæder. Blandt den kvindelige Del af Befolkningen, selv den fattigste, er der begyndt at indtræde en Luxus i Klædedragt, som ikke er i Overensstemmelse med den økonomiske Evne. Samtidig hermed har ogsaa Usædelighed faaet mere Indpas end tidligere. Jordbrug og

Fiskeri er Hovednæringsveiene. Jordbruget gav et godt Udbytte, hvorimod Vinterfisket var adskilligt under et Middelsaars. Sildefisket slog aldeles feil, saa man knapt fik «Madsild» til Huset. Laxefisket var ujevnt, paa enkelte Steder udmerket, men paa de fleste under et Middelsaars. (Fugelli).

De hygieniske Forhold i Kolvereid betegnes som i sin Almindelighed tilfredsstillende, men Levemaaden er ogsaa her daarlig og uhensigtsmæssig, hvorfor største Delen af Befolkningen lider af dyspeptiske Besværligheder i mer eller mindre Grad. Indtægtskilderne er væsentlig Fiskeri samt Skogdrift og Jordbrug. Befolkningen er ædruelig, men staar i sædelig og moralsk Henseende gjennemgaaende lavt. Boligerne for det Meste daarlige og trækfulde. (Knudtzon).

Distriktslæge Fretheim i Vikten finder de hygieniske Forhold der lidet tilfredsstillende, særlig hvad angaar hensigtsmæssig og tilstrækkelig Næring. Madlavningskunst kan neppe siges at eksistere. Folk forstaar gjennemgaaende ikke engang paa hensigtsmæssig Maade at tilberede den Føde, hvortil de nærmest af Naturen er henviste — Fisken. Paa Indre Vikten er anlagt Smørmeieri, et lignende oprettes i nær Fremtid paa Ytre Vikten, samt et i Leka. Hermed er en Kilde til megen hygienisk Uorden stoppet: Melkens langvarige Henstaaen i Beboelsesrum. Sin Betænkelighed har vel disse Indretninger ved at mindske den allerede før knappe Fedtmængde i den daglige Næring, især for de Smaa, ligesom det vistnok vil kunne fremme Udbredelse af smitsom og epidemisk Sygdom, saalænge man ikke kan paabyde Kogning af Melken, før den returneres fra Meieriet som skummet Melk. I Næringen mangler, som antydtes, i høi Grad Fedtet. Antallet af Melkekjør er jo relativt ringe, og Griser holdes i liden Udstrækning; Jordbruget forsømmes for Fiskerierne. Da nu ogsaa disse i flere Aar har givet et magert Udbytte, kan Kjøbeevnen vanskelig naa synderlig længere end til Mel og Kaffe. Grød med separeret Melk, Poteter med salt Sild og Fisk bliver derfor Hovedsagen i Næringsmidlerne. Mange Familier lider paa denne Maade en langvarig Sult, hvad noksom deres Udseende tyder paa. Særlig i Leka Prestegjeld er Tilstanden mislig. Misbrug af Spirituosa forekommer kun sporadisk og leilighedsvis. Sædelighedstilstanden kan ikke siges at være god; dog øver dette under de herværende Forhold ikke nogen væsentlig Indflydelse i hygienisk Henseende, idet veneriske Sygdomme er en Sjældenhed.

Kvaksalvere er noksaa almindelig benyttede i Frosten, især saadanne som kan «signe», «mane» og «maale». «Engelsk Syge» eller «Tussekleinheit» behandles af Kvaksalverne; thi «for saadanne Sygdomme ved ikke Lægerne Raad». (Bendeke). Paa Inderøen findes en Kvaksalver, der benytter Medicin, som han faar hjem direkte fra Udlandet. Han er forresten kun lidet anseet. Større Søgning har en «Ben- og Leddoktor» paa Stenkjær samt nogle kloge Koner sammesteds. Den direkte Skade, slige Kvaksalvere afstedkommer, er vel ikke saa stor som den indirekte, der ligger i, at den rette Tid for kyndig Lægehjælp gaar tabt. (Synnestvedt).

Sundhedskommissionen i Ytterøen, Mosviken og Verran samt Sparbuens Herreder bestaar af det samlede Herredsstyre, medens den i de sidste 5 Aar i Inderøens Herred efter Distriktslægens Forslag for at have et lettere haandterligt Apparat at virke med kun har bestaaet af 5 Medlemmer foruden Formanden. Men da Møderne altid holdes samtidig med Herredsstyrelsens, er dennes Medlemmer altid tilstede under Foredragene og Forhandlingerne. (Synnestvedt).

Sygehuse. Der findes 2 Amtssygehuse, det ene Indherreds Sygehus i Levanger By, det andet, Namdalens Sygehus i Vemundvik nær Namsos By; Isolationslokaler for epidemiske Syge findes ved begge Amtssygehuse og desuden i Værdalen og i Stenkjær By.

Badeindretninger. Ved Sygehuset i Levanger findes en Badeanstalt for Romerbad, Damp- og Karbad, og i Stenkjær findes 2 Badeanstalter. Paa Sygehuset ved Namsos kan erholdes Damp-, Kar- og Styrtebad; desuden er der en privat Badeanstalt for Karbad.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundhedskommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds- kommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Nordre Trondhjems Amt	51	2074	13
Stjørdalen	¹⁾ 6	318	2
Frosten	²⁾ 3	158	-
Levanger	³⁾ 9	300	8
Inderøen	⁴⁾ 1	445	2
Stenkjær	⁵⁾ 15	210	-
Grong	⁶⁾ 5	121	-
Namsos	⁷⁾ 9	215	-
Fosnes	⁸⁾ 1	165	1
Kolvereid	⁹⁾ 1	¹¹⁾ 89	-
Vikten	¹⁰⁾ 1	¹²⁾ 53	-

¹⁾ Nedre Stjørdalen 3, Hegre 1, Meraker 2. ²⁾ Aasen 1, Leksviken 2. ³⁾ Levanger By 5, Levanger Herred 2, Værdalen 2. ⁴⁾ Inderøen 1. ⁵⁾ Stenkjær By 4, Egge 3, Stod 3, Beitstaden 3, Skei 2. ⁶⁾ Grong 2, Snaasen 1, Lierne 1. ⁷⁾ Namsos By 9. Ingen Oplysninger om Aarets 4—5 første Maaneder, da Protokollen gik med under Branden. ⁸⁾ Flatanger 1. ⁹⁾ Nærø 1. ¹⁰⁾ Leka 1. ¹¹⁾ I Foldereid ingen Vaccination, da saadan paa Grund af den spredte Befolkning kun foretages hvert 2det Aar. ¹²⁾ I Vikten vaccineredes ikke dette Aar antagelig paa Grund af Hjælpevaccinatørens Sygdom.

XVIII. Nordlands Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinaterer.
Amtet		37958,50	132 447	42	1	78	56
1. Brønnø		2 391,99	11 917	3	-	6	5
	Bindalen	1 199,16	2 467	1	-	1	2
	Brønnø	1 046,07	5 709	1	-	3	1
	Velfjorden		1 363	-	-	1	1
	Vega	146,76	2 378	1	-	1	1
2. Alstahaug		1 262,94	11 830	3	-	6	3
	Alstahaug	400,87	4 373	2	-	3	1
	Herø		3 919	-	-	1	1
	Tjøtta	862,07	3 538	1	-	2	1
3. Vefsen		7 067,38	7 380	2	-	4	3
	Mosjøen, Ladested..	0,83	1 160	2	-	2	-
	Vefsen	7 066,55	5 158	-	-	1	2
	Hatfjeldalen		1 062	-	-	1	1
4. Ranen		5 064,53	13 652	5	-	6	4
	Nesne	637,35	3 421	1	-	1	1
	Dønnes		1 486	1	-	1	1
	Hemnes	4 426,68	4 733	1	-	2	1
	Mo		4 012	2	-	2	1
5. Lurø		2 321,77	8 288	2	-	4	4
	Lurø	267,90	2 143	-	-	1	1
	Trænen		437	-	-	1	1
	Rødø	2 053,87	2 604	1	-	2	1
	Melø		3 104	1	-		1
6. Gildeskaal		1 849,77	5 315	1	-	2	3
	Gildeskaal	1 849,77	3 637	1	-	1	2
	Beieren		1 678	-	-	1	1
7. Bodø		535,79	8 040	3	1	5	2
	Bodø, Kjøbstad	0,70	3 791	3	1	3	-
	Bodø	535,09	4 249	-	-	2	2
8. Folden		2 270,75	4 214	1	-	3	3
	Sørfolden	2 270,75	2 315	1	-	1	1
	Nordfolden—Kjerringø		1 899	-	-	2	2
9. Skjerstad		3 980,19	7 148	3	-	3	3
	Skjerstad	1 505,33	4 426	2	-	2	2
	Saltdalen	2 474,86	2 722	1	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km. ²	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vækinatører.
10. Steigen	Steigen.....	433,74	3 338	1	-	2	1
11. Hammerø.....	Hammerø.....	1 058,83	2 946	1	-	1	1
12. Lødingen	2 832,05	5 295	1	-	3	4
	Lødingen.....	2 832,05	3 312	1	-	3	3
	Tystfjorden		1 983	-	-	-	1
13. Ofoten	3 036,16	5 771	2	-	4	2
	Evenes.....	3 036,16	3 069	1	-	2	1
	Ankenes		2 702	1	-	2	1
14. Flakstad	395,47	3 504	2	-	4	3
	Flakstad	382,71	2 565	2	-	2	2
	Værø	12,76	939	-	-	2	1
15. Buksnes	288,30	7 901	3	-	9	4
	Buksnes.....	191,35	4 679	2	-	6	2
	Borge Sogn af Borge Herred.....	96,05	3 222	1	-	3	2
16. Østlofoten	630,20	7 074	3	-	4	4
	Vaagan	433,74	5 006	3	-	2	2
	Gimsø	51,03	1 356	-	-	1	1
	Valberg Sogn af Borge Herred.....	145,43	712	-	-	1	1
17. Hadsel.....	944,02	10 008	3	-	6	2
	Hadsel....	765,42	6 495	2	-	4	1
	Bø.....	178,60	3 513	1	-	2	1
18. Sortland.....	1 594,62	8 826	3	-	6	5
	Sortland.....	586,82	2 640	1	-	2	1
	Øksnes.....	408,22	2 968	1	-	2	1
	Dverberg.....	599,58	3 218	1	-	2	3

Sundhedstilstanden betegnes i det Hele som god, kun i Folden og Skjerstad Distrikter var den mindre tilfredsstillende. Mæslinger og Influenza optraadte epidemisk inden Amtet, og akute Katarrer i Aandedrætsorganerne forekom hyppigere end sædvanlig; derimod optraadte Tyfoidfeber og Difteri sjældnere end i de nærmest foregaaende Aar. Det samlede Antal anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde udgjorde for Aaret 8 563 med 256 Dødsfald mod 7 831 med 233 Døde Aaret forud.

Dødeligheden. De Dødes Antal var lidet og udgjorde 1 806 eller 12,4 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (145 400). Aaret forud var den 12,7 pro mille, i 1895 15,2 pro mille.

Til nærmere Oplysning om de **epidemiske Sygdomme** og deres Fordeling paa Maaneder og Distrikter henvises til Tabel Side 219, 220 og 221, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Af **exantematisk Tyfus** optraadte, foruden et enkelt dødeligt Tilfælde i Lødingen, 13 i Folden Distrikt, som en Fortsættelse af den i December 1896 begyndte Epidemi dersteds. Fra det først angrebne Hus paa Nordfoldfjordens Nordside bragtes Smitten til Gaarden Slastvig paa Fjordens Sydside ved en Husmandskone, som med sin Mand havde været inde der og spist; 10 Dage efter blev hun syg og smittede i sit Hjem et af Børnene, medens Manden og det andet Barn gik fri. Til dette ene Hus lykkedes det at begrænde Sygdommen paa Sydsiden. Paa Fjordens Nordside i Brevig, hvor Sygdommens egentlige Arnested var, angrebes i to Huse den ene efter den anden af Beboerne med omtrent 10 Dages Mellemrum. Endelig medbragte en Kone, som havde pleiet de Syge her, Sygdommen til sit Hjem paa Sandset, hvor hun blev interneret; ingen af hendes Familie angrebes. Sundhedskommissionen tog kraftige Forholdsregler mod Sygdommen; streng Isolation blev paabudt, og Desinfektion foretoges for Klædernes Vedkommende ved et Damptøndeapparat — en almindelig Fisketønde — af en Mand, der selv havde gennemgaaet Sygdommen. Ved Desinfektionen af Husene benyttedes Svovlrøgning og Vask med Sublimatvand; Skindfælde vaskedes med 2 pCt. Lysolopløsning, hvad der viste sig let udførbart. (P. Nissen).

Af **Tyfoidfeber** indtraf 72 Tilfælde, spredte over Amtets fleste Distrikter. Det største Antal Angrebne (16) opføres fra Ranen. Her optraadte 3 Tilfælde paa en Gaard, hvor der tidligere havde været Nervefeber; Tomten nærmest Huset blev nu oprenset, især Rendestenene, istedetfor hvilke en lukket Kloak anlagdes; rundt Huset blev der strøet et Lag Klorkalk. (S. Lange). Paa en afsidesliggende Husmandsplads i Mo paa Veien til Sverige opstod en liden Husepidemi; den ene Søn, der havde roet Fiske i Rødø, kom syg hjem og smittede hele den øvrige Familie, bestaaende af Forældre og 2 Søsken; ingen døde. (E. Platou). Et Tilfælde i Melø — Lurø Distrikt — var hos en Mand, der blev syg 8 Dage efter Hjemkomsten fra Fisket. (L. Daae). 2 Tilfælde i Bodø By indlagdes i Sygehuset. Til Sørfolden, Folden Distrikt, kom en Fisker syg hjem fra Lofoten. Det dødelig endende Tilfælde i Ofoten antoges at skyldes Smitte fra Trondenes. Fra Buksnes er anmeldt 14 Tilfælde, hvoraf de fleste var spredte paa forskellige Steder inden Distriktet; i Oktober optraadte Sygdommen paa Lervig, og 5 Patienter indlagdes derfra i Gravdals Sygehus. Da man som Smittekilde mistænkte en Brønd, hvorfra de smittede Huses Beboere tog sit Vand i Fællesskab, tilholdtes de at tage Vand fra et Vandtag længere op, hvortil intet Tilsig kunde finde Sted. Derefter angrebes ingen flere i Lervig. (Oxholm). I Hadsel forekom 4 Tilfælde, hvoraf 2 i December dannede Begyndelsen til en Epidemi paa Gaarden Svartsund i Raftsundet. (Thode). I Sortland bragtes Smitte med en syg Fisker fra Lofoten til et Hus, hvor desuden 2 Andre blev

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgiven for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Exantematisk Tyfus.....	14	2	14	3	4	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidefeber.....	72	10	71	3	5	4	1	11	12	6	6	2	6	6	9
Cerebrospinalmeningit.....	7	2	7	-	-	-	-	-	2	1	-	1	2	1	-
Skarlagensfeber.....	136	5	136	7	2	2	2	2	6	14	3	13	33	26	26
Mæslinger.....	859	37	848	1	3	8	27	86	177	140	83	63	147	55	58
Difteri (Croup).....	119	17	118	35	10	9	7	8	8	12	6	4	7	4	8
Blodgang.....	3	-	3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
Barselfeber.....	54	8	54	4	6	5	5	3	5	2	9	5	4	4	2
Pyæmi, Septhæmi.....	37	7	37	5	2	3	3	3	1	3	3	2	4	3	5
Rosen.....	115	4	115	9	17	8	6	2	8	4	4	15	10	17	15
Røde Hunde.....	198	2	198	5	27	36	33	28	40	13	11	-	4	-	1
Vandkopper.....	40	-	40	3	4	4	8	2	3	8	2	-	-	2	4
Kusma.....	19	-	19	4	6	8	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Kighoste.....	98	5	98	1	-	-	-	-	-	-	3	10	22	25	37
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne.....	3147	61	3113	346	483	523	290	231	198	145	138	184	197	187	191
Influenza.....	1473	7	1471	126	490	415	170	72	60	44	19	16	9	16	34
Lungebetændelse.....	517	34	517	53	69	53	59	71	55	27	19	20	23	25	43
Pleurit.....	391	5	385	26	41	45	45	38	37	30	28	24	32	19	20
Gigtfeber.....	184	7	184	13	14	21	11	19	12	22	17	9	8	23	15
Koldfeber.....	5	-	5	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	1	1
Akut Diarré (Kolerine).....	1049	26	1049	105	132	135	82	68	74	83	97	101	54	73	45
Skjørbug.....	2	1	2	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte.....	24	17	19	2	1	4	-	-	1	-	4	6	1	-	-
Tilsammen	8563	257	8503	752	1316	1287	753	645	701	555	453	476	563	488	514

Epidemiske Sygdomme.

220

Nordlands Amt. 1897.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																			
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
	Brønnø.		Alstahaug.		Vefsen.		Ranen.		Lurø.		Gildeskaal.		Bodø.		Folden.		Skjerstad.		Steigen.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Exantematisk Tyfus...	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	1	-	-	-	-
Tyfoidefeber	4	-	6	-	5	-	16	2	1	-	2	-	2	-	1	-	2	-	1	-
Cerebrospinalmeningit .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-
Skarlagensfeber	2	-	-	-	3	-	-	-	-	-	5	-	4	-	7	1	63	1	-	-
Mæslinger	1	-	6	-	2	-	27	-	1	-	-	-	180	8	32	-	17	1	16	-
Difteri (Croup).....	57	3	9	-	1	-	7	2	-	-	3	-	4	-	-	-	8	2	-	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	4	1	1	1	1	-	3	-	5	-	4	-	2	-	1	1	4	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi	14	1	5	1	-	-	4	2	1	-	-	-	2	-	-	-	2	1	2	-
Rosen	6	-	9	1	3	-	1	-	6	-	1	-	18	-	1	-	15	1	-	-
Røde Hunde	-	-	-	-	-	-	10	-	7	2	29	-	31	-	1	-	9	-	-	-
Vandkopper	-	-	1	-	1	-	-	-	3	-	-	-	10	-	3	-	-	-	-	-
Kusma	-	-	-	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Kighoste	-	-	13	1	-	-	42	3	-	-	4	-	28	1	-	-	-	-	-	-
Akute Katarrer i Aande- drætsorganerne	93	2	123	3	36	-	91	6	175	2	56	5	280	13	29	1	351	2	5	-
Influenza	42	-	3	-	17	-	4	-	17	-	7	-	143	-	6	-	63	3	7	-
Lungebetændelse	27	3	39	4	19	-	32	6	44	1	10	-	67	5	6	-	21	2	1	-
Pleurit	38	1	28	1	5	-	6	-	8	-	15	-	22	1	8	-	38	-	8	-
Gigtfeber	10	1	26	-	5	-	10	1	6	-	6	-	20	1	2	-	14	-	2	1
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	47	-	46	-	18	-	43	-	59	2	1	-	114	5	6	1	117	2	7	-
Skjørbug.....	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte .	-	-	-	-	-	-	7	7	-	-	-	-	4	3	-	-	2	2	-	-
Tilsammen	345	12	317	13	117	-	306	29	333	7	143	5	931	37	116	5	730	19	52	1

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																	
	11		12		13		14		15		16		17		18		Under Lofotfisket.	
	Hammerø.		Lødingen.		Ofoten.		Flakstad.		Buksnes.		Østlofoten.		Hadsel.		Sortland.			
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Exantematisk Tyfus.....	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidefeber.....	1	1	-	-	1	1	-	-	14	2	-	-	4	-	5	3	7	1
Cerebrospinalmeningit.....	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber.....	-	-	7	-	-	-	-	-	20	2	12	-	11	1	2	-	-	-
Mæslinger.....	29	-	77	1	128	4	1	1	69	5	64	4	147	8	53	5	9	-
Difteri (Croup).....	3	1	6	1	-	-	-	-	2	2	3	-	5	5	1	1	10	-
Blodgang.....	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Barselfeber.....	-	-	3	1	-	-	-	-	2	2	2	1	18	1	4	-	-	-
Pyæmi, Septhæmi.....	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1	2	-	-	-	3	-	-	-
Rosen.....	1	-	8	-	7	-	-	-	7	1	1	-	11	1	5	-	15	-
Røde Hunde.....	-	-	-	-	-	-	4	-	11	-	33	-	-	-	9	-	54	-
Vandkopper.....	-	-	5	-	-	-	1	-	3	-	-	-	9	-	-	-	4	-
Kusma.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-
Kighoste.....	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akute Katarrer i Aandedræts- organerne.....	67	-	164	2	66	7	16	-	53	2	197	7	367	7	113	2	865	-
Influenza.....	29	2	12	-	29	-	18	-	17	-	87	-	99	1	97	1	776	-
Lungebetændelse.....	6	1	8	-	7	1	3	-	37	4	18	-	68	3	29	2	75	2
Pleurit.....	2	1	10	-	8	-	6	-	28	-	32	-	27	1	20	-	82	-
Gigtfeber.....	-	-	4	-	4	1	6	-	15	1	8	-	12	-	19	-	15	1
Koldfeber.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine).....	40	1	73	2	33	4	6	-	39	2	63	-	79	7	40	-	218	-
Skjørbug.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte.....	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	8	3	-	-
Tilsammen	178	7	379	8	285	19	72	1	319	24	527	12	863	37	408	17	2142	4

Veneriske Sygdomme

Sygdomme.	Tilfælde.	Dødsfald.									
			1		2	3	4	5	7		8
			Brønne.		Alstahaug.	Vefsen.	Ranen.	Lura.	Bodø.		Folden.
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.
Veneriske Saar	8	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Syfilis konstitutionel .	37	4	1	1	-	4	5	1	6	1	-
— hereditær	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gonorré og Uretrit . .	307	-	-	-	29	6	10	4	53	-	1

angrebne; de indlagdes paa Sygehus i Stokmarknes. Fra Lofotfisket opføres 7 Angrebne, hvoraf 1 døde.

Af **Cerebrospinalmeningit** opføres fra 3 Distrikter 7 Angrebne og 2 Døde.

Skarlagensfeber var noget hyppigere end Aaret forud. I Skjerstad optraadte Sygdommen udover Høsten epidemisk paa Fjordens Nordside lige op til Sulitjelma; der opgives herfra 63 Angrebne, hvoraf 1 døde. Fra Lødingen og Buksnes omtales ogsaa, at den forekom epidemisk; i sidstnævnte Distrikt var Forløbet mildt, saa mange Tilfælde antages ikke at være anmeldte. (Oxholm).

Mæslinger herskede fra April til Aarets Udgang epidemisk over den største Del af Amtet; alene fra Gildeskaal Distrikt opgives ingen Tilfælde. I Hemnes og Mo i Ranen angrebes ikke faa voxne Individer, og i Folden om Sommeren omtrent alle, som ikke havde haft Sygdommen. I Steigen begyndte først Epidemien i Midten af December i Bø, og udbredte sig i Januar—Februar det følgende Aar over hele Steigen Hovedsogn. I Ofoten optraadte det først iagttagne Tilfælde hos en Fisker, der netop var kommen hjem fra Lofoten i April. Epidemien udbredte sig med rivende Fart over Evenes og naaede de mest afsidesliggende Steder. Voxne og Børn angrebes om hinanden; mange Tilfælde var alvorlige, men Forløbet ellers i det Hele godartet. (Borch-Johnsen). I Buksnes begyndte Epidemien blandt Fiskere fra Helgeland ved Fiskeværret Balstad, hvorfra den udbredte sig videre. Sygdommen artede sig saa mildt, at man ofte ikke godt kunde skille den fra Røde Hunde. Man fik det bestemte Indtryk, at begge Sygdomme optraadte samtidig, idet ikke faa Individer, som var syge for 6 Aar siden under den da herskende Mæslingeepidemi, nu atter blev angrebne. Paalidelige Folk berettede ogsaa Exempler paa, at Børn først havde en Sygdom med rødt Udslet over hele Legemet og med lidet afficeret Almenbefindende flere Uger forud for, at Lægen blev hentet i Anledning af lignende, men alvorligere Sygdom. (Oxholm). I Østlofoten herskede Epidemien hele Aaret rundt. I Hadsel optraadte den heftig med hyppige Komplikationer. (Thode). I Sortland var Mæslinger almindelige over hele Distriktet fra Mai til November. I Dverberg Herred var Sygdommens Forløb som Regel let. Hos en 7-aarig Pige iagttoges der omtrent 12 Dage, efter at Udslettet var fulstændig afblegnet, et nyt Exantem og denne Gang stærkere end det første, ledsaget af ny Temperaturstigning og øvrige Symptomer. (H. Schjelderup). I Øksnes Herred gjenngik omtrent 70 Konfirmander Sygdommen i Løbet af 6 Uger. (N. Christoffersen).

udenfor Sygehus.

Fordeling paa Lægedistrikterne:												under Lofot- fisket.
9	10	11	12	13	14	15	16	17		18		
Skjer- stad.	Steigen.	Ham- merø.	Lødingen.	Ofoten.	Flakstad.	Buksnes.	Øst- lofoten.	Hadsel.		Sortland.		
Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
-	-	-	-	-	1	-	-	3	-	-	-	1
2	-	-	-	-	3	1	1	4	1	2	1	7
-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-
19	6	1	4	2	5	21	34	48	-	8	-	56

Difteri (Croup) var adskillig sjældnere end Aaret forud. Epidemisk Udbredning synes Sygdommen alene at have havt i Brønnø Distrikt, hvor der af de ialt anmeldte 119 Tilfælde forekom 57, med 3 Dødsfald. Den optraadte her paa flere Gaarde i Brønnø Sogn, paa 1 Gaard i Vik og paa 1 Gaard i Vel-fjorden. Serumbehandlingen gav særdeles gunstigt Resultat. Sygdommen fik saa stor Udbredning, fordi det i mange Tilfælde var overmaade vanskeligt at faa gennemført en grundig Desinfektion; de Friske var ogsaa af Mangel paa Rum ofte nødt til at opholde sig sammen med de Syge. Dertil kommer den nordlandske Almues store Fatalisme, som anser det forudbestemt, hvormange der skal blive syge, og hvormange af disse der skal dø. Derfor trodses ofte Lægens Forbud, om at holde sig borte fra de Syge. (Sellæg). Fra Bodø beretter Distriktslægen om et Barn, der i flere Dage havde gaaet omkring med «falsk Strubehoste», men som forresten havde været friskt og kvikt. Ved Lægens Undersøgelse fandtes ikke Belæg eller andre Tegn paa Difteri, hvorfor en almindelig medikamentøs og lokal Behandling antoges tilstrækkelig. Tilstanden forværredes imidlertid, hvorfor der indsprøitedes Serum; Bedring indfandt sig da snart, og Barnet hostede op en stor, fibrinøs Slimklat. Efter en ny Indsprøitning den følgende Dag var Tilstanden helt tilfredsstillende. Difteri fandtes ikke paa den Tid i Byen, og der smittedes heller ikke Nogen fra det syge Barn; Diagnosen Difteri tør derfor være tvivlsom. Nogen skadelig Virkning af Serumindsprøitningen iagttoges ikke. (Carlsen). I de øvrige Distrikter, hvor Sygdommen viste sig, forekom ganske faa Tilfælde; i Lurø, Folden, Steigen, Ofoten og Flakstad Distrikter har den tilsyneladende ikke forekommet.

Barselseber. Ialt er anmeldt 54 Tilfælde med 8 Dødsfald. I Gildeskaal optraadte langvarige Parametriter hos 3 af de 4 Angrebne; i ingen af Tilfældene var examineret Jordemoder brugt; samtlige kom sig. (Schjørn). I Buksnes var der hos en Barselkone, der døde, anvendt en Hjælpekone; dennes Klæder tilligemed Barselkonens blev desinficerede i Desinfektionstønde. (Oxholm). Blandt 18 i Hadsel behandlede Tilfælde døde 1. I Øksnes Herred af Sortland Distrikt fik 3 Kvinder, betjente af Hjælpekoner, Barselseber. (N. Christoffersen).

Røde Hunde forekom epidemisk i en Del Distrikter. I Lurø døde 2 fem Maaneder gamle Tvillinger af Sygdommen; de havde dog ogsaa før været svage. Under Lofotfisket er anmeldt 54 Tilfælde. I flere af Distrikterne forekom samtidig Mæslinger, saa det var vanskeligt at holde Sygdommene ud fra hinanden, (se ovenfor).

Kighoste forekom epidemisk i Ranen i umiddelbar Tilslutning til Mæslinge-epidemien i Gildeskaal (Beieren Herred), i Bodø og Flakstad.

Influenza var noget hyppigere end Aaret forud og optraadte i Februar og Marts epidemisk. Under Lofotfisket behandledes ikke mindre end 776 Fiskere for denne Sygdom.

Af den saakaldte «**Bamlesyge**» optraadte ud paa Eftersommeren en Del Tilfælde i Lurø Distrikt; ogsaa i Bindalen, Brønnø Distrikt var den meget almindelig udover Høsten, men kun en Brøkdel af de Angrebne kom under Behandling. (G. Klem).

Af **Lungebetændelse** optraadte 8 Tilfælde blandt Konfirmanderne i Rødø; de boede, 40 i Tallet, sammenstuede i Kommunelokalet. (Glatved).

Nogle Tilfælde af **akut Diarré** (Kolerine) i Fiskeværet Tind i Flakstad skyldtes det daarlige Drikkevand, som forurensedes ved forskelligt Affald, der var henlagt nær Brønden. (Aarsæther). I Hadsel havde Sygdommen sin største Udbredning under Eidfjordfisket.

Af **Pemfigus hos Nyfødte** opføres tilsammen 24 Tilfælde og 17 Dødsfald. I Ranen Distrikt fortsatte Sygdommen sig fra Aaret forud i Mo Herred, hvor der døde 6 Børn af en Sygdom, der sandsynlig var Pemfigus. Tilfældene indtraf i en enkelt Jordemoders Praxis; hun blev paalagt Desinfektion af Person, Redskaber og Klæder, ligesom hun paalagdes en Tid at afholde sig fra Praxis. Dette var dog vanskeligt, da den anden Jordemoder boede 30 til 40 Kilometer længere op i Dalen, og nogen anden ikke var at faa. Sygdommen ophørte, indtil i September paany 4 nye Tilfælde kom under Behandling. Jordemoderen paalagdes da fornyet Desinfektion og Afhold fra Praxis i 1 Maaned. Senere forekom, saavidt vides, ingen nye Tilfælde. (S. Lange). I Bodø optraadte Sygdommen epidemisk i Aarets 1ste Halvdel. Ved de trufne Foranstaltninger lykkedes det at faa den væk fra 2 af Jordemødrenes Klientel, men for den tredies Vedkommende udbrod den paany gjentagne Gange, selv efter at hun havde været fjernet fra Praxis og Distriktet i fulde 3 Maaneder. (Carlsen). De 2 Tilfælde i Skjerstad Distrikt forekom begge i Saltdalen. Fra Sortland Distrikt er anmeldt 8 Tilfælde med 3 Døde. Kommunelege Christoffersen i Øksnes anfører, at Sygdommen sikkerlig har optraadt langt hyppigere end paa Listen opført, uden at Smitten kan siges at have fulgt Jordemødrene. Hver Gaard har gjerne sin selvbestaltede Hjælpekone.

Fnat forekommer i Ranen hyppig om Vaaren, naar Fiskerne vende hjem fra Lofoten. Da inficeres ofte hele Familien. Paa Grund af mangelfuld Desinfektion dukker den ofte op nu og da i Huse, hvor den tidligere har holdt til. (Aarsæther). I Lurø siges Sygdommen at være endemisk, idet de hyppige Fiskestevner giver god Anledning til Smitte. (Glatved). Ogsaa fra Gildeskaal omtales stadig ny Import ved Fiskere. (Schjørn).

Veneriske Sygdomme. Det udenfor Sygehus behandlede Antal Tilfælde vil sees af Tabellen Side 222 og 223.

I Ranen forekommer talrige Tilfælde af Syfilis i en enkelt Del af Distriktet, nemlig Sjonen; de fleste af disse er af gammel Dato. (Aarsæther). I Buksnes Distrikt behandledes 3 Smaapiger for Vulvovaginit, sandsynlig smittet af Husets Tjenestepige, der havde Uretrit.

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde for det hele Amt 13,7 pCt. af samtlige kjendte Dødsfald ved Sygdom og 18,0 pCt. af Døds-

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Brønnø	103	14	12	91
Alstahaug	111	16	12	99
Vefsen	ingen Opgave indsendt.			
Mosjøen By	-	-	-	-
Bygder	-	-	-	-
Ranen	114	9	29	85
Lurø	46	5	7	39
Gildeskaal	37	4	5	32
Bodø	87	14	37	50
Bodø By	61	9	28	33
Bygder	26	5	9	17
Folden	32	1	5	27
Skjerstad	83	19	19	64
Steigen	2	-	1	1
Hammerø	32	3	7	25
Lødingen	41	6	8	33
Ofoten	52	13	19	33
Flakstad	7	1	1	6
Buksnes	71	8	24	47
Østlofoten	53	10	12	41
Hadsel	104	15	37	67
Sortland	70	7	17	53
Under Lofotfisket	16	-	4	12
Nordlands Amt	1061	145	256	805
Deraf i Byer	61	9	28	33
— - Bygder	1000	136	228	772

fald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne (Bodø) var Forholdet henholdsvis 14,7 pCt. og 27,3 og for Bygderne 13,6 pCt. og 17,6 pCt. Forøvrigt henvises til ovenstaaende Tabel. Fra Ranen berettes, at Sygdommen i det forløbne Aar ikke synes at have tiltaget. Antallet af Dødsfald var ikke fuldt det halve mod Aaret forud. At Sygdommen er smitsom, er nu gaaet ind i Folks Bevidsthed; den tidligere Ligegyldighed i denne Henseende er gaaet over i sin Modsætning, idet Smitterædselen tildels er saa stor, at den bliver uhyggelig for de Syge. (S. Lange). I Gildeskaal Distrikt foretoges Desinfektion efter Dødsfald, og de givne Paabud med Forsigtighedsregler mod Sygdommen overholdtes med megen Nøiagtighed. Befolkningens Fattigdom og blinde Tro paa Medikamenter i Modsætning til bedre hygieniske Forhold og kraftig, let fordøielig

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved- Selv- mord.
Brønnø	419	7	149	29	2	2	5	-
Alstahaug	394	8	143	24	4	1	4	1
Vefsen	190	6	90	12	1	-	6	1
Mosjøen By.....	33	1	21	5	-	-	-	-
Bygder	157	5	69	7	1	-	6	1
Ranen	387	10	173	31	5	-	4	1
Lurø	269	9	92	29	4	1	9	-
Gildeskaal	207	2	52	9	1	-	5	-
Bodø	344	10	133	32	1	2	4	-
Bodø By	197	6	79	24	1	1	2	-
Bygder	147	4	54	8	-	1	2	-
Folden	168	3	60	11	1	-	1	-
Skjerstad	302	6	107	21	1	-	1	-
Steigen	120	5	30	5	-	-	1	-
Hammerø	107	2	43	6	-	-	2	-
Lødingen ..	233	2	68	15	1	2	2	-
Ofoten	227	3	84	21	-	-	2	-
Flakstad	158	3	45	17	3	-	10	-
Buksnes	359	10	133	27	-	2	15	2
Østlofoten.....	220	3	109	33	2	-	8	-
Hadsel	438	13	175	52	3	-	9	-
Sortland	391	9	120	24	1	1	15	1
Nordlands Amt	4933	111	1806	398	30	11	103	6
Deraf i Byer	230	7	100	29	1	1	2	-
— - Bygder	4703	104	1706	369	29	10	101	6

Kost, er til stor Gêne for en effektiv Behandling. (Schjørn). I Skjerstad Distrikt synes Tuberkulosen at være i Tiltagende; Saltdalen med sine Naaleskoge er ligesaa lidet beskyttet som Skjerstad. I Fauske Sogn findes formentlig de færreste Tæringspatienter. Sammenstuvning af mange Individuer i trange Rum begunstiger i høi Grad Husepidemier, hvor Sygdommen først har faaet Indpas. (Bjerregaard). Fra Ofoten Distrikt omtales ogsaa tiltagende Udbredelse særlig i enkelte Grænder i Ankenes, ikke alene blandt den lappiske Befolkning, men ogsaa blandt «Bufolket». (Skjønberg).

Sindssygdом siges i Ranen at være meget sjelden i den nærmere Havet liggende Del af Distriktet, medens den i de længer inde liggende Bygder

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Udtrækning ved Bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Børn.		Mødre.		Børn.		Mødre.	Børn.		Moder.	Barn.	Mødre.	Moder.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige Veer.....	28	¹⁾ 1	27	²⁾ 3	1	-	⁴⁾ 1	-	2	⁶⁾ 2	⁷⁾ 1	-	-	-	-
Bækkensneverhed.....	7	-	7	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	4	-
Barselkrampe.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning.	2	-	2	-	1	³⁾ 1	1	1	-	-	-	1	1	-	-
Blødning.....	-	-	-	-	1	-	-	⁵⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige Fødselsdele....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med Panden fortil...	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie.....	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilbageholdelse.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	41	1	40	3	4	1	3	2	3	2	2	1	1	4	1
	42		43		5		5			4					

¹⁾ Dødsårsag: Barselfeber. ²⁾ Deraf 1 Tvillingfødsel, Fostrene macererede, 6 à 7 Maaneder gamle. ³⁾ Dødsårsag ikke opgivet. ⁴⁾ 2den Tvilling, 1ste forløst (levende) ved Udtrækning, jfr. Anm. 6. ⁵⁾ 2den Tvilling, om 1ste intet anfert. ⁶⁾ Deraf en 1ste Tvilling, hvor Udtrækningen skeede ved Tang paa Sædet; 2den Tvilling forløst (levende) ved Vending, hvor Udfaldet for Moderen er opgivet, jfr. Anm. 4. ⁷⁾ Udtrækningen foregik ved Sædeleie med skarpe Hager, anbragte gennem Endetarmsaabningen paa det afdøde Fosters Bækkenben.

er mere end almindelig hyppig. (S. Lange). Distriktslægen i Lurø beklager de nuværende vanskelige Forhold med at faa Sindssyge indlagt paa Grund af manglende Plads paa Asylerne; Forpleiningen og Tilsynet med de Sindssyge, der anbringes paa Landsbygden, bliver ofte utilstrækkeligt paa Grund af de lange Afstande, manglende økonomisk Evne hos Kommunerne, og Sløvhed hos dem, som skal passe de Syge. Befolkningen inden Distriktet synes dog at være lidet tilbøielig til Sindssygdom. (Glatved). Forresten henvises angaaende Amtets Sindssyge til den almindelige Beretning.

Fordøielsessygdomme er meget hyppige i Ranen; Kommunelægen i Dønnes udtaler, at Aarsagen maa antages at ligge i den slette Luft i Beboelsesrum ved disses Overfyldning og Mangel paa Luftning, den daarlige Kost og det slette Madstel; det sidste gjør sig især gjældende blandt Fiskerne, naar de driver Søen. (K. Haug). Lignende Udtalelse findes ogsaa fra Distriktslægen i Ofoten, hvor de samme Sygdomme med Blegstot og Anæmi leverer den største Kontingent til Lægernes Klientel. (Borch-Johnsen).

Af Læger udførtes 58 **obstetriciske Operationer**, deraf i Brønnø Distrikt 1, Alstahaug 2, Ranen 6, Lurø 2, Gildeskaal 2, Bodø 8, Skjerstad 2, Lødingen 2, Ofoten 3, Flakstad 1, Buksnes 3, Østlofoten 6, Hadsel 10, Sortland 10. Indikationer og Udfald vil sees af Tabel Side 227. I Lurø døde en Barselkvinde uforløst. Det var en 43 aarig Flerfødende, der havde havt gjentagne Besvimelsesanfald og ved Lægens Ankomst var meget svag. Fosteret laa i Tverleie og var dødt ved Lægens Ankomst. Embryotomi paabegyndtes, men der maatte snart afstaaes fra videre Indgreb, og Konen døde uforløst efter ikke fuldt 2 Døgns Fødselsarbeide. Døden syntes ligefrem fremkaldt ved Kræfttab. (Glatved).

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 226.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 3 127 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 36,6.

Døde paa Barselseng. Efter Presternes Opgaver døde 11 Kvinder paa Barselseng. Paa Lægernes Dødslistes er opført 13; af disse opgives 8 at være døde af Barselfeber, 1 af Retroflexio uteri gravidi, 1 af Emboli, 1 af Livmoderbristning og 1 af Dystoki. For 1 er Dødsarsagen ikke nærmere angivet.

De **hyppigste Dødsarsager** var:

Dødsarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Alderdomssvaghed	169	-	169
Tuberkulose i Lungerne	145	9	136
Kræft (Cancer og Sarkom)	94	4	90
Tuberkulose udenfor Lungerne	64	4	60
Akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse	61	8	53
Nyresygdom	39	1	38
Mæslinger	37	7	30
Medfødt Svaghed	37	1	36
Lungebetændelse	34	3	31
Hjerneslag	34	3	31

Veirliget var om Vinteren vexlende; om Sommeren for det Meste koldt og regnfuldt, om Høsten tildels stormende.

Levemaade, hygieniske Forhold m. m. Kommunelæge Platou i Mo, Ranen Distrikt, anfører: «Kosten blandt Bønderne maa i det Hele — hvad Raamaterialet angaar — siges at være god. Naar desuagtet Fordøielsesuordener er saa almindelige, maa Aarsagen hertil søges i den u hensigtsmæssige, for Udenforstaaende rent forfærdelige Behandling af Raastoffene. Faarekjød koges f. Ex. i Melk til et yderst usmageligt Produkt, af hvilket Folk Høsten udover, naar der er god Tilgang paa Slagt, bruger at indtage sit Hovedmaaltid om Eftermiddagen eller Aftenen efter endt Arbeide. Kalvekjødet spises ogsaa mestendels kogt til en slimet Masse, og Kalvene slagtes, naar de har levet 1—2 Døgn. Kalvekjødet hakkes ogsaa op og koges med Melk til en Grød, der stivner og spises som en fremtrædende Delikatesse under Navn af «Gumme». Den Ting at stege eller brune Kjødet er i det Hele taget ikke kjendt. Hvor der paa ganske enkelte Steder oplaves Kjødmad, sker dette uden Hjælp af Kjødkværn, kun med Knivhakning; det fremkomne Produkt bliver derved lidet spiseligt. Æg, hvoraf findes tilstrækkeligt Forraad, da de aller fleste Gaarde holder Høns, stenkoges, til de bliver grønne. Naar man forlanger et blødtkogt Æg, vækker man Forbauselse. Brødet bages, hvor det findes som Ovnsbrød, altid raastegt. Derimod findes godt grovt Fladbrød samt finere Sorter. Paa enkelte Steder tillaves god Gammelost og Gjedemysost; de fleste Steder skjæmmer man dog bort ogsaa disse Produkter, der aldeles ikke kan maale sig med, hvad man heraf faar fra f. Ex. Vefsen og Hatfjeldalen. Smør faar man som Regel upaaklageligt, naar man bestiller for eget Brug; men den Uskik at salte det uforholdsmæssig er noget vanskelig at faa udryddet. Separatorer er endnu ikke komne i Brug naar undtages paa nogle faa større Gaarde. Det er forøvrigt betegnende, at Handelsmændene maa sortere alt Smør i 3 forskellige Klasser, naar Betaling skal erlægges. Af Drikke nydes hovedsagelig Kaffe. Denne kjøbes altid af billigste Sort, og Alle, der har seet det «Ausschuss», der af nordlandske Handelsmænd oftest leveres til billigste Pris, vil være enige om, at dette Produkt ikke skal bidrage til at formindske de gastriske Tilfælde, der forud næres af den øvrige u hensigtsmæssige Kost. Dertil kommer, at man aldrig bruger Sukker i Kaffen, men Salt, hvorimod Sukkeret spises «ataat». Kaffe nydes i de almindelige Bondehusholdninger 3—4 Gange daglig. The er nærmest kun kjendt af Navn. Det er vanskeligt nok at faa en Patient til at afstaa fra Kaffe og heller som Surrogat drikke The. At kjøbe denne staar for ham som noget Uvant og han spør i Almindelighed: «hvad Slags The?» Melk bruges jo, naar den haves, men paa Husmandspladsene og Smaabrugene kan Tilgangen i lange Tider være tarvelig nok. Brændevin nydes i Regelen kun ved høitidelige Anledninger og da altid til Overmaal. Neppe én Gaardbruger er Afholdsmand. — Øl er ukjendt som Drik, ogsaa det hjemmebryggede. Renligheden og Stellet i det Hele lader fremdeles meget tilbage at ønske, om end muligens nogen Forbedring i de senere Aar er indtraadt. Rene og gode Sengklæder faar man nu paa de fleste bedre Gaarde. Men hertil indskrænker ogsaa Sandsen for det huslige Udstyr sig omtrent udelukkende. Paa faa Steder forefindes Sands for endog den tarveligste Komfort med Hensyn paa Indredningen. Denne bestaar paa de mest velstaaende Gaarde for den bedste Stues Vedkommende, hvorhen den Fremmede vises, af et Bord, somoftest forsynet med Voxdug, Træstole og et Skab. Kun faa Steder findes en Luxus som en Pinde-Gyngestol; Pudestole og Sofaer er at regne for ukjendte. Det samme Bøhave findes i det Rum, der almindelig benyttes til Familiens Ophold. Dette er ogsaa altid Sengerum, i Almindelighed for Folkene selv, medens deres Børn og Tjenere ligger paa «Løftet». Dette (o: anden Etage), der som

oftest gaar til Husets Mønning, og hvorigjennem man ligesaa ofte ser Himlens Stjerner, danner for det Meste et koldt og uhensigtsmæssigt Soverum. Maden koges ofte inde i selve Stuen, ellers i et bittelidet Kjøkken midt i Huset med Udgang til Bagsiden og Gjennemgang til den paa Midten af Bygningens Forside værende Forgang. Alle Huse er her som de fleste Steder i Nordland byggede efter dette Delingsprincip af Bekvemmelighederne. En Forbedring, der stadig vinder Terræn, er Indførelse af nyere og hensigtsmæssigere Komfyrer. Før kogtes ofte paa Gruen. Anvendelsen af Trækluge er endnu paa mange Steder ukjendt. Alt Affald fra Kjøkken etc. slaas lige udenfor Væggen, hvor en alt andet end appetitlig Dyrge stadig ligger tilskue. Vandhuse fandtes indtil for et halvt Snes Aar siden ikke paa mange Gaarde. Ifølge Sundhedsforskrifterne er de dog nu indførte overalt, om de end undertiden antræffes meget primitive. Husenes ydre Udstyr svarer til deres Indre. Byggede af raat forarbejdet Tømmer, er de for det Meste uden Bordklædning; nogen Forskjel er dog her paa den nedre Bygd og de øvre Dalfører; paa første Sted findes oftest baade panelede og malede Huse; i Dalførerne næsten ikke. At Leilendingsforholdet her spiller en stor Rolle med Hensyn til Husenes saavel ind- som udvendige Udstyr maa vel ansees givet. Thi selv om Staten, som her er Eieren, er en rimelig Herre, og Forholdene for den Udenforstaaende kan synes gode, kan det dog ikke ventes, at det samme Arbejde skal lægges paa Jord og Huse her som paa Steder, hvor Bonden selv raader Grunden. Udhusbygningerne er de, der oftest vanskjøttes. Stald og Fjøs er lave og smaa Rum, hvorfra Lys og Luft mest mulig er holdt ude. Naar dertil maa siges, at Sultefodring desværre endnu er almindelig, og at Vinteren oppe i Dalførerne er lang, saa Sneen mangen Gang ligger ud i 2den Halvdel af Mai, vil det forstaaes, at det ofte er en Ynk at se Kjør og Smaafæ, naar de efter at have tilbragt 7—8 Maaneder i sine Huler for første Gang slippes ud. Den nedre Bygd er naturligvis ogsaa i denne Henseende et Skridt forud for Dalbeboerne. I det Hele maa Jordbruget, saa primitivt det end endnu er paa mange Steder, siges være i en begyndende Fremgang, idet Gaardbrugerne nu mere end før ofrer sig for sit Gaardsbrug og mere og mere slutter med det med Hensyn til Økonomi meget tvivlsomme Lofotfiske; det vil vel lidt efter lidt gaa op for Befolkningen, at deres Distrikt har gode Betingelser for at blive blandt de første her Nord for Afsætning af Landmandsprodukter, naar kun et mere tidsmæssigt Stel bliver indført». — Hertil bemærker Distriktslæge S. Lange, at Forholdene i Hemnes er bedre, baade hvad Boliger og Renlighed angaar, end i Mo. I Nesne staar Bygningernes ydre Udstyr høiere end baade i Hemnes og i Mo.

Distriktslægen i Lurø omtaler Konfirmandsskolerne som en stadig tilbagevendende Kilde til Udbredelse af Epidemier af en eller anden Slags. Der hengaar intet Aar, uden at Tilfælde af Vandkopper, Fnat eller influenzalignende Sygdomme opstaar blandt Børnene og bringer Forstyrrelse i Skolegjerningen. Aarsagen antages at ligge i de Unges Sammenstuvning i Husene nær Prestegaarden; disse bliver saaledes overfyldte, og naar et eller andet Smittestof medbringes fra de respektive Hjem, har det den bedste Anledning til at udbrede sig. (Glatved).

Angaaende de hygieniske Forhold i Melø, Lurø Distrikt, skriver Kommuneslæge L. Daas: Renligheden staar ikke høit selv hos de Bedrestillede. «Utoi» er saaledes meget almindeligt; i enkelte Dele af Herredet f. Ex. Bjerangsfjorden findes det saa at sige i hvert eneste Hus. Spyttbakker bruges lidet, selv i Huse, hvor der findes tæringssyge Folk, der har faaet Besked om, at de kun maa spytte i Spyttbakker. Kogeoyn bruges nu omtrent overalt selv i de mindste Stuer, som ofte samtidig bruges til Arbeids- og Soveværelse. Slagvinduer findes aldeles ikke overalt, og om Vinteren bliver de gjort ubrugelige ved at indsætte Dobbeltvinduer. Luften inde hos Folk er derfor, især om Vinteren, saa slet som muligt. Leve-

maaden er heller ikke synderlig hensigtsmæssig. Det stærkt sure og daarligt stegte Brød og de tykke, ikke gjennemstegte Vaffer og «Kager» bærer ogsaa en god Del af Skylden for de hyppige Fordeielsessygdomme her. Det er en Erfaring hos Befolkningen selv, at man bliver meget mindre plaget af Fordeielsesbesværigheder, naar der bruges Brød, bagt af Hjemmekorn, end naar der bruges kjøbt Mel dertil. At dette virkelig forholder sig saa, har jeg ofte havt Anledning til at se. Brugen af Kaffe begynder vistnok nu at blive mindre. Til Maden bruges langt hyppigere «Karvethe» eller «The» af Laurbærblade sødet med Sirup. Sirup bliver i det Hele brugt i utrolige Masser heroppe i alle mulige Ting. I Brød bruges den næsten stadig. Misbrug af Brændevin er vistnok meget sjelden, hvorimod her ikke bruges lidet Nafta, Hoffmansdraaber og lignende i Tide og Utide.

I Hammerø Distrikt betegnes Levemaaden som utilfredsstillende; salt Fisk og oftest sur Sild er den sædvanligste Kost. Paa Grund af daarligt Fjøsstel har om Vinteren næsten Ingen Melk; denne erstattes da af Kaffe. Især paa Børnene virker dette yderst uheldigt. Sædeligheden er mindre god. (P. Hansen).

I Lødingen Distrikt er de hygieniske Forhold fremdeles meget mangelfulde og gjør kun smaa Fremskridt. Boligerne er for det Meste smaa og usunde. Næringsmidlernes Tilberedning er yderst tarvelig, selv Fisk forstaar kun et Faatal at faa velsmagende tilberedt. At dræbe Fisken itide og tage Indvoldene ud falder man aldrig paa. Alkoholmisbrug sees sjelden eller aldrig udenfor Sildefiskerierne, men er da en nødvendig Følgesvend til en afsluttet Handel. Sædelighedstilstanden synes at være forholdsvis god. (Stengel).

I Ofoten Distrikt er Levemaaden og Boligforholdene daarlige. Kosten bestaar for en stor Del af Poteter og salt Sild, naar saadan haves. Med Hjemmefisket er det som oftest smaat bevent, og Kjødmat er sjelden Kost for Menigmand. Har han Noget at slagte, maa han, saa daarligt som det har gaaet med Fisket i de senere Aar, sælge for at kunne greie sine Udgifter til Skatter, Renter o. s. v. Nogen Luxus kan han ikke tillade sig, det eneste er lidt Tobak og Kaffe. Berusende Drikke er næsten ukjendte blandt Almuen; En og Anden kan nok have lidt med sig, naar han kommer fra Fiske; men største Delen af Befolkningen maa nærmest kaldes Afholdsfolk; Nafta misbruges i nogen Grad, især blandt Lapperne. (Borch-Johnsen).

Et eiendommeligt Forhold under Sildefisket i Eidsfjorden Høsten 1897 omtales fra Hadsel Distrikt. Herom beretter Distriktslæge Thode: «Ifølge Herredets Sundhedsvedtægter skal al Udkastsild etc. føres udenfor Fjæremaal og kastes i Søen, for at forhindre mest muligt den Stank, der vilde opstaa, hvis alt Udkast fik raadne paa Land. Paa den Tid disse Vedtægter vedtoges, var den almindelige Praxis, at Silden bragtes paa Land og der saltedes. I senere Tid derimod, da det gjælder at benytte Tiden, og specielt ifjor Høst, foregik den største Trafik for Dampere. Silden saltedes ombord, og det overflødige styrtedes i Søen. Det gjaldt for Alle at skynde sig, og som Følge heraf saltedes kun den bedste Vare, medens Resten styrtedes i den ca. 2 Mil lange og $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ Mil brede Eidsfjord. Under almindelige Omstændigheder var dette maaske gaaet godt, men da for det Første Fjorden stod fuldpakket af levende Sild, og desuden den Trafik, der ellers havde taget ialfald en 3 Maaneder, blev koncentreret paa omkring 1 Maaned, blev Resultatet, at Fjorden ikke kunde eliminere den dekomponerende Masse, der stadig forøgedes, ved at den endnu levende Sild paa Grund af Infektion døde i Nøterne. Fisket fik derved en brat Afslutning, og de Fleste angrede vistnok at have kastet væk den Masse god Sild, som her skede. Forholdene i Fjorden var en Tid uundholdelige, Stanken frygtelig, den øvrige Fisk ikke spiselig helt ud til Værø, en 4 Mil fra Fjordens Bund, og det

laa nær at tro, at der let kunde udvikles Epidemier. Saa fandt forøvrigt ogsaa Sted senere, dog ikke i den Grad man kunde ventet. Den Fisk, (Torsk) der fiskedes i Eidsfjorden ivaar, var som sædvanlig særdeles god, og Stanken svandt over Jul. Af Hensyn til mulige Epidemier og ogsaa til det ifjor stedfundne Nationaltab, der var ikke ubetydeligt (naar man regner, at der er udkastet ca. 100 000 Tønder, og at disse har ved at forpøse Vandet dræbt mindst lige saa meget) — foreslog jeg, at man skulde fatte Bestemmelse om, at Kjøberen herefter skulde være pligtig at føre sit Udkast en Mil udenfor Fjordens Udløb. Af Hensyn til Omkostningerne, og fordi man ansaa Tilfældet for enestaaende, gik Sundhedskommissionen ikke ind herpaa, men foretrak at undersøge Sagen nøiere: henvende sig til Sagkyndige. Det har sine Vanskeligheder at sige, hvem der i dette Tilfælde er «Sagkyndig». Imidlertid tør man vistnok være sikker paa, at Tilfældet vil gjentage sig ved første givne Leilighed, saa man ialfald vinder Erfaring».

I Sortland Distrikt mislykkedes Vinterfisket, og Udbyttet af Sildefisket blev for Fiskerne tarveligt. Den økonomiske Tilstand var bekymringsfuld. — Næringsmidlerne bestaar væsentlig af Sild, Fisk og Poteter samt Melk; Kaffe nydes i store Mængder, medens derimod Alkoholmisbrug ikke finder Sted; Sædelighedstilstanden er for Sortlands Vedkommende nogenlunde god, men fra Øksnes berettes om tiltagende Usædelighed. (Fearnley). I Dverberg mislykkedes Multheøsten ganske, hvorved en god Indtægtskilde for Andøen gik tabt. Et nogenlunde godt Vaar- og Sommerfiske samt en paa de fleste Steder tilstrækkelig Avling af Hø og Poteter hjalp dog Befolkningen til at klare sig igjennem. Det viser sig, at de faa af Befolkningen, som udelukkende eller omtrent udelukkende driver Jordbrug som Næringsvei, staar sig og lever meget bedre end de, som driver Sjøen. (Schjelderup).

Kvaksalveri. I Ankenes, Ofoten Distrikt, driver «Hjemmedoktorer» sin Virksomhed. »Trolldskab» — antagelig en meget rummelig Diagnose — behandles af disse, som det paastaaes, med Held, ved Læsning. Paa samme Maade behandles Svulster og Ledsmerter. Ikke faa Syge forskriver Medicin, tilsendt mod Postopkrav, fra Tyskland — «Ankermedicin». (Skjønberg).

Sygehuse. Foruden Amtssygehusene i Alstahaug (Søvik), Bodø, Buksnes (Gravdal) og Hadsel (Stokmarknes) er følgende Sygehuse i Virksomhed under Lofotfisket: Skraaven, Kabelvaag og Henningsvær, samtlige i Østlofoten, Stene i Buksnes, Reine og Værø i Flakstad. I Bodø findes et Epidemilazaret.

Badeindretninger. Ved alle Amtets Sygehuse med Undtagelse af det i Værø findes almindeligt Karbad for Patienterne. Ved Bodø Sygehus er tillige Dampbad. Badeindretningerne ved Sygehusene i Bodø og Stokmarknes er ogsaa aabne for Publikum.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Tabellen næste Side giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundheds- og Kvarantænekommissioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger,

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Kvarantænekommissioner. Antal Møder.	Vaksinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Nordlands Amt	46	1	4552	33
Brønnø	¹⁾ 4	.	427	1
Alstahaug	²⁾ 3	.	311	-
Vefsen		ingen Opgaver.		1
Ranen	³⁾ 5	-	355	1
Lurø	⁴⁾ 4	-	313	-
Gildeskaal	⁵⁾ 2	-	286	-
Bodø	⁶⁾ 6	1	148	9
Folden	⁷⁾ 2	-	228	-
Skjerstad	⁸⁾ 4	-	254	2
Steigen	⁹⁾ 1	-	100	2
Hammerø	¹⁰⁾ 1	-	-	-
Lødingen	¹¹⁾ 1	-	205	2
Ofoten	¹²⁾ 1	-	170	1
Flakstad	¹³⁾ 1	-	388	-
Buksnes	¹⁴⁾ 4	-	244	2
Østlofoten	¹⁵⁾ 2	-	190	5
Hadsel	¹⁶⁾ 2	-	533	6
Sortland ...	¹⁷⁾ 3	-	400	1

¹⁾ Bindalen 1, Vega 3. ²⁾ Alstahaug 1, Herø 1, Tjøtta 1. ³⁾ Hemnes 2, Nesne 1, Mo 1, Dønnes 1. ⁴⁾ Rødø 1, Trænen 1, Lurø 1, Melø 1. ⁵⁾ Gildeskaal 1, Beieren 1. ⁶⁾ Bodø By 4, Bovin 2. ⁷⁾ Sørfolden 1, Norfolden—Kjerringø 1. ⁸⁾ Saltdalen 3, Skjerstad 1. ⁹⁾ Steigen 1. ¹⁰⁾ Hammerø 1. ¹¹⁾ Lødingen 1. ¹²⁾ Ankenes 1. ¹³⁾ Værø 1. ¹⁴⁾ Buksnes 2, Borge 2. ¹⁵⁾ Kabelvaag 2. ¹⁶⁾ Hadsel 1, Bø 1. ¹⁷⁾ Dverberg 2, Øksnes 1.

XIX. Tromsø Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
Amtet	26246,10	65 009	22	2	31	33
1. Trondenes	1 543,69	11 760	5	-	4	6
	Kvæfjord.....	864,31	2 939	1	-	1	2
	Trondenes.....	548,40	7 115	3	-	2	3
	Bjarkø.....	130,98	1 706	1	-	1	1
2. Ibbestad	1 660,95	8 033	2	-	3	2
	Ibbestad.....	1 149,35	6 022	2	-	2	2
	Salangen.....	511,70	2 011	-	-	1	-
3. Tranø.....	1 083,02	4 738	2	-	3	3
	Tranø.....	481,74	1 479	-	-	1	1
	Sørreisen.....	382,42	1 728	1	-	1	1
	Dyrø.....	218,86	1 531	1	-	1	1
4. Berg	Berg	609,10	1 849	1	-	2	2
5. Lenviken	1 198,47	5 583	1	-	3	4
	Lenviken.....	713,62	4 208	1	-	2	2
	Hillesø.....	484,85	1 375	-	-	1	2
6. Maalselven.....	5 896,05	4 686	2	-	3	3
	Maalselven.....	3 331,62	3 314	1	-	2	2
	Bardo.....	2 564,43	1 372	1	-	1	1
7. Balsfjorden	1 565,28	4 451	1	-	2	2
	Balsfjorden	1 222,48	2 869	1	-	1	1
	Malangen	342,80	1 582	-	-	1	1
8. Tromsø.....	1 593,90	10 299	4	2	4	3
	Tromsø, Kjøbstad ...	0,63	6 071	4	2	4	-
	Tromsøundet.....	1 593,27	4 228	-	-	-	3
9. Lyngen	Lyngen.....	3 682,27	5 354	1	-	2	4
10. Karlsø	1 374,15	2 704	1	-	2	1
	Karlsø.....	509,99	1 605	1	-	1	1
	Helgø.....	864,16	1 099	-	-	1	
11. Skjervø	6 039,22	5 552	2	-	3	3
	Skjervø.....	1 061,37	2 433	2	-	1	1
	Nordreisen	2 884,60	1 357	-	-	1	1
	Kvænangen	2 093,25	1 762	-	-	1	1

Sundhedstilstanden betegnes som god, undtagen for Distrikterne Lyngen, Karlsø og Skjervø, hvor den var mindre tilfredsstillende. Mæslinger, Røde Hunde og Kighoste optraadte epidemisk; ogsaa Difteri forekom hyppig, hvorimod Tyfoidfeber, Skarlagensfeber og Lungebetændelse var sjældnere end sædvanlig. Det samlede Antal af anmeldte epidemiske Sygdomstilfælde var 3 267, hvoraf 169 dødelige (i 1896 henholdsvis 3 409 og 176).

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde 1 007 eller 14,2 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelfolkemængde (70 800); Aaret forud var den 14,5 pro mille.

Angaaende Fordelingen af de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** paa Maaneder og Lægedistrikter henvises til Tabel Side 236 og 237, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Af **exantematisk Tyfus**, hvoraf der i Slutningen af foregaaende Aar var forekommet 1 Tilfælde paa Helgø i Karlsø Distrikt, iagttoges sammesteds 23 Tilfælde i Begyndelsen af Aaret.

For **Tyfoidfeber** behandledes ialt 66 Personer, hvoraf 6 døde. I Trondenes Distrikt, hvor over Halvparten af Tilfældene indtraf, var Sygdommen en Fortsættelse af forrige Aars Epidemi; blandt de sidst Angrebne var Kommunelægen i Kvæfjord, Dr. Strøm, der døde efter omtrent 10 Dages Sygdom. Senere paa Aaret forekom nogle enkelte Tilfælde i tidligere angrebne Huse. Et dødeligt Tilfælde i Ibbestad skyldtes Smitte fra Harstad i Trondenes. I Tranø angrebes 4 Personer og døde 1. I Tromsø By indtraf 14 Tilfælde, hvoraf 10 i Juni Maaned og 5 i ét Hus; de øvrige optraadte spredt dels i Byen, dels i Landdistriktet; Patienterne indlagdes samtlige paa Lazaretet.

Af **Cerebrospinalmeningit** optraadte 2 Tilfælde med dødelig Udgang i Balsfjorden. Det kunde ikke opklares, hvorfra Smitten oprindeligt var kommen, ligesaa lidt som der kunde paavises Overførelse fra den først Angrebne til den anden Syge.

Skarlagensfeber forekom sjelden; i det Hele anmeldtes 27 Tilfælde, væsentlig fra Trondenes og Tranø Distrikter. Der kjendes kun 1 Dødsfald (3,7 pCt.).

Mæslinger havde en stor Udbredelse i Aarets 3 sidste Kvartaler inden de fleste Distrikter. Der er ialt opført 439 Tilfælde med 14 Dødsfald (3,2 pCt.). I Trondenes angrebes udover Sommeren en Mængde Børn, men da Sygdommen optraadte meget mildt, kom kun faa under Lægebehandling. (Buch). Ogsaa i Ibbestad var Epidemien taalelig mild. (Borchgrevink). Til Tranø kom Smitten fra Lofoten med en 14 Aar gammel Gut, der fik Sygdommen et Par Ugers Tid før Hjemreisen. Da han havde været hjemme ca. 8 Dage, brød Sygdommen ud blandt hans Sødskende. (I. C. Lange). I Lenviken vandrede den særlig i Lysbotten og tilgrænsende Dele af Hillesø fra Gaard til Gaard. I Maalselven var Sygdommen mindre udbredt, og i Balsfjorden iagttoges den ikke. I Tromsø By behandledes 160 Tilfælde, i Tromsøsundet 37. Til Lyngen Distrikt indførtes Smitten fra Kvænangen, Karlsø og Tromsø; Sygdommen udbredte sig i Løbet af Høsten og Vinteren over hele Distriktet, saa at neppe en Gaard var fri. Ikke saa faa var haardt angrebne, især hvor Tilfældene var kompliceret med Kighoste. Dog kom de fleste Tilfælde paa Grund af sin Godartethed ikke til Observation. (Sollied). I Karlsø var Sygdommen mest udbredt om Vaaren, i Skjervø om Sommeren.

Difteri var fremdeles temmelig almindelig inden Amtet. I det Hele kom 263 Tilfælde under Behandling, hvoraf 43 (16 pCt.) endte dødelig. At Dødelig-

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Exantematisk Tyfus.....	23	-	23	10	10	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidefeber.....	66	6	64	8	10	4	4	1	12	8	1	2	1	5	
Cerebrospinalmeningit.....	2	2	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	
Skarlagensfeber.....	27	1	27	8	-	-	6	8	1	-	-	3	-	1	
Mæslinger.....	439	14	439	-	-	-	9	11	36	46	100	96	90	43	8
Difteri (Croup).....	263	42	263	22	17	18	13	38	15	17	23	15	18	35	32
Blodgang.....	13	-	13	-	2	7	-	1	1	-	2	-	-	-	-
Barselfeber.....	26	9	25	1	2	2	-	1	3	2	5	2	4	1	2
Pyæmi, Septhæmi.....	36	13	32	4	2	-	7	1	4	4	2	3	4	1	-
Rosen.....	38	2	36	1	2	3	3	5	4	5	2	4	2	2	3
Røde Hunde.....	181	-	181	-	-	-	-	14	55	72	31	5	2	2	-
Vandkopper.....	29	-	29	4	10	2	-	-	4	-	-	-	2	7	-
Kusma.....	4	-	4	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kighoste.....	44	1	44	-	-	-	-	-	-	3	2	1	4	21	13
Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	900	38	882	106	70	112	98	86	70	54	55	48	50	43	90
Influenza.....	399	6	398	38	41	71	111	65	42	7	7	4	4	6	2
Lungebetændelse.....	144	25	142	12	12	15	11	11	10	11	9	10	19	12	10
Pleurit.....	141	3	137	9	9	5	19	10	12	11	16	12	15	11	8
Gigtfeber.....	52	-	51	7	6	3	6	4	1	4	2	6	7	3	2
Akut Diarré (Kolerine).....	436	5	431	52	40	20	40	30	25	41	28	38	40	36	41
Skjørbug.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte.....	3	2	2	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	3267	169	3226	285	233	263	331	288	295	287	292	245	266	224	217

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																					
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
	Tronde- nes.		Ibbestad.		Tranø.		Berg.		Len- viken.		Maals- elven.		Bals- fjorden.		Tromsø.		Lyngen.		Karlsø.		Skjervø.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Exantematisk Tyfus.....	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-
Tyfoidefeber.....	36	4	4	1	4	1	-	-	-	-	-	-	2	-	17	-	1	-	2	-	-	-
Cerebrospinalmeningit.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber.....	14	1	-	-	9	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger.....	19	-	47	2	6	-	-	-	5	-	10	-	-	-	197	4	75	6	42	1	38	1
Difteri (Croup).....	6	1	27	3	21	-	-	-	23	3	5	1	22	2	52	9	25	2	19	7	63	14
Blodgang.....	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber.....	3	2	7	3	-	-	1	-	1	-	4	-	-	-	4	3	4	-	-	-	2	1
Pyæmi, Septhæmi.....	3	2	1	-	2	2	2	1	-	-	2	-	2	2	7	1	13	2	2	1	2	2
Rosen.....	11	1	3	-	2	-	1	-	3	-	3	-	-	-	4	1	6	-	2	-	3	-
Røde Hunde.....	3	-	3	-	-	-	20	-	3	-	6	-	14	-	124	-	8	-	-	-	-	-
Vandkopper.....	-	-	5	-	-	-	-	-	4	-	4	-	-	-	14	-	2	-	-	-	-	-
Kusma.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-
Kighoste.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	36	1	-	-	6	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorg.	212	12	121	6	22	1	51	1	47	6	28	1	35	-	206	6	93	2	16	3	69	-
Influenza.....	8	-	40	-	10	1	10	-	42	1	8	1	-	-	267	3	-	-	10	-	4	-
Lungebetændelse.....	32	4	23	2	8	3	7	2	6	3	12	1	10	2	26	6	11	-	1	-	8	2
Pleurit.....	34	-	28	-	4	-	1	-	5	-	3	1	6	1	33	1	14	-	3	-	10	-
Gigtfeber.....	12	-	7	-	2	-	-	-	3	-	-	-	1	-	11	-	9	-	3	-	4	-
Akut Diarré (Kolerine).....	82	-	60	1	3	-	26	2	22	2	10	-	3	-	171	-	25	-	6	-	28	-
Skjørbug.....	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos Nyfødte.....	-	-	1	1	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	475	27	378	19	93	8	119	6	176	16	98	5	101	9	1136	34	322	13	129	12	240	20

heden mængstedes ikke blev større, tilskrives for en stor Del den betimelige Anvendelse af Serum baade som forebyggende og som helbredende Middel. Sygdommen holdt sig i Ibbestad væsentlig til 3 Gaarde, Kraakerø, Hesseberg og Vik, uden at Smitteforbindelse kunde paavises. I Lenviken optraadte de fleste Tilfælde paa 3 Nabogaarde i Skarsvaag; da som Regel ingen Smittekilde kunde paavises, og der saavel paa disse Gaarde, som hvor de øvrige spredte Tilfælde indtraf, havde været Difteri for nogle Aar siden, ligger det nær at antage, at overliggende Smittestof har været Aarsagen til de sidste Udbrud. (Helsing). I Maalselven indsygnede paa Skjeggnes i Øvrebygden Sogn en Kone, kort efter at hun havde vasket en fra Finmarken hjemkommen Mands Tøi. Da der ikke havde været Difteri i den Del af Bygden paa flere Aar, og ingen anden Smitteimport kunde opspores, har Tøiet sandsynlig været inficeret, uagtet Manden selv ikke havde været syg. Ved Besøgende bragtes Smitten herfra videre til 3 forskellige Steder i Omegnen. (C. Schøyen). I Balsfjorden indtraf 22 Tilfælde, 5 i April og Resten i de sidste Maaneder af Aaret. I begge Epidemier døde den først Angrebne. I Tromsø forekom 32 spredte Tilfælde i Byen, og 20 anmeldtes fra Landdistriktet. Antagelig har der dog været langt flere Tilfælde i Tromsøundet, da «Ondt i Halsen» ofte optraadte i Nabogaardene til de smittede Huse, uden at Sygdommen blev anmeldt. I Byen indlagdes 31 paa Lazaretet, og kun 1 behandlede hjemme. (I. Holmboe). I Lyngen brød Sygdommen ud i Begyndelsen af Aaret paa Gaarden Ysteby; Smitten var sandsynlig indført med hjemvendende Fiskere fra Skjervø, hvor Sygdommen paa den Tid forekom. Fra Ysteby udbredte den sig til et Par andre Gaarde. Senere dukkede den op snart hist, snart her, uden at Smitteforholdene nærmere lod sig paavise. I Slutningen af Juli forekom den i et Par Huse i Pollen, sandsynlig foranlediget ved nogle lette, ikke lægebehandlede Tilfælde paa en Nabogaard. (Sollied). I Karlsø forekommer Difteri med enkelte Tilfælde til Stadighed, uden at man kan paavise nogen Forbindelse med andre smittede Steder; da en grundig Desinfektion af Husene er en vanskelig Sag her, bliver disse — en Gang smittede — let faste Arnesteder for Sygdommen. (G. Mohn). I Skjervø optraadte den som direkte Fortsættelse af forrige Aars Epidemi. Medens Sygdommen i Aarets Begyndelse særlig hjemsøgte de Dele af Distriktet, hvor den i 1896 havde faaet Fodfæste, nemlig ved Bakkeby, Røvelsøid og paa Uløens Indside, forekom de fleste Tilfælde i Sommermaanederne paa Arneøen, hvor næsten hver Gaard i Haugnes og Grundfjordgrænden blev angreben. I sidste Kvartal indtraf et Par mere isolerede Epidemier paa Spilderen i Kvænangen og i Øksfjord. Hertil kom enkelte spredte, pludselig opdukkende Tilfælde uden paaviselig Sammenhæng med de ovennævnte Grupper. I det Hele opgives fra Distriktet 63 Angrebne og 14 Døde. Fleresteds skyldtes Overførelse af Sygdommen enkelte Personers Overtrædelse af Sundhedskommissionens Forskrifter, hvad Isolation angik, hvorfor der i et Par af de mest graverende Tilfælde indgaves Klage til Fogden. En Gang laa Skylden hos en Hjelpekone, i hvis Hjem der var Difteri, og som trods Lægens Forbud hjalp til ved en Barselkones Forløsning med den Følge, at Barnet døde 14 Dage gammelt af en difterisk Navlebetændelse, medens Moderen et Par Uger senere fik Croup og med Nød og Neppe undgik Døden. Saavel iaar som ifjor var det de i hygiensk Henseende daarligst stillede Hjem, hvor Farsoten hærjede mest. I de allerfleste Tilfælde injiceredes Serum, der overalt, hvor det bragtes til Anvendelse paa et tidligt Tidspunkt, viste sig som et udmærket Middel. Paa Grund af de lange Afstande til Lægen kom dog flere Tilfælde for sent under Behandling, og i nogle Tilfælde var de Syge afgaaet ved Døden, før end Lægen kom tilstede. I et Par Kredse blev Skolen paabudt lukket paa Grund af Epidemien. Som Følge af Befolkningens Fattigdom og deraf følgende Mangel paa Ombytte af Seng- og Gangklæder samt Husenes daarlige

Forfatning (manglende eller utætte Gulve etc.) viste det sig meget vanskeligt at udføre en nogenlunde effektiv Desinfektion, især hvor det gjaldt enlig liggende Gaarde i den kolde Aarstid. (O. Løken).

Af **Dysenteri** var der i Lenviken først paa Aaret en liden Epidemi i et Skolehus, senere 3 spredte Tilfælde. I Balsfjorden angrebes paa Gaarden Skjævelnes 3 Sødskende af Sygdommen; ingen døde.

For **Barselfeber** behandledes ialt 26 Kvinder, hvoraf 9 døde. Alle de fra Lyngen opførte 4 Tilfælde var betjente af Hjelpekoner, hvis Urenlighed kunde være ganske utrolig. Om en blev det saaledes oplyst, at hun med uvasket Haand havde taget ud Efterbyrden. (Sollied). I Tromsøundet døde 2 af Hjelpekoner betjente Barselkvinder.

Røde Hunde opgives at have optraadt epidemisk i Berg, Lenviken, Balsfjorden, Tromsø og Lyngen Distrikter.

Af **Vandkopper** forekom der spredte Tilfælde i flere Distrikter.

Kighoste optraadte i Løbet af Høsten og Vinteren noksaa hyppig i Lyngen og Skjervø Distrikter. I Regelen var Sygdommen let, men kompliceret med Mæslinger og Bronkit var den ofte skjæbnesvanger for mindre Børn, og den store Børnedødelighed i Lyngen skyldtes Sammentræf af disse Sygdomme. Ifølge Opgave fra Sognepresten var det samlede Antal døde 128, hvoraf omtrent 50 var under 5 Aar. (Sollied).

Influenza forekom temmelig hyppig om Vaaren i Ibbestad, Lenviken og Tromsø.

Af **Pemfigus hos Nyfødte** iagttoges 2 Tilfælde i Lenviken; ved et af disse blev ogsaa Moderen smittet.

Af **Fnat** er ialt anmeldt 267 Tilfælde. Sygdommen angives at være meget udbredt i Ibbestad; i forsømte Tilfælde er den hyppig ledsaget af slemme Ekzemer baade hos Voxne og Børn. Heller ikke i Lenviken er den nogen sjelden Foreteelse, men synes dog at være paa Retur. I Lyngen var den meget udbredt i Kjosn og paa Strækningen Skindelv — Fastdalen og Normanvig — Dybvig. Smitten skyldtes antagelig tilreisende Sildefiskere i Kjosn Høsten forud. (K. P. Mortensen). I Skjervø iagttoges Fnat paa langt nær ikke saa hyppig som før, skjønt den fremdeles ikke var sjelden. Ogsaa iaar blev der uddelt Skabmidler gratis til Skolebørn.

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** sees af nedenstaaende Tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:										
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
			Tronde- nes.	Ibbestad.	Tranø.	Berg.	Lenviken.	Maals- elven.	Bals- fjorden.	Tromsø.	Lyngen.	Karlø.	Skjervø.
			Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf. Dsf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar . . .	7	-	1	2	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Erhvervet Syfilis . .	29	-	6	-	-	-	-	-	6	15	-	1	1
Hereditær — . . .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Gonorré og Uretrit	157	-	25	14	1	8	5	2	7	63	-	11	2

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Trondenes	103	24	27	76
Ibbestad	53	7	19	34
Tranø	51	12	8	43
Berg	18	2	6	12
Lenviken	47	4	16	31
Maalselven	26	10	5	21
Balsfjorden	32	7	9	23
Tromsø	148	33	34	114
Tromsø By	109	23	23	86
Bygder	39	10	11	28
Lyngen	30	3	13	17
Karlsø	32	1	12	20
Skjervø	38	9	20	18
Tromsø Amt	578	112	169	409
Deraf i By	109	23	23	86
— - Bygder	469	89	146	323

I Balsfjorden, hvor man ellers pleier at være forskaanet for Syfilis, bragtes Smitten ind ved en Fisker, der paa Hjemturen fra Finmarken paadrog sig Sygdommen i Hammerfest. Han søgte ikke Lægehjælp og smittede i Løbet af Sommeren 4 Kvinder i Bygden. En Kvinde havde paadraget sig Sygdommen i Tromsø, og af hende blev igjen en Mand smittet. Gonorré har ogsaa været hyppigere end almindelig. En stor Del af Bygdens Ungdom er letfærdig og paadrager sig Sygdommen, naar den kommer til Tromsø. (A. Selmer). I Maalselven optræder Gonorré omtrent aldrig udenfor den nærmest Maalsnes liggende Del af Bygden, hvortil den aarligaars indføres med hjemvendende Fiskere. (C. Schøyen).

Lungetuberkulose. Dødsfald af denne Sygdom udgjorde for det hele Amt 19,4 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald og 27,4 pCt. af Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Tromsø By var Forholdet henholdsvis 21,1 pCt. og 26,7 pCt. og for Bygderne 18,9 pCt. og 27,6 pCt. Forøvrigt henvises til ovenstaaende Tabel. — Der raader adskillig Smittefrygt i Lenviken, hvorfor der vises megen Forsigtighed i Omgangen med de Syge. Tæring faar mere og mere Udbredelse i Maalselven, fornemmelig i Bardo Herred. Ogsaa i Balsfjorden synes Sygdommen at tiltage; den har ikke fæstet sig til enkelte Familier eller Grænder, men optræder hist og her, uden at Smitteoverførelse kan paavises. Fra Lyngen anfører Distriktslægen, at Tuberkulosen er i voldsom Væxt. Medens man for nogle faa Aar siden kun iagtog faa Tilfælde, støder man nu meget hyppig paa den baade som Lungetuberkulose og under andre Former. Det er naturligvis de sørgelig slette hygieniske Forhold og den almindelige Urenlighed, der begunstiger dens Udbredelse. Exempelvis nævnes en Familie paa Ysteby, hvor Manden døde Vinteren 1896 af en gangrænøs Sygdom om Endetarmen; Vaaren 1897 døde en halvvoxen Søn af Meningit; senere fik en mindre Gut tuberkuløs Pleurit, kom sig af den; fik saa en tuberkuløs

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.					Vending.		Udtrækning ved Bækkenendeleie.		Perforation.		Efterbyrdsoperation.
	Mødre.			Børn.		Mødre.	Børn.	Mødre.	Børn.	Mødre.		Mødre.
	Lev.	Død.	Uopg.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Uopg.	Lev.
Utilstrækkelige Veer.....	18	-	1	17	2	-	-	1	1	-	-	-
Bækkensneverhed.....	2	-	-	2	-	2	2	-	-	3	1	-
Barselkrampe	1	¹⁾ 1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og Blødning	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Livmodersvulst.....	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Opslaaede Arme	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Tilsammen	23	1	2	21	5	3	3	2	2	3	1	6
	26			26								

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Mord og Drab.
Trondenes	452	17	180	42	2	2	9	-	-
Ibbestad	290	9	101	17	3	5	3	1	-
Tranø	157	3	60	8	1	1	-	-	-
Berg	82	3	18	6	-	-	1	-	-
Lenviken	213	5	65	18	2	-	6	-	-
Maalselven	149	2	66	8	-	1	2	-	-
Balsfjorden	116	5	56	12	1	1	1	-	-
Tromsø	363	11	183	38	1	3	5	1	-
Tromsø By	206	7	114	19	-	1	3	1	-
Bygder	157	4	69	19	1	2	2	-	-
Lyngen	196	11	116	25	-	-	5	-	-
Karlsø	116	2	59	17	1	1	4	-	-
Skjervø	192	3	103	21	2	3	8	1	1
Tromsø Amt	2326	71	1007	212	13	17	44	3	1
Deraf i By	206	7	114	19	-	1	3	1	-
— Bygder	2120	64	893	193	13	16	41	2	1

Betændelse i det ene Albueled, hvorfor der paa Sygehus gjordes Resektion; han kom ganske kjæk hjem, men døde kort efter af Meningit; en Datter er død af Coxit, og en voxen Datter ser ud til at have latent Tuberkulose. Ogsaa Antallet af skrofuløse Tilfælde er i Stigende, særlig i de Grænder, hvor Urenligheden og Fattigdommen er størst. (Sollied). I Karlsø er Tæring en meget sjelden Sygdom tiltrods for de usunde Boliger og forøvrigt fattige og usle Forhold, hvorunder Befolkningen lever. (G. Mohn).

Om en **Herniotomi** under vanskelige Forhold meddeler Distriktslæge A. Selmer i Balsfjorden følgende: Den Syges Hjem laa i en afsides Fjeldbygd. Jeg maatte ro 1 Mil, saa ride 1 Mil og tilslut gaa 2 Mil for at komme frem. I en elendig Hytte uden Bord og uden Seng laa Patienten i en Krog paa et Renskind. Det var allerede mørkt, da jeg kom frem, og der fandtes kun en elendig, osende Lampe; en, som kunde bruges, blev derfor bragt fra Nabostuen, der var noget bedre forsynt. 3 brede Bordstykker, der blev lagt over 2 Kister, udgjorde Operationsbordet, medens et Bagstebord afgav Plads for Instrumenterne. Efter at jeg havde kloroformeret Manden, lededes den videre Narkose af Manden i Nabostuen, og, medens Konen støttede den Syges Ben, udførtes Operationen. Jeg fik ikke Anledning til at se Manden siden, men alt gik godt, og i Januar drog han paa Lofotiske.

Om Amtets **Sindssyge** se den almindelige Beretning.

Obstetriciske Operationer. Af Læger udførtes 41, deraf i Trondenes 13, Ibbestad 8, Tranø 3, Berg 2, Lenviken 2, Maalselven 1, Balsfjorden 1, Tromsø 7 og Lyngen 4. Indikationer og Udfald sees af Tabel Side 241.

Om **Jordmoderhjælpen** er for 4 Distrikters Vedkommende meddelt følgende Opgaver:

Lægedistrikter.	Jordmodrene har bistaaet ved Antal Fødsler.	Deraf opgives:			
		Isseleie.	Ansigtseleie.	Sædeleie.	Tverleie.
Ibbestad	108	102	1	4	1
Lenviken	82	78	1	3	-
Balsfjorden	44	41		2	1
Skjervø	55	52	1	2	-

Søgning af autoriseret Jordmoderhjælp er i betydelig Tiltagende i Ibbestad, hvorfor man omgaaes med Planer om yderligere Deling af Jordmoderdistrikterne. (Borchgrevink).

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel paa foregaaende Side.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 319 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 43,2.

Paa **Barselseng døde** ifølge Presternes Opgaver 17 Kvinder, ifølge Lægerne 13, nemlig 9 af Barselfeber, 2 af Blødning, 1 af Barselkrampe og 1 af Emboli.

De hyppigste Dødsaaarsager var:

Dødsaaarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		By.	Bygder.
Lungetuberkulose	112	23	89
Alderdomssvaghed	60	2	58
Difteri	42	3	39
Akut Bronkit og katarraalsk Lungebetændelse	38	4	34
Tuberkulose Betændelser udenfor Lungerne .	36	13	23
Kræft (Cancer et Sarcoma)	33	7	26
Lungebetændelse	25	5	20
Hjerneslag	21	9	12
Krampe hos Smaabørn	20	7	13
Medfødt Svaghed	16	2	14

Af Meddelelserne om **Veirliget** etc. fremgaar det, at Vaaren efter en streng Vinter kom forholdsvis tidlig; Sommeren var tør og kold, men Høsten regnfuld og mild, saa at Beitning kunde foregaa langt udover den almindelige Tid. Høavlingen og Bærhøsten var flere Steder liden, hvorimod Poteterne i Almindelighed slog ganske godt til. Udbyttet af Fiskerierne blev baade kvantitativt og kvalitativt under et Middelsaars.

Levemaade og hygieniske Forhold. Sandsen for en bedre Hygiene synes at være i nogenlunde Fremgang hos den norske Befolkning i Ibbestad, medens den hos Finerne paa mange Steder endnu ikke synes at være aukt. Levemaaden er gjennemgaaende meget enkel og tarvelig. Ædruelighedstilstanden er god, men Nafta bruges ofte i Utrængsmaal — dog vistnok sjelden som Berusningsmiddel. Sædeligheden staar lavt. (Borchgrevink).

Levemaaden i Berg er sørgelig ensformig; Fisk i Almindelighed dagstøt, som oftest bruges den fersk og koges op med Vandet. At servere Fiskene anderledes end kogt er yderst sjelden; dette har sin Grund i, at Kvinderne Intet har lært og desuden ikke gidder lære Noget udenfor det strengt Almindelige. Den ensformige Kost ved Siden af et daarligt stegt og behandlet Brød gjør de Fleste herinde til Dyspeptikere. Kreaturstellet staar i Almindelighed lavt, saa Adgang til ferskt Kjød og Melk er overmaade liden. Det gaar især ud over Børnene, som i Vintermaanederne maa nøie sig med Grynssuppe eller tynd Kaffe. Husene er som oftest smaa og bestaar af et eller to Værelser med et Loft. De nyere Huse bygges dog rummeligere og mere hensigtsmæssige, men den lange Transport fra Namsos eller Maalselven gjør jo, at Huse bliver kostbare, og at der i det Hele taget maa spares paa Træmaterialerne. Befolkningens Hovednæringsvei er naturligvis Sjøen, dens Interesser er knyttet til Baaden og som oftest kun til den, Arbeide paa Land bliver der lidet af og ansees i Almindelighed som Bierhverv. Jordbruget giver derfor lidet af sig og drives i gamle, optraakkede Spor. Renligheden blandt Folk er ikke værst; et meget tiltalende Træk er, at Folk er meget nøieseende med Vask af sit Tøi og sine Klæder. Hvor Fattigdommen ikke er særlig stor, har man det ganske pent inden Døre, og naar Lægen hentes, presenteres Huset i sin bedste Skikkelse. Økonomisk kan desværre ikke Folket kaldes; slaar Fisket godt til, er Levemaaden høi baade i Fiskeværerne og i Hjemmene, og der tænkes lidet paa at lægge noget tilside, til de magre Tider kommer. Da florerer Kreditten til ubodelig Skade for Kjøber og Sælger. Gjennemgaaende er Folk meget ædruelige, saa det hører til Sjældenhederne at se Berusede. Omgangen mellem ugifte Gutter og Piger er temmelig fri og utvungen; dog er Antallet af Uægtefødte lidet. (Ph. Hansteen).

I Lenviken er der et betydeligt Kaffebrug; det forekommer, at en Familiefader kjøber en Sæk ad Gangen, og endda strækker det ikke til for et Aar; derfor er der ogsaa megen Anæmi og Kardialgi. (Helsing).

I Balsfjorden er den menige Mands Ernæring ganske kraftig, men meget ensformig. Om Høsten, naar der slagtes til Vinteren, leves bedst; da spises der ofte Kjød til alle Maal. Som Exempel paa daarlig Økonomi anføres at en Familie paa 7—8 Mennesker fortærede en Gris paa 40 kg. i Løbet af 14 Dage. Om Vinteren, naar Mandfolket er paa Fiske, leves daarligst, der er liden Adgang til fersk Fisk og ofte lidet Melk, saa Næringen kommer til at bestaa af Sild, Poteter og Vasvelling, samt Fladbrød med Smør eller Sirup og Kaffe. Om Sommeren derimod leves bedre, idet der daglig skaffes et Maaltid Fisk, og der er Overflod af Melk. Fisket ansees for den fornemste Indtægt, men Udbyttet bliver ofte lidet, ja ikke saa sjelden Minus, og da er det Jordens Afkastning, der foruden at ernære Familien maa skaffe det Nødvendige til Dækning af Fiskets Underbalance. At Jordbruget kaster saa meget af sig, har Befolkningen vanskelig for at forstaa, derfor gjøres heller intet for at forbedre Jordens Afkastning, og til Arbeide paa Jorden haves hverken Lyst eller Indsigt. Der sees dog nogen Forbedring; Fjøsbygningerne bliver store og lyse, ligesom Vaaningshusene nu bygges større og bliver bedre indredet. Komfyrrer bliver nu almindelige, medens de for en kort Tid siden var en Sjældenhed. Der er ikke megen Drikfældighed, naar undtages inden en enkelt Klasse Finner, der driver

Fart paa Spitsbergen; de fleste af disse drikker sin hele Fortjeneste op. Sædeligheden staar lavt, især holder Kvinderne lidet paa sin Ære. (A. Selmer).

Uagtet der i Karlsø udover Vinteren, da Veiret var heldigt, foregik et godt Hjemmefiske, og uagtet ogsaa Udbyttet af Sommerfisket, tiltrods for det ringe Kvantum, paa Grund af de usædvanlig høie Priser blev meget tilfredsstillende, er dog den økonomiske Stilling i det Hele taget mindre god; Fiskerierne i Lofoten og Finmarken gav nemlig intet tilfredsstillende Udbytte, og de Fleste var desuden stærkt gjældbundne i Forveien. Her er god Anledning til at oparbejde andre Næringskilder; saaledes kunde Fædriften være meget større; men Befolkningen synes ikke at have Interesse for stort andet end Fiskeri. — Uhensigtsmæssig Kost afstedkommer ogsaa her megen Anæmi og Kardialgi. Nogen overdreven Brug af Spirituosa kan neppe siges at foregaa uden ved de større Kirkehelge, der nærmest ligner Markeder, samt paa Reiserne fra Byen. (G. Mohn).

Sygehuse. Foruden Amtssygehuset i Tromsø findes dersteds ogsaa et kommunalt Epidemilazaret. I Ibbestad Distrikt findes et lidet Kommunen tilhørende Isolationslokale paa Vik. I Berg aabnedes i Aar i Holmenvær et for Tromsø Medicinalfond bygget Sygehus for Fiskere; det kan tage imod 12 Syge og har Kontor og Soveværelse for Lægen; det holdes aabent i 1½ Maaned. (Ph. Hansteen). I Balsfjorden hører der til Lægeboligen et kommunalt Sygehus paa 4 Senge, hvor der i Aarets Løb blev behandlet 17 Patienter. Ligeledes findes Sygehuse i Karlsø og Skjervø Distrikter.

Badeindretninger. Foruden Badeindretning ved Amtssygehuset til Brug for Patienterne findes i Tromsø ogsaa et Damp- og Karbad til offentligt Brug.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Følgende Tabel giver Oplysning om Antallet af Møder i Sundhedskommissioner og Kvarantænekommissioner, af Vaccinerede og af retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundhedskommissioner. Antal Møder.	Kvarantænekommissioner. Antal Møder.	Vaccinerede.	Retsmedicinske Forretninger.
Tromsø Amt.	15	1	2106	20
Trondenes	1) 3	-	280	-
Ibbestad	2) 1	-	294	4
Tranø	3) 1	-	123	-
Berg	-	-	99	-
Lenviken	4) 1	-	7) 173	-
Maalselven	-	-	121	-
Balsfjorden	5) 2	-	209	-
Tromsø	6) 7	1	366	14
Lyngen	-	-	219	-
Karlsø	-	-	137	1
Skjervø	-	-	85	1

1) Trondenes 3. 2) Ibbestad 1. 3) Dyrø 1. 4) Hillesø 1. 5) Balsfjorden 1, Malangen 1. 6) Tromsø By 5, Tromsøsundet 2. 7) I Hillesø vaccineredes ikke paa Grund af den dersteds raadende Mæslingeepidemi.

XX. Finmarkens Amt.

Lægedistriktsinddeling, Fladeindhold, Indbyggerantal, Medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende Herreder, Dele deraf og Bykommuner.	Flade- indhold i Km ² .	Tilstedev. Indb. 1ste Ja- nuar 1891.	Antal Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpe- vaksinater.
Amtet	47385,34	29 341	¹⁾ 13	1	23	33
1. Alten	12119,15	5 406	1	-	3	4
	Alten	2 997, ⁸⁹	2 087	1	-	1	1
	Talvik	1 594, ⁶³	2 446	-	-	1	2
	Kautokeino	7 526, ⁶³	873	-	-	1	1
2. Loppen	1 173,64	1 731	1	-	2	3
	Loppen og Øksfjord ..	752, ⁶⁶	931	-	-	²⁾ 1	1
	Hasvik	420, ⁹⁸	800	1	-	1	2
3. Hammerfest	3 397,36	3 995	2	1	3	3
	Hammerfest, Kjøbst.	4, ⁰⁰	2 238	2	1	2	-
	Hammerfest.	3 393, ³⁶	1 004	-	-	-	2
	Kvalsund	753	-	-	1	1
4. Maasø	535,80	2 508	1	-	4	7
	Maasø	1 342	1	-	1	³⁾ 4
	Kjelvik	535, ⁸⁰	1 166	-	-	3	3
5. Kistrand	11966,07	2 287	1	-	2	3
	Kistrand	4 426, ⁶⁸	1 728	1	-	1	2
	Karasjok	7 539, ³⁹	559	-	-	1	1
6. Lebesby	?	?	1	-	2	2
	Lebesby	4 477, ⁷¹	1 067	1	-	2	1
	Vestlige Del af Tanen til og med Gamvik ..	?	?	-	-	-	1
7. Tanen	?	?	1	-	1	4
	Resten af Tanen ⁴⁾ ...	?	?	1	-	1	3
	Polmak Sogn af Næsse- by Herred.	1 709, ⁴⁴	462	-	-	-	1
8. Vardø	2 257,99	3 310	2	-	2	3
	Vardø, Kjøbstad.	3, ⁶⁵	2 217	2	-	2	-
	Vardø	2 254, ³⁴	1 093	-	-	-	3
9. Vadsø	2 565,99	4 025	1	-	3	1
	Vadsø, Kjøbstad.	1, ⁶⁴	1 767	1	-	2	-
	Nordvaranger.	1 033, ³¹	1 280	-	-	-	-
	Næsseby Sogn af Næsse- by Herred.	1 530, ³⁴	978	-	-	1	1
10. Sydvaranger	Sydvaranger	4 987,99	1 932	1	-	1	3

¹⁾ Foruden de i hvert Distrikt opførte Læger er ansat en Distriktslæge uden fast Distrikt, med skiftende Bopæl efter Amtmandens nærmere Bestemmelse. ²⁾ Posten er ledig. ³⁾ Posten er ledig i 2 Vaccinationskredse. ⁴⁾ Tanen Herred i sin Helhed har et Fladeindhold af 2 194,²⁰ km.² og en Folkemængde af 2 618.

Sundhedstilstanden betegnes fra næsten alle Distrikter som nogenlunde god. Mæslinger, Røde Hunde, Kighoste og Influenza optraadte tildels epidemisk. Difteri var almindeligere end sædvanlig, navnlig i Vest-Finmarken, medens Lungebetændelse og Diarré forekom forholdsvis sjelden. Det samlede Antal anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme udgjorde 2 800 med 93 Dødsfald; i 1896 var de tilsvarende Tal 3 047 og 70.

Dødeligheden. De Dødes Antal udgjorde ialt 603 eller 18,8 pro mille af den beregnede tilstedeværende Middelbefolkning (32 100). I 1896 var Forholdet 19,5 pro mille.

Angaaende Fordelingen af de anmeldte Tilfælde af **epidemiske Sygdomme** paa Maaneder og Lægedistrikter samt angaaende Dødsfald af disse Sygdomme, henvises til Tabel Side 248 og 249, sammendragen efter Lægernes Opgaver.

Af **exantematisk Tyfus** var der i Vaar- og Sommermaanederne i Sydvaranger en mindre Epidemi udgaaende fra et yderst fattigt Hus i Kjøfjord, hvor Mand, Kone og tre Børn blev angrebne af Sygdommen. Derfra spredte den sig til Korsfjord til en Familie, hvor to Børn blev angrebne, og til Bøgfjord, hvor ét Tilfælde indtraf. Smitten kunde forfølges fra det ene Sted til det andet, forplantet ved Besøg mellem de respektive Huses Beboere. Desuden optraadte to isolerede Tilfælde, et i Langfjorddalen og et i Munkelv. Der kjendes blot ét Dødsfald af Sygdommen. (Wessel).

For **Tyfoidefeber** behandledes ialt 40 Patienter, hvoraf 5 døde. Paa Amtssygehuset i Hammerfest indlagdes 4 Fiskere; Sygdommen var hos alle erhvervet i Fiskevær udenfor Distriktet. I Maasø Distrikt optraadte i Begyndelsen af Aaret 3 Tilfælde i Honningsvaag i en Rorbod, der var omdannet til Familiebekvemmeligheder. Smitten antoges indført med en fremmed Fisker, der var reist til Hammerfest, hvor Tyfoidefeber diagnosticeredes. I April, netop som Loddefisket begyndte, optraadte Sygdommen igjen inden et Notlag. En Unggut var «ranglesyg» ved Ankomsten, kort efter blev 3 til syge; man oprettede da et improviseret Epidemilazaret, hvortil de Syge overflyttedes, men ikke destomindre indsygnede efterhaanden de øvrige Medlemmer af Notlaget paa 2 nær. (Horne). I Tanen forekom 4 Tilfælde, hvoraf 3 hos fremmede Fiskere, der sandsynlig havde medbragt Smitten fra Lofotfisket; de behandledes paa Gamvik Sygehus, hvor 1 døde. Fra Vardø er anmeldt 17 Tilfælde, 3 i Byen og 14 i Herredet; de fleste indtraf som vanligt i Havningberg. I Vadsø indlagdes paa Sygehuset en Fisker fra Kjøby i Nordvaranger.

Af **Skarlagensfeber** kjendes ialt 15 Tilfælde, samtlige i Øst-Finmarken, uden Dødsfald.

Mæslinger havde en ikke ringe Udbredelse i de nedenfor nævnte Distrikter. Der er ialt anmeldt 87 Tilfælde, hvoraf 4 dødelige (4,6 pCt.). I Hammerfest By anmeldtes om Sommeren 6 Tilfælde og i Landdistriktet 4. Til Nordvaagen i Maasø bragtes Smitten med en fremmed Fisker. Uagtet den første Patient, en Barnepike hos Stedets Handelsmand, isoleredes, blev dog alle Husets Børn angrebne, hvorefter Sygdommen udbredte sig videre. Tilfældene var lette. (Horne). I Kistrand spredte Sygdommen sig epidemisk i sidste Halvaar over hele Fjorddistriktet; den var uden Tvivl indført ved Fiskere fra Kjelvik og Honningsvaag i Maasø. I Lebesby forekom mange Tilfælde i Kjøllefjord Annex; ligesaa i Tanen. Fra Vadsø opføres 2 Dødsfald.

Af **Difteri** kjendes ialt 99 Tilfælde med 26 Dødsfald. I Alten angrebes i 2det Halvaar 22 Personer, hvoraf 16 døde (72,7 pCt.). 11 indsygnede i Langfjorden (Talvik) i Juli; Smitten var sandsynlig indført fra Øksfjord. Et isoleret Tilfælde i Alten antages opstaaet ved Smitte fra Tilfældene i Langfjorden,

Epidemiske Sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tilfælde.	Dødsfald.													
Exantematisk Tyfus.....	10	1	10	-	1	-	1	3	-	3	2	-	-	-	-
Tyfoidefeber.....	40	5	40	4	2	3	10	2	6	6	1	5	1	-	-
Skarlagensfeber.....	15	-	15	2	1	3	-	-	3	1	1	-	4	-	-
Mæslinger.....	87	4	85	-	-	-	2	17	7	7	9	13	7	10	13
Difteri (Croup).....	99	26	92	3	3	11	9	8	7	13	5	14	9	2	8
Blodgang.....	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Barsel-feber.....	11	8	9	3	1	2	-	-	-	1	1	1	-	-	-
Pyæmi, Sæpthæmi.....	18	2	16	3	1	1	2	-	1	-	1	3	4	-	-
Rosen.....	38	1	38	2	2	3	4	4	3	6	5	3	4	1	1
Røde Hunde.....	90	-	90	-	1	10	-	9	19	7	1	2	12	12	17
Vandkopper.....	31	-	31	5	6	10	1	-	-	3	2	-	1	3	-
Kusma.....	77	-	77	23	26	2	6	9	5	-	3	2	1	-	-
Kighoste.....	270	8	270	-	47	44	15	25	20	8	16	28	29	19	19
Akute Katarrher i Aandedræts- organerne.....	960	14	954	136	69	94	78	156	104	56	60	48	54	46	53
Influenza.....	537	3	537	20	13	37	119	116	117	46	34	4	18	5	8
Lungebetændelse.....	76	7	76	11	4	6	4	11	8	2	10	3	7	6	4
Pleurit.....	85	3	85	11	4	6	9	16	15	7	4	4	6	-	3
Gigtfeber.....	67	2	67	7	3	2	11	6	9	3	6	5	5	6	4
Koldfeber.....	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine).....	281	8	281	24	20	17	30	33	37	21	17	11	27	14	30
Skjørbug.....	6	-	6	-	-	1	-	-	-	2	2	-	-	-	1
Tilsammen	2800	93	2781	254	204	252	302	415	362	192	180	146	189	124	161

Epidemiske Sygdomme.

	Fordeling paa Lægedistrikterne:																			
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
	Alten.		Loppen.		Hammerfest.		Maasø.		Kistrand.		Lebesby.		Tanen.		Vardø.		Vadsø.		Syd-varanger.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Exantematisk Tyfus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	1
Tyfoidefeber	1	-	-	-	4	-	12	-	-	-	-	-	4	1	17	3	1	-	1	1
Skarlagensfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	3	-	7	-	-	-
Mæslinger	-	-	-	-	10	-	24	2	45	-	2	-	4	-	-	-	2	2	-	-
Difteri (Croup)	22	16	39	8	16	-	1	-	-	-	-	-	1	-	17	2	3	-	-	-
Blodgang	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	3	3	1	-	2	1	-	-	1	1	-	-	-	-	2	1	-	-	2	2
Pyæmi, Septhæmi	3	-	-	-	3	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	10	-	-	-
Rosen	3	-	-	-	17	-	4	-	2	-	-	-	-	-	7	-	3	1	2	-
Røde Hunde ..	2	-	-	-	13	-	-	-	-	-	-	-	4	-	24	-	37	-	10	-
Vandkopper	-	-	1	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	-	3	-	-	-
Kusma	2	-	-	-	4	-	1	-	-	-	-	-	2	-	9	-	58	-	1	-
Kighoste	156	-	6	1	90	6	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	1	2	-
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	202	1	17	1	237	2	22	-	11	1	6	-	34	-	275	5	139	3	17	1
Influenza	57	-	34	1	216	1	57	-	-	-	11	-	9	-	117	-	36	1	-	-
Lungebetændelse	4	-	1	-	12	5	1	-	-	-	-	-	8	-	32	1	12	1	6	-
Pleurit	13	1	-	-	36	1	3	-	2	-	2	-	2	-	16	-	6	1	5	-
Gigtfeber	10	1	-	-	13	-	-	-	1	-	-	-	-	-	20	-	22	1	1	-
Koldfeber	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Diarré (Kolerine)	31	-	6	1	78	-	4	-	3	-	-	-	5	-	77	4	74	3	3	-
Skjørbug	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-
Tilsammen	509	22	106	13	762	16	134	3	65	2	21	-	78	1	639	17	426	14	60	5

I Kautokeino optraadte 2 Tilfælde uden paaviselig Smitteimport. Endelig indtraf senhøstes i Korsfjorden (Talvik) flere alvorlige Tilfælde, komplicerede med Kighoste. (Wolff). I Loppen angrebes 39, deri iberegnet 7 Døde, som ikke kom under Behandling; uagtet Epidemien var i høj Grad ondartet, døde der kun én af de 32 behandlede, idet der gjordes en udstrakt Brug af Serum; alle Steder, hvor der var flere Børn end de Angrebne, foretoges desuden med afgjort Held profylaktiske Indsprøitninger. Epidemien begyndte i Marts i Tverfjord, Bergsfjorden, hvor 2 smaa Børn døde med et Par Dages Mellemrum under Kvælningsanfald; Sygdommen var bragt hjem med en ældre Søster, der havde været paa Tur i Tromsø eller Skjervø. Sygdommen spredtes siden videre i Grænden; herfra bragte en omstreifende Fisker Smitten over til Øen Silden, hvor Sygdommen holdt sig til i September. (Paus). 16 Tilfælde behandlede i Hammerfest uden Dødsfald; det heldige Resultat tilskrives ogsaa her en udstrakt Anvendelse af Serum. I Tanen forekom 1 Tilfælde hos en fremmed Fisker, der strax indlagdes paa Gamvik Sygehus. Fra Vardø er anmeldt 17 Tilfælde, spredte over største Delen af Aaret, med 2 Dødsfald. I Vadsø By angrebes 3 Personer.

For **Blodgang** behandlede ét Tilfælde, der endte dødelig, paa Hasvaag Sygehus i Loppen. Patienten var Arbejder paa en Hvalfangerstation og skal have været syg før Afreisen fra Tønsberg. (Paus).

Barselfeber er anmeldt med 11 Tilfælde, hvoraf 8 dødelige.

Røde Hunde havde adskillig Udbredelse i Vardø, Vadsø og Sydvaranger Distrikter.

Vandkopper forekom hyppig i Vardø i 1ste Halvaar.

Kusma, «Kindtaske», var særlig i Begyndelsen af Aaret meget udbredt i Vadsø Distrikt. (Caspersen).

Kighoste forekom epidemisk i 1ste Halvaar i Alten, i 2det Halvaar i Hammerfest og Maasø.

Influenza optraadte epidemisk i 2det Kvartal.

Diarré var sjelden og optraadte mere jævnt fordelt over det hele Aar end sædvanligt.

For **Fnat** behandlede ialt 103 Patienter. Denne Sygdom er bleven ganske sjelden i Alten og behandles ofte af Patienterne selv med Kviksølv, udgnedet i usaltet Smør. (Wolff). I Kistrand, hvorfra der er anmeldt 72 Tilfælde, forekommer Fnat jævnt udbredt i Kistrand Sogn, men er dog aftaget noget i Aarets Løb, uagtet Befolkningen er temmelig træg til at gjøre Noget for at blive den kvit. Som Exempel paa Tilstanden i den østre Del af Distriktet kan anføres, at Vaccinationen maatte indstilles, idet Hjælpevaksinatøren ikke vidste, hvor han skulde kunne komme til med Lancetten formedelst Skabsaar. (Mørch). I Vardø behandlede en Del Fiskere, som medbragte Sygdommen fra Lofoten eller havde erhvervet den ombord paa Dampskibenes Dækspladse. (Bidenkap).

Udenfor Sygehus behandlede Tilfælde af **veneriske Sygdomme** vil sees af Tabellen paa næste Side.

Dødsfald af **Lungetuberkulose** udgjorde for det hele Amt 17,0 pCt. af samtlige ved Sygdom forårsagede, kjendte Dødsårsager og 23,5 pCt. af kjendte Dødsfald af ikke epidemiske Sygdomme. For Byerne var Forholdet henholdsvis 22,3 pCt. og 29,9 pCt. og for Bygderne 12,6 pCt. og 17,7 pCt. I Maasø synes der blandt Børn at blive mere og mere Skrofulose, men Sygdommen kommer sjelden under Behandling. (Horne). I Vardø er Tæring i Tiltagende. (Blom).

Veneriske Sygdomme.

Sygdom.	Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne:									
			1	2	3	4	6	7	8	9	10	
			Alten.	Loppen.	Hammerfest.	Maaso.	Lelesby.	Tanen.	Vardo.	Vadso.	Sydvaranger.	
			Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.
Veneriske Saar	5	-	2	-	2	-	-	1	-	-	-	-
Erhvervet Syfilis	40	1	-	-	16	-	-	2	19	1	3	-
Hereditær —	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Gonorré og Uretrit	173	-	11	5	71	5	1	12	45	-	19	4

Døde af Lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne Dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske Sygdomme.	ikke epidemiske Sygdomme.
Alten	74	9	22	52
Loppen	32	1	13	19
Hammerfest	59	11	16	43
Hammerfest By	55	11	12	43
Bygder	4	-	4	-
Maasø	14	1	3	11
Kistrand	10	4	2	8
Lebesby	3	1	-	3
Tanen	8	1	1	7
Vardø	69	15	17	52
Vardø By	62	15	16	46
Bygder	7	-	1	6
Vadsø	59	13	14	45
Vadsø By	40	9	12	28
Bygder	19	4	2	17
Sydvaranger	12	2	5	7
Finmarkens Amt	340	58	93	247
Deraf i Byer	157	35	40	117
— Bygder	183	23	53	130

Om Amtets **Sindsyge** se den almindelige Beretning.

Af Læger udførtes ialt 18 **obstetriciske Operationer**, deraf i Alten 4, Hammerfest 1, Maasø 2, Kistrand 1, Lebesby 2, Vardø 2, Vadsø 6, Sydvaranger 1. Angaaende Indikationer og Udfald henvises til Tabellen næste Side.

I Loppen døde en Barselkvinde uforløst. Der var Tverleie og fremfalden Arm. Jordemoder fandtes for Tiden ikke at opdrive, og Lægen kunde ikke hentes paa Grund af Uveir. (Paus).

Obstetriciske Operationer.

Indikation.	Tangforløsning.					Perforation.	Efterbyrdsoperation.	
	Mødre.		Børn.			Mødre.	Mødre.	
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Uopg.	Lev.	Lev.	Død.
Utilstrækkelige Veer . . .	11	¹⁾ 1	7	3	2	1	-	-
Bækkensneverhed	-	-	-	-	-	²⁾ 1	-	-
Barselkrampe	-	-	-	-	-	1	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	1	³⁾ 2
Tilsammen	11	1	7	3	2	3	1	2
	12		12				3	

¹⁾ Død af Barselseber. ²⁾ Perforationen foretoges paa det sidstkommande Hoved.
³⁾ Den ene døde af Barselseber, den anden paa Grund af Blødning.

Fødte og Døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 Aar.	i 1ste Døgn.	paa Bar- sel- seng.	ved ulykke- lige Hæn- delser.	ved Selv- mord.	ved Drab.
Alten	174	5	90	21	3	3	1	-	-
Loppen	97	2	51	17	-	4	9	-	-
Hammerfest	134	8	109	25	1	1	8	-	-
Hammerfest By	61	3	57	6	-	1	2	-	-
Bygder	73	5	52	19	1	-	6	-	-
Maasø	104	5	71	22	1	3	23	-	1
Kistrand	83	2	33	8	2	1	1	-	-
Lebesby	59	-	27	8	1	-	3	-	-
Tanen	70	6	24	7	-	1	1	-	-
Vardø	153	6	91	31	3	3	7	1	1
Vardø By	107	6	69	18	3	3	6	1	1
Bygder	46	-	22	13	-	-	1	-	-
Vadsø	138	4	80	17	1	-	-	-	-
Vadsø By	69	-	43	8	1	-	-	-	-
Bygder	69	4	37	9	-	-	-	-	-
Sydvaranger	66	-	27	6	-	3	3	-	-
Finmarkens Amt	1078	38	603	162	12	19	56	1	2
Deraf i Byer	237	9	169	32	4	4	8	1	1
— Bygder	841	29	434	130	8	15	48	-	1

Af Presterne opgives 19 Kvinder at være **døde paa Barselseng**, af Lægerne 13, for hvilke følgende Dødsaaarsager er opgivet: Barselsfeber 8, Barselkrampe 1, Emboli 1, Blødning 1, Livmoderbristning 1 og Hyperemesis 1.

Jordemoderhjælpen. Følgende Tabel, sammendragen efter til Distriktslægerne indkomne Opgaver fra Jordemødrene, giver Oplysning om disses Virksomhed. Hjelpekoner benyttes meget paa Grund af de lange Afstande.

Lægedistrikter.	Antal anmeldende Jordemødre.	Har bistaaet ved Antal Fødsler.	Deraf var:				Ialt levende fødte idt. den off. Statistik.
			Issefødsel.	Ansigtfødsel.	Bækkenendefødsel.	Ukjendt Fosterleie.	
Alten	3	54	51	-	3	-	174
Loppen	1	8	7	-	1	-	97
Hammerfest	2	27	26	-	1	-	134
Maasø	4	¹⁾ 39	39	-	1	1	104
Kistrand	2	14	14	-	-	-	83
Vardø	2	46	-	-	-	-	153
Vadsø	3	64	58	1	3	2	138
Sydvaranger	1	5	5	-	-	-	66
Tilsammen	18	257	200	1	9	3	949

¹⁾ Af disse var 2 Tvillingfødsler.

Antallet af **Fødte** og **Døde** sees af Tabel Side 252.

Der bliver saaledes for det hele Amt et Overskud af 475 Fødte og Forholdet mellem Fødte og Døde = 100 : 55,9.

De **hyppigste Dødsaaarsager** var:

Dødsaaarsager.	Antal Dødsfald.	Deraf i	
		Byer.	Bygder.
Lungetuberkulose	58	35	23
Difteri	26	2	24
Medfødt Svaghed	25	8	17
Alderdomssvaghed	25	5	20
Tuberkulose Betændelser udenfor Lungerne..	23	13	10
Kræft (Cancer)	17	9	8
Kronisk Bronkit og Bronkiektasi	16	8	8
Akut Bronkit og katarralsk Lungebetændelse.	14	10	4
Hjerneslag	12	5	7
Nyresygdom	12	8	4

Om **Veirliget** meddeles følgende: Vinteren var i Ålten mild og saaledes gunstig for Indsamling af Hjælpefoder til Kreaturerne. Vaaren kom usædvanlig tidlig. Potetesgræsset frøs tidlig, Udbyttet af Bær blev omtrent intet. I Sydvaranger var den 17de Mai Skogen grøn, hvilket ellers først pleier at være Tilfælde ved St. Hanstid eller senere. I Juni og Juli var Veiret surt, tørt og blæsende; Høavlen blev derfor neppe som et Middelsaars, men Kvaliteten var ganske god.

Levemaade og hygieniske Forhold. I Loppen er Levemaaden for det Meste god, men Stellet er daarligt. Moraliteten er det heller ikke rart bevendt med. (Paus).

I Hammerfest By har der siden den store Brand i 1890 hersket Husnød, som navnlig har rammet de mindre Bemidlede. Da det har faldt vanskeligt for Kommunen at faa anbragt fattige Syge og gamle, arbeidsudygtige Fattiglemmer, er der vakt Motion om at bygge et nyt og større Fattighus. To af de efter Branden opførte Barakker paa det udrænerede Areal østenfor Kirkegaarden er i Aarets Løb nedrevne, og de gjenstaaende vil ogsaa formentlig snart forsvinde. (Aagaard).

Fra Kistrand skrives: For den overveiende Del af Befolkningen er Fiskeri den hovedsagelige Næringsvei ved Siden af Kvægdrift og Faareavl. Fisket, især Fjordfisket, slog godt til, saaledes at Befolkningen blev godt forsynet med Mel for Vinteren. Befolkningen har her i Almindelighed let for at skaffe sig Mad — Fisk, Mel, Kjød og Melk — og er derfor vel saa godt situeret som Almuen sydpaa; men Madstellet er daarligt og uordentligt; der holdes ikke engang regelmæssige Maaltider; Enhver spiser, naar han finder for godt. Boligerne er nu omtrent udelukkende af Træ, idet der kun i den yderste Del af Distiktet findes enkelte Gammer; de fleste af disse er indrettede blot for Mennesker, og kun 15—16 er Fællesgammer. Husenes Indredning er forresten betinget af Adgangen til Brændsel. Hvor der er Brændsel nok — inderst i Fjordbunden og oppe i Landet, — er gjerne Husene større med 2 Rum, hvoraf da det ene er udstyret med Peis. Længere ude, hvor Brændsel forekommer mere sparsomt, er Husene smaa, ofte blot med ét Rum med Kogeovn og uden Afræk for Damp. Udenfor Høitiderne, især Jul, de saakaldte Finhelger ved St. Hans og Mikkelsmesse er det sjelden, man ser nogen drukken. (Mørch).

De hygienske Forhold i Lebesby er daarlige. Renligheden staar lavt. De Fleste lever endnu i Jordgammer. Træhuse bliver dog efterhvert almindeligere. Fiskeri er saa godt som eneste Næringsvei, skjønt der er rig Adgang til udmærket Høavl i Forbindelse med Kvægdrift. Levemaaden er derfor daarlig: væsentlig Fisk, Brød af grovt Russemel og Kaffe i Tide og Utide. Hertil kommer, at Levemaaden er ujevn som Fisket: til sine Tider overdaadig, til andre altfor knap. Misbrug af Brændevin trives godt, Laddevinen er ogsaa kommen, siden Lokalskibet mistede Brændevinsretten, og Adgangen til Smughandel med Brændevin derved hæmmedes. Sædeligheden staar ikke høit, Kundskab ikke heller. (Moen).

I Tanen spores mest Fremgang langs Tanaelven og i Polmak, hvor Befolkningen bestaar af vel situerede Lapper. Paa Grund af uhensigtsmæssig og uregelmæssig Levemaade er særlig de tilreisende Fiskere meget plaget af Kardialgi; det er Smør og Brød og sort Kaffe Nat som Dag; en enkelt Gang Kjød og da altid saltet, ellers Fisk og atter Fisk; Hjemmealmmuen klarer sig i Almindelighed bedre, da den for en stor Del enten faar sig Melk tilsendt eller man fører med sig en Melkesau til Fiskeværene. Befolkningen er gjennemgaaende ædruelig. Fattigpleien maa siges at være tilfredsstillende, særlig naar de store Afstande og den spredte Befolkning tages i Betragtning. Fornemmelig i Sygdomstilfælde strækker man sig længst mulig. Til Belysning heraf kan meddeles, at

man i Tanen Herred, der ved sidste Folketælling havde 2 641 Indvaanere, har et Fattigbudget paa Kr. 10 000,00. (Meidell).

I Vardø er de hygieniske Forhold gode i Byen, men daarlige i Herredet. Vandet er dog elendigt i Byen baade med Hensyn til Kvalitet og Kvantitet; Tanken om Vandleddning fra Fastlandet under Bussesundet har man foreløbig opgivet; man har i Aarets Løb forsøgt med Boringer og gik paa 3 forskellige Steder ned til 75 Meter uden at faa noget videre, og det, man fik, var desuden saltholdigt. Med Vandverk i Hayningberg gaar det ogsaa smaat, da ingen Midler er skaffet tilveie dertil. Der er gravet en stor ny Brønd eller Basin, men det er et Spørgsmaal, om den vil give noget nævneværdigt Vand. Sundhedskommissionen har derfor seet sig nødsaget til at tilbagekalde Beslutningen om Brøndenes Igjenkastning. Vaarfisket slog aldeles Feil, Sommerfisket var daarligt, og Vinterfiske har omtrent ikke existeret. Da Befolkningen i overveiende Grad er Fiskere, har det derfor været et Nødens Aar med lammende Indflydelse paa Alt. Fattigbudgettet er steget uhyggeligt, og Falliter gjøres ret ofte og det endog af Folk med ældre, vel oparbejdede Forretninger. Kvægavl drives meget baade i Byen og i Herredet og lønner sig godt, da Melken staar i høi Pris (25 Øre pr. Liter). Paa Grund af den økonomiske Misère har det ikke været rart bevendt med Levemaaden i det forløbne Aar, og til Brændevin er det ikke blevet stort tilovers. Usædeligheden derimod har intet Afbræk lidt. (Blom). — I Kiberg, staar de hygieniske Forhold ligesom ved alle andre Fiskevær i Finmarken meget lavt; man venter paa en ny Sundhedslov for Fiskeværerne. (Kløvstad).

I Sydvaranger har Drikfældigheden maaske været noget mindre end tidligere paa Grund af de daarlige Tider. Interessen for Totalafhold synes at være i Tiltagende; der kjendes ialfald flere Exempler paa, at Folk af Fisker- eller Arbejdsklassen fuldstændig afholder sig fra Nydelse af spirituøse Drikke uden derfor at tilhøre noget Alholdsselskab. Multehøsten slog Feil, ligesaa Vaarfisket, hvorimod Sommer- og Høstfisket gav godt Udbytte. (Wessel).

Sygehuse. De 3 Amtssygehuse er beliggende i Hammerfest, Vardø og Vadsø. Desuden er der Sygehuse i Hasvaag (Loppen Distrikt) og i Gamvik (i Lebesby); ved Lægeboligerne i Kistrand og Tanen er der Sygestuer. I Hammerfest findes fremdeles det katholske St. Vincents Hospital, i Vardø et Epidemilazaret.

Badeindretninger. I Hammerfest er der Adgang for Publikum til at faa Karbad ved begge Sygehusene. Ligeledes findes der et saakaldt Kvænbad. I Maasø Distrikt er et lignende Kvænbad i Kjelvik Herred i stadig Brug under Fisket; 2 saadanne findes ogsaa i Laxelv i Kistrand Distrikt og 3 i Lebesby. I Vardø findes foruden Badeindretningen paa Fæstningen 3 Kvænbad, der benyttes meget.

Om Amtets **Apothek** se den almindelige Beretning.

Tabellen paa næste Side giver Oplysning om Møder i Sundhedskommisioner, Vaccinerede og retsmedicinske Forretninger.

Lægedistrikter.	Sundheds- kommissi- oner. Antal Møder.	Vakcinerede.	Rets- medicinske Forretninger.
Finmarkens Amt	32	976	31
Alten	¹⁾ 3	76	4
Loppen	²⁾ 3	73	-
Hammerfest	³⁾ 2	69	10
Maasø	⁴⁾ 5	104	3
Kistrand	⁵⁾ 1	68	2
Lebesby	1	7	-
Tanen	-	165	3
Vardø	⁶⁾ 5	210	4
Vadsø	⁷⁾ 11	158	4
Sydvaranger	1	46	1

¹⁾ Alten 1, Kautokeino 2. ²⁾ Loppen 3, Øksfjord 2, Hasvik 1. ³⁾ Hammerfest By 1, Hammerfest Landsogn 1. ⁴⁾ Maasø 1, Kjelvik 4. ⁵⁾ Kistrand 1. ⁶⁾ Vardø By 4, Herredet 1. ⁷⁾ Vadsø By 11.

Sygepleie. Russerne havde som sædvanlig et Par Maaneder i Fisketiden en Sygestue i Kiberg; den bestyredes af en Feltskjær med Assistance af en Sygepleierske af det røde Kors. — — — Distriktslægen uden fast Distrikt fungerede i Mai og Juni som Fiskerilæge ved Kiberg, og i Juli var han Epidemilæge ved Lazaretet i Vardø i Anledning af Tyfoidfeberen i Havningberg. Alle de øvrige Maaneder vikarierede han for Embedslæger i forskellige Distrikter.

Kvaksalvere har der, ifølge Beretningen fra Alten, maaske været mindre af, men saa er der til Gjengjæld begyndt en Indførsel i ikke liden Maalestok af «Ankermedicin» — Arkana fra den Richterske Fabrik i Rudolstadt, Rotterdam — saasom «Gigtmorder», «Painexpeller», «Laxerpiller», «Kongopiller» etc. etc. (Wolff).

C. Anhang.

(*Appendices*).

1. Sundhedsforskrifter approberede i 1897.

Sveen Herred.

(Høieste Resolution af 12te April).

§ 1. Ved Opførelse eller Flytning af Huse skal iagttages, at Afstanden mellem Vaaningshus (eget eller Nabohus) og Stald, Fjøs, Grisehus eller Vandhus ikke bliver kortere end 8 Meter, og at der ikke maa være Tilsig fra nogen af disse til Grunden under Vaaningshus.

Ved Opførelse eller Flytning af Vaaningshus skal endvidere følgende Regler iagttages:

- a. Grunden maa iforveien tilstrækkelig afgrøftes, og Madjorden bortføres.
- b. Bygningen skal staa paa Undermur af Sten af mindst 30 Centimeters Høide over Jorden.
- c. Gulvet i underste Stokværk skal være tæt.
- d. Ethvert Beboelsesværelse skal have en Høide af mindst 2,25 m. og være forsynet med mindst et Vindu af ikke mindre end 1 □ Meters Fladeindhold, der maa være saaledes indrettet, at det med Lethed kan aabnes.

Anmeldelse om Opførelse eller Flytning af Bygningen skal, førend Arbeidet paabegyndes, gjøres til nærmestboende Medlem af Sundhedskommissionen.

§ 2. Ogsaa i ældre Huse skal i ethvert Beboelsesrum mindst et af Vinduerne inden $\frac{1}{2}$ Aar efter disse Forskrifters Approbation indrettes saaledes, at det med Lethed kan aabnes.

§ 3. Tæringssyge og Spedalske maa ikke lægges i Lægd. Børn maa ikke udsættes til Familier, hvor der er Tæringssyge eller Spedalske. Gang- og Sengklæder, der har været benyttet af saadanne Syge, maa ikke overdrages til nogen Anden, forinden de er rensset paa den Maade, som Sundhedskommissionen bestemmer.

§ 4. Findes beboet Hus eller Forsamlingsrum ved Mangel paa Luft eller Lys, ved Fugtighed, Urenlighed, Overfyldning af Mennesker eller af anden Grund at være skadeligt for Sundheden, kan Sundhedskommissionen forbyde dets Afbenyttelse, indtil Manglerne er rettede.

§ 5. Indenfor en Afstand af 8 m. fra Vaaningshuset maa Huller, hvori Vand kan blive staaende, udfyldes og Fugtigheden afledes.

§ 6. Feieskarn og alskens Affald maa ikke kastes lige udenfor Huset, men enten henbringes til Gjødseldyngen eller en særskilt Dynge i mindst 8 Meters Afstand fra Vaaningshus og oftere overdækkes med Jord, Aske, Kalk eller lignende, saaat Stank undgaaes. Fra Affalds- eller Gjødseldynger maa ikke findes Tilsig til Vaaningshus.

§ 7. Til ethvert Vaaningshus skal høre et Vandhus. Dette maa ligesom Stald, Fjøs og Grisehus ikke have Væg eller Tag sammen med Vaaningshus eller med Rum, hvori Madvarer opbevares.

Beholdere under Vandhuset maa tømmes saa ofte, at ikke Overfyldning finder Sted, og Dyrer under samme bortfjernes mindst 2 Gange aarlig og forøvrig saa ofte, som Sundhedskommissionen, paa Grund af særegne Omstændigheder, finder det nødvendigt. Jord, Aske, Kalk eller lignende maa jevnlig tilsættes Vandhusgjødsele, saaat Stank ikke opstaar.

Hvor Vandhus ikke allerede findes, skal saadant overalt være opført inden 1 Aar efter disse Forskrifters Approbation.

§ 8. Gjødseibrønde maa være forsynede med Tag eller Laag. Naar nye saadanne anlægges, maa de ikke lægges nærmere beboet Hus end 8 Meter.

§ 9. Vandhus eller Affald fra Husene maa ikke anbringes nærmere offentlig Vei end 6 Meter.

§ 10. Brønde, hvorfra Mad- eller Drikkevand tages, maa ikke forurenes ved Tilsig fra Vandhus, Gjødseldynger, Affaldsdynger eller lignende og maa heller ikke bruges til at vaske i. De maa renses mindst en Gang hvert Aar.

§ 11. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg eller anden Overdragelse af bedærvede Fødemidler samt umoden Frugt eller af andre Gjenstande, der kan blive farlige for Helbredet derved, at de indeholder giftige Bestanddele, og kan i fornødent Fald lade dem tilintetgjøre paa Eierens Bekostning. Den har Ret til at forlange udleveret de for Undersøgelsen nødvendige Prøver.

Foreløbig Stansning af Salg af saadanne Varer kan, naar det er nødvendigt, at dette sker snarest mulig, iværksættes af Sundhedskommissionens Ordfører i Forening med 3 andre Medlemmer.

§ 12. Naar nogen Bedrift agtes istandbragt, hvorved Luften forurenes og Stank udbredes, eller som paa anden Maade kan være skadelig for Arbeidernes eller de Omboendes Sundhed, skal Planen for Anlægget forelægges Sundhedskommissionen. Finder denne, at dette vil blive skadeligt for Sundheden, eller at Stank vil udbredes, maa Anlægget ikke sættes iværk, førend Manglerne er afhjulpet.

Naar Bedriften er traadt i Virksomhed, skal den være underkastet Sundhedskommissionens Tilsyn, og har Vedkommende at rette sig efter de Bestemmelser, som den maatte afgive for at hindre de nævnte Ulemper.

§ 13. Ethvert Medlem af Sundhedskommissionen skal paase disse Forskrifters Overholdelse og anmelde Overtrædelser for Ordføreren, der i fornødent Fald træffer Forføining til, at Ansvar gjøres gjældende mod Vedkommende efter Loven. Sundhedskommissionen kan desuden, naar Vedkommende undlader at træffe de paabudte Foranstaltninger eller at rette de paa pegede Mangler, lade Arbeidet udføre paa den Skyldiges Bekostning.

§ 14. Hvor Forholdene lægger væsentlige Hindringer iveien for Gjennemførelsen af en enkelt eller flere Paragrafer af disse Forskrifter, kan Sundhedskommissionen tillade Afvigelse fra samme.

Frøien Herred.

(Kongelig Resolution af 12te April).

§ 1. Ved Opførelse eller Flytning af Bygninger skal iagttages, at Afstanden mellem Vaaningshus og Stald eller Fjøs bliver mindst 9 Mtr.

§ 2. Grunden, hvorpaa Vaaningshus opføres, skal være tør og vel afgrøftet, Sylmuren mindst 30 cm. høi og forsvarlig tæt. Ethvert Beboelsesværelse skal være mindst 2,25 M. høit og forsynet med Opslagsvindue.

§ 3. I Beboelsesværelse maa Kogeovn ikke bruges, med mindre den er forsynet med en saadan Indretning, at den ved Kogningen frembragte Damp kan opfanges og ledes bort. Vægge og Gulv i Beboelsesrum skal være forsvarlig tætte og trækfri.

§ 4. Gjødselel eller andet ildelugtende Affald maa ikke findes ansamlet noget Vaaningshus nærmere end 10 — ti — Mtr. og maa ikke være saaledes beliggende, at derfra er umiddelbart Tilsig til Vaaningshus, eller til Sted, hvorfra Mad- eller Drikkevand hentes. Huseieren har strengt at paase, at Feieskarn, Affald af Slagtning eller anden Urenlighed ikke henkastes rundt Husvæggene, men i Gjødselelkjelderene, under Vandhuset eller nedgraves.

§ 5. Brønd eller Bæk, hvorfra Drikkevand hentes, maa ikke paa nogen Maade forurenes. Brønden skal aarlig rengjøres.

§ 6. Fjærkræ, Fæ eller Svin maa ikke huses i Vaaningshus.

§ 7. Til ethvert Vaaningshus skal være et Vandhus, der ikke maa have Væg eller Tag fælles med Beboelsesrum; det skal være opført inden 1 — et — Aar efter disse Forskrifters Approbation.

§ 8. Sundhedskommissionen har Ret til at forbyde Salg af sundhedsfarlige Fødemidler eller Brugsgjenstande samt til at forbyde Salg eller Overdragelse af Gang- eller Sengklæder efter Personer, der lider af eller er døde af smitsom Sygdom, førend Klæderne er rensede efter Sundhedskommissionens Ordre. Sundhedskommissionen kan forbyde Benyttelse af Beboelsesrum eller Forsamlingsrum, som ved Mangel paa Lys eller Luft, ved Fugtighed, Overfyldning eller af andre Aarsager skjønnes at være skadelige for Sundheden.

§ 9. Overtrædelse af foranstaaende Bestemmelser er Sundhedskommissionen pligtig at foranledige paatalt efter Lovgivningen; dog skal den, hvis de stedlige Forhold lægger væsentlige Hindringer iveien for sammes Overholdelse, kunne tilstede enkelte Afvigelser.

Alten Herred.

(Kongelig Resolution af 12te April).

§ 1. Ved Opførelse og Flytning af Husebygninger, herunder indbefattet Gammer, skal Anmeldelse ske til et Medlem af Sundhedskommissionen, førend Arbeidet paa Grunden paabegyndes, og skal herved Følgende iagttages:

- a) Afstanden mellem Vaaningshus paa den ene Side, Stald, Fjøs og Grisehus paa den anden Side skal være mindst 10 Meter, og de sidste lægges saaledes, at derfra ikke sker Tilsig til Vaaningshus, Madbod, Brønd eller Opkomme, hvorfra Mad- og Drikkevand hentes.

- b. Grunden, hvor Beboelseshus eller Gamme agtes opført, skal afgrøftes tilstrækkelig, førend Bygningen paabegyndes, og den løse Madjord skal bortføres fra Tomten. Ligesaa skal Ujævnheder i Husets eller Gammens nærmeste Omgivelser, hvori Vand og Urenlighed kan samles, udfyldes og Fugtighed saavidt muligt afledes.
- c. Under ethvert Beboelseshus skal anbringes en Grundmur, som intetsteds maa være lavere end 20 Centimeter over Jorden. For Gammers Vedkommende skal Tomten i hele dens Udstrækning beklædes med Stenheller.
- d. Gulvet i nederste Stokværk skal, ialfald i Dagligstuen, gjøres dobbelt, og Mellemrummet fyldes med tørret Ler eller anden fast og tør Fyld.
- e. Ethvert til Beboelse bestemt Rum i Hus eller Gamme skal være mindst 2 Meter fra Gulvet til Loftbjælkerne og have mindst et Vindu, forsynet med Hængsler og Kroge, saaat det med Lethed kan aabnes og lukkes. Saadant Vindu skal anbringes ogsaa i ældre Vaaningshuse og Gammer, der benyttes som stadig Bolig for Mennesker, senest inden et Aar efter disse Forskrifters Approbation.

§ 2. Hvor Kogeovn bruges i Beboelsesrum, skal den forsynes med saadan Indretning, at den ved Kogningen frembragte Damp kan fuldstændig opfanges og ledes ud af Værelset, enten ved et Rør til Skorstenen eller gennem en firkantet 25 Centimeter vid Aabning i Loftet, hvori anbringes et mindst en Meter høit Trækrør af Træ eller andet Materiale.

§ 3. Til ethvert Vaaningshus skal der senest inden et Aar efter disse Forskrifters Approbation være indrettet et Privet (Vandhus), hvilket ikke maa anbringes nærmere Beboelsesrum, Madbod, Brønd eller Opkomme, hvorfra Mad- og Drikkevand hentes, end 10 Meter og heller ikke saaledes, at der fra Vandhuset er Tilsig til de nævnte Steder.

§ 4. Kjør, Svin, Faar, Gjeder eller Heste maa ikke have Tilhold i Beboelsesrum eller i Rum, som har Tag eller Væg fælles med disse, og heller ikke i Kjælder under Huset.

§ 5. Gjødse! maa ikke ansamles nærmere Alfarvei, beboet Rum, Madbod eller Brønd end 10 Meter, og Ansamling deraf maa intetsteds være saaledes beliggende, at derfra er umiddelbart Tilsig til Steder, hvorfra Madvand eller Drikkevand hentes, eller til Vaaningshus eller Alfarvei. Ved stadig Paafylden med Jord maa sørges for, at Stank ikke udbreder sig.

Feieskarn, Skyllvand, Affald fra Husholdningen, Fiskeribedrift og lignende maa ikke henkastes rundt Husvæggene, ved Indgangstrapper eller paa Alfarvei, men henbringes til Gjødse!ingen, Vandhuset, i Søen nedenfor laveste Fjæremaal eller nedgraves.

§ 6. I Brønd eller Opkomme, hvorfra Vand tages til Husholdningen, maa ikke foregaa Vask, spildes Urenlighed eller foretages nogetsomhelst, som kan gjøre Vandet urent. Det samme gjælder Bæk, hvorfra Mad- eller Drikkevand hentes, medmindre Forurensningen foregaar nede for det Sted, hvorfra Nogen vanlig henter Vand.

§ 7. Sundhedskommissionen kan nedlægge Forbud mod Beboelse af Huse, Værelser eller Gammer, der af Mangel paa Lys eller Luft, ved Urenlighed, Fugtighed eller Overfyldning af Mennesker befindes at være skadelige for Sundheden, indtil Manglerne er afhjulpne.

§ 8. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af bedærvede og sundhedsfarlige Levnetsmidler og af Brugsgjenstande, som kan blive skadelige for Sundheden derved, at de indeholder giftige Bestanddele. Den er for den i saa Henseende nødvendige Kontrol berettiget til at fordre sig udleveret Prøver. Stansning af Salg af saadanne formentlig sundhedsfarlige Varer kan foreløbig paabydes enten af Sundhedskommissionens Ordfører eller af mindst 3 af dens øvrige Medlemmer

i Forening. Kommissionen kan i fornødent Fald sørge for saadanne Varers Tilintetgjørelse paa Eierens Bekostning.

§ 9. Gang- og Sengklæder efter Personer, der har lidt af eller er døde af smitsom Sygdom — deriblandt ogsaa Tæring og Spedalskhed — maa ikke afhændes eller af Andre benyttes, forinden de er rensede paa saadan Maade, som Sundhedskommissionen finder betryggende.

§ 10. Hvor Forholdene vil gjøre Befølgelsen af disse Forskrifter særlig vanskelig, kan Afvigelse ske med Sundhedskommissionens Tilladelse.

§ 11. Det paaligger Sundhedskommissionens Medlemmer og enhver af denne beskikket Tilsynsmand at have Indseende med disse Forskrifters Overholdelse og at foranledige deres Overtrædelse anmeldt for Sundhedskommissionens Ordfører, der i fornødent Fald skal bevirke Overtrædelsen paataalt efter gjældende Lov.

Kjøbstaden Hammerfest.

(Kongelig Resolution af 12te April).

Om ethvert paa Byens Grund eller paa Fartøi i Byens Havn indtræffende Dødsfald maa, forinden Begravelse finder Sted, tilveiebringes en efter et bestemt Schema af en examineret Læge udfærdiget Anmeldelse, som bliver at aflevere til Sognepresten og af denne at tilstille Sundhedskommissionen. Hvis den Afdøde ikke har benyttet examineret Læge, bliver Liget at syne og Anmeldelse at udfærdige af en af Kommunebestyrelsen dertil antagen Læge.

Kjøbstaden Lillehammer.

(Kongelig Resolution af 1ste Mai).

§ 1. Gade med tilhørende Rendestene eller Afløbsrender samt offentlige Pladse og Torv, forsaavidt de ikke er græsbevoxede, rengjøres en Gang ugentlig eller oftere, om Sundhedskommissionen under særegne Omstændigheder finder det paakrævet. Naar det fornødiges, dæmpes Støvet under Rengjøringen med Vand.

§ 2. Gaardspladse og Portrum maa ligeledes holdes rene og fri for Stank samt skal saavidt muligt være afgrøftede.

§ 3. Ingen slags Urenlighed maa henlægges paa offentlig Gade eller Byens aabne Pladse, men skal henbringes til en særskilt for Øiemedet af Kommunen anvist Plads.

§ 4. Ethvert Vaaningshus skal have eget Vandhus (Privet), og skal der i Hoteller og andre Logihuse være mindst et Aflukke for hvert 20de Individ, som Hotellet er beregnet paa at rumme. Exkrementerne skulle optages i tætte, let-tømmelige Kasser eller i tætte, murede i Bunden stensatte eller cementerede Binger af mindst 0,63 Meter Dybde.

Priveternes Beholdere skal tømmes saa ofte, at Overfyldning ikke finder Sted og jevnlig paastrøes Jord, Aske, Sagmug eller deslige, saa Stank undgaaes.

Bestemmelserne i nærværende § angaaende Priveters Anordning kan dog for ældre Bygningers Vedkommende ikke kræves gennemført før 2 Aar efter disse Forskrifters Approbation.

§ 5. Binger, Stald og Fjøs skulle være saaledes indrettede, at ildelugtende Afløb ikke finder Sted eller Stank opstaar, og maa ligesom Vandhus ikke anbringes nærmere Vaaningshus, Gade eller Steder, hvorfra Madvand tages, end 4 Meter.

§ 6. Sundhedskommissionen kan forbyde Kreatur- og Svinehold, hvor det foranlediger sanitære Misligheder, som paa Grund af Forholdene ikke paa anden Maade kan ventes afhjulpne.

§ 7. Vandhus- og Brænderigjødsel maa ikke udføres af Byen uden mellem Kl. 10 Aften og Kl. 8 Morgen og altid i forsvarlig tætte, lukkede Kasser eller Kar. Det sidste gjælder ogsaa med Hensyn til Gjødsel fra Stald og Fjøs samt andre ildelugtende Stoffe, forsaavidt det i Tiden fra Udgangen af April til 14de Oktober udtransporteres mellem Kl. 8 Morgen og Kl. 10 Aften.

§ 8. Sundhedskommissionen kan paalægge Eieren af Bygninger, hvor flere Mennesker jevnlig samles, at indrette passende Urinsteder og holde disse rene og fri for Stank.

§ 9. Oplag af Gjenstande, der ved Uddunstninger kunne blive skadelige for Sundheden, saasom Ben, dyrisk Affald, Klude, Drank o. s. v., maa kun anbringes paa de Steder og paa saadan Maade, som Sundhedskommissionen tillader.

§ 10. Enhver Bedrift, hvorved Luften bedærves for Arbeiderne og de Omboende, er underkastet Sundhedskommissionens Bestemmelser med Hensyn til Iagttagelse af hensigtsmæssige Forholdsregler til Forebyggelse af sanitære Ulemper.

§ 11. Ildelugtende Afløb fra Fabriker eller Brug maa kun ske gennem lukkede Render og ved disse ledes til passende Steder.

§ 12. Ethvert til Beboelse benyttet Rum maa for Udluftnings Skyld være forsynet med mindst 1 Vindu, som kan aabnes og lukkes.

§ 13. Hvor Kogeovne benyttes og ikke er anbragte i eller umiddelbart ved Skorsten eller Trækpipe, kan Huseieren paalægges at indrette passende Kapper til Opfangelse og Bortledning af Dampen.

§ 14. Sundhedskommissionen kan forbyde Beboelse af Rum, der ved Mangel paa Lys og Luftvexling eller ved Fugtighed, Urenlighed eller ved Overfyldning af Mennesker har vist sig at være skadelige for Sundheden.

§ 15. Ethvert til Beboelse bestemt Træhus, som herefter opføres, skal overalt hvile paa Undermur af mindst 15,7 Centimeters Høide. Ethvert Beboelsesværelse, som herefter indrettes, skal gives en Høide af mindst 2,51 Meter fra Gulv til Loft.

§ 16. Sundhedskommissionen kan, til Forebyggelse af skadelige Næringsmidlers Salg, anstille eller lade anstille Undersøgelse dels af de paa Torve, i Udsalgs- og Beværtningssteder falbudne Næringsmidler, dels af de paagjældende Handlendes eller Næringsdrivendes Oplagssteder, og er til dette Øiemed berettiget til at forede udleveret de nødvendige Prøver.

Forefindes skadelige Næringsmidler, kan de efter Beslutning af Sundhedskommissionen tilintetgjøres, bortskaffes eller paa anden Maade gjøres uskadelige paa Vedkommendes Bekostning.

Sundhedskommissionen kan, naar dertil findes særlig Grund, paabyde, at Kjød og Flesk ikke maa falbydes uden forud at være undersøgt paa saadan Maade, som af Kommissionen bestemmes.

Sundhedskommissionen skal kontrollere og kan efter Omstændighederne forbyde Salget af andre Gjenstande, hvis Benyttelse kan blive farlig for Helbreden

derved, at de indeholder giftige Bestanddele, f. Ex. Tapeter, Legetøi, Beklædningsstoffer, Vortebrikker og deslige.

Forsaavidt videnskabelig Undersøgelse udfordres, bliver Omkostningerne derved at udrede af Eieren, saafremt vedkommende Vare konfiskeres, i andet Fald af Kommunen.

§ 17. Enhver i Staden praktiserende Læge skal inden en af Sundhedskommissionen fastsat Tid indsende til Kommissionen Opgave over de af ham behandlede akute Sygdomme, der kunne antage epidemisk Karakter.

Om ethvert paa Byens Grund indtræffende Dødsfald maa, forinden Begravelsen foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt Schema af en examineret Læge udfærdiget Anmeldelse, som bliver at aflevere til Skifteforvalteren og af denne tilstillet Sundhedskommissionen. Hvis den Afdøde ikke har benyttet examineret Læge, bliver Liget at syne og Anmeldelse at udfærdige af vedkommende Bylæge.

§ 18. Hvor særegne Omstændigheder paakræver det, kan Sundhedskommissionen indrømme Afvigelser fra disse Forskrifter.

Søndre Undal Herred.

Kongelig Resolution af 1ste Mai.

§ 1. Ved Flytning af ældre Husebygninger ligesom ved Opførelse af nye skal Anmeldelse herom ske til et Medlem af Sundhedskommissionen, førend Arbeidet paabegyndes.

§ 2. Ved Opførelse eller Flytning af Husebygninger skal iagttages:

- a. At Afstanden mellem Vaaningshus paa den ene Side og Stald, Fjøs eller Ladebygning paa den anden Side ikke bliver mindre end 10 Meter. I mindre Afstand maa heller ikke Vaaningshus være fra Nabolus. Denne Afstand gjælder dog ikke for de bymæssigt bebyggede Dele af Herredet, nemlig Strandstederne Snig, Svinør, Aavigen og Høllen.
- b. At Byggegrund under Vaaningshus med Omgivelser afgroftes og Muldjorden derfra bortføres.
- c. At Vaaningshus opføres paa Grundmur, som ikke nogetsteds maa være lavere end 50 ctm. over Jorden.
- d. At ethvert Beboelsesværelse i 1ste Etage gives en Høide af mindst 2,50 m. og i anden Etage mindst 2,20 m. fra Gulv til Loft og forsynes med Opslagsvindu. Gulvet i 1ste Etage maa være tæt og trækfrit.

§ 3. Hvor Kogeovn anbringes i Beboelsesrum, skal saadan Indretning anskaffes, at Damp opfanges og ledes ud i det Frie.

§ 4. Til ethvert beboet Vaaningshus skal høre et Vandhus. Dette maa ikke have Væg eller Tag tilfælles med Vaaningshus, heller ikke Afløb til noget saadant eller til Sted, hvor Mad- og Drikkevand tages. Væggene skal være lukkede helt ned til Grunden og forsynet med en tætsluttende Lem der, hvor Tømningen foregaar. Jord, Aske, Sagmug eller lignende bør jevnlig paastrøes, saa Stank undgaaes.

I Snig, Svinør, Aavigen og Høllen skulle Vandhusene være forsynet med tætte Beholdere, enten cementerede eller af Træ, der tømmes saa ofte, at ikke Overfyldning finder Sted.

Bestemmelserne i denne § kan først kræves gennemførte 1 Aar efter Forskrifternes Approbation.

§ 5. Gjødelse eller andet ildelugtende Affald maa ikke findes ansamlet noget Vaaningshus nærmere end 10 — ti — Meter og maa ikke være saaledes beliggende,

at derfra er Tilsig til Vaaningshus eller til Sted, hvorfra Mad- eller Drikkevand tages. Huseieren har strengt at paase, at Feieskarn, Affald ved Slagtning eller anden Urenlighed ikke henkastes rundt Husvæggene, men henbringes til Gjødseldyngen, Vandhuset eller nedgraves.

Skyllevandsbeholdere lige ved Vaaningshuse er tilladte, naar de er cementerede og tildækkes mindst 3 Gange ugentlig med Jord eller Sand.

I Snig, Svinør, Aavigen og andre Steder, hvor Fisk behandles i større Mængde, maa Fiskeaffald bortskaffes senest inden 24 Timer, ligesom Brygger, hvor saadant har været henlagt, strax og grundig renskylles.

I Brønd, Opkomme eller Bæk, hvorfra tages Vand til Husholdningen, maa ikke vaskes; heller ikke maa anden Urenlighed tilføres.

§ 7. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af bedærvede Levnetsmidler og af Brugsgjenstande, som kan blive skadelige for Sundheden derved, at de indeholder giftige Bestanddele, og er for den i saa Henseende fornødne Kontrol berettiget til at fordrø udleveret Prøver. Saadant Forbud kan foreløbig nedlægges af Sundhedskommissionens Ordfører eller af mindst 3 af dens øvrige Medlemmer i Forening.

§ 8. Gang- og Sengklæder efter Personer, døde af smitsomme Sygdomme (deriblandt Tæring), maa ikke benyttes eller overdrages til Andre, førend de er desinficerede paa en af Sundhedskommissionen godkjendt Maade.

§ 9. Hvor de lokale Forhold vil gjøre Befølgelsen af disse Forskrifter særlig vanskelig, kan Afgivelser ske med Sundhedskommissionens Tilladelse.

§ 10. Overtrædelse af disse Forskrifter pligter ethvert Medlem af Sundhedskommissionen eller enhver af denne antagen Tilsynsmand at melde for Kommissionens Ordfører, der, forsaavidt Sagen ikke ordnes i Mindelighed, forelægger den for Sundhedskommissionen.

Ørlandet Herred.

(Kongelig Resolution af 1ste Mai).

§ 1. Ved Opførelse eller Flytning af Husebygninger skal iagttages, at Afstanden mellem Vaaningshus paa den ene Side og Stald, Fjøs eller Ladebygning paa den anden Side, forsaavidt disse lægges ligeoverfor dette, ikke gjøres kortere end 10 Meter.

Mindre Afstand maa heller ikke gjøres mellem Vaaningshus og enhver anden Husebygning, mod hvilken Vaaningshuset har Vindu.

§ 2. Ved Opførelse af Vaaningshus skal endvidere iagttages Følgende:

- a. Opførelsen maa ikke paabegyndes, før Grunden, hvorpaa Vaaningshuset agtes opført, er tilstrækkelig afgrøftet og Muldjorden derfra bortført. Afgrøftningen kan dog, forsaavidt særlige Omstændigheder gjør det nødvendigt, foregaa, efterat Huset er opført. I ethvert Tilfælde maa intet Hus tages i Beboelse, før der er Sikkerhed for, at Grunden er tør.
- b. Bygningen skal hvile paa Graastens Undermur, der intetsteds maa være lavere end 30 Centimeter over Jorden, og som ved Rapping med Kalk, Ler eller paa anden tjenlig Maade er gjort forsvarlig tæt.
- c. Ethvert Beboelsesværelse skal gives en Høide af mindst 230 Centimeter fra Guly til Loft og

- d. være forsynet med mindst et Vindu af mindst en Meters Høide og en Meters Bredde.
- e. I ethvert Beboelsesværelse skal mindst et Vindu være saaledes indrettet, at det med Lethed kan aabnes.

Dette gjælder ogsaa for allerede opførte Huse.

- f. Gulvet i nederste Stokværk maa gjøres forsvarligt tæt og frit for Træk.

§ 3. Finder Sundhedskommissionen noget beboet Hus eller Forsamlingsrum at være skadeligt for Sundheden paa Grund af Mangel paa Lys eller Luft, ved Overfyldning af Mennesker eller paa Grund af Fugtighed, Urenlighed eller lignende, kan den forbyde Husets eller Rummets Benyttelse, indtil de forefundne Mangler er afhjulpne.

§ 4. I Beboelsesværelse maa Kogeovn ikke anbringes, medmindre den er forsynet med saadan Indretning, at den ved Kogningen frembragte Damp kan opfanges og ledes ud i det Frie.

§ 5. Til ethvert Vaaningshus eller for enhver Opsidder paa en Gaard skal der være indrettet et Vandhus, der ikke maa have Væg eller Tag fælles med noget Vaaningshus, eller have Tilsig til noget saadant.

§ 6. Heste, Kjør, Svin, Faar eller Gjeder maa ikke huses i Vaaningshus eller i noget Rum, der har Væg fælles med Vaaningshus.

§ 7. Gjødsel, Affald fra Husene og lignende Urenlighed maa ikke henkastes nærmere noget Vaaningshus end 8 Meter og ikke saaledes, at derfra er Tilsig til Steder, hvor Drikkevand hentes. I samme Afstand fra Vaaningshus skal Huller, hvori Vand og Urenlighed kan samles, udfyldes og Fugtigheden, saavidt muligt, derfra afledes.

§ 8. Under Fiske maa Sild- eller Fiskeslo ikke styrtes i Søen eller blive liggende paa Stranden over Flodmaal eller spredes paa Marken, men skal henlægges i Haug, vel dækket med Jord, mindst 50 Meter fra Hus. For Udførelsen af dette bliver Grundens Eier ansvarlig.

§ 9. I Brønd, hvor Drikkevand hentes, maa ikke foregaa Vask, spildes Urenlighed eller foretages noget, der kan gjøre Vandet urent. Om Bæk eller Elv, hvorfra hentes Drikkevand, gjælder det samme, naar Forurenselsen ikke sker nedenfor det Sted, hvor Drikkevand hentes.

§ 10. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg eller anden Overdragelse af bedærvede Fødemidler og umoden Frugt, samt af andre Gjenstande, der kan blive farlige for Helbredden derved, at de indeholder giftige Bestanddele, og kan i fornødent Fald lade dem tilintetgjøre paa Eierens Bekostning. Den har Ret til at forlange udleveret de for Undersøgelsen nødvendige Prøver.

Ligeledes har Sundhedskommissionen Ret til at forbyde Salg eller anden Overdragelse af Gang- eller Sengklæder efter Personer, der lider af eller er døde af smitsom Sygdom, deriblandt Tæring og Spedalskhed, førend Klæderne er rensede efter nærmere Bestemmelse af Sundhedskommissionen.

§ 11. Personer, der lider af Tæring eller Spedalskhed, maa ikke lægges i Lægd. Ei heller maa Personer lægges i Lægd eller bortsættes til Forpleining i Familier, hvor der findes Personer, lidende af nævnte Sygdomme, eller hvor nogen vides i den senere Tid at være død af saadan Sygdom.

§ 12. Naar en Bygning agtes opført eller flyttet, skal Vedkommende herom gjøre Anmeldelse til nærmeste Medlem af Sundhedskommissionen, der har at paase, at foranførte Regler følges, og i modsat Fald at anmelde det for Sundhedskommissionen. Hvor særlige Forhold maatte gjøre det fornødent, kan Sundhedskommissionen indrømme Lempninger i de givne Forskrifter.

Bjugn Herred.

(Kongelig Resolution af 1ste Mai).

§ 1. Ved Opførelse eller Flytning af Husebygninger skal iagttages, at Afstanden mellem Vaaningshus paa den ene Side og Stald, Fjøs eller Ladebygning paa den anden Side, forsaavidt disse lægges ligeoverfor dette, ikke gjøres kortere end 10 Meter. Mindre Afstand maa heller ikke gjøres mellem Vaaningshus og enhver anden Husebygning, mod hvilken Vaaningshuset har Vindu.

§ 2. Ved Opførelse af Vaaningshus skal endvidere iagttages Følgende:

- a. Opførelsen maa ikke paabegyndes, før Grunden, hvorpaa Vaaningshuset agtes opført, er tilstrækkelig afgrøftet og Muldjorden derfra bortført. Afgrøftning kan dog, forsaavidt særlige Omstændigheder gjør det nødvendigt, foregaa, efterat Huset er opført.

I ethvert Tilfælde maa intet Hus tages i Beboelse, før der er Sikkerhed for, at Grunden er tør.

- b. Bygningen skal hvile paa Graastens Undermur, der intetsteds maa være lavere end 30 Centimeter over Jorden, og som ved Rapning med Kalk, Ler eller paa anden tjenlig Maade er gjort forsvarlig tæt.
- c. Ethvert Beboelsesværelse skal gives en Høide af mindst 230 Centimeter fra Gulv til Loft og
- d. være forsynet med mindst et Vindu af mindst en Meters Høide og en Meters Bredde.
- e. I ethvert Beboelsesværelse skal mindst et Vindu være saaledes indrettet, at det med Lethed kan aabnes.

Dette gjælder ogsaa for allerede opførte Huse.

- f. Gulvet i nederste Stokværk maa gjøres forsvarligt tæt og frit for Træk.

§ 3. Finder Sundhedskommissionen noget beboet Hus eller Forsamlingsrum at være skadeligt for Sundheden paa Grund af Mangel paa Lys eller Luft, ved Overfyldning af Mennesker eller paa Grund af Fugtighed, Urenlighed eller lignende, kan den forbyde Husets eller Rummets Benyttelse, indtil de forefundne Mangler er afhjulpne.

§ 4. I Beboelsesværelse maa Kogeovn ikke anbringes, medmindre den er forsynet med saadan Indretning, at den ved Kogningen frembragte Damp kan opfanges og ledes ud i det Frie.

§ 5. Til ethvert Vaaningshus eller for enhver Opsidder paa en Gaard skal der være indrettet et Vandhus, der ikke maa have Væg eller Tag fælles med noget Vaaningshus eller have Tilsig til noget saadant.

§ 6. Heste, Kjør, Svin, Faar eller Gjeder maa ikke huses i Vaaningshus eller i noget Rum, der har Væg fælles med Vaaningshus.

§ 7. Gjødelse, Affald fra Husene og lignende Urenlighed maa ikke henkastes nærmere noget Vaaningshus end 8 Meter og ikke saaledes, at derfra er Tilsig til Steder, hvor Drikkevand hentes. I samme Afstand fra Vaaningshus skal Huller, hvori Vand og Urenlighed kan samles, udfyldes, og Fugtigheden saavidt muligt derfra afledes.

§ 8. Under Fiske maa Sild eller Fiskeslo ikke styrtes i Søen eller blive liggende paa Stranden over Flodmaal eller spredes paa Marken, men skal henlægges i Haug, vel dækket med Jord, mindst 50 Meter fra Hus. For Udførelsen af dette bliver Grundens Bruger ansvarlig.

§ 9. I Brønd, hvor Drikkevand hentes, maa ikke foregaa Vask, spildes Urenlighed eller foretages Noget, der kan gjøre Vandet urent. Om Bæk eller

Elv, hvorfra hentes Drikkevand, gjælder det samme, naar Forurenselsen ikke sker nedenfor det Sted, hvor Drikkevand hentes.

§ 10. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg eller anden Overdragelse af bedærvede Fødemidler og umoden Frugt, samt af andre Gjenstande, der kan blive farlige for Helbreden derved, at de indeholder giftige Bestanddele, og kan i fornødent Fald lade dem tilintetgøre paa Eierens Bekostning. Den har Ret til at forlange udleveret de for Undersøgelsen nødvendige Prøver.

Ligeledes har Sundhedskommissionen Ret til at forbyde Salg eller anden Overdragelse af Gang- eller Sengklæder efter Personer, der lider af eller er døde af smitsom Sygdom, deriblandt Tæring og Spedalskhed, førend Klæderne er rensede efter nærmere Bestemmelse af Sundhedskommissionen.

§ 11. Personer, der lider af Tæring eller Spedalskhed, maa ikke lægges i Lægd. Eiheller maa Personer lægges i Lægd eller bortsættes til Forpleining i Familier, hvor der findes Personer lidende af nævnte Sygdomme, eller hvor Nogen vides i den senere Tid at være død af saadan Sygdom.

§ 12. Naar en Bygning agtes opført eller flyttet, skal Vedkommende herom gjøre Anmeldelse til nærmeste Medlem af Sundhedskommissionen, der har at paase, at foranførte Regler følges og i modsat Fald at anmelde det for Sundhedskommissionen. Hvor særlige Forhold maatte gjøre det fornødent, kan Sundhedskommissionen indrømme Lempninger i de givne Forskrifter.

Kjøbstaden Vardø.

(Kongelig Resolution af 1ste Mai).

§ 1. Forinden Tomt bebygges, skal Sundhedskommissionen tilkaldes. Beindes Tomten af sanitære Hensyn uhensigtsmæssig, kan Bebyggelse af Sundhedskommissionen forbydes, indtil Tomten hertil er gjort behørig skikket.

§ 2. Findes der ved Huse, Beboelsesleiligheder, Arbeids- og Forsamlingslokaler eller enkelte Rum Misligheder, som for de sig deri Opholdende medfører Fare for Helbred, kan Sundhedskommissionen forbyde deres Afbenyttelse, indtil paagjældende Misligheder er afhjulpne paa Eierens Bekostning, og uden Godtgjørelse for Afsavn.

Lokaler, som oprindelig ikke er bestemte til Beboelsesleiligheder, og Kjældere maa fremtidig ikke uden Sundhedskommissionens særlige Samtykke omdannes eller indrettes til Beboelse med Natteophold.

Rorboder skal efter endt Vaarfiske eller umiddelbart efter deres Fraflytning, dog mindst en Gang aarlig, grundig vaskes og rengjøres.

§ 3. Enhver Huseier skal besørge Overvand og Grundvand bortledet fra sit Hus, saa det ikke kan samles under Kjælder eller Gulv. Sundhedskommissionen kan derhos paabyde, at stillestaaende og for Sundheden skadelige Vandansamlinger, hvorsomhelst de findes inden Byens Territorium, enten paa offentlig eller privat Grund, skal afledes eller paa anden Maade bortskaffes.

§ 4. Huseiere skal holde sine Gaardsrum og Portrum med Rendestene og Afløbsrender rene og frie for Stank. Med Hensyn til Huseiernes Forpligtelse til Gadefeining henvises til Politivedtægterne.

§ 5. Pladse, Gaardsrum, Gader og Veie skal, saavidt gjørligt, gives en fast, jævn Overflade, og i ethvert Fald fornødent Afløb.

Rendestene og Afløbsrender maa have fast, helst stensat Bund og fornødent Fald.

§ 6. Saavel offentlige som private Kloakledninger, Vaske og andre Afløbsrør maa holdes i tilbørlig Stand, let kunne renses og maa gjøres enten af Jernrør eller af brændte og glasserede Lerrør. Alle nye Vaske og Kloakslug skal herefter i Kjældere eller inde i Husene forsynes med Vandlaas eller anden Indretning til at hindre Udstømning af Kloakgas. Sundhedskommissionen kan, hvor saadant findes paakrævet, paabyde lignende Foranstaltning for ældre Ledningers Vedkommende.

§ 7. Ethvert Vaaningshus skal være forsynet med Vandhus med mindst et Aftukke for hver 20 Beboere. Vandhuset maa være tilstrækkelig ventileret.

§ 8. Vandhus (Lokumer), Kreaturstalde eller Opbevaringssteder for Gjødsel maa ikke anbringes nærmere Brønd eller andet Vandhentningssted end 4 m. De maa heller ikke anlægges under Beboelsesrum eller i Nærheden af Soveværelse, Spisekamre eller Tilberedelsessteder for Næringsmidler.

§ 9. Enhver Gjødselbinge maa være tæt, lukket og overbygget, samt let kunne tømmes og renses. Den maa opføres af Murværk i Cement, saaat Overvand og Grundvand holdes væk. Hvor Vandhus ikke indrettes med Binge, anbringes under Sædet Kasser eller Tønder, der gjøres vandtætte og sættes paa tæt Gulv, der ikke maa ligge under Jordens Overflade.

Fra Gjødselbinge og Vandhus skal føres en mindst 10 cm.s Trækpipe i Høide med Bygningens Tag.

Sundhedskommissionen kan, naar den finder det paakrævet, paabyde Desinfektion.

§ 10. Fra Vandhus maa intet Afløb finde Sted og fra Gjødselbinge heller ikke uden efter Sundhedskommissionens Tilladelse og da alene gennem Afløbsrør, der i sit hele Løb er tætte og lukkede; hvor saadant Afløb tillades, skal Bingens Udmunding til Afløbsrøret være forsynet med Rist eller lignende Indretning til at holde de faste Ekstremer tilbage.

§ 11. Vandhus og Binger skal tømmes mindst en Gang hvert Halvaar eller oftere, om Sundhedskommissionen saa maatte finde nødvendigt. Bortførelse af Gjødsel eller andre stinkende Stoffe maa ske i tætte Kasser, saa Indholdet ikke spildes paa Gaden, og fra 1ste Juni til 1ste September kun om Natten (12 Midnat, 7 Morgen). Affald og Gjødsel maa, forsaavidt den ikke med Sundhedskommissionens Tilladelse anvendes til Gjødning, henbringes til de af Sundhedskommissionen anviste Affaldspladse.

§ 12. Stald, Fjøs eller Grisehus maa ikke indrettes ved Vaaningshus, hvis Gaardsrum har et mindre Fladeindhold end 30 m². De maa ikke anbringes nærmere Vaaningshus end 4 m. og skal i samme Afstand være fjernet fra Opbevaringssted for Madvarer og Indretninger for Drikkevand. Fra Grisehus og Svinestier skal der være Afløb til Gjødselbinger. Stald og Fjøs skal være lyse og luftige, deres Gulv ligge noget høiere end Gaardsrummets Overflade, være forsvarlig tæt, især der, hvor det optager Urinen, samt have Afløb til Gjødselbingen.

§ 13. Hvor Kreaturhold foraarsager sanitære Misligheder, som paa Grund af Stedforholdene eller Vedkommendes fortsatte Overhørighed ikke kan hindres, skal Sundhedskommissionen have Ret til ganske at forbyde samme.

§ 14. Feieskarn, Køkkenaffald eller anden Urenlighed fra Husene maa kun henlægges i tætte, med Laag forsynede Kasser, der jevnlig skal tømmes og renses.

§ 15. Aadsler og smitteførende Gjenstande skal nedgraves paa en af Kommunestyret dertil anvist og indhegnet Plads udenfor den bebyggede Del af Byen.

§ 16. Udskudfisk og Fiskeaffald (Hoveder, Rygge og Indvolde), Hval samt Affald af denne (Kjød, Ben, Spæk o. s. v.) maa ei udnyttes til de Tider og paa de Steder af Byen, som af Sundhedskommissionen findes uantagelige til saadant Øiemed, ligesom ei heller nogen Ansamling eller Transport inden Byen af ovennævnte Stoffe enten i raa eller tørret Tilstand maa finde Sted uden til de Tider, paa de Steder og paa den Maade, som af Sundhedskommissionen maatte befindes at være betryggende i sanitær Henseende.

Uden Sundhedskommissionens specielle Tilladelse maa ikke Fisk eller Fiskehoveder og Rygge hænges eller paa anden Maade anbringes til Tørring nærmere oparbeidet og trafikeret Gade end 20 m.

§ 17. Brønde, Vandledninger og deres Beholdere maa holdes rene og fri for alle skadelige Tilløb. De kan af Sundhedskommissionen forlanges tømt og rensede mindst en Gang aarlig.

§ 18. Anlæg af Bedrift eller Fabrik, der medfører skadelige eller ilde lugtende Uddunstninger eller befrygtes paa anden Maade at kunne blive skadelige for Sundheden, maa ei tillades, før Sundhedskommissionens Betænkning er indhentet, og skal være underkastet dennes Tilsyn og nærmere Bestemmelser.

§ 19. Sundhedskommissionen skal mindst en Gang hver Sommer undersøge samtlige i Brug værende Slagterier. Forsaavidt de i sanitær Henseende her givne Paabud ikke efterkommes, kan Bedriften stanses.

§ 20. Bedærvede og forfalskede Fødemidler og andre Varer, der kan være skadelige for Sundheden, maa ikke falbydes eller sælges og kan foranstaltes tilintetgjorte og bortskaffede paa Eierens Bekostning. Sundhedskommissionen kan i dette Øiemed anstille de til fornøden Kontrol nødvendige Undersøgelser saavel af Varer og Fødemidler som af de Næringsdrivendes Oplags- og Udsalgssteder og kan forlange fornødne Prøver udleverede.

Havarerede Fødemidler maa ikke sælges uden Sundhedskommissionens Samtykke.

§ 21. Sundhedskommissionen kan paabyde, at Slagtekvæg, Kjød, Flesk og deraf tilberedte Næringsmidler ikke maa falbydes uden først at være undersøgt paa saadan Maade, som af Kommissionen bestemmes.

§ 22. Sundhedskommissionen kan midlertidig forbyde Udsalg af Melk og andre Fødemidler fra Huse, hvor smitsom Sygdom hersker.

§ 23. Ethvert alvorligere Sygdomstilfælde, der er frembragt ved eller giver Mistanke om at være frembragt ved Nydelsen af bedærvede eller forfalskede Næringsmidler eller ved Benyttelse af Gjenstande, der indeholder giftige eller farlige Bestanddele, eller som hentyder paa en begyndende Epidemi, skal af den tilkaldte Læge uopholdelig anmeldes for Sundhedskommissionen med Angivelse af den formodede Sygdomsaarsag ledsaget af andre fornødne Oplysninger.

§ 24. Bemærker en Husfader, Logivert eller Skibsfører blandt sin Hustru, sine Gjæster eller sit Mandskab Sygdomstilfælde, der giver Mistanke om at være af ondartet, smitsom Beskaffenhed, skal han sørge for, at Underretning derom uopholdelig meddeles Sundhedskommissionen.

§ 25. Fartøier, der henligger i Byens Havne, er i det Hele taget med Hensyn til Sundhedsforhold og Renlighed underkastede Sundhedskommissionens Bestemmelser.

§ 26. Enhver praktiserende Læge skal strax efter hver Maanedes Udgang afgive til Sundhedskommissionen Opgave over de af ham i den forløbne Maaned iagttagne Tilfælde af epidemisk og smitsom Sygdom efter det almindelige Schema, der trykkes for Bykassens Regning.

Ved Beslutning af Sundhedskommissionen kan det derhos paalægges de praktiserende Læger at indsende daglige Opgaver over de af dem iagttagne Tilfælde

af enkelte Sygdomme, hvis Udbredelse det maatte ansees af særegen Vigtighed at kontrollere.

§ 27. Rengjøring og Desinfektion af Boliger, hvor smitsom Sygdom nylig har optraadt, skal udføres efter Sundhedskommissionens Foranstaltning af en af denne dertil antagen Person for Bykassens Regning.

§ 28. Om ethvert paa Byens Grund eller i dens Havne indtræffende Dødsfald maa, forinden Begravelse foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt Schema af examineret Læge udfærdiget Anmeldelse, som bliver at afgive til Sognepresten og af denne tilstilles Sundhedskommissionen.

Hvis den Afdøde ikke har benyttet examineret Læge, bliver Liget at syne, og Anmeldelse at udfærdige af dertil af Kommunestyret antagen Læge (eller Læger).

§ 29. Undlader Nogen at udføre de Foranstaltninger, som paahviler ham efter nærværende Forskrifter eller efter Sundhedskommissionens lovmedholdig fattede Beslutninger, kan Sundhedskommissionen paa den Skyldiges Bekostning lade disse Foranstaltninger udføre og træffe Forføjninger til at raade Bod paa de ved Forsømmelsen forvoldte Ulemper.

§ 30. Overtrædelse af disse Forskrifter straffes i Henhold til § 26 i Lov af 16de Mai 1860 om Sundhedsvæsenet med Bøder fra 8 til 800 Kroner.

§ 31. Hvor særegne Forhold paakræver det, kan Sundhedskommissionen tillade Afvigelse fra disse Forskrifter.

§ 32. Tidligere Sundhedsforskrifter for Vardø By sættes herved ud af Kraft.

Eidskogen Herred.

(Kongelig Resolution af 28 Juni).

Lig maa ikke henstaa ubegravede længere end 8 Dage om Sommeren og 10 Dage om Vinteren.

Skoger Herred.

(Kongelig Resolution af 14 Juli).

Bygningsvæsenet.

1. Ved Opførelse af nye eller Flytning af gamle Vaaningshuse skal følgende Bestemmelser iagttages:
 - a. Forinden Arbeidet med Tomten paabegyndes, skal Anmeldelse ske til det nærmestboende Medlem af Sundhedskommissionen (Herredsstyrelsen), for at han kan paase nedenstaaende Paabud overholdte.
 - b. Grunden skal være tilstrækkelig afgrøftet, saa der ikke findes Grundvand paa samme, samt Madjorden bortskaffet.
 - c. Grundmuren skal være mindst 30 cm. høi over Jorden og forsvarlig tættet med Kalk, Ler eller andet tjenligt Materiale. Der skal være mindst 2 Trækhul af 8 cm. Diameter i hver af tvende modstaaende Vægge (altsaa i det hele 4 Trækhul).
 - d. Ethvert Vaaningshus skal indeholde mindst tvende med Dør forbundne Værelser. Ethvert Beboelsesrum skal i nederste Stokværk være mindst

2,50 og i øverste mindst 2,25 Meter høit fra Gulv til Tag, samt være forsynet med mindst et Slagvindu, som med Lethed kan aabnes og lukkes, af 1,25 Meters Høide og 1 Meters Bredde. Gulvet i nederste Stokværk skal være dobbelt, og mellem begge Gulve anbringes Fyld af tørt Ler eller andet passende Materiale.

- e. Vaaningshus maa ikke opføres nærmere Vandhus, Stald, Fjøs eller Grisehus end 6 Meter.
2. Hvor Kogeovn eller Komfür benyttes i Beboelsesrum, skal den være forsynet med Hætte eller anden Indretning, saa Røg og Damp opfanges og ledes ud i fri Luft.

Om Vandhus.

3. Ethvert Hus, der benyttes til Beboelse, skal inden $\frac{1}{2}$ Aar, efter at Forskrifterne er approberede, have et Vandhus, der er beliggende mindst 6 Meter saavel fra Vaaningshus som fra Alfارvei, og som er af tilstrækkelig Størrelse i Forhold til Beboernes Antal. Fra Vandhuset maa der ikke være Afløb eller Tilsig til Vaaningshus eller til Indtag for Mad- eller Drikkevand. Vandhusets Sæder og Gulv skal vaskes mindst 1 Gang ugentlig. For at undgaa Stank skal Jord, Torv, Aske eller deslige jevnlig paafyldes i tilstrækkelig Mængde. Vandhuset tømmes saa ofte, at ingen Overfyldning finder Sted. Hvor Forholdene gjør det umuligt at tilveiebringe forannævnte Afstande, skal Vandhuset være forsynet med tæt Beholder, der tømmes saa ofte, at den ikke bliver overfyldt, og hvis Indhold overstrøes som ovenfor nævnt.

Om Kreaturhold.

4. Heste, Kjør, Faar, Svin, Gjeder og Fjærkræ maa ikke huses i Vaaningshus, ei heller i Rum, der har Tag eller Væg fælles med dette eller med Opbevaringssted for Madvarer.

Om Oplag af GjødseL, Feieskarn m. m.

5. Feieskarn, Kjøkkenaffald, Skyllevand og anden Urenlighed fra Husene skal bringes til GjødseLhaug eller Vandhus, og maa ikke lægges nærmere Vaaningshus og Alfارvei end 6 Meter, og heller ikke saaledes, at derfra er Tilsig til Steder, hvorfra Mad- eller Drikkevand tages til Mennesker eller Dyr. Ildelugtende GjødningssLofte og Affald maa ikke lægges nærmere Vaaningshus og Alfارvei end 6 Meter og heller ikke paa Steder, hvorfra der er Tilsig til Vandindtag, og skal dækkes med tilstrækkelig Jord for at forhindre Stank. Aadsler eller Affald fra døde Dyr skal nedgraves paa afsides Steder, der ikke har Afløb til bebygget Grund.

Om Drikkevand.

6. Brønde eller Vandindtag, der benyttes til Mad- eller Drikkevand for Mennesker eller Dyr, maa ikke forurenses ved Vaskning eller paa nogensomhelst anden Maade, og maa tillige være tilbørlig beskyttet mod, at Overvand kan forurense Vandet. Tømning og Rensning af Brønde og Vandindtag foretages saa ofte, som Sundhedskommissionen finder det nødvendigt.

I rindende Vand, hvorfra Mad- og Drikkevand tages, maa hverken foregaa Vaskning eller anden Forurensning af Vandet, med mindre dette foregaa nedenfor det Sted, hvorfra Vand tages.

Om Renlighedsforholde.

7. a. Gulvene i Beboelsesværelser skulle vaskes 1 Gang hver 8de Dag.
 - b. I Skolelokalerne skulle i den Tid, de benyttes til Undervisning, Gulvene daglig overstænkes med Vand og derpaa feies, samt Pulte, Bænke og Katheder aftørres med vaad Klud. Vaskning af Gulvene skal desuden foregaa hver Onsdag og Lørdag, og ellers saa ofte, det maatte ansees fornødent.
- Har Skolelokalerne været benyttet til Forsamlingsmøder, maa Vaskning af Gulv, Bænke, Pulte og Katheder foretages, forinden Lokalet atter tages i Brug.
- c. Paa Gaardspladse skulle Huller og Fordybninger, hvori Vand ansamles, opfyldes med Jord eller anden Fyld, og Fugtighed saavidt gjørligt bortledes. Gaardspladsene rengjøres mindst 1 Gang ugentlig.
 - d. I Strøg med tættere Bebyggelse samt overhovedet i Nærheden af Vaaningshus, skal Rengjørelse af Grøfter, Rendestene og Kloaker, samt Bortførelse af Urenlighederne, foretages saa ofte, som Sundhedskommissionen finder det fornødent.

Om Næringsveiene.

8. a. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af bedærvende eller sundhedsfarlige Fødemidler, samt ogsaa andre for Sundheden skadelige Brugs-gjenstande, f. Ex. Tapeter, Legetøi o. desl., der indeholder giftige Bestanddele, og kan i Tilfælde paabyde disse tilintetgjorte uden Erstatning. Prøver af saadanne Gjenstande kunne forlanges udleverede af Sundhedskommissionen til Undersøgelse.
- Standsnings af Salg af deslige Varer kan foreløbig paabydes af Sundhedskommissionens Ordfører eller af mindst 3 af dens Medlemmer i Forening. Endelig Afgjørelse kræver Beslutning af den samlede Sundhedskommission.
- b. Handlende maa ikke indpakke Madvarer i Aviser eller urent Papir, heller ikke maa nævnte Slags Papir anvendes til Spunsning af Melke-spand.
 - c. Ved Bedrifter, der kan forurene Luften, eller paa anden for Sundheden skadelig Maade forulempe de Omkringboende, har Eieren at efterkomme de Bestemmelser, som Sundhedskommissionen til enhver Tid maatte finde fornødent at paabyde til Forebyggelse af Ulemperne.

Om smitsomme Sygdomme.

9. a. Personer fra fremmede Kommuner maa ikke modtages til Forpleining for offentlig Regning inden Herredet, medmindre de har Erklæring fra Ordføreren i vedkommende Steds Sundhedskommission for, at de ikke lider af nogen smitsom Sygdom, Lungetæring medregnet, eller kommer fra Hus, hvor der er eller har været smitsom Sygdom, forinden Desinfektion er foretaget dersteds.
- b. Fattiglemmer maa ikke udsættes i Forpleining, hvor der er smitsom Sygdom.
- c. Fra andre Kommuner maa ikke Indførsel finde Sted af brugte Gang- eller Sengklæder, der har været benyttede af Personer, der har lidt af Lungetæring eller andre smitsomme Sygdomme, uden at der medfølger Erklæring fra vedkommende Sundhedskommissions Ordfører om, at de

er forsvarlig desinficerede. Forgaaes herimod, kan Sundhedskommissionen lade Desinfektion foretage paa Vedkommendes Bekostning, eller saafremt betryggende Desinfektion ikke lader sig udføre, paabyde Effekterne tilintetgjorte.

- d. Beboelsesrum, Seng- og Gangklæder samt andre Gjenstande, som har været benyttede af Personer, der har lidt af nogen af de under Litr. c. nævnte Sygdomme, maa ikke overlades til Brug af Andre, forinden de er desinficerede paa saadan Maade, som Sundhedskommissionen foreskriver.
- e. Kadavere af Dyr, der er døde af smitsom Sygdom i et andet Herred, maa ikke transporteres indenfor Herredets Grændser.

Almindelige Bestemmelser.

10. Ethvert alvorligere Sygdomstilfælde, der enten er eller giver Mistanke om at være opstaaet ved Nydelsen af bedærvede eller forfalskede Næringsmidler eller ved Benyttelse af Gjenstande, som indeholder giftige eller farlige Bestanddele, eller som kan give Anledning til Udbredelse af epidemisk Sygdom, skal af den tilkaldte Læge uopholdelig anmeldes for Sundhedskommissionens Ordfører med Angivelse af den formodede Sygdomsaarsag og andre fornødne Oplysninger. Det samme gjælder om andre sanitære Misligheder, der antages at kunne give Anledning til Sygdomme.
11. Finder Sundhedskommissionen, at enten beboet Rum eller Forsamlings- eller Arbejdslokale er skadeligt for Sundheden paa Grund af Utæthed, Fugtighed Overfyldning af Mennesker, Mangel paa Lys eller Ventilation eller Lignende, kan Sundhedskommissionen forbyde Lokalets Brug, indtil Manglerne er afhjulpne paa en af samme godkendt Maade.
12. Hvor særegne Forholde paakræver det, kan Sundhedskommissionen indrømme Afgivelse fra disse Forskrifter.
13. Saafremt Nogen undlader at efterkomme foranstaaende Bestemmelser eller de ifølge samme givne Paabud, kan Sundhedskommissionen lade det Fornødne udføre for Vedkommendes Regning.
14. Det paahviler Sundhedskommissionens Medlemmer og enhver af denne opnævnt Tilsynsmand hver inden sin Kreds at paase foranstaaende Forskrifter overholdte, samt at anmelde Overtrædelser til Sundhedskommissionens Ordfører, der skal gjøre Anmeldelse derom til Politiet.

Kjøbstaden Stavanger.

(Kongelig Resolution af 9de September).

Kapitel I.

Om den offentlige Renlighed.

§ 1. Byens Torve, offentlige Pladse og Almenninger rengjøres for Kommunens Regning Onsdag og Lørdag eller oftere, om fornødiges efter Sundhedskommissionens Forlangende. Det samme gjælder Gader, forsaavidt deres Rengjøring ikke i Henhold til § 2 paahviler vedkommende Hus-, Have- eller Tomte-Eier.

I Sommermaanederne spyles Torvet ved Vaagen i Regelen hver Lørdag. Skansekaaien spyles mindst en Gang ugentlig. Renholdelse af Gadernes Kloakkummer og Rendestensslug paahviler Kommunen.

§ 2. Vedkommende Huseier eller Eier af Tomt eller Have skal Onsdag og Lørdag og i særegne Tilfælde oftere efter Sundhedskommissionens Paabud rengjøre det udenfor deres Eiendom værende Fortoug, Rendesten og Gadeløbets halve Bredde, dog ikke over 6,25 Meter fra deres Eiendom. Feieskarn, Kjøkkenaffald, Skyllvand og anden Urenlighed maa ikke udcastes paa Veie, Gader, Strandbred eller offentlig Plads, ligesom heller ikke ildelugtende Gjenstande maa henlægges paa disse Steder. Al Skylling af Tarme og andre Indvolde forbydes fra Brygge, Kai eller Søbod, ligeledes fra Baad nærmere disse end 10 Meter.

§ 3. Ethvert Hus skal være forsynet med en eller flere tætte Kasser med Laag, hvori alt ikke flydende Affald henlægges, forsaavidt det ikke nedkastes i Bingen. Kassernes Størrelse skal være afpasset efter Behovet; de tømmes, forinden de er $\frac{3}{4}$ fyldte eller oftere, om fornødiges; de desinficeres efter Sundhedskommissionens Paabud. Kasserne maa ikke anbringes i eller under Beboelsesrum uden Sundhedskommissionens Tilladelse.

§ 4. Enhver Forurensning af Vandværkets Grøfter, Beholdere og Ledninger forbydes. Stillestaaende Vand og Sumpe skal, naar det af Sundhedskommissionen forlanges, enten forsvarlig dræneres eller tilkastes.

Ingen Bedrift, hvis Affald er sundhedsskadeligt, maa anlægges paa den Del af Vandværkets Nedslags-Distrikt, som ligger indenfor Byens Omraade, uden at Sundhedskommissionens Samtykke dertil er indhentet.

§ 5. Offentlige Pissoirer med Afløb til Kloak eller Søen skal indrettes paa passende Steder, efterat Sundhedskommissionens Udtalelse er indhentet, og eftersom Kommunen dertil bevilger de fornødne Midler. Den daglige Renholdelse af Pissoirerne paahviler Kommunen. Pissoirerne skal stadig overrisles med Vand indvendig.

§ 6. Eiere af Bygninger, i hvilke et større Antal Mennesker jevnlig samles, saasom Fabriker, Skoler, Forsamlingshuse, Restaurationer, Skjænke- og Beværningssteder, samt andre Lokaler, som af Sundhedskommissionen dermed ligestilles, er pligtige til at indrette Urinsteder.

§ 7. Aadsler skal nedgraves paa Steder, der er fjernede fra bebygget Grund og ei dertil har Vand afløb. For Aadsler af Dyr, døde af smitsom Sygdom, anviser Sundhedskommissionen Plads til Nedgravning i Henhold til Lov af 14de Juli 1894 § 9 om Foranstaltninger mod smitsomme Husdyrsygdomme. Omkostningerne ved Nedgravning og Transport af saadanne Aadsler paahviler vedkommende Eier.

Kapitel II.

Om Afløb for Kloaker m. v.

§ 8. Gader, Smug, Torve, Almenninger, offentlige Pladse, Gaardsplads og Portrum skal have et fast Underlag, saaat Overvand har let og hurtigt Afløb til offentlig eller Husets Kloak.

§ 9. I alle Gader skal der for Kommunens Regning, eftersom de fornødne Midler dertil bevilges, anlægges Kloaker. Med Hensyn til Privates Forpligtelse til at anbringe Afstikkere til offentlig Kloak forholdes efter Bygningslov af 27de Juli 1896 § 29.

§ 10. Kloaker skal anlægges i frostfri Dybde og deres Udmunding i Søen være under laveste Vandstand.

Naar nye Kloaker anlægges, skal Sundhedskommissionens Betænkning indhentes angaaende den hensigtsmæssigste Udmunding.

§ 11. Exkrementer maa ikke ledes ud i Kloaker. Lignende Forbud kan Sundhedskommissionen ogsaa nedlægge for andre Stoffers Vedkommende, forsaavidt den anser det nødvendigt til Forebyggelse af sundhedsfarlige Følger.

Til aabne Grøfter eller Render maa uden Sundhedskommissionens Tilladelse ikke ledes Affaldsstoffer, der foranlediger Stank eller er farlige for Sundheden.

Til Bredevandet og Byens Fiskebrygger maa yderligere Tilledning af Kloaker undgaaes.

§ 12. Enhver Huseier skal, indtil offentlig Kloak er anlagt i Gaden, finde sig i de Paabud, som Sundhedskommissionen finder fornødne, forat Spildevand fra Huset passende kan afledes.

§ 13. I ethvert Hus skal Eieren anlægge en med Rist forsynet Spildevandskum, hvortil Husets Spildevand ledes, og hvorfra Ledning foregaar til den offentlige Kloak eller Afløbsrende. Enhver Spildevandskum skal saavidt muligt staa i Forbindelse med en af Husets Tagrender.

Kjøkkenvask skal være forsynet med Vandlaas og Rist.

§ 14. Det paaligger saavel det Offentlige som enhver Grundeier — hver paa sit Omraade — at paase, at Kloakledninger og de paa samme anbragte Rensekumme og Vandlaase holdes i forsvarlig Stand og er omhyggeligt rensede, samt at Risterne jevnlig eftersees, saa at de er fri for Smuds og iøvrigt i enhver Henseende tilfredsstillende. Rensningen skal finde Sted paa saadan Tid og Maade, at derved mindst mulig Uleilighed afstedkommes for Omboende og saavidt muligt samtidigt med Tømning af Gjødelselbingerne.

Kloakerne ved Torve og Fiskebrygger skal oprenses og udskyldes mindst 2 Gange aarlig — i April og September Maaned, ligeledes skal ved deres Udløb opmudres 1 Gang aarlig.

Kapitel III.

Om Priveter, Gjødelselbinger m. m.

§ 15. Enhver beboet Eiendom skal have Privet, hvortil benyttes enten Binge af Klinker muret i Cement, Stenheller tættet med Cement eller fuldkommen tætte Kasser anbragt paa fast Underlag.

Saavel Binger som Kasser skal være overbyggede, og fra Siddepladsene skal, hvor Sundhedskommissionen anser det fornødent, udgaa en Trækpibe i Høide med Bygningens Tag. Trækpiber maa ei være mindre end 10 Centimeter indvendigt Maal; i enkelte Tilfælde kan Sundhedskommissionen paabyde, at de er indtil 25 Centimeter indvendigt Maal.

For Bygninger bestemte til Beboelse eller dagligt Ophold af et større Antal Mennesker, saasom Leiehuse, Fabriker, Skoler etc. skal der haves et Privet-aflukke for hver 20 Mennesker.

§ 16. Enhver, der inden den bymæssigt bebyggede Del af Byen holder Heste, Kjør eller Svin, er forpligtet til at indrette tætte Gjødelselbinger til Optagelse af Dyrenes Affald; dog er Intet til Hinder for, at der kan anbringes en Gjødelselbinger, der kan optage Affald saavel fra Mennesker som Dyr, i hvilket Tilfælde denne maa være indrettet som i § 15 bestemt for Priveter.

§ 17. Privet og Gjødelselbinger skal anlægges saavidt muligt fjernt fra Beboelsesrum eller Opbevaringssted for Madvarer; dog kan i Vaaningshus Privet anbringes efter Plan approberet af Sundhedskommissionen. Hvor Privet for Tiden er anbragt i Kjælder, under eller ved Siden af Beboelsesrum, paaligger det vedkommende Huseier efter Sundhedskommissionens nærmere Bestemmelse at fortage det Fornødne til Forebyggelse af Stank.

Naar Privet anbringes gennem flere Etager, skal hvert af dem have sit særskilte lodrette Faldrør af mindst 23 Centimeter indvendigt Maal.

§ 18. Al Gjødse/bortbring'en og Kjøren af stinkende Affald samt Kjøring af Dampvand fra kemiske Fabriker, skal ske i dækkede Vogne eller Baade fra Kl. 11 Aften til Kl. 6 Morgen i Tiden fra 15de Marts til og med 15de Oktober og fra Kl. 9 $\frac{1}{2}$ Aften til 7 $\frac{1}{2}$ Morgen i Tiden fra 15de Oktober til og med 15de Marts. Denne Tidsbestemmelse gjælder ogsaa Tømning af Exkrementbeholdere samt Paa- og Aflæsning.

Tømningen skal finde Sted saa ofte, at Bingerne og Kasserne aldrig er mere end $\frac{3}{4}$ fyldte.

Under særegne Forhold kan Sundhedskommissionen paabyde hyppigere Tømning samt Desinfektion af Binger og Beholdere.

Gjødsl'ing af Haver og dyrket Mark maa udføres paa saadan Maade, at unød'ig Stank undgaaes. Gjød'sel, der henlægges paa aaben Mark, maa opblandes eller tildækkes, saa at Stank ikke udbredes.

§ 19. Vogne og Kasser, hvori Gjød'sel bortbringes, maa være tætte og ikke mere fyldte, end at Intet spildes paa Gader og Veie.

Forsaavidt Gjødning bortføres i Baade, skal disse under Henliggen ved Brygger være forsynet med Flager eller anden Bedækning.

§ 20. Ristning og Rengjøring af Gulvtæpper og Matter maa ei foregaa til eller paa offentlig Gade og Plads, medmindre vedkommende Hus mangler Gaardsplads; i saadant Tilfælde kan dette finde Sted fra 1ste April til og med 30te September fra Kl. 10 Aften til Kl. 7 Morgen og fra 1ste Oktober til og med 31te Marts fra Kl. 10 Aften til Kl. 8 Morgen.

Kapitel IV.

Om Heste-, Ko- og Svinehold.

§ 21. Svinehold er som Regel forbudt inden den bymæssigt bebyggede Del af Kjøbstadens Grund — dog kan Sundhedskommissionen, hvor den finder Forholdene tilfredsstillende, tillade det.

Hvor der er trange Gaardsrum, tæt Beboelse eller andre sanitære Misligheder, kan ogsaa Heste- og Kreaturhold forbydes.

§ 22. Stald, Fjøs og lignende Rum skal være lyse og luftige og saaledes beliggende og indrettede, at unød'ig Stank ikke udbreder sig fra dem til beboede Rum, Opbevarings- og Tilvirkningssteder for Næringsmidler, Brønd, Gade eller befærdet Plads. Der skal være sørget for, at Dyrenes Urin og Exkrementer ikke trænger ned i Grunden, og der skal til at opfange disse findes Binger eller Beholdere med vandtætte Vægge og Bund og tætsluttende Overdække eller Dør, de skal være uden Afløb og saaledes indrettede, at de let kan tømmes og renses. Fuldstændig Tømning og Rensning skal foregaa saa ofte, at de ikke overfyldes eller oftere, om Sundhedskommissionen finder det fornødent.

§ 23. Gaardsrum, hvor Heste pleier at henstaa i længere Tid, saavelsom Holdeplads, Torv o. s. v. skal have en jevn, fast Overflade samt lukket Afløb for Urin til Kloakledning, om saadan forefindes inden 25 Meters Afstand.

Kapitel V.

Om Drikkevand.

§ 24. Brønd skal have en over Jordsmonnet i en Meters Bredde stensat til alle Sider udadheldende Kant, samt være forsynet med Overbygning eller Laag, og mindst en Gang aarlig fuldstændig renses. Den maa ikke have Tilsig af urent Vand, navnlig fra Kloaker, Gjød'selbinger eller Fabriker og skal sløfes, om Sundhedskommissionen i noget Tilfælde finder den sundhedsfarlig.

Kapitel VI.

Om Næringsveie, der kunne være skadelige for Sundheden, og om Næringsmidler.

§ 25. Eiere af Fabriker, Værksteder og andre Næringsbrug har at iagttage de Regler, som Sundhedskommissionen maatte foreskrive til Betyggelse af Arbeidernes og Naboernes Helbred. Oplag af og Handel med Gjenstande, som befrygtes at være smitteførende eller som i særlig Grad er ildelugtende, saasom Klude, dyrisk Affald, urensede Ben, Skind, Huder og lignende maa kun tillades paa de af Sundhedskommissionen godkjendte Steder.

§ 26. Skadelige og ildelugtende Afløb fra Fabriker og andre Næringsbrug maa alene foregaa paa den af Sundhedskommissionen foreskrevne Maade.

§ 27. Ildelugtende Affald fra Søjuse, Fabriker, Slagterier, Garverier og andre Næringsbrug skal snarest muligt og senest inden 48 Timer bortskaffes fra Byen i tætte Kasser med Laag. Affald fra Skomagerværksteder og Garverier — Bark undtagen — maa ei opbrændes inden Byen.

§ 28. Større Ildsteder skal være forsynet med saa høi Skorstenspipe eller med saadan Indretning, at Røgen ikke bliver skadelig for de Omboendes Sundhed.

§ 29. Sundhedskommissionen skal kontrollere og kan efter Omstændighederne forbyde Salg af andre Gjenstande, hvis Benyttelse kan blive farlig for Helbredden derved, at de indeholder giftige Bestandele f. Ex.: Tapeter, Legetøi, Beklædningsstoffer, Vortebrikker, Sugetutter o. l.

De for Undersøgelse nødvendige Prøver kan fordres udleverede.

§ 30. Transport af Kjød til Udsalgsstederne skal foregaa i rene Vogne, og Varen være tildækket. Ligesaa maa Transport af Melk og andre Levnetsmidler foregaa i rene Kar og rene Vogne.

Handel med Madvarer maa kun foregaa fra lyse og luftige, renligholdte Rum, der ikke benyttes til Sove- eller Beboelsesrum. Bedærvede Fødemidler og andre Varer, der kunne være skadelige for Sundheden, maa ikke sælges eller falbydes og kunne foranstaltes tilintetgjorte eller bortskaffede paa Eierens Bekostning.

Sundhedskommissionen kan i dette Øiemed anstille de til fornøden Kontrol nødvendige Undersøgelser saavel af de falbudte Varer som af de Næringsdrivendes Oplags- og Udsalgssteder og kan forlange de fornødne Prøver udleverede.

Dersom de ifølge nærværende og forrige Paragraf foretagne Undersøgelser leder til, at vedkommende Gjenstand bliver tilintetgjort, bortskaffet eller dens Salg forbudt, har Eieren ikke Krav paa Erstatning.

§ 31. Optræder smitsom Sygdom i Nogens Husstand, der driver Handel med Næringsmidler, og Udsalgsstedet staar i umiddelbar Forbindelse med Beboelsesrum, kan Sundhedskommissionen forbyde Handel fra et saadant Sted, indtil den Syge er fjernet og Rummene desinficerede.

Sundhedskommissionen kan, hvor der er begrundet Frygt for Smitteudbredelse tilstede, forbyde Personer, der lider af chroniske smitsomme Sygdomme, at deltage i Udsalg af Næringsmidler eller Brugsgjenstande.

§ 32. Ønsker Nogen at drive Melkehandel, maa derom gjøres Anmeldelse til Sundhedskommissionen. Indførsel og Udførsel af Melk fra Gaardsbrug, hvor smitsom Sygdom hersker blandt Mennesker eller Dyr, er forbudt, indtil Sundhedskommissionens Tilladelse er erhvervet.

Kapitel VII.

Om Boliger, Leiehuse og Skoler.

§ 33. Beboelsesrum, som ved Mangel paa Lys og Luft eller ved Fugtighed, Overfyldning eller Urenlighed af Sundhedskommissionen skjønnes at være bestemt

skadelige for Beboerne eller den almene Sundhed, kan forbydes beboede, indtil de er bragt i saadan Stand, som Sundhedskommissionen bestemmer.

§ 34. Værksteder, Arbejderboliger, Logihuse og Bondestuer bør hyppigt undersøges angaaende Renlighed, Priveter, Afløb o. l.

I ethvert saadant Hus, hvor Eieren ikke bor i Huset, er han pligtig til, efter Sundhedskommissionens Forlangende, for dennes Formand at opnævne en i Huset boende Person, hvem Opsynet med Sundhedsreglernes Overholdelse paahviler. Ansvarret paahviler dog Eieren.

§ 35. Befindes Skoler, Arbejdsrum, Værksteder, Forsamlingslokaler, Rets- og Auktionslokaler, Theatre, Sygehuse og deslige med Hensyn til Rumforhold, Ventilation, Opvarmning og Belysning ikke forsvarligt indrettede, kan Sundhedskommissionen paabyde Indskrænkning i Antallet af de Personer, der tilstedes Adgang, eller ogsaa andre hensigtsmæssige Foranstaltninger eller i fornødent Fald ganske forbyde Lokalets Afbenyttelse. Forinden Skolelokaler og private Sygehuse tages i Brug, skal Anmeldelse ske til Sundhedskommissionen.

Kapitel VIII.

Om Forholdsregler ved epidemiske Sygdomme.

§ 36. Enhver praktiserende Læge skal maanedlig afgive til Sundhedskommissionen en Opgave over de af ham i den forløbne Maaned iagttagne Tilfælde af epidemiske og smitsomme Sygdomme efter et af Sundhedskommissionen affattet Schema.

§ 37. Ved Beslutning af Sundhedskommissionen kan det paalægges de praktiserende Læger at indsende daglige Opgaver over de af dem iagttagne Tilfælde af enkelte Sygdomme, hvis Udbredelse det maa ansees af særegen Vigtighed at kontrollere.

§ 38. Ethvert alvorligere Sygdomstilfælde, der er eller kan mistænkes for at være frembragt ved Nydelsen af bedærvede eller forfalskede Næringsmidler eller Benyttelse af Gjenstande, som indeholder giftige eller farlige Bestanddele, eller som hentyder paa en begyndende Epidem, skal af den tilkaldte Læge uopholdelig anmeldes for Sundhedskommissionen med Angivelse af den formodede Sygdomsaarsag og andre fornødne Oplysninger.

§ 39. Foruden den enhver Husbond efter Loven om Sundhedskommissioner m. v. af 16de Mai 1860 § 14 paahvilende Pligt at anmelde smitsom Sygdom, har Hovedet for enhver Husstand, særlig ved Udbruddet af eller under Epidemier, Ansvarret for Renlighedsstellet i sin Bolig.

§ 40. Ved Sygdomstilfælde, der indtræffer blandt Tilreisende i Hoteller, Logihuse, Bondestuer og lignende, skal vedkommende Vært søge at skaffe sig fornøden Underretning om, hvorvidt Tilfældet er af smitsom og farlig Art, og i saa Fald uopholdelig herom underrette Sundhedskommissionen.

§ 41. For ethvert Fartøj, der indkommer paa Havnen med Syge ombord, hvor Sygdommen kan befrygtes at være af smitsom Art, skal, hvor ikke Lovgivningen om Kvarantænevæsenet kommer til Anvendelse, strax ved dets Ankomst Anmeldelse afgives til Havnefogden om Sygdommen, saavidt muligt med Angivelse af dens Art, hvorefter Havnefogden har at anmelde Tilfældet for Sundhedskommissionen; og kan Sygdommen mistænkes for at være af smitsom Natur, maa den Syge ikke forlade Fartøjet, før Sygdommens Beskaffenhed er undersøgt efter Sundhedskommissionens Foranstaltning.

Saa vel Seng- som Gangklæder, der har været benyttet af nogen Person med smitsom Sygdom, maa ikke bringes iland (f. Ex. til Vaskning) uden Sundhedskommissionens Tilladelse.

§ 42. Sundhedskommissionen kan paabyde Udflytning af hele Huse eller enkelte Leiligheder, hvor farlig epidemisk Sygdom er optraadt, forat Huset eller Leiligheden kan blive desinficeret. De hermed forbundne Omkostninger, saavel som Omkostningerne ved Behandling af Syge, der lider af smitsom Sygdom og som er forlangt paa Sygehus eller Lazaret af Sundhedskommissionen i det offentlige Sundhedsvæsens Interesse, bæres af Kommunen.

§ 43. Den behandlende Læge har paa Sundhedskommissionens Vegne foreløbig at afgjøre, om Isolation af smitsomme Syge i Privatbolig kan ansees for at være betryggende, og har i modsat Fald at besørge de Syge indlagt i Lazaret eller Sygehus.

§ 44. Hvor Lig kan befrygtes at give Anledning til Udbredelse af Smitte, kan Sundhedskommissionen paabyde, at det strax skal henbringes til Lighus.

§ 45. Efter Dødsfald af Tæring, samt ved Ophøret af ethvert Tilfælde af smitsom epidemisk Sygdom, for hvilken Sundhedskommissionen saadant bestemmer, har den behandlende Læge at indsende Rekvisition paa Desinfektion til Sundhedskommissionen, der i Regelen lader saavel Sygerum som Seng- og Gangklæder desinficere ved den offentlig ansatte Desinfektør. Gjenstande, som ikke godt lade sig desinficere — saasom Sengehalm — skal i Tilfælde tilintetgøres.

§ 46. Ved følgende smitsomme Sygdomme — nemlig Cholera, Kopper, Typhus, Tæring, Blodgang, Diphteri, Skarlagensfeber, Mæslinger, Kighoste, smitsom Øienbetændelse, Skab og Skurv iagttages følgende Regler ligeoverfor Skolerne:

1. Børn, der lider af nævnte Sygdomme, tilstedes ikke Adgang til Skolen.
2. Skolegang forbydes ligeledes for friske Børn fra Familier, hvor Cholera, Kopper, Typhus, Blodgang, Diphteri og Skarlagensfeber hersker.

Skoleforbudet kan af Sundhedskommissionen ogsaa gjøres anvendeligt for Tilfælde af Mæslinger samt udstrækkes til alle i Huset værende friske Børn.

3. Børnene maa ikke igjen tilstedes Adgang til Skolen, førend der fra Stadsfysikaten eller den behandlende Læge fremvises Attest for, at Sygdommen er ophørt og Desinfektion foretaget.

Børn med Mæslinger, Skarlagensfeber og Kighoste maa ikke tilstedes Adgang til Skolen, saalænge Afskalling og udtalte Kigeanfald endnu ei er ophørte.

4. Ovenstaaende Bestemmelser om Skoleforbud gjælder ogsaa Lærere, i hvis Hjem Cholera, Kopper, Typhus, Blodgang, Diphteri eller Skarlagensfeber er optraadt.

Bor Læreren paa Skolen, og den Syge ikke kan isoleres paa betryggende Maade, kan Skolen fordres lukket efter Sundhedskommissionens nærmere Bestemmelse. Lærere er forpligtede til at hjemsende ethvert Barn, om hvilket de har Grund at antage, at det lider af smitsom Sygdom.

5. Naar Lærer og Børn flytter ud af det smittede Hus, tilstedes de efter en af Sundhedskommissionen fastsat Isolationstid Adgang til Skolen.

Kapitel IX.

Almindelige Bestemmelser.

§ 47. Undlader Nogen at træffe Foranstaltninger, som ifølge nærværende Forskrifter eller iøvrigt ifølge Sundhedskommissionens lovmedholdigt givne Bestemmelse paaligger ham, kan Kommissionen lade udføre saavel denne Foranstaltning, som hvad der ellers fornødiges for at hindre, at Forsømmelser afstedkommer Skade. Omkostningerne hermed og med Forføjninger, som træffes for at forhindre forberedte eller standse endnu ikke fuldførte Handlinger, som strider mod nærværende Forskrifter eller Sundhedskommissionens lovmedholdigt givne Bestem-

melser, eller forat borttrydde Ulemper, der er frembragte ved Brud paa ommeldte Forskrifter og Beslutninger, bliver at udrede af den Skyldige.

§ 48. Om ethvert inden Byens Grændser eller paa Fartøier i Byens Havn indtræffende Dødsfald maa, forinden Begravelsen foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt Schema af en examineret Læge udfærdiget Anmeldelse, som bliver at aflevere til Sognepresten og af denne at tilstille Sundhedskommissionen. Hvis den Afdøde ikke har benyttet examineret Læge, bliver Liget at syne, og Anmeldelse at udfærdige af vedkommende Kommunalæge.

§ 49. Overtrædelse af disse Forskrifter straffes i Henhold til § 26 i Lov af 16de Mai 1860 om Sundhedsvæsen med Bøder fra 8 til 800 Kroner, hvor ikke strengere Straf for Tilfældet er bestemt.

§ 50. Hvor særegne Forhold med Nødvendighed kræver det, kan Sundhedskommissionen tillade Afgivelser fra disse Forskrifter.

§ 51. Ovenstaaende Forskrifter vedkommende Sundhedsvæsenet træder i Kraft 4 Maaneder, efterat de har erholdt kongelig Stadfæstelse, dog ikke før 1ste Januar 1898.

Fra nævnte Tid er de tidligere gjældende Sundhedsforskrifter ophævede.

Sundalen Herred og Strandstedet Sundalsøren.

(Kongelig Resolution af 28de September).

§ 1. Naar Nogen agter at opføre eller flytte Nogen Husebygning, har han at underrette Ordføreren eller et andet Medlem af Sundhedskommissionen derom.

§ 2. Ved Opførelse eller Flytning af Husebygninger skal det iagttages, at Afstanden mellem Vaaningshus paa den ene Side og Stald, Fjøs eller Ladebygning paa den anden Side ikke gjøres kortere end 10 Meter.

Mindre Afstand maa der heller ikke gjøres mellem Vaaningshus og enhver anden Husebygning, mod hvilken Vaaningshuset har Vindu.

§ 3. Ethvert til Beboelse bestemt Hus, der herefter opføres, skal hvile paa Undermur, der ikke maa være lavere end 30 cm. over Jorden. Muldjorden under Bygningen maa være bortført, og der maa sørges for tilstrækkelig Afløb for Grund- og Overvand.

§ 4. Ethvert Beboelsesværelse, der herefter indredes, skal være mindst 2,25 m. fra Gulv til Loft, og Gulvet i nederste Stokværk skal enten være dobbelt eller af 2" Planker, tæt og trækfrit.

§ 5. Ethvert Beboelsesværelse skal være forsynet med mindst et Vindu, der med Lethed kan aabnes. Vinduet, eller hvis flere haves, da disse tilsammen, skal have en Størrelse af mindst 1 m².

§ 6. Naar Kogeovn anbringes i almindeligt Beboelsesværelse, skal der sørges for, at den ved Kogningen frembragte Damp bortledes ved Skorstenspipe eller anden Indretning.

§ 7. Heste, Kjør, Svin, Faar, Gjeder eller Fjærkræ maa ikke huses i Vaaningshus eller noget Rum, som har Væg eller Tag fælles med dette.

§ 8. For ethvert Vaaningshus eller enhver Opsidder paa en Gaard skal der være et Vandhus. Dette maa ikke have Væg eller Tag fælles med noget Stuehus eller have Afløb til noget saadant og være saaledes indrettet, at mindst muligt Stank derved opstaar.

§ 9. Ethvert Vandhus skal tømmes saa ofte, at Overfyldning ikke finder Sted, og mindst 1 Gang aarlig; derhos kan Sundhedskommissionen, saafremt den under særegne Omstændigheder finder det fornødent, paabyde Tømning oftere.

Indholdet bør i Mellemtiden, naar fornødiges, overdækkes med Jord, Aske, Tang eller lignende.

§ 10. Gjødningsskifte, ildelugtende Affald fra Husene og lignende Urenlighed maa ikke henkastes nærmere Vaaningshus eller alfar Vei end 7 m.

Ansamlinger deraf skal være saaledes indrettet, at unødigt Stank undgaaes, og maa ikke være saaledes beliggende, at derfra er umiddelbart Tilsig til Sted, hvorfra Drikkevand hentes.

Inden den nævnte Afstand fra Vaaningshus skal Huller eller Ujevnheder, hvori Vand og Urenlighed kan ansamles, udfyldes, og Fugtighed saavidt mulig bortledes.

Tunet skal holdes rent, og Gulvene i Beboelsesrum vaskes mindst 1 Gang ugentlig.

§ 11. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af bedærvede Fødemidler og i fornødent Fald besørge samme tilintetgjort paa Vedkommendes Bekostning, hvilket ogsaa gjælder andre Gjenstande, hvis Benyttelse kan blive farlig for Helbredden derved, at de indeholder giftige Bestanddele, f. Ex. Tapeter, Beklædningsstoffer og deslige. Til Anstillelse af Undersøgelser i saadan Anledning er Sundhedskommissionen berettiget til at fordre sig udleveret de nødvendige Prøver.

§ 12. Bæk, Brønd eller Opkomme, hvorfra Drikkevand hentes, maa ikke paa nogenomhelst Maade forurennes.

§ 13. Finder Sundhedskommissionen noget beboet Hus eller Forsamlingslokale at være skadeligt for Sundheden paa Grund af Mangel paa Lys eller Luft, ved Overfyldning af Mennesker eller paa Grund af Fugtighed, Urenlighed eller lignende, kan den forbyde Husets eller Rummets Benyttelse, indtil de forefundne Mangler er afhjulpne.

§ 14. Bohave, Gang- eller Sengklæder efter Personer, der lider af eller er døde af smitsom Sygdom, deriblandt Tæring eller Spedalskhed, maa ikke afhændes til eller benyttes af andre, forinden de er rensede efter nærmere Bestemmelse af Sundhedskommissionen.

§ 15. Personer, der lider af Tæring eller Spedalskhed, maa ikke lægges i Lægd. Ei heller maa Personer lægges i Lægd eller bortsættes til Forpleining i Familier, hvor der er Personer, lidende af nævnte Sygdomme, eller hvor saadanne vides i den senere Tid at være døde.

§ 16. Sundhedskommissionens Medlemmer har at paase disse Forskrifters Overholdelse og i fornødent Fald at melde Overtrædelse til Kommissionens Ordfører, der i Tilfælde skal bevirke Overtrædelsen paatalt.

§ 17. Hvor de stedlige Forhold skulde lægge væsentlige Hindringer i Veien for ovenanførte Bestemmelser Overholdelse, kan der med Sundhedskommissionens Samtykke gjøres enkelte Afgivelser derfra.

For Strandstedet Sundalsøen gjælder desuden følgende Bestemmelser:

§ 18. Aadsler eller Andet, som kan udbrede Stank, maa ikke henkastes i Fjæren eller paa Landjorden, men nedsænkes i Søen eller nedgraves.

§ 19. Enhver Huseier skal mindst 1 Gang ugentlig feie Pladsen omkring sine Huse til Mærkes med Naboen.

§ 20. Stald, Fjøs eller Grisehus skal indrettes saaledes, at ikke Stank derfra trænger ind i Beboelsesrum eller Rum, hvori opbevares Fødemidler.

§ 21. Enhver Brønd i Strandstedet skal være saaledes indrettet, at intet Tilløb af urent Vand fra oven eller fra Siderne kan finde Sted og intet Tilsig fra Stald, Fjøs eller Gjødning. Brøndene skal være tætte og overbyggede,

Jordsmonnet om samme have en Afhældning fra Brønden og gjøres saavidt muligt fast og uigjennemtrængeligt for Overvand. Vask eller Andet, der kan forurene Brøndvandet, maa ikke finde Sted i Nærheden af Brøndene. Disse bør mindst 1 Gang aarlig renses.

Talvik Herred.

(Kongelig Resolution af 28de September).

Forskrifterne er efter dette saalydende:

§ 1. Ved Opførelse og Flytning af Husebygninger, hvorunder indbefattet Gammer, skal Anmeldelse ske til et Medlem af Sundhedskommissionen, førend Arbeidet paa Grundmuren paabegyndes, og skal herved følgende iagttages:

- a. Afstanden mellem Vaaningshus paa den ene Side, Stald, Fjøs og Grisehus paa den anden Side skal være mindst 10 Meter, og de sidste lægges saaledes, at derfra ikke sker Tilsig til Vaaningshus, Madbod, Brønd eller Opkomme, hvorfra Mad- og Drikkevand hentes.
- b. Grunden, hvor Beboelseshus eller Gamme agtes opført, skal afgroftes tilstrækkelig, førend Bygningen paabegyndes, og den løse Madjord skal bortføres fra Tomten. Ligesaa skal Ujevnheder i Husets eller Gammens nærmeste Omgivelser, hvori Vand og Urenligheder kan samles, udfyldes, og Fugtighed derfra saavidt mulig afledes.
- c. Under ethvert Beboelseshus skal anbringes en Grundmur, som intetsteds maa være lavere end 20 Centimeter over Jorden. For Gammers Vedkommende skal Tomten i hele sin Udstrækning beklædes med Sten eller Bord.
- d. Gulvet i nederste Stokværk bør ialfald i Dagligstuen gjøres dobbelt og Mellemmrummet fyldes med tørret Ler eller anden fast og tør Fyld.
- e. Ethvert til Beboelse bestemt Rum i Hus eller Gamme skal være mindst 2 Meter fra Gulvet til Loftbjelkerne og have mindst et Vindu forsynet med Hængsel og Kroge, saa at det med Lethed kan aabnes og lukkes. Saadant Vindu skal anbringes ogsaa i ældre Vaaningshuse og Gammer, der benyttes som stadig Bolig for Mennesker, senest inden et Aar efter disse Forskrifters Approbation.

§ 2. Hvor Kogeovn bruges i Beboelsesrum, skal den forsynes med saadan Indretning, at den ved Kogningen frembragte Damp kan fuldstændig opfanges og ledes ud af Værelset, enten ved et Rør til Skorstenen eller gennem en 4-kantet 25 Centimeter vid Aabning i Loftet, hvori anbringes et mindst en Meter høit Trækrør af Træ eller andet Materiale.

§ 3. Til ethvert Vaaningshus skal der senest inden et Aar efter disse Forskrifters Approbation være indrettet et Privet (Vandhus), hvilket ikke maa anbringes nærmere Beboelsesrum, Madbod, Brønd eller Opkomme, hvorfra Mad- og Drikkevand hentes, end 10 Meter og heller ikke saaledes, at der fra Vandhuset er Tilsig til de nævnte Steder.

§ 4. Kjør, Svin, Faar, Gjeder eller Heste maa ikke have Tilhold i Beboelsesrum eller i Rum, som har Tag eller Væg fælles med disse, og heller ikke i Kjælder under Huset.

§ 5. Gjødelse maa ikke ansamles nærmere Alfarvei, beboet Rum, Madbod eller Brønd end 5 Meter. Ansamling deraf maa intetsteds være saaledes beliggende, at derfra er umiddelbar Tilsig til Steder, hvorfra Madvand eller Drikkevand hentes,

eller til Vaaningshus eller Alfارvei. Ved stadig Paafylden med Jord maa sørges for, at Stank ikke udbreder sig. Feierskarn, Skyllevand, Affald fra Husholdningen, Fiskeribedrift og lignende maa ikke henkastes rundt Husvæggene, ved Indgangstrappen eller paa Alfارvei, men henbringes til Gjødselbingen, Vandhuset, i Søen nedenfor laveste Fjæremaal eller nedgraves.

§ 6. I Brønd eller Opkomme, hvorfra Vand tages til Husholdningen, maa ikke foregaa Vask, spildes Urenlighed eller foretages nogetsomhelst, som kan gjøre Vandet urent. Det samme gjælder Bæk, hvorfra Mad- eller Drikkevand hentes, medmindre Forurensningen foregaa nedenfor det Sted, hvorfra Nogen vanlig henter Vand.

§ 7. Sundhedskommissionen kan nedlægge Forbud mod Beboelse af Huse, Værelser eller Gammer, der af Mangel paa Lys eller Luft, eller ved Smittestofte (deriblandt Tæring og Spedalskhed), Urenlighed, Fugtighed eller Overfyldning af Mennesker befindes at være skadelige for Sundheden, indtil Manglerne er afhjulpne.

§ 8. Sundhedskommissionen kan forbyde Salg af bedærvede og sundhedsfarlige Levnetsmidler og af Brugsgjenstande, som kan blive skadelige for Sundheden derved, at de indeholder giftige Bestanddele. Den er for den i saa Henseende nødvendige Kontrol berettiget til at fordre sig udleveret Prøver. Stansning af Salg af saadanne formentlig sundhedsskadelige Varer kan foreløbig paabydes enten af Sundhedskommissionens Ordfører eller af mindst 3 af dens øvrige Medlemmer i Forening. Kommissionen kan i fornødent Fald sørge for saadanne Varers Tilintetgjørelse paa Eierens Bekostning.

§ 9. Gang- og Sengklæder efter Personer, der har lidt af eller er døde af smitsom Sygdom — deriblandt ogsaa Tæring og Spedalskhed — maa ikke afhændes eller af Andre benyttes, forinden de er rensede paa saadan Maade, som Sundhedskommissionen finder betryggende.

§ 10. Hvor Forholdene vil gjøre Befølgelsen af disse Forskrifter særlig vanskelig, kan Afgang ske med Sundhedskommissionens Tilladelse.

§ 11. Det paaligger Sundhedskommissionens Medlemmer og enhver af denne opnævnt Tilsynsmand at have Indseende med disse Forskrifters Overholdelse og at foranledige deres Overtrædelse anmeldt for Sundhedskommissionens Ordfører, der i fornødent Fald skal bevirke Overtrædelsen paataalt efter gjældende Lov.

Kristiania By.

(Høieste Resolution af 1ste Oktober).

§ 1. Ved Udfærdigelsen af de Regler, efter hvilke Gader, Veie, offentlige Pladse, Afløbsrender, Kloaker og Kloakkummer renholdes og efter hvilke Bortskaffelsen af Affaldet foregaa, skal Sundhedskommissionens Betænkning indhentes. Det samme skal iagttages ved Udfærdigelse af Regler for Renhold af de kommunale Skoler, Haller, Bazarer eller andre af Almenheden benyttede kommunale Lokaler.

§ 2. Portrum og Gaardspladse skal holdes rene og fri for Stank; de skal have en fast Overflade, saaledes at de fuldstændig kan renses, og være saaledes indrettede, at der er hurtig og let Afløb for Vand til Eiendommens Kloak, hvor saadan findes eller i Henhold til Bygningslovens § 15 paabydes. Trægulv maa ikke anbringes i Gaardsrum, som ikke er overdækkede. Hvor de findes maa de ikke underkastes større Udbedring, men fjernes, naar den tiltrænges.

For større Leiegaarde, eller hvor stedfindende Næring eller Dyrehold gjør det paakrævet, kan Sundhedskommissionen paabyde, at Portrum og Gaardsplads brolægges eller gives en vandtæt Overflade.

§ 3.

- a. Gjødsel, Kjøkkenaffald eller Søppel og andre stinkende Substantser saavel som Stoffe eller Gjenstande, hvis Uddunstninger kan medføre Fare for Sundheden, maa ikke findes henliggende, ophobede eller lagrede paa saadanne Steder og paa saadan Maade, at de frembringer generende Stank eller forårsager sanitære Misligheder.
- b. Gjødsel og andre stinkende Gjødningsstoffer, der anvendes til Dyrkning af Eiendomme inden Byens Grændser, maa ikke paa nogen Eiendom henlægges i større Mængde end nødvendigt for Eiendommens Dyrkning. Gjødningen skal strax oplægges i Haug paa saadan Maade og paa de Steder, som af Sundhedskommissionen bestemmes, samt efterhaanden som den tilkjøres Haugen, strax overdækkes, saa at den ikke udbreder Stank; den maa ikke spredes over Marken, forinden den samtidig kan nedmuldes.
- c. Forsaavidt Gjødsel og Kjøkken- eller andre stinkende Affaldsstoffer er saaledes behandlede, at de for den væsentligste Del er berøvet sin Stank, kan de aflæsses i Jernbanevogne eller i Fartøi, for ad Jernbane eller tilsøs at føres ud af Byen. Med Sundhedskommissionens Tilladelse kan Ko- og Hestegjødsel omlæsses til videre Transport ad Jernbane eller tilsøs i ublandet Tilstand.
- d. De Regler, efter hvilke Transport gennem Byens Gader, eller efter hvilke Af- eller Paalæsning, Losning og Lastning af de i denne Paragraf nævnte Substantser skal foregaa, underkastes Sundhedskommissionens Betænkning.
- e. Kjøkkenaffald, Søppel og lignende skal bortføres fra Husene hver Søndag i de centrale eller andre med større Huse tæt bebyggede Strøg af Byen, og hver anden Dag i de villamæssig bebyggede eller friere beliggende Strøg. Afgjørelsen af, hvorvidt et Strøg gaar ind under den ene eller anden Ordning, afhænger af Sundhedskommissionen.
- f. Fra Huse, hvori findes Hotel, Restauration eller lignende, skal Husholdningsaffald stedse daglig bortføres. Det samme gjælder Affald fra Slagterier, Pølsemagerier, Delikatesseforretninger eller efter Sundhedskommissionens Bestemmelser ogsaa andre Tilberedningssteder for Næringsmidler.
- g. Affaldet maa, indtil det bortføres, kun opsamles i saadanne løse Beholdere, som af Sundhedskommissionen foreskrives. Disse Beholdere, som stedse skal være tætte og vel vedligeholdte, anbringes i Gaardsrummet paa vandtæt Underlag. I Beholdere maa flydende Substantser ikke udslaaes, og ei heller maa deri henlægges Bygnings- eller Reparationsaffald.

§ 4. Kjældere skal være tørre og holdes rene og saavidt muligt luftige. Hvor Kjældere er fugtige, har Sundhedskommissionen Ret til at paabyde saadanne Foranstaltninger, der er nødvendige for at hindre Fugtighed fra at trænge ind i Kjælderne eller Bygværket. Bryggerhusgulve skal have en jevn, vandtæt Overflade med Fald til Kloakslug.

§ 5. Afløbsrender, Kloaker og lignende skal være saaledes indrettede, at de skaffer tilstrækkeligt Afløb og let kan renses samt holdes i forsvarlig Stand. Ledningerne skal være tætte og saaledes indrettede, at Kloakgas ikke kan strømme ud. Vaske og Kloakslug eller Kumme, der findes i Kjældere eller inde i Huse, skal være forsynet med Vandlaas eller anden Indretning, der hindrer Udstrømning af Kloakgas. Hvor Kloakerne ligger saa lavt, at en Opstuvning eller Tilbagestrømning af Kloakindholdet ved Høivande finder Sted, kan Sundhedskommissionen paabyde, at Kloaker indrettes saaledes, at Kloakindholdet ikke trænger ind i Bygningen,

De Regler, hvorefter Afløbsrender, Kloaker og lignende paabydes anlagt, skal forelægges Sundhedskommissionen til Betænkning.

Rensning af Kloakkumme paa private Ledninger skal i Regelen foregaa mindst 2 Gange om Maaneden. Dog kan Sundhedskommissionen under særegne Omstændigheder saavel paabyde hyppigere Rensning som tillade, at saadan Rensning kun foretages 1 Gang om Maaneden. Ledningerne skal renses og udskylles saa ofte, at de ikke tilstoppes.

§ 6. Til de offentlige Kloaker, til Fjord, Elv, Bæk, Grøft eller Rende, maa ikke indrettes Afløb for Exkrementer eller for flydende Substantser, der har været i Berøring med saadanne. Hvor deslige Afløb nu findes, skal Afløbsrenderne være forsynede med saadanne af Stadsingeniøren approberede Indretninger, at kun vandagtige Exkrementer bortføres, hvorhos bemeldte Indretninger skal anbringes saaledes, at de med Lethed kan kontrolleres. Fra den Tid af, at en af Kommunen ordnet Renovation er indført, gjælder den i Begyndelsen af Paragrafen givne Forskrift for alle Afløb, ældre som yngre. Sundhedskommissionen kan, ogsaa forinden den anførte Betingelse er indtraadt, paabyde Sløifning af ældre Afløb, hvor sanitære Hensyn gjør det nødvendigt.

Til Elv, Bæk, aaben Grøft eller Rende maa heller ikke uden Sundhedskommissionens Tilladelse gives Afløb for andre Substantser, der frembringer Stank, eller er farlige for Sundheden. Fabriker og lignende Anlæg, fra hvilke saadanne Substantser eller Dampe afledes, skal for disse anbringe lukkede Render, der under Iagttagelse af de Betingelser, som Stadsingeniøren og Sundhedskommissionen opstiller, kan tillades at udmunde i de offentlige Kloaker.

§ 7. Hvis nogen Grund inden Byens Grændser ved sumpig Beskaffenhed eller stillestaaende Vand fremkalder Fare for den offentlige Sundhedstilstand, uden at Tilfældet henhører under Lov af 5te Juni 1875 § 15, kan Eieren ikke modsætte sig, at den draineres eller opfyldes ved Sundhedskommissionens Foranstaltning.

Naar det ved Udgravning af nogen Grund til Bebyggelse viser sig, at Grunden er opfyldt med saadanne Stoffe, som kan blive skadelige for Sundheden, kan Sundhedskommissionen fordrø disse udgravede i den Udstrækning, som den finder fornødent, og det Udgravede bortført, eller, hvis den anser en saadan Foranstaltning tilstrækkelig, paabyde, at der anbringes en fuldstændig Isolation over hele Grunden.

§ 8. Stald, Fjøs, Grisehus og lignende maa ikke anlægges uden Tilladelse af Sundhedskommissionen, der ogsaa kan give almindelige Regler for deres Indredning.

Stald, Fjøs, Grisehus og lignende skal holdes rene, være lyse og luftige og saaledes beliggende og indrettede, at Stank ikke udbreder sig fra dem til beboede Rum, Opbevarings- og Tilberedningssteder for Næringsmidler, Nabo, Gade eller befærdet Plads. Der skal være sørget for, at Dyrenes Urin og Exkrementer ikke trænger ned i Grunden, og der skal til at opfange Exkrementerne findes Binger eller andre Beholdere med vandtætte Vægge og Bund og tætsluttende Overdække eller Døre. De skal være uden Afløb og saaledes indrettede, at de let kan tømmes og renses. Fuldstændig Tømning og Rensning skal foregaa mindst 2 Gange om Maaneden eller oftere, om Sundhedskommissionen finder det nødvendigt.

§ 9. Foranlødiger Heste-, Kreatur-, Grise- eller andet Dyrehold Misligheder i sanitær Henseende, har Sundhedskommissionen Ret til at paabyde Foranstaltninger til Fjernelse af saadanne Misligheder. Forekommer betydelige Misligheder, som ikke efter Sundhedskommissionens Paalæg fjernes, eller som paa Grund af Stedforholdene ikke kan fjernes, har Sundhedskommissionen Ret til at forbyde det her omhandlede Dyrehold.

For Fjøs, hvorfra leveres Melk eller deraf fremstillede Næringsmidler til Udsalg, kan Sundhedskommissionen give Regler for Renhold eller andre Foranstaltninger, som ansees paakrævede for at hindre, at Melken eller de deraf fremstillede Næringsmidler bliver skadelige for Sundheden.

§ 10. Ethvert Hus, der benyttes til Beboelse, skal have et Lokum med mindst et Aflukke for hver 20de Beboer. Ligeledes skal der findes Lokum ved eller i ethvert Hus, hvor en større Mængde Mennesker forsamles, eller hvor der stadig foregaar Arbeide.

For større Leiegaarde, der herefter bygges, kan Sundhedskommissionen paabyde, at de skal have mindst et Aflukke for hver 10de Beboer eller for hver anden Familie.

§ 11. Alle Lokumer skal være ventilerede og saaledes indrettede, at der fra dem ikke udbreder sig Stank, og at hverken Bygningsværk eller Jordbund gjenneutrækkes af Exkrementer eller Urin.

Exkrementer og Urin fra Lokumer skal optages af vandtætte Beholdere; disse skal intet Afløb have og være saaledes indrettede, at hverken Grundvand eller Overvand kan bane sig Vei til dem, og at de med Lethed kan tømmes og renses. Hvor selve Beholderen ikke bestaar af cementeret eller asfalteret Murværk, skal den være anbragt over et tæt Gulv paa saadan Maade, at dette med Lethed kan renses.

§ 12. Lokumer som herefter anlægges, skal have Adgang til direkte Lys og Luft og maa ikke uden Sundhedskommissionens Tilladelse anlægges under Beboelsesrum eller Opbevarings- og Tilberedningsrum for Næringsmidler.

Lokumer som anlægges inde i eller i umiddelbar Forbindelse med Bygninger, hvoraf nogen Del benyttes til varigt Ophold for Mennesker, eller ved Siden af Opbevarings- eller Tilberedningsrum for Næringsmidler, skal forsynes med vandtætte Gulve og med flytbare Beholdere af ikke over 60 Liters Indhold. Lokumets Vægge skal være saaledes indrettede, at Gasarter ikke kan trænge igjennem dem til andre Rum i Bygningen.

Lokumer, der anbringes udenfor Vaaningshuse, maa være isolerede fra samme og, medmindre Sundhedskommissionen derfra tilsteder Undtagelse, ikke lægges nærmere Vindu til Rum, bestemte til varigt Ophold for Mennesker, Gade og offentlig Plads end 3 m. Beholderne skal være saaledes anbragte, at de er let tilgængelige for Tømning og Blanding af Indholdet, og at deres Tæthed til enhver Tid kan kontrolleres. Beholdernes Bund maa ikke ligge lavere end 0,15 m. over det tilstødende Terræn.

Flytbare Beholdere skal hvile paa et vandtæt Underlag.

§ 13. Beholdere for Lokumer maa ikke tilføres andre Affaldsstofte end Exkrementer og ublandet Urin.

Blanding af Beholdernes Indhold med Stofte, som dertil af Sundhedskommissionen godkjendes som hensigtsmæssige, skal foregaa i saadan Udstrækning, at Stank fra Beholderen til enhver Tid kan undgaaes, og den skal iværksættes mindst 1 Gang hver Søndag. Fuldstændig Desinfektion skal foretages, naar og hvor Sundhedskommissionen paabyder det. Tømning og Rensning af alle Beholdere skal foregaa mindst en Gang om Ugen, medmindre Sundhedskommissionen under særegne Omstændigheder paabyder hyppigere eller tillader sjældnere Tømning. Flytbare Beholdere maa ikke tømmes inde i Bygningen.

§ 14. Hvor der findes Stald, Fjøs, Grisehus eller Lokum, som ikke er indrettet paa den i §§ 8 og 11 foreskrevne Maade, eller hvor de i § 13 paabudne Forholdsregler med Hensyn til Renhold ikke lader sig gennemføre, skal de fornødne Ombygninger og Forandringer være foretagne inden en af Sundhedskommissionen fastsat Frist.

§ 15. Ved nye eller ved Forandring eller Udvidelse af ældre Anlæg af de i § 14 nævnte Slags, maa Tegning med Forklaring om dens Indretning medfølge den lovbefalede Anmeldelse til Bygningsinspektøren, der forelægger samme for Sundhedskommissionens Formand.

§ 16. Sundhedskommissionen kan paalægge Eiére af Bygninger, hvori en større Mængde Mennesker bor eller jævnlig samles, at anbringe Urinsteder.

§ 17. Alle Urinsteder skal være saaledes indrettede, at Vægge og Gulv i den Udstrækning, hvori Urinen kommer i Berøring med dem, har en glat, vandtæt Overflade, og at Urinen har Afløb.

Urinstederne maa til enhver Tid holdes rene og fri for Stank.

§ 20¹⁾. Sundhedskommissionen skal paa samme Maade, som i § 18 bestemmes, kontrollere og efter Omstændighederne forbyde Salget af andre Gjenstande, hvis Benyttelse kan blive farlig for Helbreden derved, at de indeholder giftige Bestanddele, f. Ex. Tapeter, Legetøi, Beklædningsstoffer, Vortebrikker o. desl.

§ 21. Ved Opførelse af ny Bygning eller Paabygning, som er bestemt til varigt Ophold for Mennesker, maa Puds- og Indretningsarbejde ikke paabegyndes førend efter Udløbet af en af Bygningsinspektøren efter indhentet Erklæring fra Sundhedskommissionen fastsat Frist, der mindst maa være 6 — sex — Uger, efterat Bygningen er bragt under Tag.

Saadan Bygning eller Paabygning maa heller ikke tillades taget i Brug, forinden Sundhedskommissionen har erklæret, at dette kan ske uden Fare for Helbreden.

Naar der ved Huse, Beboelsesleiligheder eller enkelte Rum findes Misligheder, som skjønnes at medføre Fare for Beboernes eller Brugernes Helbred, skal de af Sundhedskommissionen paabudne Bestemmelser, sigtende til disse Mislighedsers

¹⁾ § 18, for hvis Vedk. de af Kommunebestyrelsen foreslaaede Forandringer og Tillæg ikke er approberede, — samt § 19, som ogsaa paatænkes forandret, men hvis Behandling af Kommunestyrelsen er forbigaaet, — er altsaa fremdeles uforandret saalydene:

«§ 18. Sundhedskommissionen skal til Forebyggelse af skadelige og forfalskede Næringsmidlers Salg jævnlig anstille eller lade anstille Undersøgelser dels af de paa Torve, i Udsalgs- og Beværningssteder faldne Næringsmidler, dels af saadanne, der findes i de paagjældende Handlendes eller Næringsdrivendes Oplagssteder, og er til dette Øiemed berettiget til at forlange udleveret de nødvendige Prøver, hvis Værdi, om det fordrer, bliver at erstatte efter almindelig Salgspris, forsaavidt det ikke viser sig nødvendigt at skride ind mod Varens Salg. Forefindes Næringsmidler, som er skadelige for Sundheden, skal disse efter Beslutning af Sundhedskommissionen enten blive at bortskaffe, tilintetgjøre eller paa anden Maade gøres uskadelige paa Vedkommendes Bekostning.

§ 19. Udsalgs- og de Handlendes Opbevaringssteder for Kjød, Flesk, og fersk Fisk samt for de af Kjød, Flesk, fersk Fisk og Blod tilberedte Næringsmidler, for Bagværk, Melk, Fløde, Smør og Ost skulle være rene, luftige og fri for Støv og Stank og maa ikke benyttes til Soverum eller Køkken.

Melk og Fløde samt de af fersk Kjød, Fisk og Blod tilberedte Næringsmidler, der haves til Udsalg, maa ikke opbevares sammen med Varer, som kunne give dem Usmag eller fordærve dem.

Dersom disse Bestemmelser ikke overholdes, eller Stedet ellers af sanitære Grunde ansees uskikket til Udsalg af Næringsmidler eller enkelte Sorter af saadanne, kan Sundhedskommissionen efter forgjæves at have givet Vedkommende Advarsel, forbyde saadant Udsalg paa Stedet. Sundhedskommissionen kan paabyde, at Kjød og Flesk ikke maa falbydes uden forud at være undersøgt paa saadan Maade, som af Kommissionen bestemmes.

Sundhedskommissionen kan midlertidig forbyde Udsalg af Næringsmidler paa Steder, hvor tilstedeværende farlige smitsomme Sygdomme kunde give Anledning til Udbredelse af disse, ligesom ogsaa Indførsel og Udsalg af Melk fra udenbys Steder, hvor saadanne Sygdomme er optraadt blandt Mennesker og Dyr».

Anm. Ved kgl. Resol. af 19de December 1898 er approberet Forandringer i de ovenstaaende §§ 18 og 19.

Fjernelse, ufortøvet iværksættes af Eieren. Forekommer betydelige Misligheder, som efter Sundhedskommissionens Skjøn ikke kan fjernes paa tilfredsstillende Maade, kan Sundhedskommissionen forbyde Husets, Beboelsesleilighedens eller de enkelte Rums Benyttelse til Beboelse eller Arbeidsrum, forsaavidt ikke Eieren inden en af Kommissionen fastsat Frist fremlægger saadant Forslag til Mislighedernes Fjernelse, som af Sundhedskommissionen godkjendes. Om Sundhedskommissionen finder det nødvendigt, kan den paabyde, at Huset, Leiligheden eller det enkelte Rum ryddes uden Godtgjørelse til Eieren, indtil de paabudne og godkjendte Foranstaltninger er iværksatte.

Ligeledes kan Udflytning af hele Huse eller enkelte Leiligheder paabydes, hvor farlige Epidemier udbryder.

§ 22. Ved Leiegaarde, Logihuse samt Bondestuer er Sundhedskommissionen berettiget til at paabyde Indskrænkning i Beboernes Antal saavel som andre Forføjninger, der i sanitær Henseende maatte ansees fornødne. Det samme skal ogsaa gjælde om andre Huse, som Sundhedskommissionen maatte finde at være overbefolkede. I Logihuse og Bondestuer maa Sengene ikke være indrettede til flere Personer.

For Logihuses og Bondestuers Benyttelse, Renhold og Udluftning kan Sundhedskommissionen give saadanne Regler, som maa ansees nødvendige for at forebygge sanitære Misligheder. Disse Regler kan Sundhedskommissionen kræve opslaaede i vedkommende Lokaler paa iøinefaldende Steder.

§ 23. Befindes det, at Lokaler, der er bestemte til for kortere eller længere Tid af Døgnet at optage et større Antal Mennesker, f. Ex. Skoler, Barnekrybber, Asylter, Arbejdsrum, Forsamlingssteder, Hoteller, Beværtningssteder, Auktionslokaler, Theatre, Koncert- og Musiklokaler, Sygehuse, Syge- og Fattighjem, Torvhaller eller Bazarer o. desl. med Hensyn til Rumforhold, Ventilation, Opvarmning, Belysning og Adgang til Renhold ikke er forsvarlige, kan Sundhedskommissionen paabyde Indskrænkning i Antallet af de Personer, som tilstedes Adgang eller andre hensigtsmæssige Foranstaltninger eller i fornødent Fald ganske forbyde Lokalets Afbenyttelse i saadant Øiemed.

Sundhedskommissionen kan med den Indskrænkning, som flyder af § 1, for de nævnte Lokalers Renhold og Udluftning give saadanne Regler, som maatte ansees nødvendige for at forebygge sanitære Misligheder. Disse Regler kan Sundhedskommissionen kræve opslaaede i vedkommende Lokaler paa dertil skikkede Steder.

Forinden Skolelokaler, Barnekrybber, Asylter, Sygehuse, Syge- og Fattighjem, Hoteller, Logihuse og Bondestuer tages i Brug, skal Anmeldelse ske til Sundhedskommissionen.

Sundhedskommissionen kan paabyde, at ogsaa Værkstedsrums eller Lokaler bestemte til Brug for Almenheden, anmeldes, forinden de tages i Brug, naar det af sanitære Hensyn maatte ansees nødvendigt.

§ 24. For Fabriker, Næringsbrug eller andre Virksomheder, hvilke formedelst den stedfindende Behandling af Gjenstande eller sit Forhold til Almenheden ved Stank eller paa anden Maade maa antages at være farlige for Arbejdernes, Omboendes eller Almenhedens Sundhed, kan Sundhedskommissionen foreskrive de til Fjernelse af Faren fornødne Forholdsregler, forsaavidt Bedriftens Beskaffenhed tillader dem.

§ 25. Sundhedskommissionen kan kræve, at Eier eller Bruger af Skorsten, der volder Omboende Besvær ved Røg efter Bygningskommissionens nærmere Bestemmelse paalægges at fjerne Ulemperne.

Skadelige og besværlige Gasarter og Dampe kan Sundhedskommissionen kræve afledede eller forebyggede paa saadan Maade, som af Bygningskommissionen bestemmes.

Ligeledes kan Sundhedskommissionen paabyde, at Ildsteder i Dampskibe, Jernbanelokomotiver eller andre bevægelige Indretninger under Opholdet paa Byens Grund eller det til Byen hørende Havneterritorium fyres paa saadan Maade, at de ikke besværer ved Røg.

§ 26. Enhver praktiserende Læge skal maanedlig afgive til Sundhedskommissionen en Opgave over de af ham i den forløbne Maaned iagttagne Tilfælde af epidemiske og smitsomme Sygdomme efter et af Kommissionen affattat Schema.

Enhver praktiserende Fødselshjælper eller Jordemoder skal ugentlig afgive til Sundhedskommissionen en Opgave over de Fødsler, hvorved han eller hun har bistaaet, efter et af Kommissionen affattat Schema.

§ 27. Ved Beslutninger af Sundhedskommissionen kan det paalægges de praktiserende Læger og Dyrlæger at indsende daglige Opgaver over de af dem iagttagne Tilfælde af enkelte Sygdomme, hvis Udbredning det maa ansees af særegen Vigtighed at kontrollere.

§ 28. Ethvert alvorligere Sygdomstilfælde, der er eller giver Anledning til Mistanke om at være frembragt ved Nydelsen af fordærvede eller forfalskede Næringsmidler eller Benyttelse af Gjenstande, som indeholder giftige eller farlige Bestanddele, eller som hentyder paa Forgiftninger af en eller anden Art eller paa en begyndende Epidemi, skal af den tilkaldte Læge uopholdelig anmeldes for Sundhedskommissionen med Angivelse af den formodede Sygdomsaarsag og andre fornødne Oplysninger. Det samme gjælder om sanitære Misligheder, der antages at staa i Forbindelse med eller kunne give Anledning til Sygdom.

§ 29. Ved Sygdomstilfælde, der indtræffer blandt Tilreisende i Hoteller Logihuse, Bondestuer og lignende, skal vedkommende Vært søge at skaffe sig fornøden Underretning om, hvorvidt Tilfældet er af smitsom og farlig Art, og i saa Fald uopholdelig herom underrette Sundhedskommissionen.

§ 30. For ethvert Fartøi, der ankommer paa Havnen med nogen Syg eller Død ombord, skal strax ved dets Ankomst Anmeldelse afgives til Havnefogden om Sygdommen eller Dødsfaldet saavidt muligt med Angivelse af Sygdommen.

§ 31. Om ethvert paa Byens Grund eller paa Fartøier i Byens Havn indtræffende Dødsfald maa, forinden Begravelse foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt Schema af en examineret Læge udfærdiget Anmeldelse, som bliver at aflevere til Sognepresten og af denne tilstilles Sundhedskommissionen. Hvis den Afdøde ikke har benyttet examineret Læge, bliver Liget at syne og Anmeldelse at udfærdige af vedkommende Bylæge.

Sundhedskommissionen kan give de Regler, som maa ansees nødvendige for at forebygge, at Ligs Opbevaring eller Begravelse volder sanitære Misligheder.

§ 32. Fartøier, der henligger i Byens Havn, og deres Besætning er med Hensyn til Renlighed og Sundhedsforhold underkastet Sundhedskommissionens Bestemmelse.

§ 33. Sundhedskommissionen kan, om den dertil maatte finde Anledning, fritage for en kortere eller længere Tid enkelte Grund- eller Huseiere eller samtlige saadanne i enkelte Strøg i Byens Udkanter fra Bestemmelserne i §§ 3, 8, 10, 11, 12 og 13.

§ 34. Undlader Nogen at træffe Foranstaltning, som ifølge nærværende Forskrifter eller iøvrigt ifølge Sundhedskommissionens lovmedholdigt givne Beslutninger eller Regler paaligger ham, kan Kommissionen lade udføre saavel denne Foranstaltning, som hvad der ellers fornødiges for at hindre, at Forsømmelsen afstedkommer Skade. Omkostningerne herved og ved Forføininger, som træffes for at forhindre forberedte eller standse endnu ikke fuldførte Handlinger, som

strider mod nærværende Forskrifter eller Sundhedskommissionens lovmedholdigt givne Beslutninger, eller for at bortrydde Ulemper, der er frembragte ved Brud paa ommeldte Forskrifter eller Beslutninger, bliver at udrede af den Skyldige.

§ 35. Overtrædelse af disse Forskrifter straffes i Henhold til § 26 i Lov af 16de Mai 1860 om Sundhedsvæsenet med Bøder fra 8 til 800 Kroner.

§ 36. Hus- eller Grundeier, som i Henhold til det for et af Kommunen oprettet Renholdsværk gjældende Reglement ved skriftlig Kontrakt overdrager Besørgelsen af ham paaliggende Renhold til Renholdsværket, er i det Tidsrum, for hvilket saadan Overdragelse finder Sted, fritagen for Ansvar for Udførelsen af det af Renholdsværket overtagne Renhold.

§ 37. Ovenstaaende Forskrifter vedkommende Sundhedsvæsenet træder i Kraft 3 — tre — Maaneder, efterat de har erholdt kongelig Stadfæstelse med Undtagelse:

At Bestemmelserne i §§ 3 e og f, 8 og 13 angaaende Hyppigheden af Søppelbeholderes, Bingers og Privetbeholderes Tømning samt om Blanding af disses Indhold træder først i Kraft fra den Tid, Kommunens Renholdsværk kommer i Virksomhed; indtil det Tidspunkt forbliver de nuværende Bestemmelser derom gjældende.

2. Uddrag af Medicinalberetningen fra Aal Lægedistrikt for 1897.

(Ved Distriktslæge Chr. Rømcke).

Som det fremgik af sidstafholdte Folketælling, holder Indvaanerantallet sig inden dette Lægedistrikt væsentlig uforandret, skjøndt Fødslerne stadig er adskillig flere end Dødsfaldene. Forklaringen hertil ligger, dels i Udvandring til Amerika, dels i Flytning ned til Fladbygderne eller Byerne. I de senere Aar har dog Udvandringen til Amerika paa Grund af de mindre gunstige Efterretninger derfra været indskrænket; derimod hænder det ikke sjelden, at der flyttes ned til Bygderne om Byerne eller til disse. Dette forklares naturlig deraf, at saavel de unge Gutter som dog fornemlig Piger almindelig tager sig en Tur udover til Fladbygderne om Høsten og tager Tjeneste for Vinterhalvaaret. Det kan saaledes hænde, at disse Gutter og Piger tilbringer flere Vintre, stundom hele Aar, paa Rad ude paa Sletbygderne. Enkelte af dem slaar sig ned der for Alvor som Arbeidere af forskjellig Slags, kanske mest Pigerne, som da mest bliver gifte. Stundom sælger ogsaa en Bonde sin Gaard og flytter ned til en Fladbygd, hvor Gaardsdriften antages mindre besværlig og samtidig mere indbringende.

Til Fjeldet mellem Aal og Hol paa Hallingdalsiden og Hardanger med Sogn paa den anden Side bragtes der for en Række af Aar siden en Tamrenshjord. Rensdyrenes Antal er nu, dels ved naturlig Formerelse, dels ved Indkjøb af Ren andetsteds fra, øget fra et oprindeligt Antal af nogle Hundrede til for Tiden at være ca. 4 000. Den Omstændighed, at der til det oprindelige Renkompagni senere kom et Par til, skulde tyde paa, at Forretningen har været lønnende,

skjønt Udgifterne ikke er smaa, særlig til Lønning af Gjætere, Kr. 800,00—Kr. 1 200,00 for hver, Leie af Havnegang m. m. Forretningen maa tildels ogsaa siges at være hazardiøs; saaledes er det ikke uvæsentligt, at man er fri for Besøg af Ulv, som kan gjøre stor Skade, baade ved at sprede Hjorden og ved at dræbe Rensdyr. Efterat der er blevet flere Renhjorder, er selvfølgelig Gjætningen ogsaa blevet vanskeligere, det er nemlig omtrent umuligt at hindre de forskellige Kompagniers Dyr fra at komme om hverandre. Om ogsaa hvert Kompagni har sit særegne Mærke anbragt paa sine Dyr, er der dog naturligvis Ulemper forbundet med Sammenblandingen.

Der høres inden Hol stærkt dissenterende Meninger, om Bygden har Fordel af Rensdyrtrafiken i Forhold til den Skade, den volder. Hver Hjord har fast to Gjætere. Den dygtigste Gjæter hos det ene Kompagni har Kr. 1 200,00. I Kalvningstiden maa derhos hvert Kompagni leie et Par Mand til. For en Fjeldstrækning, hvor der vistnok hovedsagelig voxer Rensdyrmose, Ener, Dverg-birk og lignende lidet værdifulde Herligheder, kan en Mand — efter Havnens Egenskaber og Størrelse — faa fra Kr. 20,00—Kr. 150,00 pr. Aar. For en, Aals Kommune tilhørende, større Havnegang siges der, at et Renkompagni betaler Kr. 500 i aarlig Leie. Hertil kommer saa forskjellig mindre Indtægt, som følger med Rensdyrtrafiken, saaledes Slagtning af flere Hundrede Dyr om Høsten og Transport af det værdifuldeste Kjød til nærmeste Jernbanestation. Det mindre værdifulde Kjød sælges som saakaldt «Affald» til Kr. 1,00 pr. 6 kg. til Bygdens Folk, som saaledes paa en letvindt og billig Maade faar købt god, kraftig og nærende Mad. Rensdyrhuderne og Hornene giver ogsaa Anledning til Handel og Sysselsættelse.

Paa den anden Side er det utvilsomt saa, at Renen, hvor den kommer ned paa virkelige Havnegange for Kreaturer, gjør Skade derved, at den sparker op Marken, ved de rødede Haar og ved Ekkrementerne. Det siges saaledes, at Kreaturerne skyr de Steder, hvor Renen har sluppet Haar og urineret, Kalv-kastning nævnes ligesaa. Om Betydningen af denne Skade hersker der dog delte Meninger, idet vistnok Alle er enige om, at den gjør Skade, men denne Skade tillægges dog høist forskjellig Værdi. De Flestes Anskuelse synes dog at gaa i den Retning, at den forvoldte Skade ikke er ubetydelig. Naar Hensyn tages til den Indtægt, som Gjætningen, Havneleien, Slagtningen, Transporten af Kjødet, Salget af Kjød, Huder og Horn samt — ikke at forglemme — Fattig-skatten, ca. Kr. 700,00, bringer Bygden, er man dog mest tilbøielig til at hælde til den Mening, at Rensdyrtrafiken overveiende er til Gavn for Herredet.

Imidlertid har man nu faaet en saa streng Lov for Rensdyrbeitningen, at det angivelig herefter vil være umuligt at holde Tamrenhjorden paa Høifjeldet mellem Hallingdal og Hardanger med Sogn, hvis Grundeierne vil være nøie med at forlange Lovens Bestemmelser overholdte. En Lensmand udtalte saaledes ogsaa en Formodning om, at denne strenge Lov maatte tilsigte Umuliggjørelse af at holde Renhjorder søndenfjelds. Imidlertid haaber man, i Betragtning af, at som nævnt, Rensdyrtrafiken i det Hele antages at gavne Hol, at Grundeierne ville være rimelige og medgjørliche i sine Fordringer. De til to Kompagnier nu sammenslaaede Hjorde paa tilsammen ca. 4 000 Rensdyr repræsenterer ca. Kr. 80 000,00, altsaa en efter herværende Forholde ret betydelig Sum.

I Tilslutning til de med foregaaende Indberetning givne korte Oplysninger angaaende den tidligere her i Hållingdal benyttede «Folkemedicin og Læsning» mod Sygdom, meddeler Distriktslægen nogle yderligere Prøver.

Fra Flaa Annex, Nes. Mod Blødning: 1) Slaa en Øxe af Skaftet, kline Blodet paa Skaftet og derefter slaa Øxen paa igjen. 2) Stege Blodet i en Pande, male det smaat og strø det ind i Saaret. Samtidig sættes høire Finger paa Aaren.

Fra Hol. Mod Tandpine. 1) Spise Kjødet af en Orm, som er slaaet ihjel for al Menneskets Ondskab. 2) Stikke sig i Tandkjødet med 9 Træstikker af 9 forskellige Slags Træ. Disse Stikker skulle kastes i en Fos, hvor Vedkommende aldrig kommer mere.

Fra Flaa. Mod Tandpine: Man spikker 3 Pinder af en frisk Gran i Skogen; stikker sig i Tandkjødet med dem, til det bløder, derefter slaaes Pinderne ind i Granen, og Vedkommende maa aldrig komme der mere.

Fra Hol. Mod Mosot. Garn af sort, hvid og graa Uld skal være spundet paa en Søndag eller en Dag, da et Menneske er dødt. Traaden skal i begge Ender være formet til en Kraakefod. Denne Traad bindes om Livet i Høide med Mavemunden, idet der samtidig gjøres Korsets Tegn.

Fra Hol. Mod Grep: 1) Den, der skal helbrede for Grep, maa have berørt et Lig. Derefter tager han om Hovedet paa den Syge 3 Gange samt spytter gjennem Hænderne 3 Gange, tager paa Peis-stenen (som ligger ovenover og foran Peisen) 3 Gange og spytter saa endelig endnu 3 Gange gjennem Hænderne. 2) Man skal tage en Bjørnelab, varme den og stryge den over Panden 3 Gange. 3) Man skal tage en jordfast Sten, stryge sig over Panden med den 3 Gange, spytte paa den 3 Gange og saa tilslut nøiagtig lægge den paa det Sted, hvor den før laa.

Fra Aal. Mod Grep. «Læsning»: Jomfru Maria sad i Kirkedøren. Kom vor Herre Jesus gaaende. «Hvi sidder Du her saa bleg og blaa?» «Jeg maa være bleg. Jeg maa være blaa, som har faaet alle de Grep, som er mellem Himmel og Jord. Jeg har faaet Hel-Grep, Jord-Grep, Vas-Grep, Sten-Grep og Dødsmands-Grep. Jeg har faaet alle de Grep, som er mellem Himmel og Jord». «Giv dig tilfreds, min velsignede Moder! Jeg skal dig læge og bøde. Jeg skal bøde og læge for alle Grep, som er mellem Himmel og Jord». I 3 Navn, Gud Faders, Søns og Hellig-Aands.

Fra Aal. Mod Trold og Tussebet. Læsning: Christus og St. Peter gik over Kirkegaarden. Dem mødte den Tus-Tass, kom reisende. De spurgte Tussen: «Hvor vil du hen?» «Jeg vil til Bondens Gaard at suge Blod og bryde Ben!» Christus slog med ager (amgrev?) Haand: «Du skal tilbage vende. Du skal selv svie og spæde».

St. Lars gik til Ris-Thing; mødte han vor Herre Jesus, kom reisende. «Den Værk og den Sve!», sagde St. Lars. «Det er alt grovt», sagde vor Herre Jesus. «Ikke bølne, ikke blaane, men Alt helt efter mine Ord!» I Tre-enhedens Navn.

Omtale af «Daasa-Naatte» hører ganske vist ikke ind under «Folkemedicin»; det er dog en gammel, tildels endnu brugelig, gaadefuld Skik baade i Aal og Hol, ligesaa gaadefuld som flere af de meddelte «Læsninger».

Forrige Aar traf det sig tilfældigvis saa, at jeg kom til at reise gennem Ustedal og Lien, Hol, tidlig Langfredags Morgen. Det var mig da paafaldende, at der et Par Steder, høit oppe i Træer hang noget, som stærkt mindede om de her brugelige Kvindekjoler, her kaldet «Dæsa». Ved Hjemkomsten omtaltes Jagttagelsen for flere ældre Folk, som smilende udbød: «Du ha vaaré ute

Daasa-Naatté, høire é!» Oppe i Bakkerne mellem øvre og nedre Aal, ved den gamle, nedlagte Vei, staar et gammelt, høit Træ med vid Krone. Dette Træ skal, særlig før i Tiden, nævnte Nat mellem Skjærtorsdag og Langfredag have været aldeles sort af de der ophængte Kjoler eller «Dæsa». Det Hele er bare Kaadhed, Morro, idet Gutterne lur sig til at faa fat i Pigernes Kjoler, gjemme dem paa et høit utilgængeligt Sted, saaledes ogsaa gjerne paa Laavetag o. l. og herved berede de jomfruelige Eierinder en Del Møie og Besvær med hver at finde og faa Tag i sine Eiendele.

Trykfeil og Rettelser.

I Medicinalberetningen for 1895:

Side VII i det franske Resumé staar Linie 7 fra oven: pui, læs qui.

I Medicinalberetningen for 1896:

Paa Titelbladets 2den Side staar 1882—1885 læs 1882—1895.

Side 75*. Som tilbageliggende paa Tromsø Amtssygehus staar 16, læs 26.

— 64. Under Sundhedstilstanden staar i næstsidste Linie 202 kjendte Dødsfald, læs 303.

— 119. Som Fladeindhold for Finnø Herred er anført 42,82, læs 42,42.

« — « Strand — —«— 195,88, « 195,58.

-- 160. Under Sogndals Inddeling skal Parenthesen begynde efter Ordet Solvorn.

I Medicinalberetningen for 1897.

Side 113. Folkemængde i Sogndal Ladested 416, læs 461.

— 114. Fladeindhold i Finnø Distrikt 1521,88, læs 1521,18.

— — — i — Herred 42,82, — 42,42.

— — — i Strand — 195,88, — 195,58.

— 116. I Tabellen over epidemiske Sygdomme for Røde Hunde Tiden opgivet for 418, læs 481.

— 125. Linie 14 f. n. Vaarsildfondets, læs Vaarsildafgiftsfondets.

— 127. Anm. 2 Egersund Landsogn, læs Egersund Herred.

— 128. Herredsnavnet Fitje forandres til Fitjar. Herredsnavnet Graven forandres til Granvin.

— 158. Under Sogndals Inddeling skal Parenthesen begynde efter Ordet Solvorn.

I Inddelingerne for følgende Amter:

	Flade- indhold.	Folkemængde.	Læger.	Tandlæger.	Jordemødre.	Hjælpevak- cinatorer.
Lister og Mandal. Side 103 under Undal						
Distrikt: Øislebø og Laudal	251,49	1 843	1	-	1	1
læs Øislebø		1 005	1	-	-	-
Laudal	251,49	838	-	-	1	1
Søndre Trondhjems Amt. Side 184 under						
Ytre Fosen: Bjugn	460,15	4 739	1	-	1	1
læs Bjugn		1 273				
Nes	460,15	1 294	1	-	1	1
Skjern		2 172				

	Flade- indhold.	Folkemængde.	Læger.	Tierdlæger.	Jordemødre.	Hjælpevak- cinatører.
Nordlands Amt. Side 217. 15. Buksnes ...	288, ₃₀	7 901	3	-	9	4
læs	322, ₄₆	8 273	3	-	10	5
Borge Sogn af Borge Herred	96, ₉₃	3 222	1	-	3	2
læs: Af Borge: Borge	131, ₁₁	3 594	1	-	4	3
Sogn.....						
Del af Valberg Sogn)						
16. Østlofoten	630, ₂₀	7 074	3	-	4	4
læs	596, ₀₄	6 570	3	-	3	3
Vaagan.						
Gimsø.						
Valberg Sogn af						
Borge Herred	145, ₄₈	712	-	-	1	1
læs: Rest af Valberg Sogn						
af Borge Herred..	111, ₂₇	208	-	-	-	-
Vaagan.						
Gimsø.						

